CHARLOTTE BRONTË

JANE EYRE

Fordította Ruzitska Mária
A verseket Görgey Gábor fordította
A fordítást átdolgozta Zombory Erzsébet

W. M. Thackeray úrnak
tisztelettel ajánlja ezt a könyvet
a szerző

ELSŐ FEJEZET

Aznap szó sem lehetett a délutáni sétáról. Reggel még járkáltunk egy óra hosszat a kert kopár bokrai között, de ebéd után (ha nem volt vendég, Mrs. Reed korán ebédelt) a hideg téli szél olyan sötét felhőket és olyan zuhogó esőt hozott, hogy további sétára nem is gondolhattunk.

Én nem bántam: sohasem szerettem a hosszú sétákat, különösen fagyos délutánokon. Irtóztam a hazatéréstől a félhomályban. Kezem-lábam megdermedt, fájt, hogy Bessie, a pesztonka, folyton szid, és megalázott a tudat, hogy Eliza, John és Georgiana Reed mennyivel edzettebb, mint én.

Eliza, John és Georgiana most mamáját vette körül a szalonban; Mrs. Reed a kandalló mellett a díványon feküdt, és drága csemetéi között (pillanatnyilag sem nem veszekedtek, sem nem bőgtek) tökéletesen boldognak látszott. Azt, hogy én is csatlakozzam a többiekhez, nem kívánta, mondván: nagyon sajnálja, hogy engem kénytelen távol tartani magától; de addig, amíg Bessie-től nem hallja, és a tulajdon szemével nem látja, hogy igyekszem barátságosabb és gyermekhez illőbb magatartást tanúsítani, amíg megnyerőbb, elevenebb modorra nem teszek szert, amíg fesztelenebbül, nyíltabban és természetesebben nem viselkedem - addig kénytelen megfosztani engem azoktól a kiváltságoktól, amelyekben csak megelégedett, boldog gyermekeknek lehet részük.

- Mit fogott rám Bessie, hogy mit csináltam? - kérdeztem.

- Nem szeretem a szőrszálhasogató és folytonosan kérdezősködő gyermekeket, Jane; különben is visszataszító az a gyermek, aki ilyen hangon beszél a felnőttekkel. Ülj le valahol, és amíg nem tudsz tisztességes hangon beszélni, maradj csendben.

A nappaliból egy kis reggelizőszoba nyílt; besurrantam oda.

A kis szobában könyvespolc is állt: kerestem egy könyvet, de előbb megnéztem, hogy sok kép van-e benne. Aztán felmásztam az ablakfülke ülésére, lábamat magam alá húztam, és törökülésben helyezkedtem el. Csaknem egészen összevontam a vörös moaréfüggönyt, így kettős biztonságban voltam.

Jobb kéz felől a vörös drapéria redői elzárták előlem a kilátást; bal felől az ablaküveg csak megvédett, de nem választott el a sivár novemberi délutántól.

Mialatt lapozgattam, ezt a téli délutánt tanulmányoztam. A messzeség sápadt ködbe veszett; a közelben ázott pázsitot és vihartépte bokrokat láttam, s panaszos, szűnni nem akaró szélroham kergette vadul a szakadó esőt.

Megint a könyvbe mélyedtem - Bewick műve volt: *Anglia madárvilága.* A nyomtatott szöveggel általában édeskeveset törődtem, de volt néhány bevezető oldal, amely gyermeki képzeletemet is megragadta. Különösen azok a részek érdekeltek, amelyek a tengeri madarak lakóhelyeivel foglalkoztak: a „magányos sziklákkal és hegyfokokkal”, ahol csak madarak tanyáznak, azután Norvégia partvidékével, amelynek déli nyúlványait szigetek tömege veszi körül, a Nordkapp szirtfokával,

Hol az Északi-tenger Thule kopár,
Búskomor szirtjeit csapja vadúl,
S a háborgó Hebridák körül
Az Atlanti-óceán árja dúl...

Nem vonhattam ki magam a Lappföld, Szibéria, a Spitzbergák, a Novaja Zemlja, Izland, Grönland kopár partjainak hatása alól sem, „ahol a sarkvidék roppant hómezői terülnek el, ember nem lakta sivár területek - gyűjtőmedencéi fagynak és hónak, keményre fagyott jégmezők, évszázados telek egymásra halmozódásai - alpesi magasságban merevedtek egymás tetejébe, s a rendkívüli hideg sokszoros zordságát összpontosítva sugározzák szét az Északi-sarkon". Ezekről a halottfehér birodalmakról megvoltak a magam elképzelései; homályos, alig értett fogalmak, amelyek bizonytalanul lebegnek a gyermek tudatának felszínén, ám hatásuk mégis különösen maradandó. A szöveg szavai hozzákapcsolódtak a képekhez, és jelentőséget adtak a hullám csapdosta, magányosan álló sziklának, a kietlen parton megfeneklett rozoga csónaknak; a hideg és kísérteties holdnak, amely felhőfoszlányok mögül kukucskál ki a süllyedő hajóroncsra.

Leírhatatlan érzelmeket ébresztett bennem az elhagyatott temető feliratos sírköveivel; s a temető kapuja, a két fa, az alacsony égbolt, a temetőt körülfogó omladozó fal, s a hold lassan felkúszó sarlója, amely arról tanúskodott, hogy immár este van.

Az elcsituló tengeren lassan himbálózó két hajót valami tengeri kísértetnek néztem.

A következő kép az ördögöt ábrázolta, amint lecsap a nyomában ólálkodó tolvajbandára. Gyorsan továbblapoztam, ettől a képtől rettenetesen féltem.

Nem kevésbé félelmetesnek éreztem azt a fekete szarvú valamit is, ami egy szikla tetejéről a távolba kémlelt. A távolban nagy tömeg csoportosult egy akasztófa körül.

Valamennyi kép egy-egy történetet mondott el; fejletlen értelmem és tökéletlen érzelmeim számára gyakran érthetetlen és mégis mélységesen érdekes történetet; éppen olyan érdekeset, amilyeneket Bessie mesélt el néha, téli estéken, amikor véletlenül jó hangulatban volt. Ilyenkor behozta a vasalóasztalt a gyerekszoba kandallója mellé, megengedte, hogy köréje üljünk, s mialatt Mrs. Reed csipkefodrait vasalgatta, s a hálófőkötők szegélyét fodorította, élénk fantáziánkat régi tündérmesékből vagy még régibb balladákból vett szerelmes és kalandos történetekkel táplálta, vagy pedig (amint később rájöttem) a *Pamelá*ból[1] és *Henry, Moreland grófjá*-ból[2] vett részletekkel.

Bewick könyvével a térdemen, most boldog voltam: boldog, legalábbis a magam módján. Semmitől sem féltem, csak attól, hogy megzavarnak, s nem is alaptalanul. A reggelizőszoba ajtaja kinyílt.

- Há! Hol vagy, te Nebáncsvirág? - kiáltotta John Reed, de rögtön elhallgatott: nyilván azt hitte, senki sincs a szobában.

- Hol az ördögbe van hát? - folytatta aztán. - Lizzy! Georgy! - szólította a testvéreit. - Jane nincs itt. Mondjátok meg mamának, hogy kiszaladt az esőbe; annyi esze sincs, mint egy állatnak!

„Milyen jó, hogy behúztam a függönyt" - gondoltam, és forrón kívántam, bár ne fedezné fel rejtekhelyemet.

Magától nem is fedezte volna föl. John sem szemfüles nem volt, sem gyors felfogású. Eliza azonban csak bedugta a fejét az ajtón, és rögtön tisztában volt a helyzettel:

- Biztosan az ablakfülkében gubbaszt, John!

---

[1] Samuel Richardson (1689-1761) angol író regénye (1740).

[2] John Wesley (1703-1791) műve (1781).

Erre rögtön előbújtam, nehogy John rángasson ki onnan.

- Mit akarsz? - kérdeztem riadtan.

- Így mondjad: „Mit óhajt, Reed úrfi?” - hangzott a felelet. - Azt akarom, hogy gyere ide - és elterpeszkedvén egy karosszékben, intett, hogy menjek oda, és álljak meg előtte.

John Reed tizennégy éves diák volt; négy évvel idősebb nálam, mert én még csak tízéves múltam. Korához képest nagy és testes fiú; bőre ápolatlan, pattanással tele, arcvonásai durvák, keze-lába esetlenül hosszú. Rendszerint mohón, nagy falatokban nyelte az ételt, ettől állandóan rossz volt a gyomra, a szeme fátyolos lett, s az arca petyhüdt. Most tulajdonképpen az iskolában kellett volna lennie, de mamája hazahozta egy-két hónapra az intézetből, merthogy „gyönge a szervezete”. Mr. Miles, az igazgató azt mondta, kutya baja sem lenne, ha nem küldenének neki hazulról annyi süteményt és egyéb édességet, de az anyai szív megbotránkozott ezen a mord véleményen, és a másik, finomabb magyarázat felé hajlott: hogy tudniillik John beteges arcszínét a túlzott szorgalom és talán az otthon után való vágyakozás okozza.

John nem sok gyöngédséget tanúsított anyja és testvérei iránt, engem pedig határozottan utált. Bántott, sőt kínozott; nem kétszer vagy háromszor hetenként, még csak nem is egyszer vagy kétszer napjában, hanem állandóan. Minden idegszálam remegett tőle, és minden porcikám megborzadt, ha közelembe került. Voltak perceim, amikor valósággal megvadított a félelem, mert fenyegetései és kínzásai elől nem volt kihez menekülnöm. A cselédek nem akarták ifjú gazdájukat megsérteni azzal, hogy vele szemben pártomat fogják, Mrs. Reed pedig süket és vak volt ebben a tekintetben: ő soha nem látta, hogy a fia megütött, nem hallotta, hogy leszidott, holott előfordult, hogy John az anyja jelenlétében gorombáskodott velem vagy vert meg; igaz, hogy többnyire anyja háta mögött.

Megszoktam, hogy Johnnak engedelmeskednem kell, odamentem tehát hozzá. Vagy három percet azzal töltött, hogy nyelvét öltögette rám, majd kiszakadt a nyelve, olyan hosszan kinyújtotta. Tudtam, hogy mindjárt ütni fog, és míg rettegve vártam, hogy mi következik, arra gondoltam, milyen undorítóan csúf ez a fiú. Nem tudom, leolvasta-e gondolataimat arcomról; mert egyszerre csak szó nélkül, hirtelen és olyan erővel ütött rám, hogy megtántorodtam, és mikor egyensúlyomat visszanyertem, egy-két lépéssel hátráltam a közeléből.

- Ezt azért kaptad, mert olyan szemtelen hangon beszélsz mamával - mondta -, és azért az alattomosságért, hogy mindig a függöny mögé bújsz, meg azért, ahogy az előbb rám néztél, te patkány!

Mondom, megszoktam John Reed gyalázkodását, és eszem ágában sem volt visszafelelni; minden gondom az volt, hogyan fogom elviselni az újabb ütést, amely bizonyára nyomon követi a szitkozódást.

- Mit csináltál a függöny mögött? - kérdezte.

- Olvastam.

- Mit olvastál? Mutasd a könyvet!

Előhoztam a könyvet az ablakfülkéből.

- Hogy mered a mi könyveinket olvasni? Mama azt mondja, hogy téged kegyelemből tartunk itt. Pénzed nincs, apád nem hagyott rád semmit. Koldulnod kellene, nem pedig itt élned köztünk, mintha te is úrigyerek lennél, s anyánk költségén ugyanazt enned és ugyanolyan ruhában járnod, mint mi. Majd adok én neked a könyvespolcomon kotorászni! Vedd tudomásul, hogy a könyvespolc az az enyém, az egész ház az enyém, vagy az enyém lesz egy-két év múlva. Most menj és állj az ajtóhoz, de ne az ablak vagy a tükör elé!

Szót fogadtam. Nem eszméltem rá mindjárt, hogy mi a szándéka, de amikor láttam, hogy felkapja a könyvet, és felém akarja hajítani, rémült sikoltással ösztönösen félrehúzódtam: sajnos, nem elég fürgén. A vastag kötet már repült, eltalált, én orra buktam, és esés közben belevágtam a fejemet az ajtó sarkába. Éles fájdalom hasított belém, a fejem vérzett, a rémület alábbhagyott; más érzelmek kerekedtek felül.

- Kegyetlen, gonosz kölyök! - kiáltottam. - Te gyilkos, te rabszolgahajcsár; olyan vagy, mint a római császárok!

Olvastam *Róma története*-t Goldsmithtől, és megvolt a véleményem Neróról, Caliguláról és a többiekről. S bizonyos hasonlatosságokat is megállapítottam már, de sohase hittem volna, hogy ezt egyszer majd ki is nyilvánítom.

- Micsoda?! Mit beszélsz?! - ordította. - Ilyet mersz mondani nekem? Eliza, Georgiana, hallottátok, mit mondott? Rögtön bepanaszolom mamánál, de előbb...

Dühöngve rontott nekem: belemarkolt a hajamba és a vállamba; de a végsőkig elszánt ellenfélre akadt. Valóban zsarnokot láttam benne: gyilkost. Éreztem, hogy fejemből szivárog a vér, végigcsöpög a nyakamon, metsző fájdalom nyilallt belém, már nem is féltem, csak dühömben remegtem. Nem tudom pontosan, hogy mit csináltam, de John torkaszakadtából üvöltötte: „Patkány! Patkány!” Neki kéznél volt a segítség: Eliza és Georgiana már fölszaladt Mrs. Reedért, és Mrs. Reed megjelent a színen, nyomában Bessie, és az Abbot nevű komorna. Szétválasztottak bennünket.

- Uramisten! - hallottam. - Így nekirontani John úrfinak! Mint egy fúria!

- Ki látott már ilyen méregzsákot!

Aztán megszólalt Mrs. Reed is:

- Vigyétek föl a vörös szobába, és zárjátok rá az ajtót.

Azonnal négy kéz nyúlt utánam. Fölvittek a lépcsőn.

MÁSODIK FEJEZET

Egész úton ellenszegültem, és ez a körülmény, amely nálam teljesen szokatlan volt, nagymértékben megerősítette Bessie és Abbot kisasszony rólam való amúgy is rossz véleményét. Tény az, hogy kissé elvesztettem a fejemet, vagyis inkább, ahogyan a franciák mondják: magamon kívül voltam. Tudtam, hogy a pillanatnyi lázadással a legszigorúbb büntetésre is rászolgáltam, de mint minden lázadó rabszolga, én is eltökéltem magam, hogy most már a végsőkig kitartok.

- Fogja erősen a karját, Abbot kisasszony, hiszen olyan, mint egy vadmacska.

- Szégyen, gyalázat! - sopánkodott a komorna. - Hogy viselkedhetik valaki így, Eyre kisasszony! Megütni egy fiatal úriembert, a jótevője fiát! A gazdáját!

- A gazdámat? Miért gazdám ő nekem? Cseléd vagyok én?

- Nem, maga kevesebb, mint egy cseléd, mert nem dolgozik meg azért, hogy eltartsák. Így, üljön le, és szálljon magába.

Ekkor már odaértek velem abba a szobába, ahová Mrs. Reed utasított, és lenyomtak valahová. Ha rajtam áll, felpattanok, mint egy rugó, de a két pár kéz nem engedett fölkelni.

- Ha nem marad nyugton, lekötözzük - mondta Bessie. - Adja kölcsön a harisnyakötőjét, Abbot kisasszony, az enyémet menten elszakítaná.

Abbot kisasszony elfordult, hogy vastag lábáról leoldja a szükséges madzagot. Ez az előkészület a megkötözéshez és a vele járó szégyen kissé lehűtött.

- Ne vegye le! - kiáltottam. - Inkább nem mozdulok.

Hogy jó szándékomat bebizonyítsam, mindkét kezemmel megkapaszkodtam a díványban.

- Nem is ajánlom, hogy mozduljon - mondta Bessie, és miután meggyőződött róla, hogy lecsillapodtam, elengedett, aztán karjukat összefonva, mindketten mogorván és bizalmatlanul bámultak rám, mintha kételkednének józan eszemben.

- Ilyet még sohasem tett - szólalt meg végre Bessie, a komornához fordulva.

- De én mindig tudtam, hogy rossz a természete - hangzott a felelet. - Asszonyomnak nemegyszer megmondtam véleményemet a gyermekről, és mindig igazat adott nekem. Alattomos kis jószág; ekkora kislányban még soha nem láttam ennyi álnokságot.

Bessie nem válaszolt, de néhány pillanat múlva hozzám intézte a szót: - A kisasszony tudhatná, hogy hálával tartozik Mrs. Reednek, hiszen ő tartja el, és ha kitenné a szűrét, mehetne a szegényházba.

Mit felelhettem volna? Nem először hallottam ezeket a szavakat; amióta az eszemet tudom, mindig így beszéltek velem. Állandóan azt duruzsolták a fülembe, hogy kegyelemkenyéren élek; olyan volt már ez az örökös szemrehányás, mint valami egyhangú dallam, bosszantó és kínos, de azért nem értettem világosan, hogy tulajdonképpen miről van szó.

- És nehogy egyenrangúnak képzelje magát a Reed kisasszonyokkal és Reed úrfival - mondta Abbot kisasszony -, azért, mert úrnőm megengedi, hogy együtt nevelkedjenek. Nekik sok lesz a pénzük, magának nem lesz semmije. Az a kötelessége, hogy alázatosan viselkedjék velük, és igyekezzék a kedvükben járni.

- Mi csak a maga érdekében beszélünk - tette hozzá Bessie, ezúttal nem is nyers hangon. - Próbáljon kedves lenni, és tegye magát hasznossá, akkor talán otthont talál itt. De ha ilyen gyűlölködő és durva lesz, az úrnő biztosan kiteszi a házból.

- Különben is - folytatta Abbot kisasszony -, a Jóisten majd megbünteti. Egyszer egy ilyen dühroham közben szörnyethalhat, és akkor hová jut majd? Jöjjön, Bessie, hagyjuk őt magára, juj, de nem szeretnék a helyében lenni! Imádkozzék, Eyre kisasszony, ha egyedül marad; mert ha meg nem bánja bűnét, Isten megengedi, hogy a gonosz szellem leereszkedjék a kéményen, és elvigye magával.

Elmentek, és rám zárták az ajtót.

A vörös szoba afféle vendégszoba volt, de nagyon ritkán aludtak benne; csak olyankor, ha véletlenül annyi vendég gyűlt össze Gateshead Hallban, hogy minden helyiségre szükség volt. Pedig a vörös szoba a kastély legnagyobb és legszebben berendezett szobái közé tartozott. A mélyvörös damaszttal elfüggönyzött és tömör mahagóni oszlopokon nyugvó ágy, mint valami tabernákulum, a szoba közepén állt; a két nagy ablakot, amelynek redőnyei mindig le voltak húzva, félig eltakarták az ugyancsak vörös damasztból készült függönyök virágfüzéres, díszes redői; piros volt a szőnyeg is; az ágy végében álló asztalt karmazsinvörös terítő borította. A falak lágy, őzbarna színébe egy árnyalatnyi rózsaszín vegyült; a szekrényt, az öltözőasztalt, a székeket sötétre fényezett, ómahagóni fából faragták. A környezet mély árnyaiból magasan és fehéren villogott elő az ágyra halmozott vánkosok sokasága, tetején a hófehér takaróval. Az ágynál nem kevésbé szembetűnő volt az a kényelmes, párnázott, szintén fehér karosszék, amely az ágy fejének közelében állt, előtte lábzsámoly. Olyan, gondoltam, mint egy sápadt trón.

A szoba hideg volt, mert ritkán fűtötték; csendes, mert távol esett a gyerekszobától és a konyháktól; ünnepélyes, mert alig-alig jártak benne. Csak a szobalány lépett be szombatonként ide, hogy letörülje a tükrökről és a bútorokról a héten át leülepedett finom porréteget; és olykor, nagy időközökben, maga Mrs. Reed is bejött, hogy átnézze a szekrény egyik titkos fiókjának tartalmát. Különféle pergamenek voltak ebben a fiókban, itt tartotta az ékszerládikáját is Mrs. Reed, meg boldogult férjének egy miniatűr képét. Ebben rejlett a vörös szoba titka: a varázslaté, amely a szobát, minden pompája ellenére, magányosságra ítélte.

Kilenc éve múlt, hogy Mr. Reed meghalt. Ebben a szobában lehelte ki lelkét; itt ravatalozták föl, innen vitték ki koporsóban a temetkezési vállalkozó emberei, és azóta valami sivár kegyelet őrizte a szobát a betolakodóktól.

Bessie és a kesernyés Abbot kisasszony alacsony díványra ültetett, a márványkandalló mellé. Az ágy előttem tornyosodott; jobb felől egy magas, sötét szekrény állt, felülete hol tompán, hol csillogóbban verte vissza a fényeket. Bal felől az elfüggönyzött ablakok; a két ablak között egy nagy tükör ismételte meg az ágy és a szoba üres fenségét. Nem voltam biztos benne, hogy rám zárták-e az ajtót; mikor már meg mertem mozdulni, felálltam és megnéztem. Ó, jaj! Az ajtó be volt zárva, akár egy börtönajtó! Visszatértemben el kellett mennem a tükör mellett; elbűvölt tekintetem önkéntelenül a feltáruló mélységet fürkészte. Abban a képzeletbeli űrben, amelyet a tükör elém tárt, minden hidegebbnek és sötétebbnek látszott, mint a valóságban. A furcsa kis alak, aki a tükörből visszanézett rám, s akinek fehér arca és karja kivált a sötét háttérből, és a félelemtől ide-oda rebbenő szeme volt az egyetlen mozgó valami ebben a teljes mozdulatlanságban, az a furcsa kis alak igazán olyan volt, mint egy szellem. Ilyennek képzeltem azokat az apró, félig tündér, félig manó fantomokat, amelyek Bessie esti meséiben bukkantak elő az elhagyatott, bozótos ingoványból, és ijesztgették az eltévedt utasokat. Visszamentem a díványhoz.

A babonás félelem már megérintett, de még nem lett rajtam úrrá. Ereimben még melegen lüktetett a vér, a lázadó rabszolga még nem csitult el bennem. Még egy gyors visszapillantást kellett vetnem az előzményekre, mielőtt a vigasztalan jelennek megadtam magam.

John Reed erőszakos zsarnoksága, testvéreinek gőgös közönye, anyjuk ellenszenve, a cselédek részrehajló elfogultsága úgy kavargott feldúlt bensőmben, mint egy iszapos kút piszkos vize. Miért kell nekem mindig szenvednem, mindig remegnem, miért vádolnak, miért ítélnek el engem folyton, folyton? Miért nem tudok én soha senkinek a kedvére tenni? Miért sikertelen minden próbálkozásom, ha valakinek a kegyeibe igyekszem férkőzni? A makacs és önző Elizát mindenki tiszteli. Georgiana szeszélyes, undok, dölyfös és finnyás, mégis mindenki dédelgeti. Rózsás arcában, aranyos fürtjeiben gyönyörködnek az emberek, és a szépség, úgy látszik, kárpótolja őket Georgiana minden hibájáért. Johnt soha nem utasítják rendre, még kevésbé büntetik meg. Pedig John kitekeri a galambok nyakát, agyontapossa a kiscsibéket, ráuszítja a kutyákat a birkákra, leszedi a melegházi szőlő fürtjeit, a virágházban letöri a legritkább dísznövények bimbóit. Ráadásul anyját „öregasszony”-nak szólítja, olykor csúfolja is sötét bőréért, amely pedig éppen olyan, mint az övé. Udvariatlanul elengedi a füle mellett anyja kívánságait, akárhányszor elszaggatja vagy más módon tönkreteszi Mrs. Reed selyemruháját, és mégis ő „az én drága egyetlenem”. Én dehogy merek hibát elkövetni, buzgón teljesítem minden kötelességemet, mégis: éjjel-nappal azt kell hallanom, hogy pajkos vagyok és haszontalan, dacos és kétszínű.

Fejem még mindig fájt és vérzett. Johnt senki sem rótta meg, amiért ok nélkül megütött; és mert szembeszálltam vele, mert védekezni mertem, engem persze megszégyenítettek.

- Micsoda igazságtalanság! - mondta az eszem, amelyet a gyötrelmes élmények, ha csak átmenetileg is, koromat meghaladó tisztánlátásra riasztottak, az ugyancsak felajzott elszántság pedig azt sugallta, hogy próbáljak valamiképpen kiszabadulni az elviselhetetlen zsarnokság alól - például megszökni, ha lehet, vagy nem enni, nem inni, s akkor legalább meghalok.

Milyen feldúlt volt a lelkem ezen a szörnyű délutánon! Agyamban kusza gondolatok kergetőztek, szívem lázadozott. És micsoda sötétségben, micsoda vak tudatlanságban kellett ezt a harcot megharcolnom! Képtelen voltam felelni a szüntelenül feltolakodó belső kérdésre: *miért?* Miért kell ilyen rettenetesen szenvednem? Ma már - nem akarom megmondani, hány esztendő távolságából - tisztán látom, hogy miért.

Jelenlétem megzavarta Gateshead Hall összhangját, kiríttam a többiek közül. Nem volt bennem egy vonás sem, amely a Mrs. Reeddel, a gyermekeivel vagy kiváltságos szolgáival való együttélést elviselhetővé tehette volna. Ha ők nem szerettek engem, hát én éppen olyan kevéssé szerettem őket. Nem lehetett azt kívánni tőlük, hogy ragaszkodjanak valakihez, aki egyikükkel sem rokonszenvez. Másféle voltam, mint ők, vérmérsékletem, képességeim, hajlamaim merőben különböztek az övéktől. Hasznavehetetlen senki voltam, képtelen arra, hogy érdekeiket szolgáljam, vagy szórakoztassam őket; ellenszenves valaki, aki szinte örült, ha az ő bánásmódjukon felháborodhatott, vagy véleményüket mennél nagyobb megvetéssel sújthatta. Tudom, hogy ha eleven, gondtalan, szép, szilaj, nemtörődöm gyermek lettem volna - akár ugyanolyan alárendelt helyzetben is, amilyenben voltam -, Mrs. Reed szívesebben megtűr, a gyerekek inkább pajtáskodnak velem, és a cselédség sem látja mindenáron a gyerekszoba bűnbakját bennem.

A vörös szobára lassan leereszkedett az alkonyat. Négy óra elmúlt, és a borús délután szürkületbe hajlott. Hallottam, hogy az eső szüntelenül veri a lépcsőház ablakát, s odakint, a bokrok között, süvölt a szél. A hideg valósággal kővé dermesztett, és bátorságom is alábbhagyott. Megalázottságom tudata, az önbizalom hiánya, a kétségbeejtő elhagyatottság mintha

még vízzel locsolta volna elszántságomnak amúgy is hunyó parazsát. Mindenki azt mondja, hogy rossz vagyok, s talán igazuk is van, hiszen most is arra gondolok, hogy bosszúból éhen halok. Ez biztosan bűn; és vajon fel vagyok-e készülve a halálra? Vagy talán az a sírbolt, a gatesheadi szentély alatt, olyan csábító menedék? Azt mondják, olyan sírboltba temették Mr. Reedet. Erről Mr. Reed jutott eszembe, és növekvő borzalommal gondoltam rá. Nem ismertem, de tudtam, hogy ő volt a rokonom: nagybátyám - anyám bátyja -; azt is tudtam, hogy mint anyátlan-apátlan gyermeket házába fogadott, és halálos ágyán megígértette a feleségével, hogy fölnevel, és úgy fog bánni velem, mint édesgyermekeivel. Mrs. Reed valószínűleg azt hiszi, hogy megtartotta ígéretét, és ami azt illeti, meg is tartotta, már amennyire a természete engedte. Hogyan is szerethetne egy betolakodót, aki nem az ő családjából származik, és férjének halála óta semmiféle kapcsolat nem fűzi hozzá? Rendkívül terhes lehet, hogy egy nehezen kicsikart ígéret arra kényszeríti: anyja helyett anyja legyen egy idegen gyermeknek, akit nem tud szeretni, és hogy egy ellenséges idegent állandóan ott kell látnia családja körében.

Különös dolog jutott eszembe. Nem kételkedtem - sohasem kételkedtem benne -, hogy Mr. Reed, ha élne, jól bánna velem. Most, ahogy ott ültem, és a fehér ágyat bámultam, meg az árnyékba borult falakat - olykor egy-egy megbűvölt pillantást vetettem a homályosan csillogó tükörre is -, emlékezetembe tódult mindaz, amit halott emberekről hallottam, halottakról, akik nem nyughatnak sírjukban békén, mert utolsó kívánságaikat az élők nem teljesítették, s ezek a halottak feljárnak a földre, hogy megbüntessék az esküszegőket, és megbosszulják az elnyomottakat. Arra gondoltam, talán Mr. Reed szelleme sem pihenhet békén, mert tudja, hogy húgának árvájával rosszul bánnak itt a földön, és ezért elhagyja nyugvóhelyét - akár a templom kriptájában, akár az elköltözöttek ismeretlen világában van ez a nyugvóhely -, s megjelenik előttem ebben a szobában. Letöröltem könnyeimet, és elfojtottam a zokogást, nehogy szenvedélyes bánatom előcsaljon egy síron túli vigasztaló hangot, vagy hogy a homályból egy megdicsőült arc hajoljon furcsa szánalommal fölém. Ez az elméletben vigasztaló elképzelés, ha megvalósul, borzalommal töltött volna el. Minden erőmmel védekezni akartam ellene, erős akartam lenni. Szemembe hulló hajamat hátrasimítottam, fölemeltem a fejemet, és megpróbáltam bátran körülnézni a sötét szobában. E pillanatban úgy tetszett, hogy valami fény villan meg a falon. Talán egy holdsugár hatolt be a redőny hasadékán? - kérdeztem magamtól. De nem, a holdfény mozdulatlan, ez a fény pedig *mozgott;* miközben rámeredtem, felcsúszott a mennyezetre, és fejem fölött lebegett. Most utólag már könnyű elképzelni, hogy valaki kézilámpással ment keresztül a pázsiton, de akkor, amilyen izgatott lelkiállapotban voltam, és amennyire fölkészültem a várható borzalmakra, azt hittem, a cikázó fény valamely túlvilági jelenés előhírnöke. Szívem vadul dobogott, fejem égett, szárnysuhogást véltem hallani. Úgy tetszett, valami közeledik felém, azt hittem, megfulladok, levegő után kapkodtam. Bátorságomnak vége szakadt: az ajtóhoz rohantam, és kétségbeesett erőfeszítéssel ráztam a kilincset. Szaladó lépések közeledtek a folyosón, a kulcs megfordult a zárban. Bessie és Abbot lépett be a szobába.

- Rosszul van, Eyre kisasszony? - kérdezte Bessie.

- Micsoda pokoli lármát csapott! Még a csontjaim is beleremegtek! - kiáltott föl Abbot.

- Vigyenek ki innen! Vigyenek a gyerekszobába! - könyörögtem.

- Miért? Megütötte magát? Látott valamit? - Ezt megint Bessie kérdezte.

- Világosságot láttam, és azt hittem, kísértet.

Bessie kezébe kapaszkodtam, és Bessie nem húzta el a kezét.

- Csak azért sikított, hogy ránk ijesszen - jelentette ki megvetően Abbot. - És hogy sikított! Ha fájna valamije, az ember megértené, de csak azért rendezte ezt a komédiát, hogy idecsaljon minket. Tudom, milyen agyafúrt.

- Mi történik itt? - kérdezte egy másik, fölényes hang. Mrs. Reed jött végig a folyosón. Főkötője lebegett, ruhája vészjóslóan suhogott. - Abbot és Bessie, úgy tudom, megparancsoltam, hogy Jane Eyre a vörös szobában marad, amíg én érte nem jövök.

- Jane kisasszony olyan hangosan sikoltozott, asszonyom - védekezett Bessie.

- Eressze el a kezét. - Mrs. Reed csak ennyit felelt. - Ereszd el Bessie kezét, gyermek. Biztosítlak, ha így viselkedel, még kevésbé szabadulsz. Gyűlölöm a ravaszságot, különösen gyermekekben. Csak azért is megmutatom, hogy fortéllyal semmire sem mégy. Most büntetésül még egy órát itt maradsz, és csak akkor engedlek ki, ha szót fogadsz, és csendben leszel.

- Ó, néni, kérem, irgalmazzon! Bocsásson meg! Ezt nem bírom, tessék valami más büntetést kitalálni. Meghalok, ha...

- Hallgass! Utálom ezt az erőszakoskodást... - Mrs. Reed kétségtelenül el is hitte ezt. Az ő szemében én koraérett színésznő voltam. Gonosz szenvedélyek, aljasságok, veszedelmes kétszínűségek megtestesülését látta bennem.

Bessie és Abbot elment, Mrs. Reedet pedig annyira felbőszítette az én most már őrjöngő félelmem és görcsös zokogásom, hogy belökött a szobába, és szó nélkül rám zárta az ajtót. Hallottam, amint elsuhogott, és azt hiszem, alighogy távozott, idegrohamot kaptam. Elvesztettem az eszméletemet.

HARMADIK FEJEZET

Amikor magamhoz tértem, úgy éreztem, mintha irtózatos lidércnyomásból ébredezném. Félelmetes, vörösen izzó fényt láttam magam előtt, s a vörös fényt vastag fekete rudak keresztezték. Hangokat is hallottam, de olyanformán, mintha a beszédet a szél vagy a víz zúgása elfojtaná: érzékeimet eltompította az izgatottság, bizonytalanság és határtalan rémület. Aztán ráeszméltem, hogy valaki fölemel, és párnákkal körültámogatva felültet, de olyan gyöngéd kézzel nyúl hozzám, ahogyan még soha senki. A fejem egy vánkoson vagy valakinek a karján pihent, és ez jólesett.

Még öt perc, s a kábultság köde feloszlott. Már tudtam, hogy az ágyamban fekszem, és hogy az a vörösen izzó fény a gyermekszoba kandallója. Éjszaka van, az asztalon gyertya ég, Bessie ott áll az ágyam mellett, kezében mosdótállal, az ágy fejénél pedig egy úr ül, és fölém hajol.

Kimondhatatlan megkönnyebbülés fogott el. A tudat, hogy egy idegen van a szobában, olyan valaki, aki nem tartozik Gatesheadhez és Mrs. Reedhez, megnyugtatott. Biztonságban éreztem magam. Elfordultam Bessie-től (bár az ő jelenléte sokkal kevésbé volt kellemetlen, mint például Abbot jelenléte lett volna), és az idegen úr arcát fürkésztem. Ráismertem: Mr. Lloyd volt, a gyógyszerész. Olykor, ha a cselédek megbetegedtek, őt hívatta el Mrs. Reed. Ha neki magának vagy a gyerekeknek volt valami baja, természetesen orvost hívott.

- Nos, ki vagyok én? - kérdezte Mr. Lloyd.

Megmondtam a nevét, és odanyújtottam a kezemet. Mosolyogva fogta meg, és így szólt:

- Mindjárt jobban leszünk.

Lefektetett, és lelkére kötötte Bessie-nek, hogy nagyon vigyázzon rám, éjszaka ne zavarjanak. Még néhány utasítást adott, megígérte, hogy másnap újra eljön, és legnagyobb bánatomra elment. Amíg ott ült az ágyam mellett, úgy éreztem, hogy minden rossztól megoltalmaz. De mihelyt az ajtó becsukódott mögötte, sötétség borult a szobára, és megint mérhetetlen szomorúság nehezedett a szívemre.

- Nem szeretne aludni, kisasszonyka? - kérdezte egészen lágy hangon Bessie.

Alig mertem felelni, mert attól féltem, a következő percben megint goromba lesz.

- Megpróbálom.

- Nem kíván inni valamit? Vagy nem tudna enni egy falatot?

- Köszönöm, Bessie, nem kérek semmit.

- Akkor talán én is lefekszem, mert éjfél elmúlt. De ha kell valami, csak szóljon.

Ez a csodálatos gyöngédség felbátorított egy kérdésre.

- Mi bajom van, Bessie? Beteg vagyok?

- Azt hiszem, rosszul lett a sok sírástól a vörös szobában. De ne féljen, nemsokára jobban lesz.

Bessie átment a szomszédos cselédszobába. Áthallatszott a hangja:

- Jöjjön be aludni a gyerekszobába, Sarah. A világ minden kincséért sem mernék ma egyedül maradni azzal a szegény kislánnyal. Mit csinálok, ha meg talál halni? Az a roham olyan furcsa volt, szeretném tudni, látott-e valamit, ami megrémítette. Az úrnő ma igazán túlságosan szigorú volt.

Sarah-val együtt jött vissza; mind a ketten lefeküdtek, de elalvás előtt még egy fél órát sugdolóztak. Egy-egy szót elkaptam a beszélgetésükből, s nem volt nehéz kitalálnom, miről folyik a szó.

- Egy fehér leples alak suhant el előtte... A nyomában egy nagy fekete kutya... Három erős kopogtatás az ajtón... Valami fény a temetőudvarban, éppen az úr sírja fölött... - és így tovább.

Végre elaludtak. A tűz sem parázslott már a kandallóban, a gyertya lángja kilobbant. Én átvirrasztottam ezt a rémekkel teli hosszú éjszakát. Szememet, fülemet, agyamat megfeszített éberségre kényszerítette az irtózatos félelem. Csak gyermekek tudnak ennyire félni.

A vörös szobában lejátszódott esemény nem okozott súlyos vagy hosszadalmas betegséget, de idegeim a mai napig sem heverték ki azt a délutánt. Igen, Mrs. Reed, sok lelki gyötrelmet köszönhetek önnek. De úgy illik, hogy megbocsássak, mert nem tudta, mit cselekszik: mialatt a szívemet tépte, azt képzelte, hogy rossz hajlamaimat irtja ki gyökerestül.

Másnap délben már felöltözve és kendőkbe bugyolálva ültem a gyermekszoba kandallója mellett. Testileg gyöngének és elesettnek éreztem magam; de mi volt az lelki nyomorúságomhoz képest? Néma könnyeim szakadatlanul peregtek; amint egy sós csöppet letörültem arcomról, nyomban ott volt a másik. Pedig tulajdonképpen boldog lehettem volna, mert Reedék közül senki sem volt otthon, az egész család kikocsizott. Abbot a másik szobában varrogatott, és Bessie - miközben ki-be járkált, játékokat rakott el, és fiókokat rendezgetett - hébe-hóba egy-egy váratlanul kedves szót szólt hozzám. Nekem, akit máskor állandóan szidtak és nyúztak, ez a helyzet valósággal békés paradicsomnak tűnhetett volna, de meggyötört idegeim még nem tudtak megnyugodni, és az örömnek még nem tudtam örülni.

Bessie lement a konyhába, és egy darab süteményt hozott föl nekem, mégpedig egy szép, színes porcelán tányéron. A tányér festett mintája paradicsommadarat ábrázolt; a madár indákból és rózsabimbókból font koszorú közepén fészkelt. Máskor nem győztem bámulni a gyönyörű mintát, és gyakran kértem, hadd vehessem a kezembe, hogy közelebbről megcsodálhassam. De még idáig mindig méltatlannak ítéltek erre a kiváltságos élvezetre. Az értékes kistányért most a térdemre helyezték, és barátságosan felszólítottak, hogy egyem meg a finom süteményt. Hiába! Legtöbbször úgy van az életben, hogy ami után sokáig, sóvárogva vágyakozunk, későn kapjuk meg. Most is így volt. A süteményt nem tudtam megenni, és úgy láttam, a madár tollazata, a virágok színe valahogy megfakult. Félretoltam a tányért a süteménnyel együtt.

Bessie megkérdezte, ne hozzon-e egy könyvet. Ez a szó: könyv, egy pillanatra felélénkített, és arra kértem Bessie-t, hozza föl a könyvtárból a *Gulliver utazásai*-t. Ezt a könyvet már többször elolvastam, és mindig nagy örömem telt benne. Azt hittem, tényeket mond el, és jobban érdekelt, mint a tündérmesék. Mert a manókat hasztalan kerestem a gyűszűvirág levelei és harangocskái alatt, a gombák és az ódon falakon kúszó borostyánlevelek között; beletörődtem a szomorú valóságba, hogy a manók kivándoroltak Angliából, valami vadabb vidékre, ahol az erdők még bozótosak és sűrűek, és ahol a föld ritkábban lakott, mint nálunk. Liliputot és Brobdingnagot viszont valódi országoknak képzeltem, és nem kételkedtem benne, hogy majd egy szép napon hosszú útra indulok, és tulajdon szememmel fogom látni az apró mezőket, házakat, fákat, a pici emberkéket, Liliput kicsi teheneit, birkáit, madarait - akárcsak

az óriások birodalmának erdőmagasságú gabonaföldjeit, hatalmas szelindekjeit, macskaszörnyetegeit, toronymagasra nőtt férfiait és asszonyait.

Mégis, ahogy most ezt a dédelgetett könyvet kezembe kaptam, ahogy lapozgattam, és csodálatos képeiben azt a varázslatot kerestem, amelyet idáig mindig megtaláltam benne - most sivár volt az egész és hátborzongató. Az óriások lidérces szörnyek, a törpék gonosz és félelmetes manók, Gulliver rémséges és veszedelmes tájakon kóborló, magányos vándor. Becsuktam a könyvet, nem mertem tovább olvasni, odatettem az asztalra, a sütemény mellé.

Bessie rendbe tette a szobát, letörölgette a port, és miután kezet mosott, kihúzott egy kicsi fiókot. Ez a fiók tele volt csodálatos selyem- és bársonyrongyokkal. Bessie főkötőt varrt Georgiana babájának, és közben énekelt. Azt énekelte, hogy:

A kóborlás idején,
Be rég volt, be rég...

Sokszor hallottam tőle ezt a dalt, és mindig nagyon szerettem. Bessie-nek kellemes hangja volt, legalábbis az én véleményem szerint. De most, bár hangja szépen zengett, a dallam végtelenül szomorú volt. Olykor, amikor nagyon belemerült a munkájába, halkan, vontatottan dúdolta a refrént: „Be rég volt, be rég...” Úgy hatott rám, mint valami halottas ének legszomorúbb taktusa. Azután egy másik dalba fogott, az volt csak igazán keserves.

Lábam erőtlen, a tagjaim égnek,
Hosszú az út, feketék a hegyek,
Holdtalan éj komorúl a szegénynek:
Ballag az úton az árva gyerek.

Oly sok a láp és annyi a kőszirt,
Messzire űztek a kőszívűek.
Lépteimet csak az angyalok őrzik,
Merre bolyong a kis árva gyerek.

Lágy a magasban az éji fuvallat,
Messzi a csillagok oly szelídek,
Irgalom Istene őriz, elaltat,
Benne remél a kis árva gyerek.

Híd leszakadhat, a láp csalogathat,
Csalfa lidérce mocsárba vezet,
Ámde Atyám kebelén lenyugodhat
Majd a szegény, kicsi, árva gyerek.

Ez ad erőt, ez ösztönöz engem,
Nincs, aki adna nekem födelet;
Égi hazámban a béke terem fenn:
Isten a társam, árva gyerek.

- No, ne sírjon, Jane kisasszony - mondta, mikor befejezte a dalt. Akárcsak a tűznek mondta volna, hogy ne égjen. De hát honnan is tudhatná, hogy én milyen iszonyatosan elkeseredett vagyok?

A délelőtt folyamán ismét megjelent Mr. Lloyd.

- Micsoda, már fenn vagyunk? - kérdezte, amikor belépett. - Nos, dadus, hogy van a kislány?

Bessie azt felelte, hogy nagyon jól vagyok.

- Ha jól van, akkor vidámabb arcot kellene vágnia. Jöjjön ide, Jane kisasszony. Ugye, Janenek hívják?

- Igenis, uram, Jane Eyre a nevem.

- De maga sírt, Jane Eyre. Megmondaná nekem, hogy miért sírt? Fáj valami?

- Nem fáj semmi, uram.

- Ó, biztosan azért sírt, mert nem kocsizhatott ki asszonyommal - vágott közbe Bessie.

- Azt nem hiszem. Nem olyan kisbaba már, hogy ilyen semmiségért sírjon.

Én magam is így gondoltam, s mert önérzetemet sértette a hamis vád, már kész is voltam a felelettel:

- Ilyesmiért soha életemben nem sírtam. Gyűlölök kocsikázni. Azért sírok, mert el vagyok keseredve.

- Ugyan már, kisasszonyka - mondta Bessie.

A derék gyógyszerész kissé zavartnak látszott. Én ott álltam előtte, ő rám szögezte tekintetét. Apró, szürke szeme nem sok értelmet árult el, ma már azonban azt kell hinnem, kevés dolog kerülte el a figyelmét. Kemény vonású arca jóindulatról tanúskodott. Egy ideig elgondolkozva nézett rám, aztán megkérdezte:

- Mitől lett rosszul tegnap?

- Elesett - szólt Bessie, mielőtt felelhettem volna.

- Elesett! Hogy lehet az? Egy ilyen nagy kislány már megtanulhatott volna rendesen járni. Hiszen legalább nyolc-kilenc éves!

- Fellöktek. - A sértett büszkeség ezt a magyarázatot ugrasztotta ki belőlem. - De nem attól lettem rosszul - tettem hozzá, mialatt Mr. Lloyd egy csipetnyi tubákot szippantott.

Mikor a tubákosszelencét visszatette mellényzsebébe, megkondult a cselédséget ebédre hívó kolomp. Mr. Lloyd ismerte a házi szokásokat.

- Ez magának szól, dadus - mondta -, menjen csak nyugodtan, én majd addig megleckéztetem Jane kisasszonyt.

Bessie szívesebben ott maradt volna, de mennie kellett, mert Gateshead Hallban az étkezéseknél mindenkitől szigorúan megkövetelték a pontosságot.

- Hát, ha nem az eleséstől lett rosszul, akkor mitől? - folytatta a vallatást Mr. Lloyd, miután Bessie lement.

- Bezártak késő estig egy sötét szobába, ahol kísértet jár.

Mr. Lloyd mosolygott ugyan, de homlokát is összeráncolta.

- Kísértet! Hát mégiscsak kisbaba! Fél a kísértetektől?

- Mr. Reed kísértetétől nagyon félek. Ő ott halt meg, és ott is ravatalozták fel abban a szobában. Abba a szobába éjszaka senki be nem menne, Bessie se, más se, ha nem muszáj. Kegyetlenség volt, hogy engem bezártak oda egyedül, sötétben, gyertya nélkül - olyan kegyetlenség volt, hogy soha el nem felejtem.

- Csacsiság! Ettől keseredett el olyan nagyon? Most is fél? Nappal is?

- Nappal nem félek, de nemsokára megint éjszaka lesz... és különben is... szerencsétlen vagyok... nagyon szerencsétlen, más mindenféle miatt is.

- Mi az a más mindenféle? Nem mondaná el nekem?

Ó, hogy szerettem volna nyíltan felelni erre a kérdésre! Hogy szerettem volna mindent elmondani! De olyan nehéz volt a választ megfogalmazni. A gyermek érez, de érzéseit nem tudja elemezni; és ha gondolatban talán elemzi is érzéseit, az eredményt nem tudja szavakba foglalni. Milyen jó lenne könnyíteni szívemen, és megosztani bánatomat valakivel! Nem, nem szalaszthatom el ezt az első és egyetlen alkalmat! Egy darabig zavartan hallgattam, aztán, ha nem is bőbeszédűen, de őszintén nekivágtam a feleletnek:

- Először is se apám, se anyám, se testvérem nincsen.

- De van egy jó nagynénje, és vannak unokatestvérei.

Megint hallgattam egy darabig, aztán félszegen folytattam:

- John Reed fellökött, és nagynénám bezárt a vörös szobába.

Mr. Lloyd megint elővette tubákosszelencéjét.

- De hát Gateshead Hall olyan gyönyörű - mondta. - Nem örül annak, hogy ilyen előkelő helyen élhet?

- Nem az én házam, uram. Abbot azt mondja, még egy cselédnek is több joga van ahhoz, hogy itt éljen, mint nekem.

- Badar beszéd! Csak nem kívánkozik máshová innen? Ostobaság lenne!

- Bár lenne hová mennem, de nincs! Soha nem szabadulhatok Gatesheadből, amíg fel nem növök.

- Ki tudja, hátha mégis? Mrs. Reeden kívül nincsenek rokonai?

- Úgy tudom, nincsenek, uram.

- Édesapjának sem voltak rokonai?

- Nem tudom. Egyszer megkérdeztem Reed nénit, és ő azt mondta, lehet, hogy vannak Eyre nevű, alacsony sorban élő, szegény rokonaim, de ő nem tud róluk semmit.

- És ha mégis volnának rokonai, szeretne hozzájuk menni?

Eltűnődtem. A felnőttek irtóznak a szegénységtől, s a gyermekek talán még jobban. A gyermekeknek nemigen lehet fogalmuk a szorgalmas, munkás, tisztes szegénységről. A gyermek, ha ezt a szót hallja: „szegénység”, mindjárt rongyos ruhára gondol, éhezésre, fagyos szobára, durva modorra, bűnre. A szegénység az én szememben egyet jelentett az alacsonyrendűséggel.

- Nem - mondtam -, nem szeretnék szegény emberek között élni.

- Még akkor sem, ha kedvesek lennének magához?

Megráztam a fejemet. El sem tudtam képzelni, hogy szegény emberek kedvesek is lehetnek. Meg aztán: úgy beszélni, úgy viselkedni, mint ők, műveletlennek maradni, mint azok a szegény asszonyok, akiket láttam olykor, amint gyermeküket dajkálták, vagy a szennyest mosták a gatesheadi parasztházak ajtajában! Nem, nem vagyok hős, ezen az áron nem kell a szabadság.

- De hát igazán olyan nagyon szegények a rokonai? Munkásemberek?

- Nem tudom, mondom. Reed néni azt mondja, ha egyáltalán vannak rokonaim, biztosan koldusok. Én nem akarok koldulni.

- És iskolába szeretne járni?

Megint elgondolkoztam. Jóformán azt sem tudtam, mi az, hogy iskola. Bessie néha beszélt az iskoláról; azt mondta, hogy ott fiatal hölgyek ülnek a padokban, hátegyenesítő deszkával, mereven, és hogy nagyon illedelmesen és finoman kell viselkedniük. John Reed gyűlölte az iskoláját, és szidta a tanítóját, de John Reed véleményére én úgysem adtam semmit. És ha az, amit Bessie az iskolai fegyelemről beszélt, kissé riasztó volt is - mielőtt Gatesheadbe jött, Bessie egy olyan családnál szolgált, ahol fiatal lányok voltak, azoktól tudta, amit tudott -, a növendékek annyi mindent tanulnak, hogy az iskola mégsem lehet olyan borzasztó hely. Bessie dicsekedve mesélte, hogy a fiatal hölgyek milyen gyönyörű tájképeket és virágcsendéleteket festettek, megtanultak zongorázni és énekelni, erszényeket csomóztak, francia könyvekből fordítottak. Mindezt irigyen hallgattam. Azonkívül az iskola gyökeres változást jelentene: hosszú utazást, szabadulást Gatesheadből, egy új élet kezdetét.

- Igen. Nagyon szeretnék iskolába járni.

Tűnődéseimből ezt a hallható következtetést vontam le.

- Nahát akkor! Ki tudja, hogyan fordulnak a dolgok? - mondta Mr. Lloyd, amikor felállt. - A gyermeknek levegő- és környezetváltozásra van szüksége - tette hozzá, mintha magában beszélne. - Idegei rossz állapotban vannak.

Bessie visszatért, és abban a pillanatban megcsikordultak a hintó kerekei a kavicsos felhajtón.

- Az úrnő érkezett haza? - fordult Bessie-hez Mr. Lloyd. - Szeretnék beszélni vele, mielőtt elmegyek.

Bessie áttessékelte a patikust a reggelizőszobába. Abból, ami ez után a beszélgetés után történt, arra következtetek, hogy a gyógyszerész valóban szóba hozta az iskolát, és megkockáztatta az indítványt, hogy Mrs. Reed küldjön intézetbe. Mrs. Reed kétségtelenül kapva kapott az indítványon. Később ugyanis véletlenül kihallgattam egy beszélgetést. Egy este Abbot és Bessie a gyerekszobában varrogatott. Azt hitték, alszom.

- Az úrnő - hallottam Abbot hangját - nagyon örül, hogy megszabadulhat egy ilyen neveletlen gyermektől, aki mindenkinek csak terhére van, és mindig mintha lesben állna, és valami gonoszságon törné a fejét.

Abbot, azt hiszem, afféle kiskorú Guy Fawkesnak[3] tartott engem.

Életemben először hallottam azt is - Abbot mesélte Bessie-nek -, hogy apám szegény lelkész volt. Ezt a házasságot mindenki rangon alulinak tartotta és ellenezte, de anyám nem hallgatott senkire. Reed nagyapát annyira felháborította anyám engedetlensége, hogy kitagadta, és egyetlen shillinget sem adott neki. Egyévi házasság után apám tífuszban megbetegedett. Abban a nagy gyárvárosban, ahol a parókiája volt, tífuszjárvány ütött ki, és apám a szegény betegeket látogatva kapta meg a bajt, anyám meg apámtól, és egy hónap alatt mind a ketten meghaltak.

Bessie sóhajtozva hallgatta a történetet, és a végén így szólt:

- Szegény Jane kisasszonyt is lehet ám sajnálni, Abbot.

---

[3] (1570-1606) - az angliai „lőporos összeesküvés” (1606) egyik vezetője.

- Igen - felelte Abbot. - Ha kedves, szép gyermek lenne, sajnálni lehetne árvaságáért. De egy ilyen kis varangyos béka nem érdemel szánalmat.

- Ebben van valami - hagyta rá Bessie. - Egy olyan gyönyörű teremtést, mint Georgiana kisasszony, hasonló helyzetben mindenesetre jobban sajnálna az ember.

- Igen, én is rajongok Georgiana kisasszonyért - lelkesedett Abbot. - Ennivaló azokkal a hosszú, bodros fürtjeivel és a kék szemével. És az a csodálatos arcszíne! Mintha festve volna! De jó lenne vacsorára egy kis sajtos pirítós kenyér, Bessie!

- Azt bizony én is megenném. Pirított hagymával. Gyerünk vacsorázni.

Lementek.

NEGYEDIK FEJEZET

A Mr. Lloyddal folytatott beszélgetésből meg abból, amit Abbot és Bessie idézett szavaiból megtudtam, reményt merítettem, és most már magam is igyekeztem meggyógyulni. Úgy látszott, a változás nincs messze. Sóvárogva, de türelmesen vártam. A változás azonban késett; napok és hetek múltak. Már egészséges voltam, de egyetlen utalás sem történt arra, amin állandóan rágódtam. Mrs. Reed időnként szigorú tekintettel kémlelt, de ritkán szólt hozzám. Betegségem óta még élesebb határvonalat vont közém és gyermekei közé. Egy kis fülkében egyedül aludtam, egyedül kellett étkeznem, és az egész napot a gyermekszobában kellett töltenem, míg unokatestvéreim a nappaliban tanyáztak. Arról, hogy iskolába akarnak küldeni, egyetlen szó sem esett, mégis ösztönösen éreztem, hogy Mrs. Reed nem sokáig fog megtűrni a fedele alatt. Tekintete, ha rám nézett, mélyen gyökerező és legyőzhetetlen ellenszenvet árult el.

Eliza és Georgiana, nyilván az anyai parancsnak engedelmeskedvén, olyan keveset beszélt velem, amilyen keveset csak lehetett. John, valahányszor találkoztunk, kiöltötte rám a nyelvét, és egyszer meg akart verni, de én rögtön harciasan szembefordultam vele. Ugyanaz az elszánt gyűlölet és tajtékzó düh fűtött, amely gonosz ösztöneimet a múltkor felébresztette. Erre jobbnak látta elállni a verekedéstől. Szitkozódva otthagyott, és esküdözött, hogy betörtem az orrát. Igaz, hogy olyan kemény ütést mértem ábrázatának erre a kiugró részére, amilyet csak bírtam. Látván, hogy öklöm vagy ádáz tekintetem megrémítette, nagyon szerettem volna előnyös helyzetemet kihasználni és tovább üldözni őt, de már anyjához menekült. Hallottam, hogy dadog valamit - „ez az utálatos Jane Eyre úgy rontott nekem, mint egy vadmacska” -, de anyja meglehetősen nyersen közbevágott:

- Ne beszélj róla, John. Megmondtam, hogy térj ki az útjából, az a haszontalan nem érdemli meg, hogy tudomást vegyünk róla. Nem kívánom, hogy akár te, akár a lányok szóba álljatok vele.

Áthajoltam a lépcső korlátján, s mielőtt meggondoltam volna, mit mondok, lekiáltottam:

- Nem is érdemlik meg, hogy szóba álljak velük!

Mrs. Reed meglehetősen termetes asszony volt, de ezt a meglepő és vakmerő kijelentést hallván, szinte fölrepült a lépcsőn, s mint a forgószél, besodort a gyermekszobába, lenyomott az ágyra, és dörgő hangon megtiltotta, hogy a nap folyamán elmozduljak onnan, és hogy egyetlen hangot is ejtsek.

- Mit szólna ehhez Reed bácsi, ha élne? - szaladt ki önkéntelenül a számon. Azt mondom, önkéntelenül, mert úgy tetszett, mintha a nyelvem akaratom ellenére formálta volna meg ezeket a szavakat; mintha valaki más beszélt volna belőlem, valaki, akinek nem tudtam parancsolni.

- Micsoda? - nyögte Mrs. Reed elakadó lélegzettel. Máskor oly hideg, fegyelmezett tekintetét most elfátyolozta a félelem. Elengedte a karomat, és úgy nézett rám, mint aki valóban nem tudja, gyermek néz-e vele szembe vagy valami ördög. Most már, hogy benne voltam, nem tudtam abbahagyni:

- Reed bácsi a mennyországban van, igenis, és onnan lát mindent, amit maga csinál és gondol! Igen, és papa meg mama is lát mindent; tudják, hogy egész napra bezár, és hogy szeretné, ha meghalnék!

Mrs. Reed csakhamar magához tért. Alaposan megrázott, jobbról-balról arcul csapott, aztán szó nélkül kiment. Amit ő nem mondott el, bezzeg elmondta Bessie; egy óra hosszat prédikált, és kétséget kizáróan bebizonyította, hogy nálam gonoszabb, elvetemültebb gyermek a földkerekségen nincsen. Félig el is hittem neki. Magam is úgy éreztem, hogy gonosz indulat dúl bennem.

Elmúlt november, december és januárnak is a fele. Karácsonyt és újév napját a szokásos ünnepi vidámsággal ülték meg Gatesheadben. Ajándékot osztogattak, ebédeket és estélyeket adtak. Engem, természetesen, mindenféle szórakozásból kizártak. Az én részem a vigalomból mindössze annyi volt, hogy naponta végignéztem Eliza és Georgiana öltözködését. Muszlin-felhőbe burkolták őket, vörös selyemszalagot kötöttek a derekukra, hajukat művészi gyűrűkbe bodorították. Utánuk néztem, amint leereszkedtek a lépcsőn, aztán egy darabig hallgattam a zongora és a hárfa hangját - a szalonból felszűrődött a zene -, a komornyik és az inas jövése-menését, a kristály és porcelán csörrenését, ahogy a frissítőket körülkínálták; még a beszélgetés zümmögése is fölhallatszott, ha a szalonajtók nyíltak-csukódtak. Mikor ebbe a szórakozásba beleuntam, visszavonultam a lépcsőkorláttól az elhagyatott és csöndes gyermekszobába. Kicsit szomorú voltam, de korántsem elkeseredett.

Hogy őszinte legyek, a legkevésbé sem vágytam társaságba, mert társaságban engem ritkán vettek észre. Ha Bessie kedves és beszédes, a legnagyobb élvezet lett volna számomra, hogy kettesben tölthetem vele az estéket; sokkal nagyobb élvezet, mint Mrs. Reed félelmetes tekintetének tüzében egy hölgyekkel és urakkal zsúfolt szobában üldögélni. Csakhogy Bessie, mihelyt ifjú úrnőit felöltöztette, rendszerint levonult a konyhába és a házvezetőnő szobájának vidámabb tájékára, és többnyire a gyertyát is magával vitte. Én aztán egyedül gubbasztottam, ölemben a babámmal, amíg a tűz ki nem hunyt. Időnként körülnéztem, hogy meggyőződjem: valóban magam vagyok-e a sötét szobában, nem kísértenek-e szellemek körülöttem. Mikor a tűz már alig pislákolt, hamar levetkőztem, nagy üggyel-bajjal oldottam ki a kötőket, s aztán a hideg és a sötétség elől ágyamba menekültem. Az ágyba mindig magammal vittem a babámat is. Az embernek szeretnie kell valakit, és szeretetre érdemesebb lények hiányában én ezt a kopott „faragott képet” szerettem és dédelgettem, pedig olyan ágrólszakadt volt, mint egy kis madárijesztő. Ma is csodálkozom rajta, hogy mennyire ragaszkodtam ehhez a szegényes játékszerhez. Szinte azt hittem, hogy él és érez. Nem tudtam elaludni addig, amíg a babát bele nem csavartam hálóköntösömbe. S ha a baba melegen betakarva, biztonságosan ott feküdt mellettem, majdnem azt mondhatnám, hogy boldog voltam, és azt gondoltam, a baba is boldog.

Lassan vánszorogtak az órák, mialatt arra vártam, hogy a vendégek elmenjenek, és feszülten figyeltem, nem hallom-e még Bessie közeledő lépéseit. Olykor közben is felszaladt, a gyűszűjét vagy az ollóját kereste, vagy hozott nekem valamit vacsorára - egy kalácskát vagy egy kis túrós süteményt -, ilyenkor ott ült az ágyam szélén, amíg ettem, aztán bedugdosta körülöttem a takarót, sőt két alkalommal meg is csókolt, és azt mondta: - Jó éjszakát, Jane kisasszony.

Ha ilyen kedves volt, úgy éreztem, hogy Bessie a legjobb, a legszebb, a legkedvesebb élőlény az egész világon. Ilyenkor forrón kívántam, bár mindig barátságos és szeretetre méltó lenne, és soha ne lökdösne, ne leckéztetne, ne szidna ok nélkül, mint szokta.

Azt hiszem, Bessie Lee természettől fogva tulajdonképpen derék lány volt. Minden munkáját szépen, rendesen végezte, a meséléshez pedig határozottan tehetsége volt, én legalább erre következtettem abból, hogy esti meséit olyan élvezettel hallgattam. Amennyire emlékszem, csinos is volt, karcsú, fiatal lány, a haja fekete, szeme sötét, vonásai finomak, arcbőre sima.

De szeszélyes volt és hirtelen, sokszor igazságtalan. Még így is őt szerettem legjobban Gateshead Hall minden lakója közül.

Január tizenötödike volt, reggel kilenc körül. Bessie lement reggelizni, unokatestvéreimet még nem hívta le az anyjuk. Eliza feltette a kalapját, belebújt kerti köpenyébe, hogy kimenjen a tyúkjait megetetni. Ez egyik kedvenc foglalkozása volt, főként azért, mert a tojást eladta a házvezetőnőnek, és a pénzt összegyűjtötte. Jó üzleti érzéke volt, és nagyon szerette a pénzt. Ez a hajlama nemcsak abban mutatkozott, hogy tojást és csirkét adott el a háztartásnak, hanem abban is, hogy a kertésszel üzleti összeköttetésben állott. Virággyökereket, magvakat, palántákat adott el. A kertész utasítást kapott Mrs. Reedtől, hogy mindent vásároljon meg, amit Eliza az ő külön kis kertjéből el akar adni. Eliza talán még a haját is eladta volna, ha haszna van belőle. Ami a pénzét illeti, azt eleinte mindenfelé eldugdosta, egy-egy darab rongyba vagy hajgöndörítő papirosba burkolva. De minthogy a szobaleány felfedezte a rejtekhelyeket, Eliza inkább rászánta magát, hogy féltett kincsét anyjára bízza. Uzsorakamatra, ötven-hatvan százalékra kölcsönadta anyjának a pénzt, a kamatokat negyedévenként bevasalta, és az elszámolást gondosan vezette egy zsebkönyvben.

Georgiana magas széken ült a tükör előtt és fésülködött; művirágot és kifakult dísztollakat font a hajába, ezeket a kincseket a padláson, egy fiókban találta. Én az ágyamat vetettem be, mert Bessie szigorúan rám parancsolt, hogy mire visszajön, rendben legyen az ágyam. (Bessie újabban afféle kézilánynak használt, segítettem neki takarítani, port törölgetni stb.) Miután összehajtottam a hálóingemet és letakartam az ágyat, az ablakfülkében a szétszórt képeskönyveket és a babaház bútorait szedegettem össze. Georgiana rám mordult, hogy ne nyúljak az ő játékaihoz (a pici székek és tükrök meg a babatányérok és babacsészék ugyanis az ő tulajdona voltak). Minthogy más dolgom nem volt, azzal szórakoztam, hogy ráleheltem az ablak jégvirágaira, s így a tenyérnyi tiszta üvegen át kiláttam a kertbe. Erősen fagyott, és dermedt csend volt odakint.

Ebből az ablakból le lehetett látni a kocsifelhajtóra és a kapuslakra. Éppen amikor sikerült már az ezüstszirmú jégvirágokból annyit felolvasztanom, hogy leláthassak, a kapuszárnyak kicsapódtak, és egy hintó gördült a felhajtóra. Közömbösen néztem a kocsit. Gatesheadbe sokszor érkeztek vendégek, de olyanok, akik engem érdekeltek volna, soha. A hintó megállt a ház előtt, a csengő hangosan megszólalt, a látogatót beengedték. Mindez, mondom, nem érdekelt. Figyelmemet egy éhes kis vörösbegy kötötte le. A madárka a kopasz cseresznyefa ágain csiripelt, az ablakkeret közvetlen közelében. Reggelim maradványai - tej és kenyér - még ott voltak az asztalon. Szétmorzsoltam egy darabka kenyeret, s a tolóablakkal kezdtem birkózni, hogy a morzsát kiszórjam az ablakpárkányra. Ebben a pillanatban Bessie nyitott be sietve a gyermekszobába.

- Vesse le a kötényét, Jane kisasszony. Mit csinál ott? Megmosta reggel a kezét és az arcát?

Mielőtt feleltem, még egyet rántottam az ablakon, hogy a madárka eleségét biztosítsam. Az ablak engedett. Kiszórtam a morzsákat; egy részük az ablakpárkányra hullott, a többi a cseresznyefa alacsony ágaira. Aztán becsuktam az ablakot, és Bessie felé fordultam.

- Még nem mosakodtam, Bessie. Most készültem el a törölgetéssel.

- Jaj, de sok baj van magával, szófogadatlan gyermek! És most mit csinál ott? Egészen kipirult, biztosan megint valami rosszat művelt. Mit nyitogatja azt az ablakot?

Erre már nem kellett felelnem, mert Bessie nagyon sietett, és nem ért rá a magyarázatot meghallgatni. Odaráncigált a mosdóállványhoz, könyörtelenül, de szerencsére nagyon gyorsan beszappanozta és lemosta az arcomat meg a kezemet, durva törülközővel szárazra dörgölte, rakoncátlan hajamat egy tüskés kefével rendbe hozta, leoldotta a kötényemet, gyorsan a

lépcsőhöz vezetett, és rám parancsolt, hogy azonnal menjek le a reggelizőszobába, mert várnak.

Szerettem volna megkérdezni, ki az, aki rám vár, szerettem volna megkérdezni, hogy ott van-e Mrs. Reed is, de Bessie már eltűnt, és becsukta mögöttem a gyermekszoba ajtaját. Lassan bandukoltam lefelé a lépcsőn. Majdnem három hónapja volt már, hogy Mrs. Reed nem hívatott. Gyermekszobai száműzetésem alatt úgy elszoktam a reggelizőszobától, az ebédlőtől és a társalgótól, hogy irtóztam belépni bármelyikbe is.

Ott ácsorogtam az üres előcsarnokban, a reggelizőszoba ajtaja előtt, nem mertem bemenni. Egész testemben remegtem. Micsoda gyáva kis nyomorult lett belőlem! Az igazságtalan büntetés annyira megfélemlített, hogy sem a gyerekszobába nem mertem visszamenni, sem a reggelizőszobába nem mertem benyitni. Vagy tíz percig álltam ott izgatottan és tétován. Aztán amikor odabent dühösen megrázták a csengőt, tudtam, hogy nincs menekvés: be kell mennem.

„Vajon ki akar beszélni velem?” - kérdeztem önmagamtól, mialatt két kézzel próbáltam lenyomni a nehezen járó kilincset. Kit fogok odabent látni Reed nénin kívül? Férfit vagy nőt? A kilincs végre engedett, az ajtó kinyílt. Beléptem, mély bókot csaptam, aztán fölpillantottam - egy fekete oszlop állt előttem! Nekem legalább az első pillanatra úgy tetszett, hogy egy magas, vékony, feketébe göngyölt oszlop meredezik a szőnyegen. A tetején szigorú arc ült, olyan volt, akár egy faragott maszk, amit oszlopfőnek tettek oda.

Mrs. Reed szokásos helyén ült, a kandalló mellett. Intett, hogy lépjek közelebb. Ezekkel a szavakkal mutatott be a kőből faragott idegennek:

- Ez az a kislány, akinek érdekében önhöz fordultam.

A férfi - most láttam csak, hogy élő ember - lassan arrafelé fordította a fejét, ahol én álltam. Bozontos szemöldöke alatt pislogó szürke szemével kutatóan nézett rám, aztán mély, ünnepélyes hangon szólalt meg: - Kis növésű. Hány éves?

- Tíz.

- Már tíz? - kérdezte kétkedően, és tovább fürkészte az arcomat.

- Hogy hívnak, kislány?

- Jane Eyre a nevem, uram.

Közben fölnéztem rá. Úgy tetszett, hogy magas, de hát én nagyon kicsi voltam. Széles arcának durva vonásai és egész megjelenése után ítélve mogorva és szigorú ember lehetett.

- Hát aztán jók vagyunk-e, Jane Eyre?

Nem felelhettem azt, hogy jó vagyok. Tudtam, hogy környezetem rossz gyermeknek tart, tehát hallgattam. Mrs. Reed felelt helyettem, azzal, hogy sokatmondóan megrázta a fejét. Aztán hozzátette: - Azt hiszem, Mr. Brocklehurst, minél kevesebbet beszélünk erről a témáról, annál jobb.

- Nagyon elszomorít, hogy ilyet kell hallanom! Majd beszélgetünk! - Függőleges helyzetéből leereszkedett egy karosszékbe, Mrs. Reeddel szemben. - Gyere ide! - szólt.

Odamentem. Egyenesen maga elé állított. Most, hogy csaknem egy vonalban voltam az arcával, láttam, milyen hatalmas az orra. Micsoda arc! Micsoda száj! Micsoda kiugró lapátfogak!

- Nincs szomorúbb, mint rossz gyermeket látni - kezdte -, különösen egy rossz kislányt. Tudod te, hová jutnak haláluk után a gonoszok?

- A pokolba jutnak - feleltem készségesen, ahogy tanultam.

- És mi a pokol? Meg tudnád nekem mondani, hogy mi a pokol?

- Egy nagy verem, ahol tűz ég.

- És szeretnél beleesni abba a verembe, és örökké ott égni?

- Nem szeretnék, uram.

- Mit kell tenned, hogy ezt elkerülhesd?

Egy pillanatig gondolkoztam, s mikor megszólaltam, helytelenül válaszoltam:

- Vigyáznom kell az egészségemre, nehogy meghaljak.

- Hogy vigyázhatnál az egészségedre? Naponta sok, nálad kisebb gyermek hal meg. Alig néhány napja temettem el egy ötéves gyermeket, jó kisgyerek volt - a lelke most már a mennyországban van. Attól félek, ha te meghalnál, nem kerülnél a mennyországba.

Minthogy nem állt módomban kétségeit eloszlatni, lesütöttem a szememet, s az előttem terpeszkedő két hatalmas lábat bámulva azt kívántam, bár valahol messze lehetnék.

- Remélem, hogy ez a sóhaj szívedből fakadt, és megbántad, hogy valaha is gondot okoztál kiváló jótevődnek.

„Jótevőm! Jótevőm! - mondtam magamban. - Mindenki azt mondja, hogy Mrs. Reed az én jótevőm! Ha ez igaz, akkor a jótevő nagyon kellemetlen valami lehet.”

- Szoktál imádkozni reggel és este? - folytatta az idegen a vallatást.

- Igenis, uram.

- A Bibliát is szoktad olvasni?

- Néha.

- Szívesen olvasod a Bibliát? Szereted?

- Szeretem a Jelenéseket és Dániel könyvét, a Teremtés könyvét és Sámuelt, Mózes második könyvének egyes részeit és egy-két részt a Királyok könyvéből és a Krónikákból, és Jób meg Jónás történetét.

- És a zsoltárokat? Remélem, a zsoltárokat is szereted?

- A zsoltárokat nem szeretem, uram.

- Nem szereted a zsoltárokat? Ki hallott már ilyet? Nekem van egy kisfiam, fiatalabb, mint te, az hat zsoltárt tud könyv nélkül, és ha megkérdezem tőle, hogy mit szeretne jobban, mézes süteményt enni vagy zsoltárt tanulni, a kisfiam azt feleli: „Ó, inkább a zsoltárt! A zsoltárokat az angyalok éneklik, és én már idelent a földön kisangyal szeretnék lenni.” És akkor gyermeki áhítatának jutalmául két mézest kap.

- A zsoltárok nem érdekesek - mondtam.

- Ez is azt bizonyítja, hogy gonosz a szíved. Imádkoznod kell, hogy Isten megváltoztasson: vegye el kőszívedet, és adjon helyette húsból és vérből való, új és tiszta szívet.

Már a nyelvem hegyén volt a kérdés: hogyan lehet a szíveket kicserélni, de Mrs. Reed közbelépett, mondván, hogy üljek le.

- Azt hiszem, Mr. Brocklehurst, abban a levélben, amelyet három héttel ezelőtt írtam önnek, jeleztem, hogy ennek a kislánynak a jelleme és a magaviselete nem olyan, amilyennek lennie kellene. Ha fölveszi a lowoodi iskolába, nagyon megkérném, hogy az igazgatónő és a tanító-

nők szigorúan tartsák szemmel. Legnagyobb hibája az, hogy hazudik és kétszínű. Ezt előtted mondom, Jane, nehogy Mr. Brocklehurstöt is félrevezesd.

Nemhiába utáltam Mrs. Reedet, nemhiába rettegtem tőle. Kegyetlenül tudott bántani. Jelenlétében soha nem éreztem magamat jól. Ha mégolyan alázatosan engedelmeskedtem is neki, ha mégannyira igyekeztem is kedvében járni, minden erőfeszítésem hasztalan volt, és legjobb szándékomat a fentiekhez hasonló kijelentésekkel jutalmazta. Ez a vád, amely egy idegen ember füle hallatára hangzott el, szíven ütött. Homályosan éreztem, hogy Mrs. Reed, bár elbocsát, máris megfoszt minden reménytől, amit az új élet számomra tartogatott volna. Éreztem, noha nem tudtam volna ezt az érzést kifejezni, hogy máris az ellenszenv, az egyenetlenség magját szórja jövőm útjára. Láttam magam, amint Mr. Brocklehurst szemében ravasz, rossz gyermekké változom. Hogyan védekezzem?

Sehogy, gondoltam magamban, és alig bírtam a zokogást visszafojtani. Sietve kitöröltem szememből a könnyeket, tehetetlen kétségbeesésemnek ezeket az áruló jeleit.

- A kétszínűség valóban elszomorító hiba egy gyermekben - mondta Mr. Brocklehurst -, egy tőről fakad a hamisággal, márpedig minden hazugra a pokol kénköves tüze vár. Természetes, hogy szemmel kell őt tartani, Mrs. Reed; majd én beszélek Miss Temple-lel és a tanítónőkkel.

- Szeretném, ha jövendő életkörülményeinek megfelelően nevelnék - folytatta jótevőm -; dolgos legyen és alázatos. Ami a vakációkat illeti, az ön engedelmével minden szünidőt Lowoodban fog tölteni.

- Elgondolása tökéletesen helyes, asszonyom - felelte Mr. Brocklehurst. - Az alázatosság keresztényi erény, Lowood növendékeihez pedig különösképpen illik. Ezért gondom van rá, hogy az alázatosság gyakorlására Lowoodban nagy súlyt vessenek. Magam is sokat foglalkoztam a kérdéssel, hogyan lehetne a leányokban a büszkeség világias érzését a legmegfelelőbb módon elfojtani. Hogy fáradozásom nem volt hiábavaló, arról a napokban alkalmam volt meggyőződni. Kisebbik leányom, Augusta, anyjával együtt meglátogatta az intézetet, és amikor hazajöttek, Augusta így kiáltott fel: „Ó, kedves papa, milyen csendesek és milyen csúnyák a lowoodi lányok valamennyien, azzal a simán hátrafésült hajukkal és hosszú kötényükkel, meg azokkal a kis vászontarsolyokkal! Majdnem olyanok, mintha szegény emberek gyermekei lennének, és - tette hozzá - úgy bámulták a mama ruháját meg az enyémet, mintha selyemruhát még soha életükben nem láttak volna.”

- Nagyon helyes - bólintott Mrs. Reed. - Ha egész Angliát bejárom, akkor sem igen találhattam volna megfelelőbb nevelési módszert olyan gyermek számára, amilyen Jane Eyre. A következetességet, Mr. Brocklehurst, én mindennél többre becsülöm.

- A következetesség, asszonyom, a legelső keresztényi kötelesség. Lowoodban minden téren következetesek vagyunk. Egyszerű étel, egyszerű ruházkodás, egyszerű szállás, szigorú, dolgos életmód: ilyen az intézetnek és lakóinak napirendje.

- Nagyon helyes, uram. Tehát akkor számíthatok rá, hogy a gyermeket fölveszik Lowoodba, és hogy társadalmi helyzetének megfelelően fogják nevelni?

- Igenis, asszonyom. Elhelyezzük a válogatott palántáknak ebben a neveldéjében, és bízom abban, hogy hálás lesz ezért a megbecsülhetetlen kiváltságért.

- Akkor hát, mihelyt lehet, útnak indítom, Mr. Brocklehurst. Biztosítom önt, alig várom, hogy megszabaduljak a felelősségtől, amely már kezdett nagyon terhessé válni.

- Értem, asszonyom, tökéletesen értem. Én most búcsúzom is. Egy-két héten belül hazatérek Brocklehurst Hallba. Barátom, a főesperes, aligha fog előbb elengedni. Miss Temple-t mindenesetre értesítem, hogy új növendék érkezik, így hát nyugodtan küldheti a gyermeket, amikor önnek alkalmas. Isten áldja meg.

- Isten áldja meg, Mr. Brocklehurst. Adja át, kérem, üdvözletemet feleségének és gyermekeinek.

- Átadom, asszonyom. Itt van egy könyv, kislány, az a címe: *A gyermek útmutatója.* Olvasgasd áhítattal, különösen azt a fejezetet, amelyik „a szófogadatlan, hazug és alattomos Martha G. szörnyűséges, hirtelen haláláról" szól.

Ezekkel a szavakkal Mr. Brocklehurst egy vékony füzetkét nyújtott át nekem, majd kocsijáért csengetett és eltávozott.

Kettesben maradtam Mrs. Reeddel. Néhány néma perc telt el. Mrs. Reed varrt, én néztem. Mrs. Reed akkoriban harminchat vagy harminchét éves lehetett. Egyenes vállú, jól megtermett asszony volt, vastag lábú, nem magas, és bár testes, korántsem elhízott. Arca széles, állkapcsa erős. Homloka alacsony, álla előreugró, orra és szája eléggé szabályos. Színtelen szemöldöke alatt könyörtelen tekintetű szempár csillogott, bőre sötét és cserzett, a haja lenszínű. Egész szervezete makkegészséges, a betegséget csak híréből ismerte. Pontos, ügyes háziasszony volt; a háztartást és a gazdaságot egyaránt alapos hozzáértéssel vezette. Gyermekein kívül, akik néha gúnyolódtak rajta, senki sem mert szembeszállni tekintélyével. Jól öltözködött, és megjelenéséhez, magatartásához illett is a szép ruha.

Alacsony széken ültem, néhány lépésnyire tőle, és az arcát figyeltem. Olvasni próbáltam a vonásaiban. Kezemben a füzetet szorongattam, amelynek a hazug leány hirtelen haláláról szóló fejezetére különösen felhívták a figyelmemet. Ami az imént történt: amit Mrs. Reed mondott rólam Mr. Brocklehurstnek, a beszélgetés hangja még friss, lüktető fájdalommal égette agyamat. Minden egyes szót hallani véltem újra, és lázadoztam az elszenvedett bántalom miatt.

Mrs. Reed felpillantott kézimunkájáról. Tekintete rajtam pihent, ujjai abbahagyták fürge mozgásukat.

- Menj innen - mondta -, menj vissza a gyerekszobába.

Valami sértőt láthatott magatartásomban, mert hangja rendkívüli, bár visszafojtott ingerültséget árult el.

Fölálltam, elmentem az ajtóig, aztán visszafordultam. Előbb az ablakhoz léptem, aztán megálltam Mrs. Reed előtt.

Éreztem, hogy beszélnem kell. Megtapostak - és nekem vissza kell adnom a kölcsönt, de hogyan? Honnan merítek erőt, hogy ellenfelemnek megfizessek? Összeszedtem magam, és a szemébe vágtam:

- Nem vagyok hazug, nem vagyok kétszínű! Ha az lennék, azt mondtam volna önnek, hogy szeretem. De én nyíltan megmondom, hogy nem szeretem. Jobban gyűlölöm, mint bárki mást a világon, John Reed kivételével! A könyvet a hazug lányról pedig adja oda a leányának, Georgianának, mert ő hazudik, nem én!

Mrs. Reed keze még mindig tétlenül pihent a varrásán. Jéghideg tekintete fagyosan meredt rám.

- Van még valami mondanivalód? - kérdezte, nem olyan hangon, ahogy gyermekekkel szokás beszélni, hanem inkább mintha felnőtt ellenfélhez szólna.

Szeme, hangja még inkább felkavarta bennem a gyűlöletet. Egész testemben remegve, leküzdhetetlen izgalomtól ösztökélve folytattam:

- Boldog vagyok, hogy nem rokonom; soha többé nem fogom néninek szólítani, amíg csak élek. Ha nagy leszek, soha meg nem látogatom, és ha valaki megkérdezi, hogyan bánt velem és hogy szerettem-e önt, meg fogom mondani: ha csak eszembe jut, már rosszul leszek, és irgalmatlanul, kegyetlenül bánt velem.

- Hogy mersz ilyet mondani, Jane Eyre?

- Hogy hogy merek ilyet mondani, Mrs. Reed? Hogy merek? Hiszen ez az igazság! A színigazság. Azt hiszi, hogy nekem nincs szívem, hogy én meg tudok lenni szeretet nélkül, jó szó nélkül? De én nem tudok így élni! Ön nem ismer könyörületet. Halálom napjáig nem fogom elfelejteni, hogy belökött a vörös szobába, kíméletlenül, durván belökött, és rám zárta az ajtót. Pedig tudta, hogy iszonyatosan félek, hiszen kiabáltam is, majd megfulladtam a kétségbeeséstől, kiabáltam, hogy „Irgalom, Reed néni! Irgalom!” És miért büntetett ilyen kegyetlenül? Azért, mert az a gonosz fia megvert, leütött a lábamról, semmiért! Mindenkinek, aki kérdezi, pontosan el fogom mondani, hogyan történt. Az emberek azt hiszik, hogy Mrs. Reed jó asszony, de én tudom, hogy rossz, kemény szívű. *Ön* az, aki hazudik!

A szóáradat még javában ömlött belőlem, amikor már valami ujjongó érzés fogott el, a felszabadultságnak, a diadalnak olyan mámora, amelyhez hasonlót még sohasem éreztem. Mintha valami láthatatlan kötelék leszakadt volna rólam, és - amit soha nem mertem remélni - felszabadultam volna. Ez az érzés nem volt alaptalan: Mrs. Reed határozottan megrémült. A varrás lecsúszott az öléből, két kezét fölemelte, ide-oda ringott a széken, sőt még az arca is eltorzult, mintha sírás fojtogatná.

- Mi lelt, Jane? Te tévedés áldozata vagy! Miért remegsz ennyire? Igyál egy pohár vizet!

- Nem kérek, Mrs. Reed.

- Akarsz még valamit tőlem, Jane? Hidd el, jó barátod szeretnék lenni.

- Azt nem hiszem, Mrs. Reed. Most mondta Mr. Brocklehurstnek, hogy jellemtelen vagyok, hazug, alattomos. Ne féljen: Lowoodban mindenkinek elmondom, kicsoda ön, és mit tett velem.

- Te ezt nem érted, Jane! A gyermekeket le kell szoktatni hibáikról.

- A hazudozás nem tartozik az én hibáim közé! - kiáltottam vad, éles hangon.

- De azt el kell ismerned, Jane, hogy hirtelen természetű vagy. Most menj vissza szépen a gyerekszobába. Légy jó kislány, feküdj le egy kicsit.

- Én nem akarok jó kislány lenni, és nem tudok most lefeküdni. Küldjön el minél előbb az iskolába, Mrs. Reed, mert gyűlölök itt élni.

- Csakugyan az lesz a legjobb, ha minél előbb elküldöm az intézetbe - mormogta Mrs. Reed halkan maga elé. Aztán fölkapta a kézimunkáját, és kisietett a szobából.

Egyedül maradtam, győztesként, a porondon. A legsúlyosabb harc volt, amelyet valaha végigküzdöttem, és az első győzelem, amelyet arattam. Egy darabig ott álltam a szőnyegen, ahol az előbb Mr. Brocklehurst állt, és élveztem győztes magányomat. Eleinte mosolyogtam magamban, és könnyűnek éreztem a szívem, de ahogy érverésem lassúbbodott, a diadalmas öröm is alábbhagyott. Hiába, egy gyermek nem mondhatja meg a magáét a felnőtteknek, nem

ereszthetі szabadjára dühét - ahogy én tettem - anélkül, hogy utána lelkifurdalást, dermesztő visszahatást ne érezzen. Egy lángra lobbant bozótos pusztaság, amelyet körülnyaldosnak és felfalnak a táncoló lángnyelvek: jelképe lehetett volna magatartásomnak, amikor Mrs. Reedet vádoltam és fenyegettem. De ugyanez a bozótos, földig égve, feketére üszkösödve, híven jelképezhette későbbi lelkiállapotomat. Félórai csendes tűnődés után ráeszméltem, hogy őrült módjára viselkedtem. Helyzetem éppen olyan vigasztalan, mint volt, mindenkit gyűlölök, és engem is gyűlölnek.

Életemben először kóstoltam bele abba, amit bosszúállásnak hívnak. Eleinte olyan íze volt, mint valami erős, zamatos bornak. Utóíze azonban undorító, fémes, poshadt, mintha mérget ittam volna. Készségesen bocsánatot kértem volna Mrs. Reedtől, de részint tapasztalatból, részint ösztönösen tudtam, hogy csupán mélységes megvetésének adnék újabb tápot, s ez újra felkavarná minden fékezhetetlen indulatomat.

Helyesebb lesz, ha valamelyik jobb hajlamomat gyakorlom, nem a heveskedést. Helyesebb, ha kevésbé gonosz érzést táplálok magamban, mint a keserű felháborodást. Egy könyvet vettem elő, valami keleti meséket, és megpróbáltam olvasni. Nem értettem, mit olvasok; gondolataim eltakarták a szöveget, amely pedig máskor mindig elragadott. Kinyitottam a reggelizőszoba üvegajtaját. Odakint nagy volt a csend; se napfény, se szellő nem enyhítette a megfagyott világ egyhangúságát. Szoknyámat a fejemre és a karomra borítottam, és kimentem a park egyik elhagyatott részébe. De semmi örömöm sem telt a néma fákban, a le-lekoppanó fenyőtobozokban, az ősz jéggé dermedt maradványaiban: a rozsdaszínű levelekben, amelyeket a szél halomba söpört, és azután a hideg egybefagyasztott. Egy kapunak támaszkodtam, és kibámultam a mezőre, ahol most nem legelt a nyáj, s a gyep is fagyos volt és fakó. Reménytelenül szürke nap volt: alacsony, felhős, havat ígérő égbolt borult a táj fölé. Már szállingóztak a hópelyhek, lehullottak a dércsípte gyepre, a kemény ösvényre, el sem olvadtak.

Ott álltam én, szegény, elhagyatott gyermek, és újra meg újra azt kérdeztem suttogva magamtól: „Mit csináljak? Mit csináljak?”

Egyszerre csengő hangot hallottam:

- Jane kisasszony! Hol van? Jöjjön ebédelni!

Tudtam, hogy Bessie az, de nem mozdultam. Könnyű léptei végigszaladtak a kerti úton.

- Kis haszontalan! - mondta. - Miért nem jön, ha hívják?

Bessie jelenléte, komor gondolataim közepette, szívderítően hatott rám, noha, mint rendesen, most is haragudott. A Mrs. Reeddel lezajlott csata és a kivívott győzelem után azonban nem vettem túlságosan a lelkemre Bessie múló haragját. Sőt: sütkérezni akartam fiatalságának derűjében. Két karommal átfogtam a nyakát, és azt mondtam:

- Bessie! Ne szidjon mindig.

Bessie nem volt hozzászokva, hogy ilyen nyíltan és elfogulatlanul beszéljek. Úgy látszott, tetszik neki, hogy ilyen hangon szólok.

- Furcsa gyermek maga, Jane kisasszony - mondta, ahogy lenézett rám. - Mindig magányosan bóklászik... Hallom, hogy iskolába megy.

Bólintottam.

- És nem sajnálja itt hagyni szegény Bessie-t?

- Törődik is Bessie velem! Hisz mindig szid.

- Azért, mert olyan különös, félénk, riadt kicsi jószág. Bátrabbnak kellene lennie.

- Bátrabbnak? Hogy még több pofont kapjak?

- Ugyan már! De az igaz, hogy Jane kisasszonyra rájár a rúd. Anyám mondta a múlt héten, amikor itt járt látogatóban, hogy nem szeretné, ha valamelyik gyermeke lenne a maga helyén... No, gyerünk be. Mondok valamit, aminek örülni fog.

- Nem hiszem, Bessie, hogy tud olyat mondani, aminek én örülök.

- De kislány! Micsoda beszéd ez? És milyen szomorú szemeket mereszt rám! Hát hallgasson ide. Az úrnő a fiatal hölgyekkel és John úrfival együtt meg van híva ma délután teára, és maga velem fog teázni. Megkérem a szakácsnét, hogy süssön egy kis süteményt, és aztán majd segít nekem a fiókjait átnézni. Rövidesen be kell csomagolnom a holmiját. Az úrnő azt akarja, hogy egy-két napon belül induljon az iskolába. Majd megmondja nekem, hogy melyik játékát szeretné magával vinni.

- Ígérje meg, Bessie, hogy amíg itt vagyok, nem fog többé veszekedni velem.

- Jó, megígérem. De maga meg ígérje meg, hogy nagyon jó lesz, és nem fél tőlem. Mindjárt összerezzen, ha véletlenül egy kicsit élesebb hangon szólok, és az annyira bosszant.

- Azt hiszem, soha többé nem fogok félni magától, Bessie, mert magát már megszoktam. Rövidesen másoktól kell majd rettegnem.

- Ha retteg tőlük, nem fogják szeretni.

- Mint ahogy maga sem szeret, Bessie.

- Az nem áll, hogy nem szeretem magát, kisasszony. Sőt, azt hiszem, jobban szeretem, mint bármelyiket a többi közül.

- Jól el tudta titkolni.

- No nézd csak, a kis okos! Ma egészen más hangon beszél, mintha kicserélték volna. Mitől olyan bátor?

- Hát először is nemsokára elválok magától, meg aztán...

Már-már elmondtam neki, mi történt ma köztem és Mrs. Reed között. De aztán mégis jobbnak láttam, ha hallgatok.

- Tehát örül, hogy itt hagy engem?

- Egyáltalán nem örülök, Bessie, igazán. Most inkább sajnálom.

- Most! És *inkább*! És milyen hűvösen mondja a kis hölgy! Talán bizony ha arra kérném, hogy csókoljon meg, azt felelné, hogy *inkább* nem!

- Megcsókolnám, Bessie, és szívesen csókolnám meg. Hajtsa le a fejét.

Bessie lehajolt, összeölelkeztünk, s megnyugodva mentem be vele a házba. Ez a délután békés harmóniában telt el, este pedig Bessie a leggyönyörűségesebb meséit mesélte, és a legédesebb dalait énekelte el nekem. Még az én életemnek is akadtak tehát napsugaras percei.

ÖTÖDIK FEJEZET

Január 19-én alig ütötte el az óra a hajnali ötöt, amikor Bessie, gyertyával a kezében, belépett kis szobámba. Én már ébren voltam, sőt majdnem teljesen felöltözködtem. Fél órával előbb fölkeltem, megmostam az arcomat, és belebújtam a ruhámba. A lehunyó hold sugarai a keskeny ablakon át éppen az ágyamra világítottak. Úgy intézkedtek, hogy a postakocsi, amely elvisz Gatesheadből, reggel hat órakor álljon meg a kastély kapujánál. A ház lakói közül egyedül Bessie kelt föl. Begyújtott a gyerekszobában, és elkészítette a reggelimet. Gyermekek utazás előtt nemigen tudnak enni: túlságosan izgatottak. Én sem tudtam enni. Bessie hiába unszolt, hogy legalább néhány korty forró tejet és néhány falat kenyeret nyeljek le. Becsomagolt egy kis süteményt, és beletette a táskámba, azután rám adta hosszú köpenyemet, fejembe nyomta kalapomat, ő maga kendőbe burkolózott, és együtt elindultunk. Amikor Mrs. Reed hálószobája mellett elhaladtunk, Bessie megkérdezte:

- Nem akar elbúcsúzni?

- Nem, Bessie. Mrs. Reed az este, mikor maga lement vacsorázni, odajött az ágyamhoz, és azt mondta, hogy sem őt, sem az unokatestvéreimet nem kell felzavarnom reggel. Azt is mondta, ne felejtsem el, hogy ő mindig a legjobb barátom volt, jusson ez eszembe, ha róla beszélek, és gondoljak rá hálával.

- Mit felelt erre?

- Semmit. Fejemre húztam a takarót, és a fal felé fordultam.

- Ez helytelen volt, Jane kisasszony.

- Helyes volt, Bessie. A maga asszonya nekem sohasem volt jó barátom. Ellenségem volt.

- Hogy mondhat ilyet, Jane kisasszony?

- Isten veled, Gateshead! - kiáltottam fel, amikor az előcsarnokból kiléptünk a parkba.

A hold már lement, nagyon sötét volt. Bessie hozott magával egy kézilámpást, a táncoló fény rávilágított a vizes lépcsőkre és a legutóbbi olvadás következtében átázott kavicsos útra. Nyirkos és csípős hideg volt a téli reggel, vacogott a fogam, ahogy a felhajtón végigsiettem. A kapus házikójából világosság szüremlett ki. Mikor odaértünk, a kapus felesége éppen a tüzet élesztgette. Átkötözött ládámat még előző este levitték, ott állt az ajtóban. Már csak egy-két perc hiányzott a hathoz, s alighogy az óra elütötte, távoli dübörgés jelezte, hogy már jön is a postakocsi. Az ajtóból néztem a sebesen közeledő kocsilámpákat.

- Egyedül megy? - kérdezte a kapus felesége.

- Egyedül.

- Mennyire van innen az a hely?

- Ötven mérföldnyire.

- Olyan messzire! Csodálom, hogy Mrs. Reed el meri engedni egyedül.

A kocsi a kapu elé ért. Négy ló húzta, zsúfolva volt utasokkal. A kocsis és a kísérő kiabálva sürgetett. Ládámat felszíjazták, engem lefejtettek Bessie nyakáról. Mert görcsösen kapaszkodtam Bessie nyakába, és elhalmoztam őt csókjaimmal.

- Vigyázzon nagyon erre a kislányra - mondta Bessie a vezetőnek, mikor az beemelt a kocsiba.

- Jó, jó - hangzott a felelet, aztán a kocsi ajtaja becsapódott, valaki azt mondta: „Mehetünk”, és a bárka elindult. Így szakadtam el Bessie-től és Gatesheadtől, így sodródtam ismeretlen és mint akkor képzeltem, távoli és titokzatos tájak felé.

Az utazásra alig emlékszem. Csak azt tudom, a nap irgalmatlanul hosszúnak tetszett, és azt hittem, már több száz mérföld maradt el mögöttünk. Városokon haladtunk keresztül, és az egyikben - igen nagy város volt - kifogták a lovakat, s az utasok kiszálltak ebédelni. Engem is bevittek egy fogadóba, és a kocsivezető azt mondta, hogy ebédeljek. Minthogy nem volt étvágyam, ott hagyott egy rettenetes nagy helyiségben. A terem mindkét végén egy-egy kandalló, a mennyezetről csillár függött alá, és egy kis vörös karzat, egészen magasan fent, tele volt hangszerekkel. Sokáig járkáltam itt, nagyon furcsán éreztem magam, és halálosan féltem attól, hogy bejön valaki és elrabol. Mert hittem a gyermekrablókban, gaztetteikről sokszor esett szó Bessie esti meséiben. Végre visszajött a vezető, megint felraktak a kocsiba, a vezető is elfoglalta a helyét, belefújt kürtjébe, és továbbrobogtunk L. város köves utcáin.

Ködösen és nedvesen jött a délután, és amikor alkonyatba bágyadt, érezni kezdtem, hogy valóban nagyon messzire kerültem Gatesheadtől. A városok elmaradtak; a vidék megváltozott, nagy, szürke dombok rajzolódtak az ég aljára. Estefelé egy erdős völgybe ereszkedtünk alá, és jóval azután, hogy a sötétség eltakarta a kilátást, vad szél kerekedett a fák között.

A szél zúgása elálmosított, s elaludtam. Csakhamar arra ébredtem, hogy a kocsi áll, ajtaja tárva. A lámpások fényében egy szolgálóféle leányt pillantottam meg.

- Van itt egy Jane Eyre nevű kislány? - kérdezte.

- Én vagyok az - feleltem.

Valaki leemelt a kocsiról, a ládámat is leadták, s a postakocsi már indult is tovább.

A hosszú üléstől minden tagom megmerevedett, a rázás és a dübörgés egészen elkábított. Összeszedtem magam és körülnéztem. Esős, szeles, sötét éjszaka volt, de azért homályosan láttam valami falat és egy nyitott ajtót. Bementünk, a szolgáló bezárta az ajtót. Most egy házat láttam - vagy többet, mert az épület igen nagy volt -, sok-sok ablakot, némelyik ablak még világos volt. A széles, kavicsos út vizesen csattogott talpunk alatt. Egy ajtó kinyílt előttünk, azután a szolgáló hosszú folyosón át egy szobába vezetett, ahol égett a tűz, és itt magamra hagyott.

Álltam a kandallónál, dermedt ujjaimat melengettem, és közben körülnéztem. Gyertya nem égett a szobában, de a kandalló bizonytalan, fel-fellobbanó fényében tapétázott falakat, szőnyeget láttam, függönyöket, fényes mahagóni bútort. Szalon lehetett, nem olyan tágas és pompás, mint a gatesheadi, de azért eléggé kényelmes. Éppen azt próbáltam kisütni, hogy mit ábrázol az egyik festmény, amikor nyílt az ajtó, és valaki gyertyával a kezében belépett. Nyomon követte egy másik személy.

Az első: magas hölgy volt, sötét hajú, sötét szemű, magas homloka fehér. Alakját részben eltakarta a kendő, arca komoly volt, tartása egyenes.

- Ilyen kicsi gyermeket nem lett volna szabad egyedül útra bocsátani - mondta, és a gyertyát letette az asztalra.

Egy-két pillanatig figyelmesen nézett rám, aztán így szólt:

- Rögtön le kell fektetni, fáradtnak látszik. Fáradt vagy? - kérdezte, s kezét a vállamra tette.

- Egy kicsit, asszonyom.

- És biztosan éhes is. Adasson neki vacsorát, Miller kisasszony, mielőtt lefekszik. Most hagytad el szüleidet először, hogy iskolába jöjj, kislányom?

Elmondtam neki, hogy szüleim már nem élnek. Megkérdezte, hány éve, hogy meghaltak, mennyi idős vagyok, mi a nevem, tudok-e egy kicsit írni, olvasni, varrni, azután szelíden megérintette arcomat a mutatóujjával, azt mondta, reméli, hogy jó kislány leszek, és Miller kisasszonyra bízott.

A hölgy, aki beszélgetett velem, huszonnyolc-huszonkilenc éves lehetett, a másik néhány évvel fiatalabbnak látszott. Az idősebbik nagyon tetszett nekem; arca, hangja, egész magatartása olyan előkelő. Miller kisasszony sokkal közönségesebb volt, gondterhelt arca piros-pozsgás, járása, mozdulatai szelesek, mint akire ezer elintéznivaló vár. Olyan volt, amilyennek egy segédtanítónőt képzel az ember, s később kiderült, hogy az is. Miller kisasszony a hatalmas és szabálytalan épület különböző szárnyain vezetett keresztül-kasul, folyosóról folyosóra, míg végre elhagytuk a háznak azt a részét, ahol teljes és kissé félelmetes csend uralkodott. Egyszerre sok hang zümmögése csapta meg a fülemet, és egy hosszú, széles terembe léptünk. A teremben nagy, festetlen deszkaasztalok álltak, mindegyik asztalon két-két gyertya égett, s az asztalok körül, padokon, sok-sok lány ült, mindenféle korú lány, úgy tízévestől húszévesig. A gyertyák homályos világánál úgy tűnt, hogy megszámlálhatatlanul sokan vannak, pedig valójában nem voltak nyolcvannál többen. Valamennyien egyforma, furcsa szabású, barna gyapjúruhát viseltek és hosszú vászonkötényt. Tanulóóra volt, a másnapi órákra készültek, s a zümmögés a lecke halk ismétléséből adódott.

Miller kisasszony megmutatta, hogy hova üljek, az ajtó közelében, egy pad szélére, aztán a hosszú terem végébe ment, és így kiáltott:

- Hetesek, szedjétek össze a tankönyveket, és rakjátok el!

Négy magas lány fölállt a különböző asztalok mellől. Összeszedték és elrakták a könyveket. Megint felharsant Miller kisasszony parancsszava:

- Hetesek, hozzátok be a vacsorát!

A nagylányok kimentek, és csakhamar visszatértek. Mind a négyen egy-egy tálcát hoztak, a tálcán valami adagokra osztott ételféle, nem tudtam kivenni, hogy micsoda, s minden tálca közepén egy vizeskancsó meg egy bögre. Az adagokat kiosztották. Aki szomjas volt, ivott a közös bögréből. Amikor rám került a sor, ittam egy kortyot, mert én is szomjas voltam, de az ételhez hozzá sem nyúltam. Az izgalom és a fáradtság elvette az étvágyamat. Most láttam csak, hogy a vacsora apró darabokra tördelt zablepényből áll.

Mikor a vacsora véget ért, Miller kisasszony imát mondott, azután az osztályok felsorakoztak, és a növendékek párosával fölmentek a hálótermekbe. Ekkor már holtfáradt voltam, és nem is néztem, milyen a hálóterem. Csak azt láttam, hogy mint a tanterem, ez is nagyon hosszú. Ezen az első éjszakán Miller kisasszony osztotta meg velem az ágyát. Segített levetkőzni. Mikor lefeküdtem, egy pillantást vetettem az ágyak hosszú sorára. Minden ágyban ketten feküdtek. Tíz perc múlva elfújták az egyetlen gyertyát. Csönd és sötétség borult a nagy teremre. Elaludtam.

Az éjszaka gyorsan elmúlt; olyan fáradt voltam, hogy még csak nem is álmodtam semmit. Egyszer arra ébredtem, hogy szélvihar dühöng, és szakad az eső, s ekkor vált tudatossá bennem, hogy Miller kisasszony ott fekszik mellettem. Mikor ismét fölvetettem a szemem, élesen szólt a csengő. A lányok már fölkeltek és öltözködtek. Még nem virradt; egy vagy két faggyúgyertya pislogott a teremben. Nehezemre esett fölkelni, dermesztő hideg volt, annyira dideregtem, hogy alig tudtam a ruhámat magamra szedni. A mosakodásra várni kellett, mert a szoba közepén álló mosdóállványokon hat lányra csak egy mosdótál jutott. Aztán megint megszólalt a csengő, kettesével felsorakoztunk, és lementünk a hideg és rosszul világított tanterembe. Itt Miller kisasszony megint hangosan imádkozott, aztán így szólt:

- Osztályok! Sorakozó!

Nagy tolakodás kezdődött. Miller kisasszony felváltva hol „Csend!”-et, hol „Rend!”-et vezényelt. Mikor végre rend lett, a lányok négy félkörbe tömörültek, négy asztal körül. Az asztalok végén egy-egy szék állt. Mindegyik lány könyvet tartott a kezében, s mindegyik asztalon, az üres szék közelében, egy bibliaszerű, nagy könyv feküdt. Néhány pillanatnyi várakozás következett. A termet betöltötte a lányok zsibongása, Miller kisasszony pisszegve járt körül.

Valahol távolabb megint megszólalt egy csengő. Abban a percben három hölgy lépett a terembe. Három asztal mellett elfoglalták az üres székeket; a negyediket - ez állt legközelebb az ajtóhoz, s e körül gyülekeztek a legkisebb növendékek - Miller kisasszony foglalta el. Intett, hogy én is menjek közéjük, s a sor végére állított.

Megkezdődött a munka. Először újra elmondták a reggeli imát, aztán verseket mondtak fel a szentírásból, majd hosszas bibliaolvasás következett. Ez körülbelül egy órába került. Mire befejeződött, megvirradt. A fáradhatatlan csengő ekkor negyedszer is megszólalt. Az osztályok megint felsorakoztak, és átvonultak egy másik helyiségbe reggelizni. Most már én is örültem, hogy ehetem valamit, hiszen már majdnem rosszul voltam az éhségtől, előtte való nap jóformán semmit sem ettem.

Az étterem nagy, sötét, alacsony helyiség volt. Két hosszú asztalon néhány tálban forró étel gőzölgött. Az illat azonban, amely a tálakból felszállt - kétségbeesetten tapasztaltam -, korántsem volt étvágygerjesztő! A lányok is félrehúzták szájukat, amikor a szag az orrukat megcsapta.

A nagylányok, akik a csoport élén haladtak, suttogva mondogatták egymásnak:

- Undorító! Már megint odaégették a zabkását!

- Csend! - hallatszott egy hang, ezúttal nem Miller kisasszony hangja, hanem valamelyiké a felsőbb osztályok tanítónői közül. Alacsony, sötét bőrű teremtés volt, elegánsan öltözött, de barátságtalan külsejű. Ő ült az egyik asztalfőn, míg a másikon egy terjedelmesebb hölgy elnökölt. Azt, aki tegnap este olyan kedvesen fogadott, hiába kerestem, nem volt jelen. Miller kisasszony annak az asztalnak a végén ült, amelyik mellé engem ültettek. A másik asztal végét pedig egy idegenes külsejű hölgy - mint később megtudtam -, a francia tanítónő foglalta el. Hosszú asztali ima után zsoltáréneklés következett, aztán egy szolgáló teát hozott be a tanítónőknek, és az étkezés megkezdődött.

Minthogy már ájuldoztam az éhségtől, mohón lenyeltem egy-két kanálnyit az ételből, anélkül hogy az ízével törődtem volna. De ahogy első éhségem csillapult, ráeszméltem, hogy ami előttem van, valami undorító kotyvalék. Az odaégett zabkása majdnem olyan komisz, mint a rothadt krumpli: akármilyen éhes az ember, már a szagától is megundorodik. A kanalak lassan mozogtak, a lányok szájukba vették az ételt, és igyekeztek lenyelni. De legtöbben mindjárt abbahagyták a próbálkozást. A reggeli véget ért, és senki sem reggelizett. Az asztali imádságban megköszöntük azt, amit nem kaptunk, aztán megint zsoltárt énekeltünk, s az ebédlőből visszamentünk a tanterembe. Én az utolsók közt voltam, és az asztalok között elhaladva láttam, hogy az egyik tanítónő fölemel egy csajkát, és belekóstol az ételbe, aztán összenéz a többiekkel, látszik rajtuk, hogy egyet gondolnak, és a terebélyes meg is jegyezte suttogva:

- Undorító kotyvalék! Gyalázat!

A tanítás csak negyedóra múlva kezdődött. Ez alatt a negyedóra alatt az egész terem a feje tetején állt, ilyenkor ugyanis láthatólag szabad volt hangosan beszélni, s a lányok alaposan ki is használták a helyzetet. Egyébként csak a reggeliről folyt a szó, s mindenki egyformán fel volt háborodva. Szegényeknek az volt az egyetlen vigasztalásuk, hogy kedvükre szidhatták az ehetetlen kását. A tanítónők közül egyedül Miller kisasszony volt most jelen; a nagylányoknak

egy csoportja körülfogta, és komoly, dacos arccal tárgyalták a botrányt. Néhányan Mr. Brocklehurst nevét is említették, Miller kisasszony erre rosszallóan csóválta a fejét, de különben nem nagyon igyekezett a dühkitöréseknek gátat vetni, sőt mintha inkább osztozott volna az általános felháborodásban.

A tanterem órája kilencet ütött. Miller kisasszony kivált a csoportból, a terem közepére lépett és felkiáltott:

- Csend! Mindenki a helyére!

A lányok fegyelmezetten viselkedtek, öt perc alatt elcsitult a lárma, és a bábeli zűrzavart viszonylagos csend váltotta fel. A felsőbb osztályok tanítói is elfoglalták helyüket, de úgy látszott, még várnak valamire. A terem hosszában húzódó padokon nyolcvan leány ült feszesen és mozdulatlanul. Furcsa gyülekezet volt. Mindegyiknek a haja simán hátrafésülve, nehogy véletlenül egy fürtöcske kiszabadulhasson. Valamennyien magasan zárt barna ruhában, a nyak körül keskeny fehér szegély, kötényükön elöl vászontarsoly fityegett (olyanféle, mint a skótok zacskója), ebben tartották a kézimunkát, varróeszközöket. Lábukon vastag harisnya és falusi suszter kezére valló, ormótlan, rézcsatos cipő. Vagy húszan azok közül, akik ezt az intézeti egyenruhát viselték, felnőtt lányok voltak, majdnem hölgyek: az esetlen holmi sehogy sem állt rajtuk, és még a legcsinosabbat is elcsúfította.

Hol a lányokat néztem, hol a tanítónőket. A tanítónőktől sem voltam elragadtatva. A kövérkés kicsit közönséges volt, a sötét hajú nagyon is mord, a francia érdes és furcsa. Szegény Miller kisasszonynak égett az arca, fáradt volt, agyonhajszolt. Míg tekintetem körbejárt, egyszerre mindenki, mintha közös rugó mozgatná, felállt.

Mi történt? Vezényszó nem hangzott el. Sehogy sem értettem a dolgot. De mielőtt magamhoz térhettem volna, a lányok ismét leültek. Minden szem egy irányba nézett. Az a hölgy jött be, aki az este olyan kedves volt hozzám. Ott állt a kandalló mellett, a terem végében - mert a terem mindkét végében volt egy-egy kandalló -, és némán, komolyan jártatta végig tekintetét a növendékek sorain. Miller kisasszony odalépett hozzá, valamit kérdezett, majd a választ megkapván, visszament a helyére, és így szólt:

- Az első osztály hetese hozza be a földgömböket!

Mialatt a parancsot teljesítették, a hölgy lassan végigsétált a termen. Azt hiszem, a tisztelet érzése bennem erősebben kifejlődött, mint másokban, mert még ma is megborzongat az a hódoló bámulat, amellyel akkor a hölgy lépteit kísértem. Most, a nappali világosságban láttam, milyen magas, szép és karcsú. Szelídséget sugárzó barna szeme, hosszú, sötét, finom rajzú szempillái lágyították magas homlokának fehérségét. Sötétbarna haja, a divatnak megfelelően, dúsan göndörödött halántékán. Akkoriban nem simán viselték hajukat a divatos dámák, sem pedig hosszú fürtökben. Ruhája is a kor divatja szerint készült, fekete bársonysujtással díszített sötétvörös szövetből. Övében aranyóra csillogott. (Akkortájt még nem viselt mindenki órát, mint manapság.) Hogy a kép teljes legyen, hadd szóljak még a nemes arcvonásokról, a hibátlan, bár sápadt arcbőrről, az előkelő magatartásról, s az olvasó hű képet nyer - már amennyire szavak hű képet adhatnak - Temple kisasszony külsejéről. Később, mikor egyszer rám bízta az imakönyvét, hogy vigyem le a templomba, megtudtam, hogy Maria Temple a neve.

Lowood igazgatónője (mert ő volt az igazgató) helyet foglalt az asztal mellett, amelyre földgömböket helyeztek, odahívta az első osztályt, és megkezdte a földrajzórát. A többi tanítónő történelmet, nyelvtant stb. ismételt az osztályával, azután írás és számtan következett, majd néhány nagyobbacska lánynak zeneórát adott Temple kisasszony. Végre tizenkettőt ütött az óra. Az igazgatónő felállt.

- Néhány szavam lenne a növendékekhez - kezdte.

Már-már kitört az a zűrzavar, amely a tanítás befejezését követni szokta, de az ő hangjára csend lett.

- Ma olyan reggelit kaptatok - mondta -, amelyet lehetetlen volt megenni. Utasítást adtam, hogy küldjenek föl sajtos kenyeret tízóraira.

A tanítónők meglepetten néztek rá.

- Az én felelősségemre - tette hozzá magyarázatképpen az igazgatónő, és sietve elhagyta a termet.

A sajtos kenyereket rögtön felhozták és szétosztották, az egész iskola nagy testi és lelki gyönyörűségére. Azután elhangzott a parancsszó: - Ki a kertbe!

Minden lány színes pamutszalaggal megkötött, durva szalmakalapot tett a fejére, és szürke köpenybe bújt. Én is felöltöttem a magamét, és a többiek után kimentem a szabadba.

A kert nagy, elzárt terület volt; olyan magas kőfal vette körül, hogy nem lehetett rajta kilátni. Egyik oldalán fedett veranda futott végig. Széles sétautak határolták a számtalan apró virágágyra osztott központi részt. Ezeket a növendékek ápolták: mindegyik ágyásnak megvolt a gazdája. A kert, amikor a virágok nyíltak, szép lehetett, de most, január végén, sivár volt és fagyos. Borzongva néztem körül; nem olyan nap volt, amikor az ember vágyik a szabadba. Nem esett éppen, de valami sárgás köd permetezett, sötét volt, és a lábunk alatt minden lucskos az előző napi esőtől. Az edzettebbek játszottak és szaladgáltak, de a sápadt, csenevész kisebb növendékek összebújtak a verandán. A szitáló köd átjárta tagjaikat, s bizony nem egy köhögött szárazon, mint a tüdőbajosok.

Még idáig senkivel sem beszéltem, és úgy látszott, senki nem vett tudomást rólam. Egyedül álldogáltam, de hát Gatesheadben megszoktam a magányosságot; nem is fájt túlságosan, hogy senki sem törődik velem. A veranda egyik oszlopának támaszkodtam, szorosan magam köré csavartam a szürke köpenyt, megpróbáltam elfeledkezni a hidegről, amely kívülről kínzott, s az éhségről, amely belülről gyötört, és átadtam magam a szemlélődésnek és a gondolkozásnak. Gondolataimat nem érdemes megörökíteni, annyira határozatlanok és töredékesek voltak, hiszen jóformán azt sem tudtam még, hogy hol vagyok. Elmúlt életem és Gateshead mérhetetlen messzeségbe távolodtak tőlem. A jelen homályos volt és furcsa, a jövőt el sem tudtam képzelni. Körülnéztem a kolostori elzártságú kertben, aztán tekintetem fölsiklott a házra. Csak most tűnt föl, milyen hatalmas épület, s hogy az egyik fele ósdi, szürke, a másik fele teljesen új. Az új épületszárnyban volt a tanterem és a hálóterem, ennek a szárnynak kockázott, rácsos ablakai voltak, akár egy templomnak. A kapu fölött egy kőtáblán ez a felírás állt:

LOWOODI NEVELŐINTÉZET
EZT A SZÁRNYAT AZ ÚR ... ÉVÉBEN
ÚJJÁÉPÍTTETTE
NAOMI BROCKLEHURST
A GRÓFSÁGBELI BROCKLEHURST HALL
TULAJDONOSA

„Világítson a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat.”
MÁTÉ 5:16

Újra meg újra elolvastam ezeket a szavakat, de hasztalanul törtem a fejemet, nem értettem belőlük semmit. Még egyre a „nevelőintézet” jelentésén tűnődtem, meg azon, milyen összefüggésben van a szentírás idézett szavaival, amikor köhögést hallottam a közvetlen közelben és hátrafordultam. Egy növendék ült a kőpadon, ölében könyv. Belemerült az olvasásba. Onnan, ahol álltam, a könyv címét is el tudtam olvasni - *Rasselas*[4] volt a címe -; az idegen hangzású név megfogta a fantáziámat. A kislány lapozás közben felpillantott, s akkor egyenesen nekiszegeztem a kérdést: - Érdekes a könyved? -, és már-már arra gondoltam, hogy egyszer majd kölcsönkérem tőle.

- Nekem tetszik - felelte egy-két pillanatnyi habozás után, s fürkészve nézett rám.

- Miről szól? - folytattam a kérdezősködést.

Éreztem, hogy vakmerőség idegent megszólítani; ilyesmi nem is volt szokásom, természettől fogva félénk és bizalmatlan voltam. De én is szerettem olvasni, igaz, hogy csak gyermekeknek való kalandos könyveket, mert a nehezebbeket még nem értettem, és nem tudtam megemészteni. Az, hogy valaki olvas, rokon húrt pendített meg a lelkemben.

- Megnézheted - mondta a kislány, és átnyújtotta a könyvet.

Belenéztem, és csakhamar megállapítottam, hogy a könyv maga nem olyan érdekes, mint a címe. Fejletlen irodalmi ízlésem unalmasnak találta: nem volt szó benne tündérekről, szellemekről, a sűrűn nyomtatott szöveget egyhangúnak véltem. Visszaadtam a könyvet, a kislány szó nélkül ismét belemerült az olvasásba, de én megint csak megzavartam:

- Meg tudnád mondani, mit jelent az a felirat a kapu fölött? Mi az, hogy Lowoodi Nevelőintézet?

- Hát ez a ház, ahol te is lakol.

- De miért intézet? Miért nem iskola? Más ez, mint a többi iskola?

- Részben jótékonysági intézmény. Téged s engem és mindnyájunkat kegyelemből tartanak itt. Gondolom, te is árva vagy. Édesapád vagy édesanyád már nem él, ugye?

- Meghaltak a szüleim, mikor én még egész pici voltam. Nem is emlékszem rájuk.

- Nos hát, itt minden növendék félárva vagy árva, és az intézetet árvák nevelőintézetének hívják.

- És nem fizetünk semmit? Ingyen tartanak itt?

- Évente tizenöt fontot fizetünk, vagy fizetnek értünk mások.

- Akkor miért mondod, hogy kegyelemből tartanak?

- Azért, mert évi tizenöt font nem elég a tandíjra és az ellátásra. A különbözetet adakozásból fedezik.

- Ki adakozik?

- A környékbeli és londoni jótékony hölgyek és urak.

- És ki volt az a Naomi Brocklehurst?

---

[4] Samuel Johnson (1709-1784) angol író, irodalomtörténész, kritikus didaktikai célzatú esszéregénye (1759).

- Az a hölgy, aki az új épületszárnyat építtette, amint a táblán olvashattad, és akinek a fia az egész intézetet irányítja.

- De miért?

- Azért, mert ő kezeli az intézet pénzét, és ő a gondnok.

- Akkor hát ez a ház nem azé a hölgyé, aki órát visel a derekán, és aki sajtos kenyeret hozatott föl nekünk?

- Temple kisasszonyt gondolod? Ó, dehogy! Bár az övé lenne! Temple kisasszony is Mr. Brocklehurstnek tartozik felelősséggel. Minden lépéséről be kell számolnia. Ruháinkat és az élelmet Mr. Brocklehurst vásárolja.

- Itt is lakik?

- Nem lakik itt. Két mérföldnyire innen van egy szép nagy háza.

- Jó ember az a Mr. Brocklehurst?

- Lelkész. Azt mondják, sok jót tesz.

- Azt mondtad, hogy a magas hölgyet Temple kisasszonynak hívják?

- Igen.

- És a többi tanítónőnek mi a neve?

- Az a vörös arcú Smith kisasszony; ő tanítja a kézimunkát, ő szabja ki a ruháinkat, mert mindent magunk varrunk, ruhát, kabátot, köténytt, mindent. A kis fekete hajú, az Scatcherd kisasszony, ő történelmet és nyelvtant tanít, ő a másodiknak az osztályfőnöke. Az, aki mindig kendőben jár, és a zsebkendőjét sárga szalaggal kötözi a derekára: Madame Pierrot. Ő francia származású, Lisle-ben született, és franciát tanít.

- Szereted a tanítónőket?

- Eléggé szeretem.

- Azt a kis feketét is szereted, és Madame...? Nem tudom még kimondani a nevét.

- Scatcherd kisasszony egy kicsit hirtelen természetű, vigyáznod kell, hogy meg ne haragítsd. Madame Pierrot egészen elviselhető.

- De ugye Temple kisasszony a legkedvesebb?

- Temple kisasszony végtelenül jó és nagyon okos. Ő magasan felette áll mindenkinek, mert sokkal többet tud, mint a többiek.

- Te már régóta vagy itt?

- Két éve.

- Te is árva vagy?

- Anyám meghalt.

- Szeretsz itt lenni?

- Sokat kérdezel. Egyelőre elégedj meg ennyivel, én most már szeretnék tovább olvasni.

De ebben a pillanatban megszólalt az ebédre hívó csengő, be kellett menni a házba. A szag, amely az ebédlőben terjengett, alig volt ínycsiklandozóbb, mint a reggeli förtelmes szaga. Az ebédet két hatalmas bádogedényben szolgálták fel. A felszálló sűrű pára avas zsírszagot

árasztott. A zagyvalék különböző nagyságú krumplidarabokból és vörös húscafatokból állott. Ebből az ételből elég nagy adagot kaptunk. Amennyit tudtam, ettem belőle, és azon tűnődtem, vajon a koszt mindennap ilyen rossz lesz-e.

Ebéd után azonnal visszamentünk a tanulószobába; öt óráig tartott a tanítás.

A délután egyetlen jelentős eseménye az volt, hogy a kislányt, akivel a verandán beszélgettem, Scatcherd kisasszony a történelemórán kiállította a terem közepére. Engem felháborított ez a megalázó büntetés, hiszen ismeretlen barátnőm legalább tizenhárom éves lehetett, talán több is. És egy ilyen nagy leányt így büntetni! Azt hittem, szörnyen elkeseredett szegény, és halálra szégyelli magát, de meglepetésemre nem sírt, sőt még csak el sem pirult. Komoly arccal, de nyugodtan állt a sok tekintet kereszttüzében.

„Hogy képes ezt ilyen nyugodtan elviselni? - kérdeztem magamtól. - Ha én volnék az ő helyében, fohászkodnám, hogy nyíljék meg alattam a föld, és nyeljen el. Ő pedig mintha nem is törődnék a büntetéssel, hanem valami egészen másra gondolna, valami távoli, talán nem is földi dologra. Hallottam valamit arról, hogy vannak, akik nappal is álmodoznak. Talán ő is álmodozik? Szemét a padlóra szögezi, de biztos vagyok benne, hogy a padlót sem látja, befelé néz, a tulajdon szívébe vagy emlékeibe merült, a jelen nem érdekli. Vajon milyen lány lehet? - gondoltam. - Rossz vagy jó?”

Öt után még egyszer kaptunk enni: egy fél szelet fekete kenyeret és egy kis bögre kávét. Mohón nyeltem a kávét is, a kenyeret is, de keveselltem. Még nagyon éhes voltam, kétszer annyit is meg tudtam volna enni. Uzsonna után félórai pihenés következett, azután tanulás. Majd egy darabka zablepény egy pohár vízzel, esti ima, lefekvés. Így telt el Lowoodban az első napom.

HATODIK FEJEZET

A következő nap úgy kezdődött, mint az első; fölkelés és öltözködés a faggyúgyertya világánál. Csak az volt a különbség, hogy a mosakodás szertartásáról le kellett mondanunk, mert a kannákba befagyott a víz. Reggelre megváltozott az idő, éles északkeleti szél süvített be hálószobánk rosszul záródó ablakain, már az éjszaka dideregtünk a takaró alatt, és mondom, a víz jéggé fagyott.

A hosszú, másfél órás imádkozás és bibliaolvasás alatt azt hittem, végem van, annyira szenvedtem a hidegtől. Végre átmehettünk reggelizni, s ezúttal a zabkását nem égették oda. Ehető volt az étel, de az adag kicsi, ó, milyen borzasztó kicsi! Kétszer ennyit is be tudtam volna kebelezni.

A nap folyamán besoroltak a negyedik osztályba, megkaptam a napirendet és a feladataimat. Idáig csak nézője voltam a lowoodi eseményeknek, most már magam is tevékeny részt vettem mindenben. Minthogy Gatesheadben nemigen tanultam könyv nélkül semmit, a feladatokat eleinte rendkívül hosszúnak és nehéznek találtam. Az órák gyakori változása megzavart, és boldog voltam, amikor délután három óra körül Smith kisasszony egy kétyardnyi batisztcsíkot nyomott a kezembe, tűt és gyűszűt is adott, s leülhettem egy csendes sarokba, hogy beszegjem az anyagot. Ebben az órában a legtöbben varrtak, csak Scatcherd kisasszony tanult az egyik osztállyal. Minthogy csend volt, hallani lehetett a növendékek feleleteit, Scatcherd kisasszony magyarázatát és rendreutasításait. Történelemóra volt. A tanulók között felismertem tegnapi barátnőmet. Az óra kezdetén az asztal felső végén ült, de valami kiejtésbeli hiba miatt, vagy mert nem figyelt a pontra a mondat végén, az asztal legvégére állították. Scatcherd kisasszony még ott sem hagyta békében, állandóan szemmel tartotta és piszkálta, ilyenféleképpen:

- Burns (úgy látszik, ez volt a neve, itt a lányokat vezetéknevükön szólították, amint másutt a fiúkat szokás), Burns, ne álljon olyan csámpásan, fordítsa kifelé a lábfejét! Burns, húzza be az állát! Burns, ne hajtsa le a fejét! Egyenesen álljon! stb.

Egy-egy fejezetet kétszer egymás után végigolvastak, azután be kellett csukni a könyveket, s a tanítónő kikérdezte, amit olvastak. I. Károly uralkodásáról tanultak, és sok mindenféle kérdés hangzott el űrtartalomra, súlymértékre, fuvardíjra vonatkozóan. A lányok legnagyobbrészt nem tudtak felelni a nehéz kérdésekre, ám Burns mindenre megfelelt. Kitűnő emlékezőtehetsége lehetett, az egész lecke a fejében volt, és mindig jól felelt. Azt hittem, Scatcherd kisasszony meg fogja dicsérni, de ehelyett egyszerre így kiáltott fel: - Haszontalan, piszkos teremtés! Maga ma nem tisztította meg a körmét!

Burns nem felelt. Nem értettem, miért tűri ezt szótlanul.

Miért nem mondja meg - gondoltam -, hogy sem a kezét, sem az arcát nem moshatta meg, mert a víz befagyott!

Nem figyelhettem oda tovább, mert Smith kisasszony arra kért, hogy tartsak neki egy matring pamutot. Mialatt azt legombolyította, mindenfélét kérdezgetett tőlem. Hogy jártam-e már iskolába, tudok-e rajzolni, varrni, kötni stb. Amíg a gombolyítás el nem készült, nem láthattam, mi történik Scatcherd kisasszony körül. Mikor visszaültem a helyemre, a szigorú hölgy éppen egy számomra érthetetlen parancsot adott. Burns átment abba a fülkébe, ahol a könyveket tartották, de fél perc múlva visszajött, virgáccsal a kezében. A virgácsot udvarias bókkal átnyújtotta Scatcherd kisasszonynak, azután anélkül, hogy erre felszólították volna, leoldozta kötényét, a tanítónő pedig rögtön rácsapott a virgáccsal a nyakára, legalább tízszer-

tizenkétszer. Burns szeméből egyetlen könnycsepp sem hullott, és míg az én kezemben megállt a tű, mert ujjaim remegtek tehetetlen felháborodásomban, Burns elgondolkodó arcának egyetlen vonása sem változott.

- Makacs teremtés! - förmedt rá Scatcherd kisasszony. - Sohasem fog leszokni erről a lomposságról! Vigye vissza a virgácsot a helyére.

Burns engedelmeskedett. Lopva ránéztem, mikor visszajött. Éppen akkor dugta vissza zsebkendőjét a zsebébe, és keskeny arcán egy könnycsepp nyoma fénylett.

Az esti játszóóra volt a nap legkellemesebb része. Az a falat kenyér, az a korty kávé, amelyet öt órakor elfogyasztottunk, ha nem csillapította is éhségünket, kissé felfrissített. A nap feszültsége valamicskét lazult, a tanterem melegebbnek tetszett, mint reggel - estefelé fölélesztették a tüzet, hogy világítson gyertya helyett. A gyertyával ugyanis erősen takarékoskodtak. A tűz vöröses fénye, a felszabadult lárma, a hangok zűrzavara a szabadság jóleső érzését ébresztette fel bennünk.

Annak a napnak estéjén, amelyen Scatcherd kisasszony virgáccsal megverte tanítványát, mint rendesen, egyedül, társtalanul tévelyegtem a padok és asztalok, a leányok nevetgélő csapatai között. De azért nem éreztem magam elhagyatottnak. Néha kinéztem az ablakon. Erősen havazott, az alsó ablakokat már befútta a hó. Ha fülemet az üveghez szorítottam, a terem zsibongásán túl is tisztán hallottam a szél vigasztalan nyöszörgését.

Ha meleg otthonból, szerető családi körből kerülök ide, ebben az órában bizonyára erősen vágytam volna haza. A szél zúgása elszomorított s ez a zsibvásár itt bent felzaklatott volna. Így azonban a szélvihar és a belső lárma csak nyugtalanná, szinte lázasan izgatottá tett. Bár még kísértetiesebben üvöltene a szél, hunyna ki a parázs, hogy teljesen sötét legyen idebent, és a zaj fülsiketítővé fokozódnék!

Padokon keresztülugrálva, asztalok alatt mászkálva eljutottam az egyik kandallóhoz. Ott találtam Burnst, a rács előtt kuporgott, s a hunyó parázs gyönge világánál elmerülten olvasott egy könyvet. A lárma nem zavarta.

- Még mindig a *Rasselas*-t olvasod? - kérdeztem, mögéje kerülve.

- Azt. Éppen most fejezem be.

Öt perc múlva csakugyan becsapta a könyvet. Ennek nagyon örültem. Most talán hajlandó lesz egy kicsit beszélgetni, gondoltam, és letelepedtem melléje a padlóra.

- Mi a keresztneved?

- Helen.

- Messziről jöttél ide?

- Északról jöttem. Skócia határáról.

- És visszamész valaha?

- Remélem. De a jövőbe nem láthat senki.

- Biztosan várod, hogy Lowoodból kiszabadulj.

- Azt nem mondhatnám. Azért küldtek Lowoodba, hogy tanuljak és művelődjem. Amíg a célt el nem értem, miért mennék el?

- De hát az a tanítónő, az a Scatcherd kisasszony, olyan kegyetlenül bánik veled!

- Kegyetlenül? Egyáltalán nem! Csak szigorúan. Ostorozza a hibáimat.

- Ha én a te helyedben lennék, én bizony gyűlölném őt, csak azért se tenném, amit parancsol, ha rám csapna, kicsavarnám a kezéből azt a virgácsot, és az orra előtt törném ketté.

- Valószínű, hogy csak mondod ezt, és nem tennéd meg. Ha mégis, Mr. Brocklehurst kicsapna az intézetből, ez pedig nagy szomorúságot okozna hozzátartozóidnak. Sokkal okosabb, ha az ember türelmesen elviseli azt, ami csak neki fáj, mint ha elhamarkodottan olyasmit tesz, aminek káros következményeit mások is megsínylik. Különben a Biblia is azt mondja, hogy jóval győzd meg a gonoszt.

- De mégis gyalázat, hogy megvernek és kiállítanak a terem közepére. Hiszen te már nagylány vagy. Én sokkal kisebb vagyok, mint te, de én ezt nem tűrném.

- Pedig ha nincs más választásod, kötelességed elviselni. Gyöngeségre és oktalanságra vall, ha valaki azt mondja, hogy nem tudja elviselni, amit a sors reá mér.

Ámultan hallgattam. Nem tudtam megérteni, hogyan lehet kötelességünk az igazságtalan büntetést elviselni. Még kevésbé értettem azt, hogy kínzójáról elnézően beszél Helen. Úgy éreztem, Helen Burns olyan szempontból nézi ezeket a dolgokat, amelyet én még nem érek fel ésszel. Lehet, hogy neki van igaza, nem nekem, de most nem mélyedek bele. Majd máskor, alkalmasabb időben.

- Azt mondod, Scatcherd kisasszony a hibáidat ostorozza. Miféle hibáid vannak, Helen? Én úgy látom, hogy te nagyon jó vagy.

- Ha úgy látod, akkor tanuld meg tőlem, hogy nem szabad a látszat után ítélni. Igaza van Scatcherd kisasszonynak, hogy lompos, rendetlen vagyok, ritkán rakom helyére a holmimat, és soha nem tartom rendben. Felületes vagyok, megfeledkezem az intézeti szabályokról, olvasok, amikor tanulnom kellene. Nem tudom beosztani az időt, és néha én is, mint te, úgy érzem, hogy képtelen vagyok alkalmazkodni az intézeti rendhez. Scatcherd kisasszony, aki természeténél fogva rendes, pontos, módszeres, persze nagyon bosszankodik ezen.

- Azért nem kellene olyan mérgesnek és kegyetlennek lennie - mondtam, de Helen hallgatásából éreztem, hogy nem ad igazat nekem.

- Mondd csak: Temple kisasszony is olyan szigorú, mint Scatcherd kisasszony?

Temple kisasszony nevének hallatára lágy mosoly suhant át Helen komoly arcán.

- Temple kisasszony maga a megtestesült jóság. Neki fáj, ha szigorúan kell szólnia valakihez, akár az intézet legrosszabb növendékéhez is. Ő is látja hibáimat, de ő szelíden figyelmeztet. S ha rászolgálok a dicséretre, nem fukarkodik vele, sőt! Hogy milyen megátalkodottan rossz a természetem, azt abból láthatod, hogy még az ő jóságos, okos figyelmeztetései sem fognak rajtam, s hogy bár dicsérete boldoggá tesz, mégsem igyekszem megjavulni.

- Ez furcsa - mondtam -, hiszen rendesnek lenni igazán nem nehéz.

- Neked nem. Figyeltelek ma reggel, és láttam, hogy milyen odaadóan hallgatod Miller kisasszony magyarázatát. Az én figyelmem minduntalan elkalandozik. Ha Scatcherd kisasszony a leckét magyarázza, ahelyett, hogy igyekeznék mindent megjegyezni, gyakran rajtakapom magam, hogy még a hangját sem hallom. Elálmodozom az órák alatt, azt képzelem, hogy otthon járok, Northumberlandben, s annak a kis pataknak a csobogását hallom, amely a házunk mellett csörgedez Deepdenben. S aztán persze mikor felszólítanak, visszazuhanok a valóságba, és minthogy nem a leckére figyeltem, hanem a képzeletbeli patak csobogására, nem tudok felelni.

- Mégis milyen jól feleltél ma délután.

- Az merő véletlen volt. Ma ugyanis érdekelt az, amiről a történelemórán tanultunk, és ezért ma nem Deepdenről álmodoztam, hanem azon tűnődtem, hogy egy olyan jó szándékú ember, mint I. Károly, hogyan cselekedhetett olyan igazságtalanul és oktalanul, ahogyan néha ő cselekedett. És arra is gondoltam, milyen kár, hogy egy ilyen becsületes és lelkiismeretes embert nem érdekelt más, mint a trón. Ha egy kicsit messzebbre látott volna, és megértette volna a korszellemet! Azért én mégis rokonszenvesnek találom I. Károlyt, nagyra becsülöm és sajnálom. Szegény, meggyilkolt király! Igen, az ellenségei bűnösebbek voltak, nem volt joguk kezet emelni rá. Hogyan is merték megölni a királyt!

Helen most inkább magának beszélt. Megfeledkezett arról, hogy én nemigen értem, amit mond. Én még alig tanultam történelmet. Lerángattam őt a felhőkből a magam értelmi színvonalára. - És mondd, Temple kisasszony óráin is elkalandoznak a gondolataid?

- Nem, akkor nem; mert Temple kisasszony mindig tud valami újat mondani, az ő előadásait nagyon szeretem, és többnyire éppen olyan dolgokról beszél, amelyekről magam is szeretnék többet tudni.

- Hát akkor Temple kisasszony óráin jó vagy?

- Mondjuk. Az ő óráin nem esik nehezemre figyelni. Ösztönösen figyelek minden szavára. Az ilyen jóság nem érdem.

- Dehogyisnem. Jó vagy azokhoz, akik jók hozzád. Én is csak azokhoz akarok jó lenni, akik jók hozzám. Ha az ember mindig azt teszi, amit a kegyetlenek és igazságtalanok kívánnak tőle, ezzel nagyon is megkönnyíti a rossz emberek dolgát. A gonoszoknak akkor nem kell félniük semmitől, és így nem is igyekeznek megjavulni, hanem mindig gonoszabbak és gonoszabbak lesznek. És azt gondolom: aki ok nélkül bánt, azt vissza kell ütni, olyan keményen, hogy elmenjen a kedve a kegyetlenkedéstől.

- Tudatlan, csacsi kislány vagy, azért beszélsz így. Ha nagyobb leszel, másképp fogsz gondolkozni.

- De én úgy érzem, Helen, hogy lehetetlen azokat szeretni, akik, ha a lelkemet kiteszem is, utálnak engem. Szembe kell szállni azokkal, akik igazságtalanul büntetnek. Ez éppen olyan természetes, mint az, hogy szeretem azokat, akik szeretettel közelednek hozzám, vagy mint az, hogy a megérdemelt büntetésnek alávetem magam.

- Pogányok és vad törzsek gondolkoznak így. Keresztények és művelt nemzetek más törvények szerint élnek.

- Ezt nem értem.

- A gyűlölettel szemben nem az erőszak a leghatékonyabb fegyver, s az is kétséges, hogy a bosszúállás begyógyítja-e az igazságtalanság okozta sebeket.

- Hát akkor mi egyéb?

- Olvasd el az Újtestamentumot, és figyeld meg, mit mond, hogyan cselekszik Krisztus. Az ő szavai szerint élj, az ő példáját kövesd.

- Mit mond Krisztus?

- „Szeressétek ellenségeiteket; áldjátok azokat, akik átkoznak titeket; legyetek jók azokhoz, akik gyűlölnek és kihasználnak titeket.”

- Eszerint nekem Mrs. Reedet is szeretnem kellene, márpedig erre képtelen vagyok. És áldanom kellene John Reedet, az unokabátyámat, ami szintén lehetetlen.

Helen Burns még semmit sem tudott Reedékről. Kérdésére most a magam módján kiöntöttem a szívemet, minden bánatomat elpanaszoltam. Beszéd közben belelovaltam magam a keserűségbe, úgy mondtam el mindent, ahogyan éreztem, nem szépítettem semmit.

Helen türelmesen végighallgatott. Azt hittem, tesz majd valami megjegyzést, de egy szót sem szólt.

- Hát most mondd - sürgettem türelmetlenül -, nincs igazam, hogy Mrs. Reed kemény szívű, gonosz asszony?

- Az kétségtelen, hogy rosszul bánt veled, mert nem bírja a természetedet, mint ahogy Scatcherd kisasszony sem bírja az enyémet. De milyen furcsa, hogy pontosan emlékszel minden szavára, minden cselekedetére! Ez azt bizonyítja, hogy igazságtalansága rendkívül mélyen hatott rád. Látod, én nem tartom ilyen pontosan számon, hogy ki mikor, mivel bántott meg. Nem lenne-e jobb, ha megpróbálnád elfelejteni nagynénéd szigorúságát, s azt a szenvedélyes gyűlöletet is, amelyet benned ébresztett? Az élet túlságosan rövid ahhoz, hogy huzamosabb időn át haragudjunk az emberekre, és mindent elraktározzunk, ami fáj. Mindnyájan, akik a földön élünk, tele vagyunk hibákkal, ez nem is lehet másképp. De én bízom benne, hogy egyszer majd, ha romlandó testünket levetjük, hibáinkat is levetkőzzük. Halandó testünkkel együtt akkor minden bűn lehull rólunk, és csak a lélek szikrázik majd, a testetlen és megfoghatatlan szellem, olyan ragyogó tisztán, mint amikor a Teremtő belénk lehelte. És a lélek visszatér oda, ahonnan jött, talán valamely, az embernél magasabb rendű lénybe. Talán a dicsőség fokozatait járja meg, a gyenge emberi lélek tündöklő szerafi magasságokba emelkedik. Az az egy biztos, hogy az emberi lélek nem aljasodik gonosz, ördögi lélekké. Nem, ez lehetetlen. Én valami egészen mást hiszek, valamit, amire nem tanított senki, és erről nagyon ritkán beszélek. De ehhez a hitemhez ragaszkodom, ebben a hitben boldog vagyok, mert reményt merítek belőle minden ember számára: hiszem, hogy az örökkévalóság pihenés lesz, boldog otthon, nem pedig rémség és borzalom. És ez a hitem tanított meg arra, hogy különbséget tegyek a bűnös és vétke között. A vétektől irtózom, de a bűnösnek őszintén meg tudok bocsátani, a bosszúállás gondolata nem dúlja fel szívemet, az igazságtalanság és a megaláztatás nem háborít fel és nem tör össze, nyugodtan élek, és békésen várom az élet végét.

Helen mindig kissé lehajtott fővel járt. Most még jobban lehanyatlott a feje. Láttam rajta, hogy nem óhajt tovább beszélgetni velem, inkább szeretne gondolataiba merülni. De nem sokáig elmélkedhetett: az egyik hetes, egy durva, nagydarab lány, odament hozzá, és erősen cumberlandi tájszólással ráförmedt:

- Helen Burns, ha nem csinálsz rendet a fiókodban, és nem szeded össze a holmidat, szólok Scatcherd kisasszonynak, lesz majd nemulass!

Helen sóhajtva búcsúzott el álmaitól, felállt, és szó nélkül, haladéktalanul engedelmeskedett.

HETEDIK FEJEZET

Az első negyedév Lowoodban végtelenül hosszúnak tetszett. Mintha egy egész korszak múlt volna el, és ez a korszak persze nem volt aranykornak mondható. Fárasztó küzdelmet kellett vívnom a nehézségekkel, amíg hozzászoktam az új rendhez, és a szokatlan feladatokkal alig tudtam megbirkózni. A félelem, hogy nem leszek képes a többi növendékekkel lépést tartani, még jobban elkeserített, mint a sok nélkülözés és testi fáradság, pedig az sem volt csekélység.

Januárban, februárban és március első felében egy lépést sem tehettünk a kertfalon túl, kivéve olyankor, amikor templomba mentünk. Előbb a hó, később az olvadás tette járhatatlanná az utakat. De azért egy órát mindennap a szabad levegőn kellett töltenünk. Vékony ruhánkban állandóan dideregtünk; magas szárú cipőnk nem volt, a félcipőbe behatolt a hó, és ott olvadt el. Kesztyűtlen kezünk meggémberedett, kezünk-lábunk elfagyott. Esténként, ha lehúztam a cipőmet, tűrhetetlenül fájt és viszketett a fagyás okozta gyulladás, de éppen olyan kínos volt dagadt, sebes, merev lábujjaimat reggel cipőbe kényszeríteni. S kétségbeejtően keveset kaptunk enni. Nemhogy egy jó étvágyú serdülő gyermeknek, de egy gyenge szervezetű, étvágytalan betegnek sem lett volna elég az a táplálék. Ebből a silány táplálkozásból fejlődött ki az a szokás, amely különösen a kisebb növendékeket sújtotta. Ugyanis valahányszor alkalom kínálkozott, a kiéhezett nagylányok addig hízelegtek a kicsiknek, vagy addig fenyegetőztek, amíg az alsóbb osztályosok a maguk ennivalóját oda nem adták a nagyoknak. Hányszor, de hányszor osztottam el két követelő között azt a falat fekete kenyeret, amelyet uzsonnára kaptunk, hogy aztán éhségtől szenvedve, visszafojtott könnyekkel nyeljem le kávémat, amelynek felét már elkönyörögte egy harmadik!

A sivár téli vasárnapok sem hoztak semmiféle örömet vagy változatosságot. Két mérföldet kellett gyalogolnunk a brocklebridge-i templomba, ahol „pártfogónk” tartotta az istentiszteletet. Már akkor is fáztunk, amikor elindultunk; mire megérkeztünk, még jobban fáztunk. Az istentisztelet alatt szinte megbénított a hideg. Minthogy a délutáni litániát is végig kellett hallgatnunk, nem volt érdemes közben hazamennünk, kaptunk egy kis hideg húst kenyérrel, éppen olyan szűkös adagot, mint hétköznap az intézetben.

A délutáni szertartás befejeztével egy dombon át tértünk haza. A hóborította hegyek felől olyan kegyetlenül fújt az északi szél, hogy majd letépte arcunkról a bőrt.

Most is látom Temple kisasszonyt, amint gyors, könnyű léptekkel halad elcsigázott menetünk mellett. Kockás köpenyét, hogy a szél bele ne kapaszkodjék, szorosan összefogja, kedves szóval és jó példával buzdít, hogy ne csüggedjünk, csak bátran előre, „mint a katonák”. A többi tanítónő maga is olyan állapotban volt, hogy meg sem próbálta a növendékeket biztatni. Szegények!

Ó, mennyire vágytunk egy kis fény, egy kis meleg után, mikor visszatértünk az intézetbe! De a kisebbeknek még ez sem adatott meg. A nagylányok rögtön körülfogták a kandallókat, mégpedig két sorban; a kicsinyek csak hátul kuporoghattak, dermedt karjukat köténykbe burkolva.

A vasárnapi uzsonna némi vigasztalást hozott, ilyenkor dupla adag kenyeret kaptunk, vagyis egy fél szelet helyett egész szeletet, és a kenyérre még egy gyűszűnyi vajat is. Ez volt az az ünnepi csemege, amely egy héten át tartotta bennünk a lelket. Rendszerint sikerült is ennek a bőséges lakomának a felét elfogyasztanom, a másik felétől úgyis irgalmatlanul megfosztottak.

A vasárnap este azzal telt el, hogy a katekizmust mondtuk fel kívülről, és Máté evangéliumának ötödik, hatodik és hetedik fejezetét olvastuk. Miller kisasszony aztán egy hosszú könyörgést olvasott fel: ő is nagyon fáradt volt, folyton ásítozott. Vagy fél tucat kislányt eközben el-elnyomott az álom, és leestek a padról, úgyhogy félholtan szedték fel őket. Orvoslásul előretaszigálták valamennyit a terem közepére, s állva kellett megvárniuk, míg az esti ima befejeződik. Egyik-másik úgy zuhant le álltában a földre, mint egy zsák; ezeket aztán a hetesek magas lábú székeihez támasztották.

Mr. Brocklehurst látogatásairól még nem beszéltem. A megérkezésemet követő hónap első felében ugyanis nem volt otthon. Barátja, a főesperes, akinél vendégeskedett, talán nem engedte el. Én csak örültem, hogy nem mutatkozott. Fölösleges mondanom, hogy rettegtem látogatásától. Sajnos, végül mégis eljött.

Egy délután (akkor három hete lehettem Lowoodban) palatáblával a kezemben ültem a helyemen, és valami bonyolult osztási műveleten törtem a fejem. Közben szórakozottan kinéztem az ablakon, és egy férfit láttam a kerten keresztül jönni. Ösztönösen ráismertem a magas, sovány alakra, és amikor két perccel később az egész terem, a tanítónőkkel együtt, mintegy vezényszóra talpra ugrott, föl sem kellett néznem: tudtam, kit tisztelnek ezzel a felállással. Valaki hosszú léptekkel végigment a termen, és egyszerre csak ott láttam Temple kisasszony mellett - aki szintén fölállt - azt a magas, fekete oszlopot, amely a gatesheadi fogadószoba szőnyegén olyan vészjóslón meredezett előttem. Lopva rápillantottam. Igen, valóban ő volt, Mr. Brocklehurst, nyakig felöltőbe gombolva. Magasabbnak, soványabbnak és merevebbnek látszott, mint valaha.

Nem ok nélkül féltem tőle. Élénken emlékeztem arra, amit Mrs. Reed az én gonosz hajlamaimról mondott neki. Arra is emlékeztem, hogy Mr. Brocklehurst megígérte Mrs. Reednek: tájékoztatni fogja az igazgatónőt és a tanítónőket rossz természetemről. Amióta itt voltam az intézetben, állandóan rettegtem az ígéret megvalósításától. Nap mint nap féltem az „eljövendő”-től, aki meg fog bélyegezni, mint javíthatatlan, rossz gyermeket. Amitől féltem, most bekövetkezett.

Mr. Brocklehurst ott állt Temple kisasszony mellett, és valamit súgott az igazgatónőnek. Biztos voltam benne, hogy rólam, az én gonoszságaimról beszél. Gyötrelmes nyugtalansággal lestem Temple kisasszony szemét. Attól féltem, most már ő is megvető tekintettel fog végigmérni. Feszülten figyeltem, s minthogy közel voltam hozzájuk, majdnem minden szót hallottam, s amit hallottam, az egyelőre megnyugtatott. Nem rólam volt szó.

- Azt hiszem, Temple kisasszony, a cérna, amelyet Lowtonban vásároltam, meg fog felelni, éppen jó lesz a pamutingekhez. Hozzá való tűket is vettem. Megmondhatja Smith kisasszonynak, hogy a stoppolótűkről megfeledkeztem, de jövő héten azokból is küldetek néhány csomaggal. És azt is mondja meg Smith kisasszonynak, hogy egyszerre semmi esetre se adjon egy növendéknek több tűt. Ha többet kapnak, nem becsülik meg és elhányják. Erről jut eszembe, asszonyom, legyen szíves nagyobb gondot fordítani a gyapjúharisnyákra. Amikor utoljára itt jártam, megnéztem a konyhakertben kiteregetett holmit, és láttam, hogy a fekete harisnyák igen rossz állapotban vannak. A lyukak nagyságából arra kellett következtetnem, hogy a harisnyákat nem foldozzák rendszeresen.

Mr. Brucklehurst elhallgatott.

- Úgy lesz, ahogyan kívánja, uram - felelte Temple kisasszony.

- És igen, asszonyom - folytatta Mr. Brocklehurst -, a mosónő azt mondja, hogy van olyan növendék, aki kétszer is vált gallért hetenként. Ez tilos. Az intézeti szabályok csak heti egy gallért engedélyeznek.

- Azt hiszem, erre magyarázattal szolgálhatok, uram. Agnes és Catherine Johnstone-t múlt csütörtökön meghívták teára lowtoni barátaik, és én megengedtem nekik, hogy erre az alkalomra tiszta gallért vegyenek föl.

Mr. Brocklehurst bólintott.

- Hát jó, ha egyszer-kétszer előfordul, nem baj. Csak kérem, ne tűrje, hogy szokássá váljék. Aztán még valami volt, ami meglepett. Mikor a házvezetőnővel átnéztem a számadásokat, láttam, hogy az elmúlt két hét alatt a növendékek két ízben is kaptak sajtos kenyeret tízóraira. Hogyan lehetséges ez? Átnéztem a szabályokat: tízórairól sehol sem esik szó. Ki vezette be ezt az újítást? És milyen alapon?

- Ezért engem terhel a felelősség, uram - felelt Temple kisasszony. - A reggeli olyan rosszul sikerült, hogy ehetetlen volt, és nem akartam, hogy a növendékek ebédig koplaljanak.

- Kisasszony, engedelmet egy pillanatra. Ön jól tudja, hogy én ezeket a leányokat nem akarom kényelemre, fényűzésre nevelni. A növendékeket türelemre, kemény önmegtagadásra kell szoktatni. Ha olykor előfordul, hogy az étel nem eléggé ízletes, teszem fel, kissé nyers vagy túlfőtt, nem szabad a leányokat valami finomabb csemegével kárpótolni, mert ezzel csak a testüket kényeztetjük, és megfeledkezünk intézetünk rendeltetéséről. Az ilyen szórványos esetek jó alkalmat szolgáltatnak a lélek nevelésére. Ilyenkor arra kell ösztönözni őket, hogy lelkierejükről tegyenek tanúságot a testi nélkülözés közepette. A jó nevelő ilyenkor a régi keresztények szenvedéseire, a vértanúk gyötrelmeire hivatkozik, a mi Urunk tanításaira, hiszen Krisztus felszólította tanítványait, hogy vegyék vállukra keresztjüket, és kövessék őt; ő mondotta, hogy az ember nem csupán kenyérrel él, hanem Isten igéjével. Idézzük ilyenkor a Megváltó szavait: „Boldogok, akik éhezik és szomjazzák az igazságot, mert ők megelégíttetnek.” Ó, asszonyom, ha ön az odaégett zabkása helyett sajtos kenyeret ad ezeknek a gyermekeknek, bűnös testüket táplálja, és nem gondol arra, hogy halhatatlan lelkük éhen marad!

Mr. Brocklehurst ismét elhallgatott - túláradó érzelmei elfojtották a hangját. Temple kisasszony eleinte, mikor Mr. Brocklehurst beszélni kezdett, lesütötte szemét, de most egyenesen nézett maga elé, és arca, amely természettől fogva márványfehér volt, éppen olyan hideg és kemény lett, mint a márvány. A száját olyan erősen összeszorította, hogy az ember szinte azt gondolta: csak egy szobrász vésőjével lehetne szétfeszíteni. Szemöldöke is megkövesedett szigorúságot árult el.

Mr. Brocklehurst hátratett kezekkel állt a kandalló előtt, és tekintetét méltóságteljesen végigjártatta a növendékeken. Egyszerre pislogni kezdett, mintha valami elkápráztatta volna a szemét, vagy megbotránkoztatta volna. Megfordult, és sebesebben, mint ahogy idáig beszélt, így szólt:

- Temple kisasszony, Temple kisasszony, hogyan... miért göndör annak a lánynak a haja?! Annak a vöröshajúnak, igen, az egész haja ki van bodorítva!

Sétabotjával a bűnösre mutatott. Keze reszketett.

- Azt a növendéket Julia Severnnek hívják - mondta nagyon nyugodtan Temple kisasszony.

- Na és? Akárhogyan hívják, mi joga van neki vagy bármelyik növendéknek arra, hogy ilyen frizurát viseljen? Hogyan merészeli valaki, az intézet szabályaival dacolva, a világi hiúságokat majmolni egy ilyen kegyes egyházi intézményben, és kibodorítani a haját?

- Julia haja természettől fogva hullámos - felelt Temple kisasszony, még nyugodtabban, mint az imént.

- Természettől fogva! De mi a természetnek sem teszünk engedményeket! Én azt kívánom, hogy növendékeink az isteni kegyelem leányai legyenek - mire való hát ez a cifraság? Százszor megmondtam, hogy a hajat szerényen, egyszerűen, szorosan hátra kell fésülni. Ennek a lánynak a haját tövig le kell nyírni, Temple kisasszony! Holnap küldök egy borbélyt. Másokat is látok, akiknek hosszabb a haja. Ott az a magas lány; mondja neki, hogy forduljon meg. Az egész osztály forduljon arccal a fal felé!

Temple kisasszony ajkához emelte a zsebkendőjét, mintha mosolyát akarná elrejteni. De azért természetesen megparancsolta, hogy az egész osztály forduljon meg. Az első osztályosok, amikor megértették, miről van szó, engedelmeskedtek. Ahogy egy kicsit hátrahajoltam, jól láttam, hogy milyen fintorokat vágnak. Kár, hogy Mr. Brocklehurst nem láthatta. Ha látja, talán ráeszmél, hogy külsőleg csinálhat a növendékekkel, amit akar, a belsejüket azonban nem változtathatja meg.

Vagy öt percig szemlélte a frizurákat - az élő érmek másik oldalát -, aztán kimondta az ítéletet. Úgy kongott a szava, mint a lélekharang:

- A copfokat is le kell vágni!

Temple kisasszony láthatólag tiltakozott.

- Asszonyom - mondta Mr. Brocklehurst -, én olyan uralkodót szolgálok, akinek birodalma nem erről a világról való. Az én hivatásom az, hogy kiöljem ezekből a leányokból a testi hiúságot; hogy megtanítsam őket szemérmesen és ésszerűen öltözködni, megtanítsam őket arra, hogy ne fonjanak kontyot a hajukból, és ne cicomázzák fel magukat. És lám, ezek itt valamennyien befonták a hajukat! Mi ez, ha nem a megtestesült hiúság? Ismétlem: minden hajfonatot le kell vágni. Képzelje csak el: mennyi időt vesztegetnek...

Mr. Brocklehurst nem fejezhette be a mondatot. Három újabb látogató, három hölgy lépett be az ajtón. Kár, hogy nem jöttek egy kicsit korábban. Nem ártott volna nekik, ha hallják ezt a prédikációt a világi hiúságról. A hölgyek ugyanis rendkívül divatosan voltak öltözve, bársonyba, selyembe, prémekbe. A három közül a két fiatalabb (tizenhat-tizenhét éves csinos lányok voltak) szürke hódprém kucsmát viselt, akkori divat szerint strucctollal díszítve. S az elegáns fejdísz alól művészien bodorított hajfürtök kandikáltak ki. Az idősebb hölgy hermelinszegélyes, drága bársonyátvetőbe burkolózott, s homlokán vendéghajból készült francia frufru kunkorodott.

Temple kisasszony udvariasan fogadta a hölgyeket - Mr. Brocklehurst feleségét és leányait -, s a terem túlsó részébe, a díszhelyre tessékelte őket. Nyilván együtt érkeztek hintón a nagytiszteletű úrral, és amíg Mr. Brocklehurst hivatalos ügyeket bonyolított le a házvezetőnővel meg a mosónővel, és az intézet igazgatóját leckéztette, a hölgyek az emeleti helyiségeket járták sorra. Jelenleg Smith kisasszonyt boldogították megjegyzéseikkel és kifogásaikkal; Smith kisasszony volt ugyanis a hálószobák felügyelője, és ő volt a ruhatáros is. Nem értem rá a beszélgetésre figyelni, más dolgok vonták magukra és bilincselték le figyelmemet.

Amíg Mr. Brocklehurst és Temple kisasszony beszélgetésére figyeltem, gondom volt arra is, hogy magamat biztonságba helyezzem. Azt gondoltam, ha észrevétlen vagyok, nem lesz semmi baj. Jól hátrahúzódtam tehát a padban, és úgy tettem, mintha teljesen belemerülnék a számtanfeladványba. A táblát úgy tartottam kezemben, hogy arcomat eltakarja. Talán nem is vett volna észre Mr. Brocklehurst, ha az áruló palatábla ki nem csúszik kezemből, és nagy csattanással le nem esik. Minden szem felém fordult. Tudtam, hogy mindennek vége. Lehajoltam, hogy fölemeljem a kettétört táblát, és elkészültem a legrosszabbra. Nem kellett sokáig várnom.

- Ügyetlen teremtés - mondta Mr. Brocklehurst, és rögtön hozzátette: - Ha nem csalódom, az új növendék. - Még lélegzetet sem vehettem, már folytatta: - Ne felejtsem el, hogy erről is akarok valamit mondani. - Aztán hangosabban, ó, milyen nagyon hangosan: - Jöjjön ide ki az a gyermek, aki a palatábláját eltörte!

A magam erejéből meg sem tudtam volna mozdulni, szinte megbénultam. De az a két nagylány, aki jobbról-balról mellettem ült, talpra állított, és odalökött a rettegett bíró elé. Temple kisasszony szelíden a fülembe súgta: - Ne félj, Jane, én láttam, hogy nem szándékosan tetted; nem fognak megbüntetni.

A szelíd suttogás tőrdöfésként járta át a szívemet.

„Még egy perc, és hallani fogja, hogy képmutató vagyok, és mélyen meg fog vetni" - gondoltam, és megint elfogott a düh Reedék, Brocklehurst és társai ellen. Hiába, engem más fából faragtak, mint Helen Burnst.

- Hozzátok ide azt a széket - mondta Mr. Brocklehurst, és egy olyan magas lábú székre mutatott, amelyikről éppen most szállt le egy hetes. A széket oda vitték.

- Állítsátok fel rá ezt a növendéket!

Valaki, azt sem tudom, ki volt, felállított a magas székre. Feldúlt lelkiállapotomban képtelen voltam a részleteket megfigyelni. Csak arra emlékszem, hogy alig egyyardnyira voltam Mr. Brocklehursttől, az orrával egy magasságban, meg hogy narancs- és lila színű köpenyek és ezüstös strucctollak felhői kóvályogtak alattam.

Mr. Brocklehurst a torkát köszörülte.

- Hölgyeim - fordult családjához -, Temple kisasszony, tanítókisasszonyok és gyermekek, ugye valamennyien látják ezt a lányt?

Persze hogy láttak. A tekintetek tüze úgy égette amúgy is izzó arcomat, mint valami gyújtólencse.

- Mindnyájan láthatjuk, hogy még gyermek; külsőre teljesen olyan, mint társai. A Mindenható kegyelme olyan emberi formával ruházta őt fel, mint valamennyiünket. Semmiféle eltorzulás nem jelzi, hogy mi lakozik belsejében. Ki hinné, hogy a gonosz lélek hű sáfárját és engedelmes szolgáját lelte meg benne? Pedig, bármennyire fáj is, meg kell mondanom, hogy így van.

Most némi szünet következett. Éreztem, hogy érverésem lassúbbodik, és hogy átléptem a Rubiconon. Tudtam, hogy nincs más választásom: az elkerülhetetlen megpróbáltatással keményen szembe kell nézni.

- Kedves gyermekeim - folytatta hévvel a fekete márványból faragott nagytiszteletű úr -, szomorú és gyászos kötelességet teljesítek, midőn felhívom figyelmeteket arra, hogy ez a lány, aki Isten bárányа lehetett volna, nem közénk való, hanem, amint meggyőződtem róla: betolakodott ellenség. Óvakodjatok tőle, ne kövessétek példáját! Lehetőleg kerüljétek őt, zárjátok ki a közös játékból, ne álljatok vele szóba. Tanítókisasszonyok, vigyázzanak: tartsák szemmel minden mozdulatát, figyeljék minden cselekedetét, mérlegeljék minden szavát. Testét kell büntetni, hogy a lelkét megmenthessük, ha ugyan egyáltalán lehetséges a lelkét megmenteni. Mert ez a lány, ez a gyermek (nyelvem akadozik, miközben ezeket a súlyos szavakat kimondom), ez a gyermek, bár keresztény ország szülötte, gonoszabb, mint azok a kis pogányok, akik idegen bálványokat imádnak, idegen bálványok előtt térdepelnek. Ez a gyermek megrögzött hazudozó!

Most tízpercnyi szünet következett. Ezalatt teljesen magamhoz tértem, és láttam, hogy a Brocklehurst család hölgytagjai szemüket törölgetik, a mama megbotránkozva csóválja a fejét, a két lány pedig felháborodva suttogja: - Szörnyűség!

Mr. Brocklehurst folytatta a vádbeszédet:

- Mindezt jótevőjétől tudom. Attól a kegyes és nagylelkű hölgytől, aki örökbe fogadta az árvát, és úgy nevelte, mintha édesgyermeke lett volna. Ez a szerencsétlen teremtés olyan gonosz hálátlansággal viszonozta a sok jóságot, hogy kiváló pártfogója végre is kénytelen volt őt saját gyermekeitől elkülöníteni, nehogy a rossz példa az ártatlan gyermekek lelkét is megfertőzze. A jóságos hölgy ideküldte pártfogoltját, hogy gyógyítsuk meg; mint ahogyan a hajdani zsidók Bethesda tavához küldték betegeiket meggyógyulni. Arra kérem az intézet igazgatónőjét és tanítóit, vigyázzanak, nehogy a víz megposhadjon körülötte!

Ezzel a fenséges befejező akkorddal Mr. Brocklehurst begombolta felöltőjének felső gombját, szólt valamit a családjának, azután elbúcsúztak Temple kisasszonytól, és nagy garral kivitorláztak a teremből. Az ajtóból bírám még visszafordult:

- Egy félóra hosszat maradjon ott a széken, és a mai nap folyamán senki ne merjen hozzá egy szót sem szólni!

Ott álltam hát kipellengérezve. Én, aki azt mondtam, hogy még a magam lábán sem tudnék, szégyenszemre, az osztály közepén állni. Hogy mit éreztem, azt meg sem kísérlem elmondani. Mikor a Brocklehurst család eltávozott, mindenki felállt megint. Azt hittem, megfulladok, torkom elszorult. És akkor valaki elment mellettem, és felnézett rám. Micsoda fény sugárzott a szeméből! S ez a fény a szívemig hatolt. Mintha egy hős, egy vértanú haladt volna el egy nyomorult rabszolga, egy áldozat előtt, és a maga erejét megosztotta volna a szerencsétlennel.

Legyűrtem már-már kitörni készülő hisztériás rohamomat, fölemeltem a fejemet, és azért is katonásan álltam a magas széken. Helen Burns kérdezett valamit a varrásra vonatkozóan Smith kisasszonytól, Smith kisasszony leintette, amiért ilyen butaságokat kérdez, aztán Helen visszament a helyére, és útközben megint rám mosolygott. Micsoda mosoly volt az! Ma is magam előtt látom, és tudom, hogy egy nagy lélek és az igazi bátorság megnyilatkozása volt az a mosoly. Megszépítette az éles arcvonásokat, felragyogtatta a beesett, szürke szempárt. E pillanatban tündöklött Helen arca, akár egy angyalé. Pedig Helen Burns ekkor is a rendetleneket megbélyegző karszalagot viselte. Alig egy órával ezelőtt Scatcherd kisasszony összeszidta, mert pacát ejtett a feladatára, és kijelentette, hogy büntetésül másnap csak kenyeret és vizet kap ebédre. Ilyen tökéletlen az emberi természet! A legragyogóbb égitestet is elhomályosítják az efféle foltok, és Scatcherd kisasszony meg a hozzá hasonlók szeme csak az ilyen apró hibákat veszi észre, a csillag tündöklését soha!

NYOLCADIK FEJEZET

A félóra még nem telt le, amikor ötöt ütött az óra. A tanítás véget ért, a növendékek átözönlöttek az ebédlőbe, teázni. Én is le mertem ereszkedni a pellengérről. Sötét volt már, egy sarokba bújtam, és lekuporodtam a padlóra. A varázslat, amely idáig tartotta bennem a lelket, kezdett foszladozni, annyira elkeseredtem, hogy arccal a földre borulva sírtam. Helen Burns nem volt mellettem, nem volt, amibe kapaszkodjam, elhagytam magam, és szabad folyást engedtem könnyeimnek. Hiszen én jó akartam lenni, igyekezni akartam Lowoodban, barátokat akartam szerezni, ki akartam érdemelni, hogy tiszteljenek és szeressenek. Már idáig is szép eredményt értem el. Miller kisasszony még reggel is melegen megdicsért, azt mondta, én vagyok az első az osztályban. Temple kisasszony is elismerően mosolygott rám, megígérte, hogy rajzolni tanít, és hogy franciául is tanulhatok, ha még két hónapon át továbbra is így haladok. Társaim is kedvesen fogadtak, magukkal egyenrangúnak tartottak, senki sem bántott. És most megint idejutottam, eltiportak, tönkretettek. Vajon fel tudok-e kelni még valaha?

„Soha - gondoltam -, ezt többé nem lehet kiheverni. Bár meghalnék!” Mialatt zokogva tördeltem magam elé ezeket a szavakat, lépéseket hallottam. Felriadtam: megint Helen Burns jött oda hozzám. A hunyó parázs fényében éppen hogy felismertem a hosszú termen át közeledő alakját. Kávét és kenyeret hozott.

- Gyere, egyél egy kicsit - mondta, de én félretoltam a kenyeret és a kávét, úgy éreztem, megfulladok, ha csak egy morzsát, egy kortyot is megpróbálok lenyelni. Helen szemmel láthatóan meglepődött. Bárhogy szerettem volna, most már nem tudtam erőt venni magamon. Hangosan zokogtam. Leült mellém a földre, karjával átfogta a térdét, és ráhajtotta a fejét. Némán és mozdulatlanul kuporgott ott, mint valami hindu. Én szólaltam meg elsőnek: - Miért állsz szóba egy olyan lánnyal, Helen, akiről mindenki azt hiszi, hogy hazudik?

- Azt mondod, Jane, hogy mindenki? Hiszen az intézetnek csak nyolcvan növendéke van, a világ pedig sokszázmillió emberből áll.

- Bánom is én a milliókat! Az a fontos, hogy a nyolcvan, akit ismerek, megvet!

- Tévedsz, Jane! Valószínű, hogy senki sincs az intézetben, aki lenéz vagy utál. Sőt, biztos vagyok benne, hogy a legtöbben nagyon sajnálnak.

- Hogy sajnálhatnának azok után, amiket Mr. Brocklehurst mondott rólam?

- Mr. Brocklehurst nem csalhatatlan, még csak nem is nagy ember. Itt az intézetben kevesen tisztelik és szeretik. Soha nem is igyekezett megkedveltetni magát. Ha úgy bánik veled, mint kivételezett kedvencével, alighanem sok ellenséget szerzel; nyíltan vagy burkoltan mindenki ellened fordult volna. Hidd el, az után, amit Mr. Brocklehurst mondott rólad, a többség nyíltan melléd állna, ha merne. Lehet, hogy a tanítónők és a növendékek egy-két napig hidegebben fognak veled bánni, de meg vagyok győződve róla, hogy szívük mélyén veled éreznek. És ha továbbra is olyan jó és kedves leszel, még nagyobb szeretettel vesznek majd körül. Különben is, Jane... - Helen elhallgatott.

- Mit akartál még mondani? - kérdeztem, és megfogtam a kezét. Gyöngéden megdörzsölte fázó ujjaimat, hogy fölmelegedjenek, aztán így folytatta:

- Ha az egész világ gyűlöl és rosszat hisz rólad, de a lelkiismereted tiszta, sohasem leszel egyedül.

- Nekem az nem elég, hogy a lelkiismeretem tiszta legyen. Ha nem szeretnek, én nem kívánok élni. Nem bírom elviselni a magányosságot, Helen, sem azt, hogy gyűlöljenek. Mondok neked

valamit. Azért, hogy te szeress engem, vagy Temple kisasszony, vagy bárki más, akihez őszintén ragaszkodom, szeressen, szívesen eltörném a karomat, vagy eltűrném, hogy egy bika felökleljen, vagy odaállnék egy vad ló elé, és nem bánnám, ha mellbe rúg, vagy...

- Ne folytasd, Jane! Te túlságosan sokra becsülöd az emberek szeretetét. Ösztöneidnek engedelmeskedel, nagyon is heves vagy. Pedig a Mindenható Kéz, amely megteremtett és életet öntött beléd, más értékekkel is megajándékozott, nem csak esendő testi éneddel és nem csak hozzád hasonló, gyönge emberek társaságával. Ezen a földön túl és az embereken túl van egy láthatatlan világ, a lelkek birodalma. És ezek a lelkek vigyáznak ránk, mert ez a feladatuk. S ha szégyenben és gyötrelemben kellene elpusztulnunk, ha mindenki megvetne minket, ha mindenfelől gyűlölet venne körül: az angyalok látnák kínjainkat, és látnák ártatlanságunkat (ha ártatlanok vagyunk, és én tudom, hogy te mentes vagy azoktól a bűnöktől, amelyeket Mr. Brocklehurst Mrs. Reedtől hallott, és szajkó módra a fejedre olvasott. Nyílt homlokodról és égő tekintetedből én kiolvasom, hogy őszinte természet vagy), és mihelyt lelkünk elválik testünktől, Isten bőségesen megjutalmaz minden földi szenvedésért. Mire való hát kétségbe-esni, mikor a földi élet olyan rövid, és a halál az örök boldogság kapuja?

Hallgattam. Helen megnyugtatott, de ebben a nyugalomban volt valami kimondhatatlan szomorúság. Míg beszélt, megmagyarázhatatlan fájdalom töltött el; mikor elhallgatott, lélegzése kissé meggyorsult, és szárazon köhögött, s én egyszerre megfeledkeztem a magam bajáról, és - magam sem tudom, miért - Helenért aggódtam.

Fejemet Helen vállán pihentettem, átöleltem a derekát, ő magához szorított, és egy darabig mindketten hallgattunk. Nem sokáig, mert megint bejött valaki a terembe. A feltámadó szél éppen elkergetett néhány sötét felhőt a hold tányérja elől, s az ablakon át a holdfény ránk esett, és megvilágította a közeledő alakot is: Temple kisasszonyt.

- Érted jöttem, Jane Eyre - mondta. - Gyere föl a szobámba, és minthogy Helen Burns is itt van, jöjjön fel ő is.

Az igazgatónő kanyargós folyosókon vezetett minket, s végre eljutottunk a szobájába, amely egy emelettel följebb volt. Odabent barátságos tűz pattogott a kandallóban. Helent egy alacsony karosszékbe ültette Temple kisasszony, a kandalló mellé, ő maga a másik oldalra telepedett, s engem is odahívott.

- Na, most már minden rendben van, ugye? - kérdezte arcomba nézve. - Kisírtad magad?

- Azt hiszem, soha nem tudom alaposan kisírni magam.

- Miért nem?

- Mert olyan igazságtalanul vádoltak, és most a kisasszony is, meg a többiek is mind azt hiszik, hogy én gonosz vagyok.

- Azt fogjuk hinni, amit a tulajdon szemünkkel látunk, kislányom. Ha továbbra is jó gyermek maradsz, semmi kifogásunk nem lesz ellened.

- Igazán, Temple kisasszony?

- Hát persze - mondta és átölelt. - És most mondd el nekem szépen, ki az a hölgy, akit Mr. Brocklehurst jótevődnek nevezett?

- Az a nagybátyám felesége, Mrs. Reed. Nagybátyám meghalt, és halálos ágyán a felesége gondjaira bízott.

- Tehát Mrs. Reed nem a maga jószántából fogadott örökbe?

- Nem, asszonyom. Nem szívesen tartott ott a házban. De a cselédségtől gyakran hallottam, hogy nagybátyám halála előtt megfogadtatta vele, hogy gondoskodni fog rólam.

- Tudnod kell, Jane, és ha nem tudod, hát én most megmondom neked, hogy akit vádolnak, annak joga van védekezni. Téged hazudozással, kétszínűséggel vádoltak. Most védd magad, ahogy tudod. Mondj el mindent, amire emlékszel, de az igazat mondd, csak az igazat, ne tégy hozzá és ne túlozz el semmit.

Szívem mélyén elhatároztam, hogy nagyon őszinte, nagyon tárgyilagos leszek. Néhány percig gondolkoztam, hogy elrendezzem mondanivalómat, azután elmeséltem Temple kisasszonynak szomorú gyermekkorom történetét. Minthogy a felindulás kimerített, sokkal csendesebben és higgadtabban adtam elő a történteket, mint máskor szoktam. Helen figyelmeztetéseit is megszívleltem, és nem engedtem szabad folyást keserű érzelmeimnek. Így leegyszerűsítve és ilyen fegyelmezetten előadva, sokkal hihetőbben hangzott. Beszéd közben éreztem, hogy Temple kisasszony teljes hitelt ad szavaimnak.

Megemlítettem Mr. Lloyd, a gyógyszerész nevét is, hiszen őt hívták el hozzám, mikor rosszul lettem. Az a szörnyű délután, amelyet a vörös szobában töltöttem, még élénken élt emlékezetemben. Azt hiszem, amikor annak a délutánnak a borzalmait meséltem Temple kisasszonynak, nem tudtam eléggé fegyelmezni magamat. Nem, azt soha nem lehet elfelejteni, milyen kegyetlen volt Mrs. Reed, amikor kétségbeesetten könyörögtem, hogy bocsásson meg, s ahelyett, hogy megbocsátott volna, másodszor is rám zárta az ajtót. Ez az emlék még most is vasmarokkal szorította szívemet.

Végére értem a történetnek. Temple kisasszony néhány pillanatig szótlanul nézett rám, aztán így szólt:

- Ismerem Mr. Lloydot, majd írok neki. Ha ő megerősíti azt, amit te most elmondtál nekem, nyilvánosan is fölmentünk a vád alól. Én már most is hiszek neked, Jane. Tudom, hogy ártatlan vagy.

Megcsókolt és nem engedett el maga mellől (aminek nagyon örültem, mert gyermekes örömöm telt abban, hogy arcában, fehér homlokában, szép hajában, ragyogó szemében, ruhájában ilyen közelről gyönyörködhetem). Temple kisasszony azután Helen Burnshöz fordult:

- Ma hogy érzed magad, Helen? Sokat köhögtél?

- Azt hiszem, kevesebbet, mint máskor, kisasszony.

- És az a fájdalom a melledben? Enyhült?

- Igen, az is enyhült.

Temple kisasszony fölállt, megfogta Helen kezét, kitapogatta az érverését, aztán sóhajtva visszaült a helyére. Egy darabig elgondolkozva nézett maga elé, aztán megint fölállt, és kedvesen így szólt:

- Ti ketten ma az én vendégeim vagytok. Illő, hogy megvendégeljelek titeket.

Csöngetett.

- Barbara - mondta a belépő szobalánynak -, én még nem teáztam. Hozza föl a teámat, és hozzon két csészét a kisasszonyoknak is.

Barbara csakhamar visszajött a tálcával. Milyen szépnek láttam a porcelán csészéket, a teáskannát azon a kis kerek asztalon, a kandalló mellett! Milyen illatos volt a tea, és milyen ízletes a pirított kenyér! Sajnos - mert kezdtem nagyon éhes lenni - a pirított kenyérből igen szűken mért adag került a tálcára. Ezt Temple kisasszony is észrevette.

- Nem hozhatna még egy kis kenyeret és vajat, Barbara? Hárman vagyunk: ez kevés.

Barbara kiment, de rövidesen visszatért.

- Kérem szépen, kisasszony, Mrs. Harden azt mondja, hogy ő annyit küldött föl, amennyit máskor szokott.

Mrs. Harden volt a házvezetőnő; mégpedig olyan házvezetőnő, amilyet Mr. Brocklehurst szeretett: neki is kő volt a szíve helyén.

- Rendben van, Barbara - mondta Temple kisasszony -, majd csak megleszünk valahogy. - És amikor a lány kiment, mosolyogva tette hozzá: - Szerencsére most az egyszer van miből pótolni az uzsonna hiányait.

Mindkettőnket az asztalhoz ültetett, elénk tett egy-egy csésze párolgó teát, egy-egy falat finom pirítóst, aztán egy fiókból papirosba csomagolt jókora ánizsos kalácsot vett elő.

- Azt akartam, hogy ebből vigyetek magatokkal valamennyit - mondta -, de minthogy a pirítós olyan kevés, megeszitek a teához.

Vastag szeleteket vágott a kalácsból.

Mintha csak nektárt és ambróziát lakmároztunk volna ezen az estén, és az élvezetet még növelte Temple kisasszony boldog mosolya. Láttuk, mennyire örül, hogy az ő jóvoltából ilyen fejedelmi lakomával csillapíthatjuk farkasétvágyunkat. Miután jóllaktunk, megint visszaültünk a tűz mellé. Ő kettőnk között helyezkedett el, és Helennel beszélgetett. Élvezet volt ezt a beszélgetést hallgatni.

Temple kisasszony lényében volt valami derűs komolyság, valami méltóság, beszédmodora is finom volt, soha nem beszélt hevesen, izgatottan. Az ember gyönyörködve, de egyszersmind tisztelettel nézte és hallgatta. Ami pedig Helent illeti, nem győztem csodálkozni rajta.

A kitűnő uzsonna, a pattogó tűz, szeretett tanítónőjének jelenléte és kedvessége vagy talán mindennél inkább a saját, szabadjára eresztett gondolatai mintha fölébresztették volna szunnyadó képességeit. Eddig mindig sápadtnak, vértelennek láttam; most szinte lobogva tüzelt az arca, szeme nedves fényben csillogott - ebben a percben szebbnek láttam Helen szemét, mint magáét Temple kisasszonyét: nem a színe tette széppé, nem is hosszú szempilla vagy finom rajzú szemöldök, hanem az értelem, a megindultság, amely belőle sugárzott. Lelke kiült az ajkára, ömlött belőle a szó, hogy milyen forrásból, azt nem tudnám megmondani. Honnan merítheti egy tizennégy éves kislány a tömör, kifejező, lelkes szavaknak ezt a kristálytiszta csobogását? Helen úgy beszélt, úgy szónokolt ezen a számomra olyannyira emlékezetes estén, mintha szelleme szűkre szabott percekbe akarná mindazt belezsúfolni, amire másoknak egy hosszú élet adatik.

Olyasmiről beszéltek, amiről nekem sejtelmem sem volt. Nemzetekről és elmúlt időkről, távoli országokról, a természet feltárt vagy még csak találgatott titkairól; könyvekről beszéltek: ó, mennyi könyvet olvastak! Milyen sokat tudtak! S milyen járatosak voltak a francia nevek és írók között! De bámulatom akkor emelkedett tetőfokára, amikor Temple kisasszony azt kérdezte, tud-e még valamit a latin nyelvből, amelyre apja tanította, majd levett egy könyvet a polcról, és felszólította Helent, olvasson el és fordítson le egy lapot Vergiliusból. Hódoló tiszteletem minden sorral magasabbra hágott. Alighogy Vergiliusszal végzett, lefekvésre csöngettek. Mennünk kellett. Temple kisasszony mindkettőnket megcsókolt, s miközben szívére vont, így búcsúzott tőlünk:

- Isten áldjon meg, gyermekeim!

Helent kissé hosszabban ölelte át, mint engem, és nehezebben eresztette el. Tekintete Helent követte az ajtóig, Helen miatt sóhajtott fel szomorúan, és őérte törölt le lopva egy könnyet.

A hálószobába érve, már hallottuk Scatcherd kisasszony hangját. A fiókokat ellenőrizte; éppen akkor húzta ki Helen Burns fiókját. Amikor beléptünk, szidalmakkal fogadta Helent, és kijelentette, hogy holnap, büntetésből, vagy fél tucat rendetlenül összehajtogatott holmit fog feltűzni Helen vállára.

- Igazán borzasztó rendetlen volt a fiókom - súgta oda Helen nekem. - Rendbe akartam hozni, de megfeledkeztem róla.

Másnap reggel Scatcherd kisasszony nagy betűkkel felrajzolta egy darab kartonra: „Rendetlen vagyok", és ezt, mint valami zsidó imaszíjat, Helen szelíd, magas, sugárzóan értelmes homloka fölé kötözte. Helen estig viselte a szégyentáblát, türelmesen, harag nélkül, mint megérdemelt büntetést.

Abban a szempillantásban, amikor Scatcherd kisasszony a délutáni tanítás befejeztével kihúzta lábát a teremből, odaszaladtam Helenhez, letéptem a fejéről a táblát, és a tűzbe hajítottam. A düh, amelyre Helen képtelen volt, egész nap az én lelkemben izzott, s forró, kövér könnycseppek égették arcomat, mert az ő szótlan, szomorú megadása kimondhatatlanul megfájdította szívemet.

Körülbelül egy héttel ezután megérkezett Mr. Lloyd válasza. Úgy látszik, mindenben igazolta vallomásomat. Temple kisasszony összehívta a növendékeket, megmondta, hogy nyomozott a Jane Eyre ellen elhangzott vádak ügyében, és most abban a szerencsés helyzetben van, hogy Jane Eyre-t teljesen fölmentheti. A tanítónők ezek után kezet fogtak velem és megcsókoltak, s társaim is örültek.

Hogy ettől a súlyos tehertől megszabadultam, friss erővel láttam neki a tanulásnak. Minden nehézséget le akartam gyűrni, keményen dolgoztam, s az eredmény arányban állott erőfeszítéseimmel. Emlékezőtehetségem elég gyenge volt, de a folytonos gyakorlással megerősödött; felfogóképességem is élesedett. Néhány hét múlva felvettek egy felsőbb osztályba. Nem egészen két hónap múltán megkezdhettem a francia nyelv tanulását, és rajzolni is tanulhattam. Bevágtam az „être" ige jelenét és félmúltját, és életemben először rajzoltam le egy lakóházat (amelynek falai azonban versenyre kelhettek a pisai ferde toronnyal). Aznap este, amikor lefeküdtem, elfelejtettem gondolatban megsütni a krumplit, megenni a fehér kenyeret és meginni a frissen fejt tejet - ilyen képzelgésekkel szoktam kínzó éhségemet csillapítani -, ehelyett azzal szórakoztam, hogy magam rajzolta képekkel népesítettem be a sötétséget: házakkal és fákkal, festői sziklákkal és romokkal, legelésző nyájjal, rózsabimbók felett lebegő pillangókkal, érett cseresznyét csipegető madarakkal, fészkekkel, amelyekben az ökörszemek apró gyöngyhöz hasonló tojásokat raktak, és ezeket a fészkeket a borostyán zsenge indái koszorúzták. Majd azon tűnődtem, vajon le tudnám-e valaha tökéletesen fordítani azt a kis francia elbeszélést, amelyet ma Madame Pierrot-val olvastunk. De közben elnyomott az álom.

Bölcsen mondotta Salamon: „Jobb a paréjnak étele, ahol szeretet van, mint a hizlalt ökör, ahol van gyűlölség."

Már ott tartottam, hogy el nem cseréltem volna Lowood nélkülözését Gateshead minden kényelméért és pompájáért.

KILENCEDIK FEJEZET

Ám a lowoodi nélkülözés különben is enyhült. Közeledett a tavasz, sőt már meg is érkezett, a hó elolvadt, a vad szélviharok megszelídültek. A januári hidegben szinte bénává dagadt, véresre horzsolt lábam április enyhe fuvallatára gyógyulni kezdett. A reggelek és esték kanadai hidege már nem fagyasztotta meg ereinkben a vért, már könnyen kibírtunk egyórai játékot, futkározást a kertben, sőt, ha sütött a nap, már élveztük is a szabad levegőt. A kopár földet, bokrokat mintha zöld fátyol vonta volna be, napról napra élénkebb zöld. A Remény minden éjszaka keresztülsuhant a kerten, és nyomában új élet fakadt. Virágok dugták ki fejecskéjüket a tavalyi megrozsdásodott levelek közül: hóvirág, krókusz, gólyahír, aranyszemű árvácska. Csütörtök délutánonként - a csütörtök délután szabad volt - hosszú sétákat tettünk, és az útszélen, a sövény tövében még szebb virágokat találtunk.

Azt is fölfedeztem, hogy odakint, a tüskésdróttal szegélyezett, magas kertfalon túl milyen csodálatosan szép a világ. Fenséges hegycsúcsok árnyas zöld völgyeket koszorúznak; odalent a mélyben, sötét kövek fölött, sebes vizű patakocskák örvénylenek. Milyen más volt ez a kép, mint az, amelyet a vasszürke téli ég alatt, jéggel, hóval borítva láttam! Akkor a keleti szél félelmetes ködfelhőket hömpölygetett a bíborszínű hegycsúcsok körül, s ezek a kavargó ködgomolyagok egybeolvadtak a völgy fagyott párájával. Lent, a völgy mélyén, haragosan, féktelenül örvénylett a víz; kettészakította az erdőt, és vészjóslóan zúgott, szélkorbácsolta havas eső verte a kopár fákat, s kétfelől a parton mintha csupa csontváz meredezett volna.

Aztán eljött a május. Napfényes, vidám május volt, felhőtlenül kéklett az ég, és lágy nyugati vagy déli szél lengedezett. A növényzet szemlátomást fejlődött. Lowood lerázta téli lepleit, minden zöldellt, minden virágzott. A hatalmas bükk-, kőris- és tölgyfák kopár törzsei új, fenséges életre keltek. Az erdei növények dúsan bújtak elő rejtekhelyükről; a mohának megszámlálhatatlanul sokféle fajtája lepte el a fák üregeit, s a vadkankalin buja, sárga szőnyege azt az illúziót keltette, hogy az erdő földjét is állandóan süti a nap. Aranyszínű, összedugott fejecskéikkel olyanok voltak a kankalinok, mint egy-egy fényes csillár. Mindezt kimondhatatlanul élveztem; sokszor szabadon és majdnem teljesen egyedül. Ennek a váratlan szabadságnak megvolt az oka; erre akarok most kitérni.

Ha azt mondom, hogy a lowoodi intézet erdős dombvidéken, patak partján épült, bizonyára mindenki azt hiszi, hogy kellemes fekvésű lehetett. Hát igen, a vidék kétségtelenül szép volt, de hogy egészséges is volt-e, az más kérdés.

Az az erdő borította völgykatlan, ahol Lowood elterült, nyomott, ködös levegőjével melegágya volt mindenféle fertőző betegségnek; a langyos tavasz gyorsan terjesztette a járványt, s az árvaház zsúfolt tantermeiben és hálótermeiben csakhamar felütötte fejét a tífusz, és mire eljött a május, jóformán az egész intézet kórházzá alakult át.

Az állandó koplalás és az elhanyagolt meghűlések következtében a legtöbb növendék megkapta a betegséget, és nyolcvan közül egyszerre negyvenöten estek ágynak. A tanítás szünetelt, a fegyelem meglazult. Az a néhány növendék, aki nem betegedett meg, úgyszólván teljes szabadságnak örvendett. Az orvosok ragaszkodtak hozzá, hogy az egészségesek minél többet legyenek a szabadban, szervezetük így könnyebben ellenáll a bajnak. És még ha az orvosok nem kívánják is ezt, ugyan ki ért volna rá az egészségesekre felügyelni, és velük törődni? Temple kisasszonyt teljesen elfoglalta a betegápolás, éjjel-nappal a betegek közt tartózkodott, alig aludt egy-két órát naponta. A tanítónők egész nap csomagoltak, mert azokat a szerencséseket, akiknek volt hová menniük, eltávolították az agyonfertőzött környezetből.

Sokan, akiket már levert lábukról a szörnyű betegség, csak meghalni mentek haza. Sokan ott haltak meg az intézetben, ezeket nagy csendben gyorsan eltemették, mert a betegség természete nem tűrt halasztást.

És mialatt a gyilkos kór tanyát ütött Lowoodban, s a halál mindennapos látogatója lett az intézetnek; mialatt aggodalom és rettegés lakozott a falak között, s minden helyiségnek kórházszaga volt, és a gyógyszerek nem tudták leküzdeni a halál uralmát, odakint a merész hegyek és gyönyörű erdők fölött felhőtlenül tündökölt a május. A kert tele volt virággal, a galagonyabokrok oly magasra nőttek, mint a fák. Kinyílt a liliom, a tulipán, a rózsa, az ágyásokat dupla margaréták sorai szegélyezték, és a vadrózsabokrok csak úgy ontották reggeleste fűszeres illatukat. És ezt az illatos gyönyörűséget Lowood legtöbb lakója nem élvezhette. Legfeljebb a koporsókra tettünk egy-egy csokornyi füvet és virágot.

De mi, akik egészségesek maradtunk, teli tüdővel szívtuk magunkba a természet csodáit. Kora reggeltől késő estig kóboroltunk az erdőben, mint a cigányok. Azt tehettük, ami jólesett, oda mentünk, ahová akartunk. Jobban is táplálkoztunk. Mr. Brocklehurst és családja még csak közelébe sem merészkedett az intézetnek, senki sem szólt bele a háztartás ügyeibe. A mogorva házvezetőnő annyira félt a járványtól, hogy elment. Utóda, aki a lowtoni kórház főápolónője volt, nem ismerte Lowood szigorú szabályait, és aránylag bőkezűen ellátott minket. Különben is sokkal kevesebb személyről kellett gondoskodnia. A betegek alig ettek valamit. Táplálóbb reggelit kaptunk, s ha nem jutottak hozzá, hogy rendes ebédet főzzenek, ami gyakran megesett, nagy darab hideg pástétomot vagy jókora karéj sajtos kenyeret vihettünk magunkkal kóborlásainkra. Mindegyikünknek megvolt a maga kedvenc helye, ott letelepedtünk, és pompásan megebédeltünk.

Az én kedvenc helyem egy nagy, sima kő volt, amely fehéren és szárazon emelkedett ki a völgykatlan közepéből. Keresztül kellett gázolnom a vízen, hogy eljussak ide, de hát ez nem volt nehéz feladat: egyszerűen lehúztam a cipőmet meg a harisnyámat. A kő elég nagy volt ahhoz, hogy ketten kényelmesen elférjünk rajta. Ekkoriban Mary Ann Wilson volt a legjobb pajtásom. Szívesen voltam együtt ezzel az éles szemű, talpraesett leánnyal, egyrészt azért, mert ötletes megjegyzései mulattattak, másrészt, mert nem sokat kellett teketóriázni vele. Néhány évvel idősebb lévén nálam, jobban ismerte a világot, mint én, és sok olyat tudott mondani, ami érdekelt, kíváncsiságomat tehát kielégítette. Hibáimmal szemben pedig elnéző volt, és akármit mondtam, soha nem utasított rendre. Szeretett mesélni, magyarázni, s minthogy én meg inkább kérdezni szerettem, nagyon jól kiegészítettük egymást, s ha sok hasznunk nem volt is egymás társaságából, nem unatkoztunk, ha együtt voltunk.

Hogy hol volt ezalatt Helen Burns? Hogy miért nem vele töltöttem a szabadság édes napjait? Megfeledkeztem volna róla? Vagy szégyenszemre meguntam talán az ő lelkének tisztaságát? Kétségtelen, hogy Mary Ann Wilson nyomába sem léphetett első barátnőmnek. Mary Ann mulatságos történetekkel szórakoztatott, vagy csípős, ízes pletykákkal, amelyekben akkor örömem telt. Helen pedig, ha kitüntetett valakit azzal, hogy szóba állt vele, csak nemesebb, magasztosabb témákról beszélt.

Mindez kétségtelenül igaz volt; tudtam és éreztem, hogy így van. De bár gyarló ember vagyok, sok a hibám és kevés a jó tulajdonságom, Helen Burnst soha, egy pillanatig sem untam, sőt jobban szerettem és tiszteltem, mint bárki mást. Ez természetes is, hiszen Helen mindig, minden körülmények között olyan hűséges és őszinte barátságot tanúsított irántam, amelyet rossz hangulat vagy bosszúság soha meg nem zavart. De Helen most beteg volt, hetek óta nem láthattam, azt sem tudtam, melyik szobában helyezték el. Hallottam, hogy elkülönítették a tífuszbetegektől, mert neki a tüdejével volt baja. Tudatlanságomban azt képzeltem,

hogy a tüdőbaj valami szelíd, jóindulatú betegség, amelyet gondos kezeléssel idővel meg lehet gyógyítani.

Ezt a meggyőződésemet csak megerősítette az a körülmény, hogy napos, meleg délutánokon Temple kisasszony egyszer-kétszer lehozta Helent a kertbe. De nekem ilyenkor sem volt szabad beszélnem vele. Csak messziről, a tanterem ablakából láthattam, hogy takarókba burkolva a verandán üldögél.

Június elején egyszer késő estig kint maradtunk Mary Annel az erdőben. Mint rendesen, elszakadtunk a többiektől, és olyan messzire elkóboroltunk, hogy eltévedtünk. Egy magányos kis kunyhóban, az erdő mélyén élt egy férfi meg egy asszony - napközben félvad disznócsordát legeltettek -, azoktól kérdeztük meg, merre van az út. Mire hazaérkeztünk, már fölkelt a hold, s láttuk, hogy a kertajtó előtt az orvos lovacskája várakozik. Mary Ann ebből arra következtetett, hogy valaki nagyon rosszul lehet, mert különben ilyen késő este nem hívatták volna el Mr. Batest. Mary Ann bement a házba. Én még kint maradtam a kertben, hogy elültessek néhány gyökeret, amelyet az erdőből hoztam magammal; féltem, hogy reggelre ellankadnak. Nem akaródzott bemennem. Szép, derült, meleg este volt, a harmat áztatta virágok édesen illatoztak. A még vörösen izzó nyugati ég másnapra is szép időt ígért; a hold fenségesen emelkedett a keleti ég fölé. Úgy gyönyörködtem mindebben, ahogyan csak egy gyermek tud gyönyörködni. És akkor egyszerre olyasvalami jutott eszembe, amire még soha nem gondoltam:

„Milyen szomorú lehet ilyen szép időben halálos betegen feküdni az ágyban! A világ olyan gyönyörű - rettenetes lehet itt hagyni a világot, és isten tudja, hová kerülni!”

Életemben először tűnődtem el komolyan azon, milyen is lehet a mennyország és a pokol. Életemben először riasztott meg az, ami a földi életen túl van. Úgy tetszett, hogy kifürkészhetetlen mélység tátong körülöttem, és csak egy szilárd pont van a mindenségben. Ahol állok: az a jelen; minden egyéb gomolygó bizonytalanság, félelmetes üresség. Visszaborzadtam attól, hogy egy lépést tegyek a kavargó káosz felé. Mialatt ezekkel a gondolatokkal foglalkoztam, ajtónyílást hallottam. Mr. Bates, az orvos lépett ki a házból, egy ápolónő kíséretében. Mikor a doktor elment, az ápolónő be akarta zárni az ajtót, de én odaszaladtam hozzá.

- Hogy van Helen Burns?

- Nagyon rosszul.

- Őhozzá hívták Mr. Batest?

- Igen.

- És mit mond a doktor?

- Azt mondja, hogy már nem sokáig lesz közöttünk szegény!

Ha ezt előző nap hallom, arra gondoltam volna, hogy Helent hazaviszik Northumberlandbe. Akkor még nem sejtettem volna, hogy az orvos szavai azt jelentik: Helen meg fog halni. De most rögtön tudtam, hogy Helen Burns napjai itt a földön meg vannak számlálva, és hogy Helen rövidesen átjut a túlvilágba, ha ugyan van túlvilág. Iszonyúan megrémültem, aztán mély szomorúságot éreztem, majd ellenállhatatlan vágy fogott el, hogy viszontlássam Helent. Megkérdeztem az ápolónőtől, hogy melyik szobában fekszik.

- Temple kisasszony szobájában - hangzott a felelet.

- Fölmehetek hozzá?

- Ó, nem, gyermekem! Különben is legfőbb ideje, hogy maga is bejöjjön. Az ilyen párás esték nagyon veszedelmesek, maga is megkaphatja a betegséget.

Az ápolónő bezárta a főbejáratot. Én egy oldalajtón át surrantam be a tanterembe. Éppen jókor: kilenc óra volt, Miller kisasszony aludni küldte a növendékeket.

Vagy két óra múlva, tizenegy felé, csendesen fölkeltem. Nem tudtam elaludni, és a hálóterem tökéletes csendjéből arra következtettem, hogy társaim valamennyien mélyen alszanak. Hálóingemre rávettem a ruhámat, és mezítláb kiosontam. Tudtam, hogy Temple kisasszony szobája az épület másik szárnyában van, de ismertem az utat. A folyosó ablakain beszűrődő holdfényben könnyen tudtam tájékozódni. A kámfor és az égetett ecet szaga figyelmeztetett, melyik a ragályos betegek kórterme. Féltem, hogy az éjszakai ápolónő kinéz a neszre, de nem; sikerült észrevétlenül továbbosonnom. Borzasztó lenne, ha valaki meglátna és visszaküldene! Látnom kell Helent. Meg kell ölelnem, mielőtt meghal, búcsúcsókot kell adnom neki, szót kell váltanom vele még egyszer, utoljára.

Egy lépcsőn le, egy hosszú folyosón át; két ajtót nesztelenül kinyitni és becsukni, aztán még egy lépcsőn föl, és végre ott álltam Temple kisasszony ajtaja előtt. A kulcslyukon és az ajtó alatt is fény szűrődött ki. Mély csend uralkodott. Az ajtó nem volt kilincsre becsukva, valószínűleg azért, hogy egy kis friss levegő jusson a fülledt betegszobába. Egy pillanatig sem haboztam, nagyon türelmetlen voltam - testem-lelkem remegett az izgalomtól -, hangtalanul belöktem az ajtót. Tekintetem Helent kereste, de közben rettegtem, hogy helyette a halállal lesz találkozásom.

Közvetlenül Temple kisasszony ágya mellett, fehér függönnyel félig eltakarva, egy kisebb ágy állt. Láttam, hogy valaki fekszik benne, a test formái kirajzolódtak a takarón, de az arcot eltakarta a függöny. Az az ápolónő, akivel lent, a kertben beszéltem, egy karosszékben szunyókált. Az asztalon gyertya pislogott. Temple kisasszony nem volt a szobában; később hallottam, hogy egy eszméletlen, lázas beteghez hívták. Odaléptem az ágyhoz, megfogtam a függönyt, de szólni akartam, mielőtt a függönyt félrehúzom. Még mindig attól rettegtem, hogy holttestet találok az ágyban.

- Helen! - súgtam lágyan. - Ébren vagy?

Megmozdult, félrehajtotta a függönyt, s ott volt előttem az arca, sápadtan, soványan, de teljesen nyugodtan. Oly keveset változott, amióta nem láttam, hogy félelmem egyszeriben szétfoszlott.

- Igazán te vagy az, Jane? - kérdezte az ő kedves hangján.

„Ó! - gondoltam. - Hiszen nem fog meghalni. Az orvos tévedett. Aki haldoklik, az nem lehet ilyen nyugodt, és beszélni sem tud ilyen nyugodtan.”

Megcsókoltam. Homloka hideg volt, hideg és sovány az arca, a keze, a csuklója is, de mosolya a régi.

- Mit keresel itt, Jane? Hiszen tizenegy óra elmúlt, az előbb hallottam ütni az órát.

- Látni akartalak, Helen. Hallottam, hogy beteg vagy, és nem tudok elaludni, amíg nem beszéltem veled.

- Azért jöttél, hogy elbúcsúzzál tőlem. Azt hiszem, éppen a legjobbkor.

- Elutazol, Helen? Hazamégy?

- Hazamegyek, igen. Hazamegyek örök otthonomba.

- Nem, nem, Helen! - tiltakoztam kétségbeesetten. - Ne beszélj ilyeneket! - S mialatt megpróbáltam könnyeimet visszafojtani, Helent köhögési roham fogta el. Az ápolónő erre sem ébredt fel. Mikor a roham véget ért, Helen néhány percig kimerülten, szótlanul feküdt, aztán megint suttogni kezdett:

- Mezítláb vagy, Jane! Megfázik a lábacskád. Feküdj le, és takarózzál be a paplanommal.

Szót fogadtam neki. Fél karjával átölelt, és én hozzábújtam. Hosszú hallgatás után megint csak ő szólalt meg, suttogva:

- Olyan boldog vagyok, Jane. És ha azt hallod, hogy meghaltam, nem szabad búsulnod. Semmi ok a szomorúságra. Egyszer mindnyájunknak meg kell halnunk, és ez a betegség, amely engem elvisz a földről, nem fájdalmas. Szelíden és apránként végez velem, nem zaklat föl. Látod, nyugodt vagyok. Nem hagyok itt senkit, aki nagyon bánkódik utánam. Csak apám él, de ő nemrég újra megházasodott, nem fogok neki hiányozni. Aki fiatalon hal meg, nagy szenvedésektől menekül. Nem volt semmiféle tehetségem, amivel sokra vihettem volna az életben. Mindig mindent rosszul csináltam volna.

- De hát hová mégy, Helen? Látod, tudod, hová?

- *Hiszem,* Jane. Erős a hitem: Istenhez megyek.

- De hol az Isten? Mi az Isten?

- Isten az én Teremtőm és a te Teremtőd, és Ő nem rombolja szét azt, amit teremtett. Megbízom Isten jóságában, ráhagyatkozom kegyelmére. Számlálom az órákat, amíg elérkezik a nagy óra, amelyben meglátom Őt.

- Tehát te biztos vagy abban, Helen, hogy van mennyország? És ha meghalunk, lelkünk mennyországba jut?

- Biztosan tudom, hogy van túlvilági élet. Hiszem, hogy Isten végtelenül jó. Halhatatlan lelkemet aggodalom nélkül bízom Reá. Isten az én atyám, az én barátom. Én szeretem Őt, és hiszem, hogy Ő szeret engem.

- És ha én meghalok, viszontlátlak téged, Helen?

- Te is eljutsz az örök boldogságba, mindenható Atyánk téged is szeretettel fogad. Ebben biztos vagyok, Jane.

Tovább kérdezősködtem, de most már csak gondolatban. Hol van a túlvilág? Valóban van valahol? Még szorosabban átöleltem Helent, jobban szerettem őt, mint valaha. Nem akartam elereszteni, arcomat a nyakához szorítottam. Egyszerre megint megszólalt, végtelenül kedvesen:

- Milyen jól érzem most magam! Az a legutolsó köhögési roham kicsit kifárasztott. Álmos vagyok, aludni szeretnék, de ne hagyj itt, Jane. Olyan jó, hogy mellettem vagy.

- Itt maradok melletted, édes, drága Helen, erőszakkal sem vihet el innen senki.

- Nem fázol, szívem?

- Nem.

- Jó éjszakát, Jane.

- Jó éjszakát, Helen.

Megcsókolt, én is megcsókoltam, aztán mind a ketten elaludtunk.

Fényes nappal volt, amikor valami szokatlan nyüzsgésre ébredtem fel. Az ápolónő ölben vitt vissza a hálóterembe. Senki sem szidott össze, amiért éjszaka elhagytam fekvőhelyemet. Mindenkinek más dolga volt, kérdéseimre senki sem felelt. Csak napok múlva tudtam meg, hogy amikor Temple kisasszony hajnaltájban visszatért a szobájába, engem ott talált Helen ágyában, arcom Helen vállán pihent, karommal átfontam Helen nyakát. Én aludtam - és Helen már nem élt.

Ott temették el a brocklebridge-i temetőben. Sírját tizenöt esztendeig csak egy fűvel benőtt halom jelölte. Most már szürke márványtábla van a síron, belevésve a név és ez a szó: „Feltámadunk."

TIZEDIK FEJEZET

Idáig részletesen beszámoltam életem jelentéktelen eseményeiről: életem első tíz esztendejének csaknem ugyanannyi fejezetet szenteltem. De nem akarok szabályszerű életrajzot írni: csak olyan emlékeket idézek fel, amelyek némi érdeklődésre tarthatnak számot. Ezért most hét vagy nyolc évet átugrom, csak annyit mondok el, amennyi a továbbiak megértéséhez feltétlenül szükséges.

A tífusz, miután elvégezte romboló feladatát Lowoodban, lassan-lassan visszavonult. De csak akkor, amikor a nagymérvű járvány és az áldozatok száma a közvélemény érdeklődését az intézetre terelte. Vizsgálatot indítottak, és olyan adatok kerültek nyilvánosságra, amelyek általános felháborodást keltettek. Az intézet egészségtelen fekvése, a rossz minőségű és sovány ellátás, a poshadt, mocsaras víz, amelyet a főzéshez használtak, a nyomorúságos ruházat, az egészségügyi berendezések kezdetlegessége: mindez napfényre került. A visszásságok felfedezése lesújtóan érintette Mr. Brocklehurstöt, az árvaházat azonban felvirágoztatta.

A megye vagyonos és jólelkű urai nagy összegeket adományoztak egy új, megfelelő intézet építésére; új szabályzatokat dolgoztak ki; gondoskodtak elegendő és tápláló ellátásról, meleg téli holmiról. Az intézet vagyonának kezelését egy bizottságra bízták. Mr. Brocklehurst, vagyonára és társadalmi összeköttetésére való tekintettel, továbbra is gondnoka maradt az árvaháznak, de felvilágosultabb és jószívű urak társaságában; felügyelői tisztét is meg kellett osztania olyanokkal, akik össze tudták egyeztetni a józan észt a becsülettel, a takarékosságot a kényelemmel és a részvétet az igazságossággal. Az így átszervezett iskola idővel valóban hasznos és céljának megfelelő intézmény lett. Újjászületése után én még nyolc esztendőn át lakója maradtam az intézetnek; hat éven át mint növendék és két éven át mint tanítónő. Mindkét minőségben csak jót mondhatok róla.

Ez alatt a nyolc esztendő alatt életem egyhangúan folydogált; egyhangúan, de nem boldogtalanul, mert sohasem éreztem magam fölöslegesnek. Kitűnő nevelésben részesültem, szerettem tanulni, némelyik tárgyért különösen lelkesedtem, de igyekeztem valamennyiben a lehető legtöbbet elérni, tanítóimnak, főként azoknak, akiket szerettem, kedvében járni. Bőségesen kihasználtam az intézet nyújtotta lehetőségeket. Idővel én lettem a legfelső osztály első tanulója, végül kineveztek tanítónőnek, s feladatomat két éven át buzgón láttam el. De két év elmúltával kezdtem megváltozni.

Temple kisasszony az átszervezett intézetnek is igazgatója maradt. Amit tudok, azt legnagyobbrészt neki köszönhetem. Az ő barátsága, az ő társasága volt legfőbb vigasztalásom. Anyám helyett anyám volt, később nevelőm, végül társam. Ez idő tájt - amikor már két éve tanítottam - Temple kisasszony férjhez ment (egy lelkészhez, egy kiváló férfiúhoz, aki majdnem méltó volt arra, hogy ilyen feleséget kapjon), méghozzá az országnak egy távoli részébe, következésképpen számomra elveszett.

Attól a naptól fogva, hogy elhagyta az intézetet, nem találtam többé helyemet. Megszűnt az az érzelmi állandóság, amely bizonyos mértékig azt az illúziót keltette bennem, hogy Lowood az otthonom. Rám ragadt valami Temple kisasszony természetéből, szokásaiból pedig igen sokat átvettem. Harmonikus gondolkozásmódját is: határozottan fegyelmezettebben tudtam gondolkozni. Nem lázadoztam többé a rend és a szabályok ellen. Lehiggadtam; azt képzeltem, elégedett vagyok. Mások szemében - többnyire a magamában is - nyugodt, fegyelmezett embernek látszottam.

A sors azonban nagytiszteletű Mr. Nasmyth személyében kettőnk közé állt, mármint Temple kisasszony és énközém. Kevéssel az esküvői szertartás után Temple kisasszony útiruhában beszállt a postakocsiba. Utánanéztem a kocsinak, amíg csak el nem tűnt a domb nyerge mögött. Aztán visszavonultam szobámba, és a nap hátralevő részét csendes magányomban töltöttem. Temple kisasszony esküvőjének örömére ugyanis szabad délutánt kaptunk.

Fel-alá járkáltam a szobámban. Azt hittem, csak Temple kisasszonyt siratom, de ahogy jobban meggondoltam a dolgot, s egyszerre csak azt láttam, hogy a délután estébe hajlik, ráeszméltem, hogy a nap folyamán gyökeres változáson mentem keresztül. Levetkőztem mindazt, amit Temple kisasszonytól kölcsönöztem - vagy talán ő vitte magával azt a derűs légkört, amelyet közelében belélegzettem -, s mostantól fogva megint én vagyok én, s a régi érzések kezdenek újra kavarogni bennem. Nem a talajt vesztettem el a lábam alól; csak mintha az a valami, ami indítóoka volt cselekedeteimnek, egyszerre megszűnt volna. Most már tudok nyugodtan és higgadtan viselkedni, de ugyan minek? Éveken át Lowood volt az én világom; életem Lowood rendjéhez és szabályaihoz igazodott. Most egyszerre ráeszméltem, hogy Lowood nem a világ; mert az igazi világ nagyon nagy... Remények és félelmek változatos sokasága, érzelmek és izgalmak zűrzavara vár arra, aki a nagyvilág ezer veszedelme közt akarja az igazi életet megismerni.

Kinyitottam az ablakomat, és kinéztem a tájra. Láttam az épület két szárnyát, a kertet, Lowood környékét, a dombokat, amelyek elzárják a kilátást. Tekintetem a távoli kékes hegycsúcsokra siklott: azokat kell megmásznom. Ami a sziklacsúcsokon innen terül el, az nem egyéb, mint börtön, korlát, a száműzetés színhelye. A hegy tövében kanyargó fehér utat néztem, amely a völgykatlanba torkollt: vajon hová vezet? Egyszer, régen, postakocsin tettem meg ezt az utat, alkonyattájt másztuk meg a dombot. Mintha egy emberöltő múlt volna el, amióta Lowoodba érkeztem. Soha többé nem tettem ki innen a lábam. A szünidőket is az intézetben töltöttem; Mrs. Reed nem hívott Gatesheadbe többé, és sem ő, sem családjának tagjai soha meg nem látogattak. A külső világgal még levél vagy üzenet útján sem érintkeztem. Iskolai szabályok, iskolai kötelességek, iskolai szokások, és fogalmak és hangok és arcok és mondások és ruhák, és rokonszenv és ellenszenv: ez volt minden, amit az életből ismertem. És most egyszerre úgy éreztem, hogy ez nem elég. Egyetlen délutánon megcsömörlöttem az utolsó nyolc év hétköznapjainak örökös körforgásától. Szabadságra vágytam, szabadság után epedtem, szabadságért imádkoztam, de sóhajaimat mintha szerteszórta volna a gyenge szellő. Erre beértem szerényebb, alázatosabb kéréssel is, most már csak ösztönző változatosságért könyörögtem, de ismét hasztalan. Végre is kétségbeesetten így fohászkodtam: „Adj nekem, Istenem, legalább egy másik szolgálatot - egy másik állást!”

Ekkor megszólalt a vacsorára hívó csengő, és le kellett mennem.

Lefekvésig már nem tudtam továbbfűzni gondolataimat. Az a tanítónő, akivel egy szobában laktam, még lefekvés után is folyton fecsegett. Alig vártam, hogy elnyomja az álom. Azt reméltem, ha tovább elmélkedhetem azon, ami vacsora előtt az ablaknál eszembe jutott, mentő ötletem támad.

Végre elaludt Gryce kisasszony. Walesi származású, termetes nő volt, és horkolva aludt. Ezen máskor mindig bosszankodtam, de ma örültem neki. A horkolás biztosított afelől, hogy most már szabad folyást engedhetek gondolataimnak, semmi sem fog zavarni.

„Egy másik szolgálatot! Ez már nem is lehetetlen - mondtam magamban (de természetesen csak gondolatban, nem hangosan). - Nem lehetetlen, mert nem hangzik valószínűtlenül jónak. Nem olyan csábító, mint a Szabadság, a Kaland, az Öröm. Ám ezek, akármilyen édesen csengenek, számomra nem jelentenek semmit, csak időfecsérlés rájuk gondolnom. A

Szolgálat más! Tény és való. Szolgálni mindenki tud. Én is szolgáltam itt nyolc esztendőn keresztül. És most is csak annyit kívánok, hogy máshol szolgálhassak. Ennyi szabad akaratom csak van? Ez talán csak megvalósítható? Igen, igen, nem is olyan nehéz, csak azt kell kisütnöm, hogyan fogjak hozzá a dologhoz."

Felültem az ágyban, és vártam, hogy agyam működni kezdjen. Hideg éjszaka volt, kendőt borítottam a vállamra, és tovább törtem a fejem.

„Mit akarok tulajdonképpen? Új helyet egy új házban, új arcok között, új körülmények között, mert okosabbat úgysem tudok kitalálni. Hogyan szereznek új állást az emberek? Talán barátaikhoz fordulnak; de hát nekem nincsenek barátaim. Utóvégre sok olyan ember él a világon, akinek nincsenek barátai, aki nem várhat másoktól segítséget. Hát ezek kihez fordulnak?"

Nem kaptam a kérdésre feleletet. Megparancsoltam agyamnak, hogy válaszoljon, mégpedig minél előbb. Agyam egyre sebesebben működött, halántékom lüktetett, de majdnem egy óra hosszat minden erőfeszítésem hiábavaló volt, nem jutott eszembe semmi. Már olyan izgalom fogott el, hogy fölkeltem és körüljártam a szobát. Félrehúztam a függönyt, egy pillantást vetettem a csillagokra, megborzongtam a hidegtől, és visszabújtam az ágyba.

Távollétemben egy jó tündér odaejtette az ötletet a párnámra, mert alighogy lehajtottam a fejem, már hallottam is a magától értetődő feleletet: „Az állást keresők hirdessenek. Hirdess te is az X. megyei *Híradó*-ban."

De hogyan hirdessek? Fogalmam sincs róla, hogyan kell hirdetni.

Most már gyorsan, készségesen jött a válasz:

„A megfogalmazott hirdetést, a díjösszeggel együtt, tedd bele egy borítékba, és küldd el a *Híradó* kiadóhivatalába. Adandó alkalommal vidd be a lowtoni postahivatalba. A válaszokat kérd J. E. betűk alatt ugyanoda. Egy héttel azután, hogy a levelet elküldted, már érdeklődhetsz, hogy jött-e válasz!"

Ezt a tervet kétszer-háromszor meghánytam-vetettem. Addigra már megemésztette az agyam, tudtam, hogy jó úton járok, megnyugodtam és elaludtam.

Kora hajnalban talpon voltam. Megfogalmaztam a hirdetést, és még mielőtt az ébresztőcsengő megszólalt, már borítékba is tettem és megcímeztem. Így hangzott:

„Oktatási gyakorlattal rendelkező fiatal nő (hiszen már két éve tanítok, nem?) szeretne elhelyezkedni családnál, tizennégy évesnél fiatalabb gyermekek mellé. (Arra gondoltam, hogy magam is csak tizennyolc éves vagyok, nagyobb gyermekek nevelését nem merném vállalni.) Minden iskolai tantárgyat tanít, azonkívül francia nyelvet, rajzot és zenét. (Abban az időben több képességgel nemigen dicsekedhettek a nevelőnők.) Cím. J. E., Lowton, Postahivatal, X. megye."

A levél egész nap bezárt fiókomban pihent. Uzsonna után elkéredzkedtem az új igazgatónőtől azzal, hogy egyet-mást vásárolni szeretnék Lowtonban magam és társnőim számára. Az igazgatónő szívesen elengedett. Körülbelül két mérföldnyi séta lehetett. Az este párás volt, de a napok még hosszúak voltak. Egy-két boltba bementem, a levelet beadtam a postára, és zuhogó esőben, agyonázva, de megkönnyebbült szívvel tértem vissza.

A következő hét igen hosszúnak tetszett, de mint minden itt a földön, végre ez is befejeződött, és egy enyhe őszi délután vége felé ismét elindultam a lowtoni úton. Szép séta volt, a völgykatlan legbájosabb kanyarulatai között vezetett az út, de nekem minden gondolatomat levelek foglalták le. Vajon lesz-e válasz a postán? Nem tudtam gyönyörködni a tájban.

Ezúttal azt mondtam ürügyül az igazgatónőnek, hogy cipőt szeretnék csináltatni. Először tehát mértéket vétettem, azután a suszter műhelyéből átmentem a csendes és tiszta utcácska másik oldalára, a postára. A postamesternő idősebb hölgy volt, szarukeretes pápaszemet viselt s fekete csuklóvédőt.

- Kérem szépen, van levél J. E. címére?

Rám nézett a szemüvege fölött, aztán kihúzott egy fiókot, sokáig keresgélt benne, olyan sokáig, hogy már-már elcsüggedtem. Végre, miután csaknem öt percig meredt egy borítékra, odatette elém a pultra a levelet, de közben fürkészőn nézett rám.

- Csak ez az egy van? - kérdeztem. - Több nincs?

- Nincs több - mondta. Zsebembe tettem a levelet, és kifordultam az ajtón. Nem olvashattam el rögtön. A szabályok értelmében nyolcra otthon kellett lennem, és már elmúlt fél nyolc.

Odahaza még mindenféle kötelesség várt rám. Egy óra hosszat ott kellett ülnöm a lányokkal, míg a másnapi leckét tanulták. Aznap rajtam volt a sor, hogy az esti imát elmondjam; föl kellett kísérnem a növendékeket a hálóterembe, csak azután ülhettem le a többi tanítónővel vacsorázni. És amikor végre visszavonulhattam a szobámba, Gryce kisasszonytól még akkor sem szabadulhattam. Gyertyatartónkban csak egy csonk égett, és attól féltem, kialszik, mire Gryce kisasszony elhallgat. Szerencsére a nehéz vacsora álmosítóan hatott rá; még le sem vetkőztem, ő már horkolt. A gyertyából még mindig maradt egyujjnyi. Elővettem a levelet; pecsétjén egy magányos F betű díszelgett. Feltörtem a pecsétet. A levél rövid volt.

„Ha J. E., aki az X. megyei *Híradó*-ban múlt csütörtökön hirdetést tett közzé, valóban rendelkezik a felsorolt képességekkel, és ha referenciákkal szolgálhat, állást kaphat egy kislány mellett, aki még tizedik életévét sem töltötte be. Évi fizetés: harminc font. Értesítést - teljes névvel, címmel, referenciákkal együtt - a következő címre tessék küldeni: Mrs. Fairfax, Thornfield, Millcote mellett, N. megye."

Sokáig nézegettem a levelet. Az írás régimódi volt, öregasszonyos, bizonytalan. Ennek örültem, mert őszintén szólva féltem attól, hogy becsapnak, vagy valami kellemetlenségbe keveredem, én pedig tisztességes, kifogásolhatatlan helyzetet óhajtottam teremteni magamnak. Egy idősebb hölgy személye megfelelő biztosítéknak ígérkezett. Gondolatban magam előtt láttam Mrs. Fairfax fekete ruhás alakját. Bizonyára özvegyi főkötőt visel; modora talán kimért, de nem udvariatlan; típusa a tiszteletre méltó, idősebb angol hölgyeknek. Thornfield bizonyára a ház neve; ha nem tudtam is pontosan elképzelni, hogy milyen a ház, meg voltam győződve róla, hogy takaros, csinos épület. Millcote, N. megye. Gondolatban megkerestem Anglia térképén a városkát is, a megyét is. A megye vagy hetven mérfölddel közelebb eshet Londonhoz, mint az a megye, ahol most élek. Ennek is örültem. A csendes Lowoodból élénk, mozgalmas helyre vágytam. Millcote nagy gyárváros az A... folyó partján; kétségtelenül forgalmas is. Annál jobb, legalább nem olyan unalmas, mint Lowton környéke. Nem mintha a magas, füstös gyárkémények túlságosan vonzottak volna, de így érveltem magamban: „Thornfield bizonyára úgysem lesz nagyon közel a városhoz."

A gyertya kilobbant. Lefeküdtem.

Másnap újabb lépéseket kellett tennem. Tervemet nem tarthatom tovább titokban. Beszélnem kell róla, hogy sikerre vigyem. A déli szünetben jelentkeztem az igazgatónőnél. Kihallgatást kértem és kaptam. Elmondtam neki, hogy új álláshoz juthatnék, még egyszer annyi fizetéssel, mint amennyit Lowoodban kapok (Lowoodban ugyanis tizenöt font volt az évi fizetésem). Kértem az igazgatónőt, hogy terjessze az ügyet Mr. Brocklehurst vagy a bizottság többi tagja elé, és kérdezze meg, hogy a referencia tekintetében hivatkozhatom-e rájuk. Az igazgatónő

készségesen vállalta a közvetítő szerepét. Mindjárt másnap beszélt Mr. Brocklehursttel, aki azt mondta, hogy Mrs. Reedet is értesíteni kell, mert ő a gyámom. Mrs. Reed azt felelte a hozzá intézett írásra, hogy „csináljak, amit akarok, ő már réges-rég levette rólam a kezét". A választ eljuttattuk a bizottsághoz, s végre-végre megkaptam az értesítést, hogy kérésem jogos: ha úgy tetszik, állást változtathatok. Továbbá: minthogy sohasem volt ellenem kifogás, a felügyelő bizottság aláírásával fogja igazolni, hogy erkölcsi s minden egyéb tekintetben alkalmas vagyok az új munkakör betöltésére.

A bizonyítványt körülbelül egy hónap múlva megkaptam. Másolatát elküldtem Mrs. Fairfaxnek, s a hölgy azt felelte, hogy rendben van, két hét múltán elfoglalhatom náluk a nevelőnői állást.

Most aztán készülődni kezdtem. A két hét hamar eltelt. Ruhatáram nem volt túlságosan gazdag, bár hiányt nem szenvedtem semmiben, csomagolásra tehát elegendő volt az utolsó napon sort kerítenem. Ugyanabba a bőröndbe csomagoltam, amellyel nyolc évvel ezelőtt Gatesheadből eljöttem.

A bőröndöt átszíjaztam, a címet ráerősítettem. Félóra múlva érte jött a fuvaros, hogy Lowtonba szállítsa. Én magam másnap hajnalban indulok a postakocsival. Kikeféltem fekete utazóruhámat, előkészítettem a kalapomat, kesztyűmet, muffomat. Minden fiókba belenéztem, hogy nem felejtettem-e ott valamit. Más dolgom nem lévén, leültem egy kicsit. De nem tudtam pihenni. Bár egész nap talpon voltam, egy pillanatig sem tudtam nyugodtan maradni, túlságosan izgatott voltam. Életemnek egy korszaka ma lezárul, holnap új korszak kezdődik. Lehetetlen a közbeeső időt átaludni, minden mozzanatot lázasan meg kell figyelnem.

- Kisasszony, kérem - szólított meg egy szolgáló, mialatt a csarnokban riadt kísértetként fel-alá járkáltam -, valaki várja odalent.

„Biztosan a fuvaros" - gondoltam és leszaladtam.

Mikor a konyha felé szaladtomban a tanítónői fogadószoba mellett elhaladtam, a félig nyílt ajtón kirohant valaki a folyosóra.

- Ez ő, biztos, hogy ő! Rögtön megismertem! - kiáltotta ez a valaki. Elállta az utamat, és megragadta kezemet. Ránéztem. Jól öltözött szobalánynak látszott. Asszonyos volt, de fiatal és nagyon csinos. Haja, szeme fekete, arcszíne rózsás.

- No ki vagyok? - kérdezte, s hangjáról és mosolyáról már majdnem ráismertem. - Remélem, még emlékszik rám, Jane kisasszony?

A következő pillanatban nyakába borultam, és összevissza csókoltam.

- Bessie! Bessie! Bessie! - csak ennyit tudtam mondani.

Ő sírt is, nevetett is. Bementünk a fogadószobába. A kandalló mellett egy kisfiú állt, kockás nadrágban és kabátban. Hároméves lehetett.

- Ez az én kisfiam - mondta Bessie.

- Hát férjhez ment, Bessie?

- Férjhez mentem, idestova öt éve, Robert Leavenhez, a kocsishoz. A kisfiút Bobbynak hívják, de van egy kislányom is, azt Jane-nek kereszteltem.

- És már nem laknak Gatesheadben?

- De igen. Megkaptuk a kapuslakást. Az öreg kapus elment.

- És hogy vannak otthon, Bessie? Mondjon el mindent, de előbb üljön le. Bobby, te gyere ide, ülj az ölembe.

De Bobby inkább édesanyjához húzódott.

- Nem sokat nőtt, amióta nem láttam, Jane kisasszony, és nem is sokat hízott - mondta Mrs. Leaven. - Biztosan nagyon sovány koszton tartották az iskolában. Eliza kisasszony legalább egy fejjel magasabb, Georgiana kisasszonyból pedig széltében kétszer is kitelnék.

- Georgiana most is olyan szép, Bessie?

- Gyönyörű. Tavaly télen az édesanyja fölvitte bálozni Londonba, annyi bámulója volt, mint égen a csillag, és egy ifjú lord beleszeretett, de a lord családja ellenezte a házasságot, és tessék képzelni, meg akartak szökni, de idejében kitudódott, és nem szökhettek meg. Eliza kisasszony árulta el a szökési tervet, azt hiszem, merő irigységből. És most úgy élnek, mint a kutya meg a macska, folyton veszekednek.

- És John Reed mit csinál?

- Ó, vele nagyon sok baj van. Nem az lett belőle, amit a mamája remélt. Az egyetemről kicsapták, akkor a nagybátyjai azt akarták, hogy jogot tanuljon, és tegye le az ügyvédi vizsgát. De olyan könnyelmű fiatalember, nem hiszem, hogy viszi valamire.

- Csinos?

- Nagyon magas, sokan csinosnak tartják. Énszerintem túlságosan nagy a szája.

- És Mrs. Reed hogy van?

- Mrs. Reed nagyon kövér, az arca most is elég csinos, sok a gondja Mr. John miatt. A fiatalúr igen sokat költ.

- Mrs. Reed küldte magát hozzám, Bessie?

- Ó, dehogy. Már nagyon szerettem volna a kisasszonyt viszontlátni, és amikor hallottam, hogy levelet tetszett írni, és hogy el tetszik menni innen, gondoltam, meglátogatom, amíg lehet.

- Azt hiszem, csalódott bennem, Bessie.

Nevetve mondtam ezt, mert észrevettem, hogy bár szeretettel néz rám, külsőmtől nincs elragadtatva.

- Azt éppen nem mondhatnám. Meglátszik Jane kisasszonyon, hogy úrihölgy. Egyebet nem is igen várhattam, hiszen gyerekkorában sem volt szépség.

Mosolyogtam ezen az őszinte feleleten. Éreztem, hogy Bessie-nek igaza van, de azért bevallom: rosszul esett. Tizennyolc éves korában majdnem minden lány tetszeni szeretne, és fáj neki, ha külseje nem felel meg ennek a kívánságnak.

- Jane kisasszony bizonyára nagyon okos is - folytatta Bessie, mintegy vigasztalásképpen. - Mi mindent tetszik tudni? Zongorázni?

- Egy kicsit.

A szobában állt egy zongora. Bessie odament, felhajtotta a fedelét, aztán arra kért, hogy játsszam valamit. Eljátszottam egy-két keringőt; Bessie odavolt a gyönyörűségtől. - A Reed kisasszonyok nem tudnak ilyen szépen zongorázni - mondta lelkesen. - Mindig mondtam, hogy a tanulásban túl fog tenni rajtuk. Rajzolni is tetszik tudni?

- Azt a képet a kandalló fölött én festettem.

Vízfestmény volt, az igazgatónőnek ajándékoztam hálám jeléül, amiért elintézte ügyemet a bizottsággal. Az igazgatónő berámáztatta. - Hát ez nagyon szép, Jane kisasszony! Ilyen szépet a Reed kisasszonyok rajzmesterei sem tudnak festeni, nemhogy a kisasszonyok maguk! És franciául is megtanult a kisasszony?

- Igen, Bessie. Olvasok és beszélek franciául.

- És hímezni is tetszik tudni?

- Tudok.

- Akkor hát a kisasszony igazi előkelő úrihölgy! Tudtam, hogy így lesz, és a kisasszony boldogul, akármit csinálnak is a rokonok. Igaz, még valamit szeretnék kérdezni. Tetszett valaha hallani az édesapja rokonairól? Eyre nevű rokonokról?

- Soha életemben, Bessie.

- Tetszik tudni, Mrs. Reed mindig azt mondta, hogy a kisasszony apai rokonai szegények és közönségesek. Hát az lehet, hogy szegények, de hogy legalább olyan urak, mint a Reedek, az biztos. Egyszer, körülbelül hét esztendővel ezelőtt, egy Eyre nevű úr jött Gatesheadbe, Jane kisasszonyt kereste. Az úrnő megmondta neki, hogy intézetben tetszik lenni, ötven mérföldnyire innen. Mr. Eyre nagyon sajnálkozott, hogy nem láthatta a kisasszonyt. De hosszabb külföldi útra készült, úgy volt, hogy a hajója egy-két nap múlva indul Londonból. Igazi úriember volt, mondom, azt hiszem, az édesapja testvérbátyja lehetett.

- Hová utazott, Bessie?

- Valami szigetre, ezer mérföld távolságra, ahol - a komornyik úgy mondta - bort termesztenek.

- Madeira szigetére?

- Igen, igen, Madeirát mondott.

- És elment?

- Elment. Csak néhány percet töltött a házban. Az úrnő roppant gőgösen fogadta; később azt mondta, hogy biztosan valami „alamuszi kalmár”. Az én Robertem azt hiszi, borkereskedő.

- Az könnyen meglehet. Vagy talán egy bortermelő vállalat ügynöke vagy tisztviselője.

Jó óra hosszat elbeszélgettünk Bessie-vel a régi időkről, aztán mennie kellett. Másnap reggel még néhány percre láttam Lowtonban, mikor a postakocsira vártam. A fogadó előtt búcsúztunk el egymástól. Ő Lowood Fell felé indult, ahonnan a postakocsi majd visszaviszi Gatesheadbe. Én pedig ismeretlen tájak, új kötelességek, új élet felé indultam.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Egy új regényfejezet olyan, mint amikor a színdarabnak új felvonása kezdődik. Most, hogy széttárul a függöny, a szín a millcote-i György fogadónak egy szobáját ábrázolja. A tapéta éppen olyan mintás, amilyen a fogadókban szokott lenni, olyan a szőnyeg is, a bútorzat, a dísztárgyak a kandalló párkányán. Az olajnyomatok egyike III. György arcképe, a másik a walesi herceget, a harmadik *A hős halálá*-t ábrázolja. Mindezt függőlámpa fényénél, továbbá a vidáman pattogó tűz világánál figyelheti meg az utas. Én kabátban, kalapban ültem a kandalló mellett; muffom és esernyőm az asztalon pihent. Tizenhat órán át fagyoskodtam a postakocsiban - hajnali négy órakor indultam Lowtonból, és a millcote-i toronyóra éppen most ütötte el a nyolcat -; a nyirkos októberi napon minden tagom megdermedt.

Bár a szoba kényelmes és meleg, korántsem vagyok nyugodt. Azt hittem, várni fognak a postakocsinál. Aggódva néztem körül, amikor a fogadó szolgája odatette lábam alá a hordozható lépcsőt, hogy könnyebben le tudjak szállni. Azt reméltem, valaki a nevemen szólít, vagy fölfedezek egy hintót, amelyet Thornfieldből küldtek értem. Megkérdeztem egy pincért, nem érdeklődött-e valaki Eyre kisasszony után. Minthogy a pincér nemmel felelt, kénytelen voltam szobát nyittatni a fogadóban, s míg várakoztam, gondolataimat kétségek és aggodalmak nyugtalanították.

Egy tapasztalatlan fiatal leánynak nagyon furcsa érzés, ha egyedül találja magát a világban, minden ismerősétől távol, és azt sem tudja, eljut-e valaha oda, ahová igyekszik, viszont vissza sem mehet oda, ahonnan elindult. A kaland varázsa enyhíti ezt az érzést; a büszkeség lángja melegséggel öntött el, de a félelem felébredt bennem, amikor félóra is eltelt, s még mindig egyedül voltam. Gondoltam, csöngetek.

- Van itt a közelben egy Thornfield nevű hely? - kérdeztem a belépő pincértől.

- Thornfield? Nem tudom, nagysád. Rögtön megkérdezem az ivóban.

A pincér kiment, de mindjárt visszajött:

- Szabad kérdeznem, Eyre kisasszony?

- Az vagyok.

- Valaki keresi a kisasszonyt.

Felugrottam, fölkaptam muffomat meg az esernyőmet, és kisiettem. Egy ember állt a kocsmaajtóban, s a lámpafényben odakint egy egylovas kocsit láttam.

- Ez a poggyásza? - kérdezte kurtán az ember, és a ládámra mutatott.

- Ez.

Felrakta a poggyászt, én beültem a kocsiba, és mielőtt az ember rám csukta az ajtót, megkérdeztem: mennyire van innen Thornfield.

- Körülbelül hat mérföldnyire.

- Mennyi idő alatt érünk oda?

- Vagy másfél óra alatt.

Becsukta a kocsi ajtaját, felmászott a bakra, és elindultunk. Meglehetősen lassan döcögtünk, bőven volt időm gondolkozni. Boldog voltam, hogy végre közeledem a célhoz. Hátradőltem a kényelmes, de csöppet sem elegáns kocsiban, és szabadjára eresztettem fantáziámat.

A kocsi és a kocsis után ítélve, Mrs. Fairfax nem lehet nagyon előkelő hölgy, gondoltam. Annyi baj legyen. Éppen elég rossz sorom volt, amikor előkelő környezetben éltem. Vajon kettesben él-e a kislánnyal? Ha igen, és ha csak egy kicsit barátságos, akkor nem lesz nehéz dolgom vele. Én mindenesetre nagyon fogok igyekezni. Sajnos, a jó szándék nem mindig elegendő. Lowoodban is megfogadtam, hogy igyekezni fogok, és ott szerencsém volt. De Gatesheadben hiába tettem meg minden tőlem telhetőt, Mrs. Reed megelégedését nem tudtam kivívni. Édes jó Istenem, add, hogy Mrs. Fairfax ne legyen olyan, mint Mrs. Reed! De utóvégre, ha mégis olyan, nem maradok Thornfieldben. Ha minden kötél szakad, legföljebb megpróbálok újra hirdetni. Ugyan mennyit haladtunk ezalatt?

Leeresztettem az ablakot és kinéztem: Millcote már elmaradt mögöttünk; fényeiből ítélve jókora város lehet, sokkal nagyobb, mint Lowton. Amennyire láttam, most valami közlegelőn jártunk, de elszórtan mindenfelé házakat lehetett látni. Egészen más vidék volt ez, mint Lowood környéke, népesebb, de kevésbé festői, mozgalmasabb, de nem olyan romantikus.

Az utak sárosak voltak, az éjszaka ködös. A kocsis elengedte a gyeplőt, a ló lassan ballagott, s azt hiszem, a másfél órából két óra lett. Végre hátraszólt az ember:

- Most már nem vagyunk messze Thornfieldtől.

Megint kinéztem; éppen egy templom mellett haladtunk el. Az alacsony, széles torony rárajzolódott az égre, s órája egynegyedet kongatott. Egy domboldalon a fények keskeny tejútja kis falut vagy telepet jelzett. Vagy tíz perc múlva a kocsis leszállt, és kinyitott egy kaput. Ahogy bementünk, a kapu becsapódott mögöttünk. A kocsi lassan kapaszkodott föl a felhajtón. Hosszú ház főbejárata előtt álltunk meg. Az egész ház sötét volt, csak az egyik öblös, függönyös ablakból világított gyertyafény. Egy szolgáló nyitott ajtót. Leszálltam, és beléptem a házba.

- Erre parancsoljon, nagysád - mondta a lány.

A négyszögletes csarnokon keresztül, amelyből körös-körül magas, szárnyas ajtók nyíltak, egy szobába vezetett. A kétórás sötétség után eleinte elkápráztatott a szokatlan világosság. Nemcsak a gyertya égett odabent, hanem a kandalló tüze is élénken lobogott. Mikor aztán körülnéztem, meghitt, barátságos kép tárult szemem elé.

Kényelmes kis szoba; a vidáman pattogó tűz mellett kerek asztal, s egy régimódi, magas támlájú karosszékben elragadó kis öreg hölgy ült, özvegyi főkötővel a fején, fekete selyemben, hófehér batisztköténnyel. Egészen olyan, amilyennek Mrs. Fairfaxet képzeltem, csak szelídebb és nem olyan méltóságteljes. Kötés volt a kezében, lábánál hatalmas macska dorombolt - akár egy kép, amely a csendes, békés otthont ábrázolja. Új nevelőnő nem is álmodhat kedvezőbb fogadtatásról. Semmi gőg, semmi leereszkedő nyájasság; az öreg hölgy egyszerűen fölállt, mikor beléptem, elém jött, és nagyon barátságosan így szólt:

- Isten hozta, kedvesem. Képzelem, mennyire kifárasztotta az út. John nagyon lassan hajt. Biztosan átfázott, jöjjön közelebb a tűzhöz.

- Mrs. Fairfaxhez van szerencsém?

- Igen, én vagyok. Üljön le, kedvesem.

A saját karosszékébe ültetett, aztán kihámozott a kendőből, és kezdte kibontogatni a kalapom szalagjait. Kértem, hogy ne fáradjon.

- Ó, ez egyáltalán nem fáradság. A maga keze valószínűleg megdermedt a hidegtől. Leah, hozzon egy kis forralt bort meg néhány szendvicset. Itt vannak a kamrakulcsok. - Zsebéből tekintélyes háziasszonyi kulcscsomót húzott elő, és átadta a lánynak.

- De igazán, üljön közelebb a kandallóhoz - fordult hozzám. - A poggyászát is magával hozta, kedvesem?

- Igenis, asszonyom.

- Mindjárt fölvitetem a szobájába - mondta és kisuhogott.

Úgy bánik velem, mintha vendég lennék, gondoltam. Ilyen fogadtatásra nem voltam elkészülve. Gőgös merevséget vártam; mindig azt hallottam, hogy a nevelőnőkkel gőgösen és mereven bánnak. No, de hát nyugtával dicsérd a napot! Még korán volna örülni.

Mrs. Fairfax visszajött. Tulajdon kezével tette el kötését az asztalról, és néhány könyvet is elrakott az útból, mert Leah már hozta a tálcát. Aztán szívélyesen kínálgatott. Zavarba hozott ez a nagy figyelmesség, engem még soha nem szolgált ki ilyen előzékenyen senki, mint most úrnőm és munkaadóm. De minthogy ő nyilván természetesnek találta ezt az előzékenységet, helyesebbnek tartottam, ha nem szólok semmit.

- Ne tessék haragudni - szóltam, mikor az étkezést befejeztem -, ne tessék haragudni, ha megkérdezem, láthatom még ma este Miss Fairfaxet?

- Mit mondott, kedvesem? Kissé nagyothallok - mondta, és közelebb hajolt.

Megismételtem a kérdést valamivel hangosabban.

- Miss Fairfaxet? Vagy úgy! Varens kisasszonyt gondolja? Tanítványát Varens kisasszonynak hívják.

- Varens kisasszonynak? Tehát nem Mrs. Fairfax leánya?

- Nem. Nekem nincs családom.

Szerettem volna tovább kérdezősködni. Szerettem volna megtudni, milyen kapcsolatban vannak egymással, de szerencsére idejében eszembe jutott, hogy nem illik kíváncsiskodni, meg aztán, gondoltam, előbb-utóbb úgyis kiderül.

- Úgy örülök - mondta, mikor ölében a cicával elhelyezkedett velem szemben -, úgy örülök, hogy itt van. Sokkal kellemesebb lesz Thornfieldben az élet, ha valakivel beszélgethetek. Ami azt illeti, Thornfieldben mindig kellemes az élet. Szép, régi ház ez, bár az utóbbi években kissé elhanyagolták. Szép itt, mondom, de télen a legszebb helyen is elhagyatottnak érzi magát az ember, ha egyedül van. Ne értsen félre - Leah nagyon jóravaló leány, és John meg a felesége ellen sem lehet semmi kifogásom, tisztességes emberek, de tudja, mégiscsak cselédek, nem beszélhetek velük úgy, mintha magamfajták lennének. Ha az ember tekintélyt akar tartani, nem engedheti őket közel magához. Tavaly egész télen át (nagyon kemény tél volt, emlékszik rá; vagy havazott, vagy zuhogott az eső, és fújt a szél), mondom, az egész hosszú télen át, novembertől februárig nem tette be ide más a lábát, csak a mészáros meg a postás. Egészen búskomor lettem a folytonos egyedülléttől. Leah néha felolvasott, de azt hiszem, nagyon unta szegény. Tavasszal és nyáron persze jobb, mégis más, ha süt a nap, és nem olyan hosszúak az esték. Aztán az ősszel idehozták a kis Adèle Varens-t, azóta itt van, a gyereklánnyal együtt. Egy gyermek mindjárt felvidítja a házat, most meg, ha maga is itt lesz, nagyon vígan leszünk.

Jóleső érzéssel hallgattam a tiszteletre méltó hölgyet; közelebb húzódtam hozzá, és azt mondtam, hogy végtelenül boldog lennék, ha társaságomat valóban kellemesnek találná.

- De most legfőbb ideje lefeküdni - szólt Mrs. Fairfax -, éjfélt ütött az óra, és magácska egész nap utazott, nagyon fáradt lehet. Ha fölmelegedett, megmutatom a szobáját. Mellettem fog lakni; a szobája nem nagy, de azt hiszem, barátságosabb, mint a homlokzatra nyíló nagy

vendégszobák. Azoknak szebb a berendezése, de olyan sivárak és zordak, én magam sem szeretek ott aludni.

Megköszöntem előrelátó gondoskodását. Csakugyan nagyon fáradt voltam, alig vártam, hogy lefekhessem. Mrs. Fairfax fogta a gyertyát, és elindultunk. Először megnézte, hogy a főbejáratot bezárták-e. Kihúzta a kulcsot a zárból, és elindult fölfelé a lépcsőn. Én a nyomában. A lépcsőt és a korlátokat tölgyfából faragták; a lépcsőház magas ablakát sűrű rácsozat borította. A lépcsőház is és a széles, faburkolatú folyosó is, ahonnan a hálószobák nyíltak, inkább templomra emlékeztetett, mint lakóházra. Hideg volt mindenütt, akár egy kriptában; olyan elhagyatottnak látszott az egész, hogy megborzongtam, és örültem, mikor végre a szobámba értünk. Kicsi volt a szoba, de otthonos, modern berendezésű.

Mrs. Fairfax barátságosan elköszönt, magamra zártam az ajtót, és körülnéztem. Most, hogy nem láttam többé a kongó csarnokot, a tágas és sötét lépcsőházat, a hosszú, hideg folyosót, szabadabban lélegzettem, és úgy éreztem, hogy annyi fáradság és nyugtalanság után végre biztos révbe értem. Forró hála öntötte el a szívemet, letérdeltem az ágy elé, és megköszöntem Istennek, hogy ide vezérelt. Kértem Őt, hogy ezután se hagyjon el, adjon erőt, hogy megérdemeljem ezt a sok előlegezett jóságot, amelyben részem volt. Fekvőhelyemnek nem voltak tövisei, magányos szobámban nem ólálkodott félelem ezen az éjszakán; fáradtan, de boldogan tüstént elaludtam. Fényes nappal volt már, amikor fölébredtem.

A kék virágos vászonfüggönyök között bekandikált a nap, s a szoba kárpitozott falaival, szőnyegeivel olyan kedves kis fészek volt, olyan egészen más, mint Lowood festetlen deszkapadlója és nedves, foltos, vakolt falai, hogy szinte mámoros jókedvem támadt. Fiatalokra mindig erősen hatnak a külsőségek; egyszerre úgy éreztem, hogy új, szebb élet kezdődik számomra, új élet, amelynek nemcsak tövisei lesznek, hanem virágai is, és amelynek robotját örömök enyhítik. Tele voltam reménységgel. Nem tudnám pontosan megmondani, hogy mit reméltem, de mindenesetre valami kellemeset, valami szépet, ha nem is most mindjárt, még csak nem is egy hónap múlva, de a távolabbi jövőben.

Fölkeltem, gondosan öltözködtem. Minden ruhadarabom nagyon egyszerű volt, de a lehetőség határain belül mindig igyekeztem csinos lenni. Nem tartoztam azok közé, akik külső megjelenésükre nem fordítanak gondot, és nem törődnek a mások véleményével. Ellenkezőleg, minden tőlem telhetőt elkövettem, hogy jó benyomást keltsek, és hogy olyan csinos legyek, amilyen csinos egyáltalán lehet valaki, aki nem volt jelen, amikor a szépséget osztogatták. Néha fájt is, hogy a természet ilyen mostohán bánt velem. Szerettem volna, ha arcom rózsás, ha az orrom egyenes, a szájam pici cseresznyeszáj. Szerettem volna magas és formás lenni, nem ilyen kicsi és vézna. Néha elszomorodtam azon, hogy sápadt vagyok, és vonásaim szabálytalanok és élesek. Hogy miért bántott mindez, és miért szerettem volna másmilyen lenni, azt még önmagamnak is bajosan tudtam volna szabatosan megmagyarázni. Pedig volt rá okom, sőt logikus, kézenfekvő okom volt rá.

Mialatt simára keféltem a hajamat, és belebújtam fekete ruhámba - a ruha puritán módon egyszerű volt, de kitűnő szabású -, és mialatt felgomboltam a tiszta fehér gallért, arra gondoltam, hogy Mrs. Fairfaxnek semmi kifogása nem lehet megjelenésem ellen, és új tanítványom sem fog undorral elfordulni tőlem. Kitártam szobám ablakát, körülnéztem, hogy nem hagytam-e széjjel a holmimat, és útnak indultam.

Előbb a hosszú, szőnyeges folyosón mentem végig, aztán le, a fényesre kefélt, csúszós tölgyfa lépcsőn. A csarnokban odalent megálltam egy pillanatra, hogy néhány festményt megnézzek. (Emlékszem, az egyik egy zordon, páncélos vitézt ábrázolt, a másik egy rizsporos hajú, gyöngysoros hölgyet.) Megbámultam a mennyezetről alácsüngő bronzlámpát s a nagy állóóra

különös faragásokkal díszített tölgyfa szekrényét, amely a sok fényesítéstől egészen megfeketedett. Mindent roppant nagystílűnek és előkelőnek láttam, de hát én nem szoktam meg az ilyen pompás környezetet. A csarnok félig üvegezett ajtaja nyitva állt. Kiléptem a kertbe. Gyönyörű őszi reggel volt; a napfény elárasztotta a megbarnult bokrokat és a még zöldellő réteket. Megnéztem az épület homlokzatát. Kétemeletes volt a ház, nem túlságosan nagy, de tekintélyes. Nem fényűző palota, de úri hajlék. A díszes oromzat festőivé tette. Szürke homlokzata hatásosan emelkedett ki a varjúlakta hatalmas fák hátteréből. A varjútanya minden károgó lakója ott keringett most a pázsit fölött. A pázsitos térséget besüppedt kerítés választotta el egy nagy réttől. A réten vastag törzsű, göcsörtös, vén, tüskés fák sorakoztak; egyszerre világosság gyúlt az agyamban: innen kapta Thornfield[5] a nevét. Távolabb hegyek kéklettek, nem olyan magasak, mint a lowoodi hegyek, nem is olyan zordak, egyáltalán nem festettek úgy, mintha el akarnák választani ezt a vidéket a nagyvilágtól. Csendes, magányos dombok voltak inkább, szinte átkarolták Thornfieldet. Az ember nem is hitte volna, hogy a zajos, forgalmas Millcote közelében ilyen csendes kis fészket talál. Az egyik domboldalon kis falu tarkállott, háztetőket és fákat lehetett látni vegyesen. A templom egészen közel volt Thornfieldhez; vén tornya egy kis domb fölött nézett farkasszemet Thornfield ablakaival.

Miközben a nyugalmas tájképben gyönyörködtem, teli tüdővel szívtam a friss levegőt, s még a varjak károgását is élvezettel hallgattam, arra gondoltam, az elterpeszkedő, ódon épületet szemlélve, minek ez a nagy ház egy magányos kis öregasszonynak. Mrs. Fairfax éppen megjelent az ajtóban.

- Már fent vagyunk? - kérdezte. - Úgy látom, korán kelő.

Odamentem hozzá. Kedves csókkal és kézszorítással fogadott.

- Hogy tetszik Thornfield?

Mondtam, hogy nagyon tetszik.

- Igen, Thornfield nagyon szép, de ha nem viselik gondját, előbb-utóbb tönkremegy. Kár, hogy Mr. Rochester nem lakik itt állandóan. Ha legalább gyakrabban hazalátogatna! Hiába, a gazdának törődnie kell azzal, amije van.

- Mr. Rochester? - kiáltottam föl. - Hát az ki?

- Thornfield tulajdonosa - felelte nyugodtan Mrs. Fairfax. - Nem tudta, hogy Rochesternek hívják?

Természetesen nem tudtam, soha életemben nem hallottam róla, de az öreg hölgy annyira magától értetődőnek tartotta Mr. Rochester létezését, hogy azt hitte, mindenki ismeri az ő gazdáját. - Én azt hittem, Thornfield Mrs. Fairfaxé - jegyeztem meg.

- Az enyém?! Micsoda gondolat, gyermekem! Én csak a házvezetőnő vagyok, a gazdasszony. Ami azt illeti, szegről-végről, nagyon távolról, anyai ágon rokonságban vagyok a Rochesterekkel, azazhogy a férjem rokonságban volt velük. Férjem lelkész volt Hayben - abban a kis faluban, a hegy túlsó oldalán -, és ez a kis templom itt a szomszédban az ő temploma volt. A mostani Mr. Rochester édesanyja Fairfax leány volt, férjemnek másodunokatestvére. De én sohasem emlegetem a rokonságot, nincs annak semmi értelme. Egyszerű házvezetőnő vagyok, semmi több. Kenyéradó gazdám mindig udvarias; mi egyebet kívánhatnék?

- És a kislány? A tanítványom?

---

[5] Tövismező.

- A kislány Mr. Rochester gyámleánya. Az úr bízott meg azzal, hogy nevelőnőt keressek a gyermek mellé. Gondolom, azt akarja, hogy ebben a megyében nevelődjék. Jön is már a kislány, a *bonne*-jával, ahogyan ő a gyereklányt nevezi.

A rejtély tehát máris megoldódott. Ez a kedves kis öregasszony nem nagyúri hölgy, hanem éppen olyan fizetett alkalmazott, amilyen én vagyok. Azért nem becsültem kevesebbre, ellenkezőleg, annál jobban szerettem. Most már valóban egyenlők voltunk, és nem csupán azért, mintha leereszkedett volna hozzám. Így sokkal jobb - annál feszteleneb bül érezhetem magam.

Míg ezen gondolkoztam, a kislány már szaladt is felénk a pázsiton, nyomában kísérője. Engem még nem vett észre. Szemügyre vettem tanítványomat. Hét-nyolc éves lehetett; vékony kis jószág, keskeny arca sápadt, dús, fürtös haja a derekáig ért.

- Jó reggelt, Adèle kisasszony - mondta Mrs. Fairfax. - Jöjjön ide szépen, és üdvözölje az új kisasszonyt, aki tanítani fogja.

- *C'est la gouvernante?* - kérdezte a kislány, és rám mutatott.

- *Mais oui, certainement*[6] - felelte a gyereklány.

- Nem angolok? - kérdeztem csodálkozva Mrs. Fairfaxtól.

- A kísérője francia, és Adèle is a kontinensen született, s ott is élt, azt hiszem, míg fél éve Angliába nem jött. Amikor ideérkezett, még egy árva szót sem tudott angolul, most már pötyög egy kicsit. Én még nem nagyon értem, mit beszél, mert az angolt állandóan összekeveri a franciával, de maga, kedvesem, bizonyára meg fogja érteni.

Szerencsére, én született francia hölgytől tanultam franciául, és minden alkalmat megragadtam, hogy az intézetben Madame Pierrot-val beszélgessek, azonkívül hét éven át minden áldott nap megtanultam kívülről valami francia szöveget. Nagy gondot fordítottam a kiejtésre is, és amennyire tudtam, utánoztam tanárnőm kiejtését; így eléggé folyékonyan és hibátlanul beszéltem a nyelvet, és nem kellett attól tartanom, hogy szégyent vallok. Adèle odajött hozzám, és amikor megtudta, hogy én vagyok a nevelőnője, megrázta a kezemet. Amíg bekísértem a reggelihez, anyanyelvén kicsit elbeszélgettem vele. Eleinte kurtán felelgetett, de miután asztalhoz ültünk, s vagy tíz percig vizsgálgatott nagy, dióbarna szemével, folyékonyan kezdett csacsogni.

- Ó! - kiáltott fel franciául. - A kisasszony éppen olyan jól beszél franciául, mint Mr. Rochester. Milyen nagyszerű! Éppen úgy beszélhetek a kisasszonnyal, mint vele. És Sophie is hogy örül majd: őt itt senki sem érti, Mrs. Fairfax csak angolul tud. Sophie a dadám. Velem együtt jött át Angliába, azon a nagy tengeri hajón. Hogy füstölt a hajó kéménye! És mindenki megkapta a tengeribetegséget, én is, Sophie is, Mr. Rochester is. Mr. Rochester lefeküdt a díványra egy szép szobában, Sophie meg én másutt feküdtünk. Én majdnem kiestem az ágyamból, mert olyan keskeny volt, mint egy polc. És a kisasszonyt hogy hívják?

- Jane Eyre a nevem.

- Aire? De furcsa! Nem tudom kimondani. Szóval a hajó egy reggel kikötött - még nem is volt egészen reggel - egy nagy városban, egy iszonyú nagy városban, ahol csupa füstös, kormos, fekete ház volt, nem úgy, mint abban a szép tiszta városban, ahonnan én jöttem. És Mr. Rochester az ölében vitt ki a hajóról egy szál deszkán, és Sophie utánunk jött, és beültünk egy hintóba, és a hintó elvitt egy szép nagy házba, szebb és nagyobb volt az a ház, mint ez itt, azt

---

[6] Ez a nevelőnő?... Igen, persze. (francia)

mondták, hotelnek hívják. Majdnem egy hétig laktunk a hotelben, én meg Sophie mindennap sétálni mentünk egy nagy-nagy kertbe, azt parknak hívták, és sok-sok fa volt ott és sok gyerek és egy tó, és a tóban szép nagy madarak úszkáltak, és mi morzsával etettük a madarakat.

- Érti, amit ez a gyerek összehadar? - kérdezte Mrs. Fairfax.

Nagyon jól értettem, mert Madame Pierrot is hadarva beszélt.

- Kérdezzen valamit a szüleiről - mondta Mrs. Fairfax -, szeretném tudni, emlékszik-e rájuk.

- Adèle - fordultam a kislányhoz -, kinél laktál abban a szép tiszta városban, amelyikről az előbb beszéltél?

- Sokáig mamánál laktam, de mama elment a Szűz Máriához. Mama táncolni tanított meg énekelni meg verseket mondani. Mamához mindig sokan jöttek, előkelő hölgyek és urak, én meg táncoltam előttük, vagy a térdükre ültettek, és énekelnem kellett. Olyan jó volt. Akarja, hogy énekeljek valamit?

Minthogy már reggeli után voltunk, megengedtem, hogy bemutassa tudományát. Lemászott a székről, elhelyezkedett az ölemben, haját hátrasimította, kezecskéjét szépen összetette, tekintetét a mennyezetre szegezte, és valami operaáriát kezdett énekelni. Egy elhagyott szerelmes nőről szólt a dal, egy nőről, aki előbb szerelmesének hűtlenségén kesereg, de aztán bosszút esküszik. Megparancsolja komornájának, vegye elő legszebb ruháját, díszítse fel legdrágább ékszereivel, mert ő el akar menni a bálba, hogy ott a hűtlennel találkozzék, és kacér viselkedésével, vidámságával bebizonyítsa, mily kevéssé törődik azzal, hogy a férfi elhagyta.

Nagyon furcsának tartottam, hogy ilyen szöveget egy gyermek szájába adtak. Az említett hölgyeket és urakat nyilván az vonzotta, hogy egy gyermek selypegve trillázik szerelemről és féltékenységről. Én megbotránkoztam ezen az ízléstelenségen.

Adèle kellemesen és korához illő naivsággal énekelte el a dalt. Mikor befejezte, leugrott az ölemből, és azt mondta: - Most pedig elszavalok egy verset a kisasszonynak.

Megfelelő pózba helyezkedett, és elmondta La Fontaine-nek *A patkányok szövetsége* című meséjét. Hangsúlyozása, hangjának hajlékonysága, gesztusai meghaladták egy gyermek képességeit, és azt bizonyították, hogy valaki gondosan betanította.

- Mamától tanultad ezt a verset? - kérdeztem.

- Igen, és mama így szokta mondani: „Mi bántja Önt? - imigy egy Patkány. - Ki vele!” És itt föl kellett emelni a kezemet, hogy el ne felejtsem a hangomat is fölemelni... Most táncolok egy kicsit, jó?

- Nem, majd máskor. Mára elég volt a szereplésből... És azután, hogy mama elment a Szűz Máriához, hol laktál?

- Madame Frédéricéknél. Madame Frédéric nem rokonom, csak ő vigyázott rám, mikor mama elment. Azt hiszem, szegény lehet, mert nincs olyan szép lakása, mint mamának volt. Nem sokáig voltam náluk. Mr. Rochester megkérdezte, szeretnék-e Angliába jönni és itt élni nála, és én azt mondtam, hogy igen, mert Mr. Rochestert régebben ismerem, mint Madame Frédéricet. És Mr. Rochester mindig olyan kedves volt, sok szép ruhát meg játékot kaptam tőle. De nem tartotta meg a szavát, mert elhozott Angliába, és ő megint elutazott, úgyhogy nem is láthatom soha.

Reggeli után Adèle-lel visszavonultam a könyvtárba. Úgy látszik, Mr. Rochester ezt jelölte ki tanulószobának. Az üvegajtós könyvszekrények mind be voltak zárva, de egy nyitott könyvespolcon ott sorakozott az, amire tanítás közben szükség lehetett. Néhány elemi iskolás

tankönyv, verskötetek, életrajzok, útleírások, egy-két regény. Mr. Rochester bizonyára úgy gondolta, hogy egy nevelőnőnek ennyi bőven elég, s pillanatnyilag valóban elég is volt. Hiszen Lowoodban oly ritkán jutottam olvasnivalóhoz! Az ottani tallózáshoz képest ez valóságos aratás volt. A könyvtárszobában még egy kis zongora is állt - vadonatúj és gyönyörű hangú -, azonkívül egy festőállvány és két földgömb.

A kislány eléggé tanulékony volt, csak kissé fegyelmezetlen. Nem szoktatták hozzá, hogy bármivel is rendszeresen foglalkozzék. Nem akartam mindjárt szigorúan fogni. Sokat beszélgettem vele, egy keveset tanulnia is kellett, de délfelé elengedtem, menjen játszani Sophie-val. Én pedig hozzáláttam, hogy néhány vázlatot rajzoljak, amit majd tanítás közben felhasználhatok.

Mikor fölmentem a rajzeszközeimért, Mrs. Fairfax utánam szólt valahonnan:

- A délelőtti tanításnak, úgy látom, vége.

Minthogy az ajtó nyitva volt, bementem hozzá. Inkább terem volt a helyiség, bíborszínű ülőbútorokkal és függönyökkel, perzsaszőnyegekkel, diófa burkolatú falakkal, nagy, festett üvegablakkal, magas, stukkódíszes mennyezettel. Mrs. Fairfax a szép, bíborszínű kristályvázákat törölgette a tálalón.

- Milyen gyönyörű szoba! - kiáltottam fel, amint körülnéztem. - Ilyen szépet még sohase láttam.

- Igen. Ez az ebédlő. Kicsit kinyitottam az ablakot, hogy szellőztessek, és besüssön a nap. Ezekben a ritkán használt szobákban minden átnyirkosodik. A nagy szalon, a túlsó oldalon, olyan, mint egy kripta.

Egy mély boltívre mutatott, amely előtt félre volt húzva a vörös selyemfüggöny. Két lépcső vezetett a boltíves falnyíláshoz. Csodálatos látvány tárult elém, mintha tündérországban járnék. Holott csak egy szépen berendezett szalont láttam, amelyből kisebb szalon nyílt. A padlót színes virágfüzérrel szegélyezett fehér szőnyegek borították, a mennyezetet fehér gipsz domborművek díszítették: szőlőfürtök és szőlőlevelek. A sok fehérség gyönyörű hátteret szolgáltatott az izzóvörös foteleknek és kereveteknek. A hófehér kandalló párkányán rubinszínű csehüveg vázák sorakoztak. Az ablakok között hatalmas tükrök verték vissza a fehér-piros tündöklést.

- Milyen csodálatos rendben tartja ezeket a helyiségeket, Mrs. Fairfax! - mondtam. - Még vászonhuzat sincs a bútorokon, és sehol egy porszem! Ha nem volna ilyen dermesztő hideg, azt hinném, hogy ezeket a szobákat is állandóan lakják.

- Hát tudja, Eyre kisasszony, az úgy van, hogy Mr. Rochester ugyan ritkán látogat haza, de mindig váratlanul. És minthogy bosszankodik, ha akkor szedjük le a bútorokról a huzatot, amikor már itthon van, inkább mindig rendben tartom a házat.

- Milyen ember Mr. Rochester? Szigorú? Szőrszálhasogató?

- Azt éppen nem mondhatnám. De megszokta az úri életet, és megkívánja, hogy ahhoz igazodjunk.

- Mrs. Fairfax szereti? És általában szeretik Mr. Rochestert?

- Ó, igen. A család itt mindig köztiszteletnek örvendett. Ameddig a szem ellát, ezek a földek emberemlékezet óta a Rochesterek birtokai.

- Ne a földekről beszéljünk. Engem az érdekel, hogy őt magát mint embert szereti-e, Mrs. Fairfax?

- Nekem személy szerint semmi okom arra, hogy ne szeressem. És azt hiszem, a bérlői igazságos és megértő földesúrnak tartják. Csak hát keveset van itthon.

- És nincs valami jellegzetessége? Milyen ember?

- Makulátlan jellemű, az biztos. Kicsit különc; igen sokat utazott, az egész világot bejárta. Azt hiszem, okos is, de hát nekem nem sok alkalmam volt beszélgetni vele.

- És milyen tekintetben különc?

- Nem tudom. Nehéz azt megmondani. Nincs benne semmi feltűnő, inkább érzi az ember, mint látja, hogy nem olyan, mint más. Sose lehet tudni, komolyan beszél-e vagy tréfál, tetszik-e neki valami, vagy nem. Egyszóval: az ember soha sincs vele tisztában - legalábbis én nem -, de mondom, ez nem fontos, nekem azért semmi kifogásom ellene.

Mindössze ennyit tudtam meg közös gazdánkról. Vannak emberek, akik képtelenek egy személy vagy egy tárgy jellemző tulajdonságait megfigyelni; Mrs. Fairfax is ezek közé tartozott. Kérdéseim zavarba hozták, de a lényeget nem tudtam belőle kihúzni. Mr. Rochester az ő szemében Mr. Rochester volt, úriember, földbirtokos, semmi több. A többi őt nem érdekelte, és valószínűleg csodálkozott azon, hogy én többet is szeretnék tudni.

Mikor az ebédlőből kijöttünk, Mrs. Fairfax felajánlotta, hogy megmutatja az egész házat. Ámulva követtem őt lépcsőn fel, lépcsőn le: olyan szép volt minden. Nekem különösen a homlokzatra nyíló nagy szobák tetszettek, és néhány szoba a második emeleten. Ez utóbbiak ugyan sötétek és alacsonyak voltak, de szép, régi bútorokkal telve. Az alsóbb szinteken időről időre - a divatnak megfelelően - átrendezték a lakosztályokat, s a régi bútorokat ide hordták fel. A keskeny ablakokon beszűrődő gyönge világosságban százesztendős ágyakat láttam, diófa és tölgyfa szekrényeket, amelyek pálmaleveles, kerubfejes, furcsa faragványaikkal ószövetségi frigyládára emlékeztettek. Magas támlájú, keskeny, kiérdemesült székek egész ármádiája sorakozott itt. Az ujjak, amelyek a székek párnáit hímezték, már rég elporladtak. Thornfield Hall második emelete olyan volt, mint egy múzeum, egy múltbeli otthon, amely már csak emlékeket őriz. Nappal szerettem ezt a titokzatos és néma félhomályt, de éjszaka a világért sem aludtam volna a széles ágyakban. Egyik-másik ágyat nehéz hímzéssel borított drapériák függönyözték el, némelyik ágynak meg függöny helyett tölgyfa ajtaja volt. A függönyök hímzése különös virágokat ábrázolt, vagy még különösebb madarakat és emberi lényeket. A hold sápadt fényében mindez kísérteties lehetett.

- A cselédek idefönt alusznak, ezekben a szobákban? - kérdeztem.

- Nem, a cselédszobák arra, hátrafelé vannak. Itt nem alszik senki. Itt legföljebb a kísértetek tanyáznának, ha lennének Thornfieldben kísértetek.

- Nincsenek?

- Tudtommal nincsenek. Én legalább sohasem hallottam, hogy lennének - felelte mosolyogva Mrs. Fairfax.

- És nem is voltak soha? Nem fűződnek a házhoz hátborzongató történetek hajdani kísértetekről?

- Nem tudok róla. Pedig a Rochesterekről azt beszélik, hogy valamikor nagyon harciasak, összeférhetetlenek voltak. Talán éppen azért pihen most békén sírjában valamennyi ős.

- Igen... „Nem gyötri többé a lázroham élet”[7] - mormogtam magamban. - Hová megy, Mrs. Fairfax? - kérdeztem, mert láttam, hogy indulóban van.

- Fölmegyek a tetőre. Nem akarja onnan is megnézni a kilátást?

---

[7] Shakespeare: *Macbeth.* III. 2. (Szabó Lőrinc fordítása)

Szótlanul követtem. Előbb egy keskeny lépcsőn felmentünk a padlásra, aztán létrán kellett fölkapaszkodnunk, s egy csapóajtón át kijutottunk a ház tetejére. Most egy vonalban voltunk a varjútanyával, beláttam a fészkekbe. Az oromzatra támaszkodva lepillantottam a mélységbe. Alattunk olyan volt a messzire kitáruló táj, mint valami térkép. A bársonyos, eleven zöld pázsit koszorúként övezte az épület szürke tömbjét; a téres, parkszerű mezők, az elszórt, ősi fákkal; az őszies, rozsdabarna erdőt mohával benőtt ösvény szelte ketté. A moha friss zöldje élesen elütött a hervadó falombtól. A templom, a kapuk, a kocsiút, a nyugalmas hegyek mind csöndesen pihentek az őszi verőfényben. Azúrkék, derült ég borult a táj fölé, csak itt-ott úszkált egy-egy gyöngyszínű báránynyelhő. Mindennapian egyszerű kép volt, de kellemes, szemet-lelket pihentető. Mikor leereszkedtem a csapóajtón át, úgy káprázott a szemem, hogy alig láttam, hová lépek. A tündöklő fény után a padlás koromsötétnek tetszett: egy perccel ezelőtt még a ház tetejéről gyönyörködtem a napsütötte legelőkben és a zöld lombokban, s most mintha kriptába zuhantam volna.

Mrs. Fairfax visszatolta a csapóajtó reteszét, én meg közben tapogatózva lebotorkáltam a létrán és a keskeny lépcsőn. Megálltam a hosszú folyosón, amely a ház két szárnyát egymástól elválasztja. Alacsony, keskeny, sötét folyosó volt, csak az egyik végén, egy kis ablakon át kapott némi világosságot. Két sor keskeny, fekete ajtajával akár a Kékszakállú Herceg várába is beillett volna.

Egyszerre olyan hang ütötte meg a fülemet, amelyet itt, a nagy csendben, a legkevésbé vártam volna. Nevetést hallottam, de micsoda nevetést! Kongó volt és örömtelen, de tisztán kivehető. Megálltam. A nevetés elhallgatott, de csak egy pillanatra, aztán megint fölcsendült, ezúttal hangosabban. Úgy gyűrűzött végig a hosszú folyosón, mintha mindegyik szobában visszhangot ébresztett volna, pedig meg tudtam volna mutatni az ajtót, amely mögül a nevetés hallatszott. - Mrs. Fairfax! - kiáltottam. - Hallja ezt a nevetést? Ki nevet így?

- Valószínűleg az egyik cselédlány, talán Grace Poole.

- Mrs. Fairfax is hallotta? - kérdeztem újra.

- Hogyne, egészen tisztán hallottam. Gyakran hallom; itt varrogat az egyik szobában. Leah is be szokott menni hozzá, olyankor nagyon vígan vannak.

A nevetés most halkan, tagoltan megismétlődött, aztán valami furcsa mormolásba fúlt.

- Grace! - kiáltotta Mrs. Fairfax.

Nem hittem volna, hogy a hívásra megjelenik valaki, mert ilyen tragikus, ilyen valószínűtlen, ilyen természetellenes nevetést még soha életemben nem hallottam. S ha ez nem fényes délben történik, hanem a kísértetek órájában, babonásan féltem volna. A következő pillanat azonban bebizonyította, hogy még meghökkennem is felesleges volt.

A legközelebbi ajtó kinyílt, és egy szolgáló lépett ki rajta - harmincöt-negyven éves asszony, szögletes vállú, vörös hajú; kemény vonású arca csúnya. Kevésbé romantikus vagy kevésbé kísérteties jelenséget nehéz lett volna elképzelni.

- Ne csapjanak olyan nagy lármát, Grace - mondta Mrs. Fairfax.

Grace némán meghajolt, és visszament a szobájába.

- Grace-re bízunk minden varrnivalót, és Leah-nak is segít a takarításban - magyarázta Mrs. Fairfax. - Nem mondhatnám, hogy minden tekintetben kifogástalan, de azért elég rendesen dolgozik. Igaz, hogy van megelégedve a tanítványával?

A beszélgetés így Adèle-re terelődött, és róla beszélgettünk, amíg világosabb és barátságosabb helyre nem értünk. Adèle elénk szaladt, és már messziről kiáltotta:

- *Mesdames, vous êtes servies!* - És hozzátette: - *J'ai bien faim, moi!*[8]

Az ebédet Mrs. Fairfax szobájában szolgálták fel.

[8] Hölgyeim, tálalva van!... Nagyon éhes vagyok! (francia)

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Amilyen kellemes volt a megérkezésem, olyan kellemesen és simán folydogált az életem Thornfield Hallban. Mrs. Fairfax valóban az volt, akinek első pillantásra látszott: nyugodt vérmérsékletű, jóindulatú asszony, eléggé művelt, és intelligenciája sem alacsonyabb az átlagnál. Tanítványom eleven, elkényeztetett gyermek volt, néha kissé akaratos. De minthogy teljesen az én gondjaimra bízták, és illetéktelenül senki sem szólt bele nevelési módszerembe, csakhamar sikerült hibáiról leszoktatnom, szófogadó lett és könnyen kezelhető. Nem volt túlságosan tehetséges, kiváló jellembeli tulajdonságokkal sem dicsekedhetett, még csak ízlése, hajlamai sem emelték a gyermekkor átlagos színvonala fölé. De nem voltak nagy hibái, kirívó rossz tulajdonságai sem. Egészen szépen haladt a tanulásban, s a maga eleven módján ragaszkodott is hozzám, ha nem is valami mély vonzalommal. Kedves, egyszerű lényét, vidám csacsogását, tetszeni akarását én is megkedveltem, s ez éppen elég volt ahhoz, hogy jól érezzük magunkat egymás társaságában.

Bizonyára lesznek, akik a most mondottakért hűvös józansággal vádolnak engem; akik minden gyermekben földre szállt angyalt látnak, s azoktól, akik gyermekekkel foglalkoznak, azt kívánják, hogy bálványozzák a gyermekeket. De nekem nem célom a szülői hiúságot legyezgetni, sem közismert szólamokat hangoztatni, vagy szemfényvesztéssel félrevezetni másokat. Én az igazat írom. Lelkiismeretesen neveltem és tanítottam Adèle-t, és, mondom, ha nem is viharosan, de szerettem a kislányt. Szerettem Mrs. Fairfaxet is, hálás voltam jóságáért, és örültem, ha együtt lehettem vele. Jólesett csöndes rokonszenve és az a mértékletesség, amely gondolkodásában és jellemében megnyilvánult.

Mondok még egyebet is, amiért talán sokan megszólnak. Ha néha egyedül bolyongtam a parkban, vagy elmentem a kapuig, és végignéztem a kocsiúton, vagy olyankor, amikor Adèle a gyereklánnyal játszott, Mrs. Fairfax pedig befőttet készített a kamrában, és én fölmásztam a harmadik emeletre, s a csapóajtón kibújtam a tetőre, és tekintetemmel végigpásztáztam a völgyeket szegélyező dombok és hegyek ködbe vesző karéját - olyankor bizony nagyon szerettem volna, ha pillantásomnak nem állják útját a hegyek. A nagyvilágot kívántam látni, idegen városokat, országokat, amelyekről sokat hallottam, de amelyeket még nem ismertem. Tapasztalatokat szerettem volna szerezni, más emberekkel is érintkezni, nemcsak azokkal, akik körülöttem voltak. Nem mintha lekicsinyeltem volna Mrs. Fairfax és Adèle jó tulajdonságait, de tudtam, hogy másféle, elevenebb jóság is van a világon, és azt is szerettem volna megismerni.

Ki vet rám követ ezért? Kétségtelenül sokan rám fogják, hogy elégedetlen természet vagyok. Nem tehetek róla; véremben van a nyugtalanság, és néha nagyon kínoz. Ha elfogott ez a nyugtalanság, fölmentem a második emeletre, és föl-alá járkáltam a hosszú folyosón. Ott nem zavart senki és semmi, szabadjára engedhettem képzeletemet. Lelki szemem előtt csodálatos képek sorozata jelent meg, szívem majd kiszakadt a gyötrő izgalomtól, ereimben gyorsabban száguldott a vér, s befelé egy véget nem érő mesére figyeltem, egy mesére, amelyet képzeletem teremtett és szüntelenül tovább szőtt; mozgalmassággal, élettel, tűzzel, érzelmekkel tele mese volt, amelyet a valóságban is szerettem volna átélni.

Könnyű azt mondani, hogy érjük be a nyugalommal. Az embernek mozgalmasság kell. S ha nincs, teremt magának. Tudom én, hogy milliók vannak nagyobb tétlenségre kárhoztatva, mint én, de ezek a milliók bizonyára lázonganak, ha titokban is. Ki tudja, hogy a politikai forradalmakon kívül hány csendes forradalom terjed a föld népe között! A nőket általában nyugodtnak, csendesnek tartják, pedig a nők éppen úgy szeretik képességeiket, tehetségüket

próbára tenni, mint fivéreik. Ők is éppen úgy szenvednek, ha túlságosan megkötik őket, ha tétlenségre vannak kárhoztatva, mint a férfiak, és kicsinyesség azt kívánni az asszonyoktól, hogy elégedjenek meg a főzéssel és harisnyakötéssel, a zongorázással és a hímezgetéssel. Meggondolatlanság elítélni vagy kinevetni az asszonyokat, ha többet akarnak tenni vagy tanulni, mint amennyit a szokások a női nemnek kiszabtak.

Amikor így egyedül sétálgattam a folyosón, gyakran hallottam Grace Poole nevetését. Ugyanazt a különös, elnyújtott kacagást, amely az első alkalommal megborzongatott. És sajátságos mormolását is hallottam; az még különösebb volt, mint a nevetése. Olykor az is előfordult, hogy csendben maradt. Máskor viszont nem tudtam mire vélni a szobájából kiszűrődő hangokat. Néha láttam kijönni a szobájából, tányérral, tálcával vagy tállal a kezében. Lement a konyhába, de rövidesen visszajött, és legtöbbször - bocsáss meg, ó, romantikus olvasó, a prózai igazságért - egy korsó barna sört hozott magával. Megjelenése mindig lehűtötte a kíváncsiságot, amelyet különös hangjai ébresztettek bennem. Tenyeres-talpas lénye nem adott tápot izgalmas találgatásoknak. Néha megpróbáltam beszélgetni vele, de olyan szűkszavú volt, hogy semmire sem mentem.

A háztartás többi tagja, John és felesége, Leah, a szobalány, továbbá Sophie, a francia bonne, csupa rokonszenves, tisztességes ember volt, de a legkevésbé sem érdekes. Sophie-val franciául beszéltem, és olykor kérdeztem tőle egyet-mást Franciaországról, de Sophie nem szeretett mesélni, és rendszerint olyan együgyűen vagy zavarosan felelt, hogy elment a kedvem a további kérdezősködéstől.

Elmúlt október, november, december. Egy januári délután Mrs. Fairfax arra kért, ne tartsam meg Adèle óráit, mert a kislány náthás, és minthogy Adèle maga is könyörgött a szabad délutánért, arra gondoltam, hogy iskolás koromban én is mennyire örültem a szünnapoknak. Jó, hát ma nem tanulunk, mondtam, meg lévén győződve, hogy helyesen járok el, ha engedékeny vagyok. Szép, csendes, de nagyon hideg téli nap volt. Untam volna egész délután a könyvtárban ülni, elég volt a hosszú délelőtt. Mrs. Fairfax éppen egy levelet fejezett be. Felajánlottam, hogy elviszem levelét a postára. Jól fog esni a két mérföldnyi séta. Adèle kényelmesen elhelyezkedett kis székével Mrs. Fairfax szobájában, a kandalló mellett. Legszebb viaszbabáját adtam oda neki - a babát máskor ezüstpapirosba burkolva őriztem egy fiókban -, s változatosságképpen még egy mesekönyvet is.

- *Revenez bientôt, ma bonne amie, ma chère Mademoiselle Jeannette*[9] - mondta Adèle, én megcsókoltam és elindultam.

A talaj keményre fagyott; szélcsend volt, az út elhagyatott. Eleinte jól kiléptem, hogy fölmelegedjem, aztán lassítottam, hogy kiélvezhessem azt a gyönyörűséget, amelyet ez az idő s a helyzet tartogatott számomra. Három óra volt. A toronyóra éppen akkor ütött, amikor elhaladtam alatta. A nap már alacsonyan járt, bágyadtan sütött, közeledett az alkonyat. Egy mérföldnyire lehettem Thornfieldtől, egy keskeny ösvényen, amely nyáron vadrózsáiról, ősszel a földiszederről és mogyorójáról nevezetes; még most is piroslott néhány bogyó az ágak között. Télen azért szerettem, mert egy lélek sem járt erre, s a mélységes csöndet semmi sem zavarta. Ha szellő fújdogált is, itt nem zörrent meg a levél, mert nem volt, ami megzörrenjen, még fagyöngy vagy örökzöld sem susogott itt, és a kopasz galagonya- és mogyorócserjék éppen olyan némák voltak, mint a gyalogút fehér kövei. Közel s távol, mindkét oldalon csak kopár mezők, legelésző nyáj nélkül. A barna madárkák, amelyek időnként fölrebbentek a sövénykerítésről, olyanok voltak, mint egy-egy őszi levél, amely elfelejtett lehullani.

---

[9] A mielőbbi viszontlátásra, kedves, jó Jeannette kisasszony. (francia)

Ez az ösvény egészen Hay faluig fölfelé kanyarodott. Mikor körülbelül a közepére értem, leültem pihenni egy mérföldkőre. Köpenyemet szorosan magam köré csavartam, kezemet bedugtam a muffba, így nem fáztam, pedig erősen fagyott: a gyalogutat jégkéreg borította, ahol egy patakocska néhány nappal ezelőtt a hirtelen olvadás következtében megduzzadt és kiöntött. Innen, ahol ültem, egész Thornfieldet láthattam. A szürke oromzatos épület, mögötte az erdő és a varjúlakta fák fekete foltja sötéten vált el a nyugati égtől. Ott ültem, amíg a nap égővörösen le nem hanyatlott a fák mögött. Azután kelet felé fordultam.

A domb mögül már kibukkant a kelő hold; először sápadtan, mint egy felhő, de percről percre ezüstösebben. Hay fölött ragyogott. A falucskát félig eltakarták a fák, kéményeiből kék füst szállingózott. Még legalább egy mérföldnyire voltam a falutól, de a tökéletes csendben tisztán idehallatszottak az élet apró neszei. Vizek csobogását hallottam; hogy honnan, merről, azt nem tudtam volna pontosan megmondani, de a falun túl is voltak hegyek, s a völgyekben bizonyára vizek folydogáltak. Az esti csendben a legtávolabbi patak csobogása éppen úgy idehallatszott, mint a legközelebbieké.

A vizek szelíd susogását egyszerre valami durva zaj zavarta meg. Lódobogás, fémes csörgés nyomta el a távoli, halk hangokat; mint amikor egy kép előterében a kemény, erőteljes vonásokkal megrajzolt tömör szikla vagy egy hatalmas tölgy vastag törzse elvonja a tekintetet a távolban kéklő dombok, az égbolt, a felhők egybeolvadó, lágy színeiről.

A zaj a gyalogút felől hallatszott. A kanyargó ösvény még eltakarta a lovat, de mindenesetre közeledett a dobogás. Én éppen felálltam, de minthogy az ösvény keskeny volt, gondoltam, megvárom, amíg a ló elhalad, s csak azután folytatom az utat. Akkor még nagyon fiatal voltam, és mindenféle vidám és komor történet jutott eszembe, amit valaha hallottam. Gyermekmesék, amelyeket a serdülőkor fantáziája kiszínezett. Míg arra vártam, hogy a ló felbukkanjon a félhomályból, Bessie hajdani meséire gondoltam, amelyekben egy észak-angliai szellem is szerepelt. A szellem ló vagy öszvér vagy egy nagy kutya alakjában elhagyatott utakon kísértett, és sokszor megriasztotta a kései vándorokat. Akár ez a ló most engem.

Már egészen közel lehetett, de még nem láttam, amikor valami másféle neszt is hallottam, és a mogyoróbokor alatt megjelent egy nagy fehér-fekete kutya. Egészen olyan volt, mint Bessie meséinek kutyabőrbe bújt szelleme. Akkora, mint egy oroszlán, a feje óriási, szőre hosszú. De azért aránylag nyugodtan osont el mellettem, s nem nézett föl rám különös, inkább emberi, mint kutyatekintettel, ahogyan szinte vártam. Nyomában jött a ló, magas, büszke paripa, hátán a lovas. A férfi, az ember, egyszeriben megtörte a varázslatot. A Bessie mesebeli szellemének hátán sohasem ült senki. Gytrash - ez volt a neve - mindig egyedül bolyongott, és véleményem szerint a gonosz szellemek inkább állatok hüvelyében lakoznak, emberi testet aligha választanak menedékül. Ez tehát semmi esetre sem Gytrash, hanem csak egy utas, aki a rövidebb utat választotta Millcote felé. A lovas elhaladt mellettem, én ellenkező irányban folytattam utamat. Alig tettem néhány lépést, valami csuszamlásféle hangot hallottam, és rögtön utána ezt a fölkiáltást: „Most mi az ördögöt csinálok?”, meg valami zuhanás zaját. Megálltam és hátranéztem. A ló és lovasa a földön hevert; megcsúsztak a jeges gyalogúton. A kutya nagy ugrásokkal visszaszaladt, s urát a földön látva, és a lovat nyöszörögni hallván, vad ugatásban tört ki; a csendes dombok visszaverték a hangot. Aztán körülszaglászta a baluljártakat, majd hozzám futott; más nem volt a közelben, akit segítségül hívhatott volna. Engedelmesen követtem a kutyát. Az utasnak ekkorra már sikerült kiszabadítania magát. Élénk mozgolódásából arra következtettem, hogy nem sebesülhetett meg súlyosan, de azért megkérdeztem:

- Megsebesült, uram?

Azt hiszem, feleletül káromkodott egyet, de ebben nem vagyok biztos. Mindenesetre morgott valamit, de az nem volt felelet kérdésemre.

- Segíthetek? - kérdeztem újra.

- Álljon oda, arra az oldalra - mondta, miközben előbb térdre, majd talpra tápászkodott fel.

Oda álltam, ahová mondta, s akkor nagy dobogás, lihegés, csörömpölés kezdődött, méghozzá olyan vad csaholás és vonítás kíséretében, hogy kénytelen voltam néhány lépést hátrálni. De egészen nem akartam elmenni addig, amíg nem látom, hová fejlődik a dolog. A lovat szerencsésen talpra állította, a kutyát pedig egy „Feküdj, Vezér!" felkiáltással elhallgattatta gazdája. Az utas lehajolt, végigtapogatta lábát, hogy épségben van-e. Valamije azért fájhatott, mert odabicegett a mérföldkőhöz, amelyről én az imént felálltam, és le is ült rá.

Mindenáron segíteni akartam, vagy legalább azon igyekezni, hogy segítsek, és megint a lovashoz fordultam.

- Ha megsebesült, uram, és segítségre van szüksége, hozok segítséget Thornfield Hallból vagy a faluból.

- Köszönöm, megleszek segítség nélkül is. Csontom nem tört, azt hiszem, csak megrándult a bokám.

Megint megpróbált a lábára állni, de önkéntelenül feljajdult.

Még mindig derengett valami halvány nappali világosság, a hold pedig nőttön-nőtt. Tisztán láttam az utast. Szőrmegalléros, acélkapcsos lovaglóköpenybe burkolózott; középmagas termetű volt, de rendkívül széles vállú. Arca sötét, vonásai szigorúak, homloka domború, szemöldöke bozontos. Szeme most haragosnak látszott, szemöldökét összevonta. Az első fiatalságon már túl lehetett, de még nem volt középkorú, úgy harmincöt évesnek néztem. Egy csöppet sem féltem tőle, még csak zavarban sem voltam. Ha szép, előkelő, ifjú lovag lett volna, bizonyára nem merem ilyen fesztelenül kérdezgetni, és nem merem kéretlenül felajánlani szolgálataimat. Alig volt még alkalmam jóképű fiatal férfit látni, beszélni pedig egyetleneggyel sem beszéltem eddig életemben. Elméletben nagy tisztelettel viseltettem a szépség, az elegancia, a választékos modor, a vonzó megjelenés iránt. De ha ezekkel a tulajdonságokkal egy férfi képében találkozom, ösztönösen megéreztem volna, hogy semmi közünk egymáshoz, és ezért messze elkerültem volna az illetőt, mint ahogyan a tüzet, a villámot, mindent, ami csillogó, de idegen, elkerül az ember.

Ha ez az ismeretlen rám mosolyog, és kedélyesen felel kérdéseimre, ha vidáman megköszöni és visszautasítja ajánlatomat, továbbmentem volna, és nem zaklatom újabb kérdésekkel. De az utas összeráncolt szemöldöke, mogorvasága fesztelenné tett, azért ott maradtam, és amikor intett, hogy menjek tovább, így szóltam: - Nem hagyhatom önt itt, uram, ilyen késő este, ezen a magányos ösvényen. Előbb látnom kell, hogy fel tud-e ülni a lovára.

Mikor ezt mondtam, rám nézett. Eddig egy pillantásra se méltatott.

- Magának is otthon lenne már ilyenkor a helye - mondta. - Itt lakik a közelben? Honnan jön?

- Onnan lentről. És ha holdvilág van, egyáltalán nem félek. Ha kívánja, szívesen átszaladok Haybe. Úgyis oda igyekszem, hogy ezt a levelet föladjam.

- Azt mondja, lentről jön. Ott lakik abban az oromzatos házban? - kérdezte, és lemutatott Thornfield Hallra.

Az épület fehér holdfényben tündökölt. Körvonalai élesen, sápadtan váltak el az erdőtől, amely, ellentétben a nyugati éggel, most sötét árnyékba borult.

- Igenis, uram.

- Kinek a háza az?

- Mr. Rochesteré.

- Ismeri Mr. Rochestert?

- Nem, még sohasem láttam.

- Ő nem lakik itt állandóan?

- Nem.

- Meg tudná mondani, hol van most?

- Nem tudom.

- Maga nem cseléd, azt látom. Hanem talán... - elhallgatott, tekintete végigszaladt a ruhámon, amely, mint mindig, most is nagyon egyszerű volt: fekete gyapjúköpeny, vastag fekete pamut főkötő. Egy előkelő hölgynek még a szobalánya is elegánsabban öltözködik. Az idegen nem tudta eldönteni, ki lehetek. Segítettem neki:

- Én vagyok a nevelőnő.

- Persze, a nevelőnő! - ismételte. - Akármi legyek, ha meg nem feledkeztem róla. A nevelőnő! - És ismét szemügyre vette öltözékemet. Egy-két perc múlva fölállt a kőről, de mikor mozogni próbált, látszott az arcán, hogy szenved.

- Azt nem fogadhatom el, hogy segítséget hozzon - mondta -, de maga segíthet, ha olyan kedves akar lenni.

- Igenis, uram.

- Nincs véletlenül egy esernyője, amire rátámaszkodhatnám?

- Sajnos, nincs.

- Próbálja megfogni a lovam kantárját, és idevezetni a lovat. Nem fél tőle?

Ha egyedül vagyok, bizonyára nem mertem volna hozzányúlni. De a parancsnak engedelmeskedtem. Letettem a muffomat a mérföldkőre, és odamentem a hátaslóhoz. Meg akartam fogni a kantárszárat, de a ló ideges volt, és nem engedett a feje közelébe. Hasztalan próbálkoztam újra meg újra; és közben rettenetesen féltem, hogy mellső lábával rám tapos. A férfi várt egy darabig, nézte, hogy mit csinálok, aztán elnevette magát.

- Látom már - mondta. - A hegy nem jön Mohamedhez, hát legfeljebb annyit tehet, hogy odatámogatja Mohamedet a hegyhez. Legyen szíves, jöjjön ide.

Odamentem.

- Bocsásson meg - szólt. - A szükség kényszerít rá, hogy segítségét igénybe vegyem.

Keze a vállamra nehezedett, és kissé rám támaszkodva, odabicegett a lovához. Mihelyt a kantárszár a kezében volt, nyeregbe ugrott, de közben megint eltorzult az arca a fájdalomtól.

- És most - mondta, miután keményen az ajkába harapott - adja ide az ostort, ott hever a sövény alatt.

Kezébe adtam az ostort.

- Köszönöm. Siessen azzal a levéllel, hogy minél előbb hazaérjen.

A sarkantyú érintésére a ló előbb visszahőkölt és hátrálni kezdett, aztán nekiiramodott, a kutya utána, és egy pillanat alatt mind a hárman eltűntek.

Kezembe vettem muffomat, és én is nekiindultam. Volt, nincs. Jelentéktelen epizód volt, egyáltalán nem érdekes, nem regényes; az én egyhangú életemben mégis *esemény.* Szükség volt rám, elfogadták segítségemet. Örültem, hogy valakinek szolgálatot tehettem. Bármily futó, jelentéktelen apróság volt is, mégis *tettem* valamit, hisz torkig vagyok ezzel a passzív, tétlen élettel. Az idegen arc, mint egy új festmény, bevonul emlékezetem képtárába. A már ott függő arcképek közül egyikhez sem hasonlít; először is azért, mert férfi, másodszor pedig azért, mert sötét, kemény, komoly.

Előttem volt az az arc akkor is, amikor beadtam a levelet a postára, és előttem volt egész úton, mialatt, most már gyors léptekkel hazafelé igyekeztem. Mikor a mérföldkőhöz érkeztem, egy pillanatra megálltam, körülnéztem és hallgatóztam, nem hallok-e megint lódobogást, nem tűnik-e fel a köpenybe burkolt lovas és a mesebeli szellemhez hasonlatos új-fundlandi kutya. De nem láttam egyebet, mint a sövényt és egy lombjavesztett fűzfát, amint egyenesen szembefordult a holdsugárral. A Thornfieldben dühöngő szél zúgása alig-alig hallatszott idáig, de amikor Thornfield irányába néztem, egy ablak megvillant; erről eszembe jutott, hogy késő van, és sietnem kell.

Nem szívesen léptem be újra Thornfield kapuján. A hazatérés egyúttal az álló időhöz, a tespedt egyhangúsághoz való visszatérést jelentette. Kezdődik minden elölről; belépek a néma csarnokba, fölmegyek a sötét lépcsőn, benyitok magányos kis szobámba, s aztán a hosszú téli estét megint a csendes Mrs. Fairfaxszel töltöm kettesben. Az a kellemes izgalom, amelyet a séta ébresztett bennem, máris elcsitult. Mi várhat rám Thornfieldben? Hajlamaimat megint béklyóba veri az az egyhangú és túlságosan nyugodt élet, amelynek biztonságát és kényelmét most képtelen vagyok megbecsülni. Megérdemeltem volna, hogy kivetődjem egy küzdelmes, bizonytalan élet viharaiba, s keserves tapasztalatok árán tanuljak meg visszavágyódni abba az áldott nyugalomba, amely ellen most berzenkedem. Ez éppúgy hasznomra vált volna, mint egy hosszú séta olyasvalakinek, aki megunta a kényelmes fotelben való örökös üldögélést, és mozgásra vágyik. Így voltam én is.

A kapuban álldogáltam egy darabig. A pázsiton újra megálltam, majd föl-alá sétáltam, mielőtt beléptem a házba. Az üvegajtó zsaluját becsukták; nem láthattam be. Se testem, se lelkem nem kívánta ezt a komor házat, ezt a szürke ürességet, tele sötét cellákkal, ahogy most láttam. Az eget bámultam, az ég végtelen sötétkékjét, az ünnepélyes lassúsággal felkúszó holdat. Mintha felfelé nézett volna a hold, miközben egyre magasabbra emelkedett, az égbolt csúcsa felé igyekezvén. Kifürkészhetetlenül mély, mérhetetlenül messzi volt az éjsötét ég. Csillagok szikráztak az égen, s láttukra megreszketett a szívem, és ereimben tüzesen csörgedezett a vér. Sokszor egy semmiség elég ahhoz, hogy az ember lezuhanjon a fellegekből. Odabent, a csarnokban, ütött az óra. Ez kijózanított, hátat fordítottam a holdnak és a csillagoknak, és egy mellékajtón át bementem a házba.

A csarnok nem volt sötét, pedig még nem világították ki, csak a magasan függő bronzlámpa égett. A tölgyfa lépcső alsó fokait vöröses fény öntötte el. Ez a vöröses fény a nagy ebédlő széttárt, szárnyas ajtaján át özönlött ki. Az ebédlőben ugyanis vígan lobogott a tűz, fénye megcsillant a kandalló fehér márványán, a sárgaréz tűzszerszámokon, a politúros bútor fényes felületein, a selyemfüggönyökön. Azt is láttam, hogy a kandalló mellett többen ülnek, vidám beszélgetés hallatszott, s mintha Adèle hangja is megütötte volna a fülemet. Az ajtó becsukódott.

Egyenesen Mrs. Fairfax szobájába siettem. A kandallóban ott is égett a tűz, de a szoba sötét volt, és Mrs. Fairfaxnek hűlt helyét találtam. Helyette egy hosszú szőrű, nagy, fekete-fehér kutya ült egyedül a tűz előtt; egészen olyan volt, mint az, amelyiket odakint láttam. Annyira hasonlított a délutáni „Gytrash”-hoz, hogy szinte öntudatlanul „Vezér”-nek szólítottam. A kutya fölkelt és körülszaglászott. Megsimogattam, ő a farkát csóválta. Volt benne valami hátborzongató, nem szívesen maradtam egyedül vele, s azt sem tudtam, honnan kerülhetett ide. Csöngettem, hogy gyertyát kérjek, és megtudjak valamit erről a szokatlan vendégről. Leah jelent meg a csöngetésre.

- Miféle kutya ez?

- Az úrral jött.

- Kivel?

- Az úrral. Mr. Rochesterrel. Éppen most érkezett.

- No de ilyet! Mrs. Fairfax vele van?

- Igen, és Adèle kisasszony is. Lent vannak az ebédlőben. Johnt elküldték az orvosért, mert az urat valami baleset érte. A ló levetette, és megrándította vagy kificamította a bokáját.

- Hol történt a baleset? A hayi úton?

- Igen. Lefelé jövet a ló megcsúszott a jégen.

- Úgy. Legyen szíves, Leah, hozzon egy gyertyát.

Leah behozta a gyertyát, aztán Mrs. Fairfax is bejött, és elújságolta a nagy eseményt. Hozzátette, hogy az orvos megérkezett, s most Mr. Rochesternél van. Mrs. Fairfax kisietett, hogy utasításokat adjon a teára vonatkozóan, én pedig fölmentem, kalapom, kabátom letenni.

TIZENHARMADIK FEJEZET

Mr. Rochester, valószínűleg az orvos tanácsára, korán lefeküdt, és másnap későn kelt föl. Mikor lejött a szobájából, már várt reá az intéző és még néhány ember.

Ezentúl nem tanulhattunk a könyvtárszobában; Mr. Rochester ott fogadta a látogatókat. A cselédek begyújtottak egy emeleti szobában, fölvittük a könyveket, és ott helyezkedtünk el. Már a délelőtt folyamán megállapítottam, hogy Thornfield Hall teljesen megváltozott; már nem olyan csöndes, mint egy templom, minduntalan bekopogtat valaki, vagy megszólal a csengő.

A csarnokban idegenek járnak-kelnek, idegen hangok hallatszanak. Nem vagyunk többé elzárva a külvilágtól, és itthon a ház ura. Én mindenesetre örültem a változatosságnak.

Adèle-lel aznap nem lehetett bírni. Képtelen volt figyelni, minden pillanatban felugrott és kiszaladt, hogy legalább futólag láthassa Mr. Rochestert. Aztán különféle ürügyekkel lement a földszintre; gyanítottam: csak azért, hogy benyisson a könyvtárba, pedig ott csak útban volt. Mikor aztán megharagudtam és ráparancsoltam, hogy maradjon nyugton, akkor szakadatlanul „barátjáról, Monsieur Édouard Fairfax de Rochester”-ről beszélt (a ház urának teljes nevét tőle hallottam először), és azt találgatta, hogy vajon mit hozott neki ajándékba Mr. Rochester. Annyit ugyanis még az este megtudott a kislány, hogy a Millcote-ban hagyott poggyász között van egy doboz, amelynek tartalma őt is érdekli.

- *Et cela doit signifier* - mondta Adèle - *qu’il y aura là-dedans un cadeau pour moi, et peut-être pour vous aussi, mademoiselle. Monsieur a parle de vous: il m’a demandé le nom de ma gouvernante, et si elle n’était pas une petite personne, assez mince et un peu pâle. J’ai dit qu’oui: car c’est vrai, n’est-ce pas, mademoiselle?*[10]

Tanítványommal, mint rendesen, Mrs. Fairfax szalonjában ebédeltünk. Délután erősen havazott, és vad szél dühöngött, nem mehettünk ki a szabadba. Az egész délutánt a szobában töltöttük. Mikor besötétedett, megengedtem Adèle-nek, hogy elrakja a könyveket, és lefusson a földszintre. Aránylag csend volt odalent, a jövés-menés elcsitult, és ebből arra következtettem, hogy a kis ördög most már nem zavarja Mr. Rochestert. Egyedül maradván, kinéztem az ablakon, de semmi látnivaló nem akadt. A kavargó hópelyhek még a bokrokat is eltakarták a szemem elől. Összehúztam a függönyt, és visszatelepedtem a kandalló mellé.

Az izzó fahasábok úgy halmozódtak egymásra, hogy egy régen látott képre emlékeztettek; a Rajna menti heidelbergi várat ábrázolta. Mrs. Fairfax riasztott fel tűnődésemből. Örültem, hogy bejött, mert a magányosság már kezdett elszomorítani.

- Mr. Rochester azt üzeni, hogy nagyon örülne, ha ma este Adèle-lel együtt vele teáznánk a szalonban. Egész nap annyira el volt foglalva, hogy még nem ért rá bemutatkozni.

- Hány órakor? - kérdeztem.

- Itthon korán szeret teázni. Hatkor. Jó lenne, ha most mindjárt átöltözködnék. Majd én segítek bekapcsolni a ruháját. Itt a gyertya.

- Muszáj átöltözni?

---

[10] Ez pedig azt jelenti, hogy lesz közötte ajándék nekem, és talán magának is, kisasszony. Monsieur beszélt magáról: megkérdezte a nevelőnőm nevét, s hogy nem alacsony, elég sovány és egy kicsit sápadt teremtés-e. Mondtam, hogy igen: hiszen igaz, ugye, kisasszony?

- Ajánlatos. Ha Mr. Rochester itthon van, estére én is mindig átöltözködöm.

Ezt ugyan fölösleges formaságnak tartottam, de azért engedelmesen fölmentem a szobámba, Mrs. Fairfax segítségével levettem fekete szövetruhámat, és belebújtam a fekete selyembe; ez volt a legjobb, sőt mondhatnám, az egyetlen jó ruhám, azon a halványszürkén kívül, amelyet lowoodi fogalmaim szerint erre az alkalomra túlságosan elegánsnak tartottam.

- Ide egy brosstű kellene - mondta Mrs. Fairfax.

Volt egy kis gyöngydíszes brossom, egyetlenegy, Temple kisasszonytól kaptam emlékül, mikor elment Lowoodból. Beletűztem a ruhámba, aztán lementünk. Oly ritkán volt alkalmam idegenekkel találkozni, hogy nagyon kényelmetlenül éreztem magamat. Igyekeztem Mrs. Fairfax árnyékában megbújni, mialatt keresztülmentünk az ebédlőn, s a leeresztett függönyt félrevonva, beléptünk a nagy szalon végén nyíló elegáns kisebb szobába.

Két viaszgyertya égett az asztalon és kettő a kandalló párkányán. Vezér ott sütkérezett a szőnyegen, a felségesen ropogó tűz fényében és melegében. Adèle mellette térdelt. Mr. Rochester, fájós lábát egy vánkoson pihentetve, inkább feküdt, mint ült a pamlagon; Adèle-t és a kutyát nézte. A tűz fénye arcára hullott. Rögtön megismertem az országúti lovas széles homlokát, vastag, fekete szemöldökét. Oldalt fésült haja tövében homloka még szögletesebbnek látszott. Fölismertem hajlott, inkább jellegzetes, mint szép orrát. Tág orrlyukai lobbanékony vérmérsékletre vallottak, szája kemény vonalú, álla konok és szigorú. Így, felsőkabát nélkül, alakja éppoly szögletes volt, mint az arca, úgynevezett atlétatermet, válla széles, csípője keskeny, de nem sudár, és nem is rugalmasan karcsú.

Mr. Rochester bizonyára észrevette, hogy beléptünk, de nem méltóztatott tudomást venni rólunk, mert még a fejét sem mozdította meg.

- Lehoztam Eyre kisasszonyt, uram - mondta Mrs. Fairfax az ő csendes hangján.

Mr. Rochester fektében kissé meghajtotta a derekát, de tekintetét nem vette le a gyermekről és a kutyáról.

- Ültesse le Eyre kisasszonyt - mondta, és merev meghajlásában, kissé türelmetlen, de azért udvarias hangjában volt valami, ami azt látszott kifejezni, hogy: „Mi közöm nekem Eyre kisasszonyhoz? Bánom is én, hogy itt van-e, vagy nincs itt. E pillanatban nem óhajtok foglalkozni vele.”

A feszültség feloldódott, zavarom elpárolgott. Ha gavalléros udvariassággal fogad, aligha tudok mihez kezdeni. Hol tanultam volna én kecsesen mozogni és előkelően viselkedni? De ez az érdes, szeszélyes modor semmire sem kötelez. Sőt ellenkezőleg, illedelmes nyugalmammal én kerültem fölül. Azonkívül élveztem a szokatlan helyzetet is: érdekelt, hogy mi fog ebből kisülni.

Hát egyelőre nem sült ki semmi. Mr. Rochester olyan volt, mint egy szobor; nem mozdult, és nem beszélt. Mrs. Fairfax, úgy látszik, szükségesnek találta, hogy legalább valaki kedves legyen, tehát ő vitte a szót. Kedvesen, mint máskor - és mint máskor, most is közhelyeket mondott. Sajnálkozott, hogy Mr. Rochesternek egész nap annyi dolga van. Sopánkodott, hogy mennyire fájhat a lába, és áradozott, hogy milyen hősiesen tűri a fájdalmat.

- Kaphatnék teát, asszonyom? - Mr. Rochester csak ennyit felelt a szóáradatra.

Mrs. Fairfax azonnal csengetett, és amikor Leah behozta a tálcát, lelkendező sietséggel osztotta szét a csészéket, kanalakat stb. Adèle meg én az asztalhoz ültünk, Mr. Rochester ott maradt a pamlagon.

- Lesz szíves odavinni Mr. Rochester teáját? - fordult hozzám Mrs. Fairfax. - Attól félek, Adèle kilötyögtetné.

Odavittem a teát. Mikor a ház ura átvette kezemből a csészét, Adèle elérkezettnek látta a pillanatot, hogy érdekemben szót emeljen, és felkiáltott: - Ugye, monsieur, hozott valami ajándékot Eyre kisasszonynak is?

- Ki beszél itt ajándékról? - kérdezte mogorván Mr. Rochester. - Ön ajándékot várt, Eyre kisasszony? Szeret ajándékot kapni? - És átható, haragos tekintettel fürkészte arcomat.

- Erre a kérdésre nemigen tudok felelni, uram. Ritkán volt alkalmam ajándékot kapni. De az emberek általában örülnek az ajándékoknak.

- Azt mondja: általában? De engem az *ön* véleménye érdekelne.

- Kérem, ne kívánja, hogy most rögtön feleljek. Az ajándék sokféle lehet; a választ meg kell fontolnom.

- Adèle bezzeg nem sokat gondolkozik. Ő nem köntörfalaz, mint ön. Mihelyt meglát engem, nyíltan és zajosan követeli az ajándékot.

- Adèle, az más. Én kevésbé bízom érdemeimben, mint ő. Adèle joggal hivatkozhat a régi barátságra, és arra, hogy mindig elhalmozta őt játékszerekkel. De én zavarban lennék, ha érdemeimre kellene hivatkoznom. Idegen vagyok itt, és semmi sem jogosít fel arra, hogy bármilyen figyelmességet várjak.

- Kérem, kérem! A szerénységet sem kell túlzásba vinni! Kicsit kikérdeztem Adèle-t, és úgy látom, ön sokat fáradozott vele. A gyerek nem eszes, nem tehetséges, ön ez alatt a rövid idő alatt mégis szép eredményt ért el vele.

- Máris megkaptam az ajándékot, uram. Nagyon lekötelez; egy tanítónőnek az a legnagyobb öröme, ha tanítványát dicsérik.

Mr. Rochester hümmögött valamit, és szótlanul itta meg a teáját.

- Jöjjön ide, a tűz mellé - szólt később a ház ura, mikor a tálcát már kivitték. Mrs. Fairfax egy karosszékbe telepedett a kötésével, Adèle pedig kézen fogva körülvezetett a szobában, megmutogatta a szépen bekötött könyveket s a dísztárgyakat a tükörasztalokon és a fiókos szekrényeken.

A felszólításnak engedelmeskednem kellett. Adèle az ölembe akart ülni, de Mr. Rochester rámordult, hogy játsszék a kutyával.

- Három hónapja van Thornfieldben?

- Igenis, uram.

- És honnan került ide?

- A lowoodi intézetből, X. megyéből.

- Lowood. Az valamilyen jótékony intézmény. Hány évet töltött ott?

- Nyolc évet.

- Nyolc évet! És kibírta. Erős szervezete lehet. Azt hinné az ember, hogy ilyen helyen feleannyi időt sem lehet kibírni. Nem csoda, hogy olyan, mintha megjárta volna a másvilágot. El nem tudtam képzelni, hol tett szert erre az arcra! Mikor tegnap este ott a hayi úton találkoztam magával, gyerekkori tündérmesék jutottak eszembe, és kis híja volt, hogy meg

nem kérdeztem: nem babonázta-e meg a lovamat. Még most sem vagyok egészen biztos benne. Kik a szülei, mit csinálnak?

- Nincsenek szüleim.

- És persze nem is voltak soha. Emlékszik rájuk?

- Nem emlékszem.

- Sejtettem. Tehát a társaira várt ott a kövön?

- Kikre, uram?

- Az erdei manókra. Ilyen holdas estéken szoktak előbújni rejtekhelyükről... Mondja csak, talán beleléptem egyik bűvkörébe, és azért varázsolta az ösvényre azt az átkozott jeget?

Megráztam a fejem.

- Az erdei manók már száz évvel ezelőtt elköltöztek Angliából - feleltem, éppen olyan komolyan, ahogyan ő beszélt. - Hírmondó sem maradt belőlük, sem a hayi úton, sem a réteken, sehol. Nem hiszem, hogy még valaha, akár nyári, akár téli holdfényben, felbukkannak Anglia földjén.

Mrs. Fairfax ölébe ejtette a kötését, és felhúzott szemöldökkel, ámulva hallgatta, hogy mit fecsegünk összevissza.

- Nos - folytatta Mr. Rochester -, ha szülei nincsenek is, rokonai csak vannak? Nagybátyjai, nagynénjei?

- Tudtommal nincsenek.

- És az otthona hol van?

- Nincs otthonom.

- Testvérei hol laknak?

- Nincsenek testvéreim.

- Ki ajánlotta ide?

- Hirdettem az újságban, és Mrs. Fairfax felelt a hirdetésre.

- Igen - mondta a derék hölgy, aki most már biztos talajt érzett a talpa alatt. - Mindennap hálát adok a Gondviselésnek, hogy Eyre kisasszonyt hozzánk vezérelte. Én kitűnő, kedves társat nyertem benne, Adèle pedig gondos, lelkiismeretes tanítót.

- Ne fáradjon a jellemrajzzal, Mrs. Fairfax - mondta Mr. Rochester. - Engem nem lehet dicséretekkel megvesztegetni, én csak a tulajdon szememnek hiszek. Eyre kisasszony azzal kezdte, hogy felbuktatta a lovamat.

- Tessék? - kérdezte Mrs. Fairfax.

- Neki köszönhetem a bokarándulást.

Az özvegy nem értette.

- Mondja, Eyre kisasszony, élt valaha városban is?

- Soha, uram.

- Sokat járt társaságba?

- A lowoodi tanítónőkön és növendékeken, no meg Thornfield lakóin kívül senkit nem ismerek.

- Sokat olvasott?

- Csak azt, ami véletlenül kezembe akadt, és az nem volt valami sok, sem pedig érdekes.

- Hiszen akkor maga valósággal apácaéletet élt. Vallási kérdésekben nagyon jártas lehet. Úgy tudom, Lowood gondnoka, Mr. Brocklehurst is lelkész, vagy nem?

- Igenis, uram.

- És maguk, növendékek, biztosan rajongtak érte. Mint ahogyan a zárdában az apácák is mindig rajonganak a papokért.

- Szó sincs róla.

- Ugyan, ugyan! Egy apácanövendék, aki nem rajong a papokért! Ez szentségtörés!

- Én nem szerettem Mr. Brocklehurstöt. És nem én voltam az egyetlen, aki nem szerette. Nyers modorú, durva ember, pöffeszkedő és szőrszálhasogató. Rövidre nyíratta a hajunkat, és merő takarékosságból rossz tűt és cérnát vétetett, hogy alig tudtunk varrni.

- Hát ez bizony ostoba takarékosság - jegyezte meg Mrs. Fairfax. Most már megint kezdte érteni, hogy miről van szó.

„Bűnének széle-hossza ennyi csak?”[11] - kérdezte Mr. Rochester.

- Nem. Amikor ő kezelte az intézet pénzét - mielőtt a bizottságot megválasztották -, majdhogynem halálra éheztetett minket, és hetenként egyszer hosszú előadásokkal gyötört, és lefekvés előtt a saját műveit olvastatta velünk, mindenféle borzalmas históriát hirtelen halálról meg utolsó ítéletről, hogy alig mertünk bemenni a hálószobába.

- Hány éves volt, amikor Lowoodba került?

- Tíz.

- És azt mondja, hogy nyolc évet töltött ott. Tehát most tizennyolc éves?

- Annyi.

- Látja, milyen hasznos tudomány a számtan. Ha nem tudok számolni, soha ki nem találom, hogy hány éves. Nagyon nehéz megállapítani a korát valakinek, akinek a viselkedése és az arcvonásai ennyire mást mondanak. No és most mondja el, mit tanult Lowoodban? Zongorázni tud?

- Egy kicsit.

- Egy kicsit. Ezt szokás felelni. Menjen át a könyvtárba - akarom mondani, legyen szíves átmenni. (Bocsásson meg, hogy ilyen parancsoló hangon beszélek. Megszoktam, hogy azt mondom: „tegye ezt, tegye azt”, és megteszik. Egyvalaki kedvéért nem változtathatok régi szokásaimon.) Tehát menjen át a könyvtárba, hagyja nyitva az ajtót, vigyen egy gyertyát magával, üljön a zongorához: játsszék valamit.

Engedelmeskedtem.

- Elég! - kiáltott néhány perc múlva. - Látom, hogy valóban csak *egy kicsit* tud, nem többet, mint általában az angol iskolás lányok. Talán valamivel jobban, mint néhányan, de nem *jól.*

---

[11] Utalás Shakespeare *Othello*-jának egy helyére. I. 3. (Kardos László fordítása)

Becsuktam a zongorát, és visszamentem a szalonba.

- Adèle mutatott délelőtt néhány rajzot - szólt Mr. Rochester -, azt mondta, hogy a maga rajzai. Nem tudom, igazán a maga rajzai-e? Valószínűleg segített valaki.

- Nem segített senki! - tiltakoztam.

- Ó! Nem akartam az önérzetét sérteni! Hát jó, hozza ide a mappáját, de figyelmeztetem, hogy csak a saját rajzai érdekelnek. Idegen kéz foldozgatásait úgyis rögtön felismerem.

- Nem szólok egy szót se. Az ítéletet önre bízom, uram.

Átmentem a könyvtárba a mappáért.

- Tolja közelebb az asztalt - mondta Mr. Rochester, és én odagurítottam az asztalt a pamlaghoz. Adèle és Mrs. Fairfax is közelebb jött.

- Csak semmi tolakodás - mondta Mr. Rochester. - Ha én megnéztem a rajzokat, más is megnézheti, de senki se dugja ide az orrát.

Elég sokáig tanulmányozta a rajzokat és az akvarelleket. Hármat kiválasztott, a többit félresöpörte.

- Legyen szíves, ezeket vigye oda a másik asztalra, Mrs. Fairfax - mondta. - Ott megnézhetik Adèle-lel. Maga pedig - itt rám pillantott - üljön vissza a helyére, és feleljen a kérdéseimre. Azt látom, hogy ez mind ugyanannak a kéznek a munkája. Maga rajzolta mindet?

- Én.

- Mikor ért rá ennyit rajzolni? Ehhez idő kellett és... képzelőerő is.

- A két utolsó nyáron, amelyet Lowoodban töltöttem, nem volt más dolgom.

- Honnan vette a modelleket?

- A fejemből.

- Ebből a fejből, amelyet most itt látok, a két válla között?

- Hát persze.

- Akkor ebben a fejben sok minden lehet.

- Remélem, van is.

Kiteregette maga elé a rajzokat, és felváltva, figyelmesen nézegette.

Meg kell mondanom az olvasónak, mit ábrázoltak a rajzok, és azt is meg kell jegyeznem, hogy nem volt bennük semmi rendkívüli. Tárgyukat valóban a fejemből vettem. Lelki szememmel élénken láttam magam előtt mindent, mielőtt papírra vetettem, de képzeletben sokkal szebb volt, a kezem nem mindig engedelmeskedett fantáziámnak, és a kész rajz vagy festmény csak halvány másolata lett annak, amit elképzeltem.

Az egyik akvarellen alacsony, sötét felhők gomolyogtak a hullámzó tenger fölött; szárazföld nem látszott, sőt a felhők a hullámokat is eltakarták. Egy fénysugár egy félig elsüllyedt árbocot világított meg. Az árboc tetején nagy, fekete kormorán gubbasztott, szárnyán fehéren csillogott a tenger tajtékos vize. A fekete madár drágakövekkel kirakott arany karperecet tartott csőrében. A drágaköveket aprólékos gonddal rajzoltam, és a legragyogóbb színekkel festettem meg. Az árboc tövében egy vízbe fúlt alak tetszett át a zöld hullámokon; csak kinyúló fehér karja látszott tisztán, amelyről a karperecet lesodorta a víz.

A második kép előterében homályba vesző hegycsúcs emelkedett, lejtőjén hosszú fűszálak hajlongtak, és falevelek lebegtek a szélben. Körös-körül az alkonyi ég végtelen sötétkékje, s az ég alján egy lágy színekkel festett női mellkép. A nő homályba vesző homlokát csillag koronázza. Az arc többi vonása elmosódik, csak a szeme ragyog vadul, sötéten. Haja is sötéten omlik alá, mint egy vihartépte, villámszaggatta felhő. Nyakát halványan világítja meg a holdfény, és holdfényben tündökölnek azok a selymes felhők is, amelyek mögül előtűnik és kihajol az esthajnali csillag látomása.

A harmadik képen egy jéghegy fúrja bele fejét a sarkvidéki éjszaka sötétjébe. Az északi fény sugarai sorakoznak szorosan egymás mellett, mint megannyi lándzsa a látóhatár alján. Elöl a képen, minden egyebet háttérbe szorítva, egy fej, egy óriási fej támaszkodik a jéghegy oldalához. Két sovány kéz kulcsolódik egybe a homlokon, és fekete fátyollal takarja el az arc többi részét. Nem látszik egyéb az arcból, mint a hófehér, vértelen homlok s a kétségbeeséstől megüvegesedett, üres tekintetű szempár. A halántékot burkoló, felhőszerűen könnyű, fekete fátyol fölött fehéren izzó abroncs, vörösen szikrázó ékkövekkel kirakva. Ez a fehéren izzó félhold „királykoronaféle”, s amit koronáz, „alak - ha épp alaknak hívható”.[12]

- Boldog volt maga, amikor ezeket a képeket festette? - kérdezte egyszerre Mr. Rochester.

- Ha belemerülhettem a munkába, mindig boldog voltam, uram. Rajzolni és festeni mindig nagyon szerettem. Más örömem nem is igen volt az életben.

- Ezzel nem sokat mond. Amennyire látom, nagyon egyhangú életet élt. De amikor festett, a művészet álomvilágában járt. Mondja, hány órát dolgozott naponta?

- Minthogy a szünidőben nem volt más dolgom, reggeltől délig és déltől estig egyebet sem csináltam. A hosszú nyári napokat alaposan kihasználtam.

- És meg volt elégedve önmagával, amikor egy-egy kép elkészült?

- Ó, dehogy. Mindig azt kellett látnom, milyen nagy a különbség az elképzelés és a megvalósítás között. Elképzeltem valamit, és aztán képtelen voltam megvalósítani.

- No, nem egészen. Megörökítette az árnyékát annak, amit elgondolt, de többet aligha. Művészi technika és tudás híján nem tudta teljesen megvalósítani, amit elgondolt. Hanem ezek a rajzok, fiatal lány kezéből meghökkentőek. Ami az elgondolást illeti, abban van valami nem mindennapi. Ezt a szempárt itt, az esthajnali csillag képén, álmában láthatta. Csodálatos, hogy ilyen tisztán meg tudta festeni, és mégsem a szemek uralkodnak a képen. A csillag mégis fényesebb, egészen elnyomja a szemek ragyogását. És milyen sokat mond az a sötét kétségbeesés, amely a szemekből árad... És mondja, kitől tanult szelet festeni? Ezen az égen, ezen a hegycsúcson látszik, hogy itt északi szél fúj. És hol látta Latmost? Mert ez itt Latmos. No, tegye el a rajzokat!

Összekötöztem a mappát. Mr. Rochester megnézte az óráját.

- Micsoda?! Kilenc óra! Mi jut eszébe, Eyre kisasszony, hogy nem fekteti le a tanítványát? Egy-kettő, aludni!

Adèle odament hozzá és megcsókolta. Mr. Rochester eltűrte a kislány hízelgését, de annyit sem törődött vele, mint a kutya, ha megsimogatják.

---

[12] Milton: *Elveszett Paradicsom.* II. 666., 673. (Jánosy István fordítása)

- Jó éjszakát mindenkinek - mondta, és az ajtó felé mutatott, annak jeléül, hogy elég volt a társaságból, és most már egyedül kíván maradni. Mrs. Fairfax összecsavarta a kötését, én a hónom alá vettem a mappámat. Elköszöntünk, Mr. Rochester fagyosan bólintott.

- Mrs. Fairfax, maga azt mondta, hogy Mr. Rochesternek semmi jellegzetes tulajdonsága nincsen - jegyeztem meg, amikor Adèle-t már lefektettem, s benyitottam Mrs. Fairfax szobájába.

- No és van?

- Én úgy látom, hogy nagyon szeszélyes és kiszámíthatatlan.

- Lehet. Idegennek feltűnik ez, de én már annyira megszoktam a modorát, hogy észre sem veszem, ha szeszélyeskedik. És különben is, ha néha szabad folyást enged a rosszkedvének, nem lehet felróni neki.

- Ugyan miért nem?

- Hát először is ilyen a természete, és a természetén nemigen tud változtatni az ember. Másodszor pedig ezer gond gyötri, azért olyan ingadozó a kedélye.

- Ezer gond? Mi bántja?

- Egyrészt családi bajok...

- De hiszen nincs is családja.

- Most már nincs, de volt - legalábbis rokonai voltak. Néhány éve veszítette el a bátyját.

- A bátyját?

- Igen. Mr. Rochester nem olyan rég örökölte a birtokot, talán kilenc évvel ezelőtt.

- Kilenc év elég hosszú idő. Annyira szerette a bátyját, hogy máig sem tudott megvigasztalódni?

- Nem - nem egészen erről van szó! Azt hiszem, hogy mindenféle félreértés volt közöttük. Mr. Rowland Rochester nem bánt egészen igazságosan Mr. Edwarddal; talán az apját is befolyásolta kisebbik fia ellen. Az öregúr nagyon szerette a pénzt, és mindenáron együtt akarta tartani a családi birtokot. Nem akarta megosztani. Amellett azt akarta, hogy Mr. Edward is gazdag legyen, és megőrizze a név ősi fényét. Mikor Mr. Edward nagykorú lett, apja és bátyja összefogott ellene, és kínos helyzetbe hozta. Hogy mit műveltek, nem tudnám pontosan megmondani, de azt tudom, hogy Mr. Edward akkoriban sokat szenvedett. Engesztelhetetlen természet lévén, szakított családjával, és most már évek óta ilyen rendszertelenül él. Azt hiszem, még nem töltött egyfolytában két hetet Thornfieldben, amióta a bátyja végrendelet nélkül meghalt, és ő örökölte a birtokot. Különben nem is csoda, hogy nem szeret itthon lenni.

- Miért nem szeret itthon lenni?

- Talán azért, mert Thornfield egyáltalán nem kedélyes hely.

A felelet kitérően hangzott. Én azt szerettem volna, ha Mrs. Fairfax világosabban megmagyarázza, mi a baj, de vagy nem tudott, vagy nem akart bővebb magyarázattal szolgálni Mr. Rochester megpróbáltatásait illetően. Azt állította, hogy ő maga sem lát tisztán, és hogy amit tud, az is inkább föltevés, mint valóság. Annyit mindenesetre láttam, hogy nem kíván többet beszélni a témáról.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Napokon át alig találkoztam Mr. Rochesterrel. Délelőttönként hivatalos teendők foglalták el, délután pedig millcote-i vagy környékbeli urak keresték föl, s ezek olykor estebédre is itt maradtak. Mikor már nem fájt a lába, gyakran kilovagolt; ilyenkor valószínűleg a látogatásokat adta vissza, mert legtöbbnyire csak késő éjszaka tért haza.

Ez alatt az idő alatt még Adèle-t is ritkán hívatta, én pedig csak a hallban, a lépcsőn vagy a teraszon találkoztam néha vele. Ilyenkor megesett, hogy gőgösen és hidegen ment el mellettem, és létezésemről csak egy merev fejbólintással vagy hűvös pillantással vett tudomást, máskor viszont úriemberhez illő meghajlással és nyájas mosollyal üdvözölt. Ezek a hangulatváltozások nem bántottak, mert tudtam, hogy az én személyemmel semmiféle kapcsolatban nincsenek.

Egyszer, amikor vendégei voltak, felküldött a rajztömbömért; bizonyára meg akarta mutatni látogatóinak. Az urak korán elmentek; mint Mrs. Fairfaxtől megtudtam, valami gyűlésen kellett részt venniük. Minthogy kellemetlen, nedves idő volt, Mr. Rochester nem kísérte el őket. Kevéssel a vendégek távozása után Mr. Rochester csöngetett, s jött az üzenet, hogy Adèle-lel együtt menjek le. Adèle-t megfésültem és rendbe szedtem, s miután meggyőződtem arról, hogy rajtam nincs semmi rendbe szedni való - testhez simuló, egyszerű, fekete ruhát viseltem, mint rendesen, hajam is simán be volt fonva -, lementünk. Adèle útközben azt találgatta, megérkezett-e végre az a bizonyos ládika, amelyben az ő ajándékai vannak, mert valami félreértés következtében a poggyász egy része késett. Megérkezett: az ebédlőasztalon egy kartondoboz állt. Adèle ösztönösen megérezte, hogy abban van a várva várt ajándék.

- *Ma boîte! ma boîte!*[13] - kiáltotta boldogan.

- Igen, végre megjött a te *boîte*-od is - hallatszott Mr. Rochester mély és gúnyos hangja egy óriási karosszék öbléből, a kandalló mellől. - Fogd a skatulyát, te Párizs leánya, vidd oda a sarokba, és belezd ki. De figyelmeztetlek, hogy engem nem érdekel sem az operáció, sem a végeredménye, nem vagyok kíváncsi az anatómiai részletekre. Csendben maradsz, megértetted?

Adèle rá se hallgatott. Letelepedett kincsével egy dívány sarkába, és bontogatni kezdte a csomagot. Miután levette a doboz fedelét, és kiszedett néhány ív selyempapirost, csak ennyit mondott:

- Jaj, de gyönyörű! - és nem törődött többé a külvilággal.

- Eyre kisasszony is itt van? - kérdezte a ház ura, és kissé fölemelkedett a fotelből, hogy körülnézzen. - Jöjjön közelebb, foglaljon helyet. - Odahúzott egy széket a fotel mellé. - Nem szeretem a gyerekek fecsegését hallgatni - folytatta -, egy ilyen megcsontosodott agglegényt nem mulattat a selypítésük. Képtelen lennék egy egész estét egy ilyen kölyökkel együtt tölteni. Ne húzza arrább azt a széket, Eyre kisasszony, hagyja csak ott, ahová tettem. Bocsánat! Legyen szíves ott hagyni. Ördög vigye ezeket az udvarias formaságokat, mindig megfeledkezem róluk... Öreg hölgyekért sem rajongok különösebben, főként, ha kissé együgyűek, bár ami azt illeti, az én öreg hölgyemet nem szabad elhanyagolnom. Fairfax-rokon, pontosabban egy Fairfax özvegye, és azt mondják, a vér nem válik vízzé.

---

[13] Az én dobozom! az én dobozom! (francia)

Csöngetett és lehívatta Mrs. Fairfaxet; csakhamar meg is jelent a kötésével.

- Jó estét kívánok, asszonyom. Azért kérettem ide, hogy könyörüljön meg Adèle-en. Ugyanis megtiltottam neki, hogy engem zavarjon, de belátom, hogy valakivel meg kell osztania boldogságát. Nagyon lekötelezne, ha türelmesen meghallgatná fecsegését.

Alighogy Mrs. Fairfax letelepedett a díványra, Adèle már ott is termett mellette, ölébe öntötte „boîte”-jának porcelán-, elefántcsont- és viaszkincseit, és közben az ő tört angolságával kifejezést adott elragadtatásának.

- No, most már teljesítettem a jó házigazda kötelességét - mondta Mr. Rochester -, gondoskodtam róla, hogy vendégeim mulattassák egymást. Ezek után nekem is jogom van egy kicsit szórakozni. Legyen szíves, Eyre kisasszony, húzza még közelebb a székét, még mindig messze ül tőlem; nem látom eléggé az arcát, hacsak nem változtatok kényelmes helyzetemen, ahhoz pedig semmi kedvem.

Odahúztam a széket, bár szívesen maradtam volna a háttérben. De Mr. Rochester olyan ellentmondást nem tűrő hangon parancsolt, hogy nem mertem nem engedelmeskedni.

Amint említettem, az ebédlőben voltunk. A csillár, amelyet a vendégek tiszteletére gyújtottak, ünnepi fénnyel öntötte el a szobát; a kandallóban vígan lobogott a tűz, a magas ablakokról dús redőkben omlottak alá a vörös selyemfüggönyök. Csend volt, csak Adèle suttogása hallatszott (nem mert hangosan beszélni), és a téli eső kopogott egyhangúan az ablaküvegen.

Ebben az öblös, vörös fotelben Mr. Rochester valahogy másképpen festett; nem látszott olyan komolynak és rosszkedvűnek, mint máskor. Ajkán mosoly játszadozott, szeme csillogott, nem tudom, mitől; valószínűleg a bortól. Mindenesetre ebéd utáni jó hangulatban volt; közlékenyebb és derűsebb, mint rendesen, nem olyan mord és fagyos, amilyen reggelenként szokott lenni. Gránitba vésett vonásai még így is kemények voltak, ahogy fejét a dagadó selyemvánkoson nyugtatta, de nagy, sötét szemének tekintete - mert nagy, sötét szeme volt - mintha kissé ellágyult volna.

Vagy két percig a tűzbe bámult, én ezalatt őt néztem. Hirtelen megfordult; rajtakapott, hogy nézem.

- Engem néz, Eyre kisasszony, látom. Szépnek talál?

Tudom, erre a furcsa kérdésre udvarias közhellyel kellett volna felelnem, de valahogy kiszaladt a számon az igazság:

- Nem, uram.

- Szavamra, furcsa szerzet maga! - mondta. - Ahogy itt ül csendesen, komolyan, egyszerűen, kezével az ölében, olyan, mint egy kis apáca, állandóan lesüti a szemét, kivéve olyankor, amikor az én arcomat fürkészi, mint például most - és mégis, ha az ember kérdez valamit, vagy olyan megjegyzést tesz, amelyre okvetlenül felelni kell, visszavág, hogy csak úgy csattan. Nos, halljuk a többit.

- Bocsásson meg, uram. Túlságosan nyílt voltam. Azt kellett volna mondanom, hogy egy ilyen kérdésre nem lehet készületlenül felelni, vagy hogy az ízlések különbözőek; hogy a szépség nem fontos, vagy valami hasonlót.

- Szó sincs róla. Szóval a szépség nem fontos! Úgy tesz, mintha enyhíteni akarná a sértést, s egy kis mellébeszéléssel visszaadni a jókedvemet, de közben ravaszul a bordáim közé döfi a zsebkését. Ki vele: mi hibát talál bennem? Tudtommal kezem-lábam ép, és arcvonásaim is a helyükön vannak.

- Engedje meg, Mr. Rochester, hogy visszavonjam, amit az előbb mondtam. Baklövés volt, nem akartam megsérteni.

- Rendben van, elhiszem, de most tessék helytállni. Menjünk sorjában: a homlokom nem tetszik magának?

Hátrasimította homlokába hulló, fekete haját. Homloka széles volt, értelmes, de valahogy kevés jóindulatról tett tanúságot.

- Nos, kisasszony: ostoba vagyok?

- Hogy mondhat ilyet, uram? De vajon nagyon nyersen hangzik-e, ha azt kérdezem: emberbarát-e? Szereti az embereket?

- Látja, most megint hátba támad, holott, állítólag, ki akar engesztelni. És csak azért, mert azt találtam mondani, hogy nem szeretem a gyerekek és az öregasszonyok társaságát. (Meg ne hallja Mrs. Fairfax!) Nem, ifjú hölgyem, én nem vagyok az, amit általában emberbarátnak neveznek. De lelkiismeretem, az van - és itt homlokának arra a kidudorodó részére mutatott, amelyet a lelkiismeret dombjának szokás nevezni, és amely nála valóban eléggé feltűnő volt. - De különben is azelőtt volt bennem valami nyers gyöngédségféle. Amikor annyi idős voltam, mint most ön, mondhatnám, érző szívű ember voltam. Mindenki, aki szegény volt, elhagyatott, boldogtalan, számíthatott rám. Hanem aztán a sors kegyetlenül elbánt velem, alaposan megdögönyözött, és most hízelgek magamnak azzal, hogy kemény vagyok, hajlíthatatlan, szívós, mint egy tömör gumilabda. Egy-két repedésen keresztül azért megközelíthető vagyok, s belül még mindig vannak érzékeny pontjaim. Gondolja, hogy még van remény?

- Remény? Mihez, uram?

- Ahhoz, hogy húsból és vérből való emberré alakuljak újra?

„Úgy látszik, sokat ivott - gondoltam magamban, és nem tudtam, mit feleljek erre a furcsa kérdésre. - Honnan tudjam én, hogy Mr. Rochester átalakulhat-e valaha vagy sem?”

- Amint látom, zavarban van, Eyre kisasszony; és habár maga sem csinosabb, mint én, ez a zavar határozottan jól áll magának, azonkívül legalább nem az én arcomat fürkészi, hanem a szőnyeg virágmintáiban gyönyörködik. Hát csak rajta. Egyébként elárulom, hogy ma közlékeny hangulatban vagyok.

Ezzel fölkelt a karosszékből, és fél karjával a márványkandallóra támaszkodott. Ebben a helyzetben alakját éppen olyan tisztán láthattam, mint arcát. Válla és melle, lába hosszúságához viszonyítva, szinte túl széles volt. Biztosan tudom, hogy a legtöbb ember csúnyának találta volna. De magatartásában annyi öntudatlan büszkeség volt, annyi fesztelen könnyedség; annyira közömbösnek látszott külsejét illetően, és olyan fölényesen meg volt győződve arról, hogy vele született vagy szerzett jó tulajdonságai többet érnek a külső szépségnél, hogy az ember önkéntelenül osztozott közömbösségében, s bizonyos mértékig még önbizalmát is megértette.

- Ma közlékeny hangulatban vagyok - ismételte -, ezért küldtem föl magáért. A kandalló és a csillár nem elég társaság, a kutyám sem, mert egyik sem tud beszélni. Adèle már egy fokkal jobb, de a mértéknek mélyen alatta marad, Mrs. Fairfax szintén. Meg vagyok győződve róla, hogy maga, ha akar, megfelelő társaság tud lenni. Az első este, amikor lehívtam, elgondolkoztatott. Azóta jóformán meg is feledkeztem magáról, más mindenféle járt az eszemben. De ma szeretném jól érezni magam, nem akarok arra gondolni, ami kellemetlen, csak arra, ami kellemes. Szeretnék többet tudni magáról - tehát beszéljen.

Egyelőre mosolyogtam, még csak nem is nyájasan és nem is engedelmesen.

- Beszéljen - sürgetett Mr. Rochester.

- Miről beszéljek, uram?

- Amiről akar. A tárgyat és az előadás módját teljesen magára bízom.

Én csak ültem ott, és nem szóltam egy szót sem. „Ha azt hiszi, hogy én hajlandó vagyok a levegőbe beszélni, csak azért, hogy a hangomat halljam, majd rájön, hogy tévedett” - gondoltam.

- Megnémult, Eyre kisasszony?

Még mindig hallgattam. Mr. Rochester kissé előrehajolt, és tekintetét egy pillanatra belefúrta az enyémbe.

- Makacskodunk? - kérdezte. - És megsértődött. Megértem. Igaza van, Eyre kisasszony, udvariatlan voltam, sőt kihívó hangon beszéltem. Bocsásson meg. A tény az - és ezt egyszer s mindenkorra mondom -, hogy én nem óhajtok úgy bánni magával, mint alárendelt személlyel. Vagyis pontosabban - javította ki önmagát -, csak annyi fölényt igényelek a magam számára, amennyi húsz év korkülönbségnek és százévnyi tapasztalatnak kijár. Ez, azt hiszem, jogos, és csakis ezen a jogon kérem most már, legyen olyan kedves és beszéljen egy kicsit, hogy a gondolataim ne keringjenek örökösen egy tárgy körül. Már úgy érzem, hogy egy rozsdás szög van az agyamban, és mindent megfertőz.

Tehát megpróbált kimagyarázkodni, sőt majdnem mentegetőzni. Méltányoltam leereszkedését, és nem adtam tovább a sértődöttet.

- Szívesen szórakoztatom önt, ha tudom, uram. Nagyon szívesen, de meg kell mondania, miről beszéljek, mert nem tudhatom, mi érdekli. Kérdezzen, és én készséggel felelek.

- Hát akkor először ismerje el, hogy a már említett alapon jogom van egy kicsit fölényesnek, nyersnek, talán szigorúnak is lennem. Egyrészt, koromat tekintve, apja lehetnék, másrészt bejártam a fél világot, rengeteg emberrel találkoztam, rengeteg tapasztalatot szereztem, mialatt maga nyugodtan élt ugyanabban a házban, ugyanazok között az emberek között.

- Tegye azt, uram, ami jólesik.

- Ez nem felelet, vagy ha felelet, nagyon bosszantó, mert nem egyenes válasz, hanem kitérő. Feleljen nyíltan.

- Én azt hiszem, uram, pusztán azon az alapon, hogy idősebb, és többet látott a világból, mint én, nincs joga parancsolnia nekem. Felsőbbségi joga attól függ, hogyan használta fel idejét és tapasztalatait.

- Hm! Hát ezt aztán alaposan megmondta. De nem adok igazat magának, mert helyzetemmel ez nem fér össze. Én ugyanis hanyagul, hogy ne mondjam, rosszul használtam föl időmet és tapasztalataimat. A felsőbbség kérdését tehát hagyjuk ki a játékból, de magának azért néha engedelmeskednie kell, és nem szabad a parancsoló hangtól megsértődnie. Rendben van?

Mosolyogtam, és azt gondoltam magamban: „Mr. Rochester igazán különös. Úgy látszik, elfelejti, hogy évi harminc fontot fizet nekem azért, hogy parancsait teljesítsem.”

- Nagyon helyes, hogy mosolyog - mondotta. Azonnal észrevette az arcomon felvillanó mosolyt. - De beszéljen hát végre!

- Arra gondoltam, uram, milyen kevesen törődnek azzal, hogy fizetett alkalmazottaik megsértődnek-e a parancsaikon vagy sem.

- Fizetett alkalmazott! Maga tehát az én fizetett alkalmazottam? Vagy úgy, elfeledkeztem a fizetéséről! Egyszóval, ilyen üzleti alapon hajlandó néha eltűrni a basáskodásomat?

- Nem, uram, üzleti alapon nem. De azért, mert megfeledkezett arról, hogy fizetett alkalmazottja vagyok, és mert törődik azzal, hogy egy alárendelt személy jól érezze magát függő helyzetében, igenis, készséggel állok rendelkezésére.

- És megígéri, hogy eltekint egy sereg formaságtól és frázistól, és nem fogja azt hinni, hogy szándékosan vagyok udvariatlan?

- Természetesen, uram. Az üres formaságok mellőzését én nem veszem egy kalap alá az udvariatlansággal, sőt, a fesztelenségnek inkább örülök. A szándékos udvariatlanságot viszont önérzetes ember még akkor sem nyeli le, ha fizetett alkalmazott.

- Ostobaság! Nincs olyan úgynevezett önérzetes ember a világon, aki megfelelő fizetésért bármit el nem tűr. Hagyja hát ezeket az általánosításokat, ezekhez maga úgysem ért. Mindazonáltal gondolatban kezet szorítok magával ezért a válaszért, ha nem is volt egészen logikus. Amit mondott, és ahogyan mondta, egyaránt elismerést érdemel. Az ember ritkán hall ilyen keresetlenül egyszerű, őszinte beszédet. A nők általában affektálnak, hidegséget mímelnek, bután megsértődnek az egyenes szótól. Ezer ilyen kis nevelőnő között nem akad még egy, aki úgy felelt volna, ahogyan maga felelt. De nem akarok hízelegni! Ha más fából faragták, mint társait, az nem a maga érdeme, hanem a természeté. Meg különben is korai még az eddig tapasztaltakból következtetéseket levonni. Amennyit én tudok magáról, attól még egy húron pendülhet a többiekkel. Lehetnek olyan rossz tulajdonságai, amelyek mellett ez a kevés jó teljesen eltörpül.

„Magának is lehetnek” - gondoltam. Mikor ez keresztülvillant a fejemen, tekintetünk találkozott, és ő annyira olvasott gondolataimban, hogy rögtön felelt is a ki nem mondott szavakra:

- Igen, igen - mondta. - Igaza van. Nekem is van hibám bőven, tudom. Nem is akarom szépíteni a hibáimat, legyen nyugodt. Isten a megmondhatója, hogy semmi jogom elítélni embertársaimat. Ha belém látnának, inkább ők ítélhetnének el engem, annyi szégyenletes dolgot műveltem életemben. Mint a bűnösök általában, én is a balszerencsét és az áldatlan körülményeket vádolom, legalább felerészben, azért, amivé lettem. Huszonegy éves voltam, amikor rossz útra kényszerültem, és azóta sem találtam vissza a helyes útra. Pedig én is lehettem volna más ember: majdnem olyan jó, mint maga, és bölcsebb. Irigylem magát ezért a lelki békéért, nyugodt lelkiismeretéért, romlatlan emlékeiért. Tudja-e, kislány, hogy a tiszta, ártatlan emlékek micsoda kiapadhatatlan kincsesbánya, milyen kimeríthetetlen forrása a felfrissülésnek?

- Milyen emlékei voltak tizennyolc éves korában?

- Ó, akkor még nem volt semmi baj. Olyan volt az emlékezetem, mint a kristálytiszta forrás. A szennyes áradat még nem fertőzte meg, nem posványosította el. Tizennyolc éves koromban még olyan voltam, mint most maga, egészen olyan. Jónak születtem, Eyre kisasszony, és mégsem lett jó ember belőlem, látja. Erre persze azt felelheti, hogy nem látja, legalábbis hízelgek magamnak azzal, hogy ilyesmit olvasok ki a szeméből. (Megjegyzem, vigyázzon, mit fejez ki a szemével, mert én értem a szemek beszédét.) Higgye el, azért én nem vagyok gonosz, inkább a körülményeknek köszönhetem, mint természetes hajlamaimnak, hogy közönséges semmirekellő lett belőlem, és mint afféle dologtalan, gazdag ember, aki nem tud mit kezdeni az életével, piszkos kis szórakozásokba menekültem. Csodálkozik, hogy ezt ilyen őszintén megvallom magának? Majd meglátja, milyen gyakran fogják az emberek magát kéretlenül bizalmukba avatni. Mint ahogyan én rájöttem, mások is rájönnek, hogy maga nem

szeret önmagáról beszélni, szívesebben hallgat meg másokat. Azt is ösztönösen megérzik az emberek, hogy maga nem él vissza bizalmukkal, hanem részvéttel hallgatja meg bajaikat. S ez az együttérzés, ha külső jele nincs is, azért nem kevésbé jóleső és megnyugtató.

- Honnan tudja... miből gondolja ezt, uram?

- Tudom. És azért olyan bátran beszélek, mintha naplóba írnám gondolataimat. Most biztosan azt akarja mondani, hogy meg kellett volna birkóznom a körülményekkel, fölébük kellett volna kerekednem. Igaza van. De hát mit csináljak, nem tudtam erős maradni. Amikor a sors olyan cudarul megtépázott, ahelyett, hogy hűvösen szembefordultam volna vele, kétségbeestem. És aztán elzüllöttem. És most, ha fölháborodom valami hitvány fajankó aljasságán, nem vigasztalódhatom azzal, hogy én különb vagyok nála. Kénytelen vagyok bevallani, hogy egyformán aljasok vagyunk. Isten látja lelkemet: boldog lennék, ha erős tudtam volna maradni. Ha bűnt akar elkövetni, Eyre kisasszony, gondoljon a lelkifurdalásra. A rossz lelkiismeret megmérgezi az életet.

- A bűnbánat meggyógyítja a lelket, uram.

- Nem gyógyítja meg. Ha teljesen meg tudnék változni, az talán meggyógyítana. És érzem, hogy lenne erőm megváltozni, de minek? Egy ilyen múltja terhét nyögő, elátkozott ember, amilyen én vagyok, úgysem lehet többé boldog, hát okosabb, ha élvezem az életet. És élvezni fogom, bármibe kerül.

- Akkor még jobban elzüllik.

- Lehetséges. De amikor az élet annyi tiszta örömet is kínál. Olyan édes, friss íze is lehet az élet örömeinek, mint a vadméznek, amelyet a réten gyűjt a méh.

- Rájön majd, hogy nem édes az az íz, hanem keserű és csípős.

- Honnan tudja? Maga még nem kóstolta. Milyen komolyan néz most, szinte ünnepélyesen. Pedig maga annyit sem ért ehhez a témához, mint ez a kámeafej. - Levett egy kámeafaragványt a kandalló párkányáról. - Magának nincs joga prédikálni, maga újonc, még át sem lépte az élet küszöbét, és egyáltalán nem ismerheti az élet titkait.

- Én csak az ön szavaira hivatkozom, uram. Ön mondotta, hogy a bűn lelkifurdalást von maga után, és hogy a rossz lelkiismeret megmérgezi az életet.

- De ki beszél most bűnről? Én nem, az biztos. Inkább sugallat volt az, ami agyamon keresztülvillant, nem kísértés. Olyan jó volt, olyan megnyugtató. Most újra látom! Nem ördög, higgye el, vagy ha ördög, hát angyalszárnyakat öltött. Az ilyen kedves vendég előtt ki kell tárni a szív kapuját.

- Ne higgyen neki, uram. Nem lehet igazi angyal.

- Újra kérdem: honnan tudja? Micsoda ösztön az, amely útbaigazítja, hogy különbséget tudjon tenni egy bukott szeráf és egy igazi mennybéli angyal között? Egy jó szellem és egy csábító között?

- Láttam az arcán, uram, olyan zavart volt, amikor azt mondta, hogy most újra megjelent a látomás. Ha hallgat rá, megint csak bajba kerül.

- Ó, dehogy! A legboldogítóbb üzenetet hozza. És különben is, ki bízta meg magát azzal, hogy az én lelkiismeretemen őrködjék? Légy üdvöz, szép vándor!

Úgy mondta ezt, mint aki egy látomáshoz szól, egy jelenséghez, amelyet egyedül ő lát. Azután keresztbe fonta mellén az imént széttárt karját, mintha magához ölelné a láthatatlan lényt. Felém fordult. - Én most szívembe fogadtam ezt a csodálatos jelenséget - mondta -, a

zarándokot, az álruhás istent. Máris jobban érzem magam. A szívem idáig olyan volt, mint egy hullaház. Most olyan, mint egy szentély.

- Őszintén szólva, egyáltalán nem értem önt, uram. Ez a beszélgetés meghaladja értelmi képességeimet. Egyet értek csak: azt mondja, hogy ön nem olyan jó, amilyennek lennie kellene, és hogy fájlalja tökéletlenségét. És azt is megértem, hogy borzasztó lehet, ha valakinek az elmúlt élete szennyes emlékekkel van tele. De én azt hiszem: ha komolyan akarná, idővel azzá lehetne, amivé szeretne lenni. Ha ma elhatározná, hogy ezentúl fegyelmezi gondolatait és cselekedeteit, egy-két év múlva csupa szép és kellemes emlékre tekinthetne vissza; olyan emlékekre, amelyekben öröme telik.

- Az elgondolás helyes, a megfogalmazás is kifogástalan. E pillanatban erélyesen hozzálátok a pokol kikövezéséhez.

- Nem értem, uram.

- Jó szándékokat rakok le, s hiszem, hogy ezek tartósak lesznek, mint a kovakő. Társaságomat és szórakozásaimat mindenesetre másképpen fogom megválogatni.

- Jobban?

- Azt hiszem! Olyan különbség lesz a jövő és a múlt között, mint amilyen a salak és a terméséric között van! Látom, nem bízik bennem. Hát én bízom magamban. Tisztában vagyok indítóokaimmal és céljaimmal. Új törvényt teszek e pillanatban, megmásíthatatlant, mint a médek és perzsák törvénye, hogy szándékom jó és tiszta.

- Ezt nehéz elhinni, uram, ha a szándékot új törvénnyel kell szentesíteni.

- Az új törvényre feltétlenül szükség van, Eyre kisasszony. Rendkívüli körülmények rendkívüli szabályokat követelnek.

- Ez a kijelentés veszedelmesen hangzik, uram. Az ember önkéntelenül arra gondol, hogy a rendkívüli törvénnyel könnyű visszaélni.

- Ó, maga kis bölcs! Igaza van, de én esküszöm a házi isteneimre, hogy nem fogok visszaélni a magam alkotta új törvénnyel.

- Az ember gyarló.

- Elismerem, hogy gyarló vagyok. De maga is ember, nem? Mit akar ezzel mondani?

- Azt, hogy esendő, földi ember ne tulajdonítson magának olyan hatalmat, amely csak tökéletes, isteni lényeket illet meg.

- Miféle hatalomról beszél?

- Ön minden törvénytelen cselekedetre rámondaná, hogy: ez így lesz jó.

- „Ez így lesz jól” - pontosan! Ön mondta, Eyre kisasszony!

- Bár úgy lenne jól - mondtam, és fölálltam, mert semmi értelmét nem láttam e bonyolult és homályos beszélgetés folytatásának. Arról is meggyőződtem, hogy nem láthatok bele Mr. Rochester lelkébe, legalább ma még nem, és ez a tudat kellemetlen bizonytalansági érzést ébresztett bennem.

- Hová indul?

- Lefektetem Adèle-t. Már régóta ágyban kellene lennie.

- Fél tőlem, mert úgy beszélek, mint valami szfinx.

- Rejtélyesen beszél, uram, az kétségtelen. De hogy félek öntől, az túlzás. Inkább csak zavarba hoz.

- De igenis fél. Retteg attól, hogy önérzete csorbát szenved.

- Ettől valóban tartok egy kissé. Nem óhajtok ostobaságokat fecsegni.

- Ha, tegyük fel, ostobaságokat mondana is, amilyen komoly, nyugodt modorban beszél, azt hinném, hogy csupa okosat mond... Mondja, Eyre kisasszony, maga sohasem szokott nevetni? Ne fáradjon a felelettel. Látom, hogy ritkán nevet; de tud szívből nevetni. Azt hiszem, alapjában nem rideg természet, mint ahogy alapjában én sem vagyok gonosz ember. A lowoodi légkör még így, utólag is nyomasztóan hat magára. Ösztönösen fegyelmezi arcvonásait, mozdulatait, elfojtja a hangját, és fél vidáman mosolyogni, fesztelenül beszélni, gyorsabban mozogni, egy férfi - egy fivér, egy apa, egy kenyéradó gazda társaságában, vagy nevezzen, aminek akar. De remélem, eljön az idő, amikor majd velem is természetesen viselkedik, mint ahogyan én is mellőzök minden formaságot a maga társaságában. És akkor, higgye el, arcvonásai és mozdulatai is derűsebbek, színesebbek lesznek. Néha rajtakapom, hogy olyan riadtan néz, mint valami egzotikus kismadár a kalitkája sűrű rácsai között; szegény, nyugtalan, elszánt rab madárka. De ha egyszer kiszabadul, a felhők magasságába fog szárnyalni. Tehát mindenáron menni akar?

- Elütötte a kilencet, uram.

- Sebaj. Várjon még egy percig. Adèle úgysem kíván lefeküdni. Ahogy itt ülök, háttal a kandallónak, arccal a szoba felé, abban a kedvező helyzetben vagyok, hogy mindenkit megfigyelhetek. Mialatt magával beszélgetek, időnként egy-egy pillantást vetek Adèle-re (furcsa kis szerzet ez a gyerek; egyszer talán - nem talán: biztosan - elmondok magának egyet-mást róla), Adèle tehát vagy tíz perccel ezelőtt egy kis rózsaszín selyemruhát húzott ki az ajándékdobozból, az arca szinte átszellemült a boldogságtól, miközben kibontotta. A körme hegyéig csupa kacérság ez a gyerek. *Il faut que je l'essaie!* - kiáltotta -, *et à l'instant même!*[14] - azzal már ki is szaladt a szobából. Most próbál Sophie-val, egy-két perc múlva megint itt lesz. Előre tudom, mit fogok látni: egy miniatűr Céline Varens-t, ahogyan megjelent a színpadon, mikor... de hagyjuk ezt. Attól tartok, leggyöngédebb érzéseimet megrázkódtatás fogja érni. Maradjon még egy kicsit, várja meg, hogy sejtelmem nem csal-e.

Már hallottuk is Adèle lábacskáinak tipegését. Belépett; ahogyan gyámja megjósolta: teljesen átalakulva. Rózsaszínű, nagyon rövid, nagyon bő szoknyás selyemruha volt rajta, a barna hétköznapi ruha helyett. Homlokát rózsabimbóból font koszorú ékesítette. Lábán selyemharisnyát és apró kivágott fehér selyemcipőt viselt.

- *Est-ce que ma robe va bien?*- kérdezte szökdécselve -, *et mes souliers? et mes bas? Tenez, je crois que je vais danser!*[15]

Megfogta a szoknyája szélét kétoldalt, és tánclépésekben keresztülsuhant a szobán. Amikor Mr. Rochester elé ért, lábujjhegyen, könnyedén megperdült önmaga körül, aztán fél térdre ereszkedve, így kiáltott föl:

- *Monsieur, je vous remercie mille fois de votre bonté.* - Fölállt és hozzátette: - *C'est comme cela que maman faisait, n'est-ce pas, monsieur?*[16]

---

[14] Ezt fel kell próbálnom! most rögtön! (francia)

[15] Jól áll a ruhám? hát a cipőm? a harisnyám? Ejnye, mindjárt táncra perdülök! (francia)

[16] Ezer köszönet a jóságáért, uram. Ugye mama is így szokta csinálni, uram?

- E-gé-szen így! - bólintott Mr. Rochester. - És egészen így bűvölte ki angol nadrágom zsebéből angol aranyaimat. Én is voltam egyszer zöldfülű fiatalember, Eyre kisasszony, ó, de milyen zöldfülű! Maga egy árnyalattal sem zöldebb, mint amilyen én voltam akkor. Az én tavaszom, persze, elmúlt, de itt hagyta nekem ezt a kis francia virágot, amelytől sokszor szeretnék megszabadulni. Ma már semmire sem becsülöm a tövet, melyről fakadt, mivelhogy rájöttem, hogy csak aranyporral lehetett trágyázni a földjét. Következésképpen ezért a bimbóért sem rajongok, különösen akkor nem, amikor olyan mesterkélt, mint például most. Csak azért tartom itt és neveltetem, hogy mint a római katolikus egyház keretében szokás, egy jó cselekedettel vezekeljek számos kis és nagy vétkemért. Majd egyszer részletesen elmondok mindent. Jó éjszakát.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Egyszer aztán elmondta.

Egy délután véletlenül találkoztunk lenn, a kertben. Adèle a kutyával meg a toll-labdájával játszott. Mr. Rochester azt ajánlotta, sétálgassunk egy kicsit a hosszú bükkfasorban, onnan a kislányt is szemmel tarthatjuk.

Elmondta, hogy Adèle egy Céline Varens nevű francia balett-táncosnő leánya. Ő valamikor szerelmes volt a táncosnőbe, mint mondta, *grande passion*-nal[17] viseltetett iránta. Úgy látszott, hogy Céline teljes mértékben, ha nem hevesebben viszonozza e szerelmet. Mr. Rochester szentül hitte, hogy Céline bálványozza őt, bármily csúnya is; atlétatermetét pedig többre becsüli a belvederei Apolló klasszikus formáinál.

- És tudja, Eyre kisasszony, engem annyira elbűvölt, hogy ez a gall nimfa úgy ragaszkodik az ő brit gnómjához, hogy lakosztályt béreltem neki egy hotelben, személyzetet, fogatot bocsátottam rendelkezésére, elárasztottam drága selymekkel, ékszerekkel, csipkékkel. Egyszóval: elindultam a romlásba vezető úton, szabályszerűen, mint a többi málészájú. Úgy látszik, nem volt tehetségem ahhoz, hogy a romlásnak és a gyalázatnak legalább új útját keressem. Ostoba következetességgel haladtam a kitaposott nyomon, egy arasznyira sem tértem ki más irányba. A sorsom is úgy alakult, ahogyan megérdemeltem - mint a többi mulyáé.

Egy este váratlanul állítottam be Céline lakására. Nem találtam otthon. Meleg éjszaka volt, és már belefáradtam a kódorgásba, leültem hát Céline kis szalonjában. Boldog voltam, hogy azt a levegőt szívhattam, amelyet ő jelenlétével megszentelt. Nem, nem akarok túlozni; sohasem képzeltem Céline-t szentnek, nem az erény tiszta illata lengett a szobában, inkább valami száraz parfüm pézsma- és ámbraszaga. Már fulladoztam a melegházi virágok és a levegőbe permetezett eszenciák nehéz szagától, amikor végre eszembe jutott, hogy hiszen kinyithatom az ablakot, és a balkonra is kimehetek. Holdtölte volt, a ház előtt gázlámpa is világított. Derült, csendes volt az éjszaka. A balkonon néhány szék állt. Leültem, kivettem egy szivart a tárcámból - ha nem haragszik, most is rágyújtok.

Elővette tárcáját, a szivart ajkához illesztette, és csak akkor folytatta, amikor a fagyos, borús délutánban már a havannaillat kavargott:

- Akkoriban nagyon szerettem az édességet. Csokoládébonbont ropogtattam - igen, Eyre kisasszony, bocsássa meg azt a barbárságot -, felváltva szivaroztam, és csokoládét ropogtattam, és közben a fogatokat is néztem, amelyek az előkelő utcákon a közeli Opera felé igyekeztek. Egyszerre egy elegáns, csukott kocsiban, amely elé két gyönyörű angol ló volt fogva, a fényesen világított utcán tévedhetetlenül felismertem azt a fogatot, amelyet én adtam Céline-nek. Tehát hazajött, gondoltam, és szívem vadul kalapált, amint kihajoltam a rács fölött. A kocsi természetesen megállt a bejárat előtt; imádottam (jobb kifejezést nem is lehetne találni egy primadonna leírására) kiszállt. Bár köpenybe burkolózott - ami, mellesleg, teljesen fölösleges volt az enyhe júniusi estén -, azonnal felismertem kicsi lábáról, amely kikandikált a ruha szegélye alól, mikor a kocsilépcsőről leugrott. Éppen le akartam szólni, hogy „én édes angyalom”, persze olyan halkan, hogy csak szerelmes fül hallhassa meg, amikor a kocsiból még valaki ugrott ki. Ez a másik alak is köpenyt viselt, de csizmája pengett a kövezeten, fején pedig csákó volt, amely most eltűnt a szálló boltozatos kapuja alatt.

---

[17] Nagy szenvedély. (francia)

Maga nem tudja, mi a féltékenység, ugye, Eyre kisasszony? Honnan is tudná, fölösleges kérdés, hiszen még sohasem volt szerelmes. Mind a két érzést csak ezután fogja megismerni. A szíve még alszik, még vár arra a megrázkódtatásra, amely fel fogja ébreszteni. Maga azt hiszi, hogy minden élet olyan simán folydogál, ahogyan idáig a maga ifjúsága folydogált. Minthogy csukott szemmel és süket füllel úszik a hullámok tetején, nem látja, hogy a folyóágyból éles sziklák meredeznek elő, és nem hallja a mélyben örvénylő zúgást sem. De én mondom magának - és jól figyeljen a szavamra -, egyszer olyan sziklaszorosba sodorják a hullámok, ahol életének csöndes vize tajtékozva felkavarodik, és elnyeléssel fenyegeti. És akkor vagy atomokra zúzódik szét a szirteken, vagy egy jótékony hullám felkapja, és megint csendesebb vizekre tereli az útját, mint engem most.

Szeretem ezt az időt, ezt az acélszürke eget, a megfagyott világnak ezt a komor csendjét. Szeretem Thornfieldet is, ezt az ősi házat, ezt az elzárkózottságot, szeretem a tüskés fákat, a varjútanyát, ezt a szürke homlokzatot, a sötét ablakokat, amint visszatükrözik a fémszínű felhőket. Szeretem, mondom, és mégis milyen sokáig irtóztam a gondolatától is annak, hogy visszatérjek ide. Úgy irtóztam, mintha a döghalál tanyáznék falai között! És mennyire iszonyodom most is...

Összeszorította fogát, és sokáig hallgatott. Megállt, csizmája sarkával a keményre fagyott földet ütögette. Mintha valami gyűlöletes emlék hatalmasodott volna el benne, és nem engedné mozdulni.

Amikor ez történt, már ott álltunk a bejárat előtt. Fölnézett a házra olyan tekintettel, amilyet sem azelőtt, sem azóta nem láttam soha. Fájdalom, szégyenkezés, harag, türelmetlenség, undor, megvetés viaskodott kitágult pupillájában, sötét szemöldöke alatt. Vad viadal volt, de aztán más érzés kerekedett felül, valami cinikus, makacs elszántsággal erőt vett magán; kőmerev arccal és fegyelmezetten folytatta:

- Az előbb, mikor hallgattam, a sorsom szellemével próbáltam egyezkedni, Eyre kisasszony. Itt állt, e mellett a fatörzs mellett, mint a boszorkány, aki megjelent Macbethnek a forresi pusztán. „Szereted Thornfieldet?” - kérdezte, és felemelte az ujját, aztán írt valamit a levegőbe, lángoló hieroglifákkal ezt a mementót írta a ház homlokzatára, az emeleti ablaksorok közé: „Hát csak szeresd, ha tudod szeretni! Szeresd, ha mered!”

„Igenis, merem szeretni”, mondtam erre - folytatta, és fanyarul hozzáfűzte: - Megtartom szavamat, keresztülgázolok minden akadályon, amely a boldogságnak és a jóságnak, igen, a jóságnak útjában áll. Jobb ember akarok lenni, mint voltam, mint vagyok, s ahogy Jób leviatánján összetört a dárda, a kopja és a kelevéz, minden akadályt, ami más szemében vas és acél, én pozdorjának és korhadt fának tekintek.

Adèle akkor odaszaladt a toll-labdájával.

- Eredj innen! - förmedt rá. - Menj vissza játszani, vagy eredj Sophie-hoz!

Egy darabig némán járkált föl-alá. Megkockáztattam, hogy emlékeztetem rá, hol hagyta abba olyan hirtelen Céline történetét.

- Ott maradt a balkonon, amikor Mademoiselle Varens hazaérkezett, vagy bement a szobába?

Attól féltem, én is úgy járok, mint az előbb Adèle. De nem. Fölriadt dühös szórakozottságából, rám nézett, és mintha az árnyék elvonult volna homlokáról.

- Persze! Céline-ről teljesen megfeledkeztem. Nos, hát folytatom. Mikor láttam, hogy szerelmemet egy gavallér kíséri haza, sziszegést véltem hallani, s a holdsütötte balkon egy zugából előtekergett a féltékenység zöld kígyója, bekúszott a kabátom alá, és két perc alatt tönkremarta

a szívemet. Furcsa! - kiáltott föl, megint eltérve a tárgytól. - Furcsa, hogy éppen magát választottam ki bizalmasomnak. És még furcsább, hogy ilyen nyugodtan végighallgat, mintha az lenne a legtermészetesebb dolog a világon, hogy egy magamfajta férfi táncosnő szeretőjéről meséljen egy ilyen különös, tapasztalatlan kisleánynak! De éppen ez az utóbbi furcsaság magyarázza meg az előbbit. Már egyszer mondtam, hogy komolyságával, tapintatosságával, óvatosságával maga kiválóan alkalmas a gyóntató szerepére. Másrészt azt is tudom: magát nem kell attól félteni, hogy elrontják ezek a történetek. Maga nem mindennapi lélek. Szerencsére nem is akarom elrontani magát, de ha akarnám, sem tudnám. Minél többet beszélgetünk egymással, annál jobb. Magának nem árt, nekem pedig használ, mert felfrissülök a társaságában.

Ez után a kitérő után folytatta az elbeszélést:

- Kint maradtam a balkonon. Azt gondoltam, úgyis bejönnek a kis szalonba, és meg akartam őket lepni. A nyitott ajtón át összehúztam a függönyt, csak egy kis rést hagytam, hogy beleshessek. Aztán az ajtószárnyat is behajtottam, de nem csuktam be kilincsre, hogy halljam a szerelmesek suttogását. Visszaültem a helyemre. A párocska belépett a szobába. Céline szobalánya lámpát gyújtott, aztán visszavonult. A szerelmeseket most már jól láthattam. Mind a ketten levették a köpenyüket, és ott állt „a Varens”, ahogy Párizs hívta, fényes selyemben, csillogó ékszerekkel - mondanom sem kell, hogy mindent tőlem kapott -, és mellette a másik, tiszti egyenruhában. Ráismertem a vicomte úrra, néha találkoztam vele társaságban, ostoba és züllött fiatalember volt, egy ifjú *roué,*[18] arra sem érdemesítettem soha, hogy gyűlöljem, annyira megvetettem. Mihelyt megláttam, hogy ő az, a féltékenység kígyója eleresztette szívemet, mert szerelmem lángja abban a szempillantásban kilobbant. Egy nő, aki ilyen vetélytárssal képes megcsalni engem, nem érdemli meg, hogy törődjem vele, az ilyen nő csak megvetést érdemel, bár mindenesetre kevesebb megvetést, mint én, a férfi, akit sikerült elbolondítania.

Beszélgetni kezdtek, s a társalgásuk tökéletesen kijózanított; szemérmetlen, anyagias, ostoba, üres, lélektelen beszélgetés volt, inkább unalmas, mint dühítő. A névjegyem ott hevert az asztalon: én is szóba kerültem. Egyikük sem értett hozzá, hogy alaposan és elmésen megmondja véleményét rólam, csak a maguk kicsinyes és együgyű módján sértegettek a hátam mögött. Céline különösen rikítóra mázolta megjelenésem hiányosságait - „torz vonásaimat”, ahogyan mondta. Idáig szemtől szemben mindig égig magasztalta azt, amit nálam „férfias szépségnek” nevezett. Ebből láthatja, hogy Céline szöges ellentéte magának, mert maga második találkozásunk alkalmával kereken a szemembe mondta, hogy nem tart szépnek. Már akkor szíven ütött ez az ellentét, és... - Adèle jött megint, szaladva:

- Kérem, monsieur, John azt mondja, hogy az intéző van itt!

- Hát akkor most rövidre fogom a többit. Beléptem hozzájuk, megmondtam Céline-nek, hogy mindennek vége köztünk, a lakosztályát el kell hagynia; pénzt adtam neki a legsürgősebb kiadásokra, fütyültem a hisztérikus ájuldozására, tiltakozására, jajgatására, könyörgésére. A vicomte-nak másnapra találkozót adtam a Bois de Boulogne-ban. Másnap reggel abban a szerencsében részesültem, hogy golyót röpíthettem a vicomte szánalmasan vézna karjába - olyan gyenge volt, mint a naposcsibe szárnya -, és azt hittem, végeztem az egész bagázzsal. Sajnos, „a Varens” fél évvel azelőtt ezzel a leánykával ajándékozott meg, azt állítva, hogy az enyém. Lehet, hogy igazat mondott, bár Adèle vonásai nem vallanak ilyen komor apára. Vezér, a kutyám, jobban hasonlít hozzám, mint ez a gyerek. Néhány évvel azután, hogy Adèle

[18] Élvhajhász. (francia)

anyjával szakítottam, Céline Olaszországba szökött valami muzsikussal vagy énekessel. A kislányt nem vitte magával. Én nem ismertem el a gyermektartási kötelezettség jogosságát, most sem ismerem el, ma is azt állítom, hogy nem én vagyok az apja, de megsajnáltam az elhagyatott kis jószágot. Kiemeltem hát Párizs mocsarából, és átültettem ide, hogy egy angol vidéki ház egészséges talajában verjen gyökeret, és tisztának nőjön föl. Mrs. Fairfax magára bízta Adèle-t. Most már tudja, hogy a gyerek egy francia táncosnő törvénytelen csemetéje, és talán másképpen fog vélekedni nevelőnői állásáról és a gyermekről. Egy szép napon majd azzal jön hozzám, hogy talált egy másik helyet... és megkér, hogy keressek új nevelőnőt. Nos?

- Nem. Adèle nem felelős sem az anyja, sem az ön hibáiért. Kedvelem a kislányt, és most, hogy többet tudok róla, még inkább ragaszkodom hozzá. Szegény kis árva; mert árva, ha szülei élnek is. Anyja elhagyta, ön pedig megtagadja. Hogyan is szerethetném jobban egy gazdag család elkényeztetett gyermekét, aki úgyis gyűlöli a nevelőnőjét, mint egy magányos kis árvát, aki vonzódik hozzám?

- Igen, hát ilyen szempontból is lehet nézni a dolgot. De nekem most be kell mennem. Jó lesz, ha maga is bemegy; sötétedik.

Én még néhány percig kint maradtam. Adèle-lel és a kutyával versenyt futottunk, labdáztunk. Mikor bementünk, levettem Adèle kabátját, kalapját, és ölembe ültettem a gyermeket. Egy óra hosszat hagytam, hogy csacsogjon, amiről akar, még azokért az apróbb nyegleségekért sem utasítottam rendre, amelyekre hajlamos volt, ha az ember szabadjára engedte, és amelyeket francia anyjától örökölt, az angol természettől idegen könnyelműségre vallottak. De azért Adèle-nek voltak jó tulajdonságai is, és ezeket én a legmesszebbmenően méltányoltam. Kerestem a hasonlatosságot Mr. Rochesterrel, de sem arcvonásaiban, sem magatartásában nem találtam. Egyetlen hangja sem emlékeztetett Mr. Rochesterre. „Kár - gondoltam -, ha a kislány hasonlítana hozzá, bizonyára többet törődnék vele.”

Mikor visszavonultam a szobámba, elejétől végig átgondoltam a történetet, amelyet Mr. Rochester elmondott. Amint ő maga is megjegyezte: a történetben nem volt semmi rendkívüli; egy gazdag angol úr szenvedélye egy francia táncosnő iránt, s a táncosnő árulása bizonyára megszokott história a társaságban. De az a görcsös izgalom, amely elfogta, mikor mostani, nyugodtabb lelkiállapotáról és a hazatérés örömérő beszélt, az igenis rendkívüli volt. Egy darabig eltűnődtem ezen, de minthogy megfejteni úgysem tudtam a rejtélyt, inkább egyébre gondoltam. Mr. Rochester irántam tanúsított magatartását kezdtem elemezni. Bizalma hízelgő volt, ezt el kellett ismernem. Néhány hét óta udvarias volt, egészen más, mint eleinte. Úgy látszott, nem vagyok többé útjában; nem nézett keresztül rajtam jeges gőggel. Ha véletlenül összeakadtunk, úgy tetszett, örül: mindig volt egy-két szava, néha egy-egy mosolya is számomra. Amikor hívatott, hogy csatlakozzam hozzá, úgy fogadott, mint egy kedves vendéget. Már-már kezdtem azt hinni, hogy valóban szórakoztatja a jelenlétem, és hogy ezekben az esti együttlétekben neki éppannyi öröme telik, mint nekem.

Én aránylag keveset beszéltem, de élvezettel hallgattam őt. Közlékeny természetű volt; tetszett neki, hogy valakinek, aki még egyáltalán nem ismeri a világot, feltárhatja a világ sokszínűségét és érdekességeit (nem a romlottság, a gonoszság változataira gondolok, hanem arra az érdekességre, amely a helyszín tágasságából fakadt, arra a különös újszerűségre, amely számomra az eseményeket jellemezte), mondom, én élvezettel hallgattam, elképzeltem azt, amiről beszélt, gondolatban követtem őt az ismeretlen tájakon, és soha nem kellett megbotránkoznom, vagy akár csak megütköznöm egyetlen mondatán sem.

Fesztelen modora az én kínos félszegségemet is feloldotta. Nyíltságát, amely barátságos volt, kendőzetlen, de kifogástalanul udvarias, egyre vonzóbbnak találtam. Olykor úgy éreztem,

mintha rokonom lenne inkább, nem kenyéradó gazdám. Néha ugyan még most is zsarnokoskodott, de ezt már nem vettem a szívemre. Tudtam, hogy ilyen a természete, nem lehet rajta változtatni. Életemnek ez az új színe olyan boldoggá, olyan hálássá tett, hogy a magányosság érzése nem gyötört többé, nem vágytam családi körre. Sorsom vékony félholdja mintha megnőtt, kiszélesedett volna, az élet lassan formát öltött, értelmet nyert. Egészségi állapotom javult, kicsit meghíztam és megerősödtem.

Hogy azért most is csúnyának láttam-e Mr. Rochestert? Nem, kedves olvasóm: a hála és más derűs érzések szemével nézve végtelenül rokonszenvesnek találtam ezt az arcot. Mr. Rochester puszta jelenléte több melegséget, több derűt árasztott szét a szobában, mint a legvidámabban pattogó tűz. De azért a hibáiról nem feledkeztem meg: annál kevésbé, mert hiszen egyiket-másikat minduntalan tapasztalnom kellett. Büszke volt, gúnyos, nyers mindennel szemben, amit alsóbbrendűnek talált. Lelkem legmélyén tudtam, hogy irántam való nagy kedvességét másokkal szemben tanúsított igazságtalan szigorúság ellensúlyozza. Szeszélyes is volt, kiszámíthatatlanul szeszélyes. Nemegyszer történt meg, hogy üzent értem, olvassak fel neki valamit. Aztán amikor lementem, ott találtam egyedül a könyvtárszobában, fejét összekulcsolt karjára hajtva, és amikor fölnézett, rosszindulatú, szinte gyűlölködő mogorvaság torzította el vonásait. De én hittem abban, hogy szeszélyessége, durvasága és egykori erkölcsi gyengesége (azért mondom: *egykori,* mert úgy tetszett, ebből már teljesen kigyógyult) a sorsnak valamely kegyetlen csapásából fakad. Hittem, hogy alapjában jó szándékú, magasabbra törekvő, tisztult ízlésű ember, s ezt a sok rosszat csak a szerencsétlen körülmények, a hibás nevelés, a sors ádáz csapásai fejlesztették ki benne. Hittem, hogy komoly értékek rejtőzködnek lelke mélyén, csak még nem kerülhetnek felszínre a föléjük halmozódott szenny- és salakréteg alól. Azt sem tagadhatom, hogy bánkódása fájt nekem, és sokat adtam volna érte, ha megvigasztalhatom.

Közben lefeküdtem, a gyertyát is eloltottam, de nem tudtam elaludni. Folyton arra kellett gondolnom, milyen kísérteties volt az arca, amikor a ház előtt megállva arról beszélt, hogy a sors szelleme megjelent előtte, és azt kérdezte, *mer-e* boldog lenni Thornfieldben.

„Miért ne merne? - kérdeztem magamtól. - Mi az, ami elidegeníti a háztól? Vajon rövidesen megint útra kel? Mrs. Fairfax azt mondja, nagyon ritkán tölt két hétnél hosszabb időt idehaza, és most már két hónapja itthon van. De szomorú lesz az élet, ha elmegy! Lehet, hogy az egész tavaszon, nyáron, őszön át távol marad. Még a napfénynek sem lehet örülni nélküle!”

Nem tudom, végül elaludtam-e vagy sem, csak arra emlékszem, hogy valami különös, vészjósló neszre riadtam fel. Megbántam, hogy eloltottam a gyertyát; az éjszaka félelmetesen sötét volt. Szorongó érzés fogott el. Felültem az ágyban, és figyeltem. A zaj elcsendesedett.

Megpróbáltam elaludni, de a szívem nyugtalanul dobogott. Valahol messze, lent a csarnokban, kettőt ütött az óra. Mialatt az óraütésre figyeltem, úgy tetszett, hogy valaki a szobám ajtaján kaparászik, mintha a menekülés útját keresné odakint a sötét folyosón.

- Ki az? - szólaltam meg.

Semmi felelet. A félelem szinte megdermesztett.

Egyszerre eszembe jutott, hogy talán a kutya. Ha olykor a konyhaajtót nyitva felejtették éjszakára, Vezér megtalálta az utat Mr. Rochester szobájához, magam is nemegyszer láttam reggelenként a gazdája küszöbén feküdni. Ez a gondolat kissé megnyugtatott; visszafeküdtem. A csend megnyugtatja az idegeket, s minthogy most halotti csend uralkodott a házban, úgy éreztem, hogy kezdek elálmosodni. De úgy volt megírva a csillagokban, hogy ezen az éjszakán nem hunyhatom le szememet. Az álomtündér már közeledett, de egyszerre riadtan volt kénytelen menekülni. Valami hátborzongató hang hallatszott.

Démoni nevetés - halk, mély, elfojtott nevetés hangzott fel a folyosón, közvetlenül a kulcslyuk előtt. Ágyam feje közel esett az ajtóhoz, és első pillanatban azt hittem, hogy a titokzatos nevető szellem ott áll mellettem, vagy talán inkább a párnámon kuporog. Fölkeltem, körülnéztem, nem láttam semmit. S míg meredt szemmel bámultam magam elé, a titokzatos hang újra hallatszott; most már tudtam, hogy az ajtó mögül. Előbb arra gondoltam, hogy odamegyek és bereteszelem az ajtót, aztán mégsem tettem, hanem kiszóltam: - Ki van ott?

Furcsa, gurgulázó-nyöszörgő hang felelt. Aztán lépéseket hallottam. Nemrégiben ajtót csináltattak a második emeletre vezető lépcső elé, hogy a feljáratot el lehessen zárni. A lépések arrafelé távolodtak, egy ajtó kinyílt és becsukódott, majd újra csend lett.

„Ki volt ez? - tűnődtem. - Grace Poole? Megszállta az ördög?" Úgy éreztem, képtelen vagyok egyedül maradni. Átmegyek Mrs. Fairfaxhez. Ruhába bújtam, kendőt borítottam a vállamra. Reszkető kézzel toltam vissza a reteszt. Odakint a folyosót borító szőnyegen égő gyertyát pillantottam meg. Ezen csodálkoztam, de még jobban csodálkoztam azon, hogy a levegő olyan vastag, mintha füstös lenne, és miközben jobbra-balra nézegettem, keresvén, hogy honnan jön a füst, erős égett szagot éreztem.

Valami nyikorgott: egy nyitott ajtó, mégpedig Mr. Rochester szobájának ajtaja, és a füstfelhők onnan gomolyogtak kifelé. Már eszem ágában sem volt Mrs. Fairfaxhez menni. Grace Pooleról és a hátborzongató kacagásról is elfeledkeztem. Egy szempillantás alatt bent termettem Mr. Rochester szobájában. Lángnyelvek nyaldosták körül az ágyát; a függönyök is lánggal lobogtak. S a tűz és füst közepette Mr. Rochester mélyen, mozdulatlanul aludt.

- Keljen föl! Keljen föl! - kiáltottam, és megráztam a vállát, de ő csak mormogott valamit, és a másik oldalára fordult. A füst már elkábította. Egyetlen perc vesztegetni való idő sem volt már, maga az ágynemű is lángot fogott. A mosdóhoz szaladtam, szerencsére a mosdótál is, a kancsó is tele volt vízzel. Az egészet ráöntöttem az ágyra, aztán visszaszaladtam a szobámba, fogtam az én vizeskancsómat is, újra megkereszteltem az ágyat, és Isten segítségével sikerült a tüzet eloltanom.

A megfékezett elem sziszegése, a porcelán csörömpölése - mert az egyik kancsó, miután kiürítettem, kirepült a kezemből és összetört -, de főképpen a zuhany végre fölébresztette Mr. Rochestert. A sötétben is tudtam, hogy ébren van, mert amikor rájött, hogy csuromvíz ő is, meg az ágya is, hangosan káromkodott.

- Mi van itt? - kérdezte. - Árvíz?

- Nem, uram - feleltem. - Tűz volt. Keljen fel, kérem, nehogy meghűljön. Rögtön hozok egy gyertyát.

- Az isten szerelmére, ki van itt? Maga az, Jane Eyre? Mit művelt velem, maga boszorkány? Másvalaki is van a szobában? Vízbe akart fullasztani?

- Hozom a gyertyát, uram. De esedezem: keljen föl. Valaki merényletet tervezett az ön élete ellen; minél előbb kideríti, hogy ki és miért, annál jobb.

- Így, fölkeltem. De nem ajánlanám, hogy máris hozza azt a gyertyát; várjon két percet, amíg száraz holmiba bújok, ha ugyan találok valami szárazat. Jól van, itt a házikabátom. Most már szaladhat!

Szaladtam. A folyosón még égett a gyertya, azt fölkaptam. Kivette a kezemből, magasra tartotta, megnézte a feketére perzselődött ágyat, a vízben úszó ágyneműt és a szőnyegen szétterülő víztócsákat.

- Mi ez? - kérdezte. - Ki csinálta?

Röviden elmondtam, amit tudtam. A hátborzongató nevetést, amely felülről hallatszott, a második emeleti lépcső felé távolodó lépéseket, a füstöt, az égésszagot, amely a szobájába vezetett. Elmondtam, hogy mit találtam itt, amikor beléptem, és hogy kénytelen voltam minden vizet, amit hamarjában találtam, rázúdítani.

Nagyon komolyan hallgatott végig, arca inkább tűnt gondterheltnek, mint meghökkentnek. Mikor én elhallgattam, ő még jó ideig nem szólalt meg.

- Szóljak Mrs. Fairfaxnek? - kérdeztem.

- Mrs. Fairfaxnek? Még csak az hiányzik. Dehogy szóljon. Hadd aludjék nyugodtan.

- Akkor hát behívom Leah-t, és felkeltem Johnt meg a feleségét.

- Szó sincs róla. Ne hívjon ide senkit. Nem fázik? Ha fázik, vegye föl a köpenyemet, burkolózzék bele, és üljön le ide, ebbe a fotelbe, így. A lábát tegye föl a zsámolyra, nehogy átnedvesedjék. Most egypár percre egyedül hagyom. A gyertyát is magammal viszem. Ne mozduljon, amíg vissza nem jövök, olyan csendesen viselkedjék, mint egy kisegér. Nekem föl kell mennem a második emeletre. Ismétlem: ne mozduljon, és ne hívjon senkit.

Elment. Utánanéztem az eltűnő gyertyafénynek. Halk léptekkel haladt végig a folyosón, nagyon halkan nyitotta ki és csukta be a lépcső ajtaját. Teljes sötétségben maradtam. Hallgatóztam, de nem hallottam semmit. Nagyon hosszú idő múlt el. Fáradt voltam, a vastag köpenyben is dideregtem. Semmi értelmét nem láttam annak, hogy ott gubbasszak, ha úgysem szabad fölvernem a házat. Már-már arra gondoltam, hogy ellenszegülök Mr. Rochester parancsának, és visszamegyek a szobámba, amikor végre feltűnt a gyertyafény, és mezítelen lábak lépteit hallottam a folyosóról. „Remélem, hogy ő az - gondoltam -, és nem valami kísértet megint.”

Belépett. Sápadt volt és levert.

- Minden kiderült - mondta, és a gyertyát letette a mosdóra. - Úgy volt, ahogy gondoltam.

- Hogyan, uram?

Nem felelt, összefont karokkal állt, tekintetét a padlóra szögezte. Néhány perc múlva különös hangon megkérdezte:

- Mit is mondott az előbb? Nem emlékszem, hogy látott-e valamit, mikor kinézett a szobája ajtaján.

- Nem láttam semmit, uram, csak az égő gyertyát a padlón.

- De valami furcsa nevetést hallott, azt mondja? Nem most hallotta először, igaz?

- Igen, uram. A második emeleten lakik egy Grace Poole nevű varrónő, az nevet ilyen különösen.

- Eltalálta. Grace Poole nagyon különös teremtés. Erre a témára még visszatérünk. Addig is nagyon örülök, hogy rajtam kívül maga az egyetlen személy a házban, aki pontosan tudja, mi történt ma éjjel. Maga nem szokott fecsegni, erről se szóljon senkinek. Majd én kitalálok valami mesét. Most menjen vissza a szobájába, én majd a könyvtár díványán töltöm az éjszaka hátralevő részét. Négy felé jár: a cselédek két óra múlva fölkelnek.

- Akkor hát jó éjszakát, uram.

Meglepett arcot vágott, nagyon következetlenül, mert hiszen ő mondta, hogy menjek lefeküdni.

- Micsoda! - kiáltott föl. - Máris itt akar hagyni?

- Azt mondta, hogy menjek vissza a szobámba, uram.

- De nem búcsúzás nélkül, nem anélkül, hogy megköszönném, amit értem tett! Egyszóval nem ilyen kurtán, szárazon. Hiszen az életemet mentette meg, méghozzá a leggyötrelmesebb kínhaláltól, és most úgy akar elmenni, mint egy idegen! Legalább a kezét hadd szorítsam meg.

Kinyújtotta a kezét, s megfogta az én kezemet, előbb csak egyik kezével, azután mind a kettővel.

- Megmentette az életemet, és én boldog vagyok, hogy végtelen hálára kötelezett. Ennél nagyobbat nem mondhatok. Nincs még egy élőlény a világon, akitől el tudnám viselni, hogy ilyen mértékben adósává tett. A maga jóságát nem érzem tehernek, Jane.

Elhallgatott, rám nézett; néhány szó szinte láthatóan már ott remegett ajkán, de hangja fegyelmezetten csengett.

- Jó éjszakát, uram. Ne beszéljünk adósságról, teherről, jóságról.

- Tudtam - folytatta -, hogy valamikor, valami módon jót fog tenni velem, ezt már az első alkalommal kiolvastam a szeméből. Az ember megérzi az ilyet, és... - itt megint elhallgatott - és nem ok nélkül - folytatta gyorsan - találtam a mosolyát olyan megindítónak. Az emberek sokat beszélnek első látásra keletkezett ösztönös vonzalmakról, azt mondják, hogy vannak földre szállt angyalok - a leghihetetlenebb mesében is van valami igazság. Drága kis életmentőm, jó éjszakát!

Melegen zengett a hangja, és a szemében valami idegen tűz lobbant föl.

- Örülök, hogy véletlenül ébren voltam - mondtam, és az ajtó felé indultam.

- Micsoda?! El akar menni?

- Nagyon fázom, uram.

- Fázik? Persze, hiszen vízben áll! Menjen, Jane, menjen!

De a kezemet még akkor sem eresztette el.

- Mozgást hallok Mrs. Fairfax szobájából - mondtam, hogy ráijesszek.

- Hát jól van, menjen.

Végre elengedte a kezemet. Visszamentem a szobámba, lefeküdtem, de nem tudtam elaludni. Mintha háborgó tenger hullámain hánykolódtam volna, kétség és öröm között! Olykor úgy tetszett, hogy a vadul csapkodó hullámokon túl az Ígéret Földjének szelíd, dombos tája tűnik fel, és időnként a remény friss szélrohama diadalmasan sodort a boldog cél felé; de a célt nem értem el, még képzeletben sem, mert az ellenszél visszasodort, messzire a parttól. Az értelem birokra kelt a mámorral, a józan ész leintette a szenvedélyt. A lázas izgalom nem hagyott pihenni. Mihelyt megvirradt, fölkeltem.

TIZENHATODIK FEJEZET

Az álmatlan éjszakát követő napon alig vártam, hogy Mr. Rochesterrel találkozzam, hallani akartam a hangját, de féltem is a találkozástól. Egész délelőtt azt reméltem, hogy benyit a tanulószobába. Néha bejött egy-két percre, és aznap biztosan számítottam látogatására.

De a délelőtt úgy múlt el, mint máskor. A tanulás nyugodt menetét semmi sem szakította félbe. Csak reggeli után hallottam valami nyüzsgést Mr. Rochester szobája tájékáról. - Mrs. Fairfaxnek meg Leah-nak és a szakácsnőnek, vagyis John feleségének a hangját, sőt John dörmögését is. „Milyen szerencse, hogy nem égett meg az úr!”; „Roppant veszélyes a gyertyát égve hagyni éjszakára!”; „Jó, hogy volt annyi lélekjelenléte, hogy a vizeskancsóhoz nyúljon!”; „Csak azt csodálom, hogy nem keltett föl senkit!”; „Remélhetőleg nem fázott meg a hideg könyvtárszobában, mert ott aludt a díványon.” - Ilyeneket hallottam.

A beszélgetést nagy súrolás, bútortologatás zaja követte. Mikor ebédhez menet elhaladtam a szoba nyitott ajtaja előtt, láttam, hogy már teljesen rendben van, csak az ágy függönye hiányzik. Leah a füstös ablakokat tisztogatta. Éppen meg akartam szólítani, mert szerettem volna tudni, hogyan adták be az esetet a személyzetnek, de észrevettem, hogy még valaki van a szobában. Egy asszony ült az ágy mellett egy széken, és karikákat varrt az új függönyre. Az asszony nem volt más, mint Grace Poole.

Ott ült közömbösen és nyugodtan, mint mindig, barna szövetruhájában, kockás kötényével, fehér kendővel a nyaka körül, fehér főkötőben. A munka szemmel láthatóan minden figyelmét lekötötte. Közönséges arcán nyoma sem volt sápadtságnak vagy izgalomnak, a legcsekélyebb jel sem árulta el, hogy ez az asszony az éjszaka gyilkos merényletet követett el, és hogy az, akit meg akart ölni, fölkereste rejtekhelyén, és (én így gondoltam) szemébe vágta gaz szándékát. Csodálkoztam és zavarban voltam. Ő felnézett egy pillanatra, mialatt én szótlanul bámultam rá, de még csak össze sem rezzent, a bűntudatnak, a felfedeztetéstől való félelemnek árnyéka sem suhant keresztül arcán. - Jó reggelt, kisasszony - mondta röviden és közömbösen, azzal másik karikát, zsinórt vett kezébe, és ismét belemerült munkájába.

„Próbára teszem - gondoltam -, ezt az érzéketlenséget nem lehet emberi ésszel fölérni.”

- Jó reggelt, Grace - mondtam. - Mi történt itt? A személyzet annyi mindenfélét beszél.

- Az úr olvasott az ágyban, közben elaludt, és a gyertya lángja belekapott az ágy függönyébe, de szerencsére fölébredt az úr, mielőtt az ágynemű és az ágy fája tüzet fogott volna, és a mosdóvízzel eloltotta a lángokat.

- Különös! - mondtam halkan, aztán mereven reá szegezve tekintetemet: - És Mr. Rochester nem keltett föl senkit? Senki nem hallotta a mozgást?

Most megint rám nézett, és ezúttal nem volt annyira kifejezéstelen az arca. Úgy tetszett, gyanakvóan vizsgál.

- Tetszik tudni, hogy a cselédszobák messze vannak, ott nem hallottak semmit. Mrs. Fairfax szobája meg a kisasszonyé esik legközelebb az úr szobájához. De Mrs. Fairfax azt mondja, hogy ő sem hallott semmit. Idősebb emberek rendesen mélyen alusznak. - Szünetet tartott, aztán erőltetett közömbösséggel, de mégis sokatmondóan hozzátette: - De a kisasszony fiatal, és úgy gondolom, éberen alszik. Nem tetszett hallani valamit?

- De hallottam - mondtam még halkabban, hogy Leah az ablaknál ne hallhassa. - Hallottam valamit. Először azt hittem, a Vezér, de a kutya nem tud nevetni, márpedig én esküdni merek rá, hogy nevetést hallottam, különös nevetést.

Új szálat szakított a gombolyagról, gondosan végighúzta a viaszdarabot a fonálon, biztos kézzel befűzte a szálat a tűbe, aztán nagyon nyugodtan így szólt:

- Nem valószínű, hogy az úr nevetett, kisasszony. Ha az embernek az élete veszedelemben forog, nemigen nevet. Talán álmodni tetszett.

- Nem álmodtam - feleltem most már kissé ingerülten, mert hűvös nemtörődömsége dühbe hozott. Megint rám nézett, fürkészően.

- Megmondta a kisasszony az úrnak, hogy nevetést hallott? - kérdezte.

- Ma reggel még nem volt alkalmam beszélni vele.

- És arra sem gondolt a kisasszony, hogy kinyissa az ajtót, és kinézzen a folyosóra? - kérdezősködött tovább.

Valósággal keresztkérdéseket intézett hozzám, mintha így akarna valamit kicsikarni belőlem. Eszembe villant, hogy ha ő rájött vagy sejti, hogy én tudok bűnéről, még utóbb rajtam áll bosszút. Jó lesz vigyázni.

- Sőt, ellenkezőleg, bereteszeltem az ajtómat.

- Hát nem szokta mindig bereteszelni a kisasszony az ajtót, mielőtt lefekszik?

Az elvetemült teremtés! Így akarja kitudni a szokásaimat, hogy aztán azokhoz igazodjék! A felháborodás megint fölébe kerekedett a józan megfontoltságnak. Élesen válaszoltam:

- Idáig gyakran nem zárkóztam be éjszakára. Nem tartottam szükségesnek, eszembe sem jutott, hogy Thornfield Hallban tartani kell valami veszedelemtől vagy kellemetlenségtől. De a jövőben - nyomatékosan hangsúlyoztam a szavakat - lesz rá gondom, hogy bereteszeljem az ajtót, mielőtt le merek feküdni.

- Hát azt nagyon okosan tetszik tenni. Ez a környék nagyon csendes, soha nem hallottam, hogy rablók garázdálkodtak volna errefelé, pedig hát köztudomású, hogy az ezüstös szekrényekben sok száz font értékű ezüst van felhalmozva. Meg aztán, tetszik tudni, ilyen nagy házban aránylag kicsi a személyzet, mert az úr nagyon ritkán van idehaza. Ha meg hazajön, agglegény lévén, nincs nagy kiszolgálásra szüksége. De én mindig azt gondolom, ami biztos, az biztos. Azt a reteszt eltolni igazán nem fáradság, és legalább nyugodtan alszik az ember. Tetszik tudni, kisasszony, van, aki szeret mindent a Gondviselésre bízni, de én azt gondolom, hogy magunknak is tennünk kell valamit, elég, ha a Gondviselés megáldja cselekedeteinket.

A prédikáció befejeződött; szokatlanul hosszú beszéd volt, s józansága egy kvéker asszonynak is becsületére vált volna.

Én a szó szoros értelmében úgy álltam ott, mintha fejbe kólintottak volna. Nem győztem ámuldozni azon, hogy valaki ilyen fegyelmezett, ilyen képmutató tud lenni.

Ekkor belépett a szakácsnő. - Grace Poole - mondta -, a személyzet ebédje mindjárt kész. Lejön ebédelni?

- Nem megyek le. Legyen szíves, tegye tálcára az ebédemet, egy darab pástétomot kérek, meg a rendes adag sörömet, s majd én fölviszem.

- Húst ne adjak?

- Hát egy falatot, ha lesz szíves. És egy darabka sajtot, más semmit.

- És a tejes pudinggal mi legyen?

- Azt egyelőre hagyja. Majd tea előtt lemegyek és megfőzöm.

A szakácsnő most hozzám fordult: - Mrs. Fairfax várja ebédre a szobájában.

Csak fél füllel tudtam Mrs. Fairfaxnek a kigyulladt függönyről tartott előadására figyelni. Gondolataimat elfoglalta a Grace Poole-féle rejtély. Nemcsak hogy egyéniségét nem értettem; szerepét itt a házban még kevésbé. Miért nem csukatták le? Vagy a legjobb esetben: miért nem bocsátották el azonnal a szolgálatból? Hiszen Mr. Rochester az éjszaka csaknem kimondta, hogy Grace Poole a vétkes. Miféle titokzatos ok tarthatja vissza attól, hogy nyíltan megvádolja? Miért kötötte a lelkemre, hogy én se szóljak senkinek? Roppant különös, hogy egy gőgös, bátor, bosszúállásra hajlamos úriember ennyire a hatalmában legyen, úgyszólván a legutolsó cselédjének! Hogy amikor az a senki az életére tör, a gazdája akkor sem meri nyíltan vádolni a merénylettel, még kevésbé megbüntetni!

Ha Grace szép és fiatal lett volna, azt hihetném, hogy a megfontoltságnál és a félelemnél gyöngédebb érzelmek indítják Mr. Rochestert erre a különös viselkedésre. De a meglett korú, minden női bájt nélkülöző Grace Poole-lal szemben ilyesmiről szó sem lehetett. „Mégis - töprengtem magamban - egyszer ő is fiatal volt, körülbelül egykorú lehet gazdájával. Mrs. Fairfax említette, hogy Grace már sok éve él a kastélyban. Szép ugyan fiatal korában sem lehetett, de talán voltak olyan vonzó tulajdonságai, amelyek ellensúlyozták a rossz külsejét. Mr. Rochester kedveli a határozottságot, és kedvel mindent, ami kirí a hétköznapi egyhangúságból. Az kétségtelen, hogy Grace nem tucatember. Mit lehet tudni; talán egy régi szeszély (az ilyen hirtelen természetű, konok embernél minden lehetséges) Grace hatalmába adta őt, s az asszony most nem engedi ki karmaiból, és Mr. Rochester nem mer erélyesen szakítani vele.” De amikor idáig értem tépelődésemben, megjelent előttem Mrs. Poole lapos, szögletes alakja, csúnya, száraz, sőt durva arca, és azt gondoltam: nem, ez lehetetlen! „De hátha mégis - súgta egy titkos hang. - Te sem vagy szép, és talán mégis tetszel Mr. Rochesternek. Tagadhatatlan, hogy gyakran úgy érezted: tetszel neki, és az éjszaka... emlékezzél szavaira, emlékezzél tekintetére, emlékezzél hangjára!”

Ó, hiszen emlékeztem, nagyon is emlékeztem mindenre: szavaira, pillantására, hangjára! Ott ültem a tanulószobában, Adèle rajzolt, én föléje hajoltam, és irányítottam a ceruzáját. A kislány egyszerre fölriadt.

- *Qu’avez-vous, mademoiselle?*- kérdezte. - *Vos doigts tremblent comme la feuille, et vos joues sont rouges: mais, rouges comme des cerises!*[19]

- Fejembe ment a vér, Adèle, attól, hogy lehajoltam.

Ő tovább rajzolt, én tovább álmodoztam.

Igyekeztem szabadulni attól a gyűlöletes elképzeléstől, hogy Grace Poole és Mr. Rochester - nem, nem, ez undorító! Összehasonlítottam magam Grace-szel, és úgy találtam, hogy én merőben más vagyok, mint ő. Bessie Leaven azt mondta, hogy én igazi úrihölgy vagyok, és igazat mondott: az vagyok, igazi úrihölgy. Amióta Bessie utoljára látott, változtam, méghozzá előnyömre. Kicsit meghíztam, nem vagyok olyan sápadt, élénkebb is lettem, mert az életem megszépült, és szívemben új remények ébredeztek.

---

[19] Mi van a kisasszonnyal? Az ujjai reszketnek, mint a falevél, és az arca piros, de olyan piros, mint a cseresznye! (francia)

- Esteledik - mondtam, az ablakon kitekintve.

Egész nap nem hallottam Mr. Rochester hangját vagy lépéseit. De este biztosan találkozom vele. Reggel még rettegtem a találkozástól, most sóvárogva vágytam utána. A visszafojtott vágyakozás türelmetlenné tett.

Mikor besötétedett, és Adèle fölment a gyerekszobába, Sophie-hoz, már egyebet sem tettem, mint vártam. Hallgatóztam, nem szólal-e meg a csengő, nem jön-e Leah az üzenettel. Olykor Mr. Rochester lépteit véltem hallani, az ajtó felé fordultam, remélve, hogy kinyílik, és ő belép rajta. Az ajtó azonban nem nyílt ki, és a szobába csak a sötétség jött be az ablakon át. De hát még nincs késő. Sokszor hét és nyolc között küldött értem, és most hat óra van. Csak nem kell csalódnom éppen ma, amikor annyi mindent szeretnék neki mondani! Elhatároztam, hogy Grace Poole-t is szóba hozom újra, kíváncsi vagyok, mit felel majd. Egyenesen megkérdezem tőle, igazán azt hiszi-e, hogy az éjszakai gyújtogatást Grace Poole követte el, és ha igen, akkor miért kell titokban tartani a gonosztettet? Nem baj, ha kíváncsiságomon bosszankodik is egy kicsit. Én értek hozzá, hogy le is csillapítsam, ha felingereltem. Ez egyike legnagyobb gyönyörűségeimnek, s valami tévedhetetlen ösztön mindig megóv attól, hogy elvessem a sulykot. Játszom a tűzzel, késélen táncolok. A formákat szigorúan megtartom, alárendelt helyzetemről egy pillanatra sem feledkezem meg, de egyébként bátran és fesztelenül vitatkozom vele, és ebben a vitatkozásban mindkettőnknek öröme telik.

Végre lépések nyikorogtak a lépcsőn. Leah jött, de csak azt jelentette, hogy a tea Mrs. Fairfax szobájában vár. Örültem, hogy lemehetek, mert azt reméltem, hogy közelebb jutok Mr. Rochesterhez.

- Legfőbb ideje, hogy megigya a teáját - mondta a derék hölgy, mikor beléptem. - Ebédre alig evett valamit, úgy látszik, nem jól érzi magát. Olyan piros, mintha lázas lenne.

- Ó, dehogy, nincs semmi bajom. Kitűnően érzem magam.

- Bizonyítsa be azzal, hogy jó étvággyal eszik. Lesz szíves kitölteni a teát, én lekötöm ezt a tűt.

Miután a tűt lekötötte, fölállt, és lehúzta a redőnyt; idáig sajnálta kizárni azt a kevés nappali világosságot, ami még beszűrődött. Most már különben is rohamosan sötétedett.

- Jó idő van ma - jegyezte meg Mrs. Fairfax, az ablakon kitekintve. - Kicsit felhős ugyan, de azért egészben véve jó ideje volt Mr. Rochesternek a mai utazáshoz.

- Utazáshoz?! Mr. Rochester elutazott? Nem is tudtam, hogy nincs itthon.

- Reggeli után rögtön elindult. Mr. Eshton birtokára ment, Millcote-on túl, körülbelül tíz mérföldnyire. Azt hiszem, nagy társaság gyűlt ott össze, Lord Ingram, Sir George Lynn, Dent ezredes és még sokan.

- Nem is jön ma haza?

- Azt hiszem, még holnap sem. Valószínűleg egy hétig is odamarad, talán még hosszabb ideig. Ha ezek az előkelő urak összekerülnek, olyan jól érzik magukat együtt, és úgy dúskálnak minden földi jóban, hogy nem sietnek haza. A nőtlen urakat meg éppen nagyon kedvelik mindenütt, és Mr. Rochester olyan szellemes, olyan mulatságos, hogy azt hiszem, általános kedvence a társaságnak. A hölgyek is nagyon szeretik, annak ellenére, hogy nem mondható csinos férfinak. De magas műveltsége, szellemi képességei, előkelő származása és nagy vagyona többet nyomnak a latban, mint a csinos arc.

- Hölgyek is vannak ott, ahová ment?

- Hát először is ott van Mrs. Eshton a három leányával, igazán nagyon csinos, elegáns ifjú hölgyek; azután a két Ingram kisasszony: Blanche és Mary, mind a kettő gyönyörű. Hat vagy hét évvel ezelőtt, egyszer, karácsonykor, nagy bált rendezett Mr. Rochester. Akkor láttam Blanche Ingramet, csodálatosan szép volt, tizennyolc éves lehetett. Ha akkor látta volna az ebédlőtermet, Jane kisasszony! Milyen pompásan volt feldíszítve, milyen fényesen kivilágítva! Vagy ötvenen voltak meghíva, hölgyek és urak, a megye legelőkelőbb családjai, és Ingram kisasszony volt a bálkirálynő.

- Mesélje el, milyen volt, Mrs. Fairfax!

- Az ebédlő nagy ajtóit sarkig kitárták, mert karácsonykor a személyzetnek is be szabad mennie a csarnokba, hogy meghallgassa a hölgyek énekét, zongorajátékát. Mr. Rochester ragaszkodott hozzá, hogy én a vendégek közé is bemenjek, ott aztán leültem egy csendes sarokba, és gyönyörködtem a képben. Soha nem láttam tündöklőbbet; a hölgyek a legújabb divatú estélyi ruhákban, egyik szebb, mint a másik, legalábbis a fiatalok. De mondom, Ingram kisasszony vitte el a pálmát.

- Milyen volt?

- Magas, karcsú, királynői termet, szép kebel, lejtős váll, hosszú, kecses nyak, kissé olajbarna arcbőr, nemes vonások. A szeme, akár Mr. Rochesteré: nagy, fekete és szikrázó, mint az ékszerei. És a haja is valami gyönyörű: hollófekete, és roppant érdekes frizurát viselt, nehéz hajfonatait hátul koronaszerűen feltűzte, elöl pedig hosszú, fénylő fürtökbe bodorította. Tiszta fehérbe volt öltözve. A mellén keresztbe font, borostyánkőszínű, széles, hosszú szalag, a derekán oldalt megkötve, rojtos végével hosszan omlott alá a habosfehér ruhán. Hajában is borostyánszín virágot viselt; nagyszerűen illett fényes, fekete hajához.

- Persze körülrajongták?

- Hogyne. És nemcsak szépségéért, hanem szellemességéért is. Meg énekelni is tudott, egy úr kísérte zongorán. Duettet énekeltek Mr. Rochesterrel.

- Mr. Rochesterrel? Nem is tudtam, hogy énekel.

- Ó, nagyon szép, mély basszus hangja van, különben is rendkívül muzikális.

- És Ingram kisasszonynak milyen a hangja?

- Dús, erős hang; nagyon szépen énekelt, élvezet volt hallgatni. Később zongorázott is. Én magam nem értek a zenéhez, de Mr. Rochester azt mondta, hogy kitűnően játszik.

- És ez a szép és tökéletes hölgy még nem ment férjhez?

- Úgy tudom, nem. Azt hiszem, az a baj, hogy nincs hozománya. Az öreg Lord Ingram vagyona jórészt hitbizomány volt, s szinte mindent legidősebb bátyjuk örökölt.

- De hát hogy lehet az, hogy nem szeretett bele valami gazdag arisztokrata vagy nemesúr? Mr. Rochester például? Hiszen ő is gazdag, nem?

- Gazdag. De tudja, elég nagy a korkülönbség köztük. Mr. Rochester közel van a negyvenhez, a leány meg alig huszonöt esztendős.

- No és? Sokkal nagyobb korkülönbséggel is naponta kötnek házasságot.

- Az igaz. De nem hiszem, hogy Mr. Rochester ilyesmit forgat a fejében. Hanem maga megint nem eszik, alig nyúlt valamihez, amióta asztalhoz ült.

- Nem vagyok éhes. Inkább szomjas vagyok. Szabad még egy csészével?

Megint vissza akartam térni Mr. Rochester és a szép Blanche házasságára, de Adèle bejött, és másról kellett beszélni. Mikor aztán egyedül maradtam, meghánytam-vetettem magamban a hallottakat, belenéztem a szívembe, megvizsgáltam gondolataimat és érzéseimet, megpróbáltam nyakon ragadni őket és a képzelet határtalan és járatlan térségéről visszaterelni a józan ész keskeny ösvényére.

Emlékezetem bevádolt tulajdon lelkiismeretem törvényszéke előtt, bevádolt, hogy micsoda reményeket, vágyakat, érzelmeket dédelgettem a szívem mélyén tegnap óta - dehogyis tegnap: már két hét óta. A józan ész most előlépett mint ítélőbíró, és a maga nyugodt modorában feltárta a rideg, leplezetlen valót. Kíméletlenül megmutatta, milyen ostobán fordítottam hátat a valóságnak, és hamis képzelgéssel áltattam magam. Az ítéletet én magam fogalmaztam meg, mondván...

Hogy Jane Eyre-nél nincs nagyobb bolond a föld kerekségén, mert önmagát csalta ezekkel az émelyítően édeskés hazugságokkal, és nektárként nyelte a mérget.

„Te - mondtam magamnak megvetően -, *te* merted azt képzelni, hogy kedvence vagy Mr. Rochesternek? *Te* merted azt hinni, hogy tetszel Mr. Rochesternek? Hogy egyáltalán törődik veled? Eredj már! Undorító az ostobaságod! Örültél, te buta, ha időnként különösen figyelmes volt hozzád, olyan figyelmes, mintha egyenrangúak lennétek. Egyenrangúak: ő, az előkelő, nagyvilági gavallér, és te, az ágrólszakadt nevelőnő! Hová ragadtattad magad, te szegény, együgyű teremtés! Legalább a saját érdekedben viselkedtél volna okosabban. Még ma reggel is szóról szóra elismételted magadban az éjszaka lejátszódott jelenetet! Szégyelld magad! Valamit mondott a szemedről, mi? Hát nyisd ki azt az elhomályosodott szemedet, te esztelen bábu, és nézzél magadba! Egyetlen nő sem lehet büszke rá, ha feljebbvalója udvarol neki, mert hiszen úgysem veszi feleségül. Őrült minden asszony, aki titkolt szerelmet táplál keblében, mert az ilyen titkolt, viszonzatlan szerelem fölemészti az életet. Ha pedig viszonzásra talál, akkor lidércfényszerűen olyan mocsaras vadonba csalogat, amelyből nincs többé menekvés.

Halljad hát az ítéletet, Jane Eyre: holnap magad elé teszed a tükröt, és megrajzolod a saját élethű arcképedet. Egyetlen vonást sem enyhítesz, semmiféle szabálytalanságot nem simítasz el, és alája írod a címet: »Egy csúnya, szegény, egyedülálló nevelőnő arcképe.«

Azután veszel egy sima elefántcsont lapocskát - van egy a festékesdobozodban -, fogod a palettádat, friss, üde színeket keversz, a legfinomabb teveszőr ecseteidet szeded elő, és gondosan megrajzolod az elképzelhető leggyönyörűbb arcot. Kifested a legcsodálatosabb színárnyalatokkal, olyannak, amilyennek Mrs. Fairfax írta le Ingram kisasszonyt. Meg ne feledkezzél a hollófürtökről, a keleties tüzű szempárról. Micsoda? Hogy a haj meg a szem színét Mr. Rochesterről mintázod? Szó sincs róla! Semmi érzelgősség, semmi nyafogás! Nincs kegyelem! Itt most már egyedül a józan ész parancsol. Képzeld magad elé a fenséges és mégis harmonikus vonalakat, a görög istennők szobraira emlékeztető keblet és nyakat, a káprázatóan fehér, gömbölyű kart és a finom kezet. Ne feledkezzél meg a briliánsgyűrűről és az arany karperecről sem; híven add vissza az estélyi ruha fénylő selymét és leheletszerű csipkéjét, a kecsesen megkötött, széles öv aranysárga színét, és ha elkészültél, írd alá a címet: »Blanche; egy művelt és előkelő hölgy arcképe.«

És valahányszor még a jövőben is azt találnád képzelni, hogy Mr. Rochester jó véleménnyel van rólad, vedd elő ezt a két képet, tedd őket egymás mellé, és mondd magadban ezt: Mr. Rochester, ha akarná, elnyerhetné ennek az előkelő hölgynek a szerelmét. Elképzelhető hát, hogy egyetlen komoly gondolatot vesztegessen egy ilyen jelentéktelen, jöttment kislányra?”

Miután elhatároztam, hogy megrajzolom a két arcképet, megnyugodva elaludtam.

Szavamat megtartottam. Egy-két óra alatt elkészült a magam krétarajz portréja. És nem egészen két hét alatt befejeztem egy elképzelt Blanche Ingram elefántcsont miniatűrjét is. Mikor ezt a bájos arcot összehasonlítottam a magamról készített rajzzal, az ellentét olyan kiáltó volt, hogy a legszigorúbb önfegyelem is meg lehetett elégedve. Különben is hasznomra vált a munka: két héten át foglalkoztatta kezemet és gondolataimat, és erőt adott az elhatározáshoz, amelyet kitörölhetetlenül szívembe akartam vésni.

Nem sok idő telt bele, gratulálhattam a dicséretes önfegyelemhez, amelybe belekényszerítettem magam. Ennek köszönhettem, hogy a közeljövő eseményeit aránylag nyugodtan szemléltem. Ha ezek az események készületlenül találnak, azt hiszem, még külsőre sem tudtam volna nyugodt maradni.

TIZENHETEDIK FEJEZET

Elmúlt egy hét, és Mr. Rochesterről semmi hír. Elmúlt tíz nap, és még nem jött haza. Mrs. Fairfax azt mondta, azon sem csodálkoznék, ha kiderülne, hogy a barátjától egyenesen Londonba ment, onnan pedig a kontinensre. Lehet, hogy egy évig sem mutatkozik Thornfieldben; gyakran előfordul, hogy ilyen hirtelen-váratlanul utazik el. Mikor ezt hallottam, mintha jeges kéz markolta volna a szívemet. Egy pillanatra mindenről megfeledkeztem, elkeserített a csalódás, de aztán összeszedtem magam, rendet teremtettem érzelmeim zűrzavarában. Igazán csodálatos, milyen hamar kiköszörültem a csorbát, és tisztáztam a félreértést, amely szerint nekem jogom lett volna érdeklődni Mr. Rochester személyes ügyei iránt. Szó sincs arról, hogy megalázkodtam, és szolgai módon figyelmeztettem magamat alárendelt helyzetemre. Ellenkezőleg, így érveltem:

„Neked a világon semmi közöd Thornfield urához, azon túl, hogy gyámleányát tanítod, ezért fölveszed a fizetést, és hálás vagy a nyájas és tiszteletteljes bánásmódért, amelyhez egyébként, ha kötelességedet becsületesen teljesíted, jogod is van. Hidd el, ez az egyetlen kapcsolat, amelyet ő is elismer kettőtök között, tehát ne aggass rá mindenféle nem kívánt érzelmeket, elragadtatást, aggodalmat s a többi. Ő más társadalmi osztályba tartozik, te maradj a magad portáján, és becsüld többre önmagadat, semhogy szíved-lelked legszentebb érzelmeit olyanvalakire pazaroljad, aki ezekből az érzelmekből nem kér, sőt azokat megvetéssel visszautasítja."

Csendesen végeztem a munkámat, de olykor eszembe ötlött, nem lenne-e okosabb, ha itt hagynám Thornfieldet.

Gondolatban már hirdetéseket fogalmaztam, és új állásokon törtem a fejem. Ezeket a gondolatokat nem kellett elfojtanom; nem baj, ha gyökeret vernek, kiterebélyesednek, gyümölcsöt hajtanak.

Körülbelül két hete lehetett távol Mr. Rochester, mikor a posta levelet hozott Mrs. Fairfaxnek.

- Az úr írt - mondta, miután egy pillantást vetett a borítékra. - No, most megtudjuk, hazajön-e vagy sem.

Mialatt feltörte a pecsétet és elolvasta a levelet, én tovább ittam a kávémat (éppen a reggelinél ültünk). A kávé forró volt, és ennek tulajdonítottam, hogy a vér hirtelen arcomba tódult. Hogy a kezem mitől remeg, és hogy miért ömlött ki a kávé fele a csészealjra, azon nem óhajtottam gondolkozni.

- Nahát - szólalt meg Mrs. Fairfax -, sokszor az az érzésem, hogy mi itt Thornfieldben túl csendesen élünk. Most aztán nem panaszkodhatom, mert legalább egy ideig ugyancsak zajosnak ígérkezik az élet.

Még mindig a szemüvege előtt tartotta a levelet. Én pedig, mielőtt kérdezősködni mertem volna, lehajoltam és megkötöttem Adèle kötényszalagját, amely véletlenül kioldódott. Majd adtam neki még egy zsemlét, és teletöltöttem a poharát tejjel. Csak ezután kérdeztem, odavetve:

- Mr. Rochester nem jön egyhamar haza, ugye?

- De igen. Azt írja, három nap múlva, vagyis csütörtökön. És nem egyedül jön, vendégeket hoz magával. Hogy hányat, azt nem tudom, de utasítást ad, hogy a legszebb vendégszobákat hozassam rendbe, a könyvtárban és a szalonokban csináltassak nagytakarítást. Fogadjak

konyhaszemélyzetet a millcote-i György fogadóban vagy ahol akarok. A hölgyek magukkal hozzák a komornájukat, az urak az inasukat, tehát ugyancsak telt házunk lesz.

Mrs. Fairfax megitta a kávéját, és már sietett is intézkedni és megkezdeni a hadműveleteket.

Az a három nap rendkívül mozgalmas volt. Én azt hittem, hogy Thornfield minden szobája példás rendben van, de úgy látszik, tévedtem. Három kisegítő takarítóasszony reggeltől estig súrolt, kefélt, szőnyeget porolt, képeket akasztott le és föl, tükröket és csillárokat fényesített. A vendégszobák kandallóiban vidáman lobogott a tűz, és annyi ágyneműt, vánkost, pelyhesdunyhát szellőztettek, amennyit sem azelőtt, sem azóta soha nem láttam. Adèle-t egészen megvadították az előkészületek. Azt kívánta, hogy Sophie szedje elő minden „toalettjét" - így hívta a ruháit -, a régieket frissítse föl, az újakat pedig szellőztesse ki. Ő maga egész nap a vendégszobákban lábatlankodott, a kandallók elé teregetett matracokon, dunyhákon hancúrozott. A tanulás alól fel volt mentve ezekben a napokban; Mrs. Fairfax engem is befogott segíteni, egész nap az éléskamrában voltam, segítettem (vagy inkább útjában voltam?) a szakácsnőnek, megtanultam különféle pástétomok és túrós lepények és egész sereg francia ínyencfalat készítési módját, és megtanultam vadat összekötözni, tálakat díszíteni.

A vendégsereget csütörtök délutánra, a határai estebédre várták. A közbeeső napok alatt nem értem rá rémképekkel foglalkozni. Azt hiszem, éppen olyan vidám és tevékeny voltam, mint a többiek. Csak Adèle tett túl rajtunk szertelen pajkosságával. Időnként kissé lehűlt a jókedvem, és akaratom ellenére visszasüllyedtem a kétségek, előjelek, sötét sejtelmek világába. Egyszer például véletlenül megláttam, hogy nyílik a második emeleti lépcsőház ajtaja (ez az ajtó az utóbbi időben mindig be volt zárva), és kilép rajta Grace Poole, keményített főkötőben, fehér köténnyel és kendővel. Utánanéztem, ahogy puha papucsában, nesztelenül végigosont a folyosón, benézett a fenekestül felforgatott vendégszobákba, itt-ott odaszólt a takarítóasszonynak, hogy mitől lesz fényesebb a kandalló rácsa vagy márványlapja, vagy hogyan lehet a tapétából a zsírfoltokat eltávolítani, aztán ment tovább. Napjában csak egyszer ment le a konyhába, ott ette meg az ebédjét, elszívott egy pipát, aztán fogta a söröskancsóját, az ő saját külön vigasztalóját, és már fordult is vissza a sivár, emeleti odúba. A nap huszonnégy órájában mindössze egyet töltött együtt társaival; a nap többi részében magányosan gubbasztott odafönt, valami tölgyfa burkolatú, alacsony szobában. Ott üldögélt és varrt, és néha kísértetiesen kacagott magában, társtalanul, mint cellájában a rab.

A legkülönösebb az volt az egészben, hogy rajtam kívül senkinek sem tűntek fel Grace Poole furcsa szokásai, és senki más nem csodálkozott rajta, csak én. Helyzetéről, szolgálatának természetéről nem is beszélt senki, és senki nem sajnálta, amiért olyan magára hagyottan él. Egyszer véletlenül hallottam egy párbeszédet Leah és az egyik takarítóasszony között. Leah mondott valamit, amit nem értettem, mire az asszony megkérdezte:

- Persze jó fizetést kap, ugye?

- Igen. Bár nekem lenne olyan fizetésem, habár én sem panaszkodhatom, a mi gazdánk nem zsugori, de azért én az ötödrészét sem kapom annak, amit Mrs. Poole kap. Félre is rak belőle szépen, minden negyedévben bemegy a millcote-i takarékba. Talán már össze is gyűjtött annyit, hogy függetlenítheti magát, ha akarja. De azt hiszem, nagyon ideszokott a házhoz, meg aztán még negyvenéves sincs, és erős meg ügyes, biztosan nem gondol arra, hogy máris abbahagyja a munkát.

- Ügyes nő, azt én is látom - mondta a takarítóasszony.

- Igen. Meg kell hagyni, érti a dolgát, senki sem érti nálánál jobban - tette hozzá sokatmondóan Leah. - És nem tudná akárki pótolni, még azért a nagy fizetésért sem.

- Nem bizony! - hangzott a válasz. - Kíváncsi vagyok, hogy az úr...

Az asszony tovább fecsegett volna, de Leah hátrafordult, és meglátott engem. Oldalba lökte a másikat, hogy hallgasson.

- Ő nem tudja? - kérdezte amaz suttogva.

Leah megrázta a fejét, és a párbeszéd félbeszakadt. Mindössze annyit tudtam meg belőle, hogy Thornfieldnek van valami titka, s hogy ebbe a titokba engem szándékosan nem avatnak be.

Elérkezett a csütörtök. Már szerda estére rendben volt minden; szőnyegek felterítve, ágyfüggönyök fölszerelve, az ágyak hófehéren megvetve, öltözőasztalok mindennel ellátva, bútorok kifényesítve. Minden vázában friss virág; a szorgos kezek mindent elkövettek, hogy a szobák és szalonok ragyogjanak. A csarnokot is felsúrolták, s a nagy faragott óra, éppúgy, mint a tölgyfa lépcső és a korlát, tükörfényesen csillogott. Az ebédlő tálalószekrényei roskadoztak az ezüsttálak súlya alatt. A szalonokban ritka, melegházi virágok illatoztak.

Délután Mrs. Fairfax felöltözködött a legjobb fekete szaténruhájába, kesztyűt is húzott, és feltűzte aranyóráját. Őreá várt a feladat, hogy a vendégeket fogadja, a hölgyeket lakosztályukba vezesse stb. Adèle-t is felöltöztették, bár az én véleményem szerint nem látszott valószínűnek, hogy bemutatják a társaságnak, legalábbis ma még nem. De azért, hogy ne rontsam a kedvét, megengedtem, hogy Sophie felöltöztesse az egyik bő szoknyás muszlinruhácskájába. Ami engem illet, nekem nem kellett átöltözködnöm. Tudtam, hogy nekem nem kell elhagynom a tanulószoba szentélyét - mert amióta fogadalmat tettem, szentélynek tekintettem a tanulószobát, „oltalomnak és erősségnek; segítségnek a nyomorúságban”.

Enyhe, derűs tavaszi nap volt, egyike azoknak a napoknak, amelyek március vége felé vagy április elején a nyár követeként jelennek meg. Már esteledett, de az est is meleg volt, és nyitott ablaknál ültem a tanulószobában.

- Késő́re jár - suhogott be teljes díszben Mrs. Fairfax. - Örülök, hogy egy órával későbbre rendeltem az estebédet, mint ahogyan Mr. Rochester írta. Máris elmúlt hat óra. Leküldtem Johnt a kapuhoz, figyelje, hogy nem jönnek-e még. Millcote felé jó messzire el lehet látni. - Kipillantott az ablakon. - Itt jön John! Mi újság, John? - kérdezte kihajolva.

- Jönnek - jelentette John. - Tíz perc múlva itt lesznek.

Adèle az ablakhoz lebbent. Én is utánamentem, de a függöny mögé húzódtam, ahonnan láthattam anélkül, hogy engem lássanak.

A tíz perc nagyon hosszúnak tetszett, de végre kocsizörgés hallatszott. Először négy lovas galoppozott a felhajtóra, s nyomukban két nyitott hintó következett. Libegő fátylak, tolldíszek töltötték meg a hintókat. A lovasok közül kettő egészen fiatal, elegáns úriember volt, a harmadik Mr. Rochester, Mesrour nevű fekete lován. Vezér előtte ugrándozott. Mr. Rochester oldalán egy ifjú hölgy lovagolt; ők ketten értek ide elsőnek a társaságból. A hölgy bíborvörös lovaglóruhája csaknem a földet seperte; fátyla hosszan úszott utána az esti szélben, s az átlátszó fátyol alól kiragyogtak fényes hollófürtjei.

- Ingram kisasszony! - kiáltott fel Mrs. Fairfax, és lesietett.

A menet csakhamar befordult a ház sarkán, és én elvesztettem szem elől. Adèle könyörgött, hogy engedjem le, de én az ölembe ültettem, és megmagyaráztam neki, hogy csak akkor szabad lemennie a vendégek közé, ha Mr. Rochester hívatja. Máskülönben Mr. Rochester nagyon megharagszik, prédikáltam neki. Erre hullatott egy-két könnyet, de látván, hogy nem indít meg, belenyugodott sorsába, és letörölte könnyeit.

A csarnok vidám zajjal telt meg. Az urak mély hangja és a hölgyek ezüstös kacagása harmonikusan olvadt egybe. Thornfield urának zengő basszusa kihallatszott az együttesből, amint vendégeit üdvözölte házában. Azután könnyű léptek szaladtak fel a lépcsőn, végig a folyosón, turbékoló nevetés csendült fel, ajtók nyíltak és csukódtak, aztán egy időre elcsendesült a ház.

- *Elles changent de toilettes* - mondta Adèle; feszülten figyelt, követett minden mozdulatot, és most felsóhajtott. - *Chez maman, quand il y avait du monde, je le suivais partout au salon et à leurs chambres; souvent je regardais les femmes de chambre coiffer et habiller les dames, et c'était si amusant; comme cela on apprend.*[20]

- Nem vagy éhes, Adèle? - kérdeztem.

- *Mais oui, mademoiselle: voilà cinq ou six heures que nous n'avons pas mangé.*[21]

- Amíg a hölgyek öltözködnek, lemegyek és hozok neked valami ennivalót.

Kilopóztam menedékhelyemről, és egy hátsó lépcsőn szerencsésen leértem a konyhába. Ott is nagy volt az izgalom és a nyüzsgés. A leves és a hal már majdnem tálalásra készen állott, de a szakácsnő maga is olyan állapotban volt, hogy az ember attól félt: megsül, mint a pecsenye. A személyzet nappalijában két kocsis és három urasági inas ült a tűz mellett. A komornák bizonyára odafönt sürgölődtek úrnőik körül. A Millcote-ban fogadott kisegítő személyzet tagjainak is bőven jutott munka.

Ezen az országos vásáron keresztül szerencsésen bejutottam a kamrába, kerítettem egy-két tányért és evőeszközt, egy cipót, egy kis hideg csirkesültet, néhány darab süteményt, aztán a zsákmánnyal sietve visszavonultam. Éppen hogy az ajtót becsuktam magam mögött, máris megélénkült a folyosó. A tanulószobába csak ezen a folyosón át juthattam vissza, s kis híja volt, hogy valamelyik hölgy éppen akkor lépett ki szobájából, amikor én az étellel elhaladtam ajtaja előtt. Megálltam hát a folyosó innenső végén. Még jó, hogy az ablaktalan folyosó már - alkonyat lévén - csaknem teljesen sötét volt.

A vendégszobák szép lakói egymás után bukkantak elő, frissen, vidáman. Selyemruhájuk fémesen csillogott a homályban. Egy pillanatra csoportba verődve megálltak a folyosó túlsó végén, halkra fogott élénkséggel összesúgtak-búgtak, aztán csaknem olyan nesztelenül, mint a domboldalban gomolygó fénylő köd, leereszkedtek a lépcsőn. Látványuk az arisztokratikus elegancia olyan lenyűgöző képét nyújtotta, amelyhez foghatóval még életemben nem találkoztam.

Adèle a tanulószoba ajtajából leselkedett.

- Milyen gyönyörű hölgyek! - kiáltott fel angolul. - Ó, de szeretnék lemenni közéjük! Gondolja, hogy estebéd után lehívat minket Mr. Rochester?

- Nem hiszem, kicsim. Mr. Rochester most egyébbel van elfoglalva. Nem baj, majd holnap megnézheted közelebbről a hölgyeket. Itt a vacsorád.

A kislány csakugyan nagyon éhes volt, így a csirke meg a sütemény egyelőre elterelte figyelmét a vendégekről. Jó volt, hogy lementem, mert különben mind a hárman - nemcsak Adèle, hanem Sophie is, meg én is - vacsora nélkül fekhettünk volna le. Odalent kisebb gondja is

---

[20] Átöltözködtek. Ha mamánál vendégek voltak, mindenhova bemehettem, a szalonba is, a vendégszobákba is; gyakran néztem, hogyan fésülik és öltöztetik a szobalányok a hölgyeket, olyan érdekes volt; ebből tanul az ember. (francia)

[21] De igen, kisasszony: hiszen már öt-hat órája, hogy utoljára ettünk. (francia)

nagyobb volt mindenkinek, semhogy velünk törődjék. Mire a csemegére került a sor, kilenc óra is elmúlt, és tízkor az inasok még mindig tálcákkal és feketekávés csészékkel száguldoztak ide-oda. Megengedtem, hogy Adèle tovább maradjon fent, mint rendesen, mert azt mondta, úgysem tud aludni a nagy zajtól, folytonos jövés-menéstől. Meg aztán, tette hozzá, hátha érte küld Mr. Rochester, amikor már levetkőzött, és az rettenetesen nagy kár lenne.

Egy ideig mesélgettem neki, aztán a változatosság kedvéért kivittem a galériára. A csarnokban égett a csillár, és a kislányt nagyon mulattatta a szokatlan sürgés-forgás. Később a zongora is megszólalt a szalonban; leültünk a lépcsőre, úgy hallgattuk. A zongoraszóba énekhangok keveredtek, nagyon szép női hang énekelt. Majd duett és kórus következett; a szüneteket vidám csevegés zaja töltötte ki. Sokáig feszülten figyeltem, s végül ráeszméltem, hogy arra figyelek: nem hallom-e ki Mr. Rochester hangját a sok közül. Mikor csakugyan sikerült meghallanom, megpróbáltam a távolság miatt érthetetlenné tompult hangokból kihámozni, miről beszélnek. Az óra tizenegyet ütött. Adèle a vállamnak támasztotta a fejét, szemhéjai elnehezedtek. Karomba vettem és fölvittem. Egy óra felé járt, mire a társaság szétoszlott.

Másnap az időjárás változatlanul derűs maradt. A vendégsereg kirándult a környékre. Kora délelőtt indultak, ki hintón, ki lóháton. Az indulást is, a visszatérést is az ablakból néztük. A hölgyek közül egyedül Ingram kisasszony lovagolt, és éppúgy, mint előző nap, Mr. Rochester lovagolt mellette, kissé elkülönülve a többiektől. Figyelmeztettem erre Mrs. Fairfaxet, aki mellettem állt. - Mrs. Fairfax azt mondta, nem valószínű, hogy összeházasodnak - jegyeztem meg -, de Mr. Rochester szemmel láthatóan Ingram kisasszonnyal foglalkozik a legtöbbet.

- Úgy látszik, igen. Az biztos, hogy nagyon tetszik neki.

- És ő is a hölgynek. Nézze, mennyire feléje hajol, mintha bizalmasan beszélgetnének. De szeretném az arcát látni, mert azt még nem láthattam.

- Majd meglátja ma este - felelte Mrs. Fairfax. - Említettem Mr. Rochesternek, hogy Adèle mennyire szeretné megismerni a hölgyeket, és erre azt mondta, hogy ma este lejöhet a kislány a szalonba, és Eyre kisasszony legyen szíves őt lekísérni.

- Ezt csak udvariasságból mondta. Teljesen fölösleges, hogy én is lemenjek.

- Én is mondtam neki, hogy maga nincs hozzászokva a társasághoz, és valószínűleg nem szívesen mutatkozik ilyen vidám vendégek között, akik mind idegenek, de erre az ő szokásos modorában azt felelte, hogy ez ostoba beszéd, és hogy ha ellenkezik, mondjam meg magának, ő kifejezetten kívánja, hogy lemenjen, és ha mégis makacskodni találna, akkor ő maga jön fel, és erőszakkal cipeli le.

- Hát ezzel nem kell fáradnia. Ha muszáj, lemegyek, de nem szívesen. Mrs. Fairfax is ott lesz?

- Nem leszek ott. Kértem, hogy mentsen föl, és felmentett. Megmondom, hogyan kerülheti el az egész társaság szeme láttára való feltűnő megjelenést, mert az a legkellemetlenebb. Akkor kell bemennie a szalonba, amikor még üres, mielőtt a hölgyek felállnak az asztaltól. Üljön le egy csöndes sarokba, aztán, hogy az urak is bemennek, nem sokáig kell ott maradnia, hacsak nem érzi nagyon jól magát. Elég, ha Mr. Rochester látja, hogy ott van, aztán szépen kisurranhat, senki nem fogja észrevenni.

- Mit gondol, soká maradnak a vendégek?

- Két-három hétig bizonyára, hosszabb ideig aligha. A húsvéti ünnepek után Sir George Lynnnek feltétlenül fel kell mennie Londonba, az ülésszakra; nemrég választották meg Millcote képviselőjéül. Mr. Rochester valószínűleg elkíséri barátját, úgyis csoda, hogy ilyen sokáig kibírta Thornfieldben.

Nem csekély izgalommal néztem az este elé, amikor tanítványommal meg kell jelennem a szalonban. Adèle egész nap magánkívül volt a boldogságtól, mikor megtudta, hogy este bemutatják a hölgyeknek. Csak akkor józanodott ki egy kissé, amikor Sophie öltöztetni kezdte. Ez a fontos művelet helyrebillentette lelki egyensúlyát. Mikor rajta volt a rózsaszínű szaténruhácska, a széles szalag, nagy csokorra kötve derekán, kezén a hosszú csipkekesztyű, haja hosszan leomló, fényes fürtökbe elrendezve: Adèle egyszerre komoly lett és méltóságteljes. Nem kellett figyelmeztetni, hogy vigyázzon a ruhájára, össze ne gyűrje, magától is fölemelte szoknyája szélét, mielőtt illedelmesen leült a kis székre, és megnyugtatott, hogy nem mozdul onnan, amíg én el nem készülök. Én aztán hamar elkészültem. Egykettőre belebújtam a legjobb ruhámba (az ezüstszürkébe, amelyet Temple kisasszony esküvőjére varrattam, s azóta sem volt rajtam). Hajamat lesimítottam, és feltűztem egyetlen ékszeremet, a gyöngydíszes melltűt. Lementünk.

Szerencsére a szalonba másfelől is be lehetett lépni, nemcsak az ebédlőn keresztül. A terem még üres volt: a márványkandallóban vidáman pattogott a tűz, s az asztalokon, a válogatott virágok között mindenfelé hosszú viaszgyertyák égtek. Az ajtónyílást csak a vörös selyemfüggöny takarta, de a társaság olyan halkan beszélgetett, hogy csak valami egyhangú mormolás hallatszott át.

Adèle még mindig roppant ünnepélyes hangulatban volt, és szófogadóan leült egy zsámolyra. Én magam az ablakfülkébe húzódtam, fölvettem egy könyvet a közeli kisasztalról, és olvasni próbáltam. Adèle odahozta a zsámolyt a lábamhoz. Egyszer csak megérinti a térdemet.

- Mit akarsz, Adèle?

- *Est-ce que je ne puis pas prendre une seule de ces fleurs magnifiques, mademoiselle? Seulement pour completer ma toilette.*[22]

- Már megint nagyon sokat törődöl a „toaletteddel", Adèle. De nem bánom, kaphatsz egy szálat.

Én magam húztam ki egy szál rózsát, és az övébe tűztem. Olyan megelégedetten sóhajtott föl, mintha most már semmi sem hiányoznék boldogságához. Nem tudtam visszafojtani egy mosolyt, de elfordultam, hogy Adèle ne lássa. Volt valami nevetséges, de egyszersmind valami szomorú is abban, hogy ennek a párizsi kislánynak a ruha jelenti az életet.

Odabent mozgolódás támadt, a függönyt félrevonták. A boltíves nyíláson át láttam a pazarul megterített asztalt, a drága porcelán, kristály és ezüst csillogó pompáját. A hölgyek beléptek a szalonba, a függöny ismét lehullott mögöttük.

Mindössze nyolcan voltak, de ahogy beözönlöttek, sokkal többnek látszottak. Egyik-másik közülük nagyon magas volt, a legtöbbje fehér ruhát viselt, olyan habos-felhős lenge anyagból, amely megnagyobbította alakjukat, mint párás udvara a holdat. Felálltam, és meghajoltam előttük; egy vagy kettő visszabólintott, a többi csak egy-egy pillantást vetett rám.

Szétszóródtak a szobában; könnyed, szökdécselő mozdulataikkal egy sereg fehér tollú madárra emlékeztettek. Néhányan hátravetették magukat a kereveten; mások, az asztal fölé hajolva, a könyveket és a virágokat nézegették, kettő-három a kandalló mellett maradt. Csendesen, de érthetően beszéltek. A nevüket csak később tudtam meg, de azért már most bemutatom őket.

---

[22] Elvehetek egyetlen szálat ebből a gyönyörű virágból, kisasszony? Csak azért, hogy kiegészítsem a toalettemet. (francia)

Először is ott volt Mrs. Eshton, két lányával. Valamikor szép asszony lehetett, s hajdani szépsége nem tűnt el nyomtalanul. Idősebbik leánya, Amy, kis növésű, naiv, gyermekes arcú és gyermekes modorú teremtés volt. Formás alakjára jól illett a széles, halványkék övvel díszített fehér muszlinruha. A másik leány, Louisa, magasabb és elegánsabb megjelenésű volt, az arca nagyon csinos, amilyet a franciák *minois chiffonné*-nak[23] neveznek. Mind a két lány szőke és fehér, mint a liliom.

Lady Lynn negyven év körüli, testesebb teremtés volt; nagyon egyenes tartású, nagyon gőgös. Díszes, színjátszó selyemruhát viselt. Sötét haja fénylett a drágaköves abroncshoz erősített azúrszínű strucctoll árnyékában.

Dent ezredes felesége nem volt olyan mutatós asszony, de szerintem disztingváltabb, előkelőbb jelenség. Karcsú alak, finom, halvány arc, szőke haj. Fekete selyemruhája, dús, külföldi csipkesálja, gyöngysora százszor jobban tetszett nekem, mint Lady Lynn szivárványszínű pompája.

De a legelőkelőbbnek - talán azért, mert mindenkinél magasabbak voltak - Lord Ingram özvegye és leányai, Blanche és Mary tetszettek. Ilyen magasra nőtt hölgyeket még soha nem láttam. Az özvegy negyven és ötven között lehetett. Alakja még mindig szép; haja (legalábbis gyertyafénynél) még mindig fekete, fogsora még mindig kifogástalan. A legtöbben azt mondták volna róla, hogy korához képest még mindig gyönyörű asszony. Külsőségeket tekintve így is volt; de arcából és magatartásából elviselhetetlen gőg sugárzott. Római arcéle dupla tokában végződött, a toka viszont oszlopszerűen vastag nyakba olvadt bele. Nekem úgy tetszett, hogy vonásait nemcsak felduzzasztja és elsötétíti a pöffeszkedés, de egyenesen árkokkal barázdálja. Az áll is szinte természetellenes keménységgel meredt a levegőbe. Büszke és hideg tekintete Mrs. Reedre emlékeztetett. A szavakat affektáltan ejtette ki, hangja mély volt, hanglejtése mesterkélt, kijelentései ellentmondást nem tűrőek - egyszóval: kibírhatatlan nőszemély volt. Mélyvörös bársonytoalettjét és az arannyal átszőtt indiai turbánt alighanem azzal a meggyőződéssel viselte, hogy uralkodói méltóságot kölcsönöznek megjelenésének.

Blanche és Mary egyformán magas volt, sudár, mint a jegenye. Mary magasságához mérten túlságosan vékony; de Blanche telt és formás, akár Diana istennő. Természetes, hogy őt fokozott érdeklődéssel figyeltem. Először is meg akartam állapítani, olyan-e, amilyennek Mrs. Fairfax leírta; másodszor pedig: hogy hasonlít-e egyáltalán ahhoz a miniatűrhöz, amelyet festettem róla; harmadszor - ezt is be kell vallanom! -, hogy elképzelésem szerint megfelel-e Mr. Rochester ízlésének.

Alakja tökéletesen olyan volt, amilyennek Mrs. Fairfax leírta, és amilyennek én lefestettem. A büszke kebel, a lejtős váll, a kecses nyak, még a fekete hajfürtök és a sötét szempár is - hanem az arc? Arca olyan volt, mint anyjáé, persze fiatal kiadásban. Ugyanaz az alacsony homlok, ugyanazok a gőgös vonások, csak talán az ő gőgje nem volt olyan sötét és komor, mint Lady Ingramé. Ingram kisasszony folyton nevetett, igaz, hogy gúnyosan, mint ahogy szépen ívelt ajkán is állandóan gúnyos mosoly ült.

Azt szokás mondani, hogy minden lángész öntudatos. Nem tudom, Ingram kisasszony lángész volt-e vagy sem, de azt tudom, hogy öntudatos volt, leírhatatlanul öntudatos. Valami botanikai kérdésen vitatkozott a szelíd Mrs. Denttel. Mrs. Dent, úgy látszik, nem tanult botanikát, de amint mondotta, a virágot nagyon szereti, különösen a vadvirágot. Ingram kisasszony viszont tanult botanikát, és most gőgösen fitogtatta tudományát. Észrevettem, hogy *húzza* Mrs. Dentet, vagyis: be akarja ugratni szegényt, kicsúfolni tudatlanságáért. Lehet, hogy a vitában

[23] Szabálytalan, de bájos arcocska. (francia)

neki volt igaza, de kétségtelenül rosszindulatúan viselkedett. Most már sok mindent tudtam róla; többek között azt is, hogy kitűnően zongorázik, szépen énekel, és franciául beszél a mamájával, folyékonyan és szép kiejtéssel.

Mary szelídebb és nyíltabb természet volt, mint Blanche; vonásai lágyabbak, bőre néhány árnyalattal világosabb (Blanche sötét bőrű volt, mint egy spanyol), de arca nem volt olyan kifejező, szeme nem olyan csillogó, mint testvéréé, nem is volt annyi mondanivalója, és miután helyet foglalt, olyan mereven ült ott, mint egy szobor. Mind a két lány hófehérbe volt öltözve.

Hogy véleményem szerint megfelelt-e Ingram kisasszony a Mr. Rochester ízlésének? Ezt nem tudnám megmondani, hiszen még nem volt alkalmam megfigyelni, hogy milyen fajta nők tetszenek neki. Ha szereti az ilyen fenséges jelenségeket, hát Ingram kisasszony maga a megtestesült fenség, ráadásul művelt is és eleven. Bizonyára minden férfi el van tőle ragadtatva. Hogy Mr. Rochesternek is *tetszik,* azt már láthattam messziről, s ha együtt látom majd őket, a kétségnek árnyéka is szét fog oszlani.

A nyájas olvasó valószínűleg nem képzeli azt, hogy mialatt én mindezt végiggondoltam, Adèle mozdulatlanul ült zsámolyán. Mihelyt a hölgyek beléptek, ő is felállt, elébük ment, mélyen meghajolt.

- *Bon jour, mesdames.*[24]

Ingram kisasszony mosolyogva nézett le rá, és egy csepp gúnnyal a hangjában felkiáltott: - Milyen helyes kis baba!

- Mr. Rochester gyámleánya, azt hiszem - jegyezte meg Lady Lynn -, az a kis francia lány, akit emlegetett.

Mrs. Dent kedvesen magához ölelte és megcsókolta Adèle-t, Amy és Louisa Eshton egyszerre kiáltották:

- Milyen aranyos kislány!

Aztán odahívták a díványra, maguk közé ültették, és a gyermek felváltva csacsogott franciául és tört angolsággal. Nemcsak az ifjú hölgyeket mulattatta, hanem Mrs. Eshton és Lady Lynn figyelmét is magára vonta. Adèle sütkérezhetett a kényeztetés áhított verőfényében.

Végre behozták a feketekávét, és behívták az urakat. Én árnyékban ültem - ha ugyan egy ilyen fényesen kivilágított teremben egyáltalán árnyékról lehet beszélni -, félig az ablakfüggöny is eltakart. Az urak együttes bevonulása, éppen úgy, mint a hölgyeké, roppant hatásos volt. Valamennyien feketében voltak, legtöbbje magas volt, néhány nagyon fiatal, Henry és Frederick Lynn igazán elegáns két gavallér, és Dent ezredes előkelő megjelenésű, igazi katona. Mr. Eshton, a körzet elöljárója, szintén úri jelenség; haja már ősz, de szemöldöke és oldalszakálla még fekete; úgy fest, mint a színpadi „disztingvált, idősebb urak". Lord Ingram, akárcsak két húga, igen magas, de arca fásult és üres, mint Maryé. Végtagjai hosszúak, de ereiben nem csörgedezik friss vér, és agyműködése sem valami fürge.

De hol van Mr. Rochester?

Végre ő is belép. Nem nézek oda, mégis látom, hogy ő az. Minden figyelmemet a kézimunkára akarom összpontosítani, nem akarok másra gondolni, csak az ezüstszínű fonalat és az ezüstgyöngyöket akarom látni az ölemben. De azért tisztán látom Mr. Rochestert, és önkéntelenül utolsó találkozásunkra gondolok. Mikor arról beszélt, hogy én nagy szolgálatot tettem neki, megszorította a kezemet, és olyan szemmel nézett le rám, mintha ki akarna

---

[24] Jó napot, hölgyeim! (francia)

csordulni a szíve. És attól volt úgy meghatva, amit én tettem érte! Milyen közel éreztem akkor őt magamhoz! Mi történt azóta, hogy így megváltozott a helyzet kettőnk között? Elidegenedtünk egymástól, annyira elidegenedtünk, nem is számítottam arra, hogy odajön és szól hozzám. Egyáltalán nem csodálkoztam rajta, hogy rám se néz, hanem leül a szoba túlsó végében, a hölgyek közé.

Mihelyt biztos voltam benne, hogy észrevétlenül megfigyelhetem, tekintetemet szinte delejes árammal vonta magára az arca. Nem tudtam a szememnek parancsolni. Néztem őt, néztem, és örömöm telt abban, hogy nézhetem, fájdalmas, nagy örömöm. Úgy voltam vele, mint a szomjan haló ember, aki végre kutat talál, s bár tudja, hogy a kút vize mérgezett, mégis nagy kortyokkal iszik belőle.

Milyen igaz az a mondás, hogy „szép az, amit szépnek látunk”! Mr. Rochester színtelen, olajbarna arca, tömör, szögletes homloka, előreugró fekete szemöldöke, mélyen ülő szeme, kemény arcvonásai, keserű szája - mindez csupa erély, akarat, elszántság - a szépség közismert törvényei alapján egyáltalán nem voltak szépek, de az én szememben ő több volt, mint szép, mert érdekelt, és mert teljesen hatása alá kerültem. Érzéseimnek sem tudtam többé parancsolni. Nem akartam szeretni őt, az olvasó jól tudja, hogy ki akartam irtani szívemből a szerelem csíráját is, de most, hogy újra láttam, ezek a csírák új erőre kaptak, kizöldültek. Szeretnem kellett, pedig rám se nézett.

Összehasonlítottam Mr. Rochestert vendégeivel. Mit számított a Lynn fivérek hajlékony karcsúsága, Lord Ingram hanyag eleganciája, még Dent ezredes katonás előkelősége is az ő vele született erejéhez, gerincességéhez, elmésségéhez képest? Semmi vonzóerőt nem találtam megjelenésükben, arckifejezésükben, pedig tárgyilagos szemmel nézve, mindenkinek a többi férfi tetszett volna inkább, sokkal inkább, mint Mr. Rochester nyers vonású, szomorú arca. A többiek mosolyogtak, nevettek; mosolyuk lélektelen volt, akár a gyertyafény, s a csengő csilingelése többet fejezett ki, mint az ő nevetésük. Amikor Mr. Rochester elmosolyodott, szigorú vonásai megenyhültek; szeme szelíden csillogott, fürkészően és mégis édesen. E pillanatban Louisa és Amy Eshtonnal beszélgetett. Csodálkoztam rajta, hogy ők olyan nyugodtan viszonozzák azt a pillantást, amely nekem szívemig hatolt. Azt vártam volna, hogy lesütik a szemüket, és hogy elpirulnak. Mégis, tulajdonképpen örültem, hogy érzéketlenek maradtak. „Nekik nem jelenti azt, amit nekem - gondoltam -, nem az ő fajtájuk. Sokkal inkább olyan, mint én, igen, ebben biztos vagyok, rokon léleknek érzem, minden mozdulatát értem, s habár származás és vagyon tekintetében tátongó űr választ el tőle, van valami az agyamban és a szívemben, a véremben és az idegeimben, ami szellemi rokonává tesz. Hogy egy-két nappal ezelőtt még egészen másképpen beszéltem? Azt mondtam, semmi közöm hozzá azon túl, hogy fizetést kapok tőle? Megtiltottam magamnak, hogy mást lássak benne, mint kenyéradó gazdámat? De hiszen ez istenkáromlás! Vétek a természet parancsa ellen! Minden jó, igaz, erős, tiszta érzésem őt veszi körül. Tudom, hogy érzelmeimet titkolnom kell; a remény parazsát el kell fojtanom; nem szabad elfelejtenem, hogy ő édeskeveset törődhet velem. Mert amikor azt mondom, hogy rokon lelkek vagyunk, nem úgy értem, hogy én is rá tudom kényszeríteni akaratomat másokra, és hogy belőlem is olyan varázserő árad, mint őbelőle. A lelki rokonságot csak úgy értem, hogy ízlésünk és hajlamaink sok tekintetben megegyeznek. Nem győzöm hangoztatni, hogy kettőnket egy világ választ el egymástól, és azért mégis szeretni fogom őt, amíg csak élek.”

Körülhordják a kávét. A hölgyek, mióta az urak csatlakoztak hozzájuk, fölélénkültek. A szalon vidám csevegéssel telik meg. Dent ezredes politikai kérdéseken vitatkozik Mr. Eshtonnal; a két feleség figyelmesen hallgatja a vitát. A két gőgös özvegy, Lady Ingram és Lady Lynn, egymással beszélget. Sir George - akit egyébként elfelejtettem bemutatni - nagyon magas, nagyon robusztus külsejű, vidéki úriember, kávéscsészével a kezében ott áll a két

hölgy díványa előtt, és olykor beleszól a beszélgetésbe. Mr. Frederick Lynn Mary Ingram mellé telepedett, valami gyönyörű albumot mutogat neki, a lány mosolyog, de nemigen beszél. A hórihorgas, halvérű Lord Ingram összefont karral támaszkodik az eleven kis Amy Eshton foteljéhez; az föl-fölpillant rá, és csicsereg, mint egy vörösbegy. Neki határozottan jobban tetszik Lord Ingram, mint Mr. Rochester. Henry Lynn Louisa lábánál helyezkedett el, egy zsámolyon. Adèle mellette ül, a fiatalember franciául próbál beszélgetni vele, és Louisa nagyokat nevet hibás beszédén. És hol van Blanche Ingram? Egyedül áll egy asztal előtt, és kecsesen egy album fölé hajol. Úgy látszik, arra vár, hogy valaki hozzászegődjék. De nem vár sokáig, végül ő maga keres társat.

Mr. Rochester, miután Eshtonékat otthagyta, éppen olyan magányosan áll a kandalló mellett, mint Blanche az asztalnál. A lány odamegy a kandalló másik oldalára, és szembefordul vele. - Azt hittem, hogy maga nem szereti a gyerekeket, Mr. Rochester.

- Nem is szeretem.

- Akkor hát mi indította arra, hogy ezt a babát örökbe fogadja? - Adèle-re mutatott. - Hol szedte föl?

- Nem én szedtem föl, a nyakamon maradt.

- Miért nem küldi intézetbe?

- Nem tehetem. A nevelőintézetek roppant drágák.

- De hát nevelőnőt úgyis tart mellette, az előbb láttam itt valakit. Hová lett? Eltűnt? Nem, ott ül az ablakfülkében, a függöny mögött. A nevelőnőt is fizetni kell, így éppen olyan sokba kerül, sőt többe, mert ráadásul el is kell tartania mindkettőjüket.

Attól féltem - vagy talán inkább reméltem? -, hogy Mr. Rochester egy tekintetet vet felém, és ösztönösen még hátrább húzódtam az árnyékba. Fölösleges óvatosság volt.

- Ezen még nem gondolkoztam - mondta közömbösen, maga elé nézve.

- Nem, mert maguk, férfiak, nem tudnak takarékoskodni. Sem józanul gondolkozni. Hallaná csak mamát, mikor a nevelőnőkről beszél, az egy külön fejezet. Azt hiszem, Marynek és nekem legalább egy tucat nevelőnőnk volt annak idején. A fele utálatos, a másik fele nevetséges, és valamennyi nyomasztó teher. Ugye, mama?

- Hozzám szóltál, drágaságom?

Az ifjú hölgy megismételte a mondottakat.

- Drága egyetlenem, ne is beszélj nekem nevelőnőkről; ha ezt a szót hallom, már ideges leszek. Valóságos vértanúságot kellett végigszenvednem szeszélyeik és butaságuk miatt. Hála az Egek Urának, hogy nincs többé dolgom velük.

Mrs. Dent ekkor odahajolt a kegyes hölgyhöz, és valamit súgott neki. A válaszból arra következtettem, hogy figyelmeztette a hölgyet: a kiátkozott fajtának egyik tagja itt ül a közelben.

- *Tant pis*[25] - mondta a hölgy. - Különben sem árt neki, ha meghallja a véleményemet. - Aztán halkabban, de azért nem olyan halkan, hogy meg ne halljam, hozzáfűzte: - Láttam, hogy ott ül. Én kitűnő emberismerő vagyok, és látom az arcán, hogy társadalmi osztályának minden hibáját egyesíti magában.

- Például? - érdeklődött Mr. Rochester.

---

[25] Annyi baj legyen. (francia)

- Majd azt négyszemközt megmondom - felelte Lady Ingram, és háromszor egymás után jelentősen megbiccentette turbán övezte fejét.

- De én most szeretném hallani. Később ellanyhul a kíváncsiságom.

- Kérdezze meg Blanche-tól, ő közelebb van magához.

- Ó, mama, mire való ez? Minek ennyit beszélni róluk? Torkig vagyok az egész bandával. Nem mintha engem sokat kínoztak volna. Volt rá gondom, hogy ne kínozhassanak. Hogy mi mindent találtunk ki Theodore-ral, csak hogy megbosszantsuk őket! Mary az ilyesmiben nem vett részt, ő semmi életrevalót nem tudott kitalálni. A legjobban Madame Joubert-t lehetett ugratni. Miss Wilson beteges volt szegény, mindjárt sírva fakadt, nem volt érdemes kikezdeni vele, mert rögtön megadta magát. Mrs. Grey pedig vastag bőrű volt és érzéketlen, minden lepergett róla, semmit nem vett a szívére. Hanem szegény Madame Joubert! Most is magam előtt látom, ahogyan tajtékzik a dühtől, mert már azt sem tudtuk, mivel törjünk borsot az orra alá. Kiöntöttük a teánkat, szétmorzsoltuk a vajas kenyerünket, könyveinket a mennyezetre hajigáltuk, a vonalzóval indulót vertünk ki az íróasztalon vagy a piszkavassal a kályha-ellenzőn. Emlékszel azokra a boldog időkre, Theodore?

- Emlékszem - felelte Lord Ingram, affektáltan elnyújtva a szótagokat. - Szegény öreg tört angolsággal szidott minket, és akkor meg azzal traktáltuk, hogy olyan tudatlan valaki, amilyen ő, nem is tud tanítani olyan okos gyerekeket, amilyenek mi vagyunk.

- Igen, és arra emlékszel-e, Tedo, mikor a te nevelődet, azt a savószínű Mr. Vininget üldöztük? Fekete Péternek hívtuk a szerencsétlent, mert olyan balkezes volt. Egymásba merészkedtek szeretni Miss Wilsonnal - legalábbis Tedóval úgy gondoltuk. Gyöngéd pillantásokon és sóhajokon kaptuk rajta őket, és elhatároztuk, hogy a fölfedezést hasznunkra fordítjuk, eltávolíttatjuk őket a házból. Drága jó mamánk, mihelyt neszét vette a dolognak, kijelentette, hogy erkölcstelenség. Emlékszel, mamuskám?

- Hogyne emlékezném, szívecském. És igazam volt. Ezer és egy ok van arra, hogy az ilyen szerelmi kapcsolatot nevelők és nevelőnők között ne tűrje meg az ember egy úriházban. Először is...

- Az ég szerelmére, mama, csak nem akarod felsorolni? Különben is kívülről tudjuk: a rossz példa veszélyezteti a gyermeki ártatlanságot; a bűnösöket a rendetlen érzelmek elvonják kötelességeik teljesítésétől, összefognak kenyéradó gazdáik ellen, elszemtelenednek, végül nyíltan fellázadnak. Igazam van, Ingram báróné, vagy nincs igazam?

- Igazad van, gyöngyvirágom, neked mindig igazad van.

- Akkor hát beszéljünk másról.

Amy Eshton, úgy látszik, vagy nem hallotta ezt a parancsot, vagy nem törődött vele, mert lágy, gyermekes hangján továbbfűzte a témát:

- Mi is sokat bosszantottuk a nevelőnőnket, ugye, Louisa? De az olyan áldott teremtés volt, hogy soha nem haragudott, nem lehetett kihozni a sodrából. Ugye, Louisa?

- Nem, soha nem haragudott szegény. Azt tehettünk, amit akartunk, feldúlhattuk az asztalát vagy a munkakosarát, kifordíthattuk a fiókjait, nem bánta, és minden kérésünket teljesítette.

- Azt hiszem - mondta Ingram kisasszony, és gúnyosan biggyesztette ajkát -, lassacskán összeállítjuk a nevelőnői fajta kivonatolt memoárjait. Ezt elkerülendő, ismét javaslom tehát: beszéljünk másról. Helyesli javaslatomat, Mr. Rochester?

- Tudja, hogy mindent helyeslek, amit csak javasol.

- Rendben van, vállalom a felelősséget. Hogy áll ma a hangjával, Signor Eduardo?

- Rendelkezzék velem, Donna Bianca.

- Akkor hát fejedelmi hatalmamnál fogva felszólítom, signor, hogy tisztítsa meg tüdejét és más hangszerveit, mert szükségem lesz szolgálataikra.

- Ki ne lenne boldogan Rizziója[26] egy ilyen isteni Máriának!

- Fütyülök Rizzióra! - kiáltotta Miss Ingram, és amint a zongorához lépett, gőgösen hátravetette a fejét. - Szerintem a derék talján hegedűs unalmas fickó. Engem csak az olyan férfi érdekel, akiben van valami ördögi is. Mondhat a történelem, amit akar, az én szememben Bothwell[27] vad, tüzes, hős rablóvezér, akit boldogan megajándékoztam volna kezemmel.

- Hallják ezt az urak? - kiáltott föl Mr. Rochester. - Melyikük hasonlít leginkább Bothwellhez?

- Én azt hiszem, ön - jegyezte meg Dent ezredes.

- Szavamra, nagyon lekötelez - hangzott a felelet.

Ingram kisasszony büszke gráciával elhelyezkedett a zongoránál. Habfehér fodrai királynői fenséggel terültek szét körülötte. Ujjai végigfutottak a billentyűkön, de közben még beszélt. Ma este erősen formában volt; szavaival és egész magatartásával el akarta kápráztatni a társaságot; láthatóan valami új, vakmerő fogásra is készült.

- Ó, én már torkig vagyok a mai fiatalemberekkel! - sóhajtott fel, miközben ujjai fel-alá száguldoztak a zongorán. - Meg sem mernek mozdulni a papa engedélye nélkül, hogy a mamáról ne is beszéljek. Igazi anyámasszony katonái! Egyébbel sem törődnek, mint csinos ábrázatukkal, fehér kezükkel, keskeny lábukkal. Mintha egy férfinál fontos lenne a szépség! Mintha a báj nem a nők kiváltsága lenne, a nők hozománya és törvényes öröksége! Azt elismerem, hogy egy csúnya *nő* folt a teremtés szép arculatán, de ami a *férfit* illeti: a férfi csak erős legyen és bátor! Tudjon vadászni, harcolni, küzdeni, a többi egy fabatkát sem ér. Ha én férfi lennék, *ilyen* kívánnék lenni!

- És ha egyszer férjhez megyek - folytatta, némi szünet után, amelyet senki sem szakított félbe -, én nem akarom, hogy a férjem vetélytársam legyen. Föltétlen és osztatlan hódolatot akarok tőle, nem tűröm, hogy megossza magát köztem és a tükörképe között. És most énekeljen, Mr. Rochester, majd én kísérem.

- Legalázatosabb szolgája vagyok.

- Itt van egy kalózdal. Tudja, hogy én imádom a kalózokat, azért hát érzéssel énekelje.

- Ingram kisasszony parancsa még egy aludttejes köcsögbe is lelket öntene.

- Hát akkor vigyázzunk. Ha nem leszek megelégedve, azzal fogom megszégyeníteni, hogy megmutatom, hogyan kell az ilyet énekelni.

- Szóval tökéletlenségemért még jutalommal is kecsegtet. Szándékosan rosszul fogok énekelni!

- Azt próbálja meg! Ha szándékosan rosszul énekel, megfelelő büntetést fogok kiszabni.

- Pedig Ingram kisasszonynak irgalmasnak kellene lennie, hiszen hatalmában áll olyan büntetést kiszabni, amelyet halandó el nem viselhet.

---

[26] David Rizzio (1533-1566), Stuart Mária olasz udvari zenésze, a királynő titkára és valószínűleg szeretője.

[27] James Hepburn, Bothwell grófja (kb. 1536-1578), Stuart Mária kalandos életű harmadik férje.

- Hogyhogy? Magyarázza meg!

- Megbocsát, ez csak nem szorul magyarázatra? Ön tudja legjobban, hogy már az is halálos büntetésnek számít, ha gyönyörű szemöldökét összevonja.

- Kezdjük - mondta Ingram kisasszony, és lendületesen belevágott az első akkordba.

„Most itt az alkalom a szókésre" - gondoltam. De a hang megállított. Mrs. Fairfaxtől már hallottam, hogy Mr. Rochesternek szép hangja van. Igaza volt Mrs. Fairfaxnek. Az érzéssel és erővel telített, lágy, mély férfihang egyenesen a szívbe hatolt, és különös érzéseket ébresztett. Megvártam, amíg az utolsó rezdülés is elhal, amíg a pillanatra elakadt beszélgetés ismét megindul, aztán kibújtam rejtekhelyemről, és az oldalajtó felé indultam, amely szerencsére közel volt. Innen keskeny folyosó vezetett ki a csarnokba. Mikor a csarnokba értem, észrevettem, hogy a cipőm szalagja kioldódott. Megálltam, hogy megkössem, s a lépcső alján fél térdre ereszkedtem. Hallottam, hogy nyílik és csukódik az ebédlő ajtaja, egy férfi lépett ki rajta. Sietve felálltam, és szemtől szembe találtam magam Mr. Rochesterrel.

- Hogy van? - kérdezte.

- Köszönöm, nagyon jól.

- Miért nem jött oda hozzám a szalonban?

Arra gondoltam, hogy ezt inkább én kérdezhetném, de mondani persze nem mertem.

- Nem akartam zavarni, uram. Nagyon el volt foglalva a vendégekkel.

- Mit csinált, mialatt nem voltam itthon?

- Semmi különöset; Adèle-t tanítottam, mint rendesen.

- És még sápadtabb lett, mint amilyen már úgyis volt. Ezt első pillantásra megállapítottam. Mi baj?

- Semmi, uram.

- Nem fázott meg akkor éjszaka, amikor engem csaknem vízbe fojtott?

- Egyáltalán nem.

- Menjen vissza a szalonba: nem illik ilyen korán visszavonulni.

- Fáradt vagyok, uram.

Rám nézett.

- Meg egy kicsit szomorú. Mitől? Mondja meg szépen.

- Nincs semmi bajom, uram. Nem vagyok szomorú.

- De igenis, szomorú. Nem sok kellene hozzá, hogy sírva fakadjon, máris könnyben úszik a szeme. Egy gyöngyszem már le is hullott a szempillájáról a kőre. Ha ráérnék, és nem kellene attól félnem, hogy valamelyik nagyképű vendéginas éppen erre tolja az orrát, megtudnám, hogy mit jelent mindez. Hát mára fölmentem. De amíg a vendégek itt vannak, kívánom, hogy minden este ott legyen a szalonban. Megértette? Most menjen szépen, és küldje le Sophie-t Adèle-ért. Jó éjszakát; én...

Hirtelen elhallgatott, ajkába harapott és elment.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Vidám napok voltak ezek és mozgalmasak is; egészen mások, mint a Thornfieldben töltött első három hónap csendes, egyhangú, magányos napjai! Mintha minden szomorúságot kikergettek volna a házból, és mintha a múlt minden sötét árnyéka szertefoszlott volna. Mindenütt élet, élet és mozgás! Az ember nem léphetett ki úgy a valamikor oly csöndes galériára, vagy nem haladhatott el úgy az egykor oly néptelen vendégszobák előtt, hogy egy takaros komornával vagy peckes inassal ne találkozzék.

A konyha, a tálalóhelyiség, a személyzet nappalija, a nagy előcsarnok éppen ilyen népes, eleven volt. A szalonok csak akkor búslakodtak üresen, ha a kék égbolt, az áldott napfény és az enyhe tavaszi idő kicsalta a társaságot a szabadba. De a jó hangulatnak még az sem ártott, ha az idő borúsra fordult, és napokon át zuhogott az eső. Odabent annál vígabban folyt a mulatság.

Egyszer arról beszéltek, hogy este majd „találós képeket" fognak játszani, de nekem sejtelmem sem volt róla, hogy az mi fán terem. A cselédeket behívták, a nagy ebédlőasztalokat kigurították, a gyertyákat is egészen másként helyezték el, a székeket félkörbe állították a bejárat boltívével szemben. Mialatt Mr. Rochester a vendég urakkal együtt a cselédséget irányította, a hölgyek komornájukért csengettek, és izgatottan futkároztak le s fel a lépcsőn. Mrs. Fairfax megmondta, merre tárolják a ruhákat, hol találhatnak a hölgyek mindenféle ruhát, kendőt, selymet, bársonyt. A második emeleti szekrényeket már át is kutatták, és tartalmukat, hímzett krinolinok, fekete gallérok, csipke főkötők stb. formájában, halomszámra cipelték le a komornák. Azután a hölgyek kiválasztották, amire szükségük van, és visszavonultak öltözködni.

Közben Mr. Rochester maga köré gyűjtötte a hölgyeket, és kiválasztotta azokat, akik az ő csoportjában lesznek.

- Ingram kisasszony természetesen az enyém - mondta, majd megnevezte a két Eshton leányt és Mrs. Dentet. Ekkor rám pillantott; véletlenül a közelében álltam, mert Mrs. Dent karkötőjét kapcsoltam be.

- Akar játszani? - kérdezte.

Megráztam a fejem. Attól féltem, erőszakoskodni fog, de szerencsére nem szólt semmit, mikor visszamentem megszokott helyemre.

Ő most a csoportjával együtt visszavonult a függöny mögé, a másik csoport, amelynek Dent ezredes volt a vezetője, a félkör alakban elhelyezett széksorokat foglalta el. Az egyik úr, Mr. Eshton, úgy látszik, engem is fel akart szólítani, hogy csatlakozzam hozzájuk, mert hallottam Lady Ingram válaszát:

- Nem - mondta. - Olyan butának látszik, úgyse tudja megtanulni a játékot.

Nemsokára megszólalt egy csengő, és a függönyt felvonták. A boltíves ajtónyílásban Sir George Lynn terjedelmes alakja állt, fehér lepedőbe burkolózva. Előtte egy asztalon nagy, nyitott könyv, mellette Mr. Rochester köpenyében Amy Eshton, könyvvel kezében. Egy láthatatlan valaki vidáman rázta a csengőt, aztán Adèle (aki mindenáron a gyámja csoportjában akart játszani) előreszökkent, és a karján levő kosárból Amy lába elé szórta a virágokat. Azután megjelent Ingram kisasszony királynői alakja, hófehérbe öltözve, fején hosszú fátyol, homlokán rózsakoszorú. Mellette Mr. Rochester; együtt lépnek az asztalhoz, mindketten letérdelnek. Mrs. Dent és Louisa Eshton, szintén fehérben, mögéjük állnak.

Némajáték következik, amelyben könnyű felismerni az esküvői szertartást. Mikor az élőkép véget ért, Dent ezredes összesúgott a csoportjával, aztán hangosan mondta: - *Bride!*[28]

Mr. Rochester meghajolt, a függöny lehullt.

Meglehetősen hosszú szünet következett. A második élőkép már bonyolultabb hátteret kívánt. A társalgó, mint már mondtam, két lépcsőfoknyival magasabban volt, mint az ebédlő. A felső lépcsőfokon, egy-két lépésnyire a szoba belseje felé, hatalmas márványmedence állt, egyébként a télikert dísze, aranyhalak úszkáltak benne rendes körülmények között. Nem lehetett könnyű áthurcolni.

A márványmedence előtt, a szőnyegen, színes selymekbe burkolózva, turbánnal a fején, Mr. Rochester ült. Sötét szeméhez, barna bőréhez, pogány arcához pompásan illett a jelmez; pontosan olyan volt, mint egy keleti kényúr, aki most küldi el vagy most kapja meg a selyemzsinórt. Ingram kisasszony is megjelent a színen. Ő is keleti öltözéket viselt, derekán széles selyemövet, halántékán kétoldalt megkötött, hímzett selyemkendőt. Formás karja fedetlen volt, az egyiket kecsesen a feje fölé emelte, mert kőkorsót vitt a fején. Alakja, arca, egész lénye az ószövetség valamelyik zsidó hercegnőjét sugalmazta; valószínű, hogy azt is akarta ábrázolni.

Odalépett a medencéhez, föléje hajolt, mintha korsaját telemerítené, aztán a korsót megint fejére illesztette. Az, aki a „kút" mellett ült, úgy tett, mintha megszólítaná, mintha kérne tőle valamit. Ő letette a korsót, és inni adott neki. A férfi most ládikát vett elő a ruhája alól, kinyitotta, és csodálatos fülbevalókat meg karpereceket mutatott a nőnek. A nő megjátszotta az ámuldozást; a férfi elébe térdelt, és lába elé rakta kincseit. A nő arca hitetlenkedést és gyönyört fejezett ki. A férfi karjára kapcsolta a karkötőket és fülébe aggatta a karikákat. Eleázár és Rebeka.[29] Csak a tevék hiányoztak.

A „kitaláló" csoport tagjai megint összedugták a fejüket; láthatóan nem tudták eldönteni, hogy a jelenet milyen szót vagy szótagot ábrázol. Vezérük, Dent ezredes végül azt kérte, mutassák be a harmadik összetett szó élőképét!

Mikor harmadszor is fölment a függöny, a színpadon a szalonnak csak egy kis része látszott, a többit spanyolfallal eltakarták, s még a spanyolfalra is valami sötét és durva szövésű függönyt akasztottak. A márványmedence helyébe gyalulatlan fenyőfa asztal meg egy konyhaszék került, s ezeket kézilámpás világította meg; a viaszgyertyákat is eltüntették.

A komor színpadon lehajtott fejjel és ökölbe szorított kezét a térdén nyugtatva egy férfi ült. Természetesen rögtön megismertem Mr. Rochestert, bár arcát bemaszatolta, és kabátja úgy lógott az egyik karjáról, mintha valami verekedésben éppen most tépték volna le róla. A kétségbeesett, mogorva arckifejezés, a felborzolt haj sokakat megtévesztett volna. Engem nem. Valahányszor megmozdult, csuklóján megcsörrent a bilincs.

- Bridewell![30] - kiáltott fel Dent ezredes. A megfejtés helyes volt.

Megint jó idő beletelt, amíg a szereplők visszaöltözködtek estélyi ruhájukba, és bejöttek a többiek közé.

---

[28] Menyasszony. (angol)

[29] Mózes I. 24:14.

[30] Angliai börtön. (*Well* - kút; angol)

Ingram kisasszony gratulált Mr. Rochester színjátszói tehetségéhez. - Tudja-e - mondta -, hogy a három szerep közül nekem az utolsóban tetszett a legjobban? Ha néhány évvel korábban születik, micsoda nagyszerű rablóvezér lett volna magából!

- Nem kormos már az arcom? - kérdezte Mr. Rochester, a lány felé fordulva.

- Sajnos, nem. Igazán kár! Magának kitűnően áll ez a gazembermaszk.

- Maga tehát rablóvezérekért rajong?

- Egy angol haramiavezér rögtön egy olasz bandita után következik; egy olasz bandität pedig csak a levantei kalózok múlhatnak felül.

- Hát bármi vagyok is, ne felejtse el, hogy maga a feleségem; egy órával ezelőtt, ennyi tanú jelenlétében megesküdtünk.

Ingram kisasszony kuncogott és elpirult.

- Most pedig magukon a sor, ezredes - fordult Mr. Rochester a másik csoport vezetőjéhez.

Mikor a másik csoport visszavonult, az üres helyeket az eddigi élőképek szereplői foglalták el. Ingram kisasszony Mr. Rochester jobb oldalán ült, a többiek körülöttük. Engem az új szereplők nem érdekeltek, csak a nézők. Tekintetemet, melyet eddig az árkádra szegeztem, most a székek félköre vonta magára ellenállhatatlanul. Hogy Dent ezredes és társai mit játszottak el, milyen szót választottak, hogyan alakították szerepüket, arra nem is emlékszem; csak a megbeszélésekre, amelyek az élőképeket követték. Most is látom, ahogy Mr. Rochester Ingram kisasszony felé fordul, Ingram kisasszony pedig Mr. Rochester felé; a leány fekete fürtjei csaknem érintették ilyenkor a férfi vállát, és majdnem arcát súrolták. Összenéztek, bizalmasan sugdolóztak, és még ma, annyi idő múltán is érzek valamit abból, amit akkor éreztem.

Már megvallottam az olvasónak, hogy beleszerettem Mr. Rochesterbe. Nem tudtam nem szeretni őt többé, pusztán azért, mert ő már nem törődött velem. Órákat tölthettem a közelében, egyetlenegyszer sem nézett felém. Minden figyelmét az az előkelő hölgy foglalta el, aki összefogta a ruhája uszályát, ha mellettem elhaladt, nehogy véletlenül hozzám érjen, és aki, ha önkéntelenül rám esett a pillantása, rögtön elkapta rólam, mert még egy tekintetre sem tartott méltónak. Nem tudtam nem szeretni Mr. Rochestert, annak ellenére, hogy már bizonyos voltam: rövidesen feleségül veszi ezt a hölgyet - Ingram kisasszony büszke magatartásából ki lehetett olvasni, hogy milyen biztos a dolgában -, és hogy úgyszólván óránként tanúja lehettem udvarlásának. Jóllehet Mr. Rochester udvarlása hanyag volt, s inkább magakéretű, mint esedező, éppen ez a büszke hanyagság bizonyult megejtőnek és ellenállhatatlannak.

Szerelmemet semmilyen körülmény sem hűthette le; az elkeseredésre annál több ok kínálkozott. Rettenetesen féltékeny lehettem volna, bár magamfajta nőnek még féltékenykedni sincs joga olyan valakire, mint Ingram kisasszony. De nem is voltam féltékeny, vagy csak ritkán. Azt az érzést, amely gyötört, nem lehet féltékenységnek nevezni. Ingram kisasszony ugyanis nem ütötte meg a féltékenység tárgyának mértékét: messze alatta maradt. Tudom, ez paradoxonként hangzik, pedig így volt. Ingram kisasszony roppant mutatós, de nem természetes; szép, sok mindenhez ért, de lelke szegény maradt, szíve meddő. Szívének-lelkének talajában csak mesterségesen kitenyésztett virágok nyílnak. Ingram kisasszony nem jó, nem őszinte, nem eredeti. Könyvekből beszajkózott frázisokat ismételget, soha semmiről nem mond véleményt, mert nincs is véleménye. Síkraszáll a fennkölt érzelmesség mellett, de nem ismeri a részvét és a szánalom, a gyöngédség és az igazságszeretet érzését. Ezt, akarata ellenére is, gyakran elárulta. Adèle-lel szemben például határozottan ellenségesen viselkedett;

valami barátságtalan megjegyzéssel félrelökte, ha a kislány a közelébe merészkedett. Néha egyenesen kiparancsolta Adèle-t a szobából, és soha egy jó szava nem volt hozzá.

Nemcsak az én szemem figyelt ilyen feszülten Ingram kisasszony minden megnyilatkozására. A jövendőbeli vőlegény, Mr. Rochester, szintén árgus szemmel, szakadatlanul vigyázta. És ez az éberség, ez a tárgyilagosság, a leendő menyasszony hibáinak ez a könyörtelen felismerése, a vak szenvedélynek ez a teljes hiánya még jobban fájdította amúgy is sajgó szívemet.

Tudtam, hogy Mr. Rochester feleségül veszi Ingram kisasszonyt, talán családi, talán politikai okokból, talán azért, mert társadalmi rang, összeköttetések szempontjából előnyös a házasság. De azt éreztem, hogy Mr. Rochester nem szereti választottját, az pedig híjával van mindazon tulajdonságoknak, amelyekkel valaha is megszerettethetné magát. Ez volt az a körülmény, amely érzékenyen érintett, és felzaklatta idegeimet, ez volt az, ami éltette-táplálta lázamat: hogy Ingram kisasszony *nem tudta rabul ejteni* Mr. Rochestert.

Ha Ingram kisasszony rögtön meghódítja Mr. Rochestert, s ha a férfi őszinte és alázatos szerelemmel a lány lába elé teszi szívét, én eltakarom az arcom, a fal felé fordulok, és - jelképesen - meghalok rájuk nézve. Ha Ingram kisasszony jó és nemes szívű hölgy, ha erős, bátor, kedves és okos, akkor élethalálharcot vívtam volna a féltékenység és a kétségbeesés tigrisével, és szívemet kitépve, meghódoltam volna a választott előtt, elismertem volna felsőbbségét, és aztán csendesen tengettem volna napjaimat, életem végéig. És minél kiválóbb a nő, annál őszintébben bámultam volna, és annál őszintébben belenyugodtam volna sorsomba.

De ahogy ma álltak a dolgok, azt még szemlélni is rossz volt. Látni Ingram kisasszony hiábavaló erőfeszítéseit, amelyekkel el akarta bűvölni Mr. Rochestert - ő maga nem is vette észre, hogy erőfeszítései hiábavalóak, hiúságában azt képzelte, hogy célt ér, és hitegette magát a sikerrel, holott elbizakodottságával és büszkeségével egyre jobban elriasztotta azt, akit meg akart hódítani -, ezt látni: szakadatlan feszültséget és kegyetlen megpróbáltatást jelentett.

Valahányszor Ingram kisasszony elhibázta a célt, én mindig tudtam, hogyan győzhetett volna. A nyilak, amelyek ártalmatlanul pattantak le Mr. Rochester páncéljáról, ha más, biztos kézből repülnek ki, megremegtették volna azt a büszke férfiszívet, szerelmet lobbantottak volna föl a sötét szempárban, ellágyították volna a gúnyos arc kemény vonásait. Vagy ami még valószínűbb: fegyver nélkül csendes győzelmet lehetett volna aratni.

„Miért nem tud jobban bánni vele, ha már olyan szerencsés, hogy állandóan a közelében lehet?” - kérdeztem magamtól. Bizonyára nem szereti, vagy legalább nem szereti eléggé. Ha igazán szeretné, nem kellene ennyi mosolyt pazarolnia, nem kellene ilyen csábító pillantásokat vetnie rá. Hiszen minden mozdulata kiszámított! Én úgy érzem, ha csendesen ülne mellette, keveset beszélne, és nem meresztgetné ennyit a szemét, sokkal közelebb jutna a szívéhez. Én láttam ezt az arcot egészen másnak, sokkal lágyabbnak is, de akkor magától lágyult el, nem kellett mesterkedni, hogy ilyen vagy olyan legyen: el kellett fogadni olyannak, amilyen - őszintén, tettetés nélkül felelni a kérdéseire; ha kell, szólni hozzá, de nem grimaszokat vágva; és akkor ez az arc egyre kedvesebb és szelídebb lesz, és sugárzóan meleg, mint az áldott napfény. Mit fog ez a nő csinálni, ha a felesége lesz? Hogyan tudja tartósan meghódítani? Nem hiszem, hogy sikerül neki, pedig a dolog egyáltalán nem lehetetlen - és Mr. Rochester felesége a legboldogabb asszony lehetne a földkerekségen.

Még idáig egy elítélő szót sem ejtettem Mr. Rochester érdekházasságára vonatkozóan. Nagyon meglepett, amikor ráeszméltem, hogy érdekből készül házasodni. Nem olyan embernek ismertem, akit anyagiak vagy társadalmi összeköttetések befolyásolnak. De minél többet mérlegeltem a házasulandó felek helyzetét, műveltségét stb., annál kevésbé éreztem

magam feljogosítva arra, hogy akár Mr. Rochestert, akár Ingram kisasszonyt elítéljem vagy kárhoztassam azért, mert a gyermekkoruk óta beléjük oltott eszmék és elvek alapján készülnek cselekedni. Egész társadalmi osztályuk ezeket az elveket vallja. Bizonyára nekik is megvan rá az okuk, hogy ne térjenek el a hagyományoktól, ha én nem érem is fel ésszel ezeket az okokat. Én magam úgy képzeltem, hogy ha én olyan előkelő úr volnék, mint Mr. Rochester, csak olyan nőt vennék el feleségül, akit szívemből szeretek. A puszta tény, hogy egy szerelmi házasságban a férj is boldogabb lenne, meggyőzött arról, hogy a szerelmi házasságok általános elterjedése ellen előttem ismeretlen okok szólnak. Máskülönben bizonyára az egész világ úgy cselekednék, ahogyan én kívántam volna cselekedni.

De más tekintetben is igen elnéző lettem gazdámmal szemben. Eleinte ugyancsak számon tartottam hibáit, most valamennyit elfelejtettem. Azelőtt minden oldalról tanulmányoztam jellemét, a rosszat összehasonlítottam a jóval, és a kettő igazságos mérlegeléséből szűrtem le az ítéletet. Most teljesen hibátlannak láttam Mr. Rochester jellemét. Valamikor nem szerettem, ha gúnyolódott, nyersesége visszariasztott, de most mindez csak úgy hatott, mint erős fűszer valami különleges ételben; igaz, hogy jelenlétét lehetetlen észre nem venni, de nélküle ízetlen lenne az étel.

Ami pedig azt a homályos valamit illeti - nem tudom, baljósnak nevezzem-e vagy csak fájdalmasnak, hidegen számító volt-e, vagy fásult az a valami, amit gondos megfigyelő néha felvillanni látott a szemében, de aztán eltűnt, mielőtt a kifürkészhetetlen mélységet csak kismértékben is átkutathatta az ember -, ezt a valamit, amitől néha megborzongtam és visszarettentem, mintha vulkán peremén járnék, és egyszerre csak megremegne és kettéválna alattam a föld, ezt a valamit olykor ma is látni vélem, dobogó szívvel, de nem bénult idegekkel. Ahelyett, hogy menekülni akartam volna előle, inkább azt kívántam, bár tudnám, mit jelent. És irigyeltem Ingram kisasszonyt, hogy egyszer majd kedvére belenézhet a szédítő örvénybe, felderítheti titkos mélységeit.

Mialatt az én gondolataim csak Mr. Rochesterrel és jövendőbeli menyasszonyával foglalkoztak, míg csak őket láttam, csak az ő beszélgetésüket hallottam, csak az ő mozdulataikat figyeltem, a társaság többi tagja is a maga ízlése szerint szórakozott. Lady Lynn és Lady Ingram komolyan diskuráltak, közben bólogattak díszes turbánjaikkal, és néha mind a négy kéz egyszerre emelkedett meglepődött, titokzatos vagy szörnyülködő mozdulattal a magasba, aszerint, hogy miről folyt a szó. Olyanok voltak, mint két óriás bábu. A szelíd Mrs. Dent kedvesen csevegett Mrs. Eshtonnal; néha egy-egy udvarias szót szóltak hozzám, vagy barátságosan rám mosolyogtak. Sir George Lynn, Dent ezredes és Mr. Eshton politikáról vagy megyei ügyekről vagy az igazságszolgáltatás mai formáiról vitatkoztak. Lord Ingram Amy Eshtonnal flörtölt; Louisa az egyik Lynn fiúval énekelt. Mary Ingram a másik Lynn fiú udvarlását hallgatta bágyadtan. Olykor, mint valami titokzatos intésre, mindegyik abbahagyta a maga külön szórakozását, és a főszereplőkre figyelt, mert utóvégre Mr. Rochester és - mert olyan szoros kapcsolatban volt vele - Ingram kisasszony volt a társaság lelke. Ha Mr. Rochester csak egy órára is eltávozott a szalonból, a jó hangulat ellanyhult, a vendégek észrevehetően unatkozni kezdtek. Ha aztán a ház ura ismét megjelent, a beszélgetés rögtön megélénkült.

Jelenlétének vérpezsdítő hatását különösen aznap nélkülözte a vendégsereg, amikor hivatalos ügyek Millcote-ba szólították. Úgy volt, hogy csak késő este tér haza. Délután esett az eső, a társaságnak le kellett tennie a tervezett kirándulásról. (A közelben nemrég sátrat vert cigányokat akarták megtekinteni.) Az urak közül néhányan lementek a lovakat megnézni. A fiatalok a hölgyekkel biliárdoztak a biliárdteremben. A két özvegy csendes kártyajátékban keresett vigasztalást. Blanche Ingram, miután dölyfös hallgatásba burkolózva visszautasította

Mrs. Dent és Mrs. Eshton közeledését - a hölgyek megpróbálták őt is belevonni a beszélgetésbe -, előbb egy kicsit eldúdolgatott magában a zongora mellett, aztán keresett egy regényt a könyvtárban, levetette magát a díványra, és megpróbálta olvasással agyoncsapni Mr. Rochester távollétének unalmas óráit. A szalon és az egész ház csendes volt, csak olykor hallatszott le az emeletről a biliárdozók nevetése.

Már alkonyodott, öltözködni kellett volna az estebédhez, amikor Adèle - ott térdelt mellettem, a szalon egyik ablakülésén - felkiáltott: *Voilà Monsieur Rochester qui revient!*[31]

Hátrafordultam, Ingram kisasszony fölpattant a díványról, a többiek is mind fölnéztek, mert kerekek csikorogtak, lópatkók csapkodták a vizet a nedves felhajtón. Bérkocsi érkezett.

- Ugyan mi lelte, hogy ezen az ócska bárkán jön haza? - tűnődött Ingram kisasszony. - Hiszen Mesrour hátán ment el reggel, és a kutyát is magával vitte. Hová lettek az állatok?

Amikor ezt mondta, olyan közel lépett az ablakhoz, hogy nekem erősen hátra kellett feszülnöm, majd eltört a gerincem a nagy igyekezetben, hogy helyet adjak terjedelmes toalettjének. Ő először észre sem vett, aztán mikor meglátott, félrehúzta a száját, és átment egy másik ablakhoz. A bérkocsi megállt; a kocsis meghúzta a csengőt, s a küszöbön egy utazóruhás úriember jelent meg. Nem Mr. Rochester, hanem egy elegáns, magas, idegen úr.

- Felháborító! - kiáltott fel Ingram kisasszony. - Ostoba kis majom (ez Adèle-nek szólt), ki ültetett oda az ablakba, hogy hamis híreket terjesszél?! - és közben énrám is dühös pillantást vetett, mintha én lennék a hibás.

A csarnokból beszélgetés hallatszott be, aztán belépett az újonnan érkezett. Először Lady Ingram előtt hajolt meg. A jelenlevő hölgyek közül őt vélte a legidősebbnek.

- Úgy látszik, rosszkor jövök, asszonyom, mert barátom, a házigazda, nincs itthon. De nagyon hosszú utat tettem, és talán megbocsátják, ha régi keletű és szoros barátságunk jogán odáig merészkedem, hogy hazatértét bevárjam.

Jó modorú, udvarias férfi volt, csak a kiejtése volt kissé szokatlan, nem éppen idegenszerű, de nem is teljesen angol. Egyidős lehetett Mr. Rochesterrel, harminc és negyven között. Arcbőre nagyon is fakó, egyébként, legalábbis első látásra, határozottan jóképű volt. Ha jobban szemügyre vette az ember, talált az arcában olyasmit, ami nem tetszett. Vonásai például szabályosak voltak, de petyhüdtek; szeme nagy és szép vágású, de tekintete üres, kifejezéstelen. Nekem legalább úgy tűnt.

Az öltözködésre szólító csengő hangja szétoszlatta a társaságot. A váratlan vendéget csak estebéd után láttam viszont; akkor már egészen fesztelenül viselkedett. De az arca most még kevésbé volt rokonszenves, mint estebéd előtt: kifejezése nyugtalan volt, s mégis élettelen. Tekintete folyton körbejárt, de az volt az érzésem, hogy mégsem lát semmit. Furcsa, hogy egy ilyen jó külsejű és első látásra rokonszenves férfit visszataszítónak találjon az ember. Pedig én valósággal undorodtam ettől a sima, ovális arctól, ettől a hajlott és mégis férfiatlan orrtól, ettől a pici cseresznyeszájtól. Tudtam, hogy a sima, alacsony homlok mögött nem keringenek gondolatok, s ez az üres tekintet képtelen parancsolni.

Szokott helyemről, az ablakfülkéből, jól megfigyelhettem az idegent, mert a kandalló párkányán elhelyezett karos gyertyatartók fénye éppen arcába hullott. Foteljét szorosan a tűz mellé húzta, s csaknem a lángok fölé hajolt, mintha fáznék. Gondolatban összehasonlítottam Mr. Rochesterrel. Úgy találtam - Isten bocsássa meg -, hogy egy pocsolyában lubickoló gúnár

---

[31] Ott jön Rochester úr! (francia)

és egy büszke röptű sólyom között sem lehet nagyobb különbség, vagy például a gyáván meghunyászkodó birka és őrzője: az éles szemű, durva szőrű, éber juhászkutya között.

Azt mondta, hogy Mr. Rochester régi barátja. Nehéz elképzelni, de ha igaz, akkor ez a barátság kitűnően illusztrálja a régi mondást, hogy „az ellentétek vonzzák egymást”.

Két-három fiatalember ült a közelében. Olykor elkaptam a beszélgetés egy-egy foszlányát. Nem értettem minden szót, mert Louisa Eshton és Mary Ingram közelebb ült hozzám, és akarva, nem akarva, az ő szavaikat is hallanom kellett. Ők is a jövevényről beszéltek, megállapították róla, hogy szép férfi. Louisa azt mondta, hogy igazi „teremtés koronája”, és hogy „imádja” őt. Mary pedig az új vendég szép kis száját és gyönyörű orrát magasztalta.

- Hát még a homloka! - áradozott Louisa. - Olyan sima, mint a márvány. Biztosan sohasem szokta dühösen összeráncolni. Utálom, ha egy férfinak ráncos a homloka. És milyen nyugodt a mosolya és a tekintete!

Szerencsére ekkor Mr. Henry Lynn félrehívta a két lányt, hogy az elmaradt kirándulást megbeszéljék.

Most teljesen a kandalló körül ülő csoport megfigyelésének szentelhettem magam. Megtudtam, hogy az idegent Mr. Masonnek hívják; azt is megtudtam, hogy csak most érkezett a trópusokról Angliába (kétségtelenül ezért volt olyan sápadt, ezért húzódott a tűz közelébe, és ezért viselt a szobában is felöltőt). Abból, hogy Jamaicát, Kingstont, Spanish Townt emlegette, tudtam, hogy Nyugat-Indiából jön, de nagy meglepetéssel hallottam, hogy ott ismerkedett meg Mr. Rochesterrel. Mondta, hogy barátja nem bírta az izzó hőséget, a hurrikánokat, az esős évszakot. Azt tudtam, hogy Mr. Rochester sokat utazott, Mrs. Fairfax említette, de azt hittem, megelégedett Európával. Idáig még csak célzást sem tett arra, hogy idegen földrészeken is járt.

Ezen tűnődtem, amikor egy váratlan incidens másfelé terelte gondolataimat. Valaki bejött vagy kiment, s Mr. Mason megborzongott az ajtónyitásra. Kérte az inast, hogy tegyen még a tűzre, amely még parázslott ugyan, de már nem égett lobogó lánggal. Az inas, miután megrakta a tüzet, kifelé menet megállt Mr. Eshton széke mellett, és halkan mondott valamit. Csak ennyit hallottam: „egy öregasszony” és „nagyon kellemetlen”.

- Mondja meg neki, hogy becsukatom, ha sokat okvetetlenkedik - mondta az elöljáró.

- Nem, én mást mondok - szólt közbe Dent ezredes. - Ne küldje el, Eshton; előbb kérdezzük meg a hölgyeket. - Ezzel hangosan folytatta: - Hölgyeim, önök ma meg akarták nézni a sátoros cigányokat. Sam azt mondja, hogy egy öreg cigányasszony van odalent, és mindenáron jövendőt akar mondani. Mit szólnak hozzá a hölgyek?

- De ezredes, az istenért! Csak nem állunk szóba egy ilyen némberrel?! Küldesse el, de azonnal!

- De nem bírunk vele - mondta az inas. - Már Mrs. Fairfaxet is lehívtuk, ő is kéri, hogy menjen el, de nem akar kötélnek állni. Fogott egy széket, letelepedett a kemence mellé, és azt mondja, ő bizony nem mozdul onnan, amíg meg nem engedik, hogy feljöjjön az uraságok közé.

- De hát mit akar tulajdonképpen? - kérdezte Mrs. Eshton.

- Azt mondja, jósolni akar az uraságoknak, asszonyom. És esküdözik, hogy fog is jósolni.

- Külsőre milyen? - kérdezték az Eshton kisasszonyok.

- Csúf, vén banya; fekete, mint a korom.

- Tehát igazi boszorkány! - kiáltott föl Frederick Lynn. - Engedjük be!

- Persze - kontrázott a bátyja. - Halálos vétek lenne ezt a kitűnő mulatságot elszalasztani.

- Mi jut eszetekbe, édes jó fiaim! - sopánkodott Lady Lynn.

- Soha nem fogom a hozzájárulásomat adni egy ilyen kétes ügyhöz - jelentette ki Lord Ingram özvegye.

- Ugyan, dehogynem, édes jó mamám - hallatszott Blanche fölényes hangja.

Blanche megfordult a zongoraszéken, ahol idáig csendesen ült, és látszólag kottákat nézegetett. - Én nagyon szeretném megtudni, hogy milyen sors vár rám. Hozza föl a cigány-asszonyt, Sam!

- De édes Blanche-om! Gondold meg...

- Mindent meggondoltam, mama. Éppen ezért ragaszkodom hozzá, hogy feljöjjön. Siessen, Sam!

- Igen, igen, igen! - kiáltoztak a fiatalok, hölgyek és urak egyaránt. - Hadd jöjjön a cigány-asszony! Jó móka lesz!

Az inas még mindig habozott.

- Olyan ijesztő a külseje - mondta.

- Menjen már - szólt rá Ingram kisasszony, és Sam lement.

Az egész társaságon erőt vett az izgalom; csak úgy sziporkáztak a tréfás megjegyzések, mikor Sam visszajött.

- Most meg nem akar bejönni ide - jelentette. - Azt mondja, nincs hivatva „a közönséges tömeg” előtt mutatkozni. Bocsánatot kérek, ezek az ő szavai. Azt mondta, vezessem be egy olyan szobába, ahol egyedül lehet, és akik jövendőt akarnak mondatni vele, egyenként járuljanak elébe.

- Látod, gyönyörűségem, most már követelőzik is - mondta Lady Ingram a leányának. - Hallgass rám, édes angyalom...

- Vezesse be a könyvtárba - vágott anyja szavába az „édes angyal”. - Én nem is szeretném, ha a „közönséges tömeg” füle hallatára jósolna nekem. Szívesebben vagyok négyszemközt vele. Be van fűtve a könyvtárban?

- Igenis, kisasszony, de ez a cigányasszony olyan...

- Ne jártassa annyit a száját, maga szamár, hanem tegye, amit mondtam.

Sam ismét eltűnt. Várakozás, titokzatosság, izgalom feszült a levegőben.

- Most már kész - jelentette az inas, mikor megint visszajött. - Tudni szeretné, hogy ki lesz az első látogatója.

- Azt hiszem, jobb lesz, ha először magam nézem meg - mondta Dent ezredes.

- Mondja meg, Sam, hogy elsőnek egy úr megy be.

Sam kiment, aztán visszatért.

- Kérem szépen, azt mondja, hogy urakat nem fogad, az urak tehát ne is fáradjanak. A hölgyek közül is csak a fiatal leányokat óhajtja látni - tette hozzá, s alig tudta elfojtani kuncogását.

- Akármi legyek, nincs rossz ízlése! - kiáltott föl Henry Lynn.

Ingram kisasszony ünnepélyesen fölemelkedett.

- Én megyek be elsőnek - mondta olyan hangon, mint egy reményvesztett hadvezér, aki katonái élén támadásra indul.

- Ó, drágám, egyetlenem, várj még! - sikoltozott Lady Ingram, de Blanche rá se hederített anyjára, némán lépett be az ajtón, amelyet Dent ezredes kitárt előtte. Hallottuk, ahogy a könyvtár ajtaja becsukódik mögötte.

Egy kis csend támadt. Lady Ingram úgy gondolta, elérkezett a pillanat, amelyben az ember hatásosan tördelheti a kezét. Mary kisasszony kijelentette, hogy ő nem merne bemenni a cigányasszonyhoz.

Amy és Louisa Eshton halkan, zavartan kacarásztak, látszott rajtuk, hogy félnek.

A percek lassan vánszorogtak. A könyvtár ajtaja csak tizenöt perc múlva nyílt ki. Ingram kisasszony visszatért a társasághoz.

Milyen arcot vág vajon? Nevet? Tréfa volt az egész? Mindenki kíváncsian nézte Ingram kisasszonyt, de ő hideg gőggel viszonozta a kérdő pillantásokat. Sem rosszkedvűnek, sem jókedvűnek nem látszott. Merev léptekkel ment vissza helyére és leült.

- Nos, Blanche? - kérdezte a bátyja.

- Mit mondott? - érdeklődött a húga.

- Milyennek találtad? Hogy érzed magad? Igazán tud jósolni? - kérdezték az Eshton leányok.

- Ne olyan hevesen - csillapította Ingram kisasszony a kíváncsiakat. - Csak semmi tolakodás. Úgy látszik, mindenki hajlamos hinni a csodában és a hihetetlenben, mamát is beleértve. Mindenki azt hiszi, hogy igazi boszorkány van a házban, aki közvetlen kapcsolatban áll a sátánnal. Egy kóbor cigányasszonyt láttam, aki az elcsépelt tenyérjóslással traktált. Szeszélyem teljesült, de most már nem bánnám, ha Mr. Eshton beváltaná fenyegetését, és lecsukatná a vén szipirtyót.

Ingram kisasszony könyvet vett a kezébe, hátradőlt a székén, ezzel jelezte, hogy nincs kedve tovább beszélgetni. Majdnem egy félórán át figyeltem: ez alatt az idő alatt egyszer sem lapozott, s arca úgyszólván percről percre jobban elsötétült, elégedetlenséget, sőt csalódást árult el. Valószínű, hogy a cigányasszony semmi jót nem mondott neki. Kedvetlenségével, szótlanságával éppen arról tett tanúságot, amit tagadni igyekezett: hogy a cigányasszony jóslatának nagy fontosságot tulajdonít.

Mary Ingram és az Eshton leányok közben kijelentették, hogy ők nem mernek egyedül bemenni. De azért a jövendőmondást mindegyikük szerette volna hallani. Sam mint követ közvetítette a tárgyaló felek kívánságait. Végre, mikor szegény Sam, azt hiszem, már alig állt a lábán a sok jövés-menéstől, a vén Sibylla hajlandó volt a három ifjú hölgyet testületileg fogadni.

Ez a kihallgatás már nem folyt olyan csendben, mint Blanche kisasszonyé. Kihallatszott a fiatal hölgyek vidám kacagása és sikítozása. Vagy húsz perc múlva izgatottan rontottak be a szalonba, mintha az ijedtségtől félig eszüket vesztették volna.

- Nahát, miket mondott! Mindent tud rólunk! - kiabáltak összevissza, és kimerülten roskadtak le a székre, amelyet az urak elébük toltak.

Mikor a társaság bővebb magyarázatot kívánt tőlük, elmondták, hogy a cigányasszony gyerekkori mondásaikat idézte; leírta az otthonukat, emléktárgyakról beszélt, amelyeket rokonoktól kaptak. Még a legtitkosabb gondolataikat is kitalálta, és mindhármuknak fülébe

súgta annak a valakinek a nevét, akit legjobban szeretnek a világon, és azt is megmondta, hogy mi a leghőbb vágyuk.

Az urak nagyon szerettek volna bővebbet tudni a két utolsó ponttal kapcsolatban, ám a lányok csak irultak-pirultak, remegtek, kuncogtak, de nem szóltak semmit. A mamák illatszeres üvegcsét kínálgattak, és legyezték magukat. Újra meg újra hangoztatták, milyen helytelenül cselekedtek a leányok, hogy nem fogadták meg az ő tanácsukat. Az idősebb urak nevettek, a fiatalok pedig nem győzték ajánlgatni szolgálataikat az izgatott ifjú hölgyeknek.

A felfordulás tetőpontján, amikor én is csupa szem és fül voltam, egyszerre köhintést hallottam a hátam mögött, és mikor megfordultam, ott láttam Samet.

- Kisasszony, kérem, a cigányasszony azt mondta, hogy van még egy fiatal hölgy a szobában, aki nem ment be hozzá, és esküszik, hogy addig nem mozdul, amíg mindenkit nem látott. Gondoltam, a kisasszony az egyetlen, aki még nem volt odabent. Mit mondjak neki?

- Ó, hát szívesen bemegyek - feleltem, mert örültem, hogy kíváncsiságomat kielégíthetem. Kisurrantam a szalonból; senki nem vette észre, mert az egész társaság a három grácia köré tömörült. Csendesen becsuktam az ajtót magam mögött.

- Ha parancsolja a kisasszony, megvárom odakint, és ha meg tetszik ijedni, csak tessék kiáltani, rögtön bemegyek.

- Köszönöm, Sam, csak menjen vissza a konyhába. Egyáltalán nem félek.

Igazat mondtam. Egy csöppet se féltem, de roppantul érdekelt a dolog, és nagyon izgatott voltam.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

A könyvtár olyan volt, mint rendesen, és a „jósnő” kényelmesen elterpeszkedett egy fotelben, a kandalló mellett. Vörös köpenyt és fekete fejkötőt viselt, azaz nem is fejkötőt, hanem széles karimájú cigánykalapot, amely csíkos kendővel volt lekötve az álla alatt. Kialudt gyertya állt mellette az asztalon, ő maga a tűz fölé hajolt, és a parázs fényénél egy imakönyvhöz hasonló kis fekete könyvből olvasgatott. Motyogott magában, mint az öregasszonyok szoktak olvasás közben.

Föl sem pillantott, amikor beléptem; úgy látszott, végig akarja olvasni, amibe belefogott.

Ott álltam a szőnyegen, és a kezemet melengettem. A szalonban ugyanis messze kerültem a kandallótól, és fázott a kezem. Teljesen nyugodt voltam; a cigányasszony nem is volt félelmetes. Becsukta a könyvet, és lassan fölemelte a fejét. A kalap beárnyékolta arcának egy részét. Különös, sötét bőrű arc volt, gubancos hajfürtök lógtak ki egy fehér kötés alól, mely átfogta állát vagy inkább állkapcsát. Nyíltan, sőt vakmerően nézett a szemembe. - Tehát a jövendőjét akarja hallani? - kérdezte. Hangja éppen olyan határozott volt, mint a tekintete, és éppen olyan durva, mint az arca.

- Engem bizony nem érdekel a jövendő, öreganyám. De ha öröme telik benne, csak mondja. Arra azonban figyelmeztetem, hogy semmiféle jövendölésben nem hiszek.

- Ostobaság ilyet mondani, de magától nem is vártam egyebet. Már amikor a lépéseit hallottam, tudtam, hogy nem hisz.

- Komolyan? Nagyon jó hallása lehet!

- Van ám. Meg a szemem is jó, és az eszem is gyorsan vált.

- Minderre szüksége van a mesterségéhez.

- De mennyire! Különösen, ha ilyenekkel van dolgom, mint maga. Miért nem reszket?

- Nem fázom.

- Miért nem sápadt el?

- Nem vagyok beteg.

- És miért nem érdekli az én mesterségem?

- Mert nem vagyok ostoba.

A vén banya elvigyorodott a kendője mögött, aztán előszedett egy kurta fekete pipát, és rágyújtott. Egy idő múlva kiegyenesedett, kivette szájából a pipáját, és merően a tűzbe nézve, kihívóan így szólt:

- Maga fázik, rosszul van a félelemtől, és ostoba.

- Bizonyítsa be - vágtam vissza.

- Rögtön bebizonyítom. Fázik, mert egyedül van, nincs senkije, aki a lelkében rejtőző tüzet előcsiholná magából. Betege annak, hogy a legszebb, legédesebb, legmagasztosabb emberi érzés elérhetetlen távolságban van magától. Ostoba, mert bármennyire szenved is, a kisujját sem mozdítja, és egyetlen lépést sem tesz arrafelé, ahol ez az érzés vár magára.

Kurta, fekete pipáját megint szájába vette, és új erővel kezdett pöfékelni.

- Ezt majdnem mindenkinek elmondhatná, akiről tudja, hogy idegenek között, alárendeltként él egy nagy házban.

- Az lehet, hogy majdnem mindenkinek elmondhatnám, de kérdés, hogy rá is illenék-e mindenkire?

- Aki olyan körülmények között él, mint én, arra igen.

- Aki olyan körülmények között él, mint maga; de ugyan mutasson még valakit, akinek a helyzete pontosan olyan, mint a magáé.

- Ezret is könnyen találhat.

- Egyet is nehezen! Magának sejtelme sincs kiváltságos helyzetéről. Olyan közel áll a boldogsághoz, hogy csak a kezét kell kinyújtania érte. Az anyag elő van készítve, csak össze kell keverni. A véletlen kissé távol helyezte egymástól az alkotóelemeket, de ha összekerülnek, az eredmény nagyszerű lesz.

- Én nem értem az ilyen rejtélyes beszédet. Soha életemben nem tudtam rejtvényt fejteni.

- Ha azt akarja, hogy világosabban beszéljek, mutassa a tenyerét.

- Persze tegyek bele ezüstpénzt is?

- Persze.

Egy shillinget adtam neki. Zsebéből előkotort egy ócska harisnyafejet, abba belekötözte a pénzdarabot, visszagyűrte a zsebébe, aztán azt mondta, hogy mutassam a tenyeremet. Megmutattam. Nem nyúlt hozzá, csak fölébe hajolt, és közelről vizsgálgatta.

- Nagyon sima tenyér ez - mondta. - Jóformán nincsenek is vonalak benne; nem tudok kiolvasni belőle semmit. Különben is mit mondhat egy tenyér? A sors másutt van megírva.

- Ebben igaza van.

- Igen. A sors az arcvonásokban van megírva, a homlokon, a szemekben, a szemek körül és a száj vonalában. Térdeljen le, és emelje föl a fejét.

- Ez már valamivel közelebb áll a valósághoz - mondtam, mialatt engedelmesen letérdeltem. - Kezdek hinni öreganyámnak.

Vagy félyardnyira lehettem tőle. Megkotorta a tüzet, az egyik széndarab fellángolt, de csak az én arcomat világította meg, az övé még mélyebb árnyékba borult.

- Szeretném tudni, miféle érzelmekkel jött ide hozzám - mondta, miután egy darabig fürkészte az arcomat. - Szeretném tudni, milyen gondolatok járnak a fejében, mialatt óraszámra ott ül azokkal a finom népekkel egy szobában, és mégis messze tőlük. Azok úgy mozognak a szeme előtt, mint a laterna magica[32] figurái, és talán annyi közösség sincs maguk között, amennyi akkor lenne, ha ők valóban csak árnyképek és nem húsból és vérből való emberek lennének.

- Sokszor fáradt vagyok odabent, néha álmos, de ritkán szomorú.

- Akkor hát valami titkos remény vidítja föl, és boldog jövőről álmodozik?

- Szó sincs róla. Vágyaim netovábbja, hogy annyi pénzt tudjak megtakarítani, amennyiből egy kis házat bérelhetek, és ott iskolát nyithatok.

---

[32] Bűvös lámpa (latin). A 17. században feltalált készülék, amellyel üveglemezre festett képeknek, mértani ábráknak nagyított képét ernyőre vetítik - a vetítőgép őse.

- Szomorú szellemi táplálék, és szomorú lehet állandóan az ablakülésen kuksolni is... láthatja, hogy ismerem a szokásait...

- Hallotta a személyzettől.

- Ó, de okos! Hát jó, lehet, hogy hallottam, az igazat megvallva, van egy ismerősöm a házban, Grace Poole...

Mikor ezt a nevet hallottam, rögtön talpra ugrottam. Ha Grace Poole-t ismeri, akkor itt valami ördögi játék folyik.

- Na, azért nem kell megijedni - csitított a cigányasszony. - Mrs. Poole nagyon derék asszony, szűkszavú és megbízható. De nem erről akartam beszélni, hanem arról, hogy ott az ablakülésen gubbasztva, igazán nem gondol egyébre, mint az iskolájára? Senki sem érdekli azok közül, akik a szalon díványain és foteljeiben ülnek? Egyetlen arcot sem érdemesít arra, hogy közelebbről tanulmányozza? Nincs senki, akinek a mozdulatait érdeklődéssel figyeli?

- Minden arc, minden mozdulat érdekel.

- Mindegyik egyformán érdekli? Nincs egy, vagy mondjuk kettő, amelyet érdekesebbnek talál?

- De igen. Amikor egy nő és egy férfi arcából, mozdulataiból kiolvasok valamit, akkor érdeklődéssel figyelem a fejleményeket.

- Mit szeret legjobban leolvasni az arcokról?

- Ó, nincs valami nagy választék! Többnyire udvarlással kezdődik, és a házasságnak nevezett katasztrófával végződik.

- És nem unja ezt az egyhangú témát?

- Őszintén szólva nekem mindegy. Mi közöm nekem a mások udvarlásához vagy házasságához?

- Hogy mi köze hozzá? Tegyük föl, hogy egy szép, fiatal, virulóan egészséges, bájos, előkelő, vagyonos hölgy szemébe mosolyog egy úrnak, akit ön...

- Akit én?...

- Akit ön ismer... és talán nagyra becsül.

- Én nem ismerem ezeket az urakat, még szót se igen váltottam velük, ami pedig azt illeti, hogy becsülöm őket - hát vannak közöttük tiszteletre méltó, komoly, középkorú urak, és vannak csinos, elegáns, ifjú gavallérok, és mindegyiküknek jogában áll, hogy annak a mosolyát fogadja el, akiét akarja, számomra az egész ügynek nincs semmi jelentősége.

- Azt mondja, hogy nem ismeri az urakat? Hogy egy szót sem váltott velük? Ugyanezt állítja a ház uráról is?

- Ő nincs idehaza.

- Nincs idehaza! Lám, így kell kitérni az egyenes válasz elől. Azért, mert ma reggel bement Millcote-ba? Hát estére majd hazajön, vagy ha ma nem, hát holnap. És azért, mert ma nincs itthon, őt már nem számítja az ismerősei közé? Kitörüli a névsorból, mintha már nem is léteznék?

- Azt nem, de nem látom be, mi köze Mr. Rochesternek a fölvetett témához.

- Hölgyekről beszéltem, akik az urak szemébe mosolyognak. Mr. Rochester szemébe legutóbb annyi bájmosolyt ontottak, hogy a szeme valósággal kicsordult tőlük, mint a teli csésze. Nem tűnt ez fel önnek?

- Mr. Rochesternek joga van hozzá, hogy élvezze a vendégei társaságát.

- A jogait nem vitatja el senki. De nem vette észre, hogy ami a házassági történeteket illeti, Mr. Rochester körül szövődik a legélénkebb, legfolyamatosabb mese?

- A figyelő fül oldja meg a mesélő nyelvét - mondtam, bár inkább magamnak, mint a cigány-asszonynak. Különös modora, sajátságos hanglejtése szinte álomba ringatott. Egyik mondata váratlanabbul hatott rám, mint a másik, lassan semmit sem értettem az egészből, és arra kellett gondolnom, miféle láthatatlan szellem figyelte és örökítette meg szívem minden dobbanását az utóbbi hetek alatt.

- Figyelő fül, azt mondja? Valóban: Mr. Rochester órákon át hallgatta az elbűvölő ajkak beszédét, és olyan öröme telt benne, hogy hálás volt az élvezetért. Nem vette észre?

- Hálás volt? Nem, azt igazán nem vettem észre, hogy hálás volt.

- Nem vette észre. Tehát figyelte az arcát. Hát mit vett észre, ha hálát nem?

Nem feleltem.

- Szerelmet, azt igen! És látta őt a jövőben házasembernek és a feleségét boldognak?

- Boldognak? Azt éppen nem mondhatnám. Úgy látszik, öreganyám boszorkánysága is felmondja néha a szolgálatot.

- Hát mi az ördögöt látott?

- Hagyjuk ezt. Azért jöttem ide, hogy én kérdezzek, nem azért, hogy engem gyóntassanak. Tehát: az ugye köztudomású, hogy Mr. Rochester rövidesen megházasodik?

- Igen. A szép Ingram kisasszonyt veszi el.

- Rövidesen?

- A látszat arra vall, hogy rövidesen, és kétségtelenül (bár ön vakmerően kételkedni merészel ebben) földöntúlian boldogok lesznek egymással. Lehetetlen, hogy Mr. Rochester ne szeressen egy ilyen világszép, elmés, nemes, tökéletes hölgyet. Valószínűleg a hölgy is szereti Mr. Rochestert, vagy ha nem őt, legalább a pénztárcáját. Tudom, hogy a Rochester-birtokot a hölgy tehermentesnek hiszi, bár erre vonatkozóan (Isten bocsássa meg) körülbelül egy órával ezelőtt mondtam neki valamit, amitől nagyon elkomolyodott, egészen leesett az álla. Meg is akarom mondani az udvarlójának, hogy jó lesz résen lenni, mert ha akad valaki más, akinek a birtoka nincs betáblázva, akkor neki le is út, fel is út.

- Jó, jó, öreganyó, de én nem azért jöttem ám, hogy Mr. Rochester jövendőjét hallgassam. A magam sorsát szeretném hallani, de arról még semmit sem mondott.

- A maga jövője még nagyon kétséges, lelkem. Jól megnéztem az arcát; egyik vonás ellentmond a másiknak. Egy adag boldogságot kimért magának a sors, ezt tudtam már, mielőtt idejöttem ma este. A sors szépen, gondosan félretette ezt az adagot, a magam szemével láttam. Csak magától függ, hogy mikor nyújtja ki utána a kezét, de éppen ebben nem vagyok biztos, hogy utánanyúl-e. Térdeljen csak le megint ide a szőnyegre.

- De siessen, mert itt nagyon meleg van.

Letérdeltem. Nem hajolt felém, csak nézett. Hátradőlt a székben, és halkan mormolta:

- A láng fellobban szemében; a szeme úgy csillog, mint a harmat; lágy a tekintete és kifejező, érzéssel tele. Mosolyog rajtam; érzékeny, gyors felfogású, a szem tiszta tavában visszatükröződnek a benyomások. Olykor elszomorodik; a szemhéjak öntudatlanul elnehezednek, a magányosság mégiscsak fáj neki. Most elfordul tőlem, nem tűri, hogy tovább fürkésszem, gúnyos tekintete tagadni látszik azokat az igazságokat, amelyeket már lelepleztem - tagadni látszik az érzékenységet is, a fájdalmat is. Csak a büszkesége és a tartózkodása erősíti meg véleményemet. A szem csak jót árul el a tulajdonosáról.

Ami a szájat illeti, a száj néha szívesen nevet; a száj nyíltan kimond mindent, ami az agyban megfogamzik, de azt hiszem, a szív dolgairól inkább hallgat. Mozgékony és hajlékony ajkak; nem a magány örökös csendjére születtek. Ezeknek az ajkaknak sokat kell beszélniük, és gyakran kell mosolyogniuk, és szeretetet kell közvetíteniük. A szájról csak a legjobbakat mondhatom.

A dolgok szerencsés kimenetelének egyedül a homlok ellensége. Ez a homlok mintha azt mondaná: „Énnekem nincs szükségem senkire, megélek a magam emberségéből, ha az önérzet vagy a körülmények erre kényszerítenének. Nem kell eladnom a lelkemet, hogy boldogságot vásároljak az árán. Van egy velem született kincsem, amely akkor is tartaná bennem a lelket, ha minden külső örömről le kellene mondanom, illetve, ha ezeket az örömöket csak olyan áron szerezhetném meg, amelyet nem vagyok hajlandó megfizetni.” Azt mondja továbbá a homlok: „A józan ész szilárdan ül a nyeregben, és erősen fogja a gyeplőt, nem engedi, hogy az érzelmek zabolátlanul nekivaduljanak. A szenvedélyek tobzódhatnak, mint a pogányok, mert hiszen azok is; és a vágyak mindenféle hiú dologról ábrándozhatnak; ám az utolsó szót mindig a józan ész fogja kimondani minden vitában, s a döntés joga is a józan észé. Jöhet vihar, földrengés, orkán vagy tűzvész: én mindig arra a halk hangocskára hallgatok, amely lelkiismeretem ítéletét közvetíti.”

Jól van, homlok, tiszteljük elhatározásodat. Amikor én terveket szövögetek - épkézláb, helyes terveket, azt hiszem -, a lelkiismeretre, a józan ész szavára hallgatok, mert tudom, milyen hamar elmúlik az ifjúság és a szépség, különösen akkor, ha a boldogság felajánlott serlegét akár csak egy szemernyi szégyen vagy lelkifurdalás keseríti meg. Nem akarok áldozatot, szomorúságot, egyenetlenséget; áldást szeretnék hozni, nem átkot; hálát aratni, nem könnyeket; mosolyt, becézést... De egyelőre elég. Úgy látszik, valami boldog révületbe zuhantam - ó, bár tartana ez a perc a végtelenségig, de nem lehet, nem lehet. Idáig uralkodtam magamon, úgy viselkedtem, ahogyan megfogadtam, hogy viselkedni fogok. De tovább nem bírom, ez már meghaladja erőmet. Keljen föl, Eyre kisasszony, hagyjon magamra. A játék véget ért.

Hol vagyok én? Ébren vagyok, vagy alszom? Álmodtam? Most is álmodom?

Az öregasszony hangja megváltozott. Hanghordozása, mozdulatai egyszerre olyan ismerősek lettek, mint a tulajdon arcom a tükörben, mint a magam beszéde. Fölálltam, de ott maradtam. Erősen ránéztem. Megpiszkáltam a tüzet, megint ránéztem. A cigányasszony arcába húzta a kalapot, és intett, hogy menjek onnan. A tűz megvilágította a kezét, és most már felocsúdva egyszerre ráismertem erre a kézre. Ez nem egy öregasszony keze volt, hanem formás, rugalmas kéz, sima ujjakkal; az egyik ujjon gyűrű villant meg, s előrehajolva fölismertem azt a drágakövet, amelyet százszor is láttam. Megint az arcot néztem: már nem fordult el tőlem, sőt ellenkezőleg, felém hajolt, s a kalap már nem borította árnyékba.

- Nos, Jane, megismer végre? - kérdezte a jól ismert hang.

- Vegye le ezt a vörös köpenyt, uram, és...

- De a zsinór csomóra van kötve. Segítsen kioldozni.

- Tépje le.

- Így! „Félre ezen toldalékokkal!”[33] - S Mr. Rochester ledobta álruháját.

- Micsoda ötletei vannak, uram!

- De jól sikerült, mi?! Ügyesen csináltam.

- A hölgyekkel, úgy látszik, nagyon ügyesen csinálta.

- És magával nem?

- Énvelem szemben nem játszotta a cigányasszonyt.

- Hát kit játszottam? Magamat?

- Nem tudom. Mindenesetre be akart ugratni. Hetet-havat összehordott, hogy belőlem is kicsaljon mindenféle butaságot. Ez nem volt szép öntől, uram.

- Meg tud nekem bocsátani, Jane?

- Előbb át kell gondolnom az egészet. Ha úgy találom, hogy nem ugratott bele valami címeres butaságba, akkor esetleg megbocsátok. De mondom, nem volt szép, amit velem művelt.

- Ó, maga nagyon korrektül, nagyon óvatosan viselkedett.

Átgondolván a beszélgetést, magam is úgy találtam, hogy okosan viselkedtem. Ez megnyugtatott. Úgy látszik, tartottam valamitől, mert az első pillanattól fogva résen voltam. Cigányasszonyok nem szoktak ilyen választékosan beszélni, meg aztán azt is észrevettem, hogy elváltoztatta a hangját, és hogy az arcát mindenáron el akarja rejteni. De nem Mr. Rochesterre gyanakodtam, hanem Grace Poole-ra, erre az eleven rejtélyre, erre a titokzatos és érthetetlen valakire.

- Most min tűnődik? - kérdezte Mr. Rochester. - Mit jelent ez a komoly mosoly?

- Csodálkozom, és nem győzök gratulálni magamnak, uram. Engedelmével most visszavonulhatok?

- Maradjon még egy percig, és mondja el, miről beszélnek odabent.

- Természetesen a cigányasszonyról.

- Üljön le. Mondja el, mit mondtak rólam.

- Szeretnék fölmenni, uram. Tizenegy felé járhat. Igaz, tudja, hogy a nap folyamán egy idegen érkezett a kastélyba?

- Idegen? Kicsoda? Én nem vártam senkit. Elment?

- Nem; azt mondta, hogy régi ismerősök, és hogy önnek bizonyára nem lesz kifogása ellene, ha megvárja, amíg visszajön.

- Hogy az ördög! A nevét nem mondta meg?

- Masonnek hívják, és Nyugat-Indiából jött. Azt hiszem, Spanish Townból, Jamaicából.

Mr. Rochester mellettem állt, megfogta a kezemet, talán le akart ültetni. Mialatt beszéltem, görcsösen megszorította a csuklómat, ajkára odafagyott a mosoly, s szinte a lélegzete is elakadt.

---

[33] Shakespeare: *Lear király.* III. 4. (Vörösmarty Mihály fordítása)

- Mason! Nyugat-Indiából! - mondta olyan hangon, mint egy beszélő automata, amely csak ezt a két szót tudja. - Mason! Nyugat-Indiából! - ismételte háromszor is, szótagolva, és közben hamuszürkére fakult az arca, s jóformán azt sem tudta, hol van, és mit beszél.

- Rosszul van, uram? - kérdeztem.

- Mintha fejbe ütöttek volna, Jane! Mintha fejbe ütöttek volna! - Megtántorodott.

- Támaszkodjék rám, uram.

- Egyszer már felajánlotta, hogy támaszkodjam a vállára, Jane. Most is elfogadom.

- Igen, uram, és a karomat is.

Leült, és engem is maga mellé ültetett. Mind a két kezével fogta, és dörzsölgette a kezemet, de ezalatt zaklatott, tompa tekintettel bámult rám.

- Kis barátnőm - mondta -, ó, bár valami távoli, csendes szigeten lehetnék magával! Valahol, ahonnan minden baj, minden veszedelem és minden iszonyú emlék messze van!

- Segíthetnék valamit, uram? Az életemet is szívesen odaadnám, ha azzal segíthetnék.

- Ha segítségre lesz szükségem, Jane, csak magához fordulok. Ezt megígérem.

- Köszönöm, uram. De most, pillanatnyilag, mit tehetnék?

- Hozzon nekem egy pohár bort, Jane, az ebédlőből. A társaság most vacsorázik. Nézzen be, hogy Mason ott van-e köztük, és mit csinál.

Úgy volt, ahogy Mr. Rochester mondta: a társaság vacsorázott. De nem ültek a nagy asztalnál. A tálakat a pohárszéken helyezték el, mindenki maga vett az ételből, s tányérral, pohárral a kézben, kis csoportokba verődve álltak. A hangulat emelkedett volt, vidáman csevegtek és nevetgéltek. Mr. Mason a kandalló mellett az ezredesékkel beszélgetett, ő is éppen olyan jókedvűnek látszott, mint a többiek. Egy poharat teletöltöttem borral (észrevettem, hogy Ingram kisasszony éppen odanéz, és rosszallóan vonta össze a szemöldökét: biztosan azt hiszi, én akarom meginni), és visszamentem a könyvtárba.

Mr. Rochester már nem volt olyan halálsápadt, és különben is erőt vett magán. Kivette kezemből a poharat.

- A maga egészségére, jó szellemem! - mondta, és egy hajtásra kiitta a bort. - Mit csinálnak odabent, Jane?

- Nevetnek és beszélgetnek, uram.

- Nem olyan komorak és titokzatosak, mintha valami rémhírt hallottak volna?

- Egyáltalán nem. Nagyon is jókedvűek.

- És Mason?

- Ő is velük nevetgél.

- Ha ezek az emberek most testületileg bejönnének ide, és leköpnének engem, maga mit csinálna, Jane?

- Ha bírnék velük, kidobnám őket.

Rochester kissé elmosolyodott.

- És ha én mennék be közéjük, és ők fagyosan végigmérnének, és gúnyosan összesúgnának a hátam mögött, és aztán mind faképnél hagynának, maga mit csinálna? Velük menne?

- Nem mennék velük, uram. Sokkal szívesebben maradnék itt önnel.

- Hogy vigasztaljon?

- Igen, uram, hogy vigasztaljam, ha tudom.

- De ha mindenki megvetéssel sújtaná azért, hogy mellettem marad?

- Azt én úgysem tudnám, és ha tudnám se törődnék vele.

- Tehát az én kedvemért képes lenne szembeszállni az emberek ítéletével?

- Nemcsak az ön kedvéért. Minden jó barát kedvéért, aki ragaszkodásomat úgy megérdemli, mint ahogyan, remélem, ön megérdemli.

- Most menjen vissza az ebédlőbe, és feltűnés nélkül súgja meg Masonnek, hogy Mr. Rochester hazajött, és beszélni óhajt vele. Aztán vezesse őt ide, és hagyjon magunkra.

- Igenis, uram.

A társaság minden tagja rám bámult, mikor egyenesen Mr. Masonhez lépve, átadtam neki az üzenetet, aztán kivezettem a szobából, át a könyvtárba.

Már rég ágyban voltam, amikor a vendégek nyugovóra tértek. Tisztán hallottam Mr. Rochester hangját:

- Erre, Mason: ez a te szobád.

Most derűsen csengett a hangja. Megnyugodva aludtam el.

HUSZADIK FEJEZET

Elfelejtettem a redőnyt leereszteni és az ágyfüggönyt összehúzni. Ennek az lett a következménye, hogy mikor a telihold (mert szép, tiszta éjszaka volt) bekandikált az ablakomon, fölébredtem. A hold csillogó ezüsttányérja éppen a szemembe nézett. Szép volt, de túlságosan komoly és hideg. Félig felültem az ágyban, hogy az ágyfüggönyt összehúzzam.

Szent isten! Mi ez a sikoltás?!

Az éjszaka csendjét, nyugalmát hátborzongató, vad, éles sikoltás szakította ketté, s a hangba egész Thornfield Hall belezengett.

A szívem verése is elállt, kinyújtott karom megbénult. A vészes hang elhalt, és nem ismétlődött. Akárhonnan eredt is ez a velőtrázó üvöltés, egyhamar nem ismétlődhet. Nincs az a hatalmas kondorkeselyű az Andok felhőborította csúcsai között, amely kétszer egymás után ilyen kétségbeesett vijjogást tudna hallatni. Embernek, állatnak erőt kell gyűjtenie, mielőtt megismétli ezt a tébolyító hangot.

A második emelet felől jött a hang. És a fejem fölött, igen, pontosan a szobám mennyezete fölött most valami más zaj is hallatszott, mintha élethalálküzdelem folyna, és egy hang segítségért kiáltana.

- Segítség! Segítség! Segítség! - Háromszor egymás után!

- Nem jön senki? - kiáltott kétségbeesetten ugyanaz a hang, és mialatt a dulakodás vadul tovább folyt: - Rochester! Rochester! Hol vagy, az istenért?!

Egy ajtó nyílt, valaki végigrohant a folyosón. Odafent most már hárman dulakodtak. Aztán egy zuhanás - és csend.

Bár egész testemben remegtem, magamra kaptam valami ruhafélét, és kiszaladtam a szobámból. Mindenki talpon volt már, valamennyi szobából rémült sugdolózás vagy kiabálás hallatszott: egyik ajtó a másik után pattant föl; a galéria megtelt a kíváncsi, riadt vendégekkel.

- Mi történt? - Ki sebesült meg? - Gyertyát kérünk! - Tűz van? - Rablók? - Hová meneküljünk? - kérdezgették összevissza a hölgyek és az urak.

Ha a hold nem világít, teljes sötétségben lettek volna. Ide-oda futkostak, összebújtak, volt, aki zokogott, volt, aki megbotlott a sötétben és elesett. A zűrzavar tetőpontjára hágott.

- Hol a pokolban van ez a Rochester? - kiáltott Dent ezredes. - A szobájában nincs.

- Itt vagyok! - felelt valahonnan a házigazda hangja. - Legyenek nyugodtak, nincs semmi baj. Rögtön jövök.

A galéria túlsó oldalán kinyílt egy ajtó. Mr. Rochester gyertyával a kezében megjelent, most jött le a felső emeletről. Az egyik hölgy egyenesen nekiszaladt, és megragadta a karját: Ingram kisasszony volt.

- Mi történt? - kérdezte. - Micsoda szörnyűség történt? Beszéljen! Ne szépítsen semmit, jobb, ha megtudjuk az igazat.

- De azért ne fojtsanak meg - mondta Mr. Rochester, mert most már az Eshton kisasszonyok is belekapaszkodtak, a két özvegy pedig, bő fehér köntösben, úgy viharzott feléje, mint két vitorlás hajó.

- Nincs semmi baj! Nincs semmi baj! - kiáltotta. - Önök próbát rendeztek a *Sok hűhó semmiért*-ből, hölgyeim! De most már engedjenek utat, kérem, mert különben igazán baj lesz!

Tekintete valóban vészjósló volt. Fekete szeme villámlott. Nagy nehezen erőt vett magán, és így folytatta:

- Az egyik szolgálónak lidércnyomása volt, ennyi az egész. Különben is érzékeny, ideges teremtés, és álmában kísértetet láthatott, vagy valami ilyesfélét, és mikor felébredt, ideggörcsöt kapott. Nagyon kérem a hölgyeket és az urakat, menjenek vissza a szobájukba, mert amíg a ház meg nem nyugszik, nem foglalkozhatunk a beteggel. Az urak legyenek szívesek jó példával elöljárni. Ingram kisasszony, remélem, ezúttal is olyan hűvösen és bátran viselkedik, ahogyan mindig szokott. Amy és Louisa, maguk is menjenek vissza szépen a fészkükbe, amint az ilyen kis galambokhoz illik. Hölgyeim - fordult a két özvegyhez -, meg fognak hűlni, ha még sokáig itt álldogálnak a hidegben.

Így aztán hízelgéssel és eréllyel elérte, hogy mindenki visszatakarodott a szobájába. Én nem vártam meg, hogy elküldjön, olyan észrevétlenül, ahogyan kilopóztam, visszasompolyogtam a szobámba.

De azért nem feküdtem le, sőt ellenkezőleg, gondosan felöltözködtem. A sikoltás után elhangzott szavakat és a dulakodás zaját, minthogy az enyém felett levő szobából eredtek, valószínűleg csak én hallottam; de biztos voltam abban, hogy nem egy cseléd lidércnyomásos álma verte fel a házat. Mr. Rochester azért találta ki ezt a magyarázatot, hogy a vendégeket megnyugtassa. Mondom, én mindenesetre felöltözködtem, hogy szükség esetére készen legyek. Aztán leültem az ablakba, és sokáig bámultam ki az ezüstben fürdő csendes tájra. Magam sem tudom, mire vártam. Valahogy éreztem, hogy az az irtózatos sikoltás nem halhatott el következmények nélkül.

Nem történt semmi. Fokozatosan minden nesz és mozgás elcsitult, és egy órán belül úgy tetszett, hogy Thornfield Hallt ismét birtokába vette az éjszaka csendje. Közben a hold is megjárta éji útját, lenyugodni készült. Nem volt kellemes a hidegben és a sötétben üldögélni. Gondoltam, így ruhástól ledőlök az ágyra. Fölálltam hát, és lábujjhegyen az ágyamhoz léptem. Éppen amikor lehajoltam, hogy a cipőmet levegyem, halkan kopogtattak az ajtón. - Ki az? - kérdeztem.

- Fönn van még? - hallottam azt a hangot, amelyikre vártam: a gazdámét.

- Igen, uram.

- Föl is van öltözve?

- Igen.

- Akkor jöjjön ki csendesen.

Kimentem. Mr. Rochester gyertyával a kezében állt a folyosón.

- Szükségem van magára, jöjjön velem, de óvatosan és nagyon csendesen.

Vékony papucsomban olyan nesztelenül lépkedtem a szőnyeges folyosón, mint egy macska. Mr. Rochester előttem haladt, fölment a lépcsőn, és megállt a végzetes második emelet sötét, alacsony folyosóján. Én is megálltam.

- Van szivacs a szobájában? - kérdezte súgva.

- Van.

- És olyan szagos sója, repülősó, vagy minek hívják, amit ájult emberrel szoktak szagoltatni?

- Az is van.

- Menjen vissza, és hozzon magával szivacsot is, sót is.

Visszamentem. A mosdóról felkaptam a szivacsot, a fiókomból kivettem a sót, és visszamentem. Mr. Rochester a lépcsőnél várt, kulccsal a kezében. A kulcsot egy kis fekete ajtó zárjába illesztette, de mielőtt megfordította volna, azt kérdezte tőlem:

- Nem ájul el, ha vért lát?

- Azt hiszem, nem. De még nem volt alkalmam kipróbálni.

Kicsit megborzongtam, mikor kérdésére feleltem, de erősnek éreztem magam.

- Adja ide a kezét - mondta -, még csak az hiányzik, hogy rosszul legyen.

Megfogta a kezem.

- Bátorság - mondta. Megfordította a kulcsot, és kinyitotta az ajtót.

A szobát, úgy tetszett, nem először láttam. Mrs. Fairfaxszel már jártam itt. A falakat szőnyeg borította, de a szőnyeg egy helyen félre volt húzva, és mögüle előtűnt egy rejtett ajtó. Az ajtó nyitva volt, a másik helyiségből világosság szűrődött ki, és valami morgó, vakkantó hang hallatszott, mintha egy kutya acsarkodnék. Mr. Rochester letette a gyertyát az asztalra, és azt mondta, hogy várjak. Ő bement a másik szobába. Nevetéssel fogadták, azzal a bizonyos előbb hahotázó, aztán elhaló nevetéssel. Tehát Grace Poole odabent van! Mr. Rochester szó nélkül intézett el valamit; odabent néhány halk szót szóltak hozzá, aztán visszajött, és becsukta az ajtót maga mögött.

- Jöjjön ide, Jane! - mondta, és a széles ágy túlsó oldalára került. A függönyös ágy a szoba tetemes részét elfoglalta. Az ágy feje mellett karosszék állt, a karosszékben egy férfi ült, felöltözve, csak éppen kabát nem volt rajta. Csendben ült, fejét hátrahajtotta, szemét lehunyta. Mr. Rochester föléje tartotta a gyertyát: a sápadt és látszólag élettelen arcban Masont, az idegent ismertem föl. Azt is láttam, hogy az inge és a karja csupa vér.

- Fogja csak a gyertyát! - mondta Mr. Rochester. Elvettem a gyertyát, ő meg odahozta a vízzel telt mosdótálat. A szivacsot belemártotta a vízbe, és megnedvesítette vele a lárvaszerű arcot. Aztán orra alá tartotta a szagos sóval telt üvegecskét. Mr. Mason csakhamar fölnyitotta a szemét, nyöszörgött, Mr. Rochester kigombolta a sebesült ingét - karja és válla már be volt kötözve -, lemosta a gyorsan szivárgó vért.

- Nincs közvetlen veszély? - nyögte Mr. Mason.

- Dehogy van! Egy kis karcolás az egész. Nem kell annyira megijedni, fel a fejjel, ember! Magam megyek el orvosért, most rögtön; remélem, holnap reggel már elszállíthatnak. Jane...

- Parancsol?

- Itt kell hagynom magát ezzel az úrral egy órára, talán kettőre is. A kiszivárgó vért lemossa a szivaccsal, ahogy én csináltam. Ha gyönge, itasson vele egy korty vizet, és szagoltasson vele sót. Beszélnie nem szabad, maga se szóljon hozzá semmi szín alatt - és Richard, te meg az életeddel játszol, ha kinyitod a szád. Ha felizgatod magad, nem állok jót a következményekért.

Szegény sebesült megint nyöszörgött. Úgy láttam, hogy még mozdulni is alig mer. A halálfélelem vagy valami egyébtől való rettegés jóformán megbénította. Mr. Rochester kezembe adta a véres szivacsot, meg kellett mutatnom, hogy tudok vele bánni. Aztán még egyszer a lelkemre kötötte, hogy beszélgetni tilos, és elment. Különös érzés volt, mikor ránk zárta az ajtót, és lépései elhaltak a folyosón.

Itt voltam bezárva, a második emelet egyik titokzatos cellájában; köröttem éjszaka; előttem egy halálsápadt, vérző sebesült. A gyilkos asszonyt csak egy vékony ajtó választja el tőlem. Tulajdonképpen csak ez volt félelmetes, a többit el tudtam viselni, de megborzongtam a gondolatra, hogy Grace Poole minden pillanatban rám törhet.

Mindegy, helyt kell állnom, vigyáznom kell a sebesültre, figyelnem kell ezeket a néma, elkékült ajkakat, amelyeknek tilos szóra nyílniuk - figyelnem kell ezeket a hol felvetődő, hol lecsukódó, hol riadtan körbejáró szemeket. Olykor rám néz a szerencsétlen, de bárhová néz is, szeme üveges a rémülettől. És újra meg újra bele kell mártanom a kezem a véres vízbe, és le kell törölnöm a csöpögő vért. A gyertya fogy, néha nagyot lobban, az árnyékok elmélyülnek a sötét falikárpiton, a széles, ódon ágy függönyei alatt már egészen feketék az árnyékok, és milyen furcsán remegnek ott szemközt, a nagy szekrény fölött! A nagy szekrény ajtaja tizenkét kockára van osztva, mindegyik kockában egy-egy apostol feje, mintegy külön keretben. S a szekrény pártáján középen ébenfából faragott feszület, rajta a haldokló Krisztus.

A gyertya imbolygó fénye hol Lukács apostolt, a szakállas orvost világította meg - és ilyenkor úgy tetszett, hogy összeráncolja a homlokát -, hol Szent János hosszú haja lebbent meg, majd pedig Júdás ördögi arca nőtt ki a keretből, és olyan fenyegetően elevennek látszott, hogy szinte azt hittem, maga a sátán jelenik meg az áruló képében.

Amíg a sebesültet és az árnyképeket figyeltem, a szomszédban tanyázó vadállat mozdulataira is vigyáznom kellett. De odabent, amióta Mr. Rochester elment, csend volt; egész éjszaka csak három ízben hallottam valami neszt - egy nyikorgó lépést, egy pillanatra azt a horkanás-szerű kutyahangot és egyszer mély, emberi nyöszörgést.

Micsoda bűn lehet az, amely megtestesülve itt él egy zárt cellában, és amelyet a kastély tulajdonosa kénytelen megtűrni fedele alatt? Miért nem adja át az igazságszolgáltatásnak, vagy miért nem kergeti világgá? Micsoda titok lehet az, amely hol tűzben, hol vérben tör utat, és mindig éjszaka? Miféle teremtmény az, aki egy asszony vonásait viseli, és hol egy gúnyolódó gonosz szellem, hol pedig egy zsákmányt kereső dögkeselyű vijjogását hallatja?

És ez az ember, akit gondjaimra bíztak, ez a csendes, hétköznapi idegen hogyan bonyolódott bele a borzalmak hálójába? És a gonosz szellem miért rajta állt bosszút? Hogyan került késő éjszaka a háznak ebbe az elkülönített részébe, ahelyett, hogy lefeküdt volna? Magam hallottam, amikor Mr. Rochester megmondta neki, hogy melyik a szobája. Mi hozta fel ide, és hogy van az, hogy most ilyen szelíden viselkedik, miután erőszak vagy árulás ilyen csúnyán elbánt vele? Miért vetette magát alá olyan engedelmesen Mr. Rochester rendelkezéseinek? És miért rejti el Mr. Rochester a sebesültet? Vendégét megsebesítették, őt magát már egyszer el akarták tenni láb alól - és ő mind a két esetben szigorúan titokban tartja! Mert hogy Mr. Mason vakon engedelmeskedik Mr. Rochesternek, arról ez alatt a rövid idő alatt is volt alkalmam meggyőződni. Abból a néhány szóból, amelyet egymással váltottak, láttam, hogy Mr. Mason azt teszi, amit gazdám parancsol neki. Miért izgatta fel hát Mr. Rochestert annyira Mr. Mason váratlan látogatása? Miért, hogy ennek a gyermekként engedelmeskedő embernek a puszta neve úgy hatott rá néhány órával ezelőtt, mint amikor a tölgyet villámcsapás éri?

Egyre magam előtt láttam sápadt arcát, amint azt suttogta: „Mintha fejbe ütöttek volna, Jane. Mintha fejbe ütöttek volna.” Azt sem lehet elfelejteni, mennyire remegett a karja, mikor a vállamra támaszkodott. Mi lehet az, ami Fairfax Rochester lelkierejét ennyire megtöri, sőt testét is megremegteti?

„Mikor jön vissza? Mikor jön vissza?” - jajdultam föl hangtalanul. Az éjszaka végtelenül hosszúra nyúlt, a beteg nyöszörgött, émelygett, és sem a hajnal nem jött, sem segítség nem érkezett. Újra meg újra odatartottam a vizespoharat Mr. Mason vértelen szájához: újra meg

újra kámforos sót szagoltattam vele, de minden hiábavaló volt. Vagy a testi vagy a lelki szenvedés, vagy a vérveszteség, vagy mind a három következtében ereje szemlátomást fogyott. Olyan keservesen nyögött, olyan gyöngének és elesettnek látszott, hogy attól féltem, meghal. És még csak nem is szólhattam hozzá.

A gyertya utolsót lobbant. A függönyök között szürke világosság hatolt a szobába. Végre virradt! Egyszerre Vezér ugatását hallottam messziről, és megint reménykedni kezdtem. Ezúttal nem alaptalanul: alig öt perc múlva megcsikordult a zár. Nem hiszem, hogy két óránál hosszabb ideig voltam egyedül, de ez a kétórai virrasztás nem egy eseménytelen héttel fölért.

Mr. Rochester belépett. Az orvost is magával hozta.

- Siessen, Carter - mondta az orvosnak. - Félórát adok arra, hogy a sebesültet bekötözze és elszállítsa.

- Azt sem tudjuk, hogy szállítható állapotban van-e, uram.

- Föltétlenül. Nincs semmi komoly baja. Ideges; meg kell nyugtatni. Lássunk munkához.

Mr. Rochester szétvonta a vastag függönyöket, felhúzta az ablakredőnyt, és beengedte a nappali világosságot, amennyire lehetett. Meglepődve és örömmel láttam, hogy már erősen hajnalodik; a kelő nap rózsaszínű sugarai pirosra festik a keleti ég alját.

Az orvos kezelésbe vette a beteget. Mr. Rochester is odalépett az ágyhoz.

- Hogy vagy, öregem? - kérdezte.

- Azt hiszem, végzett velem - hangzott a nyöszörgő felelet.

- Ugyan, dehogy! Bátorság! Két hét múlva kutya bajod sem lesz. Egy kis vért veszítettél, ennyi az egész. Carter, nyugtassa meg maga is, hogy nincs veszély.

- Nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy veszély nincs. - Az orvos időközben lefejtette az átázott kötést. - Csak az a kár, hogy nem hívtak előbb, így túl sok vért veszített. De mi ez itt? A vállon ez nemcsak vágott seb, hanem fogak nyoma is!

- Megharapott - mormogta a sebesült. - Úgy rontott nekem, mint egy tigris, mikor Rochester elvette tőle a kést.

- Miért hagytad magad? Miért nem keltél vele birokra? - kérdezte Mr. Rochester.

- Könnyű azt mondani! - Mason megborzongott. - Irtózatos volt, nem lehetett bírni vele. És különben sem voltam elkészülve a támadásra; eleinte egészen szelídnek látszott.

- Én figyelmeztettelek. Megmondtam, hogy vigyázz, ha a közelébe mégy. És különben is várhattál volna reggelig, és akkor együtt jöttünk volna föl. Őrültség volt, hogy éjszaka és egyedül mentél be hozzá.

- Azt hittem, jó hatással leszek rá.

- Azt hitted, azt hitted! Dühbe gurulok, ha ezt hallom! De nem akarok megint szemrehányást tenni. Eléggé megbűnhődtél, amiért nem fogadtad meg a tanácsomat. Siessen, Carter, siessen! Mire a nap fölkel, már nem szabad itt lennie.

- Mindjárt megleszek, uram. A vállát már bekötöztem, most a másik sebet is meg kell néznem. Itt is megharapta, ugye?

- Kiszívta a véremet, azt mondta, a szívem vérét akarja kiszívni.

Mr. Rochester megborzongott. Undor, borzalom, gyűlölet torzította el arcát, de csak ennyit mondott:

- Ne beszéljünk róla, Richard. Ne törődj azzal, amit összevissza fecsegett, és ne mondd el újra.

- De ezt nem lehet elfelejteni.

- El fogod felejteni, mihelyt kint leszel az országból. S ha visszamégy Spanish Townba, úgy gondolj rá, mint egy halottra. Vagy még jobb, ha egyáltalán nem gondolsz rá.

- Lehetetlen ezt az éjszakát elfelejteni!

- Nem lehetetlen. Semmi sem lehetetlen, amit erősen akar az ember. Két órával ezelőtt még azt hitted, hogy véged van, és látod, élsz és beszélsz. Carter már majdnem végzett veled, én most felöltöztetlek. Jane - amióta visszajött, most fordult először hozzám -, fogja ezt a kulcsot, menjen le a hálószobámba, onnan nyílik az öltözőszobám. Húzza ki a fiókos szekrény felső fiókját, vegyen ki onnan tiszta inget és nyakkendőt. Siessen.

Lementem, megkerestem a jelzett helyet, megtaláltam a holmit, és visszatértem.

- Most forduljon el, amíg Richardot felöltöztetem. De ne menjen el, mert még szükség lehet magára.

Félrehúzódtam, ahogy kívánta.

- Hallott valami mozgást, amikor odalent járt, Jane? - kérdezte később.

- Nem, uram. Minden csendes.

- Óvatosan fogunk kicsempészni, Dick. Ez mindnyájunk érdeke, a tied is, meg azé a szerencsétlené is odaát. Régóta igyekszem kerülni a feltűnést, nem szeretnék mégis feltűnést kelteni. Legyen szíves, Carter, adja rá a mellényét. Hol hagytad a szőrmebundádat? Tudom, hogy anélkül egy lépést sem teszel a mi „átkozottul hűvös" angol egünk alatt. A szobádban? Jane, legyen szíves, szaladjon le Mr. Mason szobájába - az enyém mellett van -, és hozza föl a bundát, amit ott talál.

Megint leszaladtam, és fölcipeltem egy iszonyú nehéz, prémmel szegett és bélelt köpenyt.

- Most még egy megbízatásom van a maga számára - mondta fáradhatatlan gazdám. - Menjen vissza a szobámba - milyen szerencse, hogy bársonytalpon jár, Jane, ha nem mozogna ilyen nesztelenül, semmi hasznát sem vehetném -, húzza ki az öltözőasztalom középső fiókját, ott talál egy kis fiolát meg egy kis poharat, azt hozza fel. Gyorsan!

Pillanatok alatt visszaérkeztem.

- No, most, doktor, meg kell bocsátania, hogy egy kicsit a mesterségébe avatkozom. Saját felelősségemre beadok valamit Richardnak. Ezt Rómában kaptam egyszer, egy olasz sarlatántól, akire maga rá se köpne, Carter. Tudom, hogy nem tanácsos akármikor alkalmazni, de az adott körülmények között igen hasznos. Egy kis vizet, Jane.

Elém tartotta a poharat, azt félig megtöltöttem vízzel, azután a fiolából tizenkét csepp vörös folyadékot csepegtetett a pohárba, és odanyújtotta Masonnek.

- Idd meg, Richard, ez majd erőt önt beléd.

- De nem lesz tőle semmi bajom? Nem fogok belázasodni?

- Idd ki, ha mondom!

Mr. Mason engedelmeskedett, mert úgyis hasztalanul ellenkezett volna. Már teljesen fel volt öltözve. Sápadt volt, de rendes és tiszta. Mr. Rochester megengedte neki, hogy három percre leüljön, miután az orvosságot felhajtotta, azután karon fogta.

- Most már biztosan talpra tudsz állni - mondta. - Carter, maga a hóna alatt fogja meg. Bátran, Richard, így ni!

- Határozottan jobban érzem magam - mondta Mr. Mason.

- Tudom. Erre el voltam készülve. Nos most, Jane, maga előremegy a hátsó lépcsőn át, kinyitja az udvarra nyíló oldalajtót, és megmondja a bérkocsisnak, aki vagy az udvaron, vagy a kapu előtt vár - mert utasítottam, hogy ne nagyon zakatoljon a kocsijával -, megmondja neki, hogy rögtön indulhat. És, Jane, ha lát valakit útközben, jöjjön vissza a lépcsőhöz, és köhécseljen.

Ekkor fél hat volt, a nap éppen felkelőben, de a konyha még sötét és néma. Az oldalajtó be volt reteszelve, azt kinyitottam vigyázva, hogy ne nagyon zörögjek. Az udvarban is csend volt, de a kapuszárnyak tárva-nyitva álltak, s a kapun túl egy bérkocsi várakozott, indulásra készen, a kocsis is a bakon ült már. Megmondtam a kocsisnak, hogy az urak mindjárt jönnek, ő bólintott, én pedig óvatosan körülnéztem és hallgatóztam. Még a kora hajnal csendje borult a házra, a cselédszobák ablakain még nem húzták el a függönyt. A madárkák csak éppen hogy csivitelni kezdtek a virágba borult gyümölcsfák ágain, amelyek az egyik falat szegélyezték. A zárt istállókban olykor dobbantottak egyet-egyet a lovak, egyébként teljes volt a csend.

Megjelent a három férfi. Mr. Rochester és az orvos támogatásával Mr. Mason aránylag könnyen mozgott. Besegítették a kocsiba. Carter is beült melléje.

- Vigyázzon rá - szólt oda Mr. Rochester az orvosnak. - Tartsa ott magánál, amíg egészen jól nem lesz. A napokban majd átlovagolok, megnézni, hogy van. Most hogy érzed magad, Richard?

- A friss levegő jót tesz, Fairfax.

- Nyissa ki a kocsiablakot, doktor, azon az oldalon, ahol ő ül. Szél nincs, nyugodtan kinyithatja. Isten áldjon, Dick.

- Fairfax...

- Tessék?

- Vigyázzatok rá. Ügyelj, hogy gyöngéden bánjanak vele, és hogy... - itt elhallgatott, és zokogásban tört ki.

- Tudod, hogy én mindent megteszek, ami tőlem telik. Idáig is megtettem mindent, ezután is meg fogok tenni.

Mr. Rochester becsapta a kocsi ajtaját, s a kocsi elindult.

- Adná Isten, hogy már egyszer vége lenne ennek az egésznek! - tette hozzá Mr. Rochester, miután bezárta és elreteszelte a nehéz kaput.

Aztán lassú és szórakozott léptekkel a gyümölcsösbe vezető kis ajtó felé indult. Azt hittem, rám most már nincs szükség, és vissza akartam menni a házba. De ő utánam szólt: - Jane! - Kinyitotta a kertajtót, és megállt. - Szívjunk egy kis friss levegőt - mondta. - A ház valóságos börtön, nem találja?

- Ez a gyönyörű kastély?

- Csak a maga tapasztalatlan tekintete látja gyönyörűnek. És különben is elfogult: nem tudja megkülönböztetni az aranyozást az iszaptól, nem látja, hogy a selyemfüggöny nem egyéb pókhálónál; hogy a márvány mocskos pala, és hogy a bútorok fényesre dörgölt, sima felülete csak szemétre való hulladék, hámló fakéreg. De itt - a bekerített, zöld helyre mutatott, ahová beléptünk - minden valódi, édes és tiszta.

Az út egyik oldalát alma-, körte- és cseresznyefák szegélyezték, a másik oldalát mindenféle régimódi virág: kankalin, tátika, árvácska, vanília, kakukkfű. A langyos tavaszi esők és a sok napsütés következtében frissen illatoztak. A kelő nap a harmatos gyümölcsfákra ontotta sugarait; fénye átszűrődött az alattuk húzódó sétaútra.

- Akar egy rózsát, Jane?

Leszakított egy félig kinyílt bimbót, az elsőt azon a bokron, és átnyújtotta.

- Köszönöm, uram.

- Szereti a napkeltét, Jane? Nézze az eget, ezekkel a magasan lebegő, könnyű kis felhőkkel, ezek biztosan eloszlanak, ahogy felmelegszik a nap. Milyen kristálytiszta és milyen balzsamos a levegő!

- Gyönyörű ez a reggel, uram.

- Szörnyű éjszakája volt, Jane.

- Hát nem volt nagyon kellemes.

- Milyen sápadt! Nagyon félt, amikor egyedül hagytam Masonnel?

- Csak attól féltem, hogy kijön valaki a belső szobából.

- De hiszen bezártam az ajtót, és zsebre tettem a kulcsot. Gondatlan pásztor lennék, ha egy báránykámat - méghozzá éppen a legkedvesebbet - őrizetlenül ott hagynám a farkasverem közelében. De biztonságban hagytam.

- És Grace Poole a történtek után is a kastélyban marad, uram?

- Hát persze. Ne gondoljon rá, nem érdemes. Verje ki a fejéből.

- De attól félek, az ön élete nincs biztonságban, amíg ő itt van.

- Attól ne féljen. Tudok én magamra vigyázni.

- Az a veszedelem, amelytől az éjszaka félt, most már elmúlt, uram?

- Amíg Mason Angliában van, erről nem állhatok jót; sőt talán még akkor sem, ha elhagyta Angliát. Az én életem olyan, Jane, mintha állandóan egy kitörni készülő vulkán tetején járnék.

- Pedig hát, úgy látszik, Mr. Masont nem nehéz kezelni. Fél öntől, és nem hiszem, hogy valaha is ellenszegül parancsának.

- Nem, Mason nem fog ellenem szegülni, sem tudatosan bántani nem fog, de akaratlanul, egy elejtett szóval, ha nem is az élettől, de a boldogságtól örökre megfoszthat.

- Kösse a lelkére, uram, hogy vigyázzon. Mondja meg neki, hogy mitől tart, és adja tudtára, hogyan kerülheti el a veszedelmet.

Gúnyosan nevetett, aztán hirtelen megfogta a kezemet, de éppen olyan hirtelen el is eresztette.

- Ha ezt megtehetném, kis bolond, akkor csakugyan egy pillanat alatt megszűnnék a veszedelem. Amióta Masont ismerem, mindig elég volt annyit mondani neki: „tedd ezt, tedd azt”, és ő szó nélkül engedelmeskedett. De ebben az esetben nem parancsolhatok rá, nem

mondhatom neki, hogy „ne árts nekem, Richard”, mert mindennél fontosabb, hogy ő ne tudja, hogy árthat nekem. Látom, ezt nem érti, de mondok egyebet is, amit még kevésbé fog érteni. Maga az én kis barátnőm, ugye?

- Készséggel állok szolgálatára, uram, mindenben, amit helyesnek tartok.

- Azt látom. Arca, szeme, minden mozdulata megelégedettséget árul el, ha segíthet nekem, ha kedvemben járhat, de csak azért, mert amint mondta, olyat kérek, amit helyesnek tart. Bezzeg ha olyasmit kérnék, amit nem helyesel, akkor nem szaladna, nem ügyeskednék ilyen buzgón, nem csillogna a szeme, nem pirulna ki az arca. Az én kis barátnőm akkor sápadtan, de határozottan azt mondaná: „Nem, uram, ez lehetetlen. Ezt én nem tehetem, mert ez helytelen.” És ettől nem tágítana. Látja, magának is van hatalma fölöttem, maga is megsebezhet engem. De nem merem megmutatni azt a bizonyos sebezhető pontot, mert ha mégolyan hűséges és ragaszkodó is, azonnal ledöfne.

- Ha Mr. Masontől is csak annyira kell tartania, mint tőlem, akkor nyugodtan alhatik, uram.

- Adja Isten, hogy úgy legyen. Nézze csak, Jane, üljünk le ebben a lugasban egy kicsit.

A lugas borostyánnal befuttatott falmélyedés volt, pad is állt benne.

Mr. Rochester leült a pad szélére, nekem is hagyott helyet. Én azonban állva maradtam.

- Üljön le - mondta. - Ketten is elférünk. Nem mer leülni mellém, Jane? Ezt már helytelennek tartja?

Mit tehettem? Leültem. Ostobaság lett volna ellenkezni.

- És most, kis barátnőm, mialatt a nap felcsókolja a harmatot, mialatt ennek a vén kertnek minden virága felébred és kinyílik, és mialatt a madarak reggelit visznek fiókáiknak, és a méhecskék is munkához látnak - elmondok magának valamit. De előbb nézzen a szemembe, és mondja meg őszintén, nem fél-e? Nem gondolja, hogy nem lenne szabad itt tartanom magát, vagy hogy magának nem lenne szabad itt maradnia?

- Nem, uram.

- Hát akkor, Jane, hívja segítségül a fantáziáját. Képzelje azt, hogy maga nem jól nevelt, fegyelmezett fiatal leány, hanem vad, szertelen fiú, akinek gyerekkorától fogva mindent megengedtek. Képzelje azt, hogy egy távoli, idegen országban van, és hogy ott valami rettenetes nagy hibát követ el, mindegy, hogy milyen természetű hibát, de a következmények egész életére kihatnak, egész életét megmérgezik. Szögezzük le: nem *bűncselekményt* mondtam, hanem hibát. Nem vérontásról vagy olyan gaztettről van szó, amelyért törvényes büntetés jár, hanem csak *tévedésről.* A tévedés következményei csakhamar elviselhetetlen súllyal nehezednek magára; mindenáron szabadulni igyekszik. Szabadulása érdekében szokatlan, de nem bűnös vagy törvénytelen eszközökhöz folyamodik. Minden hiába, nyomorúságosan érzi magát; még fiatal, és élete máris teljesen reménytelen. Fényes délben napfogyatkozás van, s úgy érzi, ez most már így is marad napnyugtáig. Keserű és szennyes emlékeitől menekülni próbál, száműzetésben keres megnyugvást, s lélektelen, érzéki örömökben akarja föllelni az elveszett boldogságot. Hiába. Szívben-lélekben megtörten, fáradtan hazatér az önkéntes számkivetésből, megismerkedik valakivel, hol és hogyan, nem fontos, új ismerősében megtalálja azokat a szép és jó tulajdonságokat, amelyeket húsz éven át hasztalan keresett. Ezek a tulajdonságok frissek, üdék, romlatlanok, s az új ismerős társaságában újraéled, sőt újjászületik, úgy érzi, jobb napok következnek, tiszta érzések, boldogító vágyak. Szeretné újrakezdeni az életét, és hátralevő napjait emberhez méltó módon eltölteni. Hogy ez a vágya

teljesüljön, joga van-e egy akadályt átugrania, egy tisztán formai akadályt, amelyet sem lelkiismerete, sem józan esze nem szentesített soha?

Elhallgatott, feleletre várva. De hát mit felelhettem? Ó, ha valami jó szellem találó és bölcs választ súgott volna! Hiú remény! A nyugati szél susogott a borostyán levelei között, madarak énekeltek a fákon, de ha mégolyan édesen énekeltek is, nem értettem a szavukat.

Mr. Rochester most másképpen fogalmazta meg a kérdést:

- Joga van-e a kóbor és bűnös, de immár nyugalomra vágyó, vezeklő embernek dacolni a világ véleményével, és mindörökre magához kapcsolni az említett szelíd, jóságos idegent, hogy az ő segítségével új életet kezdjen, és végre megtalálja a békességet?

- Uram - feleltem -, a vándor pihenése vagy a bűnös megtérése sohasem függhet egy másik embertől. Az emberek meghalnak; a bölcsek is tévednek olykor, a jó keresztények is megbotlanak. Ha valaki, akit ön ismer, tévedett és szenvedett, ne itt a földön, ne a hozzá hasonló, gyarló emberek között keressen erőt és vigasztalást, hanem tekintsen magasabbra!

- De ha megtaláltam a gyógyító írt! Isten adta a kezembe! Hagyjuk a képletes beszédet! Én magam voltam az a célját vesztett, züllött, nyughatatlan ember, akiről beszéltem. És azt hiszem, megtaláltam a gyógyszert, amely...

Elhallgatott. Szinte csodálkoztam, hogy a falevelek tovább susognak, a madarak tovább csicseregnek, és nem várják ők is lélegzet-visszafojtva a folytatást. Sokáig kellett volna várniuk, mert Mr. Rochester sokáig hallgatott. Végre fölnéztem, hogy miért nem mondja tovább. Sóváran nézett rám.

- Kis barátnőm - mondta egészen más hangon, s az arca is egészen megváltozott, nem volt már komoly és meghatott, hanem nyers és gúnyos lett megint -, kis barátnőm, bizonyára észrevette, hogy gyöngéd érzelmekkel viseltetem Ingram kisasszony iránt. Nem gondolja, hogy ha feleségül venném őt, segítségemre lenne, hogy gyökeresen újjászülessek?

Fölállt, elsétált a fasor végéig, és amikor visszajött, már dúdolgatott magában.

- Jane, Jane - mondta, megállva előttem -, maga egészen sápadt az átvirrasztott éjszakától. Nem átkoz, amiért megzavartam nyugalmát?

- Már hogy átkoznám, uram!

- Kezet rá! Milyen hideg a keze. Az éjszaka ott, a titokzatos szoba ajtajában, sokkal melegebb volt. Mikor virrasztunk megint együtt, Jane?

- Bármikor, amikor hasznomat veheti, uram.

- Például az esküvőm előtti éjszakán! Akkor biztosan nem tudok aludni. Megígéri, hogy fönnmarad velem? Magának beszélhetek szerelmemről, mert most már maga is ismeri őt.

- Igen, uram.

- Nem mindennapi teremtés, ugye, Jane?

- Nem, uram.

- Olyan, mint egy amazon, igazi amazon, ugye, Jane? Magas, barna, viruló, szép. Karthágó asszonyainak lehetett olyan haja, mint amilyen az övé. Tyű, az ördögbe is! Dent és Lynn lent jár az istállóban. Vigyázzon, óvatosan surranjon el, itt a bokrok mellett.

Fölfelé menet még hallottam, amint vidáman odaszól az uraknak: - Mason magukon is túltett a korai kelésben: még napkelte előtt elutazott. Négy órakor fölkeltem, hogy lekísérjem.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

Az előérzet furcsa valami, a rokonszenv is megmagyarázhatatlan, és aztán vannak néha titkos jelek is, és a három együtt olyan titokzatosságot alkot, amelynek nyitjára még nem jött rá az emberiség. Én mindig hittem az előérzetekben, mert magam is sokszor megéreztem előre egyet-mást. A telepatikus rokonszenven alapuló kapcsolatok létezését nem lehet tagadni (távoli, egymástól rég elszakadt rokonok közt például: ha teljesen elidegenedtek is egymástól, a vér nem válik vízzé), megnyilvánulásaik olykor minden képzeletet felülmúlnak. A titkos jelek pedig talán a természet rokonszenvének megnyilvánulásai az emberrel szemben.

Mikor még egészen kislány voltam, talán hatéves, egy éjszaka Bessie Leaven azt mesélte Martha Abbotnak, hogy kisgyermekről álmodott, és hogy gyermekről álmodni rosszat jelent, vagy annak, aki álmodott, vagy hozzátartozóinak. Valószínűleg elfelejtettem volna az egészet, ha nem történik valami, ami kitörölhetetlenül emlékezetembe véste. Másnap ugyanis Bessie-t hazahívták kistestvére halálos ágyához.

Újabban többször eszembe jutott ez az eset, mert az elmúlt héten minden éjszaka gyermekről álmodtam. Néha a karomban ringattam, néha a térdemen lovagolt, vagy a mezőn ugrándozott, vagy kezét a patak vizébe mártogatta. Hol egy nyafogó, hol egy kacagó gyermeket láttam álmomban. Volt úgy, hogy hozzám simult, volt úgy, hogy elszakadt tőlem. Hét egymás után következő éjszakán, mihelyt beléptem az álom birodalmába, mindig elém toppant.

Idegesített ez a visszatérő álom, már előre féltem az éjszakától. Azon a holdvilágos éjszakán is, amikor a sikoltásra felriadtam, e gyermekfantom társaságát hagytam ott, és másnap Mrs. Fairfax értem küldött, hogy menjek le a szobájába. Egy férfi várt ott rám, amolyan urasági inasféle. Gyászlibériát viselt, és kezében tartott kalapját is fekete szalag fogta körül.

- Aligha emlékszik rám a kisasszony - mondta, mikor beléptem. - Leaven a nevem, Mrs. Reed kocsisa voltam nyolc-kilenc évvel ezelőtt, amikor még Gatesheadben tetszett lakni. Most is Gatesheadben szolgálok.

- Isten hozta, Robert! Nagyon jól emlékszem magára. Néha meglovagoltatott Georgiana kisasszony póniján. És Bessie hogy van? Mert ugye maga a Bessie férje?

- Köszönöm szépen, kisasszony, Bessie nagyon jól van. Két hónappal ezelőtt született a harmadik gyermekünk.

- És a Reed család, Robert?

- Sajnos, a családról semmi jót sem mondhatok, kisasszony. Nagy baj van.

- Remélem, nem halt meg senki - mondtam, és egy pillantást vetettem Robert fekete ruhájára. Ő a gyászszalagos kalapját forgatta kezében, és így felelt: - Tegnap volt egy hete, hogy Mr. John Londonban meghalt.

- Mr. John?

- Igen.

- És az anyja hogy viseli ezt a csapást?

- Tetszik tudni, Eyre kisasszony, ez nagyon bonyolult história, Mr. John igen kicsapongó életet élt, az utolsó három évben meg éppen rossz útra tért, és halála is szörnyű volt.

- Bessie is mondta, hogy nem valami ésszerűen él.

- Ésszerűen! Esztelenebbül nem élhetett volna! A legaljasabb férfiak és nők társaságában tette tönkre egészségét, és tékozolta el a vagyonát. Adósságot adósságra halmozott, és börtönbe került. Anyja kétszer kiszabadította, de mihelyt szabadult, megint csak visszatért régi szokásaihoz és rossz társaságához. Nem volt valami nagyon okos, társai becsapták és kiszipolyozták. Körülbelül három héttel ezelőtt lejött Gatesheadbe, és azt akarta, hogy Mrs. Reed adjon oda neki mindent, ami még van. Mrs. Reed azt mondta, hogy nincs már semmije, Mr. John mindent elvert. Ezután már csak halála hírét hallottuk. Hogy hogyan halt meg, nem tudjuk; azt beszélik, öngyilkos lett.

Megborzongtam. Robert Leaven folytatta:

- Tetszik tudni, az úrnő is már régóta betegeskedett. Nagyon meghízott, de ereje azért nem volt. Az anyagi gondok és a szegénységtől való félelem teljesen megtörték. Mr. John halála váratlanul érte: megütötte a szél. Három napig beszélni sem tudott, de múlt kedden mintha jobbra fordult volna állapota. Jelekkel mutatta a feleségemnek, hogy mondani szeretne valamit, és magában mormolt. De Bessie csak tegnap reggel értette meg, hogy mit mond. Azt mondta: „Hívd ide Jane-t, hozd ide Jane-t, beszélni akarok vele.” Bessie nem tudta, hogy eszénél van-e Mrs. Reed, és hogy csakugyan beszélni szeretne-e a kisasszonnyal, de mindenesetre szólt a Reed kisasszonyoknak, és azt tanácsolta nekik, hogy küldjenek el Jane kisasszonyért. A hölgyek eleinte hallani sem akartak róla, de az úrnő olyan nyugtalan volt, és annyit hangoztatta Jane kisasszony nevét, hogy végre mégis beleegyeztek. Tegnap indultam Gatesheadből, és ha el tudna készülni a kisasszony, holnap reggel magammal vinném.

- Igen, Robert, készen leszek. Úgy érzem, el kell mennem.

- Én is azt hiszem, kisasszony. Bessie is biztosra veszi, hogy velem tetszik jönni. De itt az uraknak ugye jelenteni kell, hogy elmegy?

- Igen. Rögtön jelentem is.

Levezettem Robertet a cselédfolyosóra, John feleségének gondjaira bíztam, Johnnak is figyelmébe ajánlottam, aztán elindultam, hogy megkeressem Mr. Rochestert.

A földszinti helyiségekben nem találtam, sem az udvaron, sem az istállókban. Megkérdeztem Mrs. Fairfaxtől, nem látta-e. De igen, látta, úgy tudja, hogy Ingram kisasszonnyal biliárdozik. Siettem a biliárdterem felé, valóban ott találtam Mr. Rochestert, Ingram kisasszonyt, az Eshton leányokat és gavallérjaikat. Nem mondom, kellett hozzá némi bátorság, hogy megzavarjam az érdekes játékot. Minthogy azonban az én ügyem nem tűrt halasztást, odaléptem Mr. Rochesterhez, aki éppen Ingram kisasszony mellett állt. Ingram kisasszony megfordult, és gőgösen mért végig, a szeme azt látszott kérdezni: „Mit akar itt ez a béka?” És mikor én halkan odaszóltam Mr. Rochesternek, Ingram kisasszony olyan mozdulatot tett, mintha el akarna parancsolni onnan. Most is magam előtt látom: feltűnően szép volt. Égszínkék kreppből készült reggeli öltözéket viselt; haját is azúrkék tüllel kötötte le. A játék izgalmában kipirult, és az ingerült gőg sem tudta eltorzítani arcának büszke-szép vonásait.

- Ez a nő magával akar beszélni? - kérdezte Mr. Rochestertől, és Mr. Rochester megfordult, hogy lássa, ki „ez a nő”. Furcsa, legkevésbé sem egyértelmű grimaszt vágott, ledobta a dákót, és jött utánam.

- Mi az, Jane? - kérdezte, miután becsukta mögöttünk a tanulószoba ajtaját és nekitámaszkodott.

- Egy- vagy kétheti szabadságot kérek, uram.

- Minek? Hová akar menni?

- Meg kell látogatnom egy beteg hölgyet, aki értem küldött.

- Miféle beteg hölgyet? Hol lakik?

- Gatesheadben, ...megyében.

- ...megyében? Hiszen az száz mérföldnyire van innen! Kicsoda az illető, hogy ilyen messziről odarendeli magához?

- Mrs. Reed a neve.

- A gatesheadi Reedek közül? Ismertem egy Reed nevű elöljárót.

- Annak az özvegye, uram.

- És magának mi köze van hozzá? Honnan ismeri?

- Mr. Reed a nagybátyám volt, anyám bátyja.

- Az ördögbe is! Maga ezt sohasem mondta; mindig azt mondta, hogy nincsenek rokonai.

- Nincs is olyan, aki tartaná a rokonságot. Mr. Reed meghalt, a felesége pedig lerázott a nyakáról.

- Miért?

- Mert szegény vagyok, és terhére voltam, és nem szeretett.

- De Reednek gyermekei is voltak, eszerint magának vannak unokatestvérei. Sir George Lynn éppen tegnap beszélt egy gatesheadbeli Reedről, azt mondja, egyike volt a legnagyobb gazembereknek. Ingram kisasszony pedig egy Georgiana Reed nevű leányt emlegetett, aki egy vagy két évvel ezelőtt a londoni báli szezon legünnepeltebb szépségei közé tartozott.

- John Reed meghalt, uram. Tönkretette magát, félig-meddig a családját is, és állítólag öngyilkosságot követett el. Halálának hírére az édesanyja szélütést kapott.

- No és ugyan mit segíthet rajta, ha odamegy? Ostobaság, Jane. A legnagyobb őrültség ilyen hosszú utat tenni egy öreg hölgy kedvéért, akit esetleg már nem is talál életben. Különben is maga mondja, hogy a nagynénje lerázta magát a nyakáról.

- Igen, uram, de az régen volt, a körülmények azóta alaposan megváltoztak. Teljesítenem kell kívánságát.

- Mennyi ideig akar maradni?

- A lehető legrövidebb ideig.

- Ígérje meg, hogy egy hétnél tovább nem marad.

- Jobb, ha nem ígérek semmit, uram. Nem szeretném megszegni a szavam.

- De ugye mindenképpen visszajön? Nehogy valami ürüggyel rávegyék, hogy végleg ott maradjon!

- Ó, dehogy! Mihelyt lehet, visszajövök.

- És kivel megy? Csak nem akar száz mérföldet egyedül megtenni?

- Az urasági kocsist küldték értem.

- Megbízható ember?

- Igen, uram. Tíz éve szolgál a családnál.

- Mikor akar indulni?

- Holnap korán reggel, uram.

- Pénz is kell magának. Pénz nélkül nem indulhat útnak, fogadok, hogy alig van pénze, még fizetést sem kapott tőlem. Mennyi pénze van, Jane? - kérdezte mosolyogva.

Elővettem a pénztárcámat, bizony nagyon lapos volt.

- Öt shilling az egész vagyonom, uram.

Elvette a tárcát, tartalmát a tenyerébe öntötte, és nevetett, mintha tetszenék neki, hogy olyan kevés a pénzem. Elővette a saját tárcáját. - Tessék - mondta, és egy ötvenfontos bankjegyet lobogtatott, pedig nekem csak tizenöttel tartozott. Mondtam, hogy nem tudok visszaadni.

- Nem is kell, hogy visszaadjon. Tegye el az egészet.

Nem akartam többet elfogadni, mint amennyi jár nekem. Eleinte morgott, de aztán mintha eszébe jutott volna valami, így szólt:

- Hát rendben van, nem adom oda az egészet. Ha odaadnám az ötven fontot, képes lenne három hónapig távol maradni. Itt van tíz font. Elég lesz?

- Elégnek elég, de még öt font jár nekem.

- Jöjjön vissza érte. A negyven font nálam marad letétben.

- Ha már itt tartunk, még egy anyagi ügyben szeretnék felvilágosítást kérni.

- Anyagi ügyben? Ez érdekes. Halljuk.

- Mr. Rochester, azt mondta tegnap, hogy rövidesen megházasodik.

- Hát aztán?

- Ebben az esetben Adèle bizonyára intézetbe kerül. Ön is ezt fogja a leghelyesebbnek tartani.

- Igen, hogy a feleségemnek ne legyen útjában, ugye? Máskülönben egyszerűen keresztülgázolna rajta. Kétségtelenül ez lenne a legésszerűbb megoldás: Adèle-t intézetbe adni. Maga pedig mehet a pokolba, ugye?

- Remélem, nem. De másik állást kell keresnem.

- Másik állást! - kiáltott föl furcsa hangon és leírhatatlanul groteszk arckifejezéssel, aztán percekig szótlanul fürkészte az arcomat.

- És a vén Mrs. Reed meg kisasszony lányai persze segítenének állást keresni?

- Nem, uram. Nem vagyok olyan viszonyban a rokonaimmal, hogy szívességek kérésére feljogosítva érezném magam. Majd hirdetek az újságban.

- Hirdet az újságban! És megmássza az egyiptomi piramisokat! Meg ne halljam, hogy hirdetni merészelt! Már megbántam, hogy tíz fontot adtam magának, egy is elég lett volna. Adjon vissza kilenc fontot, Jane. Szükségem van a pénzre.

- Nekem is szükségem van a pénzre, uram - feleltem, és eldugtam a pénztárcámat. - Feltétlenül szükségem van rá.

- Kis zsugori! Kereken visszautasítja kérésemet. Adjon nekem öt fontot, Jane!

- Még öt shillinget sem, uram. Öt pennyt se!

- Legalább mutassa meg a pénzét, hadd lássam.

- Nem mutatom. Nem bízom önben, uram.

- Jane!

- Tessék!

- Ígérjen meg valamit.

- Mindent megígérek, aminek a teljesítése nem látszik lehetetlennek.

- Ígérje meg, hogy nem hirdet az újságban, és hogy ezt az állásügyet rám bízza. Majd én keresek magának megfelelő állást.

- Rendben van, feltéve, hogy cserébe ön is megígér valamit. Azt, hogy Adèle-nek és nekem nem kell itt helyben megvárnunk, amíg ön megházasodik.

- Szavamat adom rá. Hát akkor holnap indul?

- Igen, uram, hajnalban.

- Ebéd után még lejön a szalonba?

- Nem jövök le. Készülnöm kell az útra.

- Hát akkor most egy időre elbúcsúzunk egymástól?

- Úgy látszik, uram.

- Hogyan szoktak az emberek elbúcsúzni egymástól? Én az ilyenekben járatlan vagyok. Tanítson meg rá, Jane.

- Azt szokás mondani: viszontlátásra, vagy valami hasonlót.

- Hát mondja szépen.

- Viszontlátásra, Mr. Rochester.

- És én mit feleljek?

- „Viszontlátásra."

- Hát viszontlátásra, Eyre kisasszony. Ennyi az egész?

- Ennyi.

- Szerintem ez száraz, barátságtalan, szűkszavú búcsúzkodás. Valamit még hozzá kellene tenni a ceremóniához. Például: kezet fogni. De nem, nekem az sem elég. Tehát nem mond többet nekem, Jane, csak ennyit: „Viszontlátásra"?

- Ennyi bőven elég, uram. *Egy* szóba sokszor több szívélyességet lehet beleszorítani, mint *sokba.*

- Megengedem, de azért nekem ez az egy szó: „viszontlátásra", mégis üres és hűvös.

„Meddig akar még itt állni, hátával az ajtónak támaszkodva?" - gondoltam magamban. - „Hozzá kellene látnom a csomagoláshoz." Szerencsére megszólalt az ebédre hívó gongütés, és Mr. Rochester hanyatt-homlok kirohant. Napközben nem is láttam többet, reggel pedig még aludt, amikor elindultam.

Május elsején délután öt óra tájban érkeztünk a gatesheadi park kapujához. Először Bessie-hez akartam benézni, a kapuslakba. Csinos, tiszta kis otthon volt, a csillogó ablakokon hófehér függöny, a padló fényes, a kandalló rácsa és a tűzszerszámok ragyogtak, a tűz vidáman

pattogott. Bessie a kandalló mellett újszülöttjét dajkálta, a két nagyobbik csendesen játszott a sarokban.

- Áldja meg a Jóisten, amiért eljött! Tudtam, hogy el fog jönni! - Ezzel fogadott Bessie.

- Remélem, még nem késő, Bessie - mondtam, miután megcsókoltam. - Hogy van a beteg? Ugye él?

- Igen, él, sőt mintha jobban lenne. Értelmesebben beszél. A doktor azt mondja, egy-két hétig még elhúzhatja, de meggyógyulni nem fog.

- Újabban is emlegetett engem?

- Ma reggel is azt mondta, hogy bárcsak itt lenne már. De most alszik, legalábbis tíz perccel ezelőtt még aludt, amikor fönt voltam nála. Legtöbbször egész délután félig eszméletlen, csak hét óra felé tér magához. Nem pihenne le egy órára, Jane kisasszony? Aztán majd együtt fölmegyünk.

Robert lépett a szobába. Bessie lefektette a bölcsőbe az alvó gyermeket, aztán megölelte, megcsókolta férjét. Erőnek erejével levette a kalapomat, és teát főzött, mert mint mondta, sápadt s fáradt vagyok. Szívesen elfogadtam vendégszeretetét, és éppen olyan készségesen tűrtem, hogy útiköpenyemből kihámozzon, mint valaha gyermekkoromban azt, hogy levetkőztessen.

Régi emlékek rohantak meg, ahogy elnéztem Bessie-t. Legszebb csészéjét tette a tálcára, vajas kenyeret kent, zsemlét pirított, közben megveregette a gyerekek hátát, vagy megsimogatta az arcukat, mint valaha velem tette. Bessie éppen olyan fürge, csinos, ügyes volt, mint hajdan.

Mikor a tea elkészült, az asztalhoz akartam ülni, de Bessie a régi parancsoló hangján rám szólt, hogy maradjak veszteg, majd odahozza a teát a kandallóhoz. Egy kis kerek asztalt állított elém, rátette a teát meg az ennivalót, mint valamikor a gyerekszobában, amikor valami nyalánkságot hozott fel a konyhából. Elmosolyodtam, és éppúgy szót fogadtam, mint régen.

Kérdezte, jól érzem-e magam Thornfieldben, milyen asszony az úrnőm, és mikor elmondtam, hogy úrnő nincs, csak úr van, azt kérdezte, hogy rokonszenves-e az úr. Mondtam, hogy inkább csúnya, mint csinos, de úriember, velem jól bánik, és én meg vagyok a helyemmel elégedve. Aztán beszéltem a vidám társaságról, amelyet vendégül lát a kastély. Ez különösen nagyon érdekelte Bessie-t.

Körülbelül egy órát beszélgettünk, aztán Bessie rám adta a kalapomat, köpenyemet, és fölmentünk a kastélyba. Csaknem kilenc évvel ezelőtt Bessie kísért le azon az úton, amelyen most fölfelé mentünk. Egy ködös, nyirkos, sötét januári reggelen valamikor keserű szívvel, mindenre elszánva hagytam el ezt a gyűlölt házat, mint egy számkivetett, elítélt bűnös - hogy Lowood távoli és ismeretlen világában keressek fagyos menedéket. Most ugyanaz a régi, ellenséges tető meredezik előttem, a jövőm még mindig bizonytalan, és a szívem, az ma is fáj. Ma is vándornak, hazátlannak érzem magam a földön, de ma már jobban bízom magamban, saját erőmben, és kevésbé rettegek másoktól. A gyermekkori szenvedések tátongó sebhelyei is begyógyultak, a bosszúvágy tüze elhamvadt.

- Tessék előbb a reggelizőszobába menni - mondta Bessie. - A kisasszonyok ott lesznek.

A reggelizőszoba egészen olyan volt, mint azon az emlékezetes napon, amelyen itt Mr. Brocklehurstnek bemutattak. A kandalló előtt ugyanaz a szőnyeg, amelyen ő akkor állt. Egy pillantást vetettem a könyvespolcokra, és úgy tetszett, hogy Bewick művének, az *Anglia madárvilágá*-nak két kötete ma is ott van régi helyén, a harmadik polcon, a *Gulliver utazásai*

és az *Ezeregyéjszaka* pedig éppen fölötte. Az élettelen tárgyak nem változtak, de az élőkre alig ismertem rá.

Két fiatal hölgy állt előttem; az egyik roppant magas, majdnem olyan magas, mint Ingram kisasszony, nagyon sovány, arcszíne fakó, arckifejezése rideg. Egész megjelenésében volt valami aszketikus, amit még fokozott az egyenes szabású fekete szövetruha, a keményített fehér gallér, a simán hátrafésült haj, s az apácához illő fekete gyöngysor a nyakában, a rajta csüngő feszülettel. Ez biztosan Eliza, gondoltam, bár ez a hosszúkás, színtelen arc kevéssé emlékeztet a hajdani Eliza arcára.

A másik hölgy természetesen Georgiana; de ez sem az a Georgiana, akire emlékeztem, nem az a tündérszép, kecses, tizenegy éves kislány. Ez egy viruló, meglehetősen kövér fiatal hölgy volt, szabályos, babaarcú szépség, álmodozó, kék szempár, bodros szőke haj. Ő is fekete ruhát viselt, de egészen más szabásút, mint Eliza. Amilyen puritánul egyszerű volt Eliza ruhája, olyan divatos Georgianáé.

Mind a két lányban volt valami az anyjukból. A sápadt és sovány idősebbik leány az anyja barna szemét örökölte; az élettől duzzadó, viruló fiatalabbik az anyja állát, talán egy kissé lágyabb változatban ugyan, de azért az állnak ez a szigorú vonala leírhatatlanul keménnyé tette az élveteg, viruló arcot.

Felállva üdvözöltek, amikor beléptem, és mind a kettő „Eyre kisasszony”-nak szólított. Eliza egészen röviden, mosoly nélkül üdvözölt, aztán visszaült a helyére, a tűzbe nézett, és látszólag megfeledkezett rólam.

Georgiana néhány sablonos mondattal toldotta meg a „Hogy van?”-t; az időjárásról, az utazásról beszélt, és közben lopva tetőtől talpig végigmért. Hol a bárányprémes galléromat nézte, hol falusias kalapomat. Fiatal hölgyek szavak nélkül is tudják véleményüket közölni egymással. A gőgös tekintet, a hűvös, közömbös magatartás sértő szavak nélkül is tudtomra adta Georgiana lesújtó véleményét.

Most már azonban nem sértődtem meg olyan könnyen, mint hajdanában. Ahogy ott ültem unokatestvéreim között, meglepődve tapasztaltam, hogy édeskeveset törődöm az egyiknek fagyos közömbösségével és a másiknak gúnyos figyelmével. Elizától nem féltem. Georgianán nem bosszankodtam. Más dolgok foglalkoztattak. Az utolsó hónapok alatt sokkal hatalmasabb érzelmek ébredtek föl bennem, mint amilyeneket ők valaha fölébresztettek. Az örömnek és a fájdalomnak sokkal finomabb és élesebb változatait ismertem meg, úgyhogy unokatestvéreim viselkedése teljesen hidegen hagyott.

- Hogy van Mrs. Reed? - kérdeztem Georgianától, aki megütődve kapta föl a fejét, mintha azt gondolná: „Micsoda szemtelenség, hogy ez a nő egyenesen hozzám fordul kérdésével.”

- Mrs. Reed? Vagy úgy, mamát gondolja. Nagyon rosszul van. Nem hiszem, hogy ma bemehet hozzá.

- Nagyon lekötelezne - mondtam -, ha megmondaná neki, hogy itt vagyok.

Georgiana most még jobban megütközött, és még tágabbra nyitotta nagy, kék szemét.

- Tudomásom van róla, hogy látni kívánt - tettem hozzá. - Nem akarom hosszabb ideig váratni, mint ameddig okvetlenül szükséges.

- Mama nem szereti, ha este zavarják - jegyezte meg Eliza.

Fölálltam, nyugodtan letettem a kalapomat meg a kesztyűmet - anélkül, hogy erre felszólítottak volna -, és azt mondtam, hogy kimegyek Bessie-hez a konyhába, mert tudni szeretném,

hajlandó-e Mrs. Reed még aznap fogadni vagy sem. Bessie fölment, én pedig újabb előkészületeket tettem. Azelőtt semmi sem tudott jobban felbosszantani, mint a gőg. Ha például egy évvel ezelőtt így fogadnak Gatesheadben, ahogyan ma fogadtak, másnap reggel szó nélkül elutaztam volna. Most eszembe sem jutott ilyesmi. Utóvégre száz mérföldnyi utat tettem azért, hogy a nagynénémet meglátogassam, itt kell maradnom, amíg jobban nem lesz, vagy amíg meg nem hal. A lányaival pedig egyáltalán nem szabad törődnöm; függetlenítem magam tőlük. Megkerestem a házvezetőnőt, szobát kértem tőle, és megmondtam, hogy egy-két hétig valószínűleg itt maradok. Fölhozattam a táskámat, és éppen a szobámba indultam, amikor a lépcsőn Bessie-vel találkoztam.

- Az úrnő ébren van - mondta. - Említettem, hogy meg tetszett érkezni. Gyerünk be hozzá, kíváncsi vagyok, megismeri-e Jane kisasszonyt.

Magam is eltaláltam volna a jól ismert szobába, ahol hajdanában annyi, de annyi szidást kaptam. Megelőztem Bessie-t, és halkan lenyomtam a kilincset. Az asztalon ernyős lámpa égett, mert már sötétedett. Ott állt a hatalmas négyoszlopos, mennyezetes ágy; borostyánszínű függönyeivel éppen olyan volt, mint régen. Ott volt az öltözőasztal, a karosszék, a zsámoly, amelyre oly sokszor térdepeltettek le, hogy bocsánatot kérjek valami bűnért, amelyet nem követtem el. Önkéntelenül egy pillantást vetettem a sarokba, hogy ott áll-e még a rettegett, vékony nádpálca, amely annyiszor csapott le remegő tenyeremre vagy behúzott nyakamra. Odaléptem az ágyhoz, és széthúztam a függönyt.

Jól emlékeztem Mrs. Reed arcára, és kerestem az ismerős vonásokat. Milyen áldás, hogy az idő elcsitítja a bosszúvágyat, enyhíti a haragot és a gyűlöletet! Mikor ezt az asszonyt utoljára láttam, gyűlölet és bosszúvágy izzott a lelkemben. Most nem hoztam magammal más érzést, mint szánalmat. Szántam őt mérhetetlen szenvedéseiért, el akartam felejteni, meg akartam bocsátani minden bántalmat, és barátságosan kezet szorítani vele.

Ott pihent a jól ismert arc a magasra tornyozott párnákon; szigorú volt most is, és könyörtelen, mint mindig. Szúrós tekintetét a szenvedés nem szelídítette meg, könyörtelen, zsarnoki, engesztelhetetlen maradt a kissé felhúzott szemöldök is. Ó, hányszor nézett rám ez az arc fenyegető, lángoló gyűlölettel! Gyermekkorom rettegő szorongásai hogy feléledtek e kemény vonások láttára! És mégis lehajoltam és megcsókoltam. Rám nézett.

- Ki az? Jane Eyre?

- Én vagyok, kedves néni. Hogy van?

Valaha megfogadtam, hogy soha többé nem fogom néninek szólítani. De most tudtam: nem bűn, ha elfelejtem és nem tartom meg ezt a fogadalmat. Gyöngéden megszorítottam a takarón nyugvó kezét. Ha ő is megszorítja a kezem, őszintén örültem volna. De az ilyen kemény természet nem lágyul el egykönnyen, és az ősi ellenszenvet nem lehet egykettőre kitörülni a szívből. Mrs. Reed elhúzta a kezét, sőt az arcát is félrefordította, és megjegyezte, hogy meleg van. Olyan hideg gyűlölettel nézett rám, hogy éreznem kellett: véleménye rólam nem változott, nem is változik meg soha. Megkövesedett tekintetéből tudtam, hogy halála percéig gonosznak tart engem, mert neki nem szerezne örömet, ha jónak tarthatna; sőt ezt egyenesen sérelemnek tekintené. Mrs. Reed tekintetét sem gyöngédség, sem meghatottság nem lágyította meg soha. Ezek a szemek nem ismerték a könnyek áldását.

Először csak fájdalmat éreztem, aztán düh fogott el. Végül elhatároztam, hogy azért is meghódítom, természete és akarata ellenére. Könny szökött szemembe, úgy, mint gyerekkoromban. Visszaparancsoltam a könnyeket. Széket húztam az ágy fejéhez, leültem és a párna fölé hajoltam.

- Értem küldött - mondtam -, eljöttem. Itt akarok maradni, amíg jobban nem lesz.

- Igen. Találkozott a leányaimmal?

- Igen.

- Mondja meg nekik, hogy azt kívánom: addig maradjon itt, amíg meg nem tudok beszélni magával valamit, ami a lelkemet nyomja. Ma már késő van, nehezen is jut eszembe, amit mondani akarok. De volt valami, amit... várjunk csak...

Kósza tekintete, dadogása megmutatta, micsoda roncs lett ebből a hajdan életerős asszonyból. Nyugtalanul hánykolódott ágyában, maga köré csavarta a takarót. Egyik könyököm kissé lefogta paplanát, ez idegessé tette.

- Menjen innen! - mordult rám. - Ne szorítsa le a takarómat! Maga Jane Eyre?

- Igen. Jane Eyre vagyok.

- Több bajom volt ezzel a gyerekkel, mint bárki gondolná. Olyan terhes volt, annyi bosszúságot okozott, úgyszólván a nap minden órájában, azzal a rossz természetével, hirtelen kitöréseivel, de legfőként azzal, hogy az embernek minden mozdulatát figyelte! Egyszer úgy beszélt velem, mint egy őrült, mint egy ördög. Soha még gyermeket nem hallottam olyan hangon beszélni. Boldog voltam, amikor elkerült a házból. Mit csináltak vele Lowoodban? Járvány tört ki az intézetben, annyian meghaltak, de ő nem halt meg. S én mégis azt mondtam, hogy meghalt. Ó, bár meghalt volna!

- Furcsa kívánság, Mrs. Reed. Miért gyűlöli annyira?

- Az anyját sem szerettem soha. Az anyja volt a férjem egyetlen húga, s a férjem nagyon szerette. A család kitagadta az asszonyt, mert rangján alul ment férjhez, de a férjem akkor is pártját fogta, és mikor meghalt, keservesen megsiratta. Mindenáron idevette a gyereket a házba, pedig én könyörögtem neki, hogy inkább adja ki dajkaságba, és fizessen érte. Első perctől fogva gyűlöltem a gyereket, beteges, vézna, nyafka kölyök volt. Egész éjszaka sírt a bölcsőben, nem úgy, teli tüdővel, mint más gyerek, hanem vinnyogva. A férjem megsajnálta, fölvette, úgy babusgatta, mintha az övé lett volna. Sőt a saját gyerekeivel, amíg olyan picik voltak, nem is törődött. Azt akarta, hogy az én gyermekeim megszeressék azt a kis koldust, szegény drágáim pedig utálták, és a férjem az édesgyerekeire haragudott, amiért nem bántak jobban vele. Mikor már halálos beteg volt a férjem, minduntalan odavitette az ágyához az idegen kölyköt, és alig egy órával a halála előtt megesketett, hogy itt tartom a házban. Akárha a szegényházból varrtak volna a nyakamba egy vadidegen kolduscsemetét. De hát a férjem mindig is túlságosan lágyszívű volt. John szerencsére nem hasonlít az apjához, egészen olyan, mint én vagyok, bátyáimra, a Gibson családra ütött. Ó, csak ne gyötörne mindig pénzért! Már nincs mit adnom neki, elszegényedtünk. A cselédek felét el kell küldenem, és a ház egy részét be kell zárni, vagy ki kell adni. Erre nagyon nehéz rászánni magam, de hát mit csináljunk? Jövedelmem kétharmad része kamattörlesztésre megy el. John rengeteget játszik, és mindig veszít, szegény fiú! Szélhámosok, hamiskártyások karmai közé került, teljesen elzüllött, rettenetes állapotban van, szégyellem magam helyette, mikor látom.

Percről percre izgatottabb lett.

- Azt hiszem, jobb lesz, ha kimegyek - mondtam Bessie-nek, aki az ágy túlsó oldalán állt.

- Igen, talán jobb lesz. Estefelé sokszor félrebeszél, délelőttönként nyugodtabb.

Fölálltam.

- Várjon! - kiáltott rám Mrs. Reed. - Még valamit akarok mondani. John mindig fenyeget, állandóan fenyeget azzal, hogy öngyilkos lesz, vagy az én halálomat emlegeti. Néha azt álmodom, hogy kiterítve látom őt, a torka át van vágva, vagy az arca egészen fekete és dagadt. Életemnek nagyon nehéz szakaszához érkeztem, súlyos gondjaim vannak. Mit csináljak? Honnan lehetne pénzt szerezni?

Bessie nagy nehezen bevétetett vele valami idegcsillapítót. Mrs. Reed ezután kicsit megnyugodott és elszenderedett. Én kimentem a szobából.

Több mint tíz nap múlt el, mire ismét beszélhettem vele. Vagy félrebeszélt, vagy olyan apatikus volt, hogy egy szót sem szólt. A doktor azt mondta, nem szabad felizgatni. Közben megpróbáltam Georgianával és Elizával összebarátkozni. Eleinte nagyon hidegek voltak. Eliza fél napokig elüldögélt, írt, olvasott vagy varrt, és sem a testvéréhez, sem hozzám nem szólt egy árva szót sem. Georgiana pedig óraszámra gügyögött a kanárijának, és szintén rám se hederített. Nem hagytam magam; nekem is volt mivel foglalkoznom vagy szórakoznom, elhoztam a ceruzáimat meg az ecseteimet.

Rajzeszközeimmel fölfegyverkezve, az ablak közelében helyezkedtem el, a leányoktól eléggé távol. Lerajzoltam mindent, ami eszembe jutott: egy darabka tengert, két szikla között; a fölkelő holdat, egy úszó hajót, egy csomó nádat és egy lótuszvirággal koszorúzott najádfejet, egy verébfészekben üldögélő manót a galagonyabokor alatt.

Valamelyik reggel egy arcot rajzoltam; hogy miféle arc vagy kinek az arca, arra nem is gondoltam. Puha fekete ceruzát vettem elő, tompára hegyeztem, és munkához láttam. Nemsokára kialakult a papiroson egy széles és domború homlok, aztán az arc szögletes alsó része. Örömet találtam ebben a körvonalban, ujjaim serényen dolgoztak, hogy a részletvonásokat is belerajzoljam. Ehhez a homlokhoz erős vonalú szemöldök illett; szinte magától értetődően következett az egyenes nyergű orr, a telt orrcimpa, majd a kifejező, korántsem keskeny száj. Azután a kemény áll, közepén mély vágással, fekete oldalszakáll, fekete haj, a halántéknál bozontos, a homlok felett hullámos. A szemeket utoljára hagytam, mert a szem a legnehezebb. Nagy szemek, hosszú, sötét szempillák, fényes szembogarak. „Jó, jó - mondtam magamban -, de nem az igazi. Nincs benne elég erő és szellem” - és a feketét még feketébbre a szivárványhártyát még fényesebbre rajzoltam. Egy jó barátom arcképe feküdt előttem. Mit számít az, hogy a fiatal hölgyek hátat fordítanak nekem? Elgyönyörködtem a képben; igazán a megszólalásig hasonlít! Nagyon meg voltam magammal elégedve.

- Ez valami ismerős arcképe? - kérdezte Eliza, aki észrevétlenül odalépett hozzám.

Azt feleltem, hogy csak képzeletből rajzoltam, és sietve eldugtam a képet a kartonok alá. Természetesen nem mondtam igazat; a kép hű mása volt Mr. Rochesternek. De hát mit tartozik ez Elizára vagy bárki másra? Georgiana is felállt, és megnézte a rajzaimat. Mindegyik tetszett neki, csak az a „csúnya férfi” nem. A lányok csodálkoztak rajta, hogy olyan ügyesen rajzolok. Felajánlottam, hogy őket is lerajzolom; szívesen ültek modellt egy-egy arcképhez. Aztán Georgiana előszedte az emlékkönyvét. Megígértem, hogy festek bele egy akvarellt. Ettől mindjárt jókedve támadt. Azt kérdezte, nem lenne-e kedvem járni egyet. Két óra sem telt el, már bizalmába avatott. Kitüntetett azzal, hogy elmesélte, milyen ragyogó báli szezont töltött Londonban két évvel ezelőtt, mennyien udvaroltak neki, sőt még a főúri gavallérjára is tett egy-két célzást. A délután és az este folyamán nyíltan elmondta kis regényét, párbeszédeket idézett, érzelmes jeleneteket adott elő. Az előkelő társadalmi életnek egész kötetre való eseményével szórakoztatott. Ettől kezdve napról napra bőbeszédűbb lett. Mindig ugyanarról a témáról beszélt, önmagáról, udvarlóiról, szerelmeiről, csalódásairól. Különös, hogy sem anyja betegségét, sem bátyja halálát, sem a család mostani vigasztalan anyagi

helyzetét nem említette soha. Csak a múlt vidám emlékei és a jövő reménységei érdekelték. Naponta mindössze öt percet töltött anyja betegágyánál, soha többet.

Eliza most is keveset beszélt; úgy látszott, mintha nem érne rá beszélni. Állandóan foglalkozott valamivel, de hogy mivel, azt nehéz lett volna megmondani, látszata meg éppen nem volt annak, amit csinált. Reggelenként ébresztőórával keltette föl magát. Hogy reggeli előtt mit művelt, azt nem tudom, de reggeli után pontosan beosztotta idejét; szinte órarend szerint. Háromszor napjában egy kis könyvbe mélyedt; idővel rájöttem, hogy az anglikán imakönyvbe. Egyszer meg is kérdeztem, mit olvas olyan buzgón, azt felelte: liturgiai előírásokat.

Napi három órán át hímezett aranyfonállal valami négyszögletes vörös terítőt, akkorát, mint egy szőnyeg. Mikor megkérdeztem, mi lesz az, azt mondta, oltárterítő, a gatesheadi új templomba. Két órát naponta naplóírásnak szentelt, két órán át a konyhakertben dolgozott, egy óra hosszat számadásait nézegette. Nem volt szüksége senkire, beszélgetni nem kívánt. Azt hiszem, a maga módján boldog volt, a rendszeres foglalkozás kielégítette, és csak az idegesítette, ha valamiért változtatnia kellett napirendjén.

Egyik este, amikor a rendesnél közlékenyebb hangulatban volt, elmondta, hogy John szerencsétlen sorsa és a család anyagi romlása nagyon nyomja a szívét, de ő már elhatározta, hogy mit fog csinálni. A maga vagyonrészét még idejében biztonságba helyezte, és ha majd az édesanyja meghal - nagyon kevéssé valószínű, hogy meggyógyul, vagy hogy még sokáig húzza, jegyezte meg nyugodtan -, ha anyja meghal, akkor keresztülviszi régóta dédelgetett tervét: visszavonul valami csöndes helyre, ahol nem zaklatják az embert kötelességének teljesítése közben, és ahol a világi hiúságoktól biztos falak választják el. Megkérdeztem, hogy Georgianával együtt akar-e arra a csendes helyre visszavonulni.

- Ó, dehogy - mondta. Nekik, kettőjüknek, soha nem volt egy közös gondolatuk sem. A világ minden kincséért sem laknék együtt Georgianával. Egyik jobbra, másik balra.

Georgiana, ha nem azzal foglalkozott éppen, hogy a szívét kiöntse előttem, naphosszat a díványon lustálkodott, szidta Gatesheadet, hogy milyen unalmas, és egyre azon sopánkodott, bár Gibsonék - a rokonai - meghívnák Londonba.

- Ha csak egy-két hónapra kiszabadulhatnék innen, mindjárt jobb lenne. Azalatt valahogy elintéződnének a dolgok.

Nem kérdeztem, mit akar azzal mondani, hogy a dolgok valahogy elintéződnének, de biztosan tudtam, hogy azt szerette volna, ha anyja temetése is az ő távollétében megy végbe. Eliza rendszerint tudomást sem vett a húga nyafogásáról. Egyszer azonban, miután számlakönyvét elrakta, és hímzését kibontotta, így szólt:

- Én azt hiszem, Georgiana, hogy nálad hiúbb és lehetetlenebb lényt még nem hordott hátán a föld. Neked még arra sem volt jogod, hogy megszülessél, mert semmi jóra nem használod fel az életedet. Ahelyett, hogy úgy élnél magadban, ahogyan egy értelmes lénynek élnie kell, gyöngeségeddel mindig valaki másnak az erejébe próbálsz kapaszkodni. És ha történetesen nem akad senki, aki hajlandó egy ilyen felpuffadt, kövér, haszontalan senkit a nyakába akasztani, akkor bőgsz, hogy téged mindenki elhanyagol, veled mindenki rosszul bánik. Mert ha az élet nem csupa szín és változatosság, akkor te börtönnek érzed a világot. Te csak akkor élsz, ha udvarlók tömege rajong körül, ha hízelegnek, hódolnak neked, ha zene szól, ha táncolhatsz, ha társaság van körülötted, máskülönben meghalsz az unalomtól. Miért nem találsz ki valamit, hogy függetleníthesd magad mindenki mástól és megállhass a magad lábán? Miért nem osztod be a napjaidat, mint ahogyan én beosztom? Szabd ki minden órának a tennivalóját, egyetlen negyedórát se hagyjál kihasználatlanul, mit negyedórát, tíz percet se, ötöt se! Módszeresen, rendszeresen foglald el magad, akkor nem fogsz unatkozni, észre sem

veszed majd, úgy fognak repülni a napok, és nem kell másokat lesned, hogy az unalomtól megszabadítsanak. Nem szorulsz rá senkire, nem kell részvétet, elnézést koldulnod; úgy élsz, ahogyan egy önálló embernek élnie kell. Fogadd meg első és utolsó tanácsomat, akkor bármi történik is, énrám sem lesz szükséged. Ha tanácsomat nem fogadod meg, és ezután is úgy élsz, ahogyan idáig éltél: lustálkodva, panaszkodva, sóhajtozva - magadra vess. Akkor csak viseld el ostobaságod következményeit, bármilyen elviselhetetlennek látszanak is. Jól figyelj arra, amit most mondok, mert bár nem ismétlem többször, ennek értelmében fogok cselekedni. Ha anyánk meghal, én mosom kezeimet, semmi közöm többé hozzád. Azon a napon, amelyen anyánkat örök nyugalomra helyezzük a gatesheadi templom kriptájában, a mi útjaink úgy szétválnak, minthogyha nem is ismertük volna egymást. Ne hidd, hogy mert véletlenül testvérek vagyunk, eltűröm, hogy a legcsekélyebb igényt is támaszd velem szemben. Annyit mondhatok neked, hogyha az egész emberi nem elpusztulna, csak mi ketten maradnánk életben, akkor is hátat fordítanék neked.

- Kár volt fáradnod ezzel a hosszú prédikációval - mondta Georgiana. - Mindenki tudja, hogy te vagy a legönzőbb, a legszívtelenebb lény a világon, és én még külön is tudom, hogy tajtékzó gyűlölettel viseltetel irántam. Volt alkalmam kitapasztalni, amikor a Lord Edwin Vere-rel tervezett házasságomat elrontottad. Nem bírtad volna elviselni, hogy arisztokrata vegyen engem feleségül, hogy bejussak azokba a körökbe, amelyekbe te soha nem juthatsz be, azért addig kémkedtél és mesterkedtél, míg sikerült a házasságot megakadályoznod.

Georgiana elővette a zsebkendőjét, és még egy óra múlva is szipogott. Eliza hidegen, közömbösen ült a helyén, és munkájába mélyedt.

Nem mindenki becsüli sokra a nemes, nagylelkű érzéseket, de íme, e két teremtés egyikét elviselhetetlenül keserűvé, a másikat undorítóan ízetlenné tette az érzések hiánya. Az érzelem, amelyet a józan ész nem fegyelmez, bizony híg ital, az ész viszont érzelem nélkül olyan keserű és kemény falat, hogy alig lehet lenyelni.

Esős, szeles délután volt. Georgiana regényolvasás közben elaludt a díványon. Eliza az új templomba ment istentiszteletre - mert vallási ügyekben mereven ragaszkodott a formaságokhoz. Akármilyen rossz idő volt, nem mulasztotta el azt, amit vallási kötelességének tartott; vasárnap, ha cigánygyerekek potyognak az égből, akkor is háromszor ment volna templomba, s hétköznap: valahányszor istentisztelet volt.

Elhatároztam, hogy fölmegyek a haldoklóhoz. Jóformán senki sem törődött már a szerencsétlennel. Még a cselédek is csak ímmel-ámmal szolgálták ki. A fizetett ápolónő - minthogy nem volt, aki a körmére nézzen -, mihelyt tehette, kisurrant a betegszobából. Bessie ugyan hűségesen viselkedett, de neki ott volt a családja, aránylag ritkán ért rá feljönni a kastélyba.

Amint sejtettem, a beteg most is egyedül volt, az ápolónő eltűnt valamerre. Mrs. Reed csendesen, letargikusan feküdt. Ónszínű arca a párnák közé süppedt. A tűz alig pislogott a kandallóban. Néhány darab fát dobtam a tűzre, megigazítottam az ágyneműt, egy darabig figyeltem a beteget, aztán az ablakhoz léptem. Az eső erősen csapkodta az ablaküveget, a szél vadul süvített. „Aki itt fekszik az ágyban - gondoltam -, nemsokára túl lesz a földi elemek harcán. Vajon a porhüvelyében vergődő lélek hová kerül, ha kiszabadul?”

Az élet és halál nagy misztériumán tűnődve, Helen Burns jutott eszembe. Utolsó szavaira gondoltam, erős hitére, arra, amit a testből kiszabadult lelkek egyenlőségéről mondott. Hallani véltem hangját, magam előtt láttam átszellemült, fehér arcát, magasztos tekintetét, ahogy ott feküdt a halálos ágyon, és arról beszélt, hogy a mennyei Atya magához veszi őt. Egyszerre gyönge hangot hallottam.

- Ki van ott?

Tudtam, hogy Mrs. Reed napok óta nem szólalt meg. Vajon most magához tért? Odamentem hozzá.

- Én vagyok, kedves néném.

- Ki az az én? Ki az? - Meglepetten és egy kissé ijedten nézett rám, de magánál volt. - Én nem ismerem magát. Bessie hol van?

- Lent van a lakásán, néni kérem.

- Néni - ismételte. - Ki szólít engem néninek? Maga nem a Gibsonok közül való, nem az én rokonom, de azért tudom, hogy ismerem. Ismerem ezt az arcot, ezt a homlokot: ezeket a szemeket, olyan, mint... tudom már, te vagy, Jane Eyre!

Nem feleltem. Nem akartam felizgatni azzal, hogy bevallom, ki vagyok.

- És mégis attól félek, hogy csalódom, gondolataim játékot űznek velem. Látni akartam Jane Eyre-t, és most azt képzelem, hogy hasonlít hozzá, pedig nem is hasonlít, és nyolc év alatt különben is megváltozhatott.

Szelíden megnyugtattam, hogy az vagyok, akinek gondol és akit várt, és mikor láttam, hogy érti, amit mondok, és hogy teljesen eszméleténél van, azt is elmondtam neki, hogy Bessie értem küldte a férjét Thornfieldbe.

- Nagyon beteg vagyok, tudom - mondta nemsokára Mrs. Reed. - Az előbb meg akartam fordulni, de egyetlen tagomat sem tudtam mozdítani. Mielőtt meghalok, könnyítenem kellene a lelkiismeretemen. Amivel az ember egészségesen keveset törődik, az a halál órájában nagy súllyal nehezedik szívére. Az ápolónő itt van? Nincs senki a szobában rajtad kívül?

Megnyugtattam, hogy csak ketten vagyunk.

- Kétszer követtem el veled szemben olyat, amit megbántam. Az egyik az volt, hogy megszegtem férjemnek tett ígéretemet. Azt ígértem neki, hogy úgy foglak fölnevelni, mintha édesgyermekem lennél. A másik... - elhallgatott. - A másik talán nem is olyan fontos - mormogta inkább magának. - Esetleg jobban leszek, és akkor szégyellni fogom, hogy megalázkodtam...

Meg akart fordulni, de nem tudott. Arca eltorzult, mintha úgy érezné, hogy ez már a végső kín előjele.

- Nem bánom, essünk túl rajta. Az örökkévalóság áll előttem; jobb, ha megmondom. Menj oda az öltözőasztalomhoz, és vedd ki a levelet, amit ott találsz.

Szó nélkül engedelmeskedtem.

- Olvasd el a levelet - mondta.

A levél rövid volt. Így hangzott:

> *Asszonyom - nagyon kérem, legyen olyan szíves, küldje el unokahúgom, Jane Eyre címét, és értesítsen a kisleány hogylétéről. Rövidesen írni szándékozom neki: szeretném, ha utánam jönne ide, Madeirába. A Gondviselés áldása kísérte munkámat, eléggé tekintélyes jövedelemre tettem szert, és minthogy családom nincs, szeretném a gyermeket örökbe fogadni, halálom után pedig örökösömmé tenni.*
>
> *Fogadja, asszonyom stb.*
>
> *John Eyre, Madeira*

A levelet három évvel ezelőtt írták.

- Miért nem értesítettek engem erről? - kérdeztem.

- Mert annyira gyűlöltelek, hogy boldogulásod érdekében még a kisujjamat sem akartam megmozdítani. Nem tudtam elfelejteni, hogyan viselkedtél velem, Jane, hogy milyen ádáz dühvel fordultál ellenem, és azt mondtad, engem gyűlölsz legjobban a világon. Most is hallom a hangodat, és látom tekintetedet, amikor kijelentetted, hogy rosszul vagy, ha csak látsz engem, mert én olyan kegyetlenül és gyalázatosan bántam veled. De azt sem felejtettem el, hogy én mit éreztem, amikor így kifakadtál előttem. Olyasféle félelem fogott el, mintha egy állat, amelyet odébb löktem vagy megütöttem, emberi szemmel nézne rám, és emberi hangon átkozna meg... Kérek egy pohár vizet! Gyorsan, gyorsan!

- Kedves jó Mrs. Reed - mondtam, miután odavittem a vizet neki -, ne gyötörje magát többé ezekkel a régmúlt dolgokkal. Bocsásson meg, hogy olyan szenvedélyes hangon beszéltem, gyermek voltam akkor. Nyolc-kilenc év is elmúlt már azóta.

Nem figyelt arra, amit mondtam. Ivott egy korty vizet, mélyet lélegzett, aztán így folytatta:

- Mondom, ezt soha nem lehet elfelejteni. De bosszút álltam. Nem bírtam volna elviselni, hogy a nagybátyád örökbe fogadjon, és gondtalanul, kényelemben élj. Írtam neki; azt írtam, hogy sajnos, rossz hírt kell közölnöm, Jane Eyre meghalt még a tífuszjárvány idején a lowoodi árvaházban. Most aztán csinálj, amit akarsz, írd meg, hogy élsz, hogy én hazudtam. Úgyis csak azért születtél, hogy engem gyötörj; életem utolsó óráját is annak a bűnnek emléke keseríti meg, amelyet, ha te nem vagy, sohasem követtem volna el.

- Ha megpróbálná elfelejteni, édes néni, és ha megbocsátana nekem...

- Nagyon rossz természeted van - mondta, rám se hallgatva -, és azt az egyet a mai napig sem bírtam megérteni, hogy kilenc éven át mindent eltűrtél, és a tizedikben fellázadtál.

- Nem olyan rossz a természetem - mondtam. - Hirtelen vagyok ugyan, de nem bosszúálló. Gyermekkoromban sokszor boldog lettem volna, ha a néni megengedi, hogy szeressem. Most pedig igazán őszintén szeretném, ha megbékülne velem, és megcsókolna.

Föléje hajoltam, de nem akart megcsókolni, elfordította a fejét. Azt mondta, megfullad, ha ilyen közel hajolok hozzá. Megint vizet kért. Mikor visszafektettem - mert fölemeltem és a karommal támogattam, amíg ivott -, megfogtam verejtékes, jéghideg kezét, de a gyönge ujjak menekültek érintésem elől, s üveges tekintete kerülte az én tekintetemet.

- Szeressen hát vagy gyűlöljön, ahogy jobban esik - mondtam végül -, én szívből megbocsátottam. Bocsásson meg a Jóisten is. Nyugodjék meg.

Szegény, szenvedő teremtés! Most már késő volt ahhoz, hogy megváltozzék. Egész életében gyűlölt; halálában sem tudott nem gyűlölni.

Belépett az ápolónő, nyomában Bessie. Én még vagy félóra hosszat ott maradtam, remélvén, hogy mégis megenyhül. De hiába reménykedtem.

Rohamosan hanyatlott, elvesztette eszméletét, és ezen az éjszakán, tizenkét órakor meghalt. Nem voltam ott, hogy lezárjam a szemét, a leányai sem voltak jelen. Másnap reggel tudtuk meg, hogy kiszenvedett. Akkor már ki is volt terítve. Elizával átmentünk megnézni. Georgiana hangosan zokogott, de azt mondta, nem meri megnézni.

Ott feküdt hát kiterítve Sarah Reed egykor oly robusztus és tevékeny teste, mereven és mozdulatlanul. Könyörtelen tekintetére ráborult kihűlt szemhéja, de homloka és kemény arcvonásai a koporsóban sem enyhültek meg. Szomorúan és megborzadva néztem a holttestet.

Semmi lágy, semmi rokonszenves, semmi szánalmat vagy reményt ébresztő nem volt benne, de én azért gyötrő fájdalmat éreztem, nem az én veszteségem, hanem az ő kínjai miatt, s komor, könyörtelen rémület fogott el, mert rettenetes az ilyen halál.

Eliza nyugodtan állt anyja ravatalánál. Néhány percnyi hallgatás után így szólt:

- Az ő erős szervezetével magas kort érhetett volna. A sok gond és baj rövidítette meg az életét.

Ajka egy pillanatra, de csak egy futó pillanatra megvonaglott. Szó nélkül mentünk ki a szobából. Egyikünk sem ejtett egyetlen könnyet sem.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Mr. Rochester csak egy hét szabadságot adott, de bizony egy hónap is elmúlt, mire Gatesheadet elhagyhattam. A temetés után rögtön indulni akartam, de Georgiana könyörgött, hogy maradjak addig, amíg ő Londonba utazhat. Nagybátyja, Mr. Gibson ugyanis lejött a húga temetésére, meg mindenféle családi ügyet is el kellett intéznie, s végre meghívta Georgianát. Georgiana azt mondta, ő nem mer kettesben maradni Elizával, hiszen a nénjétől a legcsekélyebb együttérzésre sem számíthat, ki fog neki segíteni, ha én is elmegyek stb. Addig könyörgött, amíg meg nem ígértem, hogy maradok még egy-két napig, segítek neki csomagolni, és a holmiját rendbe hozni. Persze amíg én dolgoztam, ő lustálkodott, s magamban azt gondoltam: ha isten őrizz, valamikor kénytelenek lennénk együtt élni, nem tűrném, hogy egész nap a díványon feküdjék. Neki is meglenne a kiszabott munkája, s ha nem végzi el, hát elvégzetlen marad, én ugyan nem csinálom meg helyette. Erről az örökös nyafogásról is leszoktatnám. Most csak azért engedtem neki, mert ilyen tragikus körülmények között és aránylag rövid időt töltöttünk együtt.

Georgianát végre felraktam a postakocsira, de most meg Eliza kért, hogy maradjak még egy hétig, fogadjam a részvétlátogatásokat, válaszoljak a részvétlevelekre, nézzek utána a háztartásnak. Ő ugyanis nagy elhatározás előtt áll, egy ismeretlen cél felé indul, és lelkileg még nincs kellőképpen felkészülve. Bezárkózott a szobájába, s jóformán ki sem mozdult onnan egész nap. Fiókokat ürített ki, bőröndökbe rakodott, leveleket és írásokat égetett el, és senkivel sem állt szóba.

Egy reggel aztán kijelentette, hogy visszaadja a szabadságomat, ő útra kész, és másnap reggel indul a kontinensre.

- Azt sem tudom, hogy köszönjem meg felbecsülhetetlen segítségedet és tapintatos viselkedésedet. Micsoda óriási különbség van közted és Georgiana között! Ég és föld! Te éled csendben a magad életét, és senkinek sem vagy terhére. Tehát én holnap indulok. Egy francia kolostorban húzódom meg, Lisle mellett, remélem, ott békében élhetek. Egy darabig a római katolikus vallás dogmáit fogom tanulmányozni. Ha - amint máris gyanítom - úgy találom, hogy a katolikus vallás rendes, tisztességes életmódot biztosít, elfogadom a római tantételeket, és valószínűleg apáca leszek.

Nem árultam el meglepetést e terv hallatára, és nem is próbáltam lebeszélni Elizát. Azt gondoltam, hogy a zárdai élet éppen megfelel neki.

Eliza ezekkel a szavakkal búcsúzott tőlem:

- Isten áldjon, Jane Eyre. Élj boldogul. Derék leány vagy.

- Te is derék leány vagy, Eliza. Kár, hogy elevenen befalaztatod magad egy francia kolostorba. De hát ez utóvégre nem az én dolgom. Te tudod, mit csinálsz.

- Igazad van.

Elváltunk. Minthogy a Reed leányokról aligha esik több szó, mindjárt megemlítem, hogy Georgiana egy gazdag *roué*-hoz ment feleségül, Eliza pedig valóban fölvette a fátyolt, és jelenleg főnöknője annak a zárdának, ahol a noviciátus éveit töltötte, és amelynek odaajándékozta egész vagyonát.

Nem tudom, az emberek hosszabb vagy rövidebb távollét után milyen érzésekkel szoktak hazatérni. Énnekem sohasem volt otthonom, ahonnan elmehettem és ahová visszatérhettem.

Gyerekkoromban Gatesheadből legföljebb sétálni mentem, s ha egy hosszú séta után hazatértem, mindig kikaptam, mert fáztam, és rosszkedvű voltam. És később, mikor Lowoodból vasárnaponként templomba jártunk, csak azt tudom, hogy sóvárogva vágytam meleg szoba és bőséges vacsora után, de soha egyikben sem volt részem. Ezek a hazatérések egyáltalán nem voltak kellemesek. Soha nem tapasztaltam, milyen érzés egyre közelebb kerülni az óhajtott, biztos célhoz. Hogy Thornfieldbe milyen lesz a „hazatérés", azt még csak ezután próbálom ki.

Az utazás roppant fárasztó volt, ötven mérföld az egyik nap, ötven mérföld a másik nap, s közben egy éjszaka a fogadóban. Az utazás első felében Mrs. Reed utolsó perceire gondoltam. Láttam eltorzult, fakó arcát, hallottam idegenné vált hangját, átéltem újra a temetést, láttam a koporsót, a halottas kocsit, a feketébe öltözött cselédséget és bérlőket - rajtuk kívül alig kísérte más a halottaskocsit -, a tátongó sírboltot, a néma templomot, a komor gyászszertartást. Aztán Elizára és Georgianára gondoltam; az egyiket mint bálkirálynőt képzeltem magam elé, a másikat mint zárdaszüzet, és apróra elemeztem egyéniségük sajátságait. Este, mikor B. város egyik szállodájában fáradtan lefeküdtem, már nem az elmúlt hetek eseményeivel foglalkoztam, inkább az izgatott, mi lesz, hogy lesz Thornfieldben, ha megérkezem.

Egyelőre visszamegyek, az igaz. De vajon meddig maradhatok? Sokáig aligha. Mrs. Fairfax írt egyszer-kétszer, mialatt Gatesheadben voltam. Tőle tudom, hogy a vendégek hazamentek, s hogy Mr. Rochester három héttel ezelőtt Londonba utazott; két hét múlva várták vissza. Mrs. Fairfax úgy vélte, hogy az esküvővel kapcsolatosan akar egyet-mást elintézni, többek között új hintót is készül venni. Mrs. Fairfax még mindig nem tudott megbarátkozni a gondolattal, hogy Mr. Rochester Ingram kisasszonyt veszi feleségül, de abból, amit az emberek beszélnek, és abból, amit tulajdon szemével látott, Mrs. Fairfax mégiscsak kénytelen arra következtetni, hogy az esküvőt rövidesen megtartják. Sehogy se értettem, miért kételkednék Mrs. Fairfax. Én bezzeg egy pillanatig sem kételkedtem.

„És velem mi lesz? - tűnődtem. - Én hová megyek?" Egész éjszaka Ingram kisasszonyról álmodtam. Azt álmodtam, hogy bezárta az orrom előtt Thornfield kapuját, és másfelé mutatott, Mr. Rochester pedig összefont karral állt mellette, és gúnyosan mosolygott, nemcsak Ingram kisasszonyra, hanem rám is.

Nem írtam meg pontosan Mrs. Fairfaxnek, hogy mikor érkezem, mert nem akartam, hogy kocsit küldjenek elém Millcote-ba. Gondoltam, majd gyalog hazasétálok. Táskámat ott hagytam a fogadóban, és egy júniusi délutánon, hat óra tájban, elindultam egyedül a György fogadóból. Az út nagyobbrészt földeken vezetett keresztül, és meglehetősen elhagyatott volt.

Enyhe idő volt, de nem megejtő varázsú nyári este. Az út mentén még véges-végig kaszáltak az emberek. Az égbolt inkább másnapra ígért szép időt; ahol kékje kilátszott a felhők mögül, szelíden, egyöntetűen kék volt, a felhőrétegek pedig magasan, vékonyan, fátyolszerűen úsztak. A nyugati ég is meleget ígért; nem híg, vizeskék fényben csillogott, hanem meleg aranyfényben, mintha tűz lobogna kárpitja mögött, egy áldozati oltáron.

Olyan öröm fogott el, amint Thornfield felé közeledtem, hogy egyszer meg is álltam, és azt kérdeztem magamtól, mit jelent ez az öröm. Utóvégre nem hazamegyek, korholtam magamat, még csak nem is olyan helyre, ahol sokáig maradhatok, vagy ahol őszinte, jó barátok szeretettel várnak. Mrs. Fairfax kedves mosollyal fog üdvözölni, a kis Adèle talán tapsol és ugrál majd örömében, „de nagyon jól tudod, hogy nem rájuk gondolsz, és hogy az a valaki, akire gondolsz, az meg nem gondol rád".

De hát az ifjúság makacs, és a tapasztalatlanság vak. Elhitettem magammal, hogy az is öröm, ha *én* láthatom Mr. Rochestert, tekintet nélkül arra, hogy ő rám néz-e vagy sem, sőt még azt is elhitettem magammal, hogy sietnem kell, mert csak néhány hét, talán csak néhány nap van

hátra, és örökre el kell búcsúznom tőle. Ezzel megfojtottam magamban az újszülött gyötrelmet, egy torzszülöttet, amelyet képtelen voltam magaménak elismerni és fölnevelni - és továbbsiettem.

Thornfield mezőin is kaszálnak, azaz éppen most fejezik be az emberek a munkát. Vállukra vetik a gereblyét és hazatérnek, éppen abban az órában, amelyben én megérkeztem. Már csak egy vagy két réten kell átvágnom, aztán az országút túlsó oldalán az ott már Thornfield kapuja. Mennyi vadrózsa van az idén! Hogy tele vannak az útszéli bokrok! De nem érek rá rózsát szedni, sietnem kell. Elmegyek egy magas bokor mellett, amelynek leveles, virágos ágai áthajolnak az ösvényen, és már látom is a kerítés kőlépcsőit. És a lépcsőn ott ül - Mr. Rochester, könyvvel és ceruzával a kezében. Valamit ír.

Nem, nem kísértet - és mégis, minden idegszálam remeg, nem vagyok ura magamnak. Mit jelent ez? Arra azért nem voltam elkészülve, hogy így fogok reszketni, ha viszontlátom, hogy a hangom is elfullad, és jóformán mozdulni sem tudok. Ha majd meg tudok mozdulni, visszafordulok, nem tehetem nevetségessé magamat. Van a háznak másik bejárata is. De hát most már úgyis mindegy. Ha száz bejárata lenne is a háznak: Mr. Rochester már meglátott.

- Halló! - kiáltja, s leteszi a könyvet és ceruzát. - Csakhogy megjött! Erre, erre!

Valahogy odabotorkáltam. Hogy hogyan, azt nem tudom, mert képtelen voltam gondolkozni, viszont szerettem volna nyugodtnak látszani. Mindenekelőtt arcizmaimnak szerettem volna parancsolni, mert úgy éreztem, hogy fellázadnak akaratom ellen, és csak azért is azt fejezik ki, amit én el akarok titkolni. De szerencsére a kalapomon fátyol van. Valahogy majd csak összeszedem magam.

- Hát csakugyan maga az, Jane Eyre? Millcote-ból jön? És gyalog? Igen, erről magára ismerek. Nem kocsin érkezik, zörögve, mint más közönséges halandó, hanem alkonyatkor surran be a házba, mint valami álom vagy árnyék. Mi az ördögöt csinált ilyen sokáig?

- A nagynénémnél voltam, uram. Meghalt a nagynénám.

- Ez is olyan igazi jane-i felelet! Minden jótét lélek dicséri az Urat! A másvilágról jön, a halottak világából, és ezt még meg is mondja nekem, itt a szürkületben! Ha merném, megérinteném, hogy lássam: valóság-e vagy fantom. Maga gonosz tündér! Éppúgy nem merek magához érni, akár a kék lidérclánghoz a lápon. Csavargó! Egy teljes hónapig távol volt tőlem, és a fejemet teszem rá, hogy teljesen elfelejtett.

Azt tudtam, hogy öröm lesz a gazdámmal újra találkozni; öröm lesz, annak ellenére, hogy már nem sokáig lehetek együtt vele, és annak ellenére, hogy én semmit sem jelentek neki. De Mr. Rochester, az én meggyőződésem szerint, csak úgy árasztotta a boldogságot, lakomájának morzsáival is jóllakhatott a magamfajta kósza, idegen madár. Utolsó szavai balzsamként érték szívemet, mert arra vallottak, valami keveset mégis törődik azzal, hogy én elfelejtettem-e őt vagy sem. És úgy beszélt Thornfieldről, mintha az otthonom lenne, ó, Istenem! Nem mozdult a lépcsőről, s nekem nem nagyon akaródzott azt mondani, hogy álljon félre.

Megkérdeztem tőle, hogy volt-e Londonban.

- Voltam. Ezt meg hogy találta ki?

- Mrs. Fairfax megírta.

- Azt is megírta, mit csináltam Londonban?

- Igen, uram. Mindenki tudja.

- Alig várom, hogy lássa a hintót, Jane, és megmondja, hogy jó lesz-e a feleségemnek. Úgy fest majd benne, mint egy királynő, ha hátradől a bíborszínű bársonyülésen. Csak azt sajnálom, Jane, hogy külsőre nem illünk egymáshoz. Mondja, maga kis boszorkány, nem adhatna nekem valami bűvös szert, valami varázsitalt, amitől megszépülnék?

- Nem, uram, ez még az igazi varázslóknak sem sikerülne - mondtam, magamban pedig hozzátettem: „Szerető szem kell hozzá, semmi egyéb. Aki szeretettel nézi az arcát, az szépnek fogja találni. Vagy inkább többre fogja tartani a férfias erőt minden szépségnél."

Mr. Rochester, néha, számomra is megfoghatatlanul, olvasni tudott gondolataimban; most oda se hallgatott arra, amit mondtam, viszont azzal a különös mosolyával mosolygott rám, amely olyan ritkán derítette föl arcát, mintha csak ünnepi percekre tartogatná. Igazi napfényes mosoly volt.

- Menjen, Jane - mondotta, és helyet engedett a lépcsőn. - Pihentesse fáradt lábacskáját egy jó barát házának küszöbén.

Most már kénytelen voltam szó nélkül engedelmeskedni. Semmi szükség rá, hogy tovább társalogjak. Átkapaszkodtam a kerítés lépcsőjén, és hangtalanul tovább akartam menni. De hirtelen ösztönösen megfordultam, és azt mondtam, jobban mondva: azt mondta valami bennem, akaratom ellenére:

- Köszönöm, Mr. Rochester, hogy olyan nagyon jó hozzám. Hihetetlenül boldog vagyok, hogy visszajöhettem. Ahol ön van, ott az én otthonom. Más otthonom nincs a föld kerekségén.

De most már aztán úgy nekiiramodtam, hogy ha akar, sem ért volna utol. Adèle majd kiugrott a bőréből örömében, hogy hazajöttem. Mrs. Fairfax is szokott kedvességével fogadott. Leah rám mosolygott, még Sophie is ragyogó arccal üdvözölt. Mindez nagyon jólesett. Nincs nagyobb boldogság, mint ha szeretnek bennünket embertársaink, s mint mikor úgy találjuk: jelenlétünk hozzájárul ahhoz, hogy jól érezzék magukat.

Aznap este nem akartam a jövőre gondolni. Nem akartam hallani a hangot, amely a közeledő válásra, a közeledő fájdalomra figyelmeztet. Miután megteáztunk, Mrs. Fairfax elővette kötését, én a közelében helyezkedtem el, Adèle pedig a lábam elé a szőnyegre telepedett. Néma fohászt küldtem az égbe, hogy sokáig maradhassunk együtt, ilyen áldott békességben. Mr. Rochester váratlanul belépett, és úgy látszik, neki is öröme telt a békés képben, mert tréfásan megjegyezte, hogy Mrs. Fairfax, amióta „nevelt leányát" visszakapta, megint meg van elégedve a világ folyásával. Adèle pedig *„prête à croquer sa petite maman Anglaise"*.[34] Szinte azt mertem remélni, hogy Mr. Rochester esküvője után is hajlandó lesz pártfogása alatt együtt tartani minket, és nem fog teljesen száműzni a napsütésből, amelyet jelenléte áraszt.

Két nyugtalanul nyugalmas hét következett, miután Thornfield Hallba visszatértem. Az esküvőről senki sem beszélt, előkészületeket sem láttam. Majdnem mindennap megkérdeztem Mrs. Fairfaxtól, nem hallott-e valamit, de a válasz mindig tagadó volt. Annyit mondott egyszer, hogy megkérdezte Mr. Rochestertől, mikor lesz az esküvő, de az tréfával ütötte el a dolgot; nem lehetett a válaszából kiokosodni.

Leginkább azon csodálkoztam, hogy semmiféle ide-oda utazgatás nem volt és Mr. Rochester egyetlenegyszer sem látogatott el Ingram Parkba. Igaz, hogy a menyasszony vagy húsz mérföldnyire, a szomszéd megye túlsó végében lakott, de az csak nem távolság egy szerelmes szívnek? És különösen egy ilyen kitűnő és fáradhatatlan lovasnak, amilyen Mr. Rochester? Néhány óra alatt odaér.

---

[34] Majd megeszi az ő kis angol mamáját. (francia)

Már-már reménykedni kezdtem, hogy az eljegyzés felbomlott; hogy a hírek kezdettől fogva alaptalanok voltak; hogy az egyik fél vagy mind a kettő meggondolta magát. Sokszor fürkésztem gazdám arcát, hogy szomorú-e vagy haragos. De mostanában mindig derűs volt az arca; sem a szomorúság, sem a harag árnyéka nem sötétítette el. Sokszor, ha én elkedvetlenedtem, ő nem bírt a jókedvével. Soha ilyen gyakran nem hívatott, soha ilyen kedves nem volt, és - ó, Istenem! - soha nem szerettem őt ilyen nagyon.

HUSZONHARMADIK FEJEZET

Csodálatos nyár tündöklött Anglia fölött. A mi tengeri éghajlatunk alatt ritka az ilyen kék ég, az ilyen ragyogó napsütés. Mintha olasz napok sorozata költözködött volna fel délről hozzánk, s aranytollú vándormadarak csapataként megpihent volna Albion szikláin.

A szénát már mind betakarították; Thornfield mezői körös-körül rövidre nyírtan zöldelltek. Az utak fehéren izzottak a napsütésben, a fák és bokrok sötétzöldje élesen ütött el a lekaszált rétek napsütötte térségeitől.

Szent Iván-éjkor Adèle szokatlanul korán lefeküdt. Fáradt volt az egész napi eprészéstől. Megvártam, amíg elalszik, aztán kimentem a kertbe.

A nap leggyönyörűségesebb órája volt ez: a nappal perzselő tüze kiégett, s a harmat hűvösen hullott a lihegő mezőkre és a szomjas dombokra. Ahol a nap felhők kísérete nélkül, hétköznapi pompájában leereszkedett, ünnepélyes bíborfény maradt nyomában, amely az egyik hegycsúcson rubin és a kohóláng fényével égett, s ahogy egyre jobban szétterjedt, s a mennyboltnak felét beborította, mindinkább halványodott. A mélykék keleti égen egyetlen magányos csillag szikrázott, mint valami szerény kis ékszer. Majd nemsokára fölkél a hold is; még egyelőre nem emelkedett a láthatár fölé.

Egy darabig a ház homlokzata előtt sétálgattam, de egyszerre valamelyik ablakból jól ismert, finom dohányillat csapta meg az orromat. Fölnéztem: a könyvtárszoba ablaka tenyérnyire nyitva volt. Nem akartam, hogy az ablak mögül figyeljenek, inkább lementem a gyümölcsösbe; az biztos menedéket nyújt mindenféle kíváncsi tekintet elől. Valóságos paradicsom volt a gyümölcsös, tele virággal és érő gyümölccsel. Az udvar felől magas kőfal zárta el, a rétek felől pedig hosszú bükkfasor. A túlsó végén kidőlt kerítés választotta el a szántóföldektől; ide babérfákkal szegélyezett kanyargós ösvény vezetett. Az ösvény végén hatalmas vadgesztenyefa állt, pad fogta körül. Itt aztán senki sem látta az embert. Úgy éreztem, a világ végéig elbolyonganék itt, ebben a harmatos, csendes homályban. De amint a virágágyak és a gyümölcsfák közt kószáltam a kert felső végében, ahová a kelő hold fénye csalogatott - egyszerre gyökeret vert a lábam. Nem valami látnivaló, nem is hang volt az, ami megállásra késztetett, hanem megint valami ismerős illat.

A vadrózsa, artemisia, a jázmin, a szegfű, a rózsa már régóta kínálták esti tömjénáldozatukat. Nem virág, nem bokor illata volt ez, hanem megint csak Mr. Rochester szivarjának jól ismert szaga. Körülnéztem. Terhük alatt roskadozó gyümölcsfákat láttam, egy csalogány édes-bús dalát hallottam messziről, de a közelben nem mozdult semmi, léptek nesze sem hallatszott. De a szivarfüstöt egyre erősebben éreztem: menekülnöm kellett. De éppen a cserjésbe vezető kis ajtóhoz igyekeztem, amikor megpillantottam Mr. Rochestert. Gondoltam, félreállok abba a repkénnyel eltakart falmélyedésbe, bizonyára nem marad sokáig, visszamegy a házba, és ha csendesen meghúzódom, nem fog észrevenni.

De nem így történt. A balzsamos estét ő is éppen úgy élvezte, mint én, szerette ezt az ódon kertet is. Fel-alá járkált az ösvényeken; hol az egresbokrok szilva nagyságú gyümölcsét bámulta meg, hol egy érett cseresznyét szakított az alacsony fáról, vagy pedig lehajolt a virágokhoz, nem tudom, azért-e, hogy az illatukat belélegezze, vagy azért-e, hogy a szirmaikon csillogó harmatgyöngyszemeket megcsodálja. Egy nagy lepke zümmögött el mellettem; Mr. Rochester lábához, egy virágra telepedett: észrevette a lepkét, s lehajolt, hogy közelebbről megnézze.

„Most háttal áll nekem - gondoltam -, el is van foglalva, talán most sikerül megszöknöm.”

A pázsit szélén lépkedtem, nehogy a kavicsos út csikorgása eláruljon. Ő talán egy-két yardnyira lehetett tőlem. A pillangó szemmel láthatóan nagyon érdekelte. „Szépen elsurranok mögötte” - gondoltam. Amikor az árnyékán keresztülléptem - a kelő hold még nagyon hosszúra nyújtotta az árnyékokat -, anélkül, hogy hátrafordult volna, csendesen így szólt:

- Jöjjön ide, Jane, nézze meg ezt a lepkét.

Lépéseimet nem hallhatta, hátul nem volt szeme - talán az árnyéka érezte meg, hogy ráléptem? Első pillanatban összerezzentem, de persze odamentem.

- Nézze a szárnyát - mondta. - Egy nyugat-indiai lepkefajtára emlékeztet; Angliában nemigen látni ilyen nagy és élénk színű éjjeli lepkéket. Nézze! Most elrepült.

A lepke elszállt. Én magam is vissza akartam vonulni; de Mr. Rochester utánam jött, s mikor a kertajtóhoz értünk, azt mondta:

- Ne menjen el. Olyan gyönyörű az este, vétek a szobában ülni. És ilyenkor, amikor a napnyugta a holdkeltével egybeolvad, csak nem kíván még lefeküdni?

Többek között az is fogyatékosságaim közé tartozik, hogy jóllehet olykor rögtön kész vagyok a csattanós válasszal, máskor nem jut eszembe megfelelő mentség, méghozzá rendesen olyankor, amikor egy könnyedén odavetett szó vagy elfogadható ürügy valami kínos helyzetből szabadítana ki. Nem volt kedvem ilyen késő este Mr. Rochesterrel kettesben sétálgatni a sötét gyümölcsöskertben; de, mondom, nem találtam elfogadható mentséget. Vonakodva lépegettem mellette, és közben váltig a szabadulás lehetőségén törtem a fejemet. Mr. Rochester olyan komolynak és higgadtnak látszott, hogy elszégyelltem magam, amiért én zavarban vagyok. *Rosszra* - ha ugyan egyáltalán tartani kellett valami rossztól - csak én gondoltam. Ő nyugodt és gyanútlan.

- Jane - kezdte újra, mikor a babérfasorba léptünk, és ő lassan a kidőlt kerítés és a vadgesztenyefa felé indult -, Thornfield nyáron nagyon kellemes hely, ugye?

- Nagyon.

- Biztosan már maga is megszerette a házat, hiszen úgy tudja élvezni a természet szépségeit, és olyan hűségesen tud személyekhez és dolgokhoz ragaszkodni.

- Igaz. Nagyon megszerettem Thornfieldet.

- És bár nem értem, hogyan lehetséges, de azt is észrevettem, hogy ragaszkodik ehhez a csacsi francia kislányhoz, sőt még ahhoz a primitív Mrs. Fairfaxhez is.

- Igen, uram. Mind a kettőjüket megkedveltem.

- És szomorú lenne, ha el kellene válnia tőlük?

- Nagyon szomorú lennék.

- Kár - mondta. Sóhajtott és elhallgatott, aztán így folytatta: - Sajnos, ez így szokott lenni az életben. Alighogy az ember megszokta és megszerette a helyét, már sürgeti egy hang, hogy keljen fel és menjen tovább.

- Nekem is tovább kell mennem innen? El kell hagynom Thornfieldet?

- Azt hiszem, igen, Jane. Nagyon sajnálom, de úgy látom, nincs más megoldás.

Ez nagy csapás volt, de igyekeztem uralkodni magamon.

- Ahogy parancsolja, uram. Mire indulni kell, útra készen leszek.

- Máris készülődnie kell.

- Tehát megházasodik?

- Mint rendesen, most is fején találta a szöget.

- Mikor lesz az esküvő? Rövidesen?

- A legrövidebb időn belül, én édes... akarom mondani, Eyre kisasszony. Emlékezzék csak vissza, Jane, hogy amikor én vagy a pletyka tudtára adtuk, hogy a házasság szent jármába óhajtom hajtani agglegény nyakamat, más szóval, keblemre akarom ölelni Ingram kisasszonyt (mellesleg, alig érné körül a karom, de hát nem ez a fontos - az én gyönyörű Blanche-omból még egyszer ennyi sem lenne túl sok), tehát, amikor szóba került a házasságom... Nem figyel ide, Jane? Most ne az éji pillangókat figyelje! Ez közönséges katicabogár volt, különben is. Tehát csak arra akarom emlékeztetni, hogy amikor először került szóba komolyabb formában a házasságom, akkor maga azzal a tapintatossággal, amelyet annyira becsülök magában, és azzal a bölcs és egyben alázatos előrelátással, mely a maga felelősségteljes és függő helyzetében eléggé nem értékelhető, maga akkor azt mondta, hogy abban az esetben, ha Ingram kisasszonyt feleségül veszem, legjobb lesz, ha maga a kislánnyal együtt elhagyja a házat. Most nem akarok arról beszélni, hogy nem lehet valami jó véleménnyel a menyasszonyomról, ha nem akar vele egy fedél alatt lakni. Majd ha már nem lesz itt, Jane, megpróbálom elfelejteni az indítóokot, és csak az elgondolás ésszerűségét igyekszem látni, de azt aztán olyan alaposan, hogy már most kijelentem: Adèle-t intézetbe fogom adni, önnek pedig, Eyre kisasszony, más állást kell keresnie.

- Igenis, uram. Haladéktalanul föladok egy hirdetést, de addig talán... - azt akartam mondani, hogy addig talán, amíg sikerül másutt elhelyezkednem, itt maradhatok a kastélyban. De nem mertem folytatni a megkezdett mondatot, attól féltem, elsírom magam. Nem tudtam a hangomnak parancsolni.

- Remélem, egy hónap múlva megtarthatjuk az esküvőt. Majd én magam is segítek állást keresni.

- Köszönöm. Sajnálom, hogy annyi alkalmatlanságot...

- Sose mentegetőzzék! Ha egy alkalmazott olyan lelkiismeretesen teljesíti kötelességét, mint maga, joggal elvárhatja, hogy munkaadója segítsen neki efféle apróbb ügyeiben. Leendő anyósomtól máris hallottam egy megfelelő helyről: az írországi Connaughtban, Bitternutt kastélyban keres öt leánya mellé nevelőnőt Mrs. Dionysius O'Gall. Írország bizonyára tetszeni fog magának; azt mondják, ott olyan jólelkűek az emberek.

- Írország nagyon messze van, uram.

- Hát aztán? Egy ilyen okos leánynak csak nem akadály a távolság vagy a hosszú utazás?

- Az utazás nem, de a távolság igen, és a tenger... a tenger elválaszt...

- Mitől, Jane?

- Angliától és Thornfieldtől és...

- És...?

- Öntől, uram.

Ez önkéntelenül szaladt ki a számon, és könnyeimet sem tudtam visszafojtani. Csendesen sírtam, nem akartam, hogy Mr. Rochester hallja. Mrs. O'Gall és Bitternutt kastély említésére

mintha jeges kéz markolta volna meg a szívemet, de még inkább megborzongatott a gondolat, hogy milyen messze leszek attól, akivel most a kertben sétálok. A legeslegjobban az fájt, hogy a gazdagságnak, rangnak, szokásoknak micsoda óceánja választ el attól az embertől, akit a világon legjobban szeretek. - Messze van - ismételtem.

- Messze van, az igaz. És ha elmegy Írországba, soha többé nem látjuk egymást, Jane, ez biztos. Én nem megyek Írországba, soha nem szerettem azt az országot. Ugye, jó barátok voltunk, Jane?

- Igen, uram.

- És jó barátok, mielőtt hosszú időre elszakadnak egymástól, az utolsó perceket együtt szokták tölteni. Majd szépen, nyugodtan megbeszéljük az utazás és a búcsúzás részleteit, míg fent az égen kigyúlnak a csillagok. Itt a gesztenyefa, s vén gyökereinél itt van ez a pad. Jöjjön, ma este itt fogunk üldögélni, ha a sors nem is engedi meg, hogy többé itt ülhessünk.

Leültünk.

- Írország nagyon messze van, Jane, és én nagyon szomorú vagyok, hogy kis barátnőmet ilyen hosszú, fárasztó útra kell küldenem. De mit csináljak? Nincs más választásom. Érez valami rokonságot velem, Jane?

Nem mertem felelni. Még a szívem dobogása is elállt.

- Mert nekem néha az a furcsa érzésem támad - különösen ha így együtt ülünk, mint most -, az a furcsa érzésem támad, hogy a bal oldali bordáim alól egy darab zsineg indul ki, és az szorosan és kioldozhatatlanul össze van kötözve egy másik zsinegdarabbal, amely meg a maga bordájához nőtt. De ha a zúgó csatorna és néhány száz mérföldnyi szárazföld lesz kettőnk között, attól félek, ez az összekötő zsinór mégis elszakad, és akkor - ez a kényszerképzetem - belül vérezni fogok. Ami magát illeti... maga el fog felejteni engem.

- Én... soha. Tudja, hogy... - Képtelen voltam többet mondani.

- Hallja a csalogányt az erdőben, Jane? Figyeljen csak!

Most már görcsösen zokogtam, nem bírtam tovább magamba fojtani kétségbeesésemet. Szabad utat kellett engednem neki, tetőtől talpig megrázott a szörnyű kín. Mikor nagy nehezen megszólaltam, akkor is csak annyit mondtam, bár meg se születtem volna, és soha be ne tettem volna a lábam Thornfieldbe.

- Azért mondja ezt, mert fáj, hogy el kell mennie innen?

A fájdalom és szerelem táplálta heves felindulás most már teljes hatalomra tört, uralkodni és diadalmaskodni akart, élni kívánt - és beszélni.

- Igenis, fáj a szívem, hogy el kell hagynom Thornfieldet. Szeretem Thornfieldet, mert itt legalább egy darabig szép, szabad, teljes életet éltem. Senki sem bántott, nem néztek keresztül rajtam, nem kellett kicsinyes emberek társaságával beérnem, nem zártak ki az élet örömeiből. Naponként részesültem abban a megtiszteltetésben és gyönyörűségben, hogy egy eredeti, energikus, művelt és szabad szellemmel társalkodhatom. Megismertem önt, Mr. Rochester, és remeg a szívem a gondolatra, hogy örökre el kell szakadnom öntől. Belátom, hogy nincs más megoldás, el kell utaznom. De ez csak olyan, mint ahogy azt is tudja az ember, hogy meg kell halnia.

- Miért mondja, hogy nincs más megoldás? - kérdezte hirtelen.

- Hiszen ön mondta, uram!

- Mi a legnagyobb akadálya annak, hogy itt maradjon?

- Ingram kisasszony. Az ön szép és előkelő menyasszonya.

- Menyasszonyom! Miféle menyasszonyról beszél? Nekem nincs menyasszonyom!

- De majd lesz.

- Lesz! Igen! Lesz!

Összeszorította a fogát.

- Ha vőlegény lesz, akkor nekem mennem kell. Ön maga mondta.

- Nem megy el! Itt marad! Erre esküszöm, és megtartom az eskümet.

- De ha mondom, hogy el kell mennem! - feleltem szenvedélyesen. - Azt hiszi, itt tudnék maradni, ha többé semmit sem jelentenék önnek? Azt hiszi, lélektelen automata vagyok? El tudom viselni, hogy az élet kenyerét elkapják a szájam elől, és hogy az élet poharát kiüssék a kezemből? Azt hiszi, hogy mert kicsi vagyok, jelentéktelen, szegény és csúnya, se lelkem, se szívem nincsen? Hát ha azt hiszi, nagyon téved! Nekem éppen úgy van szívem és lelkem, mint önnek. És ha a Mindenható kicsit több szépséggel és tetemes gazdagsággal áldott volna meg, akkor elértem volna, hogy maga éppen olyan nehezen tudjon megválni tőlem, mint amilyen nehezen válok meg most magától én! Tudom, nem úgy beszélek, ahogyan illik, vagy szokás beszélni, még csak nem is úgy, mintha húsból és vérből való emberek lennénk; úgy beszélek, mintha már mind a ketten meghaltunk volna, és mint két lélek, egyenlőként állnánk Isten ítélőszéke előtt - amint most is egyenlőek vagyunk!

- Egyenlőek vagyunk! - ismételte Mr. Rochester. Átölelt, magához vont, és ajkát rászorította az enyémre. - Jól mondja, Jane!

- Igen, uram. Egyenlőek - és mégsem azok. Ön vőlegény, vagy rövidesen az lesz, és feleségül vesz valakit, aki nem méltó párja önnek. Valakit, akit nem szeret őszintén, akit még csak nem is kedvel. Láttam önöket együtt! Én irtóznám az ilyen házasságtól. Én tehát jobb vagyok, mint ön. Eresszen el!

- Hová eresszem, Jane? Írországba?

- Igen. Írországba. Most már elmondtam, ami a lelkemet nyomta, elmehetek akárhová.

- Maradjon veszteg, Jane, ne kapálózzék úgy, mint egy megvadult rabmadár, amely kétségbeesésében a saját tollát tépdesi.

- Én nem vagyok madár, és rab sem vagyok. Független ember vagyok, szabad akarattal rendelkezem, és most el akarok menni innen.

Végre kiszabadítottam magam, és egyenesen álltam előtte.

- És szabad akarattal dönt sorsa felől - mondta Mr. Rochester. - Felajánlom kezemet, szívemet. Mindenem a magáé.

- Mire való ez a komédia?

- Kérem, legyen a feleségem, második énem, hűséges társam.

- Hiszen már választott élettársat. Tartson ki mellette.

- Csak egy-két percig maradjon nyugton, Jane! Túlságosan izgatott. Ígérem, hogy egy darabig én is hallgatok.

Szélroham söpört végig a fasoron, és megremegtette a gesztenyefa lombját. Elrohant a szél messze, messze, csend maradt utána. A csalogány éneke volt az egyetlen hang az éjszakában. Én megint sírtam. Mr. Rochester nyugodtan ült a padon, komolyan és szelíden nézett rám. Csak nagy sokára szólalt meg:

- Üljön le ide mellém, Jane, és értsük meg egymást. Mindent megmagyarázok.

- Soha többé nem ülök oda maga mellé. Elszakadtunk egymástól.

- De Jane, mondom, hogy feleségül szeretném venni! Csak magát, senki mást!

Nem feleltem semmit. Azt hittem, ugrat.

- Jöjjön ide, Jane. Jöjjön ide.

- A menyasszonya itt áll kettőnk között.

Fölállt és elkapta a karomat.

- Az én menyasszonyom itt van - mondta, és megint magához ölelt -, mert itt van az, aki velem egyenlő, aki hozzám hasonló. Akar a feleségem lenni, Jane?

Még akkor sem feleltem, és még akkor is szabadulni igyekeztem öleléséből. Nem hittem neki.

- Kételkedik bennem, Jane?

- De még mennyire.

- Nem hisz nekem?

- Egy szavát sem hiszem.

- Hazugnak tart? - kérdezte szenvedélyesen. - Kis hitetlen, hát majd meggyőzöm! Maga tudja legjobban, hogy nem vagyok szerelmes Ingram kisasszonyba. Hogy ő sem szerelmes belém, arról volt alkalmam megbizonyosodni. Azt a hírt terjesztettem, hogy vagyonom sokkal kevesebb, mint amennyiről ő tud: harmadrésze sincs annak. Aztán elmentem hozzá, hogy lássam az eredményt. Mondhatom, hogy ő is és anyja is nagyon hidegen fogadott. Hogy akarhatnám - hogy tudnám Ingram kisasszonyt feleségül venni? Magát szeretem, maga kis kobold, így szeretem, ahogy van, mit bánom én, hogy szegény és jelentéktelen, hogy kicsi és csúnya! Imádom magát, Jane! Legyen a feleségem!

- Hogy én...! - kiáltottam fel, mert kezdtem hinni őszinteségében, már csak azért is, mert ez az udvariatlanság teljesen reá vallott. - Engem akar feleségül venni, engem, akinek maga az egyetlen barátja a világon - ha ugyan barátom; engem, akinek egy árva shillingje sincs azon kívül, amit ön fizet?

- Azt akarom, hogy maga az enyém legyen, Jane, egészen az enyém. Mondja gyorsan, hogy az enyém lesz.

- Hadd nézzek az arcába, Mr. Rochester. Forduljon a holdfény felé.

- Miért?

- Mert le akarom olvasni gondolatait az arcáról. Forduljon meg.

- Tessék. Nemigen lesz olvashatóbb, mint egy összefirkált, gyűrött papírdarab. Olvassa el, mi van ráírva, de siessen, mert nagyon szenvedek.

Kipirult az izgalomtól, arca meg-megvonaglott, és szeme különös tűzben égett.

- Ne kínozzon, Jane! - kiáltott föl. - Ne nézzen rám ezzel a kutató és mégis hűséges és jóságos tekintettel, mert ez fáj!

- Hogyan fájhatna? Ha őszintén és komolyan beszél, akkor én csak hálával és szeretettel tartozom magának. A hála és a szeretet pedig nem fáj.

- Hála! - mondta keserűen, és hevesen tette hozzá: - mondja hamar, Jane, hogy a feleségem lesz. Mondja azt: „Edward - szólítson a keresztnevemen -, én feleségül megyek magához.”

- Komolyan beszél? Igazán szeret? Igazán azt akarja, hogy a felesége legyek?

- Ha nem hiszi, akár meg is esküszöm rá.

- Akkor hát a felesége leszek.

- Mondja azt, hogy „Edward”! Én édes kis menyasszonyom!

- Drága Edward!

- Most jöjjön ide hozzám, így, egészen közel. - Arcát hozzászorította az enyémhez, és legmélyebb hangján a fülembe súgta: - Tegyen boldoggá, Jane. Én is boldoggá teszem magát. - Aztán, inkább magának, még hozzátette: - Isten bocsásson meg nekem. Ember ezt a házasságot meg nem akadályozhatja. Ő az enyém, és nem adom őt oda senkinek.

- Ki is akadályozhatná meg a házasságunkat? Nincs nekem senkim a világon.

- Hála istennek, hogy nincs.

Ha nem szeretem őt olyan mérhetetlenül, e pillanatban talán megütköztem volna különös hangsúlyán és arcának szinte vad kifejezésén. De így, hogy ott ültem hozzásimulva, felszabadultan az elválás lidércnyomása alól, csak arra a mennyei boldogságra tudtam gondolni, hogy ő is szeret.

- Boldog, Jane? - kérdezte újra meg újra. És én újra meg újra azt feleltem, hogy kimondhatatlanul boldog vagyok.

Aztán megint inkább magának mormolta:

- Majd elintéződik minden. Minden rendbe jön. Hiszen amikor ráakadtam, teljesen egyedül állt a világban, didergett, és nem törődött vele senki. Én majd vigyázok rá, kényeztetem, dédelgetem. A szívem csordultig tele szerelemmel, és szilárd elhatározásom, hogy új életet kezdek. Isten meg fog bocsátani. Tudom, hogy a Teremtő helyesli, amit teszek. A világ ítéletével pedig nem törődöm. Az emberek véleménye nem érdekel.

De mi történt? A hold még nem nyugodott le, körülöttünk mégis vaksötét volt. Alig láttam szerelmesem arcát. És mi történt a vadgesztenyefával? Hajladozott, nyöszörgött, és a babérfasoron vad szél száguldott keresztül, s most ott kavargott a fejünk fölött.

- Be kell mennünk - mondta Mr. Rochester. - Zivatar lesz. Pedig reggelig itt tudnék ülni magával, Jane.

„Én is magával” - gondoltam, de mielőtt kimondhattam volna, villám hasította ketté az égboltot, és nyomában recsegés-ropogás hallatszott. Rémülten bújtam Mr. Rochester vállához. Káprázott a szemem.

Már megeredt a zápor. Szaladva tettük meg az utat a házig, de még így is bőrig áztunk. Odabent leszedte rólam a kendőt, és meglazult hajamból kirázta a vizet, éppen akkor, amikor Mrs. Fairfax kilépett a szobájából. Egyikünk sem vette rögtön észre. A lámpa égett. Az óra éppen éjfélt ütött.

- Vesse le hamar ezt a nedves holmit - mondta Mr. Rochester. - De mielőtt fölmegy, jó éjszakát, jó éjszakát, szerelmem!

Összevissza csókolt. Mikor karjából kibontakoztam és fölnéztem, ott állt Mrs. Fairfax sápadtan, komolyan, döbbenten. Én csak rámosolyogtam, és már szaladtam is fölfelé a lépcsőn. „Majd mindent megmagyarázunk neki” - gondoltam. De azért mikor a szobámba értem, szíven ütött a gondolat, hogy ha csak ideiglenesen is, Mrs. Fairfax félremagyarázhatja a jelenetet, amelynek tanúja volt. Ám a boldogság minden más érzést elnyomott szívemben. Akármilyen kísértetiesen üvöltött a szél, cikáztak a villámok, és dörgött az ég és ömlött az eső két órán keresztül, nem féltem. Mr. Rochester az éjszaka folyamán háromszor is bekopogtatott, hogy nincs-e valami baj, és az, hogy ő így törődik velem, erőt adott.

Másnap reggel, még mielőtt fölkeltem, Adèle bejött a szobámba, és elmondta, hogy a nagy gesztenyefát a kert végében az éjszaka kettéhasította a villám.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

Öltözködés közben átgondoltam az éjszaka eseményeit, és azon tűnődtem, nem álmodtam-e az egészet. Nem mertem addig hinni benne, míg Mr. Rochesterrel újra nem találkozom, s ő meg nem ismétli, amit szerelemről és házasságról mondott.

Mialatt fésülködtem, szemügyre vettem arcomat a tükörben, és úgy találtam, hogy nem is vagyok olyan reménytelenül csúnya. Arcom színe is megváltozott, és szemem úgy fénylett, mintha az élet vizének forrásában mostam volna csillogóra. Sokszor előfordult, hogy nem mertem arcomat a gazdám felé fordítani, mert attól féltem, hogy csúnyának találja. De most biztos voltam benne, hogy az arcom sem fogja kiábrándítani. Egyszerű, könnyű nyári ruhába öltöztem; úgy tetszett, hogy még soha egyetlen ruhám sem állt ilyen jól. Persze, mert még soha nem voltam ilyen boldog.

Természetesnek találtam, hogy az éjszakai zivatarra tündöklő júniusi reggel következett. Az előcsarnok nyitott üvegajtaján át beözönlött a friss, illatos levegő. Magától értetődik, hogy a természet is örül, ha én boldog vagyok. Egy koldusasszony merészkedett be fiacskájával a kertbe, rongyosak voltak, és sápadtak; kiszaladtam és odaadtam nekik az egész pénzemet, amely a tárcámban volt, valami három-négy shillinget, hadd örüljenek ők is az én boldogságomnak. A varjak károgtak, más madarak énekeltek, de semmi nem zengett úgy, mint az én túláradó szívem.

Csodálkozva láttam, hogy Mrs. Fairfax kedvetlenül néz ki az ablakból, és komoly arccal kérdi:

- Nem jön még reggelizni, Eyre kisasszony?

Az asztalnál hűvösen viselkedett, de én nem világosíthattam fel. Meg kellett várnom, amíg uram és parancsolóm megmagyarázza, hogy mi történt. Nagy nehezen legyűrtem egy-két falatot, aztán fölszaladtam. A tanulószoba ajtajában Adèle-lel találkoztam.

- Hová mész? Hiszen ilyenkor tanulni szoktunk.

- Mr. Rochester azt mondta, menjek a gyerekszobába.

- Hol van Mr. Rochester?

- Odabent - mutatott a kislány a tanulószoba ajtajára.

Beléptem.

- Jöjjön, jöjjön, kívánjon nekem szépen jó reggelt - mondta.

Ezúttal nemcsak egy-két hűvös szóval üdvözölt, sőt nemcsak kézfogással, hanem csókkal, öleléssel. Ezt máris természetesnek találtam. Hamar megszoktam, hogy szeretnek és dédelgetnek.

- Milyen szép maga, Jane, milyen viruló és mosolygós! Ez lenne az én régi, sápadt kis tündérkém? A kis mustármag? Ez a gödröcskés arcú, piros ajkú, selymes hajú, őzikeszemű, ragyogó teremtés? (Megjegyzem, hogy a szemem nem barna, hanem zöld, de ő, úgy látszik, most mindent más színben látott.)

- Jane Eyre vagyok, szolgalatjára.

- Nemsokára Jane Rochester lesz a neve. Egy hónap múlva, Jane, egy nappal sem később. Hallja, mit mondok?

Hallani hallottam, de alig értettem: szédültem. Amit erre a kijelentésre éreztem, az több volt, erősebb volt, mint az öröm. Azt mondhatnám: fejbe ütött, elkábított ez az érzés, sőt szinte megfélemlített.

- Az előbb elpirult, Jane, most meg olyan fehér, mint a fal. Mit jelentsen ez?

- Új néven szólított: azt mondta, hogy Jane Rochesternek fognak hívni. Ez olyan hihetetlennek tűnik.

- Igenis, Mrs. Rochester. Rochesterné őnagysága. Fairfax Rochester ifjú felesége.

- Ez lehetetlen, uram, teljességgel lehetetlen. Nincs a földön tökéletes boldogság. Én sem születtem más sorsra, mint a hozzám hasonló leányok. Ilyen szerencse, ilyen boldogság csak a tündérmesékben éri az embert. Ez nem lehet valóság, ez csak álom.

- De olyan álom, amit én meg tudok és meg is fogok valósítani. Ma reggel írtam a londoni bankáromnak, hogy küldje el az ékszereket, amelyeket a bankban őriztettem. Azok az ékszerek ősi örökség; a Thornfield család asszonyai viselték. Remélem, hogy egy-két nap múlva mindet az ölébe szórhatom. Azt akarom, hogy éppen úgy részesüljön minden kiváltságban, mintha grófnőnek született volna.

- Ó, Istenem! Nekem nem kellenek az ékszerek, még hallani sem szeretek róluk. Hogy Jane Eyre drága ékszert viseljen, ebben van valami természetellenes és hátborzongató. Nem kérek belőle.

- A briliáns nyakéket én magam fogom a nyakára csatolni, s a gyémántdíszes abroncsot én illesztem a homlokára. Méltó helyre kerül az ékszer: erre a homlokra maga a természet írta rá a nemesség jegyét, Jane. És a karkötőket is magam csatolom ezekre a karcsú csuklókra, és drágaköves gyűrűket húzok tündérujjacskáira.

- Nem, nem, nem! Ezt nem szeretem hallani. Beszéljünk másról! Ne beszéljen hozzám úgy, mintha hét országra szóló szépség lennék. Én azért a maga csúnya kis puritán nevelőnője maradtam.

- Az én szememben maga gyönyörű, Jane. És éppen az a fajta szépség, amely az én ízlésemnek leginkább megfelel: kecses, finom, légies.

- Azt akarja mondani, hogy vézna és jelentéktelen. Maga vagy álmodozik, vagy csúfolódik, uram. Az isten szerelmére, ne csúfolódjék!

- Majd én megmutatom, hogy az egész világ szépnek fogja látni - folytatta -, selymekbe és csipkékbe öltöztetem az én Jane-emet, rózsát tűzök a hajába, és vagyont érő csipkefátyolba burkolom ezt az imádott fejecskét.

Én már nagyon kényelmetlenül éreztem magamat; úgy éreztem: vagy önmagát áltatja, vagy engem akar félrevezetni.

- Akkor én nem leszek többé a maga Jane Eyre-je - mondtam -, hanem maskarába öltöztetett majom, idegen tollakkal ékeskedő madár, és még maga sem fog rám ismerni. Éppen úgy utálnám magam udvarhölgyek parádéjába öltözötten, mint magát „szépfiúnak” kikenve-kifenve. Látja, én egy szóval sem mondom magának, hogy szép, pedig Isten látja lelkemet, hogy mennyire szeretem. Sokkal jobban szeretem, semhogy hízelegni tudnék. Maga se hízelegjen nekem.

De ő rám se hederített, folytatta a témát:

- Még ma bekocsizunk Millcote-ba, és veszünk magának néhány ruhát. Mondtam már, hogy négy héten belül megesküszünk. Csendes esküvő lesz, ott lenn, a mi kis kápolnánkban, aztán

rögtön Londonba utazunk, és onnan a naphoz közelebb eső tájakra viszem az én kincsemet: francia szőlőskertekbe és olasz síkságokra, és az én kicsikém meglátja a világtörténelem műkincseit, és mindazt az érdekeset, amit az újkor alkotott; látni fogja, hogyan élnek az emberek idegen városokban, és másokkal összehasonlítva megtanulja majd önmagát értékelni.

- Utazni fogok? Együtt fogunk utazni?!

- Párizst fogja látni, és Rómát és Nápolyt; Firenzét, Velencét, Bécset. Mindenhová elviszem, ahol valaha egyedül jártam. Az én csizmám sarkának nyomában meglebbennek a maga könnyű léptei is. Tíz évvel ezelőtt félőrülten az undortól, a gyűlölettől, a bosszúvágytól, végigszáguldottam Európán. Most meggyógyulva, megtisztult lélekkel, egy vigasztaló angyal társaságában akarom megtenni ugyanazt az utat.

- Nem vagyok én angyal - mondtam nevetve. - És nem is leszek, amíg meg nem halok. *Én* leszek, Jane Eyre. Ne várjon tőlem semmi földöntúlit, Mr. Rochester, mert úgyis hiába. Én sem várok magától semmi természetfölöttit.

- Hát mit vár tőlem?

- Azt hiszem, egy ideig - rövid ideig - ilyen marad, amilyen most. Aztán lassan lehűl, megint szeszélyes lesz és szigorú, és nekem ugyancsak igyekeznem kell, hogy magas tetszését elnyerjem. De aztán, ha összeszoktunk, talán megint kedvelni fog. Azt mondom: *kedvelni,* nem azt, hogy: *szeretni.* Úgy gondolom, hogy szerelme fél év alatt, talán még rövidebb idő alatt elpárolog. Azokban a könyvekben, amelyeket férfiak írtak, a férjek lángolása legföljebb fél esztendeig tart. Mindazonáltal azt remélem, hogy mint élettársat és mint jó barátot sohasem fog megutálni.

- Megutálni! És „megint kedvelni”! Persze hogy „kedvelni” fogom, megint, és újra és mindig - de még elérem, hogy elismeri: nemcsak „kedvelem” magát, hanem szeretem, forró, tiszta, örök szerelemmel!

- De azt csak nem akarja mondani, hogy nem szeszélyes?

- Olyan nőkkel szemben, akiknek csak a külseje tetszik, akikről kiderül, hogy se szívük, se lelkük, olyan gonosz tudok lenni, mint maga az ördög. Nem bírom a közönségességüket, a kicsinyességüket, a butaságukat, a szeszélyeiket. De a tiszta szeműekhez, a tiszta szívűekhez, az őszinte szavúakhoz, a törhetetlen jelleműekhez - azokhoz, akik gyöngédek, mégis szilárdak, hajlékonyak, de következetesek - igenis gyöngéd és hűséges tudok lenni.

- Találkozott már ilyenekkel is? Szeretett már olyan valakit is, akire ez a jellemzés ráillik?

- Akit most szeretek, az ilyen.

- De mielőtt velem találkozott? Ha ugyan én valóban megütöm ezt a magasra tett mértéket?

- Magához hasonló nővel még soha nem találkoztam, Jane. Maga a kedvemet keresi, mégis uralkodik rajtam: amikor úgy látszik, hogy szelíden meghajlik akaratom előtt, tulajdonképpen fölém kerekedik. Elhiteti velem, hogy az ujjam köré csavarhatom, mint valami puha selyemfonalat, és ugyanakkor megremeg a szívem, ha csak rám néz. Menthetetlenül meghódított, és még soha, egyetlen hódításom sem tett olyan boldoggá, mint az, hogy a maga rabszolgája lettem. Miért mosolyog, Jane? Mit jelent ez a rejtélyes mosoly?

- Ne haragudjék, önkéntelenül Herkules és Sámson elbűvölőire kellett gondolnom.

- Ó, maga kis boszorkány...

- Pszt! Nem valami bölcsen beszélt, mint ahogyan az említett urak sem cselekedtek valami bölcsen. Ha azonban Herkules és Sámson házasemberek lettek volna, bizonyára feleségükön

állnak bosszút azért, hogy mint udvarlók kénytelenek kezes bárány módjára viselkedni. Attól félek, maga is valahogy ilyenformán lesz. Kíváncsi vagyok, hogy például mához egy évre mit szól majd, ha olyasvalamit kérek magától, ami éppen nincs ínyére.

- *Most* kérjen valamit, Jane! Akármit! Olyan boldog lennék, ha teljesíthetném egy kívánságát!

- Máris kérek valamit.

- Halljuk. De ha ilyen bűbájosan mosolyog rám, vaktában megígérem, hogy teljesül, amit kíván, és nevetségessé teszem magamat.

- Attól ne féljen. Kérésem mindössze ez: ne hozassa el az ékszereket, és ne adjon nekem rózsakoszorút. Az olyan lenne, mint a zsebkendőjét aranycsipkével beszegni.

- Vagy „futtatni színaranyt".[35] Rendben van. Kívánsága parancs - egyelőre. Visszavonom a megbízást, amelyet a bankáromnak küldtem. De még nem kért semmit. Az ilyen negatív kívánság nem számít.

- Hát akkor legyen szíves egy kérdésre felelni, amely már nagyon fúrja az oldalamat.

Zavartnak látszott.

- Mi az? - kérdezte gyorsan. - A kíváncsiság veszedelmes valami. Még jó, hogy nem esküdtem meg, hogy minden kérdésére felelek...

- Nem hiszem, hogy ez az én kérdésem veszedelmes.

- Halljuk, Jane. De jobban szeretném, ha egy puszta kérdés helyett, amely titkokat kutat, inkább a fele birtokomat kérné.

- Ugyan, ugyan, Ahasvérus király! Mit kezdenék a fele birtokával? Azt hiszi, uzsorás vagyok, és földbe akarom fektetni a vagyonomat? Sokkal fontosabb lenne nekem, ha bizalommal viseltetnék irántam. Csak nem zár ki a bizalmából, ha már a szívébe befogadott?

- Mindent elmondok magának, Jane, amit érdemes elmondani. De az istenért, ne kívánja szükségtelenül megterhelni lelkét. Ne akarja megismerni a „tudás fájának gyümölcsét", ne legyen Éva!

- Miért ne? Éppen az előbb fejtegette, milyen boldog, hogy meghódítottam. Nem gondolja, hogy ki kellene használni előnyös helyzetemet, és hízelgéssel, könyörgéssel, vagy ha másképp nem megy, sírással és duzzogással kipróbálni hatalmamat?

- Azt próbálja meg! Ha ilyesmiket enged meg magának, ha visszaél a helyzetével, vége mindennek.

- Igazán? Csak eddig tartott a lelkesedése? De milyen szigorúan néz! A szemöldöke olyan vastag lett, mint az ujjam, a homloka pedig mint a viharfelhős égbolt. Ez már a férj arca, ha szabad kérdeznem?

- Én is kérdezhetném, hogy magánál ez már a jövendő feleség arca? Mert ha igen, akkor mint jó keresztény, mégsem veszek egy koboldot vagy lidércet feleségül. De mi az a kérdés? Ki vele!

- No látja, most már egyáltalán nem udvarias, és én még a gorombaságot is többre becsülöm, mint a hízelgést. Inkább lidércet lásson bennem, mint angyalt. Egyébként csak azt akartam kérdezni: miért hitette el velem mindenáron, hogy Ingram kisasszonyt óhajtja feleségül venni?

---

[35] Shakespeare: *János király.* IV. 2. (Arany János fordítása)

- Csak ezt akarja tudni? Hála istennek, erre nyugodtan felelhetek. - Szemöldöke kisimult, rám mosolygott, megsimogatta a hajamat, úgy viselkedett, mint aki valami veszedelemből menekült meg. - Azt hiszem, be kell vallanom - folytatta -, ha egy kicsit fel is háborodik rajta, Jane... és volt alkalmam tapasztalni, hogy milyen, amikor haragszik... tegnap csak úgy izzott a hűvös, holdfényes éjszakában, mikor a sors ellen lázadozott, és a maga számára is egyenlő jogokat követelt. Mellesleg megjegyzem, hogy nem is én kértem meg magát, hanem maga kért meg engem...

- Hát persze. De térjünk a tárgyra, uram. Mi volt Ingram kisasszonnyal?

- Úgy tettem, mintha udvarolnék neki, mert azt akartam, hogy maga is olyan bolondul belém szeressen, amilyen bolondul én beleszerettem magába. Úgy gondoltam, hogy a féltékenység a legjobb szövetségesem a cél elérése érdekében.

- Gyönyörű, mondhatom! Most olyan kicsi lett, mint a kisujjam vagy még annál is kisebb. Nem szégyelli magát? Ilyet kitalálni! Hát Ingram kisasszony érzelmeivel egyáltalán nem törődött?

- Ingram kisasszony érzelmei a büszkeségében összpontosulnak. Márpedig aki büszke, az megérdemli, hogy megalázzák. Féltékeny volt, Jane?

- Azzal ne törődjék. Nem tartozik a tárgyra. Feleljen őszintén még egy kérdésemre. Nem gondolja, hogy Ingram kisasszony szenvedni fog, ha megtudja, hogy ilyen tisztességtelen játékot űzött vele? Nem fogja úgy érezni, hogy megcsalták és elhagyták?

- Ettől aztán igazán nem félek. Hiszen mondtam már, hogy ő hagyott el engem: szerelme kihűlt abban a pillanatban, amikor megtudta, hogy kevesebb a pénzem, mint általában gondolják.

- Különös ember maga, Mr. Rochester! Félek, hogy az életelvei is meglehetősen egyéninek bizonyulnak.

- Hát az bizony lehet, hogy egyről-másról fonák nézeteim vannak. Nemigen neveltek engem jobb belátásra, Jane.

- Most még egyszer, de nagyon komolyan kérdezem: elfogadhatom-e én ezt a nagy boldogságot? Nem kell attól félnem, hogy valaki más éppen úgy fog szenvedni, ahogyan rövid idővel ezelőtt még én szenvedtem?

- Édes kicsikém! Legyen nyugodt, nincs a világon senki, aki ilyen tiszta szívvel szeret engem, mint maga. Ugye nem baj, hogy ilyen elbizakodott vagyok, és elhitetem magammal, hogy szeret engem?

Ajkamat rászorítottam a kezére, mely vállamon pihent. Végtelenül, kimondhatatlanul szerettem.

- Kérjen még valamit - mondta. - Boldog vagyok, ha kér tőlem valamit, s nekem módomban áll, hogy megadjam.

- Legyen szíves, közölje házasulandó szándékát Mrs. Fairfaxszel. Látott minket az éjszaka, amikor búcsúzkodtunk, és nagyon megbotránkozott. Beszéljen vele, mielőtt viszontlátom őt. Nagyon kínos érzés, hogy egy ilyen derék teremtés rosszat gondolhat felőlem.

- Menjen föl a szobájába, tegye föl a kalapját - válaszolta. - Szeretném, ha délelőtt bejönne velem Millcote-ba. Amíg elkészül, én felvilágosítom az öreg hölgyet. Vajon azt gondolta, hogy maga meggondolatlanul mindent odadobott a szerelméért?

- Bizonyára azt hitte, hogy megfeledkeztem társadalmi helyzetemről s az önéről, uram.

- Társadalmi helyzet! A maga „helyzete” az én szívemben van, és jaj azoknak, akik bántani merik! Siessen!

Egykettőre elkészültem, és amikor hallottam, hogy Mr. Rochester kijött Mrs. Fairfax szobájából, lesiettem. Az öreg hölgy a szentírást olvasta - minden reggel elolvasott egy fejezetet -, a Biblia kinyitva feküdt előtte, rajta a pápaszeme. Mr. Rochester beléptére nyilván abbahagyta az olvasást, most pedig elgondolkozva nézett maga elé. Arca meglepetést, sőt megütközést fejezett ki. Mikor benyitottam hozzá, fölállt, mosolyogni próbált, és néhány gratuláló szót dadogott. De a mosoly elhalt arcán, és a megkezdett mondatot sem tudta befejezni. Föltette szemüvegét, becsukta a Bibliát, és felállt.

- Annyira meglepődtem, Eyre kisasszony - kezdte -, hogy azt sem tudom, mit mondjak. Szinte azt hiszem, hogy álmodom. Néha, mikor magamban üldögélek itt, félig elnyom az álom, és mindenféle lehetetlen dolog jut eszembe. Sokszor megesett, hogy az én drága jó uram, aki tizenöt évvel ezelőtt meghalt, így félálomban eljött hozzám, és leült mellém. Még azt is hallottam, hogy nevemen szólít, azt mondja: „Alice”, mert ő mindig Alice-nak szólított. Hát most mondja meg: igaz az, hogy Mr. Rochester feleségül kérte? Ne nevessen ki, nekem igazán úgy tetszett, hogy öt perccel ezelőtt bejött hozzám, és azt mondta, hogy maga egy hónapon belül a felesége lesz.

- Nekem is ezt mondta.

- Ezt mondta? És maga hisz neki? Igent mondott?

- A menyasszonya vagyok.

Mrs. Fairfax zavartan, szinte riadtan nézett rám.

- Hát ezt soha nem hittem volna. Mr. Rochester nagyon büszke ember, a Rochesterek mind büszkék voltak. Az apja ráadásul a pénzt is nagyon szerette. Őróla sem lehet azt mondani, hogy esztelenül költekező volna. Igazán feleségül akarja venni magát?

- Azt mondta.

Mrs. Fairfax alaposan szemügyre vett, mintha most látna először. Szeméből kiolvastam, hogy nem talál annyi vonzóerőt bennem, amennyi megfejthetővé tenné a rejtélyt.

- Nem értem - folytatta. - De nincs okom szavában kételkedni. Hogy mi fog kisülni ebből a házasságból, azt el sem tudom képzelni. Véleményem szerint ajánlatos, hogy a házasfelek ugyanabból a társadalmi osztályból származzanak, és vagyoni helyzetük is többé-kevésbé hasonló legyen. Maguk között ráadásul húsz év korkülönbség is van. Mr. Rochester jóformán apja lehetne.

- Azt már nem, Mrs. Fairfax! Azt igazán nem lehet mondani. Senki, aki együtt lát minket, nem hinné, hogy ő annyival idősebb, mint én. Mr. Rochester olyan fiatalnak látszik, és olyan fiatal is, mint más férfiak huszonöt éves korukban.

- És igazán szerelemből akarja feleségül venni?

Mrs. Fairfax hidegsége és hitetlensége annyira fájt, hogy könny szökött a szemembe.

- Sajnálom, hogy megszomorítottam - mondta az özvegy -, de maga olyan fiatal és olyan kevéssé ismeri a férfiakat. Én csak figyelmeztetni akartam. Van egy régi közmondás, hogy „nem mind arany, ami fénylik”; és attól tartok, ebben az esetben valami egészen más fog kisülni, mint amit akár maga, akár én várunk.

- De miért? Olyan szörnyeteg vagyok én? Lehetetlen elképzelni, hogy Mr. Rochester őszintén szeressen?

- Nem erről van szó. Maga kedves és kellemes teremtés, az utóbbi időben még meg is szépült. Azt is tudom, hogy tetszik Mr. Rochesternek, első perctől fogva kedvence volt neki. Volt idő, amikor kizárólag a maga érdekében szerettem volna figyelmeztetni, hogy vigyázzon, mert valósággal nyugtalanított az, hogy Mr. Rochester annyira kitünteti. De az ember nem szívesen avatkozik mások ügyeibe, és különben sem szerettem volna ünneprontó lenni. Gondoltam, ha szólok, maga esetleg megsértődik, és mondom, a világért sem akartam megbántani, hiszen mindig olyan finoman és szerényen viselkedett. De azt el sem tudja képzelni, mit szenvedtem az este, amikor az egész házban hiába kerestem magát is, Mr. Rochestert is, és végre éjfélkor együtt láttam kettőjüket bejönni a kertből.

- Hát ezen most már kár lamentálni - vágtam közbe türelmetlenül. - A fő az, hogy minden rendben van.

- Reméljük, hogy a végén is rendben lesz minden. De higgye el: nem győzöm eleget hangoztatni, hogy vigyázzon. Ne engedje egészen közel magához Mr. Rochestert, tartsák be a megfelelő távolságot. Ne bízzék túlságosan se őbenne, se önmagában. Ilyen előkelő urak nemigen szoktak nevelőnőket feleségül venni.

Most már kezdtem dühös lenni. Szerencsére beszaladt Adèle.

- Hadd menjek én is Millcote-ba! - könyörgött. - Tessék elvinni engem is! Mr. Rochester nem akarja, hogy én is menjek, pedig annyi hely van az új hintóban. Tessék megkérni, hogy vigyen el.

- Jól van, Adèle - mondtam. Örültem, hogy otthagyhatom rosszkedvű leckéztetőmet.

A kocsi éppen most kanyarodott a ház elé. Mr. Rochester föl-alá sétálgatott a kövezeten, a kutyája nyomon követte.

- Ugye Adèle is velünk jöhet? - kérdeztem.

- Megmondtam, hogy itthon marad. Semmi szükségem ilyen kölyökre. Kettesben akarok lenni magával.

- No, engedje, hogy velünk jöjjön. Nekem jobb lenne.

- Nekem nem. Terhemre van.

Tekintete, hangja parancsoló volt, ellentmondást nem tűrő. Mrs. Fairfax figyelmeztetésére gondoltam, és végigfutott a hátamon a hideg. Egyszerre valami üresség, valami bizonytalanság törte le reményeimet. Mintha nem lenne már olyan hatalmam Mr. Rochester fölött. Gépiesen engedelmeskedtem, további ellenkezés nélkül beültem a hintóba. De amikor besegített, rám esett a tekintete.

- Mi baj? - kérdezte. - Hová lett az arcáról a napfény? Igazán azt akarja, hogy a gyerek velünk jöjjön? Rosszkedvű lesz, ha nem visszük el?

- Nagyon szeretném, ha velünk jönne.

- Hát akkor szaladj a kalapodért, de egy pillanat alatt itt légy! - kiáltott oda a kislánynak.

Adèle úgy eltűnt, mintha puskából lőtték volna ki.

- Végre is csak egy délelőttről van szó - mondta Mr. Rochester. - Ha meggondolom, hogy rövidesen igényt tarthatok minden szavára, minden gondolatára, egy egész életen keresztül, akkor egy délelőtt nem is olyan sok.

Adèle, mikor beszállt, a nyakamba ugrott, és hálából összevissza csókolt, de Mr. Rochester rögtön a hintó másik sarkába parancsolta, ő maga pedig kettőnk közé ült. Adèle szomorúan

sandított át hozzám, mert gyámja mellett bizony csendesen kellett ülnie, sem megjegyzéseket tennie, sem kérdezősködnie nem volt szabad.

- Engedje meg, hogy mellém üljön - kértem. - Magát zavarja, itt meg bőven van hely.

Úgy emelte át Adèle-t a túlsó oldalra, mint egy kiskutyát.

- Mégis intézetbe adom - mondta Mr. Rochester, de már mosolygott.

Adèle hallotta a megjegyzést, és azt kérdezte, hogy mademoiselle nélkül kell-e intézetbe mennie.

- Igen, természetesen mademoiselle nélkül, mert mademoiselle-t én fölviszem a holdba, és ott a tűzhányók között, valamelyik fehér völgyben keresek egy barlangot, és mademoiselle ott fog lakni velem, de csak velem, senki mással.

- De ott nem lesz mit enni neki, és éhezni fog - mondta Adèle.

- Reggel és este majd szedek neki mannát. A hold síkságai és hegyoldalai fehérlenek a mannától, Adèle.

- De fázni is fog. Miből raknak tüzet?

- A hold hegyei tűzhányók. Ha fázik, majd fölviszem egy hegycsúcsra, és lefektetem a kráter szélén.

- Ó, szegény mademoiselle! Az nem lesz nagyon kényelmes. És a ruhái is tönkremennek. Hogy vesz majd új ruhát?

Mr. Rochester úgy tett, mintha zavarban lenne.

- Hm. Hát te mit csinálnál, Adèle? Törd a fejedet egy kicsit. Mit gondolsz, nem lehetne egy fehér vagy rózsaszínű felhőből ruhát szabatni? Szivárványból meg széles szalagövet a ruhára?

- Itt a földön sokkal jobb dolga van - jelentette ki Adèle némi gondolkozás után. - Különben is megunná, hogy mindig csak ketten legyenek a holdban. Ha én mademoiselle helyében lennék, el sem mennék a bácsival.

- De mademoiselle már megígérte, hogy velem jön. Szavát adta.

- Úgysem tudja fölvinni. A holdba nem vezet út, csak levegő van mindenütt, és repülni egyikük sem tud.

- Nézd ezt a rétet, Adèle - mondta Mr. Rochester.

Már elhagytuk Thornfield kapuit, csendesen gördültünk a sima millcote-i úton. A zivatar elverte a port, az alacsony sövények s a magas szálfák kétoldalt üde zöld színben csillogtak az esőtől.

- Látod, Adèle, egyik este, talán két hete annak, kisétáltam ide. Aznap volt, amikor te is segítettél kaszálni a gyümölcsösben. Mikor elfáradtam, leültem egy mérföldkőre, noteszt és ceruzát vettem elő, és följegyeztem valami szerencsétlenséget, amely réges-rég esett meg velem. És azt is följegyeztem, hogy bár valami jó történnék velem. Nagyon gyorsan írtam, mert már erősen alkonyodott. Egyszerre úgy hallottam, hogy lépések közelednek az ösvényen, és valaki megáll a közelben. Odanéztem. Egy kis tündérforma alak volt, átlátszó fátyollal a fején. Intettem neki, hogy jöjjön közelebb. Csakhamar a térdemen állt. Nem szóltam hozzá, és ő sem szólt hozzám szavakkal; de én olvastam az ő szemében, és ő olvasott az én szememben, és ez a néma beszéd körülbelül így hangzott: ő tündér, és Tündérországból jött; az a megbízatása, hogy engem boldoggá tegyen. El kell mennem vele a hétköznapi világból valami

elhagyatott helyre - például a holdba, s a holdsarló felé bólintott, amely éppen akkor bukkant ki a hayi domb mögül. És a kis tündér mesélt nekem az alabástrombarlangról és az ezüstvölgyről, ahol majd élhetünk. Azt mondtam, hogy szívesen vele mennék, de mint ahogyan te engem figyelmeztettél, én is figyelmeztettem a tündérkét, hogy nekem nincs szárnyam. „Ó - felelte a tündér -, az nem baj. Itt van egy talizmán, ez minden akadályt elhárít az útból - és egy szép aranygyűrűt tartott elém. - Húzd fel - mondta - a bal kezem negyedik ujjára, és én a tied leszek, és te az enyém leszel, és együtt elhagyjuk a földet, és külön mennyországot építünk magunknak." Újra a hold felé bólintott. A gyűrű itt van a nadrágzsebemben, Adèle, aranypénz formájában, de rövidesen ki akarom cserélni gyűrűre megint.

- De mi köze ehhez mademoiselle-nek? Engem a tündér nem érdekel. A bácsi azt mondta, hogy mademoiselle-t akarja magával vinni a holdba.

- Mademoiselle: tündér - suttogta titokzatosan Mr. Rochester. Erre én közbeszóltam, hogy nem kell mindent elhinni, amit Mr. Rochester mond, mire Adèle igazi francia szkepticizmussal kijelentette, hogy nem is hisz el mindent, mert Mr. Rochester hazudik, és ő, Adèle egyáltalán nem hisz a tündérmesékben, mert tündérek nincsenek, és ha lennének, akkor sem jelennének meg soha Mr. Rochesternek, és nem adnának neki gyűrűt, és nem hívnák őt, hogy költözzék velük együtt a holdba.

A Millcote-ban töltött óra meglehetősen fárasztó volt. Mr. Rochester elcipelt egy selyemboltba, és rám parancsolt, hogy válasszak ki magamnak fél tucat ruhát. Elviselhetetlennek találtam az egészet, könyörögtem, hogy halasszuk máskorra a vásárlást, de ő hajthatatlan maradt. Nagy nehezen sikerült lealkudnom a hat ruhát kettőre, de megesküdött, hogy azt a kettőt ő fogja kiválasztani. Rémülten láttam, hogy egy pompás lila és egy rózsaszínű selyemruhára esett a választása. Suttogva próbáltam megértetni vele, hogy ilyen ruhákban én nem járhatok. Akár aranyruhát és ezüst főkötőt is vehetne, azokat éppoly kevéssé viselhetném, mint ezeket itt. Végre - nagyon keservesen, mert kemény volt, mint a kő - beleegyezett, hogy a két díszes ruhát kicseréljem egy egyszerű fekete és egy gyöngyszürke selyemre.

- Pillanatnyilag, isten neki, nem bánom - mondta -, de fogom én még magát olyan tündöklő színekben látni, mint egy virágoskertet.

Alig vártam, hogy kint legyünk a selyemboltból meg az ékszerüzletből. Minél többet vásárolt, annál inkább égett az arcom a bosszúságtól és a megaláztatástól.

Mikor az izgalomtól fáradtan és kedvetlenül beültem a kocsiba, egyszerre eszembe jutott valami, amiről a szomorú és vidám események forgatagában teljesen megfeledkeztem: nagybátyám, John Eyre levele. Hiszen ő azt írta Mrs. Reednek, hogy örökbe akar fogadni, és rám akarja hagyni a vagyonát! Ó, milyen boldogság lenne, ha anyagilag független lehetnék! Elviselhetetlen a gondolat, hogy Mr. Rochester öltöztessen, mint valami bábut, vagy pedig Danaé[36] példáját követve lessem, hogy aranyeső hulljon az égből. Mihelyt hazaérünk, rögtön írok Madeirába, megírom John bátyámnak, hogy férjhez megyek, és ha idővel valami csekély hozományt remélhetnék, könnyebben beletörődném, hogy egyelőre a férjem tart el. (A nap folyamán meg is írtam a levelet, és ettől egy kicsit megkönnyebbültem.) Már hazafelé menet is, amikor ezt elhatároztam, bátrabban néztem szerelmesem szemébe. Az ő tekintete addig is makacsul kereste egész úton az én tekintetemet, pedig szándékosan elfordítottam az arcomat. Rám mosolygott; így mosolyoghat nagylelkű pillanatában a szultán a rabszolgára, akit drágaságokkal halmozott el. Teljes erőmből összepréseltem a kezét, amely folyton a kezemet kereste, és ellöktem magamtól - a szorításom nyoma ott vöröslött a keze fején.

---

[36] A görög mitológiában argoszi királylány; Zeusz aranyeső képében látogatta meg.

- Ne nézzen így rám, mert ha így néz, azért sem fogok mást viselni, mint a régi lowoodi ruháimat. Ebben az orgonaszínű mosóruhában fogok esküdni, amelyik most van rajtam, a gyöngyszürke selyemből pedig csináltathat magának háziköntöst, és a fekete selyemből egy fél tucat mellényt.

Nevetett, a kezét dörzsölte.

- Ó, milyen jó magát látni és hallani! - kiáltott föl. - Milyen eredeti, milyen csípős - milyen egészen más, mint a többi lány. El nem cserélném ezt a kis angol lányt a török szultán egész háremének valamennyi gazellaszemű tündéréért!

Ez a célzás a háremre megint fölbosszantott.

- Én semmiképpen nem fogom a háremet helyettesíteni - mondtam -, úgyhogy ne ossza rám ezt a szerepet. Ha maga háremhölgyekről ábrándozik, akkor csak utazzék haladéktalanul Sztambulba, és fektesse rabszolganőkbe azt a készpénzt, amelyet itt, úgy látszik, nem tud ízlésének megfelelően elkölteni.

- És maga mit fog csinálni azalatt, amíg én mázsaszám vásárolom a fehér húst és tucatjával a fekete szempárokat?

- Elmegyek misszionáriusnak, hogy segítsek a rabszolgákat felszabadítani, többek között a maga háremhölgyeit is. Lázadást szítok a rabszolganők között, és velük együtt megbilincseljük magát, kegyetlen basa, és addig nem is engedjük szabadon, amíg írást nem ad, hogy nem zsarnokoskodik többé.

- Csöppet se bánnám, ha ki lennék szolgáltatva magának, Jane.

- Pedig én nem irgalmaznék magának, ha ilyen szemmel nézne rám, mint most. Amíg így néz, biztos vagyok benne, hogy ha kényszerűségből aláírja is a szerződést, mihelyt kiszabadul, megszegi a feltételeket.

- Micsoda feltételekre gondol, Jane? Attól tartok, maga nem elégszik meg az oltár előtt tett esküvel, hanem még valami külön házassági ceremónián is töri a fejét. Miféle megállapodást akar kötni?

- Semmi egyebet nem akarok, mint azt, hogy nyugodt legyen a lelkiismeretem, és ne legyek lekötelezettje senkinek. Emlékszik, mit mesélt nekem Céline Varens-ról? A gyémántokról, a drága selymekről, amelyeket neki ajándékozott? Én nem akarok a maga angol Céline Varens-ja lenni. Én továbbra is Adèle nevelőnője maradok, ezzel megszolgálom a lakásomat és ellátásomat és az évi harminc font fizetést. Ebből a pénzből öltözködésre is telik, és magától nem kérek mást, mint...

- Mint...?

- Mint azt, hogy szeressen, akkor én is szeretem, és akkor kvittek vagyunk.

- Hát ami azt illeti, öntudatos szemtelenség és konok büszkeség tekintetében magának igazán nincs párja. - Már közeledtünk Thornfieldhez. - Kegyeskednék ma velem ebédelni? - kérdezte.

- Köszönöm, nem.

- Ha szabad kérdeznem, miért „köszönöm, nem”?

- Még egyszer sem ebédeltünk együtt, és nem látom okát új szokások bevezetésének, amíg...

- Amíg...? Miért beszél állandóan félmondatokban?

- Amíg nem muszáj.

- Azt hiszi, úgy falok, mint valami vadállat? Mint egy emberevő óriás? Azért nem mer az asztalomhoz ülni?

- Eszem ágában sem volt ilyesmire gondolni. De azt szeretném, ha még egy hónapig nem változtatnánk a napirenden.

- Ezt a nevelőnősködő rabszolgaságot azonnal abba kell hagynia.

- Bocsánatot kérek, erről szó sem lehet. Adèle-t ezután is tanítani fogom. Napközben ezután sem fogunk találkozni, mint ahogyan idáig sem találkoztunk. Este, ha látni kíván, üzenhet értem, akkor lejövök, de csakis akkor.

- Szeretnék rágyújtani, Jane, vagy egy csipetnyi tubákot szippantani, hogy ennyi csapás közepette megvigasztalódjam és erőt gyűjtsek. Sajnos, sem a szivartárcám, sem a tubákos szelencém nincs nálam. De ide hallgasson - ezt suttogva mondta -, most még maga parancsol, maga kis zsarnok, hanem majd eljön az én időm is. És ha egyszer a körmöm közé kaparintom, akkor jaj magának! Képletesen szólva, egy ilyen láncra fűzöm - s óraláncára mutatott. - Bizony, kis kobold, a keblemen fogom hordani, nehogy elveszítsem legdrágább kincsem.

Ezt már akkor mondta, mikor lesegített a kocsiról. Adèle-t is leemelte, én pedig fölmentem a szobámba.

Este persze hívatott. Fel voltam készülve rá: előre elhatároztam, hogy nem fogunk egész idő alatt négyszemközt enyelegni. Tudtam, hogy szeret énekelni - minden jó énekes szívesen énekel. Én magam nem tudtam énekelni; az ő kényes ízlése szerint egyáltalán nem voltam zeneértő, de azért a jó zenét nagyon élveztem. Mihelyt alkonyodni kezdett, s a szerelmesek órájának csillagos, kék palástja lassan ráborult a tájra, fölálltam, kinyitottam a zongorát, és esdekelve kértem, hogy énekeljen nekem valamit. Azt mondta, hogy szeszélyes boszorkány vagyok, és hogy ma nem énekel, majd máskor, de én ragaszkodtam hozzá, hogy most énekeljen.

- Szereti a hangomat? - kérdezte.

- Nagyon.

Nem szívesen legyezgettem ugyan a hiúságát, de most az egyszer mégis ezt találtam okosabbnak.

- De akkor magának kell kísérnie, Jane.

- Rendben van. Majd megpróbálom.

Megpróbáltam, de rögtön lesöpört a zongoraszékről, „kis kontár”-nak nevezett, s miután udvariatlanul félretolt - ez volt az, amire áhítoztam -, elfoglalta helyemet, és ő játszotta a kíséretet, mert zongorázni éppen úgy tudott, mint énekelni. Én az ablakfülkébe bújtam, és a csendes fákat bámulva hallgattam a megvesztegetően édes dallamot.

Igaz szerelmed elborít
(Ez mélyebb lényeged),
S lökik a Lét dagályait
A gyorsuló erek.

Hogy jő, naponta vártam - ám
Úgy fájt, hogy elhagyott,
S nőttek - hogy elmehet talán -
Bennem a jégcsapok.

Ó, boldogság, szeressenek,
Miként magad szeretsz!
Ezt hajszolom, s nem engedek,
Hisz minden álmom ez.

De életünk között csapást
Nem leltem - puszta csak
E föld, riasztó parti pást
Mit tenger habja csap.

S mint tolvaj-út vadonba vás,
Felbukkan - eltünik:
Erőszak, Jog, Harag, Csapás
Közt súnytak lelkeink.

Voltam merész; előjelek
El nem riasztanak,
Így hágtam át veszélyeket
És intő gátakat.

Szivárványszárnyon szálltam én,
Mint álomfényeken;
A Fény s a Zápor gyermekén
Dicsfényre nyilt szemem.

Fájdalmam fellegén ragyog
E ritka, lágy gyönyör,
Nem bánom most a bánatot,
Ha jő és meggyötör.

S bár vesztett percek szárnyai
Csaphatnak rám - de itt
Ez édes perc feledteti
Bosszújuk kínjait.

Letörhet dölyfös Gyűlölet,
Vagy bekerít a Jog,
S Erőszak malma megtöret:
Mind ellenem lobog.

De Ő kezét nyújtotta, és
Szerelme hű, nemes,
S mondá: e frigy, a szent kötés
Lényünk abroncsa lesz.

S megesküdött, pecsétje csók:
Halálig él velem.
Szivem betelt, boldog vagyok:
Szeret - s én szeretem!

Mikor befejezte, fölállt, és odajött hozzám. Arca lángolt, sólyomszeme villámokat szórt, az egész ember csupa gyöngédség volt és csupa szenvedély. Első pillanatban megrendültem, de aztán összeszedtem magam. Sem turbékolást, sem szenvedélyes jelenetet nem óhajtottam, pedig mind a kettőtől tartanom kellett. Védő fegyverről voltam kénytelen gondoskodni, azért

hát élesre köszörültem a nyelvemet, és amikor ő hozzám lépett, szinte nyersen azt kérdeztem tőle, hogy tulajdonképpen kit akar feleségül venni.

- Ez roppant furcsa kérdés, kedves Jane!

- Én nagyon természetesnek és szükségesnek találom! Maga valami olyasfélét mondott, hogy leendő feleségével együtt akar meghalni. Micsoda pogány beszéd ez? Nyugodt lehet: én nem halok meg magával.

- Ki beszél itt halálról? Minden vágyam az, hogy mi ketten együtt éljünk. Hogy is jutna eszembe, hogy maga meghaljon!

- Természetes, hogy egyszer mindnyájan meghalunk. Én is meghalok, ha itt lesz az ideje, de ezt az időt nem akarom siettetni, és eszemben sincs utánahalni a férjemnek, ahogy a hindu özvegyek teszik.

Erre arra kért, hogy bocsássam meg önző elképzelését, és csókoljam meg. A csókot megtagadtam. Kemény szívű kis boszorkánynak nevezett, és azt mondta, hogy más nő az én helyemben elolvadt volna egy ilyen szerelmes dal hallatára.

Biztosítottam, hogy én természettől fogva kemény szívű vagyok, ezt még sokszor lesz alkalma tapasztalni; mi több: gondoskodni fogok róla, hogy jegyességünk ideje alatt lehetősége legyen számos kellemetlen jellemvonásom megismerésére. De legalább nem vesz zsákbamacskát, és még idejében meggondolhatja a dolgot.

- Nem beszélhetnénk nyugodtan és értelmesen? - kérdezte.

- Tudtommal én most is nyugodtan és értelmesen beszélek.

Csak úgy prüszkölt dühében. Nagyon helyes, gondoltam, csak füstölögjön; más módszerrel nem lehet vele zöld ágra vergődni. Jobban szeretem az életemnél, de nem akarok felolvadni szerelmi jelenetekben, és ezekkel a csípős visszavágásokkal őt magát is visszarántom az örvény széléről, s a távolság, amely elválaszt tőle, mindkettőnknek csak előnyére válik.

Sikerült alaposan fölbosszantanom, és miután haragosan a szoba túlsó végébe húzódott előlem, fölálltam, illedelmesen jó éjszakát kívántam, és kisurrantam a mellékajtón.

Ezt a bevált módszert követtem a próbaidő egész tartama alatt, méghozzá a legjobb eredménnyel. Vőlegényem ugyan állandóan rosszkedvűnek mutatkozott, de azért én láttam, hogy alapjában kitűnően mulat a helyzeten, és hogy ha én kezes bárányként alávetném magam minden szeszélyének, vagy galambként turbékolnék egész nap, az annak ellenére, hogy zsarnoki hajlamainak szabad teret nyitna és hiúságát legyezné, intelligenciájának, sőt ízlésének is sokkal kevésbé felelne meg, mint ez a magatartásom.

Mások jelenlétében tisztelettudó és nyugodt voltam, mint azelőtt; helytelen lett volna másként viselkednem. Csak esténként bosszantottam és ugrattam őt, ha magunk között voltunk. Ezentúl is pont hétkor küldött értem mindennap, de már nem fogadott szerelmes szavakkal. Egyszer sem mondta: „édesem”, „drágám”, legjobb esetben neveletlen kölyöknek, gonosz tündérnek, lidércnek, boszorkánynak csúfolt. Beszélgetés helyett grimaszokat vágott, kézszorítás helyett belecsípett a karomba, s ahelyett, hogy megcsókolta volna az arcomat, meghúzta a fülemet. Ez rendben is volt így, ezerszer jobban szerettem ezt a pajtáskodó hangot, mint az érzelmes jeleneteket. Azt hiszem, Mrs. Fairfax is meg volt velem elégedve, nem nyugtalankodott miattam, és ebből is tudtam, hogy helyesen cselekszem. Mr. Rochester olykor a fogát csikorgatta, s azt állította, hogy agyonkínozom, és rettenetes bosszúval fenyegetőzött a nem is túlságosan távoli jövőben. Markomba nevettem ilyenkor, és azt gondoltam magamban: „Most már nincs semmi baj, az a fő, hogy idáig féken tudtalak tartani. Remélem, később sem hagy el a józan eszem, és ha az egyik eszköz már hatástalannak bizonyul, majd kitalálok valami mást.”

De azért feladatom nem volt könnyű. Sokszor jobban szerettem volna a kedvében járni, mint bosszantani. Leendő férjem jelentette nekem az egész világot, sőt többet, mint a világot: majdnem a mennyországot. Minden vallásos gondolatot eltakart előlem, mint ahogyan napfogyatkozásnál valamely égitest eltakarja az ember elől a napot. Ebben az időben Istent eltakarta előlem egy teremtménye, akiből bálványt faragtam.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

A jegyesség hónapja lejárt; utolsó órái is meg voltak számlálva. Az esküvő közeledő napját nem lehetett elhalasztani. Minden előkészület megtörtént. *Nekem* legalábbis nem maradt semmi tennivalóm. Bőröndjeim becsomagolva, lezárva, átszíjazva készen álltak, szép sorjában, kis szobám fala mentén. Holnap ilyenkor már útban lesznek London felé, és útban leszek én is, ha Isten is úgy akarja, azazhogy nem én, hanem egy Jane Rochester nevű személy, akit még nem ismerek. Már csak a címtáblácskákat kellett ráerősíteni a bőröndökre. Ott feküdt a négy kis négyszögletes tábla a fiókomban. Mr. Rochester maga írta rájuk a címet: „Mrs. Rochester, N. Hotel, London." Még nem tudtam rászánni magam, hogy fölszereljem vagy fölszereltessem a táblákat. Mrs. Rochester! Mrs. Rochester ma még nem létezik, csak holnap fog megszületni, valamikor reggel nyolc óra tájban, és előbb meg kell győződnöm arról, hogy élve született, csak azután címezhetem neki ezt a sok poggyászt. Éppen elég az is, hogy a szekrényben, az öltözőasztallal szemben már Mrs. Rochester ruhái lógnak a fogasokon. Kiszorították onnan az én lowoodi fekete ruhámat és szalmakalapomat. Az a menyasszonyi ruha nem az enyém, hanem Mrs. Rochesteré. Övé a gyöngyházfényű selyem, a leheletszerűen könnyű fátyol is. Becsuktam az elbitorolt szekrény ajtaját, látni sem akartam kísérteties tartalmát, amely ebben az esti órában - kilenc óra volt - valami földöntúli fényt sugárzott szét szobámban.

- Jó éjszakát, fehér álom - suttogtam. - Melegem van, hallom, hogy fúj a szél, kimegyek egy kicsit a levegőre. Izgatott vagyok.

Nemcsak az előkészületek izgalmai fárasztottak, nemcsak a nagy változás kavart fel, a holnap kezdődő új élet. Persze hogy ez is nyugtalanított, nem találtam a helyemet, s ebben a késői órában le kellett mennem a sötétedő kertbe, de még egy harmadik oka is volt annak, hogy kikívánkoztam a szabadba.

Szívem szorongással telt meg. Valami történt, amit sehogy sem értettem. Senki más nem látta, senki más nem tudott róla, csak én. Tegnap éjszaka történt. Mr. Rochester nem volt itthon, hivatalos ügyben el kellett mennie egy harminc mérföldnyire eső kis birtokra, olyan ügyben, amelyet csak személyesen intézhet el, és amelyet Angliából való távozása előtt feltétlenül el kell intéznie. Most kell visszaérkeznie. Alig vártam, hogy beszélhessek vele, elmondhassam, ami a szívemet nyomja, és ő megfejtse a rejtélyt, amely annyira izgat. Maradj itt, olvasó, míg haza nem érkezik. S ha majd neki elmondtam titkomat, téged is beavatlak bizalmamba.

Lementem a gyümölcsösbe, ott a fák között kevésbé éreztem a déli szelet, amely egész nap vadul dühöngött, de egy csepp esőt sem hozott. Ahelyett, hogy csillapodott volna, estefelé még erősbödött és jobban üvöltött a szél, meghajlította a fák derekát, de mindig ugyanabban az irányban. Sosem csavarta őket körbe, s óránként ha egyszer lökte hátrafelé gallyaikat, olyan folyamatos volt a feszítőerő, amely a fák ágas-bogas fejét észak felé hajlította. Felhők hömpölyögtek az égen, tömören, gyors iramban, egy tenyérnyi kékség sem kandikált ki a felhők mögül ezen a júliusi napon.

Valami szilaj örömem telt abban, hogy engem is maga előtt kerget az üvöltő szél, nyugtalanságomat kitártam az irtózatos, robajló viharnak. A babérfasor végén megálltam a kettéhasadt vadgesztenyefa előtt. Kísértetiesen, feketén meredezett előttem a csonka törzs. Az erős gyökérzet még összetartotta a széthasított részeket, de a fa megszűnt élni, az életet adó nedv kiszáradt belőle, lombja, ágai halottak voltak mindkét oldalon; az eljövendő tél viharai bizonyára kidöntik a hajdani óriást, amely ma még, ha rom is, de egy darabban van.

- Jól teszitek, hogy ragaszkodtok egymáshoz - szóltam a villámsújtotta fa két részéhez, mintha élőlények lennének, és megértenék, amit mondok. - Én azt hiszem, még így kettéhasítva, megperzselten is maradt bennetek valami kis élet; a hűséges, becsületes gyökerek még nem engednek meghalni. Zöld leveleitek soha többé nem fognak kihajtani, a madarak soha többé nem raknak fészket, soha többé nem énekelnek lombjaitok között; a szerelem és az öröm ideje számotokra lejárt, de azért nem vagytok egyedül, van sorstársatok a haldoklásban.

Ahogy felpillantottam, a hold éppen félig kibújt a felhők mögül, és megvilágította a kettéhasadt fát. Vérvörös és fátyolos volt a hold korongja; úgy tetszett, mintha riadt és szomorú tekintetet vetne rám, aztán sietve vonult vissza megint a felhők közé. A szél egy pillanatra elcsendesedett, de csak itt, Thornfield körül, mert messziről, erdőn és patakon túlról, most is idehallatszott fájdalmas üvöltése. Rossz volt hallani. Továbbszaladtam.

Meg-megálltam a gyümölcsösben, összeszedtem a lehullott almát, amely vastagon borította a gyepet; aztán szétválogattam az érett almákat az éretlenektől, behordtam az egészet az almatároló kamrába. Azután benéztem a könyvtárba, hogy ég-e a tűz, mert bár július volt, tudtam, hogy Mr. Rochester szereti, ha az ilyen borús estéken fűtött szoba várja. Igen, a tűz vidáman pattogott. Karosszékét a kandalló mellé toltam, odagurítottam a kis asztalt is; leeresztettem a függönyöket, előkészítettem a gyertyákat. Mire mindezzel elkészültem, nyugtalanabb voltam, mint valaha, nem bírtam nyugton ülni, valami űzött ki a szabadba. A könyvtárban a kicsi óra és a csarnok nagy állóórája egyszerre ütötte a tízet.

„Milyen késő́re jár - gondoltam. - Legjobb lesz, ha lemegyek a kapuhoz. Ha a hold előbújik, jó messzire el lehet látni az országúton. Most már minden percben megérkezhet. Legalább rögtön beszélhetek vele."

A szél bömbölve rázta a kaput őrző hatalmas fákat, de az országút mindkét irányban csendes volt és elhagyatott, csak a felhők árnyékai kergetőztek rajta, mikor a hold egy-egy pillanatra előbukkant.

Könnyes lett a szemem, ahogy az országút hosszú, halvány vonalát kémleltem. A csalódottság és a türelmetlenség könnye volt ez, szégyelltem magam érte, és sietve letöröltem. Nem mozdultam a kapuból. A hold visszavonult, összehúzta ablakának sűrű felhőfüggönyét. Sötét volt az éjszaka. A szélvihar esőt hozott.

- Ó, csak jönne már! Ó, csak jönne már! - fohászkodtam, és valami rossz előérzetem támadt. Uzsonnaidőre itthon kellett volna lennie, és most már egészen sötét van. Mi tarthatja ott ilyen sokáig? Csak nem történt valami baja? Megint a tegnap éjszaka jutott eszembe, az is csak rosszat jelenthet, aminek tegnap tanúja voltam. A jövő túlságosan szépnek ígérkezett, ilyen csodálatos álmok nem válnak valóra. Az utolsó hetek alatt olyan kimondhatatlanul boldog voltam, hogy azt kellett hinnem: boldogságom csillaga túljutott a delelőn, és most már hanyatlóban van.

„Képtelen vagyok visszamenni a házba - gondoltam. - Képtelen vagyok a tűz mellett üldögélni, amíg ő kint jár ebben a cudar időben. Inkább a lábam fájjon, mint a szívem. Elébe megyek!"

Elindultam. Jól kiléptem, de nem jutottam messzire. Talán negyed mérföldet haladhattam, amikor lódobogást hallottam. Ő volt; a kutyája versenyt futott galoppozó lovával. „Hála istennek, rossz előérzetem alaptalan volt" - gondoltam. Ő is meglátott, mert éppen megint előbújt a hold. Lekapta a kalapját, azzal integetett. Elébe szaladtam.

- Lám csak - mondta, és kezét nyújtva lehajolt a nyeregből. - Nem tud meglenni nélkülem, ugye? Tegye a lábát a csizmám orrára, így ni, és most adja ide mind a két kezét.

Örömömben egészen ügyesen felugrottam. Maga elé ültetett, megcsókolt. Valósággal diadalittas volt; ezt most az egyszer le kellett nyelnem. De egyszerre elkomolyodott.

- Csak nincs valami baj, Jane, hogy ilyen későn elém jött?

- Nincs semmi baj, de már nem győztem várni, azt hittem, sohasem ér haza. Odabent még rosszabb volt hallgatni a szél zúgását és az eső csapkodását.

- Eső?! Szél?! Csakugyan, hiszen maga úgy csöpög a víztől, mint egy hableány. Burkolózzék a köpenyembe. Csak nincs láza, Jane? Az arca meg a keze olyan forró, hogy csak úgy perzsel. Még egyszer kérdem: baj van?

- Most már nincs. Most már nem félek, és nem vagyok szomorú.

- Tehát félt és szomorú volt?

- Igen, de most ne faggasson, majd később mindent elmondok. Remélem, ki fog nevetni aggodalmaimért.

- Kinevetni majd csak akkor fogom, ha a holnapi nap szerencsésen elmúlt. Addig nem vagyok biztos a dolgomban. Maga az elmúlt hónap alatt úgy siklott ki az ujjaim közül, mint egy angolna, és olyan tüskés volt, mint egy vadrózsabokor. Ha hozzáértem: szúrt. Most meg úgy bújik meg a karomban, mint egy eltévedt bárány. Eloldalgott a nyájtól, ugye, Jane, hogy megkeresse a maga pásztorát?

- Magát kerestem, az igaz, de azért nem kell hencegni. Itt vagyunk, engedjen leszállni.

Leemelt a nyeregből. John aztán átvette a lovat, ő pedig utánam jött, és azt mondta, hogy siessek, vegyek magamra száraz ruhát, aztán menjek le a könyvtárba. S ahogy a lépcső felé igyekeztem, megállított s megígértette, hogy nem maradok fent sokáig. Nem is maradtam, öt perc múlva már megint odalent voltam. Ő vacsoránál ült.

- Üljön le és csatlakozzon hozzám, Jane. Ha Isten is úgy akarja, ez az utolsó előtti étkezése Thornfieldben, aztán ki tudja, mikor eszik itt újra.

Leültem az asztalhoz, de enni képtelen voltam.

- Az utazás miatt ilyen izgatott, Jane? Azért nincs étvágya, mert holnap Londonba megyünk?

- Ma este nem tudok a holnapra gondolni; azt sem tudom pontosan megmondani, hogy mitől vagyok izgatott. Kóválygok a fejem, és minden olyan valószínűtlennek látszik.

- Csak én nem. Én húsból és vérből vagyok. Ha hozzám nyúl, meggyőződhetik róla.

- Maga a legvalószerűtlenebb az egész zűrzavarban. Olyan, mint egy fantom. Mint egy álom.

Nevetve nyújtotta ki a kezét.

- Ez álom? - Tenyerét szemem elé tartotta. Izmos, erős volt a keze, s hosszú és erős a karja.

- Ha megfogom is, mégis álom - mondtam, és félretoltam a kezét az arcom elől. - Nem eszik többet?

- Nem, Jane.

Csöngettem és kivitettem az ételt. Mikor kettesben maradtunk, fölélesztettem a tüzet, aztán egy alacsony zsámolyra ültem, Mr. Rochester lábaihoz. - Mindjárt éjfél lesz - mondtam.

- Igen. De emlékezzék rá, Jane, hogy egyszer megígérte: át fogja virrasztani velem az esküvőmet megelőző éjszakát.

- Emlékszem, hogy megígértem, és meg is tartom ígéretemet. Egy-két óra hosszat még szívesen fönn maradok, semmi kedvem lefeküdni.

- Mindent elintézett?

- Mindent.

- Én is elintéztem minden dolgomat. Tehát holnap reggel indulunk, fél órával azután, hogy a templomból visszaérkeztünk.

- Igenis.

- Milyen furcsán mosolygott, ahogy azt mondta: „Igenis.” Hogy ég az arca, Jane! És milyen különösen csillog a szeme. Jól érzi magát?

- Azt hiszem, igen.

- Azt hiszi! Mi baj van, Jane? Mondja meg, mit érez?

- Nem tudom megmondani. Nem lehet szavakba foglalni, amit érzek. Szeretném, ha ez az óra soha nem érne véget. Ki tudja, mit hoz a következő?

- Nem szabad rémképeket látni, Jane. Fáradt és izgatott, majd kipiheni magát.

- Maga nyugodt és boldog?

- Nyugodt, az nem vagyok. De kimondhatatlanul boldog vagyok.

Fölnéztem rá, hogy leolvassam arcáról a boldogságot. Az ő arca is égett.

- Legyen hozzám bizalommal, Jane - mondta. - Mondjon el mindent, ami a szívét nyomja. Mitől fél? Attól, hogy nem leszek jó férj?

- Semmi sincs távolabb tőlem ennél a gondolatnál.

- Az új környezettől fél? Az új élettől?

- Nem. Attól nem félek.

- Nem értem magát, Jane. Hangja is, tekintete is olyan rejtélyesen szomorú. Engem ez nagyon bánt. Miért nem beszél őszintén?

- Hát jó. Őszinte leszek. Hallgasson ide. Maga tegnap éjszaka nem volt itthon?

- Nem voltam itthon, és az imént célzott rá, hogy távollétemben történt valami - valószínűleg semmi fontos, de valami, ami magát izgatja. Mi volt az? Talán Mrs. Fairfax beszélt valamit? Vagy a cselédek? Megsértették az önérzetét?

- Nem. - Az óra éjfélt ütött. Megvártam a kis óra ezüstösen csengő és a nagy, régi óra rekedtes, remegő ütéseit, és csak azután folytattam: - Tegnap egész nap nagyon sok dolgom volt, és boldogan sürögtem-forogtam, mert téved, ha azt hiszi, hogy az új környezettől, az új életmódtól félek. Szeretem magát, és boldoggá tesz a tudat, hogy ezentúl mindig együtt leszünk. Most ne simogasson, akkor nem tudok beszélni. Hadd mondjam el, amibe belefogtam. Tegnap éjszaka bíztam a Gondviselésben, és úgy láttam, hogy a körülmények nagyon kedvezően alakulnak. Szép idő is volt - emlékszik? -, annak is örültem, hogy maga kényelmesen és veszélytelenül teheti meg az utat. Uzsonna után egy kicsit sétálgattam, magára gondoltam; és képzeletben olyan közel éreztem magamhoz, hogy jelenlétét szinte nem is nélkülöztem. Új életemre gondoltam, és nemcsak a magam életére, hanem a magáéra is, hiszen a maga élete sokkal nagyobb stílű, sokkal érdekesebb, hatalmasabb, mozgalmasabb, mint az enyém, ahogy a tenger is sokkal mélyebb, mint a tengerbe ömlő patak szűk medrének

sekély vize. Eltűnődtem azon, hogy ugyan miért mondják a moralisták sivár vadonnak a világot, mikor az én szememben olyan gyönyörű, mint egy nyíló rózsa. Napnyugtakor hűvösre fordult az idő, és beborult. Bejöttem. Sophie hívott, hogy nézzem meg a menyasszonyi ruhámat, éppen akkor küldték haza. S a doboz mélyén, a ruha alatt, megtaláltam a maga ajándékát: a fátyolt, amelyet fejedelmi bőkezűséggel Londonból hozatott. Minthogy ékszert nem fogadtam el, gondolom, így akart kényszeríteni arra, hogy elfogadjak valamit, ami éppen olyan drága, mint az ékszer. Mosolyogva bontottam ki a fátylat, és arra gondoltam, hogy fogom majd ugratni magát arisztokratikus ízléséért és azért, hogy plebejus menyasszonyát hercegnői jelmezzel igyekszik álcázni. Elhatároztam, hogy megmutatom azt az egyszerű főkötőt, amelyet magam varrtam, és megkérdezem magától, nem felel-e meg ez a fejdísz egy ilyen alacsony származású menyasszonynak, aki sem vagyont, sem szépséget, sem előkelő összeköttetéseket nem hoz a házasságba. Láttam az arcát, hallottam ingerült, republikánus feleletét, gőgös, méltatlankodó szavait, hogy van magának elég pénze, nem szorul rá a felesége vagyonára, sem arra, hogy az asszony útján bárói vagy grófi rokonságra tegyen szert.

- Milyen jól ismer engem, kis boszorkány! - vágott közbe Mr. Rochester. - De mit talált még a csipkefátyolon kívül a dobozban? Mérget vagy egy tőrt? Azért vág ilyen gyászos arcot?

- Nem, kérem szépen. A drága és finom csipkén kívül nem találtam egyebet, mint Fairfax Rochester büszkeségét; ettől pedig már nem ijedek meg, mert ugyancsak hozzászoktam. De ahogy sötétedett, a szél egyre erősbödött, és tegnap nem úgy fújt, mint most, nem ilyen vad visítással, hanem inkább morogva, jajgatva, nyöszörögve. Szerettem volna, ha itthon van. Bejöttem ebbe a szobába, s megborzongtam a hideg kandalló és az üres karosszék láttán. Aztán fölmentem és lefeküdtem, de olyan nyugtalan és izgatott voltam, hogy nem tudtam elaludni. A szél még mindig erősbödött, s kísérteties morgásán túl még valami gyászos hangot véltem hallani. Hogy a házból jött-e vagy kívülről, azt nem tudtam megállapítani, de a vészes, panaszosan üvöltő hang minduntalan visszatért. Végül elhitettem magammal, hogy messziről hallatszó kutyaugatás. Fellélegzettem, amikor elhallgatott. Akkor nagy nehezen elaludtam, de a sötét, viharos éjszaka álmomban is folytatódott, és álmomban is arra gondoltam, bárcsak itthon lenne már, szerettem volna együtt lenni magával, de valami akadály tornyosult kettőnk közé. Első álmomban egy ismeretlen, kanyargós úton jártam; áthatolhatatlan sötétség vett körül, eső csapkodott, egy kisgyermeket bíztak rám, egy egészen kicsi gyermeket, aki még járni sem tudott, és didergett az én hideg karomban, és keservesen nyöszörgött. És álmomban maga előttem haladt az úton, de nagyon messze volt tőlem, és minden erőfeszítésem ellenére sem bírtam utolérni, és akkor a nevén akartam szólítani, és kiáltani akartam, hogy álljon meg, de kezem-lábam megmerevedett, és hang nem jött ki torkomon, és maga közben egyre messzebb és messzebb távolodott tőlem.

- És most is ez az álom gyötri, Jane, mikor itt vagyok maga mellett? Hogy lehet valaki ilyen érzékeny idegzetű? Felejtse el az álmodott rosszat, és örüljön a valóságos boldogságnak! Azt mondja, hogy szeret engem, Jane. Nem is tagadhatja, hogy szeret. *Azok* az álombeli szavak nem haltak el artikulálatlanul a maga ajkán. Én igenis hallottam a szavait, tisztán és lágyan zengtek, talán egy kissé túlságosan komolyan hangzottak, de édesen, mint valami égi muzsika. Azt mondta: „Csodálatos gyönyörűség, hogy ezentúl soha többé nem hagyjuk el egymást. Szeretem magát, Edward!”... Igazán szeret, Jane? Mondja még egyszer, hogy szeret.

- Egész szívemmel szeretem.

- Különös - mondta Mr. Rochester, néhány pillanatnyi hallgatás után -, ahogy ezt most mondta, szinte fájt. Talán azért, mert olyan áhítatos komolysággal ejtette ki a szavakat, és mert olyan hűséges, őszinte szeretettel néz föl rám, mintha nem is földi lény lenne, hanem valami szellem. Ne nézzen így rám, Jane. Inkább rosszallóan nézzen, hiszen maga ahhoz is

ért. Szedje elő valamelyik különös, félénk, ingerkedő mosolyát; mondja azt, hogy gyűlöl engem, bosszantson fel, kínozzon, tegye próbára türelmemet, csináljon akármit, hozzon ki a sodromból, csak meg ne indítson. Mindent inkább, mint elszomorodni.

- Előbb hadd mondjam végig, amibe belefogtam. Majd aztán megkínozom úgy, hogy sok is lesz a jóból.

- Azt hittem, hogy már végigmondta. Azt hittem, az álom szomorította el annyira.

Megráztam a fejem.

- Micsoda? Tovább is van? Nem hiszem, hogy valami fontosat tud mondani. Különben nem vagyok hiszékeny hangulatban. No, mondja tovább.

Aggodalmas arckifejezése, nyugtalanságot álcázó türelmetlensége meglepett, de azért folytattam:

- Mást is álmodtam, uram. Azt álmodtam, hogy Thornfield sivár romhalmaz, baglyok és denevérek tanyája. Azt álmodtam, hogy az egész díszes homlokzatból nem maradt egyéb, mint egy nagyon magas és nagyon vékony falréteg. Egy holdvilágos éjszakán a gyeppel benőtt udvaron bolyongtam, és márványdarabokba botlottam, itt egy kandallónak, amott a homlokzati párkánynak egy-egy töredékébe. Karomban még mindig az idegen gyermeket szorongattam, kendőbe bugyolálva. Nem mertem letenni, pedig már nagyon elfáradtam, alig bírtam tovább cipelni. De mondom, nem mertem letenni. Aztán egyszerre az országút felől lódobogást hallottam. Biztosan tudtam, hogy maga az, és hogy sok évre, messzi országokba távozik, és itt hagy engem. Kétségbeesetten kapaszkodtam föl a vékony falra, hogy még egy pillanatra láthassam magát. A kövek legurultak, ahogy rájuk léptem, a borostyán indái, amelyekben megkapaszkodtam, leszakadtak, a gyermek görcsösen markolta a nyakamat, majd megfojtott. Végre feljutottam a fal tetejére. Maga már csak egy egyre kisebbedő fekete folt volt a fehér országúton. A szél olyan vadul tombolt, hogy nem bírtam állni a fal tetején, le kellett ülnöm. A megriadt gyermeket ölembe vettem. Maga éppen az út kanyarodójához ért. Előrehajoltam, hogy még egy utolsó pillantást vethessek maga után. A fal leomlott, a gyermek legurult az ölemből, elvesztettem az egyensúlyt, leestem és fölébredtem.

- Remélem, Jane, most már nincs tovább.

- Ez még csak a bevezetés volt. A történet csak ezután következik. Arra ébredtem, hogy valami a szemembe világít. Azt hittem, reggel van. De tévedtem: gyertyafény volt. Gondoltam, Sophie jött be valamiért. Az öltözőasztalon égett a gyertya, és a szekrény, amelybe lefekvés előtt beakasztottam a menyasszonyi ruhámat és fátylamat, nyitva volt. Valami motozást hallottam a szekrény felől. „Mit csinál, Sophie?” - kérdeztem. Nem felelt senki, a faliszekrényből egy alak lépett ki, a gyertyát fölkapta az öltözőasztalról, magasra emelte, és az útibőröndre kikészített ruhákat kezdte nézegetni. „Sophie! Sophie!”- kiáltottam, de nem kaptam feleletet. Felültem az ágyban, előrehajoltam. Első pillanatban csak csodálkoztam, aztán megrémültem, aztán megfagyott ereimben a vér. Mert a gyertyát nem Sophie tartotta, nem is Leah, sem Mrs. Fairfax, még csak nem is az a furcsa nő - ebben biztos vagyok -, az a Grace Poole.

- Dehogynem. Biztos, hogy négyük közül valamelyik.

- Nem, ahhoz semmi kétség sem fér, hogy egy idegen nő volt a szobámban, akit még sohasem láttam itt a házban.

- Milyen volt? Pontosan mondja el, hogy milyen volt.

- Magas, erős alak; sűrű, sötét haja hosszan omlott a hátára. Nem tudom, milyen ruha volt rajta, valami egyenes szabású, fehér, de hogy ing volt-e, lepedő vagy halotti lepel, nem tudnám megmondani.

- Az arcát nem látta?

- Először nem. De aztán levette a fogasról a menyasszonyi fátylat, magasra emelte, sokáig nézte, majd a fejére borította, és a tükör elé állt. A tükörben ekkor egészen tisztán láttam az arcát.

- Milyen volt?

- Kísérteties, félelmetes, vad arc. Soha nem láttam hasonlót. Szörnyű volt. Bár el tudnám felejteni azokat a vérben forgó szemeket, azokat a felpuffadt, sötét vonásokat!

- A kísértetek sápadtak szoktak lenni, Jane.

- Ez lilásvörös volt. Az ajka dagadt és majdnem fekete, a homlok barázdás; a szemöldökök magasra fölrántva a véraláfutásos szemek fölött. Megmondjam, mire emlékeztetett?

- No, mondja.

- Az iszonyatos német kísértetre: a vámpírra.

- És mit csinált?

- Miután felpróbálta a menyasszonyi fátylamat, letépte a fejéről, kettészakította, ledobta a földre és rátaposott.

- És aztán?

- Aztán félrehúzta a függönyt, és kinézett. Talán látta, hogy már virrad, mert fogta a gyertyát, és kifelé indult. Az ágyamnál megállt, rám bámult, a gyertyát egészen közel tartotta az arcomhoz, aztán kioltotta. Éreztem, hogy a kísérteties, égő arc az enyém fölé hajlik, és akkor eszméletemet vesztettem. Életemben másodszor - csak másodszor - történt meg velem, hogy félelmemben elájultam.

- Ki volt a szobában, amikor magához tért?

- Senki. De akkor már világos nappal volt. Fölkeltem, megmostam az arcomat, ittam egy pohár vizet. Gyöngének gyönge voltam, de azért nem volt semmi komoly bajom. Elhatároztam, hogy nem szólok senkinek, csak magának. Hát most mondja meg, ki volt az a nő, és mit akart?

- A nő a maga túlfeszített idegeinek a szüleménye. Ehhez semmi kétség nem fér. Vigyáznom kell az én kincsemre; túlságosan érzékenyek az idegei.

- Az én idegeimnek a világon semmi bajuk. Amit láttam, az nem képzelődés volt, hanem valóság. Szóról szóra így történt, ahogyan elmondtam.

- És persze az előbbi álmai sem álmok voltak. Az sem álom, hogy Thornfield Hall romokban hever? És hogy engem legyőzhetetlen akadályok választanak el magától? Hogy elhagyom magát - könny nélkül, csók nélkül, szó nélkül?

- Most még nem.

- Vagy talán éppen arra készülök, hogy elhagyjam? Éjfél elmúlt. Már elkezdődött a nap, amely örökre egymáshoz fűz kettőnket. S ha egyszer férj és feleség leszünk, nem fognak többé visszatérni ezek az agyrémek, afelől nyugodt lehet.

- Agyrémek! Bár agyrémek lennének! Most jobban kívánom, mint valaha, hogy magának legyen igaza, minthogy még maga sem tudja megmagyarázni a titokzatos éjszakai látogatást.

- Azért nem tudom megmagyarázni, mert rémképeket látott. Képzelődött.

- Reggel, mikor fölkeltem, én is el akartam hitetni magammal, hogy álmodtam az egészet. És amikor körülnéztem, hogy barátságos kis szobám jól ismert tárgyaiból világos nappal bátorságot merítsek - a szőnyegen ott láttam a kézzelfogható cáfolatot - a menyasszonyi fátyolt kettészakítva!

Éreztem, hogy Mr. Rochester is megborzong. Átölelt, magához szorított, és így fohászkodott:

- Hála istennek, hogy a gonosz szellemek csak a fátyolt tették tönkre. Elgondolni is borzasztó, hogy nagyobb baj is történhetett volna.

Lihegve szedte a lélegzetét, és olyan erősen szorított magához, hogy majd megfulladtam. Néhány percnyi hallgatás után vidámabban folytatta:

- Most mindent megmagyarázok, Jane. Félig álom volt, félig valóság. Kétségtelen, hogy egy nő bent járt a szobájában, és ez a nő nem lehetett más, mint Grace Poole. Nemegyszer mondta maga is, hogy Grace furcsa teremtés. Emlékezhetik rá, mit kísérelt meg ellenem, s mit tett Masonnel. Elképzelhető, hogy félálmában látta őt belépni a szobájába, látta, hogy tesz-vesz ott, de amilyen lázas, kimerült, szinte öntudatlan állapotban volt, rémképeket látott, egészen másnak látta Grace-t, mint amilyen a valóságban. A magas, erős alak, a hosszú, kócos haj, a foltos, dagadt arc már csak a maga képzeletének lidérces szüleményei. A fátyolt valóban ő szakította ketté, erről ráismerek. Joggal kérdezheti, miért tartok egy ilyen nőt a házamban. Majd ha egyéves és egynapos házasok leszünk, megmondom, hogy miért, most még nem. Meg van elégedve, Jane? Megfejtettem a rejtélyt?

Gondolkozván a dolgon, el kellett ismernem, hogy elfogadhatóbb magyarázatot nemigen tudnék találni, de korántsem voltam elégedett. Hogy vőlegényemnek kedvében járjak, mindenesetre úgy tettem, mintha az lennék. Tagadhatatlanul megkönnyebbültem egy kicsit, s ezt hálás mosollyal köszöntem meg neki. Miután egy óra is rég elmúlt, felálltam, hogy elbúcsúzzam tőle.

- Nem Sophie alszik Adèle-lel a gyerekszobában? - kérdezte, miután meggyújtottam a gyertyát.

- De igen.

- Adèle ágyacskájában magának is jut még hely ma éjszakára. Ne menjen föl a saját szobájába, Jane. Maradjon a gyerekszobában. Nem csodálom, hogy a tegnap éjszakai események fölizgatták. Nyugodtabb lennék, ha Sophie-ékkal aludnék. Ígérje meg, hogy ott alszik.

- Nagyon szívesen. Én is félnék egyedül.

- És a biztonság okáért a gyerekszoba ajtaját is reteszelje el belülről. Keltse fel Sophie-t, ha fölmegy, azzal az ürüggyel, hogy holnap hajnalban ébressze föl magát, mert nyolcra az öltözködéssel és a reggelivel is el kell készülnie. És most már aztán félre a sötét gondolatokkal, Jane. Hallja, hogy a szél is milyen lágy susogássá enyhült? S az eső sem csapkodja már az ablaküveget. Nézzen csak ki - félrehúzta a függönyt -, micsoda gyönyörű éjszaka van!

Csakugyan, az égbolt fele teljesen kitisztult, az ezüstös felhőgomolyokat kelet felé kergette a szél. A hold békésen fénylett.

Mr. Rochester kutatóan nézett a szemembe. - Hogy érzi most magát az én kicsikém?

- Az éjszaka derűs, és én is derűs vagyok.

- És remélem, hogy ma nem elválásról és szomorúságról fog álmodni, hanem boldog szerelemről, egyesülésről és beteljesedésről.

Ez a kívánsága csak félig teljesedett, mert szomorúságról nem álmodtam ugyan, de boldogságról sem, amennyiben egyáltalán nem tudtam aludni. Lefeküdtem Adèle mellé, átöleltem és gyönyörködtem a gyermek csendes, ártatlan, nyugalmas álmában. A másnapra gondoltam: minden idegem éber volt, minden csepp vérem zsibongva kavargott. Mihelyt megvirradt, föl is keltem. Adèle álmában a nyakamba kapaszkodott, és nem akart elengedni. Gyöngéden lefejtettem kezecskéit a nyakamról, megcsókoltam, és még sírtam is egy verset izgalmamban. De azért vigyáztam, hogy ne zavarjam nyugodt, egészséges álmát. Aznap ő képviselte elmúlt életemet, a férfi pedig, akinek kedvéért díszbe öltözködtem: a rettegett, de imádott férfi az ismeretlen jövőt.

HUSZONHATODIK FEJEZET

Sophie hét órakor bekopogtatott a szobámba, hogy felöltöztessen. Nagyon sokáig pepecselt velem, olyan sokáig, hogy Mr. Rochester már türelmetlenkedett, és fölüzent, hogy miért nem megyek már. Sophie éppen akkor tűzte föl a menyasszonyi fátylamat (persze nem a drága újat, hanem azt az egyszerűt, amelyet magam szegtem be). Én is alig vártam, hogy kiszabaduljak a keze közül.

- Tessék várni! - kiáltott rám Sophie franciául. - Hiszen még meg sem nézte magát a kisasszony a tükörben.

Visszafordultam az ajtóból, és a tükör elé léptem. Olyan idegen volt a fehér ruhás, fátyolos valaki, aki a tükörből visszanézett rám, mintha nem is én lennék.

- Jane! - kiáltott valaki odalent.

Leszaladtam. Mr. Rochester a lépcső alján várt.

- Hogy lehet ilyen sokáig öltözködni? - dörmögte. - Én majd megbolondulok az izgalomtól, maga meg órákat tölt a készülődéssel.

Bevitt az ebédlőbe, alaposan szemügyre vett, azt mondta, olyan karcsú vagyok, mint egy liliomszál, és olyan szép, hogy nem győz betelni velem, aztán közölte, hogy tíz percet engedélyez a reggelire, majd csöngetett. Az egyik mostanában fogadott inas jelent meg a csöngetésre.

- A hintó előállott?

- Igenis, uram.

- A poggyászt lehordták?

- Most hordják, uram.

- Menjen át a templomba, nézze meg, hogy Mr. Wood (a pap) és az egyházfi ott van-e, aztán jöjjön vissza jelenteni.

Már említettem, hogy a kápolna a kastély tőszomszédságában volt. Az inas csakhamar visszajött.

- Mr. Wood már öltözködik a sekrestyében, uram.

- A hintó?

- Most szerszámozzák a lovakat, uram.

- A templomba nem kell a kocsi, de mihelyt visszajövünk, rögtön indulunk. A bőröndöket addig rakják föl, és a kocsis is legyen útra készen.

- Parancsára, uram.

- Készen van, Jane?

Fölálltam. Nem volt vőfély, nem voltak koszorúslányok, nem volt nászkíséret, csak mi ketten voltunk. Mrs. Fairfax a csarnokban állt, mikor kimentünk. Én szívesen elbúcsúztam volna tőle, de Mr. Rochester vasmarokkal szorította a kezemet, és úgy húzott magával, hogy alig bírtam követni. Elég volt egy pillantást vetnem az arcára, hogy tudjam: másodpercnyi késedelmet sem hajlandó tűrni. Nem tudom, más vőlegények is ilyen komor és elszánt arcot

szoktak-e vágni, amikor az oltár elé indulnak, és vajon minden vőlegénynek így villámlik-e a szeme mordan összevont szemöldöke árnyékában?

Arra sem emlékszem, derűs vagy borús volt-e az idő. Sem az égre, sem a földre nem néztem, egyes-egyedül Mr. Rochester érdekelt. Azt szerettem volna tudni, hogy mi az a láthatatlan valami, amire útközben ádáz tekintetét szegezi. Szerettem volna átérezni azokat a gondolatokat, amelyekkel viaskodik, és amelyeknek ellenszegül.

A templom kapujában megállt; észrevette, hogy egészen elfulladtam a nagy sietségben.

- Kegyetlen vagyok, ugye, Jane? - kérdezte. - Álljunk meg egy kicsit. Támaszkodjék rám.

A templomra tisztán emlékszem. Ódon, szürke épület volt, egy varjú keringett a tornya körül, mögötte még piros volt az ég a napkeltétől. Emlékszem a temetőkert zöldellő sírhantjaira, és arra is, hogy két idegen férfi betűzgette a mohos kövek feliratait. A két idegen már csak azért is feltűnt, mert amikor minket megláttak, a templom mögé húzódtak, és én arra gondoltam, hogy biztosan belopóznak majd az egyik oldalbejáraton, s végignézik a szertartást. Mr. Rochester nem vette észre őket; ő engem nézett aggodalmasan, mert a homlokomat kiverte a verejték, arcom, ajkam jéghideg volt, és éreztem, hogy halálsápadt vagyok. De szerencsére egy-két perc múlva összeszedtem magam.

Beléptünk a csendes, szerény kis kápolnába. A pap fehér karingben állt a szerény oltárnál, mellette az egyházfi. Nagy volt a csend. Csak egy távoli zugban mozgott két árnyék. Föltevésem igazolódott: a két idegen férfi még előttünk belopózott, és most ott álltak a Rochester család kriptája előtt, háttal nekünk. A rácson keresztül a térdeplő márványangyalt tanulmányozták, amely a polgárháborúban, Marston Moornál elesett Damer de Rochesternek és feleségének, Elizabethnek földi maradványait őrizte.

A mi helyünk az áldoztatórács előtt volt. Minthogy lépéseket hallottam hátulról, hátrapillantottam. Az egyik idegen - úriember volt, kétségtelenül - a szószékig előrejött. A szertartás megkezdődött. A pap elmondta a szokásos szöveget, aztán kissé Mr. Rochester felé hajolva, így folytatta:

- Mindkettőjüket felszólítom, mint ahogyan majdan, a végítélet szörnyű napján, amikor a szívek titkai kitudódnak, mindenkinek felelnie kell, felszólítom mindkettőjüket, hogy ha valamilyen olyan akadályról tudnak, amely útjában áll a törvényes házasságnak, azt haladéktalanul közöljék, mert biztosak lehetnek, hogy mindazok, akik Isten igéi ellenére kötnek házasságot, nem Isten által köttetnek össze, és az ő házasságuk nem törvényes.

A szokásnak megfelelően itt szünetet tartott. Vajon előfordult-e valaha, hogy valaki ilyenkor közbeszólt? Gondolom, száz évben ha egyszer. A pap föl sem pillantott könyvéből, s a pillanatnyi szünet után folytatni akarta a szertartást. Kezét már Mr. Rochester felé nyújtotta, s ajka már szétnyílt, hogy megkérdezze: „Feleségül óhajtod-e venni ezt a leányzót?” - de ekkor közvetlen közelünkben megszólalt egy erélyes hang:

- Óvást jelentek be. Ennek a házasságnak törvényes akadálya van.

A pap a beszélőre nézett, és torkán akadt a szó. Az egyházfi kővé meredt. Mr. Rochester olyan mozdulatot tett, mintha a föld megrendült volna alatta. Szilárdan megvetette a lábát, és szemrebbenés nélkül mondta:

- Folytassa.

Mélyen zengő, halk szavát nagy csend követte, aztán Mr. Wood így szólt.

- Nem folytathatom, míg a vád alaposságáról vagy alaptalanságáról meg nem győződöm.

- Az esketési szertartást félbe kell szakítani - mondta mögöttünk az előbbi hang. - Abban a helyzetben vagyok, hogy be tudom bizonyítani: a házasság megkötése legyőzhetetlen akadályba ütközik.

Mr. Rochester úgy tett, mintha nem hallaná ezeket a szavakat. Makacsul és mereven állt a helyén, nem mozdult, a kezemet sem eresztette el. Milyen forró volt a keze, és milyen erős! Homloka, mint a márvány, sápadt, súlyos, kemény; tekintete, mint az űzött vadé.

Mr. Wood nem tudta, mitévő legyen.

- Milyen természetű akadályról van szó? - kérdezte. - Talán legyőzhető akadály. Talán meg lehet magyarázni.

- Aligha - hangzott a felelet. - Tudatosan jelentettem ki, hogy legyőzhetetlen akadályról van szó.

A beszélő előbbre lépett, a rácsra támaszkodott. Nyugodtan, határozottan, de nem hangosan mondta:

- Egyszerűen arról van szó, hogy Mr. Rochester házasember. Felesége él.

Minden idegszálam megremegett e szavak hallatára. Ereimben vadul rohant a vér. Mennydörgés, tűzvész, dermesztő fagy nem hathatott volna úgy rám, mint ez a halk hang - de uralkodtam magamon, nem ájultam el. Mr. Rochesterre néztem, tekintetemmel kényszerítettem, hogy ő is rám nézzen. Arca szürke volt, de sziklakemény, szeme szikrázott. Nem tagadott semmit, de látszott rajta, hogy szembe fog szállni vádlóival. Nem szólt, nem mosolygott, csak átölelte a derekamat, és erősen magához szorított, de nem is úgy, mint egy emberi lényt, hanem mint valami élettelen tárgyat.

- Kicsoda ön? - kérdezte az idegentől.

- Briggs a nevem, ügyvéd vagyok Londonban, a B... Streeten van irodám.

- És ön a nyakamba óhajt varrni egy feleséget?

- Én csak emlékeztetem arra, hogy már van felesége, uram. A törvény értelmében ön házasember, ha nem is akarja elismerni.

- Legyen szíves, közölje velem állítólagos feleségem nevét, eredetét, lakóhelyét.

- Kérem szépen. - Mr. Briggs nyugodtan kivett a zsebéből valami írást, és hivatalos orrhangon olvasni kezdte:

- „Állítom, és be tudom bizonyítani, hogy Edward Fairfax Rochester, Thornfield Hall, N. megye, Anglia, 18... (itt egy tizenöt év előtti évszám következett) október 20-án feleségül vette nővéremet, Bertha Antoinetta Masont, Jonas Mason kereskedő és Antoinetta nevű, kreol származású feleségének leányát, Jamaica szigetének Spanish Town városában. Az eredeti adatok megtalálhatók a Spanish Town-beli templom anyakönyvében. Egy másolat birtokomban van. Aláírás: Richard Mason.”

- Ez - ha ugyan hiteles - csak azt bizonyítja, hogy annak idején megházasodtam, de azt nem, hogy állítólagos feleségem ma is él.

- Három hónappal ezelőtt még élt - felelte az ügyvéd.

- Honnan tudja?

- Tanúm van rá, és tanúvallomásának hitelességét még ön is aligha fogja kétségbe vonni.

- Lássuk a tanút, vagy menjen innen a pokolba.

- A tanú jelen van. Mr. Mason, lesz szíves idejönni.

A név hallatára Mr. Rochester összeszorította a fogát, s egész teste görcsösen megvonaglott; hozzásimulva éreztem a rajta átfutó düh - vagy kétségbeesés - hullámait. A másik idegen, aki idáig a háttérben tartózkodott, most közelebb lépett. Az ügyvéd válla fölött egy sápadt arc bukkant elő: ő volt, Mason. Mr. Rochester megfordult és rábámult. Szeme, mint már többször említettem, fekete volt, de ezúttal rozsdabarna, sőt vöröses tűzben égett. Olajbarna arca, fehér homloka is lángolt, mintha a szívében égő tűz egész testében szétterjedne. Megmozdult, fölemelte a karját, talán agyon is üti Masont, ha az, segítségért kiáltva, nem hátrál előle.

Mr. Rochester dühe egyszerre kilobbant, hideg megvetés tükröződött arcán, és csak ennyit kérdezett: - Hát *neked* mi mondanivalód van?

Mason vértelen ajka érthetetlen választ mormolt.

- Az ördög vigyen el, mért nem felelsz érthetően? Azt kérdeztem, mi mondanivalód van *neked*?

- Kérem, uram - szólt közbe a pap -, ne feledkezzék meg arról, hogy szent helyen vagyunk. - Azután Masonhöz fordulva, csendesen kérdezte: - Önnek tudomása van arról, hogy ennek az úrnak a felesége él?

- Bátorság - sürgette az ügyvéd. - Ki vele!

- Él, és Thornfieldben lakik - mondta most már érthetőbben Mason. - Ez év áprilisában láttam utoljára. Én az öccse vagyok.

- Hogy Thornfield Hallban lakik! - kiáltott fel a lelkész. - Az lehetetlen! Régóta lakom ezen a környéken, és soha nem hallottam, hogy Mr. Rochesternek felesége van.

Mr. Rochester ajkát keserű mosoly torzította el.

- Nem hát. Gondom volt rá, hogy senki ne tudjon róla.

Aztán vagy tíz percig tanakodott önmagában, míg végre elhatározásra jutott:

- A komédiának vége. Mindent elmondok. Csukja be a könyvét, Wood, és vesse le a karingét, maga pedig, John Green (szólt az egyházfihoz), elmehet. Ma nem lesz itt esküvő.

Az egyházfi eltávozott. Rochester elszántan folytatta:

- Bigámia - csúf szó! És én majdnem bigámiát követtem el, ha a sors vagy a Gondviselés, talán inkább a Gondviselés meg nem akadályozza. Ördögi gonoszságot készültem elkövetni, és a tiszteletes úr véleménye szerint bizonyára rászolgáltam a legszigorúbb büntetésre, az örök tűzre. Uraim, a tervem nem sikerült! Amit ez az ügyvéd és a tanú állít, színigazság; én valóban házasember vagyok: a nő, akit feleségül vettem, él! Ön azt mondja, Wood, hogy soha nem hallotta a feleségem hírét. De a pletyka a titokzatos őrültről, akit a kastélyban lakat alatt őriznek, bizonyára az ön fülébe is eljutott. Voltak, akik azt suttogták, hogy törvénytelen féltestvérem az a nő, mások azt állították, hogy elhagyott szeretőm. Az igazság az, hogy a feleségem, akit tizenöt évvel ezelőtt vettem el. Bertha Masonnek hívják, és édestestvére ennek a bátor úriembernek, aki remegő végtagjaival és halálsápadt arcával azt bizonyítja, hogy milyen hős tud lenni egy férfi. Föl a fejjel, Dick! Ne félj, nem bántalak. Bertha Mason őrült. Terhelt családból származik. Három nemzedéken át csupa félkegyelmű és mániákus született a dinasztiában. Anyja, a kreol nő, nemcsak bolond volt, de iszákos is - ez csak akkor derült ki, amikor már feleségül vettem a leányát, addig sikerült megőrizniük a családi titkot. Bertha, mint szófogadó gyermek, mindenben követte anyja példáját. Elragadó élettárs volt, okos, ártatlan, szerény; képzelhetik, milyen boldog voltam. Micsoda jelenetek játszódtak le

közöttünk! De mit szaporítsam a szót: Briggs, Wood, Mason, mindhármukat meghívom, legyen szerencsém fönn a kastélyban, látogassák meg Mrs. Poole páciensét, illetve a „feleségemet”! Saját szemükkel győződhetnek meg róla, hogy milyen aljas módon hálóztak be, miféle nőt vétettek el velem. Majd aztán mondják meg, nem volt-e jogom fellázadni sorsom ellen, csoda-e, hogy *emberi* vonzalom után epedtem. Ez a leány itt - folytatta, rám nézve - nem tudott többet az undorító titokról, mint ön, Mr. Wood. Ő szegény azt hitte, hogy ma törvényes házasságot fog kötni velem. Nem sejthette, hogy majdnem kelepcébe került, és álházasságot kötött egy rászedett nyomorulttal, aki már hozzá van kapcsolva egy hitvány, őrült, elállatiasodott házastárshoz. Gyerünk innen, uraim!

Még akkor sem eresztett el. Kimentünk a templomból. A három férfi utánunk. A kastély kapuja előtt ott állt a hintó.

- Vigye be a kocsiszínbe, John - mondta hűvösen Mr. Rochester. - Ma már nem lesz szükség rá.

A bejáratnál Mrs. Fairfax, Adèle, Sophie, Leah üdvözölni akarta az újdonsült házaspárt.

- Mars innen! - ordította Mr. Rochester. - Nem kell a gratuláció! Tizenöt évvel elkéstek!

Nekivágott a lépcsőnek. Még mindig fogta a kezemet, és intett a három férfinak, hogy jöjjenek utánunk. Fölértünk az első emeletre, végigmentünk a galérián, végül fel a második emeletre. Mr. Rochester kinyitotta kulcsával az alacsony, fekete ajtót, és betessékelt a kárpitozott falú szobába, ahol az a széles ágy állt.

- Te ismered ezt a helyiséget, Mason. Itt harapott beléd a nővéred, és itt akart agyonszúrni.

Félrehúzta a szőnyegeket, amelyek a másik ajtót eltakarták. Azt az ajtót is kinyitotta. Az ablaktalan szobában égett a tűz, a magas, tömör kályhaellenző mögött. A mennyezetről láncon petróleumlámpa csüngött alá. Grace Poole a tűz fölé hajolt, főzött valamit egy lábaskában. A szoba sötét mélyén egy alak szaladgált föl-alá. Hogy állat volt-e vagy ember, azt első pillantásra nem lehet megmondani. Ha ember volt is, négykézláb mászkált; úgy morgott, mint valami vadállat. De ruhát viselt, és arcát szürkülő, sötét hajtömeg - akár az oroszlán sörénye - takarta el.

- Jó reggelt, Mrs. Poole - szólt Mr. Rochester. - Hogy van? És hogy van a betege?

- Köszönöm, megvagyunk - felelte Grace, és óvatosan leemelte a lábast a tűzről. - Kicsit harapós, de nem dühöng.

Éles kiáltás hazudtolta meg a kedvező jelentést. A felöltöztetett hiéna kiegyenesedett, és hátsó lábára állt.

- Tessék vigyázni, uram! - szólt Grace. - Észrevette, hogy itt van. Jobb lenne, ha kimenne.

- Csak egy-két percig, Grace. Csak egy-két percig.

- Tessék vigyázni! Az isten szerelmére, tessék vigyázni!

A tébolyodott asszony felhördült; kócos haját hátradobta arcából, és vad tekintetét a látogatókon jártatta. Fölismertem a dagadt, lilásvörös arcot. Mrs. Poole előrelépett, Mr. Rochester félretolta.

- Menjen innen - szólt rá. - Most nincs nála kés, gondolom? Egyébként pedig majd vigyázok.

- Az ember soha nem tudhatja, hányadán van vele. Roppant ravasz: mindenkit ki tud játszani.

- Menjünk innen - súgta Mason.

- Eredj a pokolba, ha félsz! - förmedt rá a sógora.

- Vigyázzon! - sikoltott Grace.

A három férfi sietve hátrált. Mr. Rochester engem a háta mögé lökött. Az őrült asszony előreugrott, és torkon ragadta férjét. Bele akart harapni a nyakába. Birkóztak. A nő majdnem olyan magas volt, mint Mr. Rochester, s amellett kövér. Nagy testi ereje lehetett, mert férje alig bírt vele. Egy ökölcsapással leteríthette volna, de nem akart ütni. Végre sikerült az asszony két karját lefogni. Grace Poole segítségével vastag zsinórral összekötözték hátán a karját, aztán egy székhez kötözték. Ez persze nem ment simán; az asszony üvöltött és kapálózott. Mr. Rochester most a nézőkhöz fordult, fanyar és szomorú mosollyal.

- Hát ez a *feleségem,* uraim - mondta. - Ez az egyetlen hitvesi ölelés, amelyhez nekem jogom van. Ilyen becézgetések vidítják fel magányos óráimat. És cserébe *ezt* szerettem volna. - Kezét a vállamra tette. - Ezt a fiatal leányt, aki olyan komolyan és csendesen áll itt, a pokol kapujában, és ámulva nézi a gonosz szellem garázdálkodásait. Csoda-e, ha őt kívántam élettársul, törvényes feleségem helyett? Látják a különbséget, Wood és Briggs? Hasonlítsák össze ezt a tiszta tekintetet azokkal a vérben forgó szemekkel, ezt az arcot azzal a lárvával, ezt a karcsú kis alakot azzal a lomha testtel. Hasonlítsák össze, és aztán ítélkezzék fölöttem az evangélium hirdetője és a törvény embere, ítélkezzenek fölöttem, de előbb gondolkozzanak el az írás szavain: „Amilyen ítélettel ítéltek, olyannal ítéltettek.” És most távozzanak. El kell zárnom drága kincsemet.

Mindnyájan kimentünk. Mr. Rochester még egy pillanatra hátramaradt, utasításokat adott Grace Poole-nak. Mikor lefelé mentünk a lépcsőn, az ügyvéd hozzám fordult:

- Ön természetesen tisztán áll, asszonyom. Önt nem érheti vád. Milyen boldog lesz a nagybátyja, ha megtudja! Ha ugyan Mr. Mason még életben találja, mikor visszatér Madeirába.

- A nagybátyám? Mi van a nagybátyámmal? Ismeri?

- Mr. Mason ismeri. Mr. Eyre néhány éven át a Mason cég funchali ügyvivője volt. Mikor nagybátyja megkapta azt a levelet, amelyben ön a Mr. Rochesterrel tervezett házasságáról értesítette, Mr. Mason véletlenül éppen Madeirában járt, és találkozott Mr. Eyre-rel. Mr. Eyre tudta, hogy ügyfelem ismer egy Rochester nevű urat, azért említette a készülő házasságot. Képzelheti, asszonyom, mennyire meglepődött Mr. Mason. Rögtön le is leplezte a tényállást. Nagybátyja, sajnos, súlyos, sőt gyógyíthatatlan beteg, ezért nem utazhatott Angliába, hogy önt pártfogásába vegye, de kérte Mr. Masont, hogy haladéktalanul tegyen lépéseket a házasság megakadályozására. Hozzám utasította, mint ügyvédhez. Én aztán el is követtem mindent, és hálát adok Istennek, hogy még idejében érkeztem. Bizonyára ön is boldog. Ha nem félnék attól, hogy nagybátyját már nem találja életben, azt tanácsolnám, hogy Mr. Masonnel együtt utazzék Funchalba. Így azonban helyesebb, ha Angliában várja meg, míg hírt kap Mr. Eyre-től vagy Mr. Eyre-ről. Van még valami elintéznivalónk? - fordult Mr. Masonhöz.

- Azt hiszem, nincs. Menjünk - felelte izgatottan Mr. Mason. Meg sem várták Mr. Rochestert: kiléptek a csarnok ajtaján. A lelkész még maradt, hogy néhány szót - talán dorgálót, talán figyelmeztetőt - válthasson dölyfös hívével, azután ő is elment.

Szobám félig nyitott ajtajában állva hallottam, hogy a pap távozik. Miután a ház kiürült, bevonultam a szobámba, magamra zártam az ajtót, nehogy valaki benyisson, és aztán nekiálltam - nem sírni, nem gyászolni, ehhez egyelőre túlságosan nyugodt voltam, hanem gépiesen levetni a menyasszonyi díszt, és belebújni abba a szövetruhába, amelyet előző nap viseltem. Akkor azt hittem, utoljára van rajtam ez a ruha. Aztán leültem: fáradt és gyönge voltam. Két karomat az asztalra támasztottam, és ráhajtottam a fejem. Csak most kezdtem gondolkozni. Idáig

láttam, hallottam, mozogtam, mentem, amerre vittek, figyeltem, amint esemény eseményt, leleplezés leleplezést követ, de *gondolkozni csak most kezdtem.*

A délelőtt tulajdonképpen csöndes volt, kivéve azt a rövid jelenetet a tébolyodott asszonnyal. A templomban sem estek hangos szavak; szenvedélyes kitörésről, lármás veszekedésről, vitatkozásról, zokogásról szó sem volt. Néhány tárgyilagos szó hangzott el a házassági akadályról, aztán Mr. Rochester egy-két rövid, szigorú kérdést intézett vádlóihoz; feleletek, magyarázatok, tanúvallomások; azután Mr. Rochester nyílt beismerése, majd az eleven bizonyíték, akit valamennyien láttunk, aztán az idegenek elmentek, és mindennek vége volt.

Itt vagyok a szobámban, mint rendesen, egymagamban, látszólag semmi nem változott, engem nem bántott senki. És mégis hová lett a tegnapi Jane Eyre? Hová lett az élete? Hová lettek szép reményei?

Jane Eyre, aki tegnap még izgatott, boldog menyasszony volt, ma ismét dermedt, magányos teremtés; élete elszíntelenedett, reményei semmivé foszlottak. Nyár közepén karácsonyi fagy; júniusi virágzáson decemberi fehér hóvihar gázolt keresztül. Az érett almák jéggé fagytak, a nyíló rózsákat leszaggatta a szél, a réteket és a szántóföldeket jégkéreg borítja, az ösvényeket, amelyeket tegnap még virágágyak szegélyeztek, betemette a hó. Az erdő, melynek fái tizenkét órával ezelőtt még dúsan, illatosan bólogattak, most kopár volt, sivár és kihalt, mint Norvégia fehér törzsű fenyőerdői télen. Reményeim meghaltak, mintha végzet sújtotta volna őket, mint a hét csapás idején Egyiptom elsőszülötteit.

Álmaim, vágyaim mint megannyi hulla hevertek szerteszéjjel. És a szerelem, amelyet ő ébresztett szívemben? A szerelem úgy didergett bensőmben, mint hideg bölcsőjében egy beteg csecsemő, s a gyötrelemmel nem menekülhettem Mr. Rochester karjaiba, az ő szíve nem sugározhatott többé meleget az enyémbe. Soha, soha nem fordulhatok többé ahhoz az emberhez, akit szerettem. Hitem, bizalmam örökre megrendült. Mr. Rochester nem az többé, aki volt; nem az, akinek hittem. Nem akarom bűnnel vádolni, nem akarom azt mondani, hogy elárult, de hinni nem tudok többé neki, és nem maradhatok egy fedél alatt vele. El *kell* innen mennem. Mikor, hová, hogyan - ezt egyelőre nem tudom, de meg vagyok győződve róla, hogy ő maga is sürgetni fogja Thornfieldből való távozásomat. Az biztos, hogy nem viseltetik irántam mély, őszinte érzelmekkel; amit szerelemnek hittem, az csak szeszély volt, szeszélyes föllángolás. Miután terve nem sikerült, már nincs szüksége rám. Nem mernék a szeme elé kerülni, biztosan ő is gyűlölettel nézne rám. Ó, milyen vak voltam, istenem! És milyen gyarló!

Lehunytam a szemem, sötétség vett körül, gondolataim is irgalmatlanul sötétek voltak. Úgy tetszett, mintha kiszáradt folyóágyba zuhantam volna; messziről a hegyek közül hallani véltem a közeledő áradást, de nem volt erőm megmozdulni, szinte eszméletlenül feküdtem, és kívántam a halált. Egyetlenegy gondolat lüktetett csak elevenen agyamban: Istenre gondoltam és imádkozni akartam - de a szavak eltévedtek a bensőmet elborító sötétségben: kikívánkoztak, de nem volt erőm, hogy elsuttogjam őket.

„Maradj velem, Uram, mert közel a veszély, és nincs aki segítsen."

A veszély valóban közel volt, és minthogy a kezemet sem tudtam összekulcsolni, nem tudtam letérdelni, sem ajkamat megmozdítani, hogy fohászt küldjek az Égbe, nem volt, ami a közeledő veszedelmet megállítsa, és az áradat elborított. Életem értelme, elvesztett szerelmem, megtépázott reményeim, megcsúfolt hitem mind ott kavarogtak a szennyes forgatagban. Lehetetlen elmondani, mit szenvedtem abban az órában. A víz lelkemig ért, belesüllyedtem a mocsárba, nem volt hol megvetnem lábamat, a hullámok összecsaptak fejem fölött.

HUSZONHETEDIK FEJEZET

Valamikor késő délután fölültem és körülnéztem, láttam, hogy erősen alkonyodik.

„Mit csináljak?” - kérdeztem magamtól.

De a felelet, amelyet józan eszem adott a kérdésre: „Azonnal távozzál Thornfieldből!” - olyan szigorú, olyan félelmetes volt, hogy befogtam a fülemet. Nem bírtam elviselni ezeket a kegyetlen szavakat. Az, hogy nem vagyok többé Edward Rochester menyasszonya, a legkevésbé sem fájt. Hogy föl kellett ébrednem a gyönyörű álomból, és hogy az élet sötét és hideg lett, borzasztó ugyan, de elviselhető. De azt, hogy rögtön és örökre el kell válnom tőle, nem bírom elviselni.

Aztán bensőmben egy hang mégis azt súgta, hogy meg kell tennem, és meg fogom tenni. Viaskodtam magammal: gyenge akartam lenni, hogy megmeneküljek a további szenvedések szörnyű útjától, de a zsarnokká vált lelkiismeret torkon ragadta a szenvedélyt, gúnyosan megmondta neki, hogy gyönge lábával éppen hogy belegázolt a mocsárba, s megesküdött, hogy vaskezével a kín feneketlen mélységébe fogja taszítani.

- Hát akkor vigyenek el innen! - kiáltottam. - Segítsen valaki!

„Nem segít senki, magadnak kell elszakadnod innen! Magadnak kell fél szemedet kivájnod, fél karodat levágnod, szívedet átdöfnöd!”

Felugrottam, rettegve a magánytól, amely ilyen könyörtelen bíró, rettegve a csendtől, amely ilyen irgalmatlan szavakkal telt meg. Fejem szédült, émelyegtem az izgalomtól, csak most jutott eszembe, hogy egész nap egy falatot sem ettem, és egy kortyot sem ittam, nem is reggeliztem. És most hirtelen szívembe nyilallt az is, hogy egész nap felém sem nézett senki. Senkinek nem jutott eszébe megkérdezni, hogy vagyok, vagy üzenni, hogy menjek le. Még Adèle sem kopogott be, Mrs. Fairfax sem keresett. Régi igazság, hogy a barátok elhagyják azt, akit a szerencse elhagy, erre gondoltam, mikor félretoltam a reteszt, és kiléptem a folyosóra.

Megbotlottam valamiben, mondom, szédültem, nem láttam tisztán, lábam remegett. Elestem, de nem zuhantam le, egy kinyújtott kar megfogott. Felnéztem: Mr. Rochester ott ült egy széken, szobám ajtaja előtt.

- Végre! - mondta. - Mióta várok magára! Hiába hallgatóztam, semmiféle mozgás vagy sírás nem hallatszott ki. Ha még öt percig tart ez a halotti csend, fölfeszítem a zárat, mint valami betörő. Tehát elbújt előlem! Bezárkózott a szobájába, és egyedül gyötrődött. Jobban szerettem volna, ha heves szemrehányásokkal áraszt el. Maga szenvedélyes természet, nagy jelenetre voltam elkészülve. Azt hittem, zokogni fog, de reméltem, hogy az én vállamon zokogja el bánatát, és nem az érzéketlen padló vagy egy átázott zsebkendő issza be könnyeit. De mit beszélek! Hiszen maga nem is sírt. Az arca sápadt, és a tekintete fénytelen, de könnynek semmi nyoma. Talán vérkönnyeket sírt a szíve?... Egyetlen szemrehányó szava sincs, Jane? Egyetlen keserű, vádló szava? Semmit nem mond, ami fáj, ami felkorbácsolja a szenvedélyt? Csak ül itt nyugodtan, és fásult, fáradt tekintettel néz rám... Én nem akartam magának fájdalmat okozni, Jane. Az az ember, aki úgy dédelgette a báránykáját, mintha édesgyermeke lenne, aki a tenyeréből etette, és a poharából itatta a kis állatot - ha az az ember véletlenül megöli kedvencét, nem fájhatott volna jobban a szíve, mint az enyém. Meg tud nekem bocsátani, Jane?

Abban a szempillantásban megbocsátottam neki. Olyan bűnbánó volt a hangja, olyan mély bánat tükröződött a szemében, olyan férfias szilárdsággal beszélt, és amellett egész magatartása olyan változatlan szerelemről tanúskodott, hogy rögtön megbocsátottam neki mindent, de nem külső jelekkel, nem szavakkal, csak a szívem mélyén.

- Ugye tudja, hogy aljas gazember vagyok, Jane? - kérdezte szomorúan, mert bizonyára nem tudta mire vélni hallgatásomat, amely pedig nem volt szándékos. Gyönge voltam, azért nem beszéltem.

- Igen, uram.

- Akkor hát miért nem mondja meg kereken? Ne kíméljen, Jane.

- Képtelen vagyok beszélni. Fáradt vagyok és gyönge. Kérek egy pohár vizet.

Nagyot sóhajtott, egészen megrázkódott belé, aztán a karjában levitt a földszintre. Először azt sem tudtam, melyik szobába vitt, csak homályosan láttam mindent. Aztán egyszerre a tűz jóleső melegét éreztem. Mert bár nyár volt, a szobám dermesztően hidegre hűlt ki. Bort itatott velem, ettől kicsit magamhoz tértem, aztán ettem is valamit, amit elém tett, és egyszerre jobban éreztem magam. A könyvtárban voltunk, én az ő karosszékében ültem, ő közvetlenül mellettem. „Milyen jó lenne, ha most nagyobb fájdalom nélkül meg lehetne halni - gondoltam. - Akkor nem magamnak kellene összetörnöm a szívemet azzal, hogy elválok tőle.”

A józan ész azt mondja, hogy el kell válnom tőle, de nem akarom, nem tudom elhagyni.

- Jobban érzi magát, Jane?

- Sokkal jobban, uram. Majdnem teljesen jól.

- Igyék még egy kis bort, Jane.

Szót fogadtam. Akkor letette a poharat az asztalra, elém állt, és figyelmesen nézett rám. Egyszerre elfordult, s valami szenvedélyes felhördüléssel fel-alá kezdett száguldani a szobában. Majd visszajött, fölém hajolt, mintha meg akarna csókolni. Ezt már nem szabad, soha többé, gondoltam, elfordítottam az arcomat, és eltoltam magamtól.

- Mit jelentsen ez? - kiáltott fel. - Persze, már tudom: nem hajlandó megcsókolni Bertha Mason férjét. Azt gondolja, nincs jogom más asszonyt ölelgetni.

- Nekem nincs jogom az ön ölelésére, uram.

- Miért, Jane? Nem akarom a felelettel fárasztani, majd én felelek maga helyett. Azért, ugye, mert már van feleségem?

- Igen.

- Ha így gondolkozik, akkor maga szörnyű véleménnyel lehet rólam. Azt hiszi, hogy utolsó gazember vagyok, feslett életű csirkefogó, aki szerelmet színlelve, tudatosan kelepcébe csalta magát, hogy megfossza tisztességétől és önbecsülésétől. Látom, nem tud mit mondani erre, egyrészt mert olyan gyönge, hogy még a lélegzetvétel is fárasztja, másrészt mert nem tudja rászánni magát, hogy vádoljon és gonosznak tartson. És különben is, ha egyszer beszélni kezdene, megindulna a könnyek árja. Maga nem akar vitatkozni, veszekedni, jelenetet rendezni; úgy gondolja, hogy a szavaknak semmi értelme, itt *cselekedni* kell. Ismerem magát, Jane. Várom, hogy mit fog cselekedni.

- Ön ellen semmit - mondtam. Hangom olyan bizonytalan volt, hogy minél rövidebbre kellett fognom a mondatot.

- De azért az én felfogásom szerint mégis tönkre akar tenni engem. Mint házasembert kerülni fog, kitér az utamból. Az előbb már azt sem engedte, hogy megcsókoljam. Idegennek tekint; úgy akar élni ebben a házban, mint Adèle nevelőnője. Ha valaha egy kedves szót szólnék magához, ha magában egy pillanatra ismét feléledne a régi barátság, azt fogja mondani: „Ez az ember a szeretőjévé akart tenni engem. Nem lehetek eléggé fagyos és kemény vele szemben." És azonnal jégcsappá és kővé dermed majd.

Megpróbáltam parancsolni a hangomnak, hogy ne remegjen, és így feleltem:

- Minden megváltozott körülöttem, uram. Nekem is meg kell változnom, ehhez nem fér kétség. És hogy az érzelem hullámzásait s az emlékekből és képzettársításokból adódó vívódást elkerüljük, arra csak egy mód van: Adèle mellé új nevelőnőt kell fogadni.

- Adèle-t úgyis intézetbe adom, ezt már elhatároztam. Nem is akarom magát emlékekkel gyötörni, azért nem is maradhat ebben az elátkozott házban. Thornfield Hall gyűlöletes kripta, az eleven halál fészke, maga a pokol, azzal az egy valóságos ördöggel, aki egymaga fölér egy egész légió képzeletbelivel. Nem, Jane, nem engedem, hogy itt maradjon, és én sem maradok itt. Megbocsáthatatlan bűnt követtem el már azzal, hogy magát egyáltalán idehoztam, holott tisztában voltam a helyzettel. Minden erőmmel igyekeztem titkolni a kastély átkát, már akkor is, amikor még nem ismertem magát. Már csak azért is titkolnom kellett, mert Adèle soha nem kapott volna nevelőnőt, ha kitudódik, milyen lakója van Thornfieldnek. Arra sem tudtam rászánni magam, hogy máshol helyezzem el, pedig van egy régi házam, Ferndean Manor, még ennél is eldugottabb, ott biztonságban lehetett volna. Lelkiismeretem nem engedte, hogy oda szállíttassam, mert az a ház az erdő közepén van, falai nedvesek, ott hamar elpusztult volna a szerencsétlen. De én még közvetve sem akartam gyilkosa lenni annak, akit pedig minden csepp véremmel gyűlölök.

Az, hogy eltitkoltam maga előtt az őrült asszony jelenlétét, körülbelül olyan volt, mintha egy gyermeket, kendővel letakarva, a mérges leheletű *upas*-fa alá fektetnék; a fa a levegőt is megmérgezi maga körül. De most lezárom Thornfield Hallt, beszögezem a főbejáratot, és bedeszkáztatom az ablakokat. Évi kétszáz fontot adok Mrs. Poole-nak, hogy maradjon itt a *feleségemmel,* ahogyan maga azt a szörnyű némbert nevezi. Grace a pénzért sokra képes, és idehozathatja a fiát is, a Grimsby Elmegyógyintézet portását, hogy ne legyen egyedül, ha a *feleségemre* rájön a téboly, és esetleg megint fel akarja gyújtani valakinek az ágyát, meg akar harapni vagy agyon akar szúrni valakit.

- Ne beszéljen ilyen könyörtelen hangon arról a szerencsétlen asszonyról - szóltam közbe. - Kegyetlenség ilyen gyűlölettel, ilyen gyilkos gúnnyal beszélni róla. Utóvégre ő nem tehet róla, hogy őrült.

- Jane drágám, édes kicsikém - így fogom szólítani, mert nem tudom másképp -, maga nem tudja, mit beszél. Megint ferdén ítél meg engem. Nem azért gyűlölöm azt az asszonyt, mert megbolondult. Azt hiszi, ha megőrülne, magát is gyűlölném?

- Bizony, azt hiszem.

- Akkor hát téved, és egyáltalán nem ismer engem, sejtelme sincs arról, hogy én mennyire tudok szeretni. Magának minden porcikája drága nekem, s mindennemű bajban, betegségben éppen ilyen drága lenne. Ha agya elhomályosulna, azért éppen így szeretném; ha dühöngene, nem adnék kényszerzubbonyt magára, hanem karommal fognám át. Ha vad dühvel rám vetné magát, mint ez az asszony ma reggel, én akkor is átölelném, érintése még akkor is gyönyörűséget jelentene nekem. Nem fordulnék el undorral magától, mint attól az asszonytól; nyugodt óráiban nem is engednék ápolót közelébe, magam őrizném. Végtelen gyöngédséggel venném körül, még ha egy mosolyt sem kapnék cserébe, akkor is, és soha el nem unnám a

szemébe nézni, akkor sem, ha nem ismerne meg többé. De miért beszélek erről? Hiszen azt kezdtem mondani, hogy elviszem magát Thornfieldből. Amint tudja, útra készen állunk: holnap indulunk. Csak arra kérem, hogy még ezt az egy éjszakát töltse Thornfield fedele alatt. Aztán örökre búcsút mondunk ezeknek a gyötrelmeknek és borzalmaknak. Van egy házam, ahol biztonságban leszünk. Oda nem jönnek utánunk ezek a gyűlöletes emlékek, ott még a gonoszság és a rágalom sem talál ránk.

- Adèle-t vigye magával, uram. Ő nagyon kellemes társaság lesz.

- Mit beszél, Jane? Hisz megmondtam, hogy Adèle-t intézetbe adom. És különben is mit kezdenék egy gyerekkel? Méghozzá nem is az én gyerekem, egy francia táncosnő fattyúja! Miért akarja Adèle-t rám sózni? Miért mondja, hogy Adèle kellemes társaság lesz számomra?

- Arról beszélt, hogy egy csendes helyre akar visszavonulni. A csend és a magány unalmas. Magának mindenesetre unalmas lenne.

- Magány! Magány! - visszhangozta ingerülten. - Úgy látszik, nem beszéltem elég világosan. Miért nem akar megérteni, Jane? Maga lesz az, aki megosztja velem a magányt. Nem érti?

Megráztam a fejem. Amilyen izgatott volt Mr. Rochester, még ehhez a néma tiltakozáshoz is bizonyos fokú bátorság kellett. Nagy léptekkel fel-alá járt a szobában; most egyszerre megállt, mintha gyökeret vert volna a lába. Hosszan és keményen nézett rám. Elfordítottam a tekintetemet, a tüzet bámultam, igyekeztem uralkodni magamon, és nyugodtan viselkedni.

- Most jön a zökkenő - szólalt meg végre, szelídebben, mint vártam. - Idáig simán lehetett le-gombolyítani a selyemszálat, de tudtam, hogy előbb-utóbb jön a csomó. Itt van. Kezdődik a bonyodalom, a tehetetlenség, a végeláthatatlan huzakodás. Ó, ha Sámson erejének egy töredéke szorult volna belém, hogy széttéphetném ezt a csomót, mint valami kócot!

Megint föl-alá kezdett járkálni, de megint csak megállt, ezúttal közvetlenül előttem.

- Jane! Hát nem lehet magával okosan beszélni? - Fölém hajolt, ajka csaknem a fülemet érintette. - Mert ha nem lehet, akkor kénytelen leszek erőszakhoz folyamodni.

Hangja rekedt volt, tekintete olyan emberé, aki mindenre elszánta magát, és éppen valami jóvátehetetlen őrültséget készül elkövetni. Én láttam ezt rajta, és tudtam, hogy minden perc drága. Nem is egy perc, egy másodperc állott rendelkezésemre, hogy megfékezzem. Ha csak egy mozdulattal elárulom, hogy félek, vagy éppen iszonyodom tőle: mindkettőnk sorsa örökre meg lett volna pecsételve. De nem féltem, egyáltalán nem féltem. Valahogy úgy éreztem, hogy a hatalom az én kezemben van, és ez erőt adott. Válságos pillanat volt, de izgalmasan érdekes. Talán az indián érezheti ilyenformán magát, mikor csónakjával átsiklik a veszedelmes örvény fölött. Megfogtam ökölbe szorított kezét, meglazítottam görcsösen egybefonódó ujjait, és szelíden mondtam: - Üljön le. Addig beszélgetünk, ameddig kedve tartja. Meghallgatok mindent, amit mondani akar, akkor is, ha nem a józan ész diktálta szavait.

Leült, de gondoskodtam róla, hogy ne jusson azonnal szóhoz. Már régóta küszködtem a könnyeimmel, nem akartam sírni, mert tudtam, hogy az nem tetszenék neki. Most azonban szabad folyást engedtem könnyeimnek. Ha bosszantja a sírás, annál jobb. Alaposan kisírtam magam.

Mikor megszólalt, könyörgött, hogy nyugodjam már meg.

- Hogyan lehetnék nyugodt, mikor látom, hogy magában forr az indulat?

- De nem azért, mert haragszom, Jane, hanem azért, mert túlságosan szeretem magát. És a maga sápadt arcocskája olyan kegyetlenül kemény volt, nem bírtam elviselni. No, törölje le a könnyeit.

Szelídebb hangjából arra következtettem, hogy észre tért, és lassan én is megnyugodtam. Kísérletet tett, hogy fejét vállamon pihentesse, de ezt nem engedtem meg. Akkor az ölébe akart vonni, ez ellen is tiltakoztam.

- Jane, Jane! - szólalt meg olyan keserű fájdalommal, hogy minden idegszálam beleremegett. - Hát nem szeret engem? Csak a rangom, a vagyonom vonzotta? És most, hogy nem lehetek a férje, úgy undorodik az érintésemtől, mint egy majomtól vagy egy varangyos békától?

Nagyon fájt, hogy így vélekedik rólam, de mit tehettem, vagy mondhattam volna? Talán helyesebb, ha semmit sem mondok, és semmit sem teszek, de annyira bántott a lelkiismeret, amiért ilyen fájdalmat okoztam neki, hogy mégis jobbnak láttam, ha balzsamot csöpögtetek a sebre.

- Szeretem magát - feleltem. - Jobban szeretem, mint valaha. De ezt a szerelmet most már titkolni kell. Ez az utolsó alkalom, hogy beszélek róla.

- Utolsó alkalom, Jane! Hát azt képzeli, hogy egy fedél alatt élhet velem, naponta láthat, és ilyen hideg és megközelíthetetlen tud maradni? Ha egyszer szeret?

- Nem, uram, ezt egy pillanatig sem hittem. Azért csak egy kivezető utat látok, de maga dühös lesz, ha megmondom, hogy mi az.

- Csak mondja, Jane! Ha én dühöngök, magának ott van fegyverül a sírás.

- El kell válnunk egymástól, Mr. Rochester.

- Mennyi időre, Jane? Néhány percre, amíg a haját rendbe hozza, mert kissé kócos, és amíg az arcát megmossa, mert úgy ég, mintha lázas lenne.

- Adèle-től és Thornfieldtől is el kell szakadnom, és öntől: mindörökre. Idegen környezetben, idegen arcok között kell új életet kezdenem.

- Természetesen. Én is azt mondom, hogy új környezetben új életet kell kezdenie. De tőlem elszakadnia őrültség lenne: nem gondolhatta komolyan, vagy rosszul fejezte ki magát. Ami az új életet illeti, úgy lesz - én nem vagyok házas; maga lesz a feleségem, névleg is és a valóságban is. Csak magához tartozom, amíg élünk. Elviszem magát Dél-Franciaországba; van egy fehérre meszelt villám a Földközi-tenger partján. Ott biztonságban, boldogan és ártatlanul élhet. Ne féljen attól, hogy tőrbe csalom, és a szeretőmmé akarom tenni. Miért rázza a fejét, Jane? Legyen esze, az istenért, mert különben megint dühös leszek.

Hangja, keze máris remegett; orrlyukai kitágultak, szeme villámokat szórt. De azért én még tovább mertem beszélni.

- A felesége él, uram. Ezt a tényt ma reggel maga is elismerte. Ha kívánságát teljesíteném, mégiscsak a szeretője lennék, akárhogyan próbálja is szépíteni a dolgot.

- Jane, maga megfeledkezik arról, hogy én heves vérmérsékletű ember vagyok; türelmetlen, indulatos, zabolátlan. Mindkettőnk érdekében tapintsa meg a pulzusomat - és vigyázzon!

Felgyűrte a kabátja ujját, és odanyújtotta nekem a csuklóját. Arca, ajka elvértelenedett, hamuszürkévé vált. Kétségbeestem. Tudtam, hogy kegyetlenség ennyire felizgatni; de arról, hogy engedjek neki, szó sem lehetett. Azt tettem, amit az emberek kétségbeejtő helyzetekben ösztönösen tenni szoktak: Istenhez fordultam.

- Istenem segíts! - szaladt ki önkéntelenül a számon.

- Tisztára bolond vagyok! - kiáltott fel hirtelen Mr. Rochester. - Egyre azt hangoztatom, hogy nem vagyok házas, és nem magyarázom meg, hogy miért nem. Elfeledkeztem arról, hogy maga nem ismeri azt az asszonyt, és nem tudja, milyen körülmények között jött létre ez a pokoli házasság. Pedig biztos vagyok benne, hogy ha mindent elmondok, Jane, nekem fog igazat adni. Adja ide a kezét, Jane - hadd érezzem, hogy itt van mellettem -, és néhány szóval megvilágítom a tényállást. Hajlandó meghallgatni?

- Akár órákon át türelmesen hallgatom.

- Nem órákat, csak perceket kérek. Mondja, Jane, hallott maga valaha arról, vagy tudta azt, hogy nem én voltam a család legidősebb fia? Hogy volt egy bátyám is?

- Úgy emlékszem, hogy Mrs. Fairfax említette egyszer.

- És azt is hallotta, hogy apám pénzéhes, zsugori ember volt?

- Hallottam valami ilyesfélét.

- Nos, tehát, apám mindenáron együtt akarta tartani a birtokot; a gondolatát sem bírta elviselni annak, hogy a birtok egy része nekem jusson. Mindent Rowland bátyámra akart hagyni. De azt, hogy egyik fia szegény ember legyen, éppoly kevéssé tudta elviselni, mint a birtok felosztását. Gazdag házasság útján akart gondoskodni rólam. Volt neki egy régi ismerőse, egy Mr. Mason nevű nyugat-indiai ültetvényes és kereskedő; úgy tudta apám, hogy ez a Mason vagyonos ember, nagy birtokai vannak. Utána is járt a dolognak, és kisült, hogy Masonnek egy fia meg egy leánya van, és hogy a leányának harmincezer font hozományt szándékozik adni. Apámnak ennyi elég is volt. Mikor az egyetemet elvégeztem, Jamaicába küldött, hogy megismerkedjem a menyasszonyjelölttel. A hozományról nem esett szó, de azt elmondta apám, hogy Mason kisasszony a legszebb lány egész Spanish Townban, és ebben igaza is volt.

Gyönyörű leány volt Mason kisasszony, olyanféle típus, mint Blanche Ingram; magas, fekete, királynői megjelenésű. A család szívesen fogadott, mert jó családból származom. A lány is kedves volt. Sokszor találkoztam vele társaságban, mindig nagyon elegánsan öltözködött. Négyszemközt nemigen volt alkalmam beszélni vele, de ha együtt voltunk, mindig kitüntetett, a legelőnyösebb oldaláról mutatkozott, s a többi férfi - mind az ő gavallérja - irigyelt engem. A lány szépsége elkápráztatott, felvillanyozott, érzékeimet felkorbácsolta, s minthogy fiatal voltam, éretlen és tapasztalatlan, azt képzeltem, hogy beleszerettem. Nincs olyan boldogság, amelybe az ostoba versengési vágy, s az ifjúság túlfűtött érzékisége, hebehurgyasága és elvakultsága bele ne hajszolna egy fiatalembert. A lány rokonai bátorítottak, a vetélytársak bosszantottak, a lány csábított; egyszóval mielőtt ráeszméltem volna, hogy mi történt, már meg is házasodtam. Ó, hogy szégyellem, hogy megvetem magam, ha erre a házasságra gondolok! Sohasem szerettem, sohasem becsültem, jóformán nem is ismertem azt a lányt. Egyetlen erényt vagy jó tulajdonságot sem sikerült fölfedeznem benne. Nem volt sem szerény, sem jóindulatú, sem őszinte, sem művelt, sem jó modorú - és én, tökfejű, sületlen mamlasz, elvettem feleségül. Ezért a pénzért elvehettem volna a... de bocsánat, nem szabad megfeledkeznem arról, hogy kivel beszélek!

Feleségem anyját sohase láttam; úgy tudtam, már nem él. Mikor a nászútról visszatértünk, kisült, hogy anyósom él, elmegyógyintézetben van. Volt egy fiatalabb fiú is, teljesen gyöngeelméjű. Az idősebbiket maga is ismeri - a családnak ezt az egy tagját nem tudom gyűlölni, mert bárgyú fejében van valami kis érzés; ezt abból láttam, hogy mindig érdeklődött szerencsétlen nővére iránt, meg abból a kutyahűségből, amellyel valamikor hozzám ragaszkodott -, egy szép napon valószínűleg ő is a többiek sorsára fog jutni. Apám és Rowland

bátyám mindezzel tisztában volt, de őket csak a harmincezer font érdekelte, egyéb semmi. Masonékkal együtt összeesküvést szőttek ellenem.

Keserves volt, amikor minderre rájöttem, de a titkolózáson kívül nem róttam volna fel semmit a feleségemnek. Pedig az asszony természete homlokegyenest ellenkezett az enyémmel, ízlése alantas volt, gondolkozásmódja közönséges, látóköre szűk. Nem lehetett vele beszélgetni, mert semmi, ami a hétköznapin túl volt, nem érdekelte. Egyetlen estét, egyetlen órát sem tölthettünk békességben együtt, mert bármilyen témát pendítettem meg, ő nyersen, durván, ostobán, elcsépelt közhelyekkel válaszolt. Csakhamar rá kellett jönnöm, hogy soha nem lesz csendes, rendes háztartásunk, mert olyan szolgáló nincs a földön, aki az ő igazságtalan kitöréseit, állandó szidalmait, egymásnak ellentmondó, képtelen parancsait kibírja. Mondom, minderre nagyon hamar rájöttem, de azért nem tettem neki szemrehányást, uralkodtam magamon, lenyeltem, ami bántott, és még azt a mély ellenszenvet is eltitkoltam, amelyet az asszony iránt éreztem.

Nem akarom az undorító részletekkel untatni, Jane. Maga kevés szóból is ért. Négy évig éltem ezzel az asszonnyal; rettenetes évek voltak. Visszataszító jellemvonásai ijesztő gyorsasággal fejlődtek ki, bűnös hajlamait csak kegyetlenséggel lehetett volna elfojtani, de én nem akartam kegyetlen lenni. Esze csak annyi volt, mint egy csirkének, de ösztönei emberfelettiek és fékezhetetlenek. Mit el nem szenvedtem ezek miatt az ösztönök miatt! Bertha Mason, egy becstelen anyának becstelen leánya, végighurcolt mindazokon a megaláztatásokon, amelyeket csak egy féktelen temperamentumú és szemérmetlen asszony férje ismerhet meg amúgy istenigazában.

Bátyám időközben meghalt, és a negyedik év végén meghalt apám is. Most már gazdag voltam, és mégis nyomorúságosan szegény, mert a törvény és a társadalmi rend értelmében örökre hozzá voltam láncolva a legalávalóbb, a legzüllöttebb nőhöz, akit valaha ismertem. És törvényes úton nem szabadulhattam meg tőle, mert az orvosok már megállapították, hogy feleségem bolond; kicsapongásai, szertelen életmódja időnek előtte kifejlesztették benne az elmebetegség csíráit. Jane, maga ezt nem szívesen hallgatja; látom, hogy valósággal rosszul van. Hagyjam a végét máskorra?

- Nem, csak fejezzük be. Nagyon sajnálom önt, uram, szívemből sajnálom. Minden részvétem az öné.

- A részvét, Jane, sokszor sértő. Attól függ, kitől ered. Az ember sokszor hajlamos a részvétet kereken kikérni magának. De az ilyenfajta bántó részvét csak kemény, önző szívekben fogamzik meg, valami megvetéssel vegyes érzés azok iránt, akik bizonyos megérdemelt szenvedéseken vergődtek át. A maga részvéte, Jane, az a részvét, amely e pillanatban arcán tükröződik, egészen másfajta. Látom, hogy szeme könnyes, érzem, hogy keze remeg, tudom, hogy szíve csordultig tele szánakozással. A maga részvéte, drágám, a szerelem szenvedő szülőanyja: amit most érez irántam, az ennek a fenséges érzelemnek szülési kínja. Elfogadom a részvétét, Jane, hadd szülje meg a szerelmet: tárt karokkal várom.

- Folytassa, kérem. Mit csinált, amikor rájött, hogy a felesége megőrült?

- Közel voltam a végső kétségbeeséshez, Jane. Az önérzetnek egy megmaradt morzsája tartott csak vissza a teljes elzülléstől. A világ szemében már úgyis bemocskolódott a becsületem, de a magamában tisztességes akartam maradni: minden erőmmel távol tartottam magam az asszony bűneinek fertőjétől, és harcoltam őrültségének ártalmas következményei ellen. Sajnos, az én nevemet viselte, és a társadalom azonosított vele. Kénytelen voltam naponta látni és hallgatni őt, azt a levegőt kellett belélegeznem, amelyet ő mérgezett meg. Nem feledkezhettem meg arról sem, hogy egyszer a férje voltam - ó, milyen szörnyű erre gondolnom! -,

mi több, azt is tudtam, hogy amíg ő él, nem vehetek mást feleségül. És bár öt évvel idősebb, mint én - a családja még a korát is meghamisította előttem -, valószínű, hogy elél addig, ameddig én, mert amilyen gyönge az elmebeli állapota, testileg annyira erős. Így tehát huszonhat éves koromban az életem reménytelenül befejeződött.

Egy éjszaka az asszony sikítozására ébredtem. Amióta az orvosok megállapították, hogy bolond, természetesen zárt ajtók mögött tartottuk. Forró nyugat-indiai éjszaka volt; ilyen éjszaka szokta megelőzni a hurrikánokat. Képtelen voltam ágyban maradni; fölkeltem és kinyitottam az ablakot. A kéngőzös levegő nem frissített föl. Moszkitók zümmögtek a szobában, a tenger morajlása úgy hallatszott, mint a földrengés, fekete felhők gyülekeztek az égen, a hold széles tányérral, pirosan szállt le a tengerbe, mint egy tüzes ágyúgolyó; utolsó véres sugarait a viharral vajúdó világra árasztotta. A nyomott légkör és a kísérteties táj fizikailag is erősen hatott rám; az asszony szünet nélkül átkozódott, engem átkozott feneketlen gyűlölettel és milyen szavakkal! - nincs az a hivatásos szajha, aki trágárabb szavakat használ. S bár két szoba választotta el tőlem, mindent hallanom kellett; a nyugat-indiai házak vékony falain minden áthallatszik.

„Ez az élet - mondtam magamban - pokol. Ez a levegő a pokol levegője, ezek a hangok a feneketlen mélység hangjai! Jogom van menekülni, ha lehet. Megszabadulok ettől a halálos gyötrelemtől, ha lelkem elhagyja terhes porhüvelyét. A fanatikusok örök tüzétől nem félek; a jövőbeli állapot nem lehet gyötrelmesebb, mint a jelenlegi. Végzek magammal, és megtérek Istenhez."

Térdepelve fohászkodtam így, egy láda előtt térdepeltem, amelyben töltött pisztolyok voltak. Agyon akartam lőni magam. De csak egy pillanatig. Minthogy nem voltam őrült, a rendkívüli és határtalan kétségbeesés válsága, amelyből a megsemmisülés vágya és terve sarjadt, egy másodperc alatt elmúlt.

Friss európai szélroham száguldott át az óceán fölött, és beözönlött a nyitott ablakon. Kitört a vihar, zuhogott a zápor, mennydörgött, villámlott, a levegő megtisztult. Ekkor született meg bennem az elhatározás. Mialatt ázott kertemnek csöpögő narancsfái, gránátalmái és ananászai között járkáltam, és míg a tündöklő trópusi hajnal fénnyel árasztotta el körülöttem a világot, így érveltem magamban... és most jól figyeljen ide, Jane, mert az isteni bölcsesség volt az, ami ebben az órában megvigasztalt, és megmutatta a helyes utat, amelyet követnem kell.

Enyhe európai szellő suttogott a fölfrissült lombok között, az Atlanti-óceánon fenségesen, szabadon mennydörgött. Kiszáradt, fölperzselődött szívemben friss vér keringett, egész lényem megújulás után áhítozott, lelkem szomjazott a tisztaságra. Úgy éreztem, hogy van remény az újjászületésre. Kertem egyik lugasából a tengert bámultam, a tengert, amely kékebb volt, mint az ég. Túl a tengeren vár rám a régi világ, új lehetőségek bontakoztak ki előttem.

„Eredj - így szólt hozzám a Remény -, térj vissza Európába, ott senki sem tudja, milyen bemocskolt nevet viselsz, sem azt, hogy micsoda piszkos terhet kell hordoznod. A tébolyodott asszonyt magaddal viheted Angliába, kellő óvatossággal és felügyelettel Thornfieldben is elhelyezheted. Azután te szabadon utazhatsz, ahová akarsz és új barátságokat köthetsz. Ez az asszony, aki mellett annyit szenvedtél, aki nevedet beszennyezte, becsületedet sárba taposta, ifjúságodat megmérgezte - ez az asszony nem feleséged, te nem vagy ennek az asszonynak a férje. Ha gondoskodol róla, hogy állapotának megfelelően legyen ellátva, mindent megtettél, amit Isten és az emberiség követelhet tőled. Az asszony nevére, veled való kapcsolatára boríts fátyolt; erről senkivel a világon nem kell beszélned. Helyezd őt biztonságba, kényelembe, egyébbel ne törődj."

Így cselekedtem. Apám és bátyám nem kürtölte világgá házasságomat. Én már a legelső levelemben, amelyben az esküvőről értesítettem őket, lelkükre kötöttem, hogy tartsák titokban házasságomat. Már akkor, túl az első tapasztalatokon, s közelebbről megismerve a családi körülményeket, láttam, hogy mi vár rám, és csakhamar apám is eleget hallott ahhoz, hogy tudja: milyen élettársat választott számomra. Ő maga is pirulni volt kénytelen menye miatt, tehát nemcsak hogy nem dicsekedett a rokonsággal, hanem éppen annyira igyekezett titkolni a kapcsolatot, mint én magam.

Tehát elszállítottam Angliába. Rettenetes utazás volt. Föllélegeztem, amikor végre megérkeztünk Thornfieldbe, és biztonságba helyeztem őt abban a második emeleti szobában, amelynek belső, titkos fülkéje immár tíz év óta olyan, mint egy oroszlánketrec vagy mint egy gonosz szellem barlangja. Nagyon nehezen találtam ápolót melléje. Tökéletesen megbízható valaki kellett, mert dührohamaiban az asszony kétségtelenül kifecsegte titkomat. Másrészt gyakran voltak színjózan napjai, sőt hetei is, ilyenkor reggeltől estig engem ócsárolt. Végre fölfogadtam Grace Poole-t, a Grimsby Elmegyógyintézet egyik ápolónőjét. Egyedül ő meg az orvos - tudja, az a Carter, aki azon a bizonyos éjszakán Mason sebeit bekötözte - tud a titokról. Mrs. Fairfax valószínűleg gyanít valamit, de biztosat nem tudhat. Grace nagyjából megfelelőnek bizonyult; bár van egy gyógyíthatatlan hibája, amelyet terhes foglalkozása fejleszthetett ki benne; szeret inni, és így az asszony, aki ravasz és gonosz, nemegyszer túljár az eszén. Egyszer megkaparintotta azt a kést, amellyel az öccsét összeszurkálta, két ízben pedig elcsente a kulcsot, és éjszaka lelopózott. Amint emlékszik, az első ilyen alkalommal felgyújtotta az ágyamat, a másik alkalommal pedig magánál tett kísérteties látogatást. Hálát adok a Gondviselésnek, hogy vigyázott magára, és hogy tajtékzó dühét a tébolyodott a menyasszonyi fátyol ellen fordította. A fátyol talán a saját esküvőjére emlékeztette. Hogy mi történhetett volna, ha magát támadja meg, arra gondolni sem merek. Ha arra gondolok, hogy az a szörnyeteg, amely ma reggel a torkomnak esett, fekete-vörös arcával galambom fészke fölé hajol, ereimben megfagy a vér...

- És maga mit csinált, mikor őt elhelyezte? Hová ment?

- Hogy én mit csináltam, Jane? Köd előttem, köd utánam. Ma itt voltam, holnap amott. Bebarangoltam egész Európát. Az volt a rögeszmém, hogy keresek egy jó és okos asszonyt, akit szeretni tudnék, ellentétét annak a boszorkánynak, akit Thornfieldben hagytam.

- De hiszen nem házasodhatott meg újra.

- Elhitettem magammal, hogy megházasodhatom, sőt meg is kell házasodnom. Eredetileg nem az volt a szándékom, hogy félrevezessek valakit, mint ahogyan magát félrevezettem. Úgy gondoltam, hogy őszintén feltárom a valót, nyílt ajánlatot teszek, és tervemet teljesen elfogadhatónak találtam. Szabad szeretnem és szerettetnem, és bizonyára rövidesen akad is szeretetre méltó nő, aki megérti helyzetemet, és megajándékoz szívével, annak ellenére, hogy ez az átok ül rajtam.

- És aztán mi történt?

- Mindig mosolyognom kell, ha maga kérdezősködik, Jane. Olyan kerekre nyitja a szemét, mint egy kismadár, és időnként egy-egy nyugtalan mozdulatot tesz, mintha a feleletet nem találná eléggé gyorsnak és készségesnek, és mintha az embernek a szívében akarna olvasni. De mielőtt továbbmennék, mondja meg, mit jelent az az „és aztán?”. Ezt nagyon gyakran kérdezi, és sokszor végeérhetetlen beszélgetések születtek meg a maga „és aztán?”-jaiból, magam sem tudom, hogy miért.

- Nem értem. Hát hogy kérdezzem másképp? Mi történt azután?

- Hát persze. S most mire kíváncsi?

- Arra, hogy talált-e valakit, akit megszeretett, hogy feleségül kérte-e, és mit felelt az illető?

- Arra a kérdésre, hogy találtam-e valakit, akit megszerettem, és feleségül kértem-e őt, felelhetek. De hogy ő mit felelt, az még csak ezután lesz följegyezve a sors könyvében. Tíz hosszú éven át kóboroltam a világban, hol az egyik nagyvárosban éltem, hol a másikban. Olykor Szentpétervároon, gyakrabban Párizsban, néha Rómában, Nápolyban, Firenzében. Minthogy régi, előkelő nevem volt és sok pénzem, megválogathattam társaságomat: minden ajtó kitárult előttem. Női eszményképemet angol, francia, olasz és német arisztokrata hölgyek között kerestem, de hiába. Néha, egy futó pillanatra, úgy tetszett, hogy elfogtam egy tekintetet, megütötte fülemet egy hang, láttam egy arcot, amely álmaim megvalósulását jelezte, de csakhamar rájöttem, hogy tévedtem.

Ne higgye, hogy kívül-belül tökéletes nő után áhítoztam. Nem; csak olyat szerettem volna találni, aki illik hozzám, és aki mindenesetre szöges ellentéte életem megrontójának, a kreol nőnek. De hasztalan kerestem. A sok-sok nő között egyetlenegy sem akadt, akit, ha szabad vagyok, feleségül kértem volna, hiszen már ismertem az össze nem illő felek házasságának kockázatát, borzalmait, gyűlöletességét. A csalódás elkeserített. Szórakozást, feledést kerestem, de a kicsapongó életet az az átkozott nő mindörökre meggyűlöltette velem. Ezt az egyet neki köszönhetem. Minden féktelen szórakozás őt, a nyugat-indiai Messalinát juttatta eszembe, azért kitértem az alkalmak elől is.

De azért nagyon rossz volt egyedül élni. Barátnőket kerestem. Céline Varens volt az első, akibe belebotlottam. Ez is olyan lépés volt, amely miatt az ember megveti önmagát, ha visszagondol rá. Már elmondtam magának, hogy milyen nő volt, és hogy kapcsolatunk hogyan végződött. A francia után egy Giacinta nevű olasz, azután egy Clara nevű német nő következett, mind a kettő feltűnően szép volt. Néhány hét alatt ráuntam a szépségükre. Giacinta ravasz volt és erőszakos, három hónap múlva kiadtam az útját. Clara becsületes és csendes nő volt, de nehézkes, ostoba és érzéketlen, semmiképpen nem felelt meg ízlésemnek. Boldog voltam, hogy egy summa pénz árán szépszerével megszabadultam tőle. De látom az arcán, Jane, hogy nem sokat tart rólam. Ugye, szívtelen, laza erkölcsű fickónak gondol?

- Az biztos, hogy voltam már jobb véleménnyel is magáról. Hogy nem undorodott attól az élettől?! Egyik szerető a másik után, és úgy beszél róluk, mintha ez lenne a világon a legtermészetesebb.

- Úgy is volt. Én ezt az életmódot természetesnek találtam, bár nem szerettem. Nem kívánnék még egyszer úgy élni. Fizetett szeretőt tartani majdnem olyan aljasság, mint rabszolgát tartani. A fizetett szerető rendszerint alantas gondolkodású, s az ilyenekkel való együttélés lealacsonyítja az embert. Gyűlölök visszagondolni arra az időre is, amelyet Céline-nel, Giacintával és Clarával töltöttem együtt.

Éreztem, hogy őszintén beszél, és szavaiból azt a meggyőződést merítettem, hogy ha annyira megfeledkeztem volna magamról és a belém oltott erkölcsi tanításról, hogy - bármilyen ürüggyel, bármiféle mentséggel - utóda lettem volna ezeknek a szerencsétlen teremtéseknek, egyszer énrám is olyan érzéssel gondolna majd vissza, mint fizetett szeretőire. Ezt nem mondtam meg neki, elég volt, hogy éreztem és szívembe vésztem. Ki tudja, nem jön-e még olyan megpróbáltatás, hogy a segítségemre lesz?

- Most miért nem kérdezi, Jane: „és aztán?” Még nem fejeztem be. Nagyon komolyan néz rám, látom, hogy rosszallja, amit elmondtam. Pedig még nem vagyunk készen. Tavaly januárban, minden szeretőmtől megszabadulva, világfájdalmas, elkeseredett hangulatban hazajöttem Angliába. Valami üzleti ügyet kellett elintéznem. A szívem csordultig megtelt megvetéssel az

emberek, de különösen az asszonyok iránt. Már kezdtem azt hinni, hogy értelmes, hűséges, szerető nők csak a mesében vannak.

Egy fagyos téli délutánon útban voltam Thornfield felé. Irtóztam a hazatérés gondolatától is. Tudtam, hogy sivár örömtelenség vár itthon reám. A hayi út egyik mérföldkövén egy kis női alak üldögélt. Olyan közömbösen mentem el mellette, mint a kopár fűzfa mellett. Előérzetem nem súgta meg, hogy sorsdöntő találkozás előtt állok, hogy jövőm irányítója ez a szerény kis figura. Még akkor sem sejtettem semmit, amikor a baleset után odajött hozzám, és fölajánlotta segítségét. Olyan volt, mint egy kis iskolás lány. Vagy mintha egy pintyőke röppent volna a lábam elé, fölajánlván, hogy elvisz engem a szárnyán. Mogorván feleltem a madárkának, de ő nem ijedt meg, makacsul ragaszkodott hozzá, hogy igenis segít rajtam. És segített is.

Mikor rátámaszkodtam a törékeny vállra, hogy lóra szálljak, valami különös, új érzés lopózott szívembe. Szerencsére közben már kiderült, hogy ez a tündérke az én házam lakója, mert különben már akkor megfájdult volna a szívem, hogy el kell eresztenem és el fog tűnni a sövénykerítés mögött, ahonnan előkerült. Aznap este hallottam magát hazajönni, Jane, pedig magának biztosan álmában sem jutott volna eszébe, hogy gondolok magára... Másnap félórán át figyeltem - úgy, hogy maga nem láthatott engem -, hogyan játszik Adèle-lel. Emlékszem, havas eső esett, és nem mehettek ki a szabadba. Én a szobámban ültem, az ajtó nyitva volt; láttam és hallottam mindent. Adèle látszólag lefoglalta figyelmét, de én azt képzeltem, hogy a maga gondolatai valahol másutt járnak. Drága kis Jane-em, olyan türelmes volt a kisleánnyal, sokáig beszélgetett és játszott vele.

Mikor a gyerek végre elment, maga mély álmodozásba merült; lassan föl-alá sétált a folyosón. Olykor, egy-egy ablak mellett elhaladva, megállt, kinézett a hóesésbe, hallgatta a szél üvöltését, aztán továbbsétált, álmodozva. Azt hiszem, kellemes dolgokra gondolt, mert a szeme olykor vidáman csillant meg, és arcán valami szelíd izgalom tükröződött. Mindez nem vallott keserű, epés, kedélybeteg töprengésre. Így szoktak nézni a fiatalok, amikor reményteljes, szép álmokat kergetnek. Mrs. Fairfax hangja riasztotta föl - valamelyik cseléddel beszélt a hallban -, és maga olyan huncutul mosolygott, Jane! A mosolya telve volt bölcsességgel és öngúnnyal, s ezt látszott mondani: „Szép, szép az ábrándozás, de nem szabad elfelejtenem, hogy az én ábrándjaimnak nincs reális alapja. Derűs, bárányfelhős égről, virágos paradicsomról álmodozom, de tudom, hogy nehéz utat kell megjárnom, és sötét viharokra is föl kell készülnöm.” És akkor leszaladt, és kért valami munkát Mrs. Fairfaxtól, a heti kiadások összeadását, vagy más effélét. Én nagyon bosszankodtam, hogy eltűnt a szemem elől.

Türelmetlenül vártam az estét, hogy hívathassam. Nekem a maga lénye szokatlan, teljesen új, ismeretlen volt, szerettem volna a mélyére hatolni, közelebbről megismerni. Emlékszem, szerényen és mégis valahogyan fölényesen lépett be a szobámba. Az öltözéke is furcsa volt, nagyjából olyan, mint most. Mindenfélét kérdeztem magától, rövidesen rájöttem, hogy csupa ellentmondás. Ruhája, megjelenése egyszerű volt, modora olykor kissé szégyenlős. S bár finom volt, azt rögtön láttam, hogy társaságban nemigen forgott. Nagyon félt attól, hogy valami ügyetlenséget, baklövést követ el, hogy előnytelen oldaláról mutatkozik be. De ha kérdeztem valamit: bátran a szemembe nézett, átható és fürkésző tekintettel. És ha keresztkérdéseket intéztem is magához, nyíltan és okosan felelt. Hamarosan megszokott engem. Azt hiszem, megérezte, hogy kölcsönös rokonszenv keletkezett maga és morc, udvariatlan gazdája között. Érdekes volt megfigyelni, hogy már néhány nap múltán milyen könnyedén és fesztelenül csevegett velem. Akármilyen harapós hangulatban voltam is, maga sem csodálkozást, sem félelmet, sem bosszúságot nem mutatott soha. Csak figyelt engem, és néha valami leírhatatlan egyszerű és mégis bölcs bájjal mosolygott rám. Érdeklődésem egyre fokozódott maga iránt. Amit eddig láttam, tapasztaltam, az nagyon tetszett, megelégedéssel töltött el és fölvillany-

ozott. Szerettem volna közelebbről megismerni, és mégis, hosszú időn át távol tartottam magamtól, és ritkán kerestem társaságát. Mint igazi szellemi epikureus, szerettem volna alaposan kiélvezni ennek az új barátságnak a fokozatos kiteljesedését. Meg aztán egy darabig rettenetesen féltem attól, hogy ha bátrabban nyúlok a virágszál után, elhervad, vagy legalábbis sokat veszít üdeségéből. Akkor még nem tudtam, hogy ez nem átmeneti virágzás, hanem egy fölmérhetetlen értékű, drágakőből csiszolt virágékszer.

Aztán az is izgatott, hogy vajon ha én kerülöm magát, fogja-e keresni a társaságomat. De nem kereste. Ki nem mozdult a tanulószobából, ahol olyan csendes volt, akár az íróasztala vagy a festőállványa. Ha véletlenül találkoztunk, futólag üdvözölt, soha meg nem állt. Akkoriban a tekintete mindig olyan elgondolkozó volt, Jane. Nem szomorú, mert szomorúságra nem volt oka, de nem is ujjongóan boldog, mert öröme kevés volt, reménye sem sokkal több. Sokat tűnődtem azon, hogy mit gondol rólam, gondol-e rám egyáltalán. És hogy ezt megtudjam, megint több figyelmet szenteltem magának. A szeme vidáman csillogott, és határozottan élénkebb lett; láttam, hogy szereti az embereket, és hogy alaptermészete nem a komolyság, csak a csendes tanulószoba gondterhes ifjúsága tette ilyen komollyá. Megengedtem magamnak, hogy kedves legyek magához; a kedvességem ellágyította, hangja szelídebb lett. Szerettem hallani, ha a nevemet mondta, olyan hálásan és melegen csengett az ajkán. Ekkoriban különleges örömöt jelentett számomra egy-egy véletlen találkozásunk. Gyönyörködtem zavart, habozó magatartásában: nem tudta, hányadán van velem: hogy a szigorú kenyéradó gazdát akarom-e játszani, vagy a jóindulatú barátot. Már akkor annyira a szívemhez nőtt, hogy nehezemre esett keménynek lenni! Sokszor, amikor kezet nyújtottam magának, olyan sugárzó öröm öntötte el komoly arcocskáját, hogy legjobban szerettem volna azonmód a szívemre szorítani.

- Ne beszéljünk arról, ami elmúlt - vágtam közbe, és lopva megtöröltem könnyes szememet. Kín volt hallgatnom szavait. Tisztában voltam vele, hogy mit kell tennem - mégpedig minél előbb -, és ezek az emlékezések, ezek az őszinte vallomások csak megnehezítették helyzetemet.

- Igaza van, Jane - felelte -, minek a múltat felidézni, mikor a jelen annyival biztosabb, és a jövő annyival derűsebb?

Összerázkódtam. Mennyire téved!

- Most már mindent elmondtam - folytatta. - Félig leírhatatlan szenvedések között, félig sivár magányban töltött ifjú- és férfikor után végre találkoztam valakivel, akit tiszta szívemből szeretni tudtam; találkoztam magával. Maga az én szerelmem, az én jobbik énem, az én őrangyalom, és én minden csöpp véremmel ragaszkodom magához. Maga jó, okos, bájos. Komoly szenvedély ébredt szívemben, s idevonja magát életem központjához és forrásához, egész életemet maga köré sűríti, s tiszta, hatalmas lángba szökve egybeolvaszt kettőnket.

Minthogy ezt éreztem és tudtam, elhatároztam, hogy feleségül veszem. Azt mondani, hogy már van feleségem: üres gúnyolódás. Maga is tudja már, hogy csak rossz szellemem van. Igaz, hiba volt, hogy nem tártam fel őszintén a valót, de annyira féltem a maga jól ismert makacsságától, hogy jobbnak láttam, ha csak akkor szólok, amikor már árkon-bokron túl leszünk. Ez gyávaság volt, tudom. Nemes szívéhez, nagylelkűségéhez kellett volna fordulnom, kiteregetni nyomorúságos életemet, megértetni magával, hogy mennyire éhezem és szomjazom tisztább, emberhez méltóbb élet után. Nem *elhatározásomat* - milyen gyenge szó! - kellett volna emlegetnem, hanem ellenállhatatlan hajlamomat és vágyamat, hogy hűségesen szeressem azt, aki engem hűségesen szeret. És akkor már csak azt kellett volna kérnem, hogy fogadja el hűségeskümet. S maga is esküdjék hűséget, Jane.

Mély csend.

- Miért nem felel, Jane?

Szörnyű megpróbáltatás volt ez. Tüzes vasmarok szorongatta bensőmet. Rettenetes pillanat: sötét, gyötrelmes, égető. Nincs ember, aki azt kívánhatná, hogy jobban szeressék, mint ahogyan engem szeret az, akit én valósággal imádok. És le kell mondanom a szerelemről, nincs más választásom. El kell innen mennem, haladéktalanul!

- Miért nem felel, Jane? Nem érti, hogy mit akarok? Csak ennyit mondjon: „A magáé leszek, Mr. Rochester."

- *Nem* leszek a magáé, Mr. Rochester.

Újabb hosszú hallgatás.

- Jane! - kezdte aztán olyan gyöngéden, hogy majd megszakadt a szívem, és kővé dermesztett a félelem, mert ez a halk, gyöngéd hang az álmából ébredező oroszlán hangja volt. - Azt akarja mondani, Jane, hogy útjaink szétválnak?

- Azt.

- Jane - hozzám hajolt és átölelt -, még most is azt akarja mondani?

- Azt.

- Még most is? - Lágyan megcsókolta homlokomat és az arcomat.

- Most is - feleltem, és kiszakítottam magam karjából.

- Ó, Jane, ez rettenetes. Ez... gonoszság. Ez bűn. Szeretni engem nem volna ilyen nagy bűn.

- Engedelmeskedni magának, igenis, nagy bűn volna.

Arca eltorzult. Fölállt, de még uralkodott magán. Én egy szék hátának támaszkodtam. Remegtem, féltem, de szándékom eltökélt volt.

- Még egy pillanatra, Jane. Próbálja meg elképzelni, micsoda élet vár rám, ha maga elmegy. Magával viszi a boldogságomat. Mi marad nekem? A feleségem közveszélyes őrült; akárha egy hullához küldene a temetőbe. Mihez kezdek, Jane? Hol keressek társat? Hol találhatok egyetlen reménysugarat?

- Tegye azt, amit én teszek. Bízzék Istenben és önmagában. Higgyen a túlvilágban. Remélje, hogy ott majd ismét találkozunk.

- Tehát nem könyörül meg rajtam? Arra ítél, hogy nyomorultul éljek, és még nyomorultabbul haljak meg? - Hangját fenyegetően fölemelte.

- Éljen bűn nélkül, akkor nyugodtan fog meghalni.

- Tehát eltilt a tiszta szerelemtől? Visszataszít a posványba, a szennybe?

- Mr. Rochester: én magának nem kívánok rosszabb sorsot, mint magamnak. Az embernek küzdenie kell itt a földön, nekem éppen úgy, mint magának. Maga hamarabb el fog felejteni engem, mint én magát.

- Tehát azt hiszi: hazudok? A becsületembe gázol! Megmondtam, hogy én képtelen vagyok megváltozni, és maga most az arcomba vágja, hogy egykettőre megváltozom. És micsoda ferde, nyakatekert felfogásra vall a maga viselkedése! Maga szerint kisebb bűn a kétségbe-esésbe kergetni valakit, mint áthágni egy ember alkotta törvényt, holott a törvény áthágásából

senkinek sem származik kára. Magának sem rokonai, sem barátai nincsenek, akik megbotránkoznának azon, hogy együtt él velem.

Ebben igaza volt, és mialatt beszélt, lelkiismeretem és tulajdon józan eszem is ellenem fordult, s azzal vádolt, hogy bűnös vagyok, ha ellenkezem. Majdnem olyan hevesen fogta pártját mindkettő, mint a szerelem. „Könyörülj meg rajta - duruzsolták a fülembe -, gondolj arra, milyen keserves helyzetbe kerül, mennyi veszedelem fenyegeti, ha magára marad. Gondolj makacs és heves természetére, a kétségbeeséssel párosult szertelenségre; vigasztald, csillapítsd, mentsd meg! Szeresd! Mondd meg neki, hogy szereted, és az övé leszel. Ugyan ki törődik *veled* a világon? És kinek ártasz vele, ha megteszed, amit kíván tőled?”

De azért hajthatatlan maradtam. Ha senki más nem törődik is velem, *én* törődöm magammal. Minél társtalanabb, minél magányosabb vagyok, minél kevesebb a jóakaróm, a pártfogóm, annál többre kell becsülnöm önmagamat. Megtartom az isteni törvényt, amelyet az ember szentesített. Meg akarom tartani a parancsot, amelyet még józan koromban kaptam; amikor még nem voltam beszámíthatatlan bolond, mint most vagyok. Törvények, elvek, parancsok nem a nyugodt, kísértésmentes időkre adattak, hanem a mostanihoz hasonló viharok idejére, amikor test és lélek egyaránt fellázad könyörtelen szigorúságuk ellen. S ha mégoly irgalmatlan is a törvény: megszegni nem szabad. Ha tetszésem szerint áthágom vagy kijátszom a törvényt, akkor ugyan mire jó? Én hiszek az isteni parancs sérthetetlenségében, mindig is hittem benne. Ha pillanatnyilag mégis megrendülne a hitem, ez csak azt bizonyítaná, hogy nem vagyok épelméjű. Nem, nem vagyok beszámítható állapotban: ereimben tüzesen száguldoz a vér, s a szívem olyan sebesen dobog, hogy meg sem lehet számlálni dobbanásait. Régi eszményekbe, régi elhatározásokba kell most kapaszkodni: ez az egyetlen mentsváram.

Mr. Rochester leolvasta az arcomról, hogy hajthatatlan vagyok. Dühe nem ismert határt. Lesz, ami lesz, gondolhatta, és odaállt elém. Átfogta a derekamat, és megragadta a karomat. Lángoló tekintete szinte elnyelt. Fizikailag olyan tehetetlen voltam, mint a pernye, amelyet fölkap a szél. De a lelkem még az enyém volt, és ez a tudat biztonságot adott. A léleknek, szerencsére, van egy - sokszor öntudatlan, de hűséges - tolmácsa: a szem. Ráemeltem a szememet, és mialatt felhevült arcába néztem, önkéntelenül felsóhajtottam. Nagyon erősen szorította a karomat, ez fájt, és különben is olyan kimerült voltam, hogy alig álltam a lábamon.

- Hogy lehet valaki ilyen törékeny, és amellett ilyen hajlíthatatlan? - kérdezte fogcsikorgatva. - A dereka olyan a tenyeremben, mint a nádszál. - Alaposan megrázott, mikor ezt mondta. - Két ujjam között szét tudnám morzsolni, de mi hasznom lenne belőle? Hogy néz! Milyen elszántan, milyen kihívóan, milyen megvetően! Ez több, mint bátorság, ez kegyetlen diadal. Akármit csinálok a kalitkájával, nem jutok közelebb ehhez a szépséges, vad teremtéshez. Ha szétszaggatom, eltöröm a börtönét, a fogoly lélek kiszabadul: hiába vennék erőt a házán, az égbe röppen, mielőtt a halandó testet birtokomba vehetném. Én téged akarlak, lélek, a te akaratodat és energiádat, a te erényedet és ártatlanságodat, nem pusztán ezt a törékeny testet. Ha magadtól jönnél, idesimulnál a szívemre; de ha akaratod ellenére ejtelek rabul, akkor kisiklasz a karomból, mint valami lidérc, és eltűnsz, mielőtt illatodat belélegezhetném. Jane, szerelmem, jöjj!

Amikor ezt mondta, elengedett, és csak a szemével esdekelt. A tekintetének sokkal nehezebb volt ellenállni, mint dühös szorításának. De most már igazán ostoba lettem volna, ha engedek. Dühével megbirkóztam; szomorúsága elől menekülnöm kell. Az ajtóhoz léptem.

- Elmegy, Jane?

- Elmegyek, uram.

- Itt hagy?

- Nem tehetek mást.

- Tehát nem akar velem jönni? Nem akar vigasztalóm, megmentőm lenni? Mély szerelmem, vad fájdalmam, esdeklő könyörgésem nem indítja meg?

Micsoda kimondhatatlan fájdalom szólt a hangjából! Milyen nehéz volt azt felelni: „Elmegyek."

- Jane!

- Tessék, Mr. Rochester?

- Vonuljon vissza, nem bánom; de gondoljon arra, milyen lelkiállapotban hagyott itt engem. Menjen föl a szobájába, emlékezzék arra, amit mondtam, vessen egy pillantást szenvedésemre. Gondoljon rám, Jane.

Elfordult, arccal a díványra borult.

- Ó, Jane, egyetlen reményem... szerelmem... életem! - És mély, csukló zokogásban tört ki.

Már az ajtóban voltam, de visszamentem. Visszamentem, éppen olyan határozott léptekkel, mint amilyenekkel elindultam. Letérdeltem melléje, magam felé fordítottam az arcát, megcsókoltam, a haját simogattam.

- Áldja meg az Isten, drága barátom - mondtam. - Óvja meg a Jóisten minden bajtól és rossztól, irányítsa lépteit, vigasztalja magát, jutalmazza meg azért, hogy olyan jó volt hozzám.

- Jane szerelme lett volna az én legszebb jutalmam - felelte. - Nélküle megszakad a szívem. De Jane nem fogja szerelmét megtagadni tőlem, hanem nagylelkűen megajándékoz vele. Ugye, Jane?

A vér megint elborította arcát, szeme villámokat lövellt, felugrott, széttárta két karját, de én kitértem az ölelése elől, és kiszöktem az ajtón.

„Isten veled - mondtam magamban vérző szívvel, és kétségbeesetten tettem hozzá: - Isten veled, mindörökre!" Nem hittem volna, hogy ezen az éjszakán aludni tudok. De mihelyt lehajtottam a fejemet, elnyomott az álom. Gyerekkoromról álmodtam; ott feküdtem a gatesheadi vörös szobában, az éjszaka sötét volt, és én rettenetesen féltem. Ugyanaz a kísérteties fény, amelynek láttára akkor régen elájultam, ma újra megjelent álmomban, felkúszott a falra, és megállt a sötét mennyezet közepén. Fölnéztem a mennyezetre, de akkor már csak olyan homályos volt a fény, mint a hold udvara, s a mennyezet felhőkké változott. Néztem a közeledő kerek fényfoltot, attól féltem, hogy balsorsom van ráírva. Aztán egyszerre előtört a hold a sötét felhők mögül, de úgy, ahogyan a valóságban soha nem szokott előtörni. Előbb egy kéz nyúlt ki, és elhessegette a fekete felhőket. Azután nem a hold jelent meg az égbolton, hanem egy fehér emberi alak, sokáig nézett rám, aztán a lelkemhez szólt, de mérhetetlen messzeségből jött a hangja, és mégis olyan közelről, mintha a szívemben suttogna:

- Menekülj a kísértéstől, leányom!

- Menekülök, anyám!

Ezt feleltem, miután felébredtem ebből a hipnotikus álomból. Még éjszaka volt, de a júliusi éjszakák rövidek, éjfél után rövidesen megvirrad. „Nem lehet elég korán, hogy hozzákezdjek a rám váró feladat megoldásához" - gondoltam magamban. Fölkeltem; öltözködnöm nem kellett, mert az este csak a cipőmet vetettem le. A sötétben is megtaláltam fiókjaimban néhány darab fehérneműt, egy gyűrűt, egy medaliont. Közben kezembe akadt az a gyöngy nyakék is, amelyet Mr. Rochester néhány nappal ezelőtt reám erőszakolt. Ezt otthagytam, ez nem az enyém, ez azé a képzeletbeli menyasszonyé volt, aki szétfoszlott. A többi holmit becso-

magoltam, pénztárcámat zsebre tettem. Húsz shilling volt az egész vagyonom. Felvettem a szalmakalapomat, nyakamba kanyarítottam a kendőmet, s a csomaggal és a cipővel kezemben - a cipőt még nem akartam fölvenni - kilopóztam a szobából.

- Isten áldja meg, kedves jó Mrs. Fairfax! - suttogtam, mikor a szobája előtt elsurrantam. - Isten veled, kis Adèle! - mondtam, a gyermekszoba felé pillantva. Arról szó sem lehetett, hogy bemenjek és megcsókoljam a kislányt. Nagyon kell vigyáznom, hogy zajt ne üssek, mert valaki, akinek jó füle van, valószínűleg hallgatózik.

Mr. Rochester ajtaja előtt is megállás nélkül akartam továbbmenni, de minthogy a szívem dobogása egy pillanatra megállt, a lábam is kénytelen volt megállni. Odabent nem aludtak. A szoba lakója nyugtalanul járkált fel és alá, és mialatt visszafojtott lélegzettel hallgatóztam, nagyokat sóhajtott. Ebben a szobában a mennyország - a földi mennyország - vár rám. Csak be kellene mennem, és annyit mondanom: „Mr. Rochester, én szeretem magát, és amíg élek, nem hagyom el.” Csak ennyit kellene mondanom, és megnyílnék számomra a mennyország.

A szoba lakója nem tudott aludni az éjszaka, és türelmetlenül várja, hogy megvirradjon. Reggel rögtön üzenni fog értem, és akkor megtudja, hogy elmentem. Keresni fog: hiába. Azt fogja gondolni, hogy hűtlenül elhagytam, szerelmét visszautasítottam. Szenvedni fog, talán kétségbe is esik. Igen, erre is gondoltam, és a kezem már mozdult a kilincs felé. De idejében föleszméltem és továbbmentem.

Szomorúan lépegettem; tudtam, mit kell tennem, és gépiesen kerestem meg a konyha mellékajtajának kulcsát. A kenőolajat és a kenőtollat is előkerestem, megolajoztam a kulcsot és a zárat. Aztán ittam egy pohár vizet, és ettem egy falat kenyeret. Valószínűleg sokat kell gyalogolnom, és a tegnapi nap úgyis alaposan kimerített, pedig nem szabad összeroppannom. Hangtalanul motoztam, hangtalanul nyitottam ki és csuktam be az ajtót. Pirkadt. A hatalmas kapuszárnyak persze be voltak zárva, de az egyiken a kis ajtót csak elreteszelték. Sikerült kijutnom. Ezt az ajtót is becsuktam, s ezzel magam mögött tudtam Thornfieldet.

Körülbelül egy mérföldnyire, a réteken túl, országút kanyargott; nem Millcote felé, hanem ellenkező irányban. Ezen az úton még sohasem jártam, de sokszor eltűnődtem azon, hogy vajon hová vezet. Gondolkozásra nem volt idő, nem volt szabad hátranézni, még előre sem! Egyetlen gondolatot sem szabad a múltra vagy a jövőre vesztegetni. A múlt, az olyan csodálatosan szép volt - és olyan halálosan szomorú -, hogy ha csak egyetlen sort elolvasok a múlt teleírt lapjairól, vége a bátorságomnak. A jövő: félelmetes üresség. Ilyen lehetett a világ a vízözön után.

Már jó ideje gyalogoltam, földeket, utakat, sövényeket hagyva el, mikor végre fölkelt a nap. Azt hiszem, szép nyári reggel volt. Cipőmet átáztatta a harmat. De én nem néztem sem a felkelő napra, sem a mosolygó égre, sem az ébredő mezőkre. Akit a vérpadra hurcolnak, az útközben nem tud gyönyörködni a virágokban; az csak a hóhérra és a bárdra gondol, kiomló vérére, az út végén tátongó sírra. Én is csak erre a keserves menekülésre tudtam gondolni, erre a céltalan kóborlásra - és, ó, milyen fájó szívvel gondoltam útközben arra, amit otthagytam! Nem tehettem róla, gondolnom kellett rá, aki most szobája ablakából nézi a napkeltét, és azt reméli, hogy én rövidesen bekopogtatok hozzá, és megmondom, hogy itt maradok, és az övé leszek. Ó, milyen kimondhatatlanul vágytam arra, hogy az övé legyek, mennyire szerettem volna visszafordulni! Még nem lett volna késő, még megkímélhettem volna a kegyetlen csalódástól. Szökésemet még idáig senki sem fedezte föl, ebben biztos voltam. Még visszamehetnék, megvigasztalhatnám, megmenthetném a gyalázattól, talán a végromlástól.

Ó, mennyire féltettem őt a magányosságtól, sokkal jobban, mint magamat! Mintha tüskés nyíl hatolt volna szívembe; nem tudom kihúzni, mert összevissza tépi mellemet, és minden

lépéssel mélyebbre hatol. Madarak éneke szállt az ég felé. A madarak hívek párjukhoz; ők a hű szerelem jelképei. És én? Mi vagyok én? Gyötrelmes szívfájdalmam és az elveimhez való makacs ragaszkodás közepette mélységesen megvetettem önmagamat. Nem töltött el büszkeséggel a tudat, hogy erős maradtam, és önérzetem nem szenvedett csorbát. Megbántottam, megsebeztem, elhagytam azt az embert, akit mindenekfölött szeretek. Ezért gyűlöltem magamat, de visszafordulni mégis képtelen voltam. Azt kell hinnem, hogy Isten vezetett. Hiszen az én akaratomat, az én öntudatomat megbénította a fájdalom. Kétségbeesetten zokogtam útközben, és úgy rohantam, mint egy megszállott. Aztán egyszerre olyan gyöngeség fogott el, hogy lábam felmondta a szolgálatot: orra buktam. Percekig feküdtem a földön, arcomat a nedves fűhöz szorítva. Attól féltem - vagy talán azt reméltem -, hogy ott menten meghalok. De csakhamar magamhoz tértem, egy darabig négykézláb másztam tovább, aztán talpra álltam, és elszántan folytattam utamat.

Mikor végre kiértem az országútra, olyan fáradt voltam, hogy le kellett ülnöm a gyepre, és mialatt ott üldögéltem, kerekek nyikorgását hallottam, és egy kocsit láttam közeledni. Föltápászkodtam és intettem; a kocsi megállt. Megkérdeztem, hová megy; a kocsis egy távoli községet nevezett meg. Biztosan tudtam, hogy Mr. Rochesternek ott nincsenek kapcsolatai. Megkérdeztem az embert, hogy mennyiért vinne el. Harminc shillinget mondott. Azt feleltem, hogy nekem csak húsz shillingem van. Nem baj, mondta, annyiért is elvisz, csak üljek be. A kocsi üres volt. Beszálltam, a kocsis rám csapta az ajtót, és elindultunk.

Szeretném, ha a nyájas olvasó soha nem érezne olyan kínt, amilyet én akkor éreztem. Szeretném, ha szeméből soha nem hullanának olyan égető, szívfacsaró könnyek! Adja Isten, hogy az olvasó soha ne legyen kénytelen olyan reménytelenül könyörögni az Egek Urához, mint amilyen reménytelenül én akkor fohászkodtam. Soha ne kelljen félnie - ahogy nekem kellett -, hogy a Gonosz eszközévé válik valaki számára, akit szeret.

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

Két nap múlt el. Nyári este van; a kocsis egy Whitcross nevű helyen tett le. Azt mondta, húsz shillingért nem vihet tovább, nekem pedig ez a húsz shilling volt minden vagyonom. A kocsi e pillanatban már legalább egy mérföldnyire jár tőlem; egyedül vagyok. Most veszem észre, hogy csomagomat a kocsi zsebében felejtettem, ahová biztonság okából helyeztem. Most már ott is marad, és nekem a világon semmim sincsen.

Whitcross nem város, még csak nem is falu; mindössze egy kőoszlop, amelyet négy országút találkozásánál cövekeltek a földbe. A kőoszlopot fehérre meszelték, biztosan azért, hogy messziről és sötétben is szembetűnő legyen. Négy kar ágazik ki az oszlop tetejéből. A legközelebbi város, amely felé ezek a karok mutatnak, a jelzés szerint tíz mérfödnyire van; a legtávolabbi: több mint húsz mérföldnyire. Ezeknek a városoknak jól ismert nevéből látom, hogy melyik megyébe kerültem. Észak-Anglia középső részében vagyok, hegyekkel körülzárt puszta területen. Jobbra-balra nagy kiterjedésű tőzeges pusztaság, s ezen a mély völgyön túl, amely a lábam alatt húzódik, hullámzó hegyvonulatok. A lakosság nagyon gyér lehet itt; az utak teljesen néptelenek voltak, szélesen, fehéren, elhagyatottan húzódtak észak, dél, kelet és nyugat felé. Minden utat a tőzegbe vágtak, s a hanga vadon terjeszkedett egészen az utak széléig. Véletlenül mégis erre vetődhet egy utas, és én nem akarom, hogy valaki meglásson. Idegenek nyilván csodálkoznának, hogy miért álldogálok itt, az útjelző oszlop mellett, nyilvánvalóan céltalanul és elveszetten. Talán meg is szólítanának, és amit a kérdésekre felelhetek, az olyan hihetetlenül hangzanék, hogy feltétlenül gyanút ébresztene. Pillanatnyilag semmi nem köt az emberi társadalomhoz, remény sem csalogat felebarátaim közé. Aki itt most látna, még részvétet sem érezne irántam. Senkim sincs a világon, csak közös anyánk, a természet. Az ő keblén próbálok megpihenni.

Belegázoltam a hangába. Egy mély vájat felé tartottam, amely a barna tőzegben húzódott. Térdig jártam az ott tenyésző, sötét színű növények között. Követtem a kanyarulatokat, s egy rejtett szögletben mohos gránitsziklára bukkantam. Leültem a szikla alá. Körülöttem magas tőzegfalak, fölülről megvéd a szikla. Afölött már az égbolt van.

Még így is időbe telt, amíg megnyugodtam. Ki tudja, nincs-e a közelben valami félvad csorda, nem cselleng-e vadász vagy vadorzó errefelé? Valahányszor a szélben megzizzent a nád, megrémültem, hogy bika közeledik. Ha madár füttyentett, azt hittem: ember. De aztán, hogy rettegésem alaptalannak bizonyult, az éjszaka mély csöndje megnyugtatott. Idáig még gondolkozni sem mertem, csak figyeltem, hallgatóztam, riadoztam. Most már képes voltam gondolkozni is.

Mihez kezdek? Hová menjek? Ó, ezek a kegyetlen kérdések, hiszen nem kezdhetek semmihez, és nincs hová mennem. Fáradt, remegő lábammal még hosszú utat kell megtennem, amíg csak emberi lakóhely szomszédságába nem érkezem. Hidegszívű jótékonykodástól kell várnom, hogy fedélhez juttasson; kelletlen részvétet kell kikényszerítenem, rideg visszautasítást megkockáztatnom, mielőtt történetemet egyáltalán meghallgatják, arról, hogy segítenek, nem is beszélve.

Megérintettem a tőzegföldet. Száraz volt, és még meleg a nyári nap hevétől. Fölnéztem az égre; tiszta kék volt, a szakadék széle fölött egy csillag hunyorgott. Harmat hullott, de lágyan, szellő sem susogott. A természet kegyes volt hozzám, úgy éreztem, szeret, ha az emberi közösség kivetett is magából. És én, aki az emberektől csak bizalmatlanságot, visszautasítást, sértést várhattam, gyermeki szeretettel csüngtem az anyaföld keblén. Ha máskor nem is, ma

még az ő vendége vagyok, vendége és gyermeke, és pénz nélkül is szállást ad éjszakára. Még volt egy falat kenyerem, azazhogy egy zsemlének a maradványa. Tegnap délben vettem egy zsemlét abban a városban, amelyen éppen keresztüljöttünk; találtam a zsebemben egy kósza pennyt, ez volt az utolsó pénzdarabom. Érett földiszeder mosolygott itt-ott, mint megannyi gyöngyszem a vad bozótban. Szedtem egy marékra valót, és megettem a zsemlével. Kínzó éhségemet ha nem elégítette is ki, kissé csillapította ez a remetének való táplálék. Aztán elmondtam az esti imádságot, és fekvőhelyet kerestem. A szikla mellett sűrű volt a bozót, mikor lefeküdtem, lábamat egészen eltakarta, s mindkét oldalon olyan magasra nőtt, hogy az éjszakai friss levegő alig tudott keresztülhatolni rajta. Kendőmmel takaróztam, párnám egy mohos kis halom volt, és így, legalábbis az éjszaka kezdetén, nem fáztam.

Pihenésem egészen kellemes lehetett volna, ha a szívem nem fáj olyan mérhetetlenül. De a friss seb vérzett és sajgott. Reszkettem Mr. Rochesterért és jövendő sorsáért. Sóvárogva vágytam utána, és bár tudtam, hogy semmit sem tehetek, olyan voltam, mint a rab madár, amely tört szárnyával is szabadulni próbál a kalitkából.

Kínzó gondolataim teljesen kimerítettek. Föltérdeltem. Éjszaka borult a világra, csillagok szikráztak az égen. Csendes, nyugodt éjszaka volt, olyan derűs, hogy elkergette a félelmet. Tudjuk, hogy Isten mindenütt jelen van, de jelenlétét kétségtelenül akkor érezzük leginkább, ha a világmindenség titkai kitárulnak előttünk. Talán az ilyen fellegtelen nyári éjszakákon értjük meg a legvilágosabban Isten végtelenségét, mindenhatóságát. Föltérdeltem, hogy imádkozzam Mr. Rochesterért. Könnyben úszó szemmel néztem föl az égre, és a Tejutat láttam. Arra gondoltam, hogy hány millió bolygóból alakul az égboltnak ez a világos csíkja - és hogy Isten hatalma milyen határtalan. A Mindenható bizonyára nem hagyja elveszni, amit alkotott. Se a Föld nem pusztul el, sem a Földön élő lelkeket nem engedi pusztulni az Úr. Hálaimát rebegtem; az élet forrása egyszersmind a lelkek megmentője is. Mr. Rochester biztonságban van, Isten vigyáz rá. Visszafeküdtem a dombocskára, és csakhamar minden szomorúságról megfeledkezvén, mély álomba merültem.

Másnap reggel azonban sápadtan és rongyosan eljött az ínség. A madárkák már réges-rég kirepültek fészkükből, a méhecskék kora hajnalban, még mielőtt a harmatot felissza a nap, összegyűjtötték a hangamézet, a reggel hosszú árnyékai jócskán megrövidültek, ég és föld napfényben tündöklött, amikor én fölkeltem és körülnéztem.

Milyen csendes, meleg, gyönyörű nyári nap! A tőzegpuszta akár egy aranysivatag. Csupa napfény minden. Bár napfényben és napfényből élhetnék! Gyík surrant el mellettem, a mohos kövön; szorgalmas méhecske zümmögött az édes földiszeder körül. Nem bántam volna, ha abban a szempillantásban gyíkká vagy méhecskévé változom, mert akkor találnék itt elég táplálékot, és fedél után sem kellene néznem. De hát ember vagyok, és egy embernek annyi mindenfélére van szüksége, hogy élhessen. Nem is szabad itt töltenem az időt, mert a sült galamb nem repül az ember szájába. Fölálltam és visszanéztem éjszakai fekvőhelyemre. Amilyen reménytelennek láttam a jövőt, azt kívántam, bár megkönyörült volna rajtam a Teremtő, és magához szólította volna lelkemet, mialatt aludtam. Akkor ez a fáradt test, amelyet a halál megmentett attól, hogy ismét összeütközésbe kerüljön a sorssal, most szép csöndesen átadná magát az enyészetnek, és pora békésen visszatérne a földbe, ahonnan vétetett. Azonban, sajnos, nem így történt. Élek, szenvedek, és vállalnom kell az élettel járó felelősséget. Tovább kell hordozni a terhet, elemi szükségletek kielégítéséről kell gondoskodni, a gyötrelmet el kell viselni. Elindultam.

Visszakanyarodtam Whitcrosshoz, aztán elindultam az egyik úton. A nap már magasan járt az égen, forrón sütött. Sokáig, sokáig gyalogoltam, csak akkor határoztam el, hogy pihenek egy kicsit, amikor már csaknem összeestem a fáradtságtól. Leültem egy kőre, és ellenállás nélkül

átadtam magamat a fásultságnak, mely testemet és lelkemet egyaránt hatalmába kerítette. És ahogy leültem, egyszerre harangszót hallottam.

A hang irányába fordultam, és a festői lankák között, amelyeknek szépségében már vagy egy órája elfelejtettem gyönyörködni, egy kis falut pillantottam meg, és a falu közepén egy tornyot. Jobb felől csupa szántóföld, legelő és erdő volt a táj. A zöld százféle árnyalata, a sárguló gabona, a napfényes rétek között csobogó patak kanyargott. Ahogy kerekek nyikorgását hallván fölnéztem, egy megrakott szekeret láttam fölkapaszkodni a dombra. A szekér mögött két tehén és egy hajcsár ballagott. Itt tehát emberek élnek és dolgoznak. Igyekeznem kell, hogy munkát találjak, és én is arcom verejtékével keressem meg kenyeremet, mint a többi ember.

Körülbelül két óra lehetett, mire beértem a faluba. Egyetlen utcájának végén, egy kis bolt kirakatában néhány zsemlét láttam. Megkívántam a zsemlét; ha egyet megehetnék, talán egy kicsit erőre kapnék. Ha nem ehetem, akkor igazán nem tudom, mi lesz velem. Mihelyt újra embereket láttam magam körül, megszűnt a fásultságom, az élet valamennyire visszatért belém. Szégyenletes dolog lenne, ha itt, a falu közepén, összeesnék az éhségtől. Nincs nálam semmi, amit odaadhatnék egy-két zsemléért cserébe? Számba vettem, miről lehetne szó. Nyakamban van egy kis selyemkendő, kesztyűm is van. Nem tudom, hogy az emberek végszükség esetén mit szoktak csinálni. Azt sem tudhatom, elfogadják-e ezt a kis kendőt vagy a kesztyűt. Valószínűleg nem fogadják el, de próba szerencse.

Beléptem a boltba. Az asszony, aki odabent volt, egy úriasan öltözött nőt - véleménye szerint: hölgyet - látván belépni, udvariasan elém jött. Mivel szolgálhatna? Nagyon szégyelltem magam, képtelen voltam kinyögni az előre megfogalmazott kérdést. Nem mertem felajánlani sem a meglehetősen elviselt kesztyűt, sem a gyűrött selyemkendőt. Éreztem, hogy elutasítana. Csak arra kértem engedelmet, hogy egy kicsit leülhessek, mert nagyon fáradt vagyok. Az asszony bosszankodott, hogy csalódnia kellett a vélt vevőben, és hűvös kényszeredettséggel mutatott a székre. Leroskadtam. Fojtogatott a sírás, de tudatában voltam annak, hogy az ember idegen helyen nem feledkezhetik meg ennyire magáról, tehát uralkodtam magamon. Azt kérdeztem, van-e a faluban varrónő vagy más, kézimunkából élő asszony.

- Van; kettő vagy három. Amennyi kell.

Egy-két percig gondolkoztam. Kényszerhelyzetbe kerültem. Nincs egy fillérem sem. Nincs pártfogóm. Valamit tennem kell. De mit? Hová forduljak? Kihez?

Azt kérdeztem, nem keres-e valaki cselédet a faluban. Tudtával nem, mondta.

- Mivel foglalkoznak az emberek a faluban?

- Sokan gazdálkodnak, sokan Mr. Oliver tűgyárában vagy a fémöntödében dolgoznak.

- Nőket is alkalmaz Mr. Oliver?

- Nem. Az férfimunka.

- És a nők mit csinálnak?

- Nem tudom. Egyik ezt, másik azt. Szegény ember úgy él, ahogy tud.

Láttam, hogy már unja kérdéseimet, és valóban, mi jogon is zaklatom? Szomszédok jöttek az üzletbe; a székre szükség volt. Köszöntem és kijöttem.

Végigmentem az utcán, és közben jobbra-balra, minden házba benéztem, de semmiféle ürügyet nem találtam arra, hogy valamelyikbe benyissak. Körüljártam a falut, vagy egy óra hosszat bolyongtam a határban. Nagyon elfáradtam, és most már komolyan éhes is voltam.

Leültem egy sövény szélén, de egy-két perc múlva megint csak talpon voltam, és kerestem, kerestem legalább valakit, akitől felvilágosítást kérhetnék. Szép kis ház volt a közelben, gyönyörűen ápolt, virágzó kerttel. Megálltam a ház előtt. Mi jogon közeledem én ehhez a fehér ajtóhoz, és mi jogon merem megérinteni a fényes sárgaréz kopogtatót? Miképpen állhatna érdekében e ház lakóinak, hogy segítsenek rajtam? De azért mégis odamentem és bekopogtattam. Szelíd arcú, takarosan öltözött fiatal nő nyitott ajtót. Olyan valakinek a hangján, aki a testi és lelki kimerültség következtében közel van az ájuláshoz - tehát halk és remegő hangon -, megkérdeztem, hogy nem lenne-e szükség szolgálóra.

- Nem - felelte a nő. - Nem tartunk cselédet.

- Nem tudná megmondani, hol kapnék bármiféle munkát? Idegen vagyok itt, semmiféle összeköttetésem nincsen. Munkát szeretnék, mindegy, hogy milyet.

De hát mi köze neki az én dolgomhoz? Milyen gyanúsnak találhatja helyzetemet, történetemet, jellememet! Megrázta a fejét, azt mondta, nagyon sajnálja, hogy nem adhat felvilágosítást, és a fehér ajtó becsukódott, halkan és udvariasan, de én mégis kint rekedtem az utcán. Ha nem csukja be rögtön az ajtót, kértem volna tőle egy darab kenyeret, mert most már jártányi erőm alig volt.

Nem tudtam rászánni magam, hogy még egyszer visszamenjek ebbe a barátságtalan faluba, ahol különben sem remélhettem segítséget. Inkább a közeli erdőbe akartam menekülni. A hűs lombok olyan hívogatóan integettek, olyan rosszul éreztem magam, annyira gyönge voltam, a természet annyira követelte jogait, hogy ösztönöm azt súgta, maradjak az emberi lakóhelyek közelében, hátha kapok valami ennivalót. Mit ér a magány és a pihenés, ha az éhség keselyűje marcangolja testemet?

Hol a házak közelébe merészkedtem, hol eltávolodtam tőlük. Visszariasztott a tudat, hogy nincs jogom kérni, nincs jogom bárkitől is azt követelni, hogy érdeklődjék sorsom iránt. Mialatt éhes, kóbor kutyaként ténferegtem, délután lett. Egy réten keresztülbotorkálva, egyszerre magam előtt láttam a harangtornyot. Arrafelé igyekeztem. A temető mellett, egy kert közepén csinos kis ház állt, valószínűleg a parókia. Eszembe jutott, hogy idegen helyen az emberek a paphoz szoktak fordulni tanácsért és segítségért. A papnak az a hivatása, hogy segítse, legalább tanáccsal, azokat, akik segítséget kérnek. Most szinte úgy éreztem, hogy jogom van bekopogtatni a parókiára. Nekifohászkodtam, és megmaradt erőmet összeszedve, kopogtattam a konyhaajtón. Öregasszony nézett ki.

- Ez a parókia, kérem?

- Igen.

- Itthon van a tiszteletes úr?

- Nincs itthon.

- De rövidesen hazajön?

- Nemigen.

- Messzire ment?

- Nem olyan nagyon messzire, talán három mérföldnyire. Az édesapja hirtelen meghalt. Valószínűleg két hétig odamarad.

- Vannak hölgyek is a házban?

Azt felelte, hogy egyedül van, ő a házvezetőnő. Nem vitt rá a lélek, hogy kenyeret kérjek tőle, pedig már majd összeestem.

Levettem nyakamról a kis selyemkendőt, és megint a zsemlékre gondoltam. Ha csak egy kis száraz kenyérhéjat rághatnék! Csak egy falatot a szájamba vehetnék! Ösztönösen a falu felé fordultam. Megtaláltam a boltot, bementem, s bár a tulajdonoson kívül mások is voltak az üzletben, megkockáztattam a kérdést: - Adna egy zsemlét ezért a kendőért?

Gyanakodva nézett rám, és azt felelte, hogy sohasem szokott csereüzleteket kötni.

Végső kétségbeesésemben egy fél zsemlét kértem a kendőért. Azt mondta, nem, mert mit tudja ő, hogyan jutottam ehhez a kendőhöz.

- A kesztyűmet sem fogadja el?

- Nem. Ugyan mit kezdenék én egy pár kesztyűvel?

Ó, nem kellemes ezekre a részletekre visszaemlékezni. Vannak, akik azt mondják, hogy amikor az embernek jól megy a sora, szívesen idéz fel régi, keserves emlékeket, de én mind a mai napig csak félve nézek vissza a múltba, nem szeretem a testi és lelki gyötrelmeknek azt a kínos korszakát fölelevenítení. Nem haragudtam azokra, akik elutasítottak. Úgy éreztem, nem is várhatok egyebet. Egy rongyos koldus is sokszor gyanús. Egy jól öltözött koldus: mindig. Igaz, hogy én nem alamizsnát kértem, hanem munkát. De hát kinek a kötelessége, hogy munkával lásson el engem? Semmi esetre sem olyan embereké, akik most látnak először, és akik semmit sem tudnak rólam. Ami pedig azt az asszonyt illeti, aki nem akart a kendőért cserébe kenyeret adni, neki is igaza van. Ő is gyanúsnak talált. No de hadd fogjam rövidre, ami még hátravan. Torkig vagyok ezzel a témával.

Alkonyattájt egy tanyaház előtt haladtam el. Az ajtóban ott ült a gazda, és vacsorázott. Sajtos kenyeret evett. Megálltam.

- Kérem szépen, adjon nekem egy darab kenyeret - mondtam könyörögve. - Nagyon éhes vagyok.

Meglepett pillantást vetett rám, de anélkül, hogy egy szót szólt volna, vágott egy vastag karéjt barna cipójából, és ideadta. Azt hiszem, nem nézett koldusnak, hanem csak különc hölgynek, aki megkívánta a barna kenyeret. Mihelyt olyan messzire voltam, hogy nem láthatott, leültem és megettem a kenyeret.

Semmi reményem sem volt arra, hogy fedél alatt tölthetem az éjszakát, tehát az erdőben kerestem menedéket. Nagyon rossz éjszaka volt; a talaj nedves, a levegő hideg, azonkívül sokan jártak-keltek az erdőben, minduntalan más helyet kellett keresnem. Egy pillanatig sem éreztem magamat biztonságban, nem volt nyugtom, és nem is pihenhettem. Reggel felé még esett is, és másnap is egész nap. Ne kívánja a nyájas olvasó, hogy aprólékosan beszámoljak erről a napról. Munkát kerestem, éppúgy, mint tegnap, mindenünnen elküldtek, éppúgy mint tegnap, és éheztem, éppúgy, mint tegnap, de egyszer mégis kaptam valami ételt. Egy kis ház ajtajában egy kislány hideg zabkását kapart ki egy lábasból a disznónak szánt moslék közé.

- Nem adná ezt nekem? - kérdeztem.

A kislány rám meredt.

- Mama! - kiáltotta. - Itt van egy asszony, és azt akarja, hogy adjam oda neki a zabkását.

- Hát add oda neki, kislányom - felelt bentről egy hang. - Add oda neki, ha koldul. A disznóknak van mit enni.

A kislány a markomba öntötte a kihűlt, megkeményedett pépet, és én mohón nyeltem le.

Már erősen sötétedett, amikor megálltam egy magányos ösvény közepén. Már több mint egy órája volt, hogy ezen az úton bandukoltam.

„Nem bírom tovább - mondtam magamban. - Ezt az éjszakát is a szabadban kell töltenem, pedig esik az eső, és a fejemet csak a hideg, átázott földre hajthatom. Nincs más választásom, hiszen nem fogad be senki. Szörnyű ez az éhség, ez a gyöngeség, ez a hideg és ez a vigasztalanság. Ez a teljes reménytelenség. Minden valószínűség szerint nem érem meg a reggelt. Miért is ne békülnék meg a halál gondolatával? Miért ragaszkodom ehhez a nyomorult élethez? Csak azért, mert tudom, vagy hiszem, hogy Mr. Rochester él. Meg aztán beletörődni abba, hogy az ember éhen hal vagy megfagy, nem olyan könnyű. Mindenható Atyám! Könyörülj rajtam! Irgalmazz! Segíts!”

Megüvegesedett tekintetem végigsiklott a sötétedő, ködös tájon. Láttam, hogy a falu alaposan elmaradt mögöttem, nem is látszott belőle semmi, sőt a gabonaföldek is elmaradtak. Különféle keresztutakon és mellékösvényeken át megint a tőzegpusztára érkeztem, és most már csak néhány mező - majdnem olyan gazos és terméketlen, mint a láp, amelytől alig különböztek - választott el a sötétedő domboktól.

„Inkább szeretnék itt meghalni - gondoltam -, mint egy népes utcán. És sokkal jobban szeretném, ha varjak és hollók csipegetnék le csontjaimról a húst - ha ugyan vannak ezen a vidéken hollók -, mintsem hogy a szegényházból a koldusok közös sírjába temessenek.”

A domb felé fordultam tehát. Csak legalább egy odút találnék, ahol lefekhetnék, s ha nem lennék is biztonságban, de legalább kíváncsi szemek nem látnának. Sajnos, sehol nem láttam mélyedést, a föld felszíne egyenletes volt, csak színben változatos. Zöld ott, ahol moha és nád borította, és fekete, ahol a száraz talajból csak bozót nőtt ki. Bár erősen sötétedett, a világosat a sötéttől még meg tudtam különböztetni, ha magukat a színárnyalatokat nem láttam is.

A komor dombokat bámultam, s a hanga szélét, amely beleveszett a legelvadultabb tájba, amikor egy homályos ponton, valahol messze, a tőzegpusztán, fény villant meg. Lidércfény, ez volt az első gondolatom, és azt hittem, továbblebben. De nem; egy helyben maradt, sem nem közeledett, sem nem távolodott. „Mi lehet ez? - kérdeztem magamtól. - Tüzet raktak valahol? - De nem, az sem lehet. Nem nagyobbodik és nem kisebbedik. Gyertyafény is lehetne egy ház ablakában, de ha az, úgysem érem el soha. Nagyon messze van, és ha csak kartávolságnyira lenne is, mit nyernék vele? Ha kopogtatok, úgyis becsapják az ajtót az orrom előtt.”

Leroskadtam ott, ahol álltam, arccal a földre borulva. Jó darabig csendesen feküdtem. Az éjszakai szél végigsöpört a dombon, rajtam, aztán nyöszörögve halt el valahol a távolban. Az eső zuhogott, bőrig áztam, ahogy ott feküdtem. Ha legalább megfagynék - azt mondják, az nem fáj -, nem éreznék semmit. Eleven testem azonban megborzongott a hidegtől, nem is bírtam sokáig, föl kellett állnom.

A fényt még mindig láttam. Homályosan, de állandóan világított az esőfátyolon át. Megpróbáltam továbbmenni. Fáradt lábamat alig vonszoltam, de azért csak mentem a fény után. Rézsút kellett keresztülvágnom a lejtőn, egy mocsaras réten, amely télen bizonyára járhatatlan volt; még most, nyár közepén is alig járható, olyan síkos és lucskos. Kétszer is elestem, de föltápászkodtam és erőt vettem magamon. Az a fény az utolsó reménysugár. El kell jutnom odáig.

Miután az ingoványon keresztülevickéltem, valahol fehérséget láttam magam előtt: út volt, amely egyenesen a fényhez vezetett. Úgy tetszett, hogy a fény kis dombról, fák közül világít - formájukról ítélve fenyőfák lehettek. Közeledvén a célhoz, az én fénypontom eltűnt, valami eltakarta előlem. Kinyújtottam a kezem, hogy megtapogassak valami sötét tömeget - úgy éreztem, alacsony kőfal lehet, fölötte léckerítés, és a kerítésen belül magas, tüskés sövény. Tovább tapogatóztam. Megint valami fehérség világított előttem: egy kapu, olyan kis kertajtóféle,

ahogy hozzáértem, kinyílt. Mellette jobbról-balról valami fekete bokor, magyal lehetett vagy tiszafa.

Mikor az ajtón beléptem, egy ház körvonalai bontakoztak ki előttem. Alacsony, hosszú ház volt, a sötétben feketének látszott. A vezércsillag azonban eltűnt. Teljes sötétség. Vajon lefeküdtek a ház lakói? Attól féltem, lefeküdtek. Az ajtó után tapogatózva befordultam egy sarkon, és erre megint fölvillant a barátságos fény, mégpedig egy icipici rácsos ablak mögül, alig egylábnyira a föld színe fölött. Az ablak, mondom, nagyon kicsi volt, de a repkény vagy valami más kúszónövény, amely a házfalnak ezt a részét borította, annyira benőtte, hogy még kisebbnek látszott. A szűk ablaknyílást fölösleges lett volna redőnnyel vagy függönnyel eltakarni. Ahogy lehajoltam és félrehajlítottam a növényzet indáit, egészen jól beláttam a szobába. Tisztára súrolt, kőpadlós szoba volt; a fal mentén diófa pohárszék állt, a polcokon ónedények, tálak, kancsók sorakoztak, és vörösen verték vissza a kandallóban izzó tőzeghasábok fényét. Óra is volt a szobában, festetlen fenyőfa asztal meg néhány szék. A gyertya, amely az én vezércsillagom volt, az asztalon égett, s világánál egy kissé érdes külsejű, de rendkívül tisztán öltözött idősebb asszony harisnyát kötött. Egyébként nemcsak maga az asszony, hanem körülötte is minden ragyogóan tiszta volt.

A felsorolt tárgyakat csak futólag láttam, nem is volt bennük semmi különös. Sokkal érdekesebb volt az, amit a kandalló közelében, a tűz meleg és rózsás fényében láttam. Két csinos, fiatal hölgy - tetőtől talpig *úrihölgy* mind a kettő - ült, az egyik alacsony hintaszékben, a másik alacsony zsámolyon. Mindketten mély gyászt viseltek, ami meglepően jól illett fehér arcukhoz. Az egyik leány térdén egy nagy, öreg vizsla pihentette hatalmas fejét. A másik leány ölében fekete macska kuporgott.

Furcsa, hogy ebben a szerény konyhában ilyen igazi úrihölgyek üldögélnek. Ugyan kik lehetnek? Az biztos, hogy nem annak az idősebb asszonynak a leányai, aki az asztalnál ül. Az öregasszony paraszti származású, a két nő pedig csupa finomság és kultúra. Soha nem láttam hozzájuk hasonló hölgyeket, mégis, ahogy elnéztem őket, minden arcvonásuk ismerősnek tetszett. Nem mondhatom azt, hogy szépek voltak - ahhoz túlságosan sápadt és komoly volt az arcuk -, ahogy a könyveik fölé hajoltak, szinte szigorúnak látszottak. Egy állványon másik gyertya is égett kettőjük között, s két vastag könyv feküdt a kezük ügyében. Ezeket a könyveket gyakran lapozgatták és összehasonlították tartalmukat a kezükben tartott kisebb könyvekkel. Úgy gondoltam, fordítanak, és a szótárt használják. Olyan néma volt a jelenet, mint valami árnyjáték, s a barátságos helyiséget mintha csak képen látnám. A nagy csendben hallani lehetett a parázs hullását s az óra ketyegését a szoba távoli sarkában, sőt én még az öregasszony kötőtűinek csilingelését is hallani véltem. Így aztán egészen tisztán hallottam, mikor a nagy csöndet megtörte egy hang.

- Hallgass ide, Diana - szólalt meg az egyik ifjú hölgy. - Franz és az öreg Daniel este együtt ülnek, és Franz az álmát meséli el, amelyből rémülten ébredt föl. Hallgass csak ide!

És halkan fölolvasott valamit, amiből egy árva szót sem értettem, mert valami ismeretlen nyelv volt, sem nem francia, sem nem latin. Hogy görög volt-e vagy német, azt nem tudtam.

- Ez szép, ízes - mondta, mikor végigolvasta. - Nagyon élvezem.

A másik leány, aki fölemelte a fejét, hogy jobban figyelhessen az olvasásra, a tűzbe bámulva ismételt egy sort, amit a testvére felolvasott. Jött aztán idő, hogy én is megtanultam az idegen nyelvet, és a könyvet is olvastam. Azért idézem itt azt a sort; bár akkor, amikor először hallottam, olyan volt, mint a pengő réztányér, nem értettem belőle semmit.

„Da trat hervor einer, anzusehen wie die Sternennacht.”[37] Ez igen! Ez költészet! - kiáltott föl, és mély sötét szeme szikrázott. - Tehát egy homályba burkolt, hatalmas arkangyal állt előtte! Ez az egyetlen mondat többet mond, mint százoldalnyi frázis. *„Ich wäge die Gedanken in der Schale meines Zornes und die Werke mit dem Gewicht meines Grimms.”*[38] Nekem ez nagyon tetszik!

Megint elhallgattak mind a ketten.

- Van olyan ország a világon, ahol így beszélnek? - kérdezte az öregasszony, és fölnézett a kötéséről.

- Igen, Hannah, van egy Angliánál sokkal nagyobb ország, ahol csak így beszélnek.

- Nem tudom, hogyan értik meg egymást. És ha maguk odamennének, megértenék, hogy azok mit mondanak?

- Valamit biztosan megértenénk, ha nem is mindent. Nem vagyunk mi olyan okosak, amilyennek maga hisz minket, Hannah. Beszélni egyáltalán nem tudunk németül, és olvasni is csak szótár segítségével.

- És miért tanulnak németül?

- Azért, mert majd egyszer szeretnénk németül tanítani, legalább a nyelv alapjait, ahogyan mondani szokás, és akkor nagyobb fizetést kapnánk, mint most.

- Az lehet, de mára elég volt a tanulásból. Hagyják abba.

- Elég volt, bizony. Én legalábbis nagyon fáradt vagyok. Te nem vagy fáradt, Mary?

- De, halálosan. Végre is nem gyerekjáték tanár nélkül, szótárból tanulni egy idegen nyelvet.

- Különösen egy ilyen nyakatekert nyelvet, amilyen ez a dicsőséges német. Vajon mikor jön haza St. John?

- Most már nemsokára itt lesz, hiszen tíz óra. (Egy kis aranyórát húzott ki övéből.) Ugyancsak zuhog. Legyen szíves, Hannah, kérem, nézze meg a tüzet a nappaliban.

Az asszony felállt, kinyitott egy ajtót, amelyen át homályosan valami folyosót láttam. Aztán hallottam, hogy egy távolabbi szobában megkaparják a tüzet. Hannah visszajött.

- Jaj, gyerekek - mondta. - Úgy fáj a szívem, valahányszor bemegyek abba a szobába. Olyan szomorú az az üres karosszék a sarokban.

Köténye csücskével megtörölte a szemét. A két lány idáig csak komoly volt. Most ők is szomorúak lettek.

- De jobb helyen van, mint mi - folytatta Hannah. - Nem is szabad azt kívánni, bár itt lehetne köztünk. És csendesebb halált sem kívánhatunk senkinek.

- Ugye, azt mondta, Hannah, hogy minket nem is emlegetett? - kérdezte az egyik hölgy.

- Idő sem volt rá, báránykám. Egyet sóhajtott, és vége volt. Előtte való nap egy kicsit gyöngélkedett, de amikor Mr. St. John megkérdezte, hogy ne küldjön-e el a kisasszonyokért,

---

[37] És akkor előlépett az egyik, aki hasonlatos volt a csillagos éjhez. Schiller: *Haramiák.* V. 1. (Déry Tibor fordítása)

[38] ...hadd mérjem le haragom serpenyőjén gondolataitokat, és dühöm súlyával hadd mérjem le műveiteket! Schiller: *Haramiák.* V. 1.

az úr kinevette. Másnap aztán megint a fejét fájlalta - ennek két hete -, és akkor lefeküdt, és nem ébredt fel többé. Mikor a bátyjuk bement hozzá reggel, már majdnem ki is hűlt. Ó, gyerekek, most hogy ő is elment, kihalt a régi fajta, mert maguk meg Mr. St. John egészen másfélék, mint ő volt. Az édesanyjukhoz hasonlítanak, ő is olyan sokat olvasott. Arcra Mary kisasszony tökéletes mása az édesanyjuknak, Diana meg inkább az édesapjához hasonlít.

Amennyire én láttam, a két fiatal hölgy annyira hasonlított egymáshoz, hogy nem tudtam, az öreg cseléd (mert azt már kisütöttem, hogy az öregasszony afféle régi házibútor lehetett) miben fedezhetett fel különbséget. Mind a két lány fehér bőrű volt és karcsú, mind a kettőnek az arca csupa sugárzó értelem. Az egyiknek a haja egy árnyalattal sötétebb volt mint a másiké, s nem fésülködtek egyformán. Mary középen elválasztotta és copfba fonta be világosbarna haját, Diana sötétbarna haja vastag fürtökben omlott a nyakára. Az óra tízet ütött.

- Biztos megéheztek már - mondta Hannah. - Mr. St. John is éhes lesz, mire hazakerül.

Nekiállt, hogy elkészítse a vacsorát. A hölgyek fölálltak, valószínűleg átvonultak a nappaliba. Egészen mostanig olyan éberen figyeltem őket, minden szavuk, minden mozdulatuk annyira érdekelt, hogy a magam nyomorúságáról jóformán el is feledkeztem. Most egyszerre minden eszembe jutott. Az ellentét még vigasztalanabbnak, még kétségbeejtőbbnek mutatta helyzetemet. „Lehetetlen - gondoltam -, lehetetlen, hogy ennek a háznak a lakói megkönyörüljenek rajtam; lehetetlen, hogy higgyenek nekem, lehetetlen, hogy befogadjanak és szállást adjanak éjszakára.” Amint az ajtó után tapogatóztam, és félénken bekopogtattam, különösen ezt az utolsó gondolatot - hogy éjszakára befogadjanak - éreztem képtelenségnek. Hannah kinyitotta az ajtót.

- Mi tetszik? - kérdezte csodálkozva, mikor a kezében tartott gyertya fényénél meglátott.

- Beszélhetnék úrnőivel?

- Mondja meg nekem, hogy mit akar tőlük. Honnan jön?

- Idegen vagyok itt.

- És mit keres itt, ilyen késő este?

- Éjszakai menedéket kérek akár egy ólban vagy istállóban, bárhol, és egy falat kenyeret.

Hannah bizalmatlanul nézett rám. Ettől féltem legjobban: a bizalmatlanságtól.

- Egy darab kenyeret kaphat - mondta némi szünet után. - De egy csavargót nem fogadhatunk be éjszakára. Lehetetlen.

- Engedje meg, hogy beszéljek úrnőivel.

- Nem engedhetem meg. Ők sem tehetnek semmit. Miért kószál ilyenkor? Az nem való.

- De hová menjek, ha elkerget? Mihez kezdjek?

- Tudja azt maga nagyon jól, hogy hová menjen és mit csináljon. Csak valami rosszat ne tegyen. Itt van egy penny, fogja. Most menjen szépen.

- Egy pennyt nem ehetek meg, és nincs erőm továbbmenni. Ne csukja be az ajtót! Az isten szerelmére kérem, ne csukja be az ajtót!

- Be kell csuknom, mert becsap az eső.

- Mondja meg a hölgyeknek... Engedje meg, hogy beszéljek a hölgyekkel...

- A hölgyekkel nem lehet beszélni. Ha maga rendes fehérszemély volna, nem csapna ilyen lármát. Menjen innen.

- Ha elkerget, meghalok.

- Attól nem félek. Inkább attól félek, hogy valami gonosz tervet forgat a fejében. Másképp mért ólálkodik éjnek idején idegen házak tájékán? Ha társai is vannak - betörők vagy más effélék - valahol a közelben, megmondhatja nekik, hogy nemcsak nők laknak ebben a házban. Van itt férfi is, és kutyák is vannak, meg fegyverek is.

A becsületes, de könyörtelen szolgáló itt becsapta az ajtót, és belülről elreteszelte.

„Végem van" - gondoltam. Mérhetetlen fájdalom és kétségbeesés marcangolta a szívemet. Halálosan kimerültem, egyetlen lépést sem tudtam volna tenni. Leroskadtam a vizes küszöbre. Zokogtam, jajgattam, kezemet tördeltem. Hát elérkezett az utolsó órám! Ilyen borzasztó a halál? Így kell elpusztulnom, kitaszítva az emberek közül, teljesen magamra hagyottan! Nemcsak a remény, a hit is elhagyott, szerencsére csak egy pillanatra. A következő pillanatban már így fohászkodtam:

- Meghalok, de hiszek Istenben. Legyen meg az Ő akarata.

Ezeket a szavakat nemcsak gondoltam, hanem ki is mondtam. Minden nyomorúságomat visszagyűrtem a szívembe, s azon erősködtem, hogy ott is maradjon, némán, mozdulatlanul.

- Mindenkinek meg kell halnia - mondta mellettem egy hang. - De nem mindenkinek kell időnek előtte, éhhalállal elpusztulnia.

- Ki az, ki beszél itt? - kérdeztem, megrémülve a váratlan hangtól, mert reményt vagy segítséget már igazán nem vártam. Valaki közeledett - hogy ki vagy mi, azt a koromsötétben és különben is meggyengült szememmel nem láthattam. De az illető hosszan és erősen meghúzta a koppantót.

- Maga az, Mr. St. John? - kiáltott ki Hannah.

- Igen, igen. Nyissa ki gyorsan.

- Jaj, istenem, hogy átázhatott és átfázhatott! Borzalmas idő van. Jöjjön, jöjjön, a húgai már nagyon aggódnak, és mindenféle gyanús népség kuncsorog a ház körül. Egy koldusasszony járt itt az imént - no nézze csak, még most sem ment el, lefeküdt a küszöbre! Keljen föl, hallja-e! Nem szégyelli magát! Takarodjék innen!

- Csendesebben, Hannah! Nekem is lenne egy szavam ehhez az asszonyhoz. Maga teljesítette a kötelességét, amikor kizárta, én pedig most azzal teljesítem a kötelességemet, hogy beeresztem. Itt voltam a közelben, és minden szót hallottam. Véleményem szerint ez egészen különleges eset, meg kell vizsgálnom közelebbről. Keljen föl, fiatalasszony, és menjen be a házba.

Nagy nehezen engedelmeskedtem. Most ott álltam a ragyogóan tiszta konyhában, közvetlenül a tűzhely mellett. Egész testemben remegtem, émelyegtem, és tudtam, hogy külsőm ijesztően csapzott és elvadult. A két hölgy, a bátyjuk, az öregasszony: mindnyájan engem néztek.

- Ki ez a nő, St. John? - kérdezte valamelyikük.

- Nem tudom. Itt találtam az ajtóban.

- Milyen sápadt. - Ezt Hannah mondta.

- Mint a fal vagy mint a halál. Rögtön elesik. Ültessétek le.

Fejem szédült, megtántorodtam, de egy székre estem. Eszméletemnél voltam, bár beszélni még nem tudtam.

- Talán egy kis víz majd magához téríti. Adjon neki vizet, Hannah. De milyen sovány. Csont és bőr. És milyen vértelen!

- Akár egy kísértet.

- Beteg vajon, vagy csak éhes?

- Azt hiszem, éhes. Ez itt tej, Hannah? Adja csak ide. És egy darab kenyeret is kérek.

Diana (megismertem hosszú fürtjeiről, melyek köztem és a tűz között lengtek, mikor fölém hajolt) tört egy falat kenyeret, belemártotta a tejbe, és a szájamhoz emelte. Arca egészen közel volt az enyémhez. Láttam, hogy sajnál, és gyors lélegzésén is részvétet éreztem. Egyszerű szavaiban is balzsamos együttérzés nyilvánult meg. - Próbáljon enni.

- Igen. Próbáljon enni - ismételte szelíden Mary is. Mary levette ázott kalapomat, és megtámasztotta a fejemet. Eleinte lassan, aztán egyre mohóbban ettem.

- Először ne sokat - mondta a bátyjuk. - Ennyi elég.

Elhúzta előlem a kenyeret és a tejet.

- Még egy kicsit, St. John, olyan sóvárogva néz az étel után.

- Most nem, majd később. Próbálj beszélni vele. Kérdezd meg a nevét.

Úgy éreztem, hogy már tudok beszélni.

- Jane Elliottnak hívnak - mondtam.

Már rég elhatároztam, hogy álnevet fogok mondani, nehogy rám találjanak.

- Hol lakik? Vannak rokonai?

Nem feleltem.

- Üzenhetnénk valakinek?

Csak a fejemet ráztam.

- Hogy került ilyen siralmas helyzetbe?

Amióta átléphettem ennek a háznak a küszöbét, és szemtől szembe álltam lakóival, nem éreztem magam többé a társadalom kitaszítottjának, csavargónak. Ahhoz is volt már bátorságom, hogy ne játsszam a koldust, hanem természetesen viselkedjem. Mikor tehát Mr. St. John azt kérdezte, hogyan kerültem ilyen siralmas helyzetbe, rövid szünet után így feleltem: - Ma nem mondhatom el részletesen, uram.

Nem is lett volna erőm a részletes beszámolóhoz.

- De mégis, mit akar tőlem? Mit tehetek magáért?

- Semmit - feleltem.

Hosszabb feleletekre még nem volt erőm. Diana vette át a szót.

- Azt akarja mondani, hogy már megadtuk azt a segítséget, amelyre szüksége volt? És most már megint képes lenne nekivágni az ingoványnak ebben a sötét, hideg éjszakában?

Ránéztem. „Különleges teremtés - gondoltam. - Jó és erős.” Biztató tekintetéből bátorságot merítettem, és mosolyogva mondtam:

- Bízom önökben. Ha gazdátlan, kóbor kutya lennék, tudom, nem kergetnének ki az éjszakába. Nem félek. Csináljanak velem, amit akarnak, csak azt az egyet kérem, hogy ma még mentsenek föl a beszéd alól. Nagyon fáradt vagyok, alig tudok lélegzeni, nehezemre esik beszélni.

Mind a hárman rám néztek, és mind a hárman hallgattak.

- Hannah - szólalt meg végül St. John -, hadd üljön csak itt egyelőre, ne kérdezzen tőle semmit. Tíz perc múlva adja oda neki a maradék tejet és kenyeret. Mary, Diana, gyerünk át a nappaliba és beszéljük meg a dolgot.

Azzal ők visszavonultak. Nemsokára az egyik hölgy - nem tudom, melyik - visszatért. Kellemes bágyadtság fogott el, amint ott ültem a vidáman pattogó tűz mellett. A hölgy halkan mondott valamit Hannah-nak. Nemsokára Hannah segítségével fölkapaszkodtam egy lépcsőn. Vizes ruháimat a szolgáló lehúzta rólam, s lefekhettem egy száraz, meleg ágyba. Hálát adtam Istennek - a leírhatatlan fáradtságon túl valami jóleső, hálás örömet is éreztem és elaludtam.

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

Arra a három napra és éjszakára, amely ez után az éjszaka után következett, csak homályosan emlékszem. Egy-egy érzés még felvillant bennem, de gondolkozni nemigen gondolkoztam, és nem is csináltam semmit. Egy kis szobában, keskeny ágyban feküdtem. Ehhez a keskeny ágyhoz mintha hozzánőttem volna. Olyan mozdulatlanul feküdtem benne, mint egy darab kő, és úgy éreztem, meghalnék, ha föl kellene kelnem. Az idő múlásáról sem vettem tudomást, sem a napszakok váltakozásáról. Mindegy volt, hogy reggel van-e, dél vagy éjszaka. Láttam, hogy néha bejön valaki, néha kimegy; azt is tudtam, ki az. Ha egészen közel voltak az ágyhoz, meg is értettem, amit beszéltek, de felelni nem tudtam. Ajkamat vagy tagjaimat megmozdítani lehetetlenségszámba ment. Hannah volt a leggyakoribb látogatóm, ez nagyon bántott, mert az volt az érzésem, hogy Hannah a pokolba kíván: nem érti, miért vagyok itt, s nem rokonszenvez velem. Napjában egyszer-kétszer Diana és Mary is megjelent a kis szobában. Suttogva beszélgettek az ágyam mellett.

Ilyenféléket mondtak:

- Nagyon jól tettük, hogy befogadtuk.

- Igen. Máskülönben reggel biztosan holtan találtuk volna az ajtó előtt. Vajon mi történt vele, hogy idejutott?

- Nagy megpróbáltatásokon mehetett keresztül. Szegény, sápadt, vézna kis vándor.

- Nem műveletlen, azt a modorából is látni lehet. Kiejtése tiszta, és a levetett holmija, noha sáros és átázott, finom és egyáltalán nem elnyűtt.

- Különös az arca. Csontos és száraz, és nekem mégis tetszik. Ha egészséges s jókedvű, egészen kellemes jelenség lehet.

Soha egy hang nem esett arról, hogy vendégszeretetüket megbánták, sem arról, hogy gyanúsnak vagy ellenszenvesnek találnak.

Megnyugodtam.

Mr. St. John csak egyszer jött föl. Rám nézett, és azt mondta, hogy ez a letargia valami nagy fáradtság és kimerültség következménye. Azt mondta, fölösleges orvost hívatni; a természet a legjobb orvos, az majd meggyógyítja. Azt is mondta, hogy minden idegszálam túl volt feszítve, és az a legfontosabb, hogy alaposan kialudjam magam. Ez nem betegség, s ha egyszer megindul a gyógyulási folyamat, rövidesen talpra fogok állni. Mindezt néhány szóval mondta el, halk, nyugodt hangon, aztán némi szünet után, annak az embernek a hangján, aki nemigen szokott hosszas magyarázattal szolgálni, hozzátette:

- Különös arc. Semmi esetre sem közönséges vagy gonosz.

- Sőt - felelte Diana. - Hogy őszinte legyek, John, én határozottan megszerettem szegénykét. Bár továbbra is segíthetnénk rajta.

- Hát az nem valószínű. Előbb-utóbb kiderül majd, hogy valami úrihölgy, aki összeveszett a családjával, és meggondolatlanul elszökött hazulról. Esetleg abban segíthetünk, hogy kibéküljenek egymással, ha a kisasszony nem túlságosan makacs. De egy-egy arcvonásából arra következtetek, hogy nem könnyű bánni vele. - Néhány pillanatig eltűnődve nézett engem, aztán hozzátette: - Értelmes arc, de egyáltalán nem szép.

- Olyan beteg, St. John.

- Akár beteg, akár egészséges, mindig csúnya lesz. A szépség bája és harmóniája teljesen hiányzik a vonásaiból.

Harmadnapra jobban éreztem magam. A negyedik napon már beszélni is tudtam, felülni, megfordulni, mozogni az ágyban. Délidőben Hannah tejben főtt zabkását és pirítóst hozott. Jó étvággyal ettem, ízlett az étel, nem volt már az a lázas íze, amely idáig minden falatot megmérgezett. Mikor Hannah kiment, aránylag erősnek és mozgékonynak éreztem magam. Untam már a fekvést, és szerettem volna csinálni valamit. „Jó lenne fölkelni - gondoltam. - Igen ám, de mit vegyek föl? Nincs egyebem, mint az átázott, piszkos holmi, amelyben a földön aludtam, és beleestem a mocsárba." Szégyelltem volna jótevőim előtt ilyen öltözékben megjelenni. De erre nem is került sor.

Az ágy mellett egy széken ott volt minden holmim, tisztán és szárazon. Fekete selyemruhám a falra akasztva, a foltok eltűntek belőle, a gyűrődések kivasalva; egészen tűrhető állapotban. Cipőm, harisnyám is tiszta. Mosdótál, víz, szappan is volt a szobában, sőt fésű és kefe is. Hozzáláttam a mosakodáshoz. Nehezen ment, minduntalan pihennem kellett közben, de végre mégis elkészültem. A ruha lógott rajtam, mert erősen lefogytam, de a kendő jótékonyan eltakart, és így tisztán és rendesen felöltözve léphettem ki a szobából. Nyoma sem volt rajtam piszoknak vagy rendetlenségnek, amit úgy gyűlöltem, és amit elviselhetetlenül megalázónak találtam. A korlátba kapaszkodva lementem hát a lépcsőkön, s egy szűk folyosón át a konyhába.

A konyhában frissen sült kenyér illata fogadott, s a kemence áldott meleget árasztott. Hannah kenyeret sütött. Köztudomású, hogy az előítéletet nehéz kigyomlálni, különösen olyan valakinek a szívéből, akinél a talajt nem lazította, nem termékenyítette meg a tanulás, a művelődés. Az ilyen szívben az előítéletek elburjánzanak, mint a gaz a kövek között. Hannah kezdetben hideg és merev volt; újabban mintha egy kicsit fölengedett volna. Most, hogy tisztán és rendesen felöltözve léptem be a konyhába, még mosolygott is.

- Micsoda?! - kiáltott fel. - Fölkelt? Akkor hát jobban van. Üljön oda az én székembe, a kemence mellé.

A hintaszékre mutatott. Leültem. Ő ott sürgött-forgott körülöttem, olykor szeme sarkából egy-egy pillantást vetett rám. Aztán, miután néhány cipót kivett a sütőből, egyszerre felém fordult, és nyíltan megkérdezte: - Mondja: azelőtt is koldult, mielőtt idejött hozzánk?

Egy pillanatra fölháborodtam, de ráeszméltem, hogy megsértődni igazán semmi jogom; természetes, hogy koldusnak nézett. Nyugodtan, de minden szót külön hangsúlyozva feleltem tehát:

- Téved, ha azt hiszi, hogy koldus vagyok. Éppen olyan kevéssé vagyok koldus, mint maga vagy a kisasszonyok.

- Akkor hát nem értem, hogy lehet az, hogy se lakása, se pénze - morogta, némi szünet után.

- Attól, hogy se lakása, se pénze, még nem lesz az ember koldus, legalábbis nem olyan értelemben, mint maga gondolja.

- Tanult? - kérdezte.

- Sokat.

- De iskolába nem járt?

- Nyolc évig voltam intézetben.

Tágra nyitotta szemét.

- Hát akkor hogy lehet az, hogy nem tudja a kenyerét megkeresni?

- Megkerestem a kenyeremet, és Isten segítségével újra meg fogom keresni. Mit csinál azzal az egressel? - kérdeztem, mert egy kosár egrest hozott ki.

- Gyümölcstortát sütök belőle.

- Adja ide, majd én megtisztítom.

- Nem akarom, hogy kifárassza magát.

- Én meg jobban érzem magam, ha csinálhatok valamit. Adja csak ide.

Beleegyezett. Még egy tiszta ruhát is terített a térdemre, nehogy összemaszatoljam magam, mint mondta.

- Nem szokta meg a cselédmunkát, azt a kezéről látom - jegyezte meg. - Talán varrónő?

- Nem találta el. Ne törje azon a fejét, hogy mi voltam. Egyáltalán ne törje rajtam a fejét, inkább mondja meg, mi a neve ennek a háznak.

- Vannak, akik Marsh Endnek hívják, és vannak, akik Moor House-nak.

- És annak az úrnak, aki itt lakik, Mr. St. John a neve?

- Nem, Mr. St. John nem lakik itt, csak látogatóba jött a húgaihoz. Különben a mortoni parókián lakik.

- Morton az a falu, néhány mérföldnyire innen?

- Igen.

- És mi a foglalkozása Mr. St. Johnnak?

- Lelkész.

Az az öreg házvezetőnő jutott eszembe, ott a parókián, aki azt mondta, hogy nincs otthon a gazdája.

- Ez tehát az édesapja lakása volt?

- Igen. Az öreg Mr. Rivers lakott itt azelőtt meg az édesapja, még azelőtt a nagyapja meg a dédapja.

- Akkor hát ennek az úrnak Mr. St. John Rivers a neve?

- Igen. St. John a keresztneve.

- És a húgait Dianának és Marynek hívják?

- Igenis.

- Édesapjuk meghalt?

- Három héttel ezelőtt szélütés érte.

- És az édesanyjuk?

- Édesanyjuk már sok évvel ezelőtt meghalt.

- Maga régóta van a családban?

- Harminc éve. Mind a hármat én dajkáltam.

- Ebből látszik, hogy hűséges és megbízható. Látja, én elismerem ezt, pedig maga nagyon udvariatlan volt; azt mondta, koldus vagyok.

Csodálkozva nézett rám.

- Most már tudom, hogy tévedtem. De annyi csaló van a világon, nem csoda, ha bizalmatlan az ember. Ne tessék haragudni.

- És becsapta az orrom előtt az ajtót - folytattam szigorúan -, és képes lett volna kint hagyni a szabadban egy olyan éjszakán, amelyen a kutyát sem hagyja kint az ember.

- Tudom, hogy ez nem volt szép, de mit csináltam volna? Higgye el, nem magamat féltettem, hanem a gyerekeket. Szegénykék! Rajtam kívül senki sincs, aki gondjukat viselje. Nagyon kell vigyázni.

Néhány perces csend volt.

- Bocsásson meg - kezdte újra az engesztelést.

- Nem lesz olyan könnyű megbocsátani - feleltem. - Nem annyira azért, mert nem akart befogadni éjszakára, és mert csavargónak nézett, hanem mert a szememre vetette, hogy se otthonom, se pénzem. A világ legkülönb emberei között is akadtak olyan koldusszegények, mint én. És ha maga keresztény, akkor nem tarthatja bűnnek a szegénységet.

- Tudom én azt - mondta Hannah. - Mr. St. John is mindig ezt prédikálja. Most már látom, hogy tévedtem, de máris egészen más szemmel nézem magát, mint akkor néztem. Látom, hogy nagyon rendes kis teremtés.

- Jól van, akkor hát megbocsátok. Béküljünk ki.

Lisztes, bütykös kezével erősen megrázta a kezemet, barátságos mosoly derítette föl az arcát, és ettől a perctől kezdve jó barátok voltunk.

Hannah nagyon szeretett beszélni. Mialatt én az egrest szemelgettem, ő meg a tésztát kavarta a tortához, sok mindenfélét elmondott megboldogult gazdáiról és a „gyerekekről", ahogyan a fiatalokat nevezte.

Az öreg Mr. Rivers, mint Hannah mondta, egyszerű ember volt, de tetőtől talpig úr, és nagyon régi családból származott. Marsh End, amióta felépült, a Riversek tulajdona. Hannah szerint a ház lehet vagy kétszáz éves. Szerény házacska, össze sem lehet hasonlítani Mr. Oliver Morton Vale-beli pompás kastélyával. De ő, Hannah, még emlékszik arra az időre, amikor Mr. Oliver apja tűkészítő munkás volt, és a Riversek már akkor is, de már a Henrikek uralkodása idején is nemesemberek voltak, akárki utánanézhet a mortoni egyházközség anyakönyveiben.

- De az öregúr azért nem hordta fenn az orrát - mesélte Hannah. - Olyan volt, mint a többi ember, vadászni szeretett meg gazdálkodni. - Az úrnő egészen más volt. Az folyton olvasott meg tanult; „a gyerekek" reá ütöttek. Soha nem látott ilyen gyerekeket, jóformán attól a perctől kezdve, hogy beszélni tudtak, már tanultak is mind a hárman, és mihelyt felcseperedtek, maguk keresték a kenyerüket. Mr. St. John egyetemre ment, és pap lett. A leányok, mihelyt kikerültek az iskolából, elmentek nevelőnőnek. Ugyanis az édesapjuk néhány évvel ezelőtt sok pénzt veszített, mert nagyobb összeget bízott valakire, aki csődbe jutott. És minthogy nem hagyott vagyont a gyermekeire, a maguk keresetéből kellett úgy-ahogy megélniük. Most már évek óta nem laknak itthon, csak apjuk halálára jöttek haza, de nem sokáig maradhatnak, pedig annyira szeretik a házat és a környéket. Sokáig voltak Londonban és más nagyvárosokban is, de mindig azt mondják, hogy itthon a legszebb és a legjobb. A testvérek nagyon szeretik egymást, soha nem veszekednek. Hannah nem is hiszi, hogy van még egy család, amelynek tagjai ilyen szépen megférnének egymással.

Miután az egrest megszemeltem, azt kérdeztem, hol van most a három testvér.

- Átmentek Mortonba, de fél óra múlva, tea idejére itthon lesznek.

Úgy is volt. A konyhaajtón át jöttek be. Mr. St. John, mikor meglátott, csak meghajolt, és szó nélkül továbbment. A két hölgy megállt. Mary néhány kedves szóval örömének adott kifejezést, hogy ilyen jól érzem magam, és hogy le tudtam jönni. Diana megfogta a kezemet, és fejét csóválta.

- Várnia kellett volna, amíg megengedem, hogy lejöjjön - mondta. - Még mindig nagyon sápadt, olyan sovány! Szegény gyermek. Szegény kislány!

Dianának olyan volt a hangja, mint a galamb turbékolása. A szeme is olyan szép volt, hogy jólesett belenézni. És az arca kimondhatatlanul bájos. Mary arca is értelmes volt, vonásai ugyanolyan szépek, de modora, magatartása, ha kedves volt is, sokkal tartózkodóbb, mint Dianáé. Diana bizonyos fokú tekintélyt tartott; látszott rajta, hogy akarata erős. Én mindig szívesen engedelmeskedtem a tekintélynek, és ha lelkiismeretem vagy önérzetem nem tiltakozott, készséggel meghajoltam az enyémnél erősebb akarat előtt.

- És mi keresnivalója van itt a konyhában? - kérdezte Diana. - Vendégnek nem itt a helye. Mary meg én szívesen üldögélünk néha a konyhában, mert idehaza szeretjük azt tenni, ami jólesik, de maga vendég, maga csak menjen be szépen a nappaliba.

- Én itt nagyon jól érzem magam.

- Azt kötve hiszem. Hannah sürög-forog, és teleszórja magát liszttel.

- Meg aztán ez a nagy meleg sem tesz jót - fűzte hozzá Mary.

- Úgy van - helyeselt Diana. - Jöjjön, fogadjon szót.

Kezemnél fogva fölállított, és átvezetett a nappaliba.

- Ide üljön - mondta, a díványra mutatva. - Mi most levetkőzünk, és elkészítjük a teát. Ez is az itthoni kiváltságok közé tartozik, hogy magunk látjuk el magunkat, ha kedvünk van hozzá vagy ha Hannah kenyeret süt vagy sört főz vagy mos vagy vasal.

Becsukta az ajtót és ott hagyott kettesben Mr. St. Johnnal. Mr. St. John szemben ült, könyv vagy újság volt a kezében. Először a szobát vettem szemügyre, aztán a férfit.

A nappali nagyon egyszerűen berendezett kis szoba volt, de tiszta és csinos, tehát barátságos is. A régimódi székek ragyogtak, a diófa asztal lapja fényes, mint a tükör. A foltos falakon rég elhalt idegen nők és férfiak arcképei. Egy üvegajtós szekrényben néhány könyv és egy régi porcelán készlet. Semmi fölösleges dísz nem volt a szobában - és nem volt egyetlen modern bútordarab sem, kivéve két kézimunkadobozt és egy rózsafából faragott női íróládikát, amelyek oldalt, egy asztalon álltak; minden, a szőnyegeket és a függönyöket is beleértve, gondosan ápolt, de kopott holmi volt.

Mr. St. John olyan csendes volt, mint azok a megfakult képek a falon. Tekintetét mereven a könyv lapjára szegezte, ajka mintha le lett volna pecsételve. Könnyen megfigyelhettem. Ha szobor lett volna, nem élőlény, akkor sem lett volna könnyebb dolgom. Fiatal volt, talán huszonnyolc-harminc éves; magas, karcsú, az arca gyönyörű, nemes metszésű, görögös arc. Klasszikus formájú, egyenes orr, athéni száj és áll. Ritkaság, hogy egy angol arc ennyire megközelíti az antik tökéletességet. Nem csoda, hogy megütközött az én szabálytalan vonásaimon, mikor az ő vonásai ilyen szabályosak. Nagy szeme kék volt, szempillája barna, magas homloka sápadt, mint az elefántcsont. Szőke hajának egy fürtje a homlokába hullott.

Ez a személyleírás úgy hangzik, mintha egy szelíd emberről lenne szó. Pedig Mr. St. Johnt nemcsak hogy szelídnek, de még engedékenynek vagy befolyásolhatónak, sőt még nyugodt

természetűnek sem lehetett mondani. Most is, ahogy látszólag nyugodtan ült a helyén, volt valami az orra, a szája, a szemöldöke körül, ami az én megfigyelésem szerint nyugtalanságra, kemény és türelmetlen természetre vallott. Egyetlen szót sem szólt hozzám, egyetlen tekintetet sem vetett felém, amíg húgai vissza nem jöttek. Diana, amint teakészítés közben ki-be járt, hozott nekem egy kis friss süteményt.

- Egye meg ezt - mondta -, éhes lehet. Hannah azt mondja, hogy reggel óta csak egy kis zabkását evett.

Nem utasítottam vissza a süteményt, mert valóban éhes voltam. Mr. Rivers becsukta a könyvét, odalépett az asztalhoz, leült, és szép kék szemét nyíltan rám emelte. Volt valami keresetlen őszinteség, valami elszánt határozottság a tekintetében; valami, ami arra mutatott, hogy idáig sem véletlenül, hanem szándékosan nem vett tudomást az idegenről.

- Nagyon éhes - mondta.

- Nagyon éhes vagyok, uram.

Mindig így szoktam: ha röviden kérdeznek, ösztönösen röviden felelek, s a nyílt kérdésre nyíltan.

- Szerencse volt, hogy az a kis láz háromnapi böjtölésre kényszerítette. Veszedelmes lett volna, ha mindjárt enged az étvágyának. Most már ehet, bár most se mértéktelenül.

- Remélem, nem sokáig kell az ön kenyerét ennem, uram - hangzott a nagyon ostobán, félszegen és udvariatlanul megfogalmazott válasz.

- Nem - mondta hűvösen. - Mihelyt közli velem családja vagy barátai címét, írunk nekik, hogy vigyék haza.

- Sajnos, semmiféle címet nincs módomban közölni, mert sem otthonom, sem családom nincsen.

Mind a hárman rám néztek, de nem bizalmatlanul. Nem éreztem gyanakvást a tekintetükben, inkább kíváncsiságot. Már tudniillik a hölgyek tekintetében. St. John szeme, bár betű szerinti értelemben kristálytiszta volt, átvitt értelemben kifürkészhetetlen. Mintha inkább arra használná a szemét, hogy mások gondolatait kifürkéssze, nem pedig arra, hogy a saját gondolatait elárulja. S a nyíltságnak és a tartózkodásnak ez a keveredése inkább zavarba hozta az embert, semmint bátorította.

- Azt akarja mondani - kérdezte -, hogy teljesen egyedül áll a világban?

- Azt. Nincs élőlény, akihez bármiféle kötelék fűzne, és nincs olyan ház Angliában, ahol joggal kérhetnék menedéket.

- A maga korában ez roppant különös.

Észrevettem, hogy tekintete a kezemre téved. Összekulcsolt kezem az asztalon pihent. „Mit néz a kezemen?” - gondoltam, de szavai rögtön magyarázattal szolgáltak.

- Nem volt férjnél? Hajadon?

Diana nevetett.

- Hiszen nem lehet több tizenhét vagy tizennyolc évesnél, St. John - mondta.

- Majdnem tizenkilenc vagyok, de nem vagyok asszony.

Éreztem, hogy lángba borul az arcom, mert a házasságra való célzás keserű és felkavaró emlékeket ébresztett bennem. Ők is látták, hogy zavart és izgatott vagyok. Diana és Mary megkönyörültek rajtam, és tekintetüket elfordították égő arcomról, de közömbösebb és

hidegebb természetű bátyjuk továbbra is mereven nézett rám, úgy, hogy kínomban kicsordult szememből a könny.

- Legutóbb hol lakott? - kérdezte St. John.

- Túl sokat kérdezősködöl - mormogta Mary halkan.

St. John azonban az asztalra támaszkodva, átható tekintettel várta a feleletet.

- Hogy hol laktam és kinél, az az én titkom - feleltem határozottan.

- Véleményem szerint joga van elhallgatni, amit nem akar elmondani, akár St. John faggatja, akár másvalaki - jegyezte meg Diana.

- De ha nem tudunk magáról semmit, akkor nem is segíthetünk - mondta St. John. - Magának pedig segítségre van szüksége, nem?

- Igen, uram, szükségem van segítségre, de csak addig, amíg egy nemes lelkű emberbarát hozzá nem segít valami munkához, amelyből meg tudok élni, akár a legegyszerűbb körülmények között.

- Nem tudom, én az vagyok-e, amit nemes lelkű emberbarátnak neveznek, de amennyire tőlem telik, mindenesetre segíteni akarom ennek a tisztességes célnak elérésében. Előbb azonban mondja meg, hogy mit dolgozott idáig, illetve, hogy mihez ért.

Közben megittam a teámat, és ez annyira felfrissített, amennyire egy óriást a bor felfrissített volna. Idegeim lecsillapodtak, és bátran mertem felelni ennek a szigorú fiatal ítélőbírónak.

- Mr. Rivers - mondtam, feléje fordulva, és nyíltan, minden álszégyen nélkül a szeme közé nézve -, maga és testvérei nagy jót tettek velem. A legnagyobbat, amit valaki embertársának tehet: nemeslelkűségükkel az életemet mentették meg. Ezért a jótéteményért mérhetetlen hálával tartozom, önök pedig bizonyos mértékig igényt tarthatnak arra, hogy helyzetemet őszintén feltárjam. Arról a vándorról, akit befogadtak, el fogok mondani annyit, amennyit lelkem békéjének, továbbá a magam és mások erkölcsi és fizikai biztonságának veszélyeztetése nélkül elmondhatok.

Árva vagyok; egy lelkész árvája. Szüleimre nem is emlékszem. Kegyelemkenyéren nőttem fel; egy árvaházban taníttattak. Még az árvaház nevét is megmondom, ahol hat évet mint növendék és két évet mint tanítónő töltöttem. Lowoodi Árvaház, X. megye. Talán hallotta is hírét, Mr. Rivers? Robert Brocklehurst tiszteletes a gondnoka.

- Mr. Brocklehurstnek hallottam a hírét, és az intézetet ismerem.

- Majdnem egy éve, hogy Lowoodból eljöttem, és nevelőnői állást vállaltam. Jó helyet találtam, nagyon meg voltam elégedve. Négy nappal azelőtt, hogy idejöttem, kénytelen voltam otthagyni ezt a helyet. Hogy miért, azt most nem mondhatom meg, nem sok értelme lenne, hogy elmondjam, veszedelmes is lenne, és úgysem hinnék el. Nem az én hibámból kellett eljönnöm. Én éppen olyan ártatlan vagyok, mint maguk hárman. Nyomorúságos helyzetbe kerültem, mert szörnyű katasztrófa kényszerített arra, hogy otthagyjam azt a paradicsomot. Menekülés közben mindössze két dolgot tartottam szem előtt. Mennél gyorsabban és mennél nagyobb titokban! Ezért minden holmimat ott kellett hagynom, csak egy egészen kicsi csomagot hoztam magammal, azt meg a nagy sietségben, és amilyen feldúlt lelkiállapotban voltam, bent felejtettem a kocsiban, amely Whitcrossba hozott. Így kerültem ilyen ágrólszakadtan erre a környékre. Két éjszakát a szabad ég alatt töltöttem, és két napig bolyongtam anélkül, hogy egy küszöböt átléptem volna. Ez alatt az idő alatt mindössze kétszer volt étel a számban. Az éhségtől, a kimerültségtől összeestem, és akkor talált rám Mr. Rivers az ajtó

előtt, akkor mondta, hogy nem szabad éhen halnom, és befogadott a házba. Tudom, mit tettek értem a húgai - mert ha beszélni nem tudtam is, azért nem voltam mindvégig eszméletlen -, és az ő ösztönös, őszinte, szívből jövő jóságukért éppen olyan hálás vagyok, mint az ön evangéliumi könyörületességéért.

- Ne engedd, hogy annyit beszéljen, St. John - mondta Diana, amikor elhallgattam. - Az izgalomtól még óvakodnia kell. Jöjjön, üljön ide a díványra, Elliott kisasszony.

Önkéntelenül összerezzentem, mikor álnevemet hallottam; elfeledkeztem új nevemről. Mr. Rivers, akinek figyelmét semmi nem kerülte el, ezt is észrevette.

- Nem azt mondta, hogy Jane Elliottnak hívják? - kérdezte.

- De igen, azt mondtam. Egyelőre ezen a néven kívánok szerepelni, de ez nem az igazi nevem, és még nem szoktam meg.

- Az igazi nevét nem mondja meg?

- Nem. Rettenetesen félek attól, hogy fölfedeznek, és azért minden nyomot föl akarok égetni magam mögött.

- Igaza van - mondta Diana. - Most hagyd egy kicsit békén, St. John.

De néhány percnyi tűnődés után St. John folytatta a vallatást:

- Nem szeretné hosszasan igénybe venni vendégszeretetünket, nem akar rászorulni a húgaim jóságára, de főként az én *könyörületességemre* - ne gondolja, hogy nem érzékelem a különbséget, de a legkevésbé sem neheztelek érte. Igaza van. Egyszóval minél előbb független szeretne lenni?

- Így van, uram. Hiszen ezt már mondtam is. Mondja meg, mit dolgozzam, vagy hol keressek munkát, egyebet nem is kérek. Mihelyt munkát találok, nem leszek tovább terhükre, szívesen elmegyek a legnyomorúságosabb viskóba is. De *addig* engedjék meg, hogy itt maradhassak, irtózom attól, hogy megint az utcára kerüljek.

- Természetes, hogy itt marad - mondta Diana, és fehér kezével megsimogatta a fejemet.

- Itt marad - ismételte Mary is, magától értetődő őszinteséggel.

- Amint látja, a húgaim örülnek, ha közöttük marad - mondta St. John. - Mint ahogyan örömük telnék abban is, ha egy félig megfagyott kismadarat dédelgethetnének, amely a hideg elől hozzájuk menekült. *Én* inkább azon lennék, hogy minél előbb talpra állítsam, és munkához juttassam. Igyekszem is mindent elkövetni, hogy ez sikerüljön, de a kilátások nem valami kecsegtetőek. Én csak egy szegény vidéki parókia papja vagyok, segíteni csak a legszerényebb eszközökkel tudok. És ha ezeket a szerény eszközöket megveti, akkor keressen más, tekintélyesebb pártfogót.

- Hiszen már mondta, hogy a legszerényebb munkával is megelégszik - felelt helyettem Diana -, és azt is tudod, St. John, hogy nemigen válogathat pártfogókban; meg kell elégednie az ilyen zsémbes emberekkel, amilyen te vagy.

- Elmegyek varrónőnek, elmegyek takarítónőnek, cselédnek, gyereklánynak, ha más munka nem akad - mondtam.

- Rendben van - felelt hűvösen St. John. - Megígérem, hogy segíteni fogok a magam módján, majd ha elérkezettnek látom az időt.

Kezébe vette a könyvet, amelyet tea előtt olvasott. Én nemsokára visszavonultam, mert már úgyis sokáig fent voltam, és sokat beszéltem, többet, mint amennyit erőbeli állapotom megengedett.

HARMINCADIK FEJEZET

Minél inkább megismertem a ház lakóit, annál jobban megszerettem őket. Egy-két nap alatt annyira megerősödtem, hogy már fent lehettem, és néha ki is sétáltam. Dianával és Maryvel sokat beszélgettem, és ha megengedték, segítettem is nekik. Nem először ért ez az öröm az életben, hogy rokon lelkekre találtam: ízlésünk, elveink teljesen megegyeztek.

A könyveket, amelyek őket érdekelték, én is szívesen olvastam; nekem is örömöm telt abban, aminek ők örültek; amit ők helyeseltek, azt én is helyesnek találtam. Szerették otthonukat. Nekem is a szívemhez nőtt a régi kis szürke épület, alacsony tetejével, rácsos ablakaival, omladozó falaival, öreg fenyőfáival, amelyeket elgörbítettek a vad hegyi szelek, borostyánnal benőtt kertjével, ahol tiszafa és magyal sötétlett, s csak a legszívósabb virágok maradtak meg.

Szerették a leányok a bíborpiros tőzeges tájat is, amely házukat körülvette; szerették a völgyet, ahová a kapujuktól kiinduló kavicsos ösvény vezetett, és amely előbb páfrányos partok között kanyargott, aztán elvadult, elgazosodott legelők között, ahol szürke juhnyájak legelésztek bozontos fejű báránykáikkal; szenvedélyesen ragaszkodtak a tájhoz, és én nagyon meg tudtam érteni ezt a ragaszkodást. Engem is lenyűgözött: szememet ellegeltettem a hepehupás vidéken, a hegyek és a völgyek vad tarkaságán, amely mohából, hangából, virágos rétekből, fénylő páfrányból és gránitszirtekből tevődött össze. Az ő szemükkel néztem én is mindent, és a részletek számomra is az öröm tiszta és édes forrásai voltak. A zord északi szél és az enyhe szellő, az esős s a napfényes idő, a napkelte és napnyugta, a holdfényes és a viharos éjszaka reám éppen olyan varázsosan hatott, mint reájuk.

De nemcsak kint a természetben; odabent is megértettük egymást. Mind a ketten többet tanultak és többet olvastak, mint én. Mohó érdeklődéssel követtem a tudásnak azt az ösvényét, amelyet ők már megjártak előttem. Csak úgy faltam a kölcsönkapott könyveket, és milyen jólesett este megbeszélni velük azt, amit napközben olvastam! Gondolataink, véleményeink egymásra találtak; mondom, tökéletesen megértettük egymást.

Ha a triónknak volt kimagasló tagja és vezetője, ez kétségtelenül Diana volt. Fizikailag össze sem lehetett hasonlítani velem; Diana szép volt és erős, és olyan életkedv buzgott benne, hogy nem győztem csodálni, sőt megérteni sem tudtam. Amikor este leültünk beszélgetni, kezdetben én is nagyon élénk voltam, de csakhamar elfáradtam. Ott ültem Diana lábánál, a zsámolyon, térdére hajtottam a fejemet, és hol őt, hol Maryt hallgattam. Ők ketten a végsőkig kimerítették a témát, amelyet én éppen csak hogy érintettem. Diana felajánlotta, hogy németül tanít. Szerettem tőle tanulni; láttam, hogy ő is szereti ezt a szerepet. Ő szívesen tanított, én meg szívesen tanultam. Még inkább összehangolódtunk, és nagyon-nagyon megszerettük egymást. Rájöttek, hogy tudok rajzolni; rajzeszközeiket, festékeiket azonnal rendelkezésemre bocsátották. Ebben az egyben ügyesebb voltam, mint ők, s ez meglepte, elbűvölte őket. Mary képes volt órákon át mellettem ülni, és nézni, hogyan rajzolok, aztán arra kért, tanítsam rajzolni, és tehetséges, értelmes, szorgalmas tanítványnak bizonyult. Olyan jól éreztük magunkat egymás társaságában, hogy észre sem vettük az idő múlását. A napok óráknak tetszettek, a hetek napoknak.

Ami Mr. St. Johnt illeti, az a rokonszenv, amely olyan gyorsan és természetesen keletkezett köztem és húgai között, őreá nem terjedt ki. Ennek egyik oka az is lehetett, hogy ő aránylag ritkán volt otthon. Idejének nagy része a szétszórt népességű parókia betegeinek és szegényeinek látogatásával telt el.

Lelkipásztori teendőinek elvégzésében semmiféle időjárás nem akadályozta. Jó időben, rossz időben egyaránt fogta a kalapját, és apja vén vadászkutyájának, Carlónak társaságában nekivágott. Igazán nem tudom, hogy a szeretet irányította-e munkáját, vagy a kötelesség. Ha nagyon rossz volt az idő, húgai megpróbálták rábeszélni, hogy maradjon otthon. Ilyenkor különös mosollyal, de inkább komolyan, mint vidáman, így felelt:

- Ha már egy szélroham vagy egy kis eső visszatart kisebb kötelességeim teljesítésétől, hogyan készülök elő a jövő nagy feladataira?

Diana és Mary rendesen csak egy sóhajjal felelt erre, aztán néhány pillanatra komor hallgatásba merültek.

Gyakori távollétein kívül még valami volt, ami útjában állt a barátság kibontakozásának. Mr. St. John zárkózott, szórakozott, tépelődő természetnek látszott. Habár papi feladatait buzgón ellátta, s életmódja és szokásai ellen semmiféle kifogás nem lehetett, azért nem sugárzott belőle az a megelégedettség, az a jóleső derű, amely minden igazi kereszténynek és minden nemes szívű emberbarátnak jutalma kell hogy legyen. Gyakran esténként, mikor az ablakban üldögélt, előtte az asztalon a papírjaival, abbahagyta az írást vagy az olvasást, állát a tenyerén nyugtatta, és átadta magát nem tudom miféle gondolatoknak. De hogy a gondolatok nem lehettek nagyon megnyugtatóak, az fel-felvillanó tekintetén és kitágult szemén látszott.

Aztán azt hiszem, hogy a természet az ő számára nem volt olyan kifogyhatatlan tárháza az örömnek, mint húgai számára. Az én jelenlétemben csak egyszer, egyetlenegyszer beszélt a táj szépségéről s otthonának sötét, ódon falairól; de ekkor is inkább szomorú volt a hangja, mint vidám. És soha nem ment sétálni a séta kedvéért, hogy élvezze a megnyugtató csendet, és soha nem talált gyönyörűséget a látványban, amely eléje tárult.

Amilyen zárkózott volt, ahhoz is idő kellett, hogy szellemi képességeiről méltó fogalmat alkossak. Hogy mi van a lelkében, arról akkor szereztem némi halvány fogalmat, amikor egyszer a mortoni templomban prédikálni hallottam. Bár el tudnám mondani, mit prédikált, de erre képtelen vagyok. Még a beszéd hatásáról sem tudok híven beszámolni.

Nyugodtan kezdődött, s ami a hangot, a hanghordozást illeti, mindvégig nyugodt is maradt. Mélyen átérzett, de szigorúan fegyelmezett lelkesedés szólt a szépen tagolt szavakból. Sűrített, visszafojtott, féken tartott erő dobogtatta meg a szíveket, ejtette ámulatba az elméket, de nem érzékenyített el senkit. Valami keserűség áradt a beszédből, a vigasztaló szelídség teljesen hiányzott belőle. Kálvin tanítására utalt szigorúan - kiválasztásra, predesztinációra, megpróbáltatásokra -, és minden szava ítéletként hangzott. Amikor véget ért a prédikáció, ahelyett, hogy megkönnyebbültem volna, kimondhatatlan szomorúság fogott el, mert úgy éreztem - nem tudom, másoknak is ez volt-e a benyomásuk, vagy csak nekem -, úgy éreztem, hogy a szónok nem az élő vizek tiszta forrásából merített, hanem a csalódások és kielégíthetetlen vágyak, nyugtalanító sóvárgások zavaros vizéből. Biztos voltam benne, hogy St. John Rivers feddhetetlen életű, lelkiismeretes, buzgó pap, de még nem találta meg azt a lelki békét, amely minden megértés alapja. Éppen olyan kevéssé találta meg ezt a lelki békét, mint én, aki titokban még mindig leomlott bálványomat és az elvesztett paradicsomot sirattam. Ha nem beszéltem is erről, a közelmúlt eseményei állandóan az eszemben jártak, és könyörtelenül zsarnokoskodtak fölöttem.

Közben eltelt egy hónap. Dianának és Marynek nemsokára vissza kell térnie abba az egészen más életbe, amely Dél-Angliának valamelyik nyüzsgő és divatos városában várja őket. Mind a ketten nevelőnők voltak, szerény alkalmazottak olyan úri családoknál, amelyeknek gazdag és gőgös tagjai nem keresték és nem méltányolták lelkük kincseit, csak megszerzett tudásukat

értékelték, mint ahogyan a szakácsnőben is csak azt nézték, hogy jól tudjon főzni, a komornában pedig, hogy ügyesen kiszolgálja őket.

Mr. St. John még idáig egy szót sem szólt az ígért állásról, pedig már égetően sürgős lett volna, hogy akadjon számomra valami. Egy reggel, mikor néhány percet kettesben maradtam vele a nappaliban, odamerészkedtem az ablakfülkéhez, mely egy asztallal és egy székkel az ő dolgozószobájának számított. Elhatároztam, hogy megkérdezem, mi lesz, bár azt sem tudtam, hogyan fogalmazzam meg a kérdést, mert az ilyen zárkózott természetű emberek esetében nagyon nehéz megtörni a jeget. Ő azonban segített rajtam, mert ő kezdett beszélni.

- Ugye, kérdezni akar valamit? - nézett fel rám, mikor közeledtem asztalához.

- Igen. Szeretném megkérdezni, nem hallott-e valami olyanféle munkáról, amelyet én is el tudnék végezni.

- Már három héttel ezelőtt kitaláltam valamit, de minthogy szemmel láthatólag olyan jól érzi magát itt közöttünk, és a húgaim is megszerették, nem akartam megzavarni a kellemes együttest addig, amíg az ő távozásuk szükségessé nem teszi a maga elhelyezkedését is.

- Úgy tudom, ők három nap múlva utaznak.

- Igen. És ha ők elutaznak, én hazamegyek a mortoni parókiára. Hannah velem jön, és ezt az öreg házat lezárjuk.

Vártam egy kicsit, remélvén, hogy többet is mond. De úgy láttam, a gondolatai már megint másfelé kalandoztak. Megfeledkezett rólam. Kénytelen voltam eszébe juttatni a rám nézve annyira fontos ügyet.

- Milyen munkát talált nekem, Mr. Rivers? Remélem, a halasztás következtében nem vált tárgytalanná?

- Ó, dehogy. Kettőnkön áll a vásár, másnak nincs beleszólása.

Megint elhallgatott, mintha nem szívesen folytatná. Türelmetlen lettem, s ezt egy-két ideges mozdulattal s az arcára szögezett, sürgető tekintettel érthetőbben és kevesebb fáradsággal adtam tudtára, mint ahogyan szavakkal tehettem volna.

- Ne nagyon örüljön neki - mondta. - Először is őszintén meg kell mondanom, hogy előnyös vagy csak megfelelő állást sem tudok ajánlani. Mielőtt tehát áttérek a részletekre, szögezzük le, kérem, hogy ha én segítek magán, az csak olyan, mint amikor vak vezet világtalant. Szegény ember vagyok. Mire apám adósságait kifizetem, az apai örökségből nem marad egyéb, mint ez az omladozó ház, az a néhány rokkant fenyőfa meg ez a darab tőzegföld, s a tiszafák és a magyalbokrok a ház előtt. Azonkívül én egy névtelen senki vagyok. Családunk régi ugyan, de a három élő Rivers közül kettő idegenek között kénytelen megkeresni kenyerét, a harmadik pedig idegennek tekinti magát szülőföldjén, nemcsak életében, hanem halálában is. Én alig várom azt a napot, amelyen lelkem kiszabadul porhüvelyéből, és amikor annak a küzdő egyháznak a feje, amelynek én legalázatosabb tagja vagyok, így szól hozzám: „Kelj föl, és kövess!”

St. John most úgy beszélt, mint ahogyan prédikált: mély, nyugodt hangon, sápadtan, de csillogó szemmel.

- És minthogy névtelen, szegény ember vagyok, csak egyszerű, szegényes foglalkozást ajánlhatok. Az is lehet, hogy megalázónak fogja tartani - mert most már látom, hogy maga úgynevezett úri élethez szokott, ízlése is kifinomodott, és a társaság, amelyben forgott, legalábbis az intelligencia körébe tartozik -, de az én véleményem szerint semmiféle foglalkozás nem lehet

megalázó, amelynek az a célja, hogy jobbá tegye az embereket. Azt találom, hogy minél keményebb és elhanyagoltabb a talaj, melyet a keresztény munkásnak meg kell művelnie, minél kisebb a jutalom érte, annál nagyobb a megtiszteltetés. Ilyen esetben a keresztény földművesre az úttörő sorsa vár, s az evangélium első úttörői az apostolok voltak, vezérük pedig maga Jézus, a Megváltó.

- No és? - nógattam, mert megint elhallgatott. - Folytassa.

Mielőtt folytatta volna, rám nézett. Azt hiszem, úgy olvasott az arcomban, mintha nyomtatott szöveget olvasna. Hogy mit olvasott ki vonásaimból, azt részben közölte velem a továbbiakban:

- Azt hiszem, elfogadja az állást, amelyet fölajánlok - mondta -, de nem hiszem, hogy sokáig megtartja, ahogy én sem tudnám örökké betölteni egy angol vidéki lelkész korlátozott és korlátozó, csendes, eldugott hivatalát, mert a maga természetében is megvan egy eleme a nyugtalanságnak, csakúgy, mint az enyémben, noha másfajta eleme.

- Beszéljen tovább - sürgettem, mert már megint elhallgatott.

- Beszélek; és mindjárt hallani fogja, hogy milyen szegényes, milyen alantas állásról van szó. Most, hogy apám meghalt, és a magam ura vagyok, nem akarok sokáig Mortonban maradni. Valószínűleg egy éven belül elmegyek innen, de amíg itt vagyok, mindent meg akarok tenni a falu érdekében. Mortonnak, amikor két évvel ezelőtt idejöttem, nem volt iskolája, a szegények gyermekei nem tanulhattak. Nyitottam egy iskolát fiúk számára, most leányok számára is akarok nyitni egyet. Béreltem egy épületet erre a célra; van benne egy kétszobás lakás is a tanítónő számára. A tanítónő fizetése évi harminc font lesz; a lakás egy Oliver nevű hölgy jóvoltából már be is van rendezve, nagyon egyszerűen, de megfelelően. Oliver kisasszony egyházközségem egyetlen gazdag emberének leánya. Mr. Olivernek vasöntödéje és tűgyára van odalent a völgyben. Az említett hölgy fizeti egy árvaházi növendék taníttatását és ruházását, ennek fejében a kisleány köteles segíteni a tanítónőnek olyan házi munkák elvégzésében, amelyekhez a tanítónő elfoglaltsága miatt nem jut hozzá. Vállalná ezt a tanítónői állást?

Meglehetősen sietve tette fel a kérdést. Azt hiszem, el volt rá készülve, hogy méltatlankodón és megvetően visszautasítom az ajánlatot. Nem ismervén gondolataimat és érzelmeimet, ha sejtett is valamit, nem tudhatta, hogyan fogom fel a dolgot. Hát az biztos, hogy nem valami fényes állás, de - menedék, és erre vágytam leginkább: biztos menedékre. Nehéz munka lesz, de egy nevelőnői álláshoz viszonyítva: független. Nem kell idegeneket szolgálnom - ettől nagyon féltem -, és végre is tisztességes, nem lealázó foglalkozás. Már határoztam is.

- Köszönöm, Mr. Rivers, hálás szívvel elfogadom az ajánlatot.

- De megértette, miről van szó? Falusi iskola; tanítványai mind szegény gyerekek, zsellérek, legjobb esetben gazdálkodók gyermekei. Mindössze kötni, varrni, írni, olvasni, számolni kell tanítani őket. Magasabb képzettségre nem lesz szükség. Mit csinál a tehetségével, ízlésével?

- Félreteszem, amíg majd szükség lesz rájuk. Nem romlanak el.

- Tehát akkor tisztában van azzal, amit elvállalt?

- Igen.

Mr. Rivers most elmosolyodott, mégpedig nem keserű vagy szomorú mosollyal, inkább mint aki hálás és elégedett.

- És mikor kezdi meg a munkát?

- Holnap átköltözöm, és ha kívánja, jövő héten megkezdem a tanítást.

- Nagyon helyes.

Fölállt és járkálni kezdett a szobában. Egyszerre megállt, és rám nézett. Megcsóválta a fejét.

- Mi nem tetszik, Mr. Rivers? - kérdeztem.

- Maga nem marad sokáig Mortonban. Nem és nem!

- Miért mondja ezt? Miből gondolja, hogy nem maradok itt?

- Kiolvastam a szeméből. Maga nem az a valaki, aki egész életét egy helyen tölti.

- Pedig nekem nincsenek nagyra törő vágyaim. Nincsenek ambícióim.

Az „ambíció" szón megütközött.

- Nincsenek. De hogyan jutott eszébe a szó: „ambíció"? Ki ambiciózus? Azt tudom, hogy én az vagyok. De maga hogy találta ki?

- Én nem magáról beszéltem, hanem magamról.

- Nos, hát ha nem ambiciózus, akkor... - Elhallgatott.

- Akkor...?

- Azt akartam mondani, hogy szenvedélyes. De attól féltem, hogy félreérti ezt a szót és megneheztel érte. Pedig csak úgy értettem, hogy a rokonszenv, a szeretet, az emberi kapcsolatok nagy szerepet játszanak a maga életében. Maga nem bírná ki sokáig, hogy szabad idejét egyedül töltse, és az egyhangú munkáért sem tud lelkesedni. Éppen úgy - tette hozzá nyomatékosan -, mint ahogyan én sem vagyok megelégedett, amíg itt kell élnem, eltemetve az ingoványban, hegyekkel körülzárva, mert ez az élet ellenkezik a természetemmel, amelyet Istentől kaptam. Képességeim, amelyekkel a Mindenható ajándékozott meg, itt bénaságra, tétlenségre vannak kárhoztatva. Tudom, most azt gondolja, hogy ellentmondásba keveredem önmagammal. Én, aki azt hirdetem a szószékről, hogy a legszerényebb sorssal is meg kell elégednünk, aki a favágók, a vízhordók munkáját is szentnek tartom - én, Isten fölszentelt papja, szinte őrjöngök néha, olyan nyughatatlan vagyok. Pedig hát az elveket és a hajlamokat valamiképpen össze kell egyeztetni.

Kiment a szobából. Ez alatt a rövidke óra alatt többet tudtam meg róla, mint az elmúlt hónap alatt. De azért még mindig rejtély volt előttem.

Minél jobban közeledett az elutazás napja, Diana és Mary annál szomorúbb lett. Igyekeztek erőt venni magukon, de a szomorúságot, amely ellen küzdöttek, nem tudták teljesen legyőzni, sem eltitkolni. Diana azt mondta, hogy ez egészen más búcsúzás lesz, mint az eddigiek voltak. St. Johnt valószínűleg évekig, talán soha többé nem fogják viszontlátni.

- St. Johnnak régi tervei vannak - mondta Diana -, régi tervei, amelyekhez szívósan ragaszkodik. St. John nyugodtnak látszik, Jane, de állandó láz emészti. Az ember szelídnek gondolná, de némely dologban olyan könyörtelen, mint a halál. És ami a legrosszabb, lelkiismeretem nem engedi, hogy lebeszéljem elhatározásáról, és egy pillanatig sem hibáztatom érte. Mert amit St. John elhatározott, az kereszténnyhez méltó, nemes, magasztos, csak éppen hogy a szívem szakad meg tőle.

Diana szép szeméből omlottak a könnyek. Mary mélyen a munkája fölé hajolt.

- Apátlan árvák vagyunk; nemsokára otthonunk és bátyánk sem lesz - mormolta.

Ebben a pillanatban történt valami, ami mintha csak a közmondás igazságát akarná bizonyítani, hogy a „baj sohasem jár egyedül”. St. John haladt el az ablak előtt. Levelet olvasott.

- John bácsi meghalt - mondta, mikor belépett.

A lányok arcán inkább meglepődés látszott, mint megdöbbenés. A hír, úgy tetszett, nagy horderejű, de nem különösebben megrendítő számukra.

- Meghalt? - ismételte Diana.

- Meg.

Kutatva nézte a bátyja arcát.

- És most mi lesz? - kérdezte halkan Diana.

- Hogy mi lesz, Di? - ismételte St. John, s arca mozdulatlan volt, mint a márvány. - Hát mi lenne? Semmi. Itt van, olvasd.

Húga ölébe dobta a levelet. Diana belenézett, aztán odaadta Marynek. Mary csendesen elolvasta, és visszaadta bátyjának. Mind a hárman egymásra néztek, és mind a hárman mosolyogtak, elmélázó, szomorú mosollyal.

- Ámen! Túl fogjuk élni! - szólalt meg végre Diana. - Különben is az anyagi helyzetünk rosszabb nem lesz, mint eddig volt - mondta Mary.

- Igen, csak az ember önkéntelenül arra gondol, hogy *hogyan lehetett volna* - jegyezte meg Mr. Rivers. - És az ellentét túlságosan kiáltó a között, ami van, és a között, ami lehetett volna.

Azzal összehajtotta a levelet, elzárta a fiókjába, és elment.

Jó darabig egyikünk sem szólt. Aztán Diana hozzám fordult:

- Maga biztosan csodálkozik azon, Jane, hogy mi ilyen furcsa emberek vagyunk, és azt hiszi, hogy isten tudja, miféle titkaink vannak. Valószínűleg kemény szívűnek hisz minket, amiért ilyen közömbösen vettük tudomásul egy közeli rokonunk halálát. De nem ismertük John bácsit, soha nem is láttuk. Anyánk bátyja volt. Apánk sokáig haragot tartott vele, mert John bácsi tanácsára fektette bele vagyonát abba a vállalkozásba, amely tönkretette. Kölcsönösen szemrehányásokkal árasztották el egymást, haraggal váltak el, és nem is békültek ki soha. Nagybátyám később jövedelmezőbb vállalkozásokba fogott: azt hiszem, körülbelül húszezer fontnyi vagyont sikerült szereznie. Nem házasodott meg, és mi vagyunk a legközelebbi rokonai: illetve egyvalaki van még, aki éppen olyan közeli rokona, mint mi magunk. Apánk mindig azt remélte, hogy John bácsi jóvá fogja tenni hibáját azzal, hogy ránk hagyja vagyonát. Ez a levél arról értesít, hogy minden fillért arra a másik rokonára hagyott. Mi hárman összesen harminc fontot kaptunk, hogy gyászgyűrűt vehessünk rajta. Természetesen joga volt úgy rendelkezni vagyonával, ahogy neki tetszett, de azért pillanatnyilag mégis hideg zuhanyként ér a hír. Mary meg én ezer fonttal is Krőzusnak éreztük volna magunkat. St. Johnnak is rendkívül sokat jelentett volna ezer font; mennyi jót tehetett volna ennyi pénzzel!

A témáról nem esett több szó. Sem Mr. Rivers, sem a leányok nem említették többé a nagybácsit. Másnap átmentem Mortonba, két nappal később pedig a leányok elutaztak a távoli B. városba. Egy hét múlva Mr. Rivers Hannah-val együtt átköltözködött a parókiára: a régi házat lezárták.

HARMINCEGYEDIK FEJEZET

Otthonom - ha ugyan szabad remélnem, hogy végre otthont találtam - egy kis falusi ház. Van benne egy kis meszelt falú kőpadlós szoba, benne négy festett szék, egy asztal, egy óra, egy szekrény, a szekrényben néhány tál és tányér, és egy kék virágos teakészlet. Fönt az emeleten egy ugyanakkora hálószoba, benne puhafa ágy, fiókos szekrény. A fiókos szekrény kicsi ugyan, mégis üres, mert nincs ruhám, amivel telerakjam, bár jótevőim elláttak a legszükségesebbel.

Este van. A kis árva lányt, aki segít a ház körül, egy naranccsal eleresztettem. Egyedül ülök a tűzhely mellett. Ma reggel megnyílt a falusi iskola. Húsz tanítványom van. A húsz közül csak három tud olvasni: írni és számolni egy se. Többen tudnak kötni, néhányan egy kicsit varrni is. Olyan sajátságos tájszólásban beszélnek, hogy pillanatnyilag alig értjük egymás nyelvét. Vannak közöttük modortalanok, durvák, szófogadatlanok, akik amellett teljesen tudatlanok. De vannak szelídek, kedvesek, tanulnivágyók is. Mindig arra kell gondolnom, hogy ezek a kis parasztlányok éppen úgy húsból és vérből valók, mint a legelőkelőbb családok sarjadékai, s hogy a tehetség, a lelki előkelőség, az értelem, a jóakarat csírái az ő szívükben éppen úgy megvannak, mint a legjobb családok gyermekeinek szívében. Az én feladatom az, hogy kitenyésszem ezeket a csírákat; bizonyára örömöm fog telni munkámban. Más örömet úgysem várhatok az élettől, amely ma kezdődött számomra. De ha fegyelmezem magam, és ha képességeimet igyekszem megfelelően felhasználni, valahogy majd eltengetem az életemet.

Hogy vidám voltam-e, nyugodt, megelégedett azokban az órákban, amelyeket a szerény, kopár tanteremben töltöttem ma délelőtt és délután? Nem akarom ámítani önmagamat; nem voltam sem vidám, sem nyugodt, sem megelégedett. Bizonyos tekintetben valósággal kétségbeesett voltam. Úgy éreztem - én, ostoba -, hogy nagyon mélyre süllyedtem. Ahelyett, hogy emelkedtem volna a társadalmi ranglétrán, lejjebb csúsztam. Elkeserített az a tudatlanság, az a szegénység, az a durvaság, amit magam körül tapasztaltam. De nem kell gyűlölnöm és megvetnem magam ezekért az érzésekért: én magam is tudom, milyen nagy hiba, hogy így gondolkozom, s a hiba beismerése már nagy lépés a javulás útján. Majd idővel megemberelem magam. Már holnap is könnyebb lesz valamivel, mint ma volt, és néhány hét alatt talán szétfoszlanak ezek az érzések. Néhány hónap múlva pedig, tanítványaim haladását és megváltozott magaviseletüket látva, nemcsak hogy megnyugszom, hanem még boldog is leszek.

Addig is hadd kérdezzek magamtól valamit. Jobb lett volna engedni a kísértésnek, hallgatni a szenvedély szavára, nem tiltakozni, nem harcolni, hanem belezuhanni a selyemhálóba? Elaludni a virágok között, és felébredni valahol délen, egy fényűző villában? Franciaországban élni, mint Mr. Rochester szeretője, megmámorosodni az ő szerelmétől? Mert szeretett - igen, egy darabig nagyon szeretett volna. Soha senki nem fog engem többé úgy szeretni, ahogyan ő szeretett. Soha többé nem lesz részem a szépségnek, az ifjúságnak, a bájnak kijáró hódolatban, mert soha senki más nem fog engem szépnek és bájosnak látni. Ő szeretett, és büszke volt rám. Büszke sem lesz rám többé senki. De milyen messzire kalandoztam el! Azt a kérdést tettem fel magamnak: jobb-e rabszolgaként élni a tengerparti paradicsomban, élvezni annak a néhány rövid órának földöntúli boldogságát - hogy aztán a szégyen és a lelkifurdalás keserves könnyeit sírjam -, vagy jobb-e falusi tanítónőnek lenni, függetlennek és tisztességesnek, Anglia közepén, egy szeles kis hegyi faluban?

Most úgy érzem, helyesen tettem, hogy megmaradtam az egyenes úton, és eldobtam magamtól a mámoros perc bűnös gyönyöreit. Isten a helyes útra vezérelt, hálát adok neki, hogy gondomat viselte!

Mikor esti tűnődéseimben idáig jutottam, fölálltam, az ajtóhoz mentem, és kinéztem az alkonyatba. Aratás ideje volt; az iskolaépület körül csendes szántóföldek terültek el. Az iskola körülbelül fél mérföldnyire lehetett a falutól. Madarak énekeltek, a szellő lágy volt, a harmat balzsamos.

Ahogyan elnéztem a nyugalmas tájat, szinte úgy éreztem, hogy boldog vagyok, és meglepődtem, amikor rajtakaptam magam, hogy hullanak a könnyeim. Miért sírok? Azért, mert a kegyetlen sors elrabolta tőlem szerelmemet. Őérte sírok, akit nem láthatok többé viszont. Ki tudja, hogy a bánat és a düh - mert biztosan bánkódik utánam, és egyúttal tajtékzik is, hogy megszöktem előle -, ki tudja, mondom, hogy a bánat és a düh nem indítják-e valamely végzetes, jóvátehetetlen lépésre? Nem tér-e le a becsület útjáról, és nem tesz-e valami olyat, amivel végképp fölégeti a hidat maga mögött?

Elfordítottam tekintetemet az alkonyodó égboltról, és a magányos, elhagyatott mortoni völgyről. Azért mondom, hogy *magányos és elhagyatott,* mert ameddig csak elláthattam, nem volt más épület, mint a templom és a parókia, ezek is félig elrejtve a fák között, és a völgy túlsó végén Vale Hall, ahol a gazdag Mr. Oliver lakott leányával. Eltakartam a szemem, és fejemet az ajtókeretnek támasztottam. Egyszerre valami zajt hallottam a kiskapu felől, amely az én parányi kertemet a földektől elzárta. Egy kutya, a vén Carlo, Mr. Rivers vadászkutyája lökte be orrával a kertajtót. St. John pedig karba font kézzel az ajtónak dőlt. Összevont homloka, tekintete komolyságot, szinte nemtetszést fejezett ki. Hívtam, hogy jöjjön be.

- Nem maradhatok - mondta. - Csak egy kis csomagot hoztam el, húgaim küldik magának. Azt hiszem, festékesdoboz van benne, ceruza és papiros.

Odamentem, hogy átvegyem a csomagot. Nagyon megörültem az ajándéknak. Úgy láttam, hogy St. John az arcomat fürkészi; bizonyára észrevette a könnyek nyomait. - Nehezebb volt ez az első nap, mint gondolta? - kérdezte.

- Ó, dehogy! Ellenkezőleg, azt hiszem, rövidesen nagyon meg fogok barátkozni tanítványaimmal.

- Akkor hát a lakásban csalódott? A bútorokban? Tudom, hogy nagyon szegényes minden, de...

Közbevágtam.

- A lakás tiszta és biztos menedék. A berendezés elegendő és kényelmes. Mindenért a legnagyobb hálával tartozom. Rút hálátlanság lenne, ha elégedetlenkednék. Különben sem vagyok olyan ostoba, és nem törődöm annyit a külsőségekkel, hogy vágyakozzam egy szőnyeg, egy dívány, egy ezüsttálca után. Öt héttel ezelőtt semmim sem volt, koldus voltam, csavargó, a társadalom kitaszítottja. Most már vannak barátaim, van otthonom, van munkám. Isten kegyes volt hozzám, maguk is végtelenül jók. Nincs okom panaszra, és nem bántam meg semmit.

- De a magány lehangoló, ugye? Egyedül ebben a sötét, üres kis házban?

- Még arra sem értem rá, hogy a csendet élvezzem, még kevésbé arra, hogy az egyedüllét elkedvetlenítsen.

- Akkor jó. Remélem, őszintén beszélt. És főként remélem, van annyi esze, hogy tudja: még korai lenne hátranézni. Hogy mit hagyott ott, mielőtt találkoztunk, azt persze nem tudhatom.

De azt ajánlom, szilárdan álljon ellen minden kísértésnek, amely arra csábítja, hogy visszanézzen. Szentelje magát új munkájának, legalább néhány hónapon át.

- Ez eltökélt szándékom - feleltem.

- Tudom, nagyon nehéz az embernek hajlamai ellenére cselekedni. Nehéz, de nem lehetetlen, ezt tapasztalatból mondhatom. Isten bizonyos mértékben megengedte, hogy magunk alakítsuk sorsunkat. S ha úgy érezzük, hogy nem bírjuk erővel, vagy ha megengedhetetlen dolgok után vágyakozunk, nem kell kétségbeesnünk, hanem valami más táplálékot kell keresnünk az értelem számára, táplálékot, amely ha nem is olyan édes, mint a tiltott gyümölcs, amelybe bele akartunk harapni, mindenesetre egészségesebb. És a kalandvágyó láb számára éppen olyan széles és egyenes utat kell törnünk, mint amilyet a szerencse eltorlaszolt előlünk, bár ez az út kétségtelenül fárasztóbb lesz. Egy évvel ezelőtt én is rettenetesen el voltam keseredve, azt hittem, nem lett volna szabad papi hivatást választanom. A szolgálat egyhangúsága halálosan untatott. Tevékenyebb életet szerettem volna élni kint a világban - irodalmi babérokra vágytam, művész szerettem volna lenni, író, szónok: minden inkább, mint pap. Igen, a reverendám alatt egy politikus, egy katona szíve, egy hírnévre, dicsőségre, hatalomra vágyó szív dobogott. Számot vetettem magammal. Ez így nem élet, változtatni kell rajta, vagy belepusztulok. Hosszas gyötrelem után egyszerre égi fény vetődött utamra, és határtalanul megkönnyebbültem. Életem horizontja egyszerre kitágult, mennybéli szózatot véltem hallani, hogy szedjem össze minden erőmet, terjesszem ki szárnyaimat, és emelkedjem föl a végtelenbe. Isten küldetést szánt nekem, s hogy küldetésemet jól végezzem, szükségem van a katona, az államférfi, a szónok legkiválóbb tulajdonságaira, erőre, bátorságra, ékesszólásra, mert aki mindezt egyesíti magában, jó misszionárius csak az lehet. Elhatároztam tehát, hogy misszionárius leszek. Ettől kezdve teljesen megváltoztam. Felszabadultam, a bilincsek lehullottak rólam, csak a helyük fáj még, de ezeket a sebeket majd az idő begyógyítja. Apám ellenezte elhatározásomat, de amióta ő meghalt, nincs előttem akadály. Még néhány ügyet el kell intéznem, utódról gondoskodnom, egy-két érzelmi köteléket felbontanom vagy keresztülvágnom - ez lesz utolsó harcom az emberi gyöngeséggel, de tudom, hogy én leszek a győztes, mert megfogadtam, hogy győzök mindenáron -, és akkor itt hagyom Európát, és elmegyek a Távol-Keletre.

Mindezt az ő különös, halk és mégis nyomatékos hangján mondta el. Mikor elhallgatott, nem rám nézett, hanem a lemenő napra. Én is a lemenő napot néztem. Mind a ketten hátat fordítottunk a kapuhoz vezető ösvénynek, s így nem hallottuk a lépéseket a puha fűben. A völgyben kanyargó patak csobogása volt az egyetlen hang a csöndben, mind a ketten összerezzentünk, amikor egy ezüstös csengésű, vidám hang megszólalt:

- Jó estét, Mr. Rivers. És jó estét, öreg Carlo. A kutyája hamarabb megismeri barátait, mint maga. Már akkor hegyezte a fülét és csóválta a farkát, amikor én még a rét közepén voltam, maga pedig most is háttal áll felém.

Ez igaz volt. Habár Mr. Rivers a dallamos hang hallatára úgy összerázkódott, mintha a mennykő csapott volna le a feje fölött lebegő felhőből, mire a mondat végére ért, még mindig pontosan úgy állt ott, mint mielőtt a női hang megszólalt: karjával a kapura támaszkodva, arcát nyugat felé fordítva. Végre lassan megfordult. Nekem úgy tetszett, hogy egy tünemény jelent meg mellette. Bájos, ifjú nő, hófehérben, telt és mégis karcsú. Miután lehajolt, hogy Carlót megsimogassa, kiegyenesedett, fölemelte fejét, fátylát hátravetette, s a fátyol mögül tökéletes szépségű arc tűnt elő. Tudom, sok kell ahhoz, hogy valaki tökéletes szépség lehessen. Mégsem vonom vissza és nem módosítom, amit az előbb állítottam. Igazi angol szépség, amilyet csak Albion mérsékelt éghajlata alatt lehet látni, s a rózsaszínbe játszó

liliomfehérnek ezeket a leheletszerű finom árnyalatait is csak a mi esőt hozó szeleink, páratelt levegőnk tudják létrehozni.

Semmiféle hibát nem lehetett fölfedezni benne. A fiatal lány arcvonásai finomak és szabályosak voltak; ilyen szép szemeket csak festményeken látni; a nagy, sötét szempárt hosszú fekete szempillák árnyékolták be; rajzolni sem lehetne szebben ívelt szemöldököt. Azután a márványsima, fehér homlok, a tojásdad, üde bársonyos arc, az édes, friss, piros ajkak, a hibátlan és vakító fehérségű fogsor, a gödröcskés áll, a dús, fényes haj - mindez együtt eszményien széppé tette. Nem győztem bámulni, tiszta szívből gyönyörködtem benne. A természet kétségtelenül jókedvében formálta meg, és a megszokott, mostoha szűkmarkúsággal mért adományok helyett ezt az egyet a kedvencnek kijáró, nagyúri bőkezűséggel halmozta el.

Mi a véleménye St. John Riversnek erről a földre szállt angyalról? Ezt kérdeztem magamtól, amikor láttam, hogy Mr. Rivers a lány felé fordul és ránéz. Ránézett, de csak egy pillanatra, aztán a kerítés tövében fehérlő szerény margitvirágok felé fordította tekintetét. - Szép este van, de miért jár kint ilyen későn egyedül? - kérdezte, és rátaposott a margaréták fehér fejecskéjére.

- Most jövök S.-ből (a lány egy húsz mérföldnyire fekvő nagyobb város nevét említette). Ma délután érkeztem meg, és papa mondta, hogy megnyitották az iskolát, és hogy az új tanítókisasszony is megérkezett. Azért hát uzsonna után feltettem a kalapomat, és kiszaladtam, hogy megismerkedjünk. Ugye, ő az? - kérdezte, felém intve.

- Ő az - felelte St. John.

- Gondolja, hogy meg fogja szokni Mortont? - fordult hozzám a lány kedves, gyermekesen naiv természetességgel.

- Remélem, hogy igen. A kezdet biztató.

- Elég figyelmesek a tanítványai?

- Ó, igen.

- És a lakás hogy tetszik?

- Nagyon.

- Ugye egészen kedvesen berendeztem?

- Nagyon kedvesen.

- És azt hiszem, Alice Woodban egészen ügyes segítséget kapott.

- Én is azt hiszem. Szolgálatkész és tanulékony.

„Ez hát - gondoltam - Oliver kisasszony, a gazdag örökösnő. Anyagi javakban éppen úgy dúskál, mint a természet ajándékaiban. Milyen szerencsés csillagzat alatt született!”

- Néha majd feljövök, és segítek magának tanítani - mondta. - Az nekem kellemes változatosság lesz, és én szeretem a változatosságot. Olyan jól mulattam S.-ben, Mr. Rivers! Tegnap éjszaka, vagyis inkább ma hajnalban kettőig táncoltam. A ...-i huszárezred állomásozik a városban, amióta azok a zavargások voltak; és a tisztek a világ legkedvesebb emberei; a mi köszörűseink és ollókereskedőink elbújhatnak mellettük.

Úgy láttam, hogy Mr. St. John előrebiggyesztette az alsó ajkát, s felső ajka egy pillanatra elgörbült. Mindenesetre keményen összeszorította a száját, és arcának alsó fele még a szokottnál is szigorúbbnak látszott. A margitvirágokról ismét a lányra emelte tekintetét. Mosolytalan, fürkésző, rosszalló tekintet volt. A lány megint csak nevetett, és a nevetés jól illett ifjúságához, rózsás arcához, gödröcskéihez, csillogó szeméhez.

Mr. St. John tehát némán és komolyan állt ott, a lány pedig újra lehajolt, hogy Carlót megsimogassa.

- Szegény Carlo szeret engem - mondta. - Ő nem olyan szigorú és zárkózott a barátaival szemben, és ha beszélni tudna, nem hallgatna ilyen mélyen.

Amint vele született gráciával lehajolt, hogy a kutya fejét megsimogassa, St. John arca hirtelen megváltozott. Komoly szemében tűz lobbant fel, és ez a lobogás ellenállhatatlan szerelemről beszélt. Így kigyúlva a férfi majdnem éppen olyan tökéletesen szép volt, mint a lány. Mélyet lélegzett, mintha szíve nem bírná el a rákényszerített fegyelmet, és nagyot dobbant volna, a szabadság reményében. De Mr. St. John megint csak megfékezte, mint ahogyan az elszánt lovas megfékezi zabolátlan lovát. Sem szóval, sem mozdulattal nem válaszolt a leány gyöngéd próbálkozásaira.

- Papa éppen ma mondta, hogy maga sohasem jön át hozzánk - csacsogott tovább Oliver kisasszony. - Úgy viselkedik velünk szemben, mint egy idegen. Ma este is egyedül van papa, és nem is érzi magát valami jól. Igazán hazakísérhetne, és bejöhetne egy kicsit.

- Ilyen későn nem illik zavarni Mr. Olivert - felelte St. John.

- Még hogy nem illik! De ha én azt mondom, hogy illik, akkor illik. Papa éppen így este kívánja legjobban a társaságot; mikor a munkaidőnek vége, és nincs más dolga. No igazán, Mr. Rivers, jöjjön el ma hozzánk! Miért olyan szótlan, és miért olyan rosszkedvű?

Minthogy feleletet nem kapott, megint csak ő beszélt tovább.

- Ja, persze! - kiáltott fel, és megrázta szép fejét, mintha önmagára haragudnék. - Milyen tapintatlan és feledékeny vagyok! Bocsásson meg. Teljesen kiment a fejemből, hogy ma van oka rosszkedvűnek lenni, hiszen Diana és Mary elutazott, a házat becsukták, és maga egyedül maradt. Úgy sajnálom magát. Jöjjön át papához.

- Ma nem lehet, Rosamond kisasszony, ma nem.

Mr. St. John olyan gépiesen mondta ezt, mint valami automata. Csak ő tudta, milyen erőfeszítésébe került a meghívást visszautasítania.

- Hát ha ilyen makacs, akkor Isten áldja meg, én elmegyek, nem merek tovább maradni, már úgyis hull a harmat. Jó éjszakát!

Kezet nyújtott St. Johnnak; az alig érintette meg a kis kezet.

- Jó éjszakát! - ismételte tompán kongó hangon, mint valami visszhang.

A lány elindult, de megint visszafordult.

- Nem jól érzi magát? - kérdezte. Joggal kérdezhette, mert a férfi arca olyan fehér volt, mint Oliver kisasszony ruhája.

- De igen. Tökéletesen jól érzem magam - jelentette ki Mr. Rivers. Meghajolt és elindult ő is. Az egyik jobbra ment, a másik balra. A lány kétszer is hátrafordult, amint ott lépkedett, könnyedén, mint egy tündér, a harmatos réten. Hátrafordult és utánanézett Mr. St. Johnnak. De a férfi határozott léptekkel haladt a maga útján, és egyszer sem nézett vissza.

Ez, hogy más ember szenvedésének és önfeláldozásának tanúja lehettem, eltérítette kissé gondolataimat a magam bánatáról. Diana Rivers azt mondta volt, hogy a bátyja „könyörtelen, mint a halál”. Nem túlzott!

HARMINCKETTEDIK FEJEZET

Tőlem telhetően szorgalmasan és lelkiismeretesen végeztem munkámat a falusi iskolában. Eleinte nagyon nehezen ment. Jó időbe beletelt, míg nagy keservesen sikerült eljutnom odáig, hogy megértsem tanítványaimat. Kezdetben reménytelenül ostobának tartottam őket, sőt első látásra valamennyit egyformán ostobának. Csakhamar rájöttem, hogy tévedtem. A tanulatlan leányok majdnem annyira különböztek egymástól, amennyire a tanult emberek különböznek. Minél jobban megismerkedtünk egymással, ez a különbség annál feltűnőbben megmutatkozott. Mikor megszokták a beszédemet, a modoromat, az iskolai fegyelmet, kiderült, hogy ezek között a bárgyú tekintetű, tátott szájú parasztleányok között meglepően sok az értelmes. A zöme szolgálatkész volt, sőt egyenesen kedves és ragaszkodó. Nem egy udvarias modorú, önérzetes, gyors felfogású akadt közöttük. Ezeket könnyű volt megszeretni. Rövidesen nekik is örömük telt abban, hogy mindennap tisztán megmosakodtak, és rendesen felöltözködtek; hogy feladatukat megtanulták, hogy illedelmesen viselkedtek. Bizonyos tekintetben egyenesen meglepő volt a haladásuk, s ez őszinte boldogsággal és büszkeséggel töltött el. Személy szerint is megszerettem néhány kislányt, és ők is megszerettek. Tanítványaim között voltak majdnem teljesen felnőtt leányok is; tanyai gazdák lányai. Ezek már tudtak olvasni, írni, varrni; őket tehát a nyelvtan elemeire, földrajzra, történelemre és finomabb kézimunkára tanítottam. Nagyon tiszteletreméltó egyéniségeket találtam közöttük, olyanokat is, akik tanulni vágytak, és fejlődőképesek voltak. Ezeknek otthonában sok kellemes estét töltöttem. Szüleik (falusi gazdaemberek) elhalmoztak figyelmességükkel. Öröm volt elfogadni természetes kedvességüket, és olyan elismeréssel viszonozni, amely egyrészt a saját szemükben is magasabbra emelte, másrészt nemes vetélkedésre indította őket, hogy minél inkább kiérdemeljék a jó tanulóknak kijáró megkülönböztetett bánásmódot.

Úgy éreztem, hogy az egész környék megkedvelt. Ha kiléptem a házból, mindenfelől szíves köszöntéssel, barátságos mosollyal üdvözöltek. Ha becsülik az embert, még ha csak egyszerű, dolgozó emberek is azok, akik becsülik, az olyan jó érzés, mintha az ember állandóan napfényben sütkéreznék, és szívében kellemes, derűs érzések bontakoznak ki. Életemnek ebben a korszakában szívem gyakrabban dagadozott a hálás meghatottságtól, mint ahányszor el voltam keseredve. És mégis, ha őszinte akarok lenni, meg kell vallanom, hogy ebben az áldott nyugalomban, egy-egy becsületes munkában eltöltött nap, egy-egy olvasással, rajzolgatással eltelt csendes, megelégedett este után éjszaka megrohantak az álmok. Sokszínű, izgalmas, vad, viharos álmok, szokatlan környezetben játszódó vakmerő kalandokkal és romantikus jelenetekkel zsúfolt álmok. És minden álmomban Mr. Rochesterrel találkoztam, mindig valami válságos helyzetben, és a karjába simultam, hallottam a hangját, szemébe néztem, megérintettem a kezét és az arcát, szerettük egymást. És a reménység, hogy egy életet tölthetek az ő oldalán, a régi erővel, a régi tűzzel gyúlt ki újra. Aztán fölébredtem. Kijózanodva láttam, hogy hol vagyok, és fölültem függönytelen ágyamon, egész testemben remegve és reszketve, és csak a néma, sötét éjszaka volt tanúja kétségbeesésemnek, szenvedélyes kifakadásomnak. Reggel kilenckor pontosan ott voltam az iskolában, nyugodtan, higgadtan, fölkészülve a nap megismétlődő kötelességeire.

Rosamond Oliver megtartotta ígéretét, és többször meglátogatott az iskolában, leginkább délelőtti sétalovaglása alkalmával. Libériás inas kísérte, ugyancsak lóháton. Rosamond gyönyörű volt bíborvörös lovaglóruhájában, a fekete bársony amazonkalap alól leomló hullámos fürtjeivel. Nála szebbet el sem lehetett képzelni. És így lépett be az ámuló falusi gyermekek közé. Rendszerint Mr. Rivers hittanórája alatt jött. Attól félek, a látogató erősen megsebezte a fiatal pap szívét. St. John ösztönösen megérezte, ha Rosamond kisasszony

megjelent, megérezte, mielőtt látta volna a leányt. És ha a leány belépett az osztályba, Mr. Rivers soha nem nézett az ajtó felé, de arca ilyenkor lángra gyúlt, és márványba metszett vonásai, ha nem enyhültek is meg, elképzelhetetlenül megváltoztak, és mozdulatlanságukban is elárulták a visszafojtott érzelmet; erősebben elárulták, mint ahogyan egy megránduló izom vagy egy futó pillantás elárulhatta volna.

A leány természetesen tisztában volt hatalmával. A férfi el sem tudta volna titkolni, hogy Oliver kisasszony milyen hatással van rá. Ha a lány szólt hozzá, ha vidáman, bátorítóan, sőt szeretettel rámosolygott, Mr. Riversnek, keresztény sztoicizmusa ellenére, remegett a keze, és égett a szeme. Szomorú és elszánt tekintetével - ha ajkával nem is - azt mondta a fiatal pap: „Szeretem, és tudom, hogy maga sem idegenkedik tőlem. Nem azért hallgatok, mert félek a visszautasítástól. Ha felajánlanám szívemet, azt hiszem, elfogadná. De én ezt a szívet már felajánlottam az oltáron, égő áldozatul. A lángok már körülnyaldossák, csak idő kérdése, hogy elhamvadjon."

Rosamond kisasszony ilyenkor duzzogott, mint a gyermek, akinek megtiltottak valamit; sugárzó élénksége kicsit megcsendesedett, gyorsan visszavonta kezét St. John kezéből, és elfordította tekintetét a lelkész vértanúarcáról. St. John kétségtelenül mindent odaadott volna érte, ha a lány után mehet, ha visszahívhatja, ott tarthatja, ahelyett, hogy szó nélkül elengedi. A világot odaadta volna, de a mennyországot nem kockáztatta: a lány szerelmének gyönyörűségét nem cserélte volna el az örök boldogság egyetlen reménysugaráért. Bonyolult lényét, a benne élő költőt és papot, nagy céljait, kalandvágyát különben sem tudta volna egyetlen szenvedély korlátai közé szorítani. A Vale Hall kastély szalonjaiért és nyugalmas életéért nem tudott - nem is akart - a missziós hadjárat vad csatamezőiről lemondani. Ennyit tőle magától tudtam, amikor egyszer voltam olyan vakmerő, hogy minden tartózkodása ellenére megpróbáltam Mr. St. John bizalmába férkőzni.

Oliver kisasszony már többször megtisztelt azzal, hogy otthonomban is meglátogatott. Lassanként megismertem; nem volt benne semmi titokzatosság vagy kétszínűség. Kissé kacér volt, de nem szívtelen; megkövetelte a magáét, anélkül, hogy bántóan önző lett volna. Születésétől fogva elkényeztették, de azt nem lehetett mondani, hogy a kényeztetéssel el is rontották. Szeles volt, jókedvű, hiú (erről nem tehetett, mikor tükréből olyan szépséges arc nézett rá), de nem affektált; bőkezű és mesterkéletlen; gazdagságával nem kérkedett; eléggé értelmes volt, eleven és meggondolatlan. Egyszóval bájos volt, elragadó, még egy olyan elfogulatlan nő szemében is, amilyen én voltam, de nem volt úgynevezett érdekes nő, sem az a valaki, aki végzetes hatással van a férfiakra. Egészen másfajta volt például, mint St. John húgai. De azért én szerettem, majdnem annyira szerettem, mint a kis Adèle-t, azzal a különbséggel, hogy egy gyermek, akit mi nevelünk, mégis jobban hozzánő a szívünkhöz, mint egy éppen olyan rokonszenves felnőtt.

Ő is megkedvelt engem. Azt mondta, olyan vagyok, mint Mr. Rivers (bár, tette hozzá, Mr. Rivers tízszer olyan szép, mint én vagyok, és ő angyal, de azért én is nagyon kedves vagyok). De abban hasonlítok hozzá, hogy jó és okos, erélyes és megfontolt vagyok. Azt is mondta, hogy semmi sem illik kevésbé hozzám, mint a falusi tanítóskodás, s ő biztos benne, hogy eddigi életemben romantikus dolgok történtek velem.

Egy este, mikor megszokott, gyerekesen megfontolatlan, de nem sértő kíváncsisággal kis konyhám szekrényében és asztalfiókjában kutatott, előbb két francia könyvet fedezett fel, továbbá egy Schiller-kötetet, egy német nyelvtant meg egy szótárt; azután megtalálta rajzeszközeimet, és előkotort néhány rajzot is, többek között egy angyalian szép kis tanítványom képét és néhány tájképet, amelyet a környékről rajzoltam. Először szóhoz sem jutott a csodálkozástól, aztán az elragadtatás valósággal fölvillanyozta. Hogy én rajzoltam-e ezeket a

képeket? Hogy tudok-e franciául és németül? Milyen nagyszerű ez, milyen csodálatos! Hiszen én jobban tudok rajzolni, mint az ő tanára, aki S. város legelső intézetében tanítja a rajzot! Nem rajzolnám-e le őt, hogy a papájának megmutathassa?

- Örömmel - feleltem, és valóban megborzongatott az az öröm, amelyet művészek érezhetnek, ha ilyen tökéletesen szép modelljük akad. Sötétkék selyemruhát viselt éppen; a ruha szabadon hagyta karját és nyakát; egyetlen dísze gesztenyebarna haja volt, amely természetes hullámokban omlott vállára. Elővettem egy finom kartonlapot, és gondosan felvázoltam a körvonalakat. Gondoltam, majd ki is színezem - az külön öröm lesz -, és minthogy már késő re járt, sürgettem Oliver kisasszonyt, hogy menjen haza, majd legközelebb folytatjuk.

Úgy látszik, sokat beszélt rólam az édesapjának, mert Mr. Oliver már másnap este elkísérte leányát hozzám. Magas, középkorú, őszülő hajú férfiú volt. Bájos leánya úgy festett mellette, mint egy szép virág egy szürke torony tövében. Komoly, talán büszke ember volt, de hozzám nagyon kedves. Rosamond arcképe roppantul tetszett neki, alig várta, hogy elkészüljön. Másnap estére meghívott a kastélyába.

Elmentem hozzájuk. Tágas, pompás otthon volt, elárulta, hogy lakói gazdag emberek. Rosamond végtelenül kedvesen fogadott, apja is nagyon szíves volt. Mikor tea után Mr. Oliver beszélgetni kezdett velem, nyomatékosan megdicsért azért az eredményért, amelyet a mortoni iskolában elértem. Azt mondta: csak attól fél, hogy én túlságosan jó vagyok egy ilyen falusi iskolának, és előbb-utóbb találok megfelelőbb állást.

- Igen! - kiáltott fel Rosamond. - Jane kisasszony akármilyen előkelő családban megállná a helyét mint nevelőnő, ugye, papa?

Magamban azt gondoltam, hogy sokkal szívesebben vagyok ott, ahol vagyok, mint az ország bármelyik előkelő kastélyában. Mr. Oliver aztán Mr. Riversről és a Rivers családról beszélt, nagy tisztelettel. Azt mondta, a Rivers név ősi név a megyében; a család valamikor nagyon gazdag volt, egész Morton az övék volt valaha, és az ő véleménye szerint a Rivers család tagjait ma is befogadnák a legelőkelőbb társaságba. Sajnálkozott, hogy egy ilyen tehetséges és művelt fiatalember mindenáron hittérítő akar lenni; kár egy ilyen értékes életet így elvesztegetni. Szavaiból úgy láttam, semmi kifogása nem lenne az ellen, hogy Rosamond St. Johnhoz menjen feleségül. Mr. Oliver a fiatal lelkész úri származását, ősi nevét, szent hivatását bőséges kárpótlásnak tekintette volna a vagyon hiányáért.

November ötödike volt, ünnepnap. Kis szolgálóm, miután segített kitakarítani a házat, elment. Nagyon meg volt elégedve az egy penny jutalommal. Minden ragyogott körülöttem a tisztaságtól; a padló felsúrolva, a kandalló rácsa kifényesítve. Magamat is rendbe hoztam, és örültem a szabad délutánnak, amelyet kedvem szerint tölthetek el. Egy óra eltelt német fordítással; aztán elővettem palettámat és ecseteimet, és nekiláttam a sokkal kellemesebb, mert könnyebb feladatnak: hogy Rosamond Oliver miniatűrjét befejezzem. A fej már elkészült, csak a hátteret kellett árnyékolni. Egy parányi kármin, hogy az ajkak pirosak legyenek, a haj hullámait még lágyabbra, a szempillákat még sötétebbre festeni. Mélyen elmerültem munkámba. Egyszerre, rövid kopogtatás után, kinyílt az ajtó, és St. John Rivers lépett a szobába.

- Meg akartam nézni, hogy tölti a szabadnapját - mondta. - Remélem, nem tépelődéssel. Jól van, látom, hogy nem. Rajzolás közben mégsem tud úgy elszomorodni. Látja, még most sem bízom magában, bár meg kell hagyni, bámulatosan hősiesen viselkedik. Hoztam magának egy könyvet, esti szórakozásul - s egy könyvet tett az asztalra. Verseskötet volt; egyike azoknak a kitűnő versgyűjteményeknek, amelyekhez az akkori közönség, a modern irodalom aranykorának közönsége, oly gyakran hozzájutott. A mai olvasóközönség már kevésbé szerencsés. De nem akarok zúgolódni, és vádolni sem akarok senkit. Bátorság! Tudom, hogy a költészet

nem halt meg, a tehetség, a lángész sem halt meg soha. Mammonnak nincs hatalma fölöttük. A költészet újra föl fog támadni. A hatalmas angyalok odafönt a mennyországban mosolyognak, amikor aljas lelkek diadalmasan, gyönge lelkek pedig sírva állapítják meg, hogy a költészetnek vége. Vége a költészetnek? A lángésznek? Ó, nem! Ezzel csak a középszerűség áltatja magát. A költészet nemcsak hogy él, hanem uralkodik is, fenséges hatása mindenhová eljut, nélküle pokol lenne ez az élet, a középszerűség pokla.

Amíg én mohó érdeklődéssel lapozgattam a *Marmion*-ban[39] - mert Scott *Marmion*-ja volt az -, St. John a rajzomat nézte. Föléje hajolt, de magas alakja abban a pillanatban kiegyenesedett újra. Nem szólt semmit. Fölnéztem rá - kerülte a tekintetemet. Tudtam, mit gondol, olvastam a szívében. Most az egyszer én voltam a nyugodtabb, a higgadtabb kettőnk közül, s ezt a pillanatnyi előnyt az ő érdekében akartam kihasználni.

„Minden önuralma és fegyelmezettsége ellenére - gondoltam -, St. John túlbecsüli erejét. Minden érzését, minden fájdalmát magába fojtja - nem mond el, nem vall meg, nem közöl semmit. Biztosan jólesnék neki a szépséges Rosamondról beszélnie, ha azt hiszi is, hogy nem veheti el feleségül. Most majd beszélni fog.” - Üljön le, Mr. Rivers - mondtam, de ő, mint mindig, most is azt felelte, hogy nem maradhat.

„Hát akkor álljon - gondoltam magamban -, de elmenni nem fog. A magányosság neki éppen olyan rossz lehet, mint nekem. Most megkísérlem felpattantani bizalmának titkos zárját, és keresek egy nyílást, amelyen át egy parányi balzsamot csöpögtethetek szívébe.” - Hasonlít ez az arckép? - kérdeztem, mindjárt fejest ugorva.

- Hogy hasonlít-e? Kihez? Nem néztem meg közelebbről.

- De igenis, megnézte, Mr. Rivers.

Megütközött ezen a szokatlan és váratlan támadáson. Csodálkozva nézett rám. „Ez még semmi - mondtam magamban -, egy kis merevségtől én nem ijedek meg. Csak menjünk tovább.”

- Maga közelről és alaposan megnézte ezt a rajzot, de semmi kifogásom az ellen, hogy még egyszer megnézze.

Fölálltam, és kezébe nyomtam a képet.

- Szép - mondta. - Finom színezés, pontos és művészi rajz.

- Jó, jó, nem azt kérdeztem. Azt kérdeztem: kihez hasonlít?

Kicsit küszködött magával, aztán kimondta:

- Azt hiszem, Oliver kisasszonyhoz.

- Hát persze. És most, uram, jutalmul azért, hogy ilyen pontosan kitalálta, megígérem, hogy festek magának erről a képről egy hű másolatot, feltéve, hogy elfogadja. Mert hiábavaló munkát nem szeretnék végezni. Kár lenne az időért és a fáradságért, ha maga nem örülne ajánlatomnak.

Mr. Rivers még akkor is a képet nézte. Minél hosszasabban nézte, annál szorosabban fogta, mintha nem akarna megválni tőle.

- Mennyire hasonlít! - mondta. - A színek, a szem, az arckifejezés... minden tökéletes. És hogy mosolyog az egész!

---

[39] Sir Walter Scott (1771-1832) elbeszélő költeménye. (1808)

- Mondja meg őszintén: megnyugtatná, ha lenne egy ilyen képe? Vagy annál jobban fájna a szíve? Ha majd Madagaszkárban vagy a Fokföldön vagy Indiában jár, vigasztaló tudat lenne, hogy van egy emléke róla? Vagy az emlék, éppen ellenkezőleg, elcsüggesztené és elkeserítené?

Most hirtelen rám emelte tekintetét, zavartan, tétován. Aztán megint csak a képet nézte.

- Hogy szeretnék egy ilyen képet, azt nem tagadom. Hogy ésszerű vagy bölcs dolog lenne-e elvinni, az más kérdés.

Amióta meggyőződtem arról, hogy Rosamondnak igazán tetszik Mr. Rivers, és hogy valószínűleg apja sem ellenezné a házasságot, én - aki korántsem voltam olyan emelkedett gondolkozású, mint St. John - a szívem mélyén elhatároztam: mindent elkövetek, hogy ők ketten egymásra találjanak. Úgy vélekedtem, hogy ha Mr. Oliver nagy vagyona az övé lenne, Mr. Rivers itthon éppen annyi jót tehetne, mint odakint, és nem kellene testi és lelki erőit eltékozolni a trópusok táján. Ebben az értelemben feleltem tehát:

- Amennyire én látom, sokkal okosabb lenne, ha az arckép eredetijét venné el, de rögtön.

Ekkor már ült. A képet maga elé tette az asztalra, és homlokát két tenyerébe hajtva nézte. Úgy láttam, hogy ezúttal sem nem bosszankodott, sem meg nem ütközött vakmerőségemen. Sőt az, hogy ilyen nyíltan szól hozzá valaki erről a megközelíthetetlennek vélt témáról, úgy véltem, örömet, nem remélt megkönnyebbülést szerzett neki. Zárkózott embereknek gyakran valóban szükségük van arra, hogy megnyílhassanak, és beszélhessenek érzelmeikről; nagyobb szükségük van erre, mint a közlékeny természetűeknek. Alapjában a legszigorúbb sztoikus bölcs is ember, és az, aki merészen, de szeretettel felzavarja lelkük tavának sima tükrét, talán hálára kötelezi őket.

- Az biztos, hogy maga tetszik neki - mondtam. - Mr. Oliver pedig nagyra becsüli magát. Ráadásul a leány igazán elragadó, kicsit szeleburdi, az igaz, a maga komolysága viszont kettőjüknek is bőven elég. Vegye feleségül.

- Tetszem neki?

- Feltétlenül. Jobban, mint bárki más. Állandóan magáról beszél; nincs téma, amelyre gyakrabban visszatérne.

- Ezt jólesik hallani - mondta -, nagyon jólesik. Nem bánnám, ha egy negyedórát ennek a tárgynak szentelne.

Elővette az óráját, és letette az asztalra, hogy ellenőrizze az időt.

- De miért beszéljünk róla, ha eltökélt szándéka, hogy megint valami ellenérvet kovácsol, vagy újabb bilincsekbe veri szívét?

- Most ne gondoljon ilyenekre. Képzelje azt, hogy engedek és ellágyulok; a szerelem, mint valami frissen fakadt forrás, elönti édes árjával lelkemnek azt a területét is, amelyet olyan gondosan, annyi fáradsággal munkáltam meg; amelybe olyan szorgalmasan vetettem el a jó szándék és az önmegtagadás magvait. Mondom, a lélek területét elönti ez a nektárfolyam, az édes méreg elfojtja a zsenge csírákat. Látom magamat a Vale Hall-beli szalon kerevetén nyújtózkodni, látom magam menyasszonyom, Oliver Rosamond lába előtt. Rosamond az ő édes hangján szól hozzám, lenéz rám azzal a gyönyörű szemével, amelyet a maga ügyes keze olyan híven lerajzolt. Rám mosolyog égőpiros ajkával. Ő az enyém, én az övé, élvezzük a jelent, ne gondoljunk a jövőre! Pszt! Ne szóljon egy szót sem, úszom a boldogságban, az érzéki gyönyörűségben - egy negyedórát hadd töltsek el így.

Ráhagytam. Az óra ketyegett, St. John lélegzete meggyorsult, én némán álltam mellette. A negyedóra lejárt, St. John visszatette zsebébe az órát, letette a képet, felállt, és a kandallónak támaszkodott.

- Egy negyedórát engedtem a mámornak és az öncsalásnak - mondta. - Fejemet a kísértés keblén pihentettem, nyakamat önként hajtottam a virágokból font járomba. A serleget is ajkamhoz emeltem. De a vánkos égetett, a virágfüzérben kígyó leselkedik, a nektár íze keserű, és minden ígéret üresen és hamisan kong; én tudom és látom ezt.

Csodálkozva néztem rá.

- Különös - folytatta Mr. St. John -, hogy amíg ilyen őrülten, az első szenvedély forróságával szeretem Rosamond Olivert, és tudom róla, hogy tündéri szép, bájos, elragadó, ugyanakkor csalhatatlanul meg vagyok győződve arról is, hogy nem lenne nekem való feleség, nem az, akit Isten élettársnak rendelt mellém; és hogy erre, ha megesküdnénk, egy éven belül ráeszmélnék, és tizenkét hónapi boldogságért egy élet boldogtalanságával kellene fizetnem. Ezt biztosan tudom.

Nem állhattam meg, hogy föl ne kiáltsak:

- Ez igazán különös!

- Amíg lényemnek egyik fele nem képes kivonni magát egyéniségének vonzása alól, lényem másik fele tisztán látja Rosamond hibáit. Olyan a természete, hogy nem is tudja törekvéseimet megérteni, nemhogy bármiben is segítségemre lehetne. Rosamond mint szenvedő, dolgozó asszony? Mint női apostol? Mint egy misszionárius felesége? Soha!

- De hát ne legyen misszionárius maga sem! Mondjon le tervéről.

- Mit beszél? Hogy mondjak le a hivatásomról? Életem céljáról? Arról az alapról, amelyet itt a földön le kell fektetnem, hogy majdan a mennyben lakóhelyet kapjak? Mondjak le a reményről, hogy valaha is a kevesek közé számíthassak, akik minden törekvésüket az emberi faj megjavításának dicsőséges szolgálatába állítják? Akik tudást visznek a tudatlanság birodalmába, akik háború helyett békét hirdetnek, rabszolgaság helyett szabadságot, babonák helyett vallást, a pokoltól való rettegés helyett az örök üdvösség reményét? Hogy erről mondjak le? Hiszen ehhez jobban ragaszkodom, mint az ereimben csörgedező vérhez! Ez az, amiért érdemes küzdeni, érdemes élni.

- És Oliver kisasszony? - kérdeztem, hosszabb szünet után. - Az ő csalódása, bánata nem érdekli magát?

- Oliver kisasszonyt állandóan az udvarlók és a hízelgők egész serege veszi körül. Nem adok neki egy hónapot: el fog felejteni engem. Valószínűleg férjhez is megy majd valakihez, aki sokkal boldogabbá teszi, mint én valaha is tehetném.

- Nagyon józanul beszél, de azért látom, hogy maga is szenved. Szemlátomást fogy.

- Nem ettől fogyok, hanem a bizonytalanságtól. Az nyugtalanít, hogy még most sem tudom, mi lesz velem. Az indulás dátuma minduntalan eltolódik. Éppen ma reggel kaptam az értesítést, hogy utódom, akit olyan régóta várok, csak három hónap múlva jöhet. Még az is lehet, hogy a három hónapból hat lesz.

- Elpirul és reszketni kezd, valahányszor Oliver kisasszony belép a terembe.

Ismét csodálkozó kifejezés suhant át az arcán. Nem tudta elképzelni, hogy van nő, aki ilyen hangon mer egy férfival beszélni. Ami engem illet, én meg csak akkor érzem magam jól, ha erős egyéniségű, lelki életet élő, művelt emberekkel, akár férfiakkal, akár asszonyokkal, ilyen

nyíltan beszélhetek. Ha átléphetem a konvencionális tartózkodás határait, és - hogy úgy mondjam - szívük tűzhelyénél melegedhetem.

- Érdekes teremtés maga - mondta. - Milyen bátor. A lényében van valami vakmerőség, és a szemében valami lélekbe látó. De bocsásson meg, ha azt kell mondanom, hogy az én érzéseimet félreismeri. Sokkal mélyebbnek és erősebbnek képzeli szerelmemet, mint amilyen. Több együttérzéssel és részvéttel ajándékoz meg, mint amennyihez jogom van. Én nem sajnálom magamat, amiért Oliver kisasszony láttára elpirulok és remegek. Ellenkezőleg. Tudom, hogy ez méltatlan hozzám, ez csak a test gyöngesége, nem a lélek vonaglása. A lélek, az szilárd, mint a háborgó tenger mélyén bizton nyugvó szikla. Ne nézzen másnak, mint ami vagyok. Hideg, kemény ember vagyok én.

Hitetlenül mosolyogtam.

- Maga rohammal szerezte meg bizalmamat - folytatta. - Rendelkezzék velem. Higgye el, eredeti állapotomban én nem viselem azt a véráztatta mártírpalástot, amellyel a kereszténység eltakarja az emberi gyöngeségeket. Én alapjában hideg, kemény, nagyra törő ember vagyok. Minden érzelem közül reám csak az ösztönös, természetes rokonszenvnek van állandó hatása. Engem nem az érzelem, hanem a józan ész irányít; becsvágyam nem ismer határt, és az a vágyam, hogy magasabbra emelkedjem, hogy többet tehessek, mint mások, az a vágyam kielégíthetetlen. Én a kitartást, a szívós akaratot, a szorgalmat, a tehetséget tisztelem és becsülöm, mert ezek azok az eszközök, amelyeknek segítségével az emberek nagy feladatokat képesek elvégezni, és magasra emelkednek. Azért figyelem érdeklődéssel a maga pályafutását, mert lelkiismeretes, buzgó, kötelességtudó, rendes, erélyes nőnek ismerem; nem pedig mintha mélységesen sajnálnám azért, amin keresztülment, vagy azért, mert még most is szenved.

- Olyan jellemképet fest magáról, mintha pogány filozófus lenne - mondtam.

- Az nem áll - felelte. - Köztem és a deista filozófusok között nagy a különbség. Én hiszek; hiszek az evangéliumban. Eltévesztette a jelzőt. Én nem pogány filozófus vagyok, hanem keresztény: Krisztus szektájának követője. Mint az ő tanítványa, elfogadom az ő tiszta, az ő irgalmas, az ő áldott tanítását. Szószólója, fölesküdött hirdetője vagyok Krisztus tanításának. Már kora ifjúságomban a vallás hívéül szegődtem, a vallás fejlesztette ki természet adta tulajdonságaimat. A parányi csírából, a természetes hajlamból kiterebélyesítette az emberszeretet lombos fáját. Az emberi igazság elvadult, gazos gyökeréből fölnevelte az isteni igazság iránt fogékony lelket. Eleinte csak emberi hatalomra, hírnévre vágytam, de Krisztus úgy akarta, hogy az ő királyságát terjesszem itt a földön, hogy a kereszt nevében arassak győzelmeket. Ó, én annyit köszönhetek a vallásnak! A nyersanyagot a vallás dolgozta föl, a vallás nyesegette a vadhajtásokat, segítette a természetes fejlődését. De az emberi természetet a vallás sem tüntetheti el teljesen; az ember ember marad, amíg él.

Fogta a kalapját, amely ott hevert az asztalon, a palettám mellett. Még egy pillantást vetett az arcképre.

- Nagyon szép - mondta halkan. - Joggal hívják a Világ Rózsájának.[40]

- Hát ne fessek egyet magának is?

- *Cui bono?*[41] Ne fessen.

---

[40] Rose à monde (Rosamond) a. m. a világ rózsája. (francia)

[41] Mire jó? (latin)

Letakarta a képet azzal a vékony papírlappal, amelyet munka közben a kezem alá szoktam tenni, nehogy a rajz piszkos legyen. Hogy mit látott meg hirtelenében azon az üres papírlapon, arról sejtelmem sincs, de valamit meglátott, az biztos. Fölkapta, megnézte, aztán rendkívül különös és teljesen érthetetlen tekintetet vetett rám: olyan tekintetet, amely alakomat, arcomat, ruhámat pontosan megfigyelte; végigfutott rajta, mint a villám. Ajka szétnyílt, mintha mondani akarna valamit, de aztán lenyelte, amit mondani akart.

- Mi baj? - kérdeztem.

- Semmi a világon - hangzott a felelet. Visszatette a papírlapot a képre, de láttam, hogy gyorsan leszakított egy csíkot a széléből, és azt becsúsztatta a kesztyűjébe. Aztán egy fejbólintással és egy kurta „jó estét”-tel eltűnt.

„Hát ez aztán a teteje mindennek!” - mondtam magamban.

Én is szemügyre vettem azt a papírlapot, de nem láttam rajta egyebet, mint néhány színes foltot, ahol a ceruzáimat kipróbáltam. Egy-két percig még törtem a fejemet a rejtélyen; de minthogy megoldhatatlannak találtam, és különben sem tartottam fontosnak, másra gondoltam, és csakhamar megfeledkeztem róla.

HARMINCHARMADIK FEJEZET

Mikor Mr. St. John elment, éppen havazni kezdett, s a hóvihar egész éjszaka tombolt. A másnap megint havazást hozott; mire bealkonyodott, a völgy jóformán járhatatlanná vált. Becsuktam az ablaktáblákat, és valami szőnyegfélét tettem az ajtó elé, hogy a szél ne fújja be a havat a szobába, jól megraktam a kályhát, s miután majdnem egy óra hosszat hallgattam a vihar dühöngését, gyertyát gyújtottam, elővettem a *Marmion*-t, és olvasni kezdvén, csakhamar megfeledkeztem az ítéletidőről:

Napszállta: - Norham vára ott
S a bérc-magányú Cheviot
S a nyájas Tweed vize;
S a falakkal körülfogott
Bástyákra, tornyokra zuhog
Sárgás tündöklete...

Egyszerre zajt hallottam, de azt hittem, csak a szél rázza az ajtót. Nem: St. John volt az, aki félretolta a reteszt, és a jeges hóförgetegből, üvöltő sötétségből belépett hozzám. Ott állt előttem; a köpeny beburkolta magas alakját, fehér volt, mint egy hófödte csúcs. Valósággal megijedtem: ilyen későn este az eltorlaszolt völgyből igazán nem vártam vendéget.

- Valami baj van? - kérdeztem. - Mi történt?

- Nincs semmi baj. Milyen könnyen megijed! - felelte. Aztán kibújt a kabátjából, fölakasztotta az ajtóra, és visszatolta a szőnyeget, amely elmozdult a helyéről, mikor ő belépett. Leütögette cipőjéről a havat.

- Bepiszkítom a maga tiszta padlóját - mondta. - Bocsásson meg, kérem. - Közelebb ment a kandallóhoz. - Nem volt könnyű eljutni ide - jegyezte meg, miközben a kezét melengette. - Egyszer derékig betemetett a hó; még szerencse, hogy egyelőre egészen puha.

- De miért jött el ilyen időben? - Nem bírtam megállni, hogy meg ne kérdezzem.

- Nem valami szíves fogadtatás, de ha már kérdi, megmondom őszintén, hogy meguntam a néma könyveket és az üres szobákat, és egy kis beszélgetésre vágytam. Különben is tegnap óta olyanformán vagyok, mint aki egy érdekes történetnek csak az elejét hallotta, és alig várja a folytatást.

Leült. Eszembe jutott az előző esti furcsa viselkedése, és komolyan attól kezdtem félni, hogy nem egészen épeszű. Bár azt el kellett ismernem, hogy ha bolond is, rendkívül higgadt, fegyelmezett bolond. Szép arca még sose hasonlított annyira a csiszolt márványhoz, mint most. Kisimította átázott haját a homlokából, és ahogy a tűzfény megvilágította sápadt arcát, fájt látnom, hogy milyen gondterhelt, milyen szomorú ez az arc. Vártam, hogy mond valamit, amit legalább megérthetek. De egyelőre nem szólt semmit; állát tenyerén nyugtatva, ujját ajkához szorítva gondolkozott. Feltűnt, hogy a keze éppen olyan sovány, mint az arca. Kéretlen szánalom öntötte el szívemet, s ezt mindjárt tudtára is adtam.

- Milyen jó lenne, ha Diana vagy Mary hazajöhetne, és együtt lakhatnának! Nagyon rossz lehet így egyedül, és maga egyáltalán nem vigyáz az egészségére.

- Dehogyisnem - felelte. - Vigyázok én magamra, amennyire szükséges. De most jól vagyok. Miből gondolja, hogy valami bajom van?

Odavetve, szórakozott közönnyel mondta ezt, ezzel akarta megmutatni, hogy aggodalmam, legalábbis az ő véleménye szerint, teljesen alaptalan. Nem szóltam többet.

St. John lassan húzogatta az ujját ide-oda a felső ajkán, de tekintete most is a tűzbe révedt. Úgy éreztem, mégis mondanom kell valamit, és azt kérdeztem, nem érez-e huzatot ott az ajtó közelében.

- Nem, dehogy! - vetette oda csaknem ingerülten.

„Hát, ha nem akarsz beszélni, barátom - gondoltam magamban -, akkor csak hallgass. Én bizony nem törődöm veled, hanem tovább olvasok."

Megkoppantottam a gyertyát, és visszatértem a *Marmion*-hoz. St. John csakhamar megmozdult, odanéztem, és láttam, hogy bőrtárcát vesz ki a zsebéből, a tárcából pedig egy levelet. A levelet szó nélkül végigolvasta, összehajtogatta, visszatette a tárcájába, és megint gondolatokba mélyedt. Nem volt nyugtom olvasni, bosszantott ez a néma és mozdulatlan ember. Türelmetlenségemben magamat is képtelen voltam némaságra kárhoztatni. „Nem bánom, ha lehurrog is - határoztam el -, azért is beszélni fogok."

- Mikor kapott levelet Dianától és Marytől?

- Egy hete, hogy utoljára írtak. Azt a levelet megmutattam magának.

- És a maga körülményeiben nem történt változás? Nem utazhat el előbb, mint gondolta?

- Attól félek, nem. Nincs nekem olyan szerencsém.

„Hát ez nem megy - gondoltam. - Talán jobb lesz, ha áttérek az iskolára és a tanítványaimra."

- Mary Garrett édesanyja jobban van. Mary ma már eljött az iskolába. És a jövő héten négy új növendéket kapok a Kohósorról. Ma már eljöttek volna, ha nincs ez a hófúvás.

- Igazán?

- Kettőnek a tandíját Mr. Oliver fizeti.

- Úgy?

- Karácsonykor az egész iskolát meg akarja vendégelni.

- Tudom.

- A maga ötlete volt?

- Nem.

- Hát kié?

- Azt hiszem, a leányáé.

- Rá is vall. Rosamond nagyon jószívű.

- Igen.

Újabb szünet. Az óra nyolcat ütött. Erre felriadt Mr. Rivers, kihúzta magát, felém fordult.

- Tegye le egy kicsit azt a könyvet, és jöjjön közelebb a kandallóhoz - mondta.

Fogalmam sem volt róla, mit akar, de azért szót fogadtam.

- Félórával ezelőtt azt mondtam, alig várom, hogy megtudjam a történet végét. Azóta, gondolkozván a dolgon, úgy találom, hogy okosabb, ha én mondom el a mesét, és maga hallgatja. Mielőtt belekezdenék, figyelmeztetem, hogy a történet kissé ismerősen fog hangzani. De

mások szájából az elcsépelt részletek néha újszerűen hatnak. Egyébként pedig, akár unalmas, akár érdekes, mindenesetre rövid lesz.

Húsz esztendővel ezelőtt egy szegény pap, a neve pillanatnyilag nem fontos, beleszeretett egy gazdag lányba. A gazdag lány viszontszerette, és feleségül ment hozzá, annak ellenére, hogy családja hevesen ellenezte a házasságot. A család ki is tagadta a lányt. A házaspár két éven belül meghalt; közös sírba temették el őket. Láttam a sírjukat egy nagy iparvárosban, ...megyében; ott pihennek a koromtól fekete, vén székesegyházat körülvevő óriási temetőben. Egy kislányuk maradt, akit az úgynevezett irgalom nevelt föl; ez az irgalom volt olyan hideg, mint az a hóvihar, amely idejövet csaknem jéggé dermesztett. Az irgalom az apátlan-anyátlan árvát gazdag, anyai rokonaihoz sodorta, és nagybátyjának felesége fogadta be házába. Most már rátérünk a nevekre: az asszonyt Mrs. Reednek hívták, Gatesheadben lakott. Miért rezzent úgy össze? Valami zajt hallott? Biztosan csak a patkányok futkároznak a tanteremben: mielőtt átalakították, csűr volt, és úgy látszik, a patkányokat nem lehetett teljesen kipusztítani. No de hadd folytassam. Mrs. Reed tíz évig tartotta magánál a kislányt. Hogy a gyermek boldog volt-e vagy sem, nem tudom, sohasem hallottam. De tízéves korában olyan helyre adták, amelyet maga is ismer: a lowoodi árvaházba, ahol maga sok évet töltött. Úgy látszik, ott elég jól ment sora, növendékből idővel tanítónővé lépett elő, akárcsak maga - igazán különös, hogy a maga története meg azé a kislányé mennyire hasonló -, és idővel elszegődött valahova nevelőnőnek. Megint azt kell mondanom, hogy éppen úgy, mint maga. Az a lány, akiről beszélek, egy Rochester nevű úr gyámleánya mellé került nevelőnőnek.

- Mr. Rivers! - kiáltottam föl.

- El tudom képzelni, mit érez - mondta ő -, de még egy kicsit uralkodjék érzelmein. Mindjárt végére érek a mesének, addig kibírja. Mr. Rochesterről mindössze annyit tudok, hogy szabályszerű házassági ajánlatot tett a lánynak, de az esküvőn, az oltár előtt kiderült, hogy már van felesége, igaz, hogy az közveszélyes őrült. Hogy ezek után a férfi mit csinált vagy mit tervezett, arra vonatkozóan nincsenek pontos adataim. Valami történt azonban, amivel kapcsolatban érdeklődni kellett a nevelőnő után, és akkor kiderült, hogy a nevelőnő eltűnt, senki sem tudja, hová. Még aznap éjszaka megszökött Thornfield Hallból, és idáig minden keresés, minden nyomozás hiábavalónak bizonyult. Az egész megyét széltében-hosszában átkutatták: semmi hír a lányról. Holott most nagyon fontos lenne, hogy megtalálják. Minden újságban hirdetések jelentek meg. Én magam is kaptam levelet egy bizonyos Briggs nevű ügyvédtől, onnan tudom ezeket a részleteket. Ugye, furcsa történet?

- Csak azt az egyet mondja meg - könyörögtem -, és ha ennyit tud, bizonyára azt is tudja, mi történt Mr. Rochesterrel? Hogy van, és hol van? Mit csinál? Nincs semmi baja?

- Mr. Rochesterről én nem tudok semmit. A levélben csak annyi szó esik róla, amennyi a törvénytelen házassági kísérlettel kapcsolatban feltétlenül szükséges. Miért nem inkább a nevelőnő neve iránt érdeklődik, és miért nem azt kérdezi, mi volt az az esemény, amellyel kapcsolatban nyomozni kellett a nevelőnő után?

- Hát senki sem járt Thornfield Hallban? Senki sem találkozott Mr. Rochesterrel?

- Azt hiszem, senki.

- De írni írtak neki?

- Hát persze.

- És mit felelt? Kinél van a levele?

- Mr. Briggs azt mondta, hogy levelére nem Mr. Rochester válaszolt, hanem egy Alice Fairfax nevű hölgy.

Mérhetetlenül el voltam keseredve. Tehát a legrosszabb következett be: Mr. Rochester minden valószínűség szerint elhagyta Angliát, és féktelen kétségbeesésében isten tudja, hol barangol. És mivel próbálja szenvedését enyhíteni? Szenvedélyét kielégíteni? Nem mertem felelni magamnak sem ezekre a kérdésekre. Ó, én édes gazdám, kis híján a férjem! Hányszor szólítottalak „drága Edwardom”-nak!

- Mr. Rochester rossz ember lehetett - jegyezte meg Mr. Rivers.

- Maga nem ismerte. Ne ítéljen fölötte - mondtam hevesen.

- Jó, nem ítélkezem - felelte St. John nyugodtan. - Különben is más jár a fejemben. Még nem fejeztem be a mesét. Minthogy maga nem kérdezi a nevelőnő nevét, majd én megmondom - maradjon, itt van nálam, okosabb, ha a fontos dolgokat fehéren és feketén leírva látja az ember.

Megint előkerült a bőrtárca. St. John kinyitotta, átlapozta; kihalászott belőle egy keskeny, gyűrött papírszeletet. Ráismertem az ultramarin és a piros foltokról. Ezt a csíkot szakította le St. John annak a papírlapnak a széléről, amelyet rajzolás közben a kezem alá szoktam tenni. St. John fölállt, szemem elé tartotta a papírszeletet. Én magam írtam rá tintával a nevemet, nyilván szórakozottságból. „Jane Eyre” állt a papíron.

- Briggs egy Jane Eyre nevű nőt emleget a levélben, az újsághirdetések is Jane Eyre-t keresik. Én pedig csak egy Jane Elliottot ismerek. Igaz, hogy már régóta gyanakszom, de bizonyságot csak tegnap délután szereztem. Bevallja, hogy ez az igazi neve, és a másik csak álnév, s hajlandó megtagadni álnevét?

- Igen, igen, bevallom. De hol van az a Mr. Briggs? Ő talán többet tud Mr. Rochesterről, mint maga.

- Briggs Londonban van. Kötve hiszem, hogy tud valamit Mr. Rochesterről. Őt nem Mr. Rochester érdekli. Maga mellékvágányra siklik, és megfeledkezik a fontos dolgokról. Nem kérdezi, hogy Mr. Briggs miért keresi magát? Hogy mit akar magától?

- Jó, hát mit akar?

- Semmi egyebet, csak közölni magával, hogy nagybátyja, Mr. Eyre, Madeira szigetén meghalt, és mindenét, amije volt, magára hagyta. És hogy maga most gazdag. Csak ennyit akart mondani Mr. Briggs, semmi többet.

- Hogy én gazdag vagyok?

- Úgy bizony. Gazdag örökösnő.

Egy darabig csend volt.

- Személyazonosságát természetesen igazolnia kell - mondta St. John -, de hát ennek semmi akadálya. A pénzt rögtön meg fogja kapni. A szükséges okmányok Briggsnél vannak, ő kezeli a vagyont is.

Hát ez kétségtelenül nagy meglepetés volt. Mindenesetre szép dolog, ha egy magamfajta ágrólszakadt teremtés máról holnapra egyszerre meggazdagszik, de ezt a váratlan fordulatot nem lehet rögtön felérni ésszel, és nem is lehet rögtön olyan nagyon örülni neki. Vannak az életben sokkal izgalmasabb és boldogítóbb dolgok is. Pénzt örökölni, ez valóság, rideg próza, nincs benne semmi költői, semmi eszményi; minden, ami összefügg vele: józan és komoly. Az ember nem ugrál, nem vet bukfencet, nem ujjong örömében, amiért pénzhez jutott. A vagyon

felelősséget, bizonyos fokig gondot is jelent. Az ember nem mosolyog, hanem összevonja a szemöldökét.

Meg különben is ezek a szavak: örökség, végrendelet, a képzettársítás folytán a halál és a temetés fogalmát idézik fel. Nagybátyám, aki rám hagyta vagyonát, egyetlen rokonom volt. Amióta tudtam, hogy a világon van, mindig azt reméltem, hogy egyszer majd megismerhetem. Aztán a pénz egyedül az enyém, nincs családom, hogy megossza velem az örömet. Kétségtelenül nagy jótétemény. A tudat, hogy független leszek, valóban boldogsággal töltött el.

- No, csakhogy végre megmozdul - mondta Mr. Rivers. - Olyan arcot vágott, mintha Medúza kővé bűvölte volna. De talán végre lenne szíves megkérdezni, mennyi az a pénz?

- Hát mennyi?

- Csekélység az egész, szót sem érdemel. Mindössze húszezer font. Mi az? Semmi.

- Húszezer font? - Elámultam. Én legfeljebb négy-ötezer fontra számítottam. Most a lélegzetem is elállt. Mr. St. John nevetett, pedig őt még sohasem hallottam nevetni.

- Ha gyilkosságot követett volna el, és most tőlem tudta volna meg, hogy a rendőrség a nyomában van, akkor sem igen vághatott volna rémültebb arcot.

- Ilyen óriási összeg! Nem gondolja, hogy tévedés lehet a dologban?

- Tévedésről szó sincs.

- Talán rosszul nézte meg a számokat. 2000 helyett 20 000-et olvasott.

- Nem számokkal, hanem betűkkel van beleírva az összeg. Húszezer.

Olyanféleképpen éreztem magam, mint egy közepes étvágyú ember, akit egyes-egyedül egy százszemélyes lakomára terített asztalhoz ültetnek. Mr. Rivers felállt, és belebújt a kabátjába.

- Ha nem lenne ilyen istenkísértő idő - mondta -, átküldeném Hannah-t magához, hogy ne legyen egyedül. Látom, nagyon nekikeseredett, nem szívesen hagyom magára. De szegény Hannah nem tud úgy megbirkózni a hófúvással, mint én, a lába sem olyan hosszú, mint az enyém, így hát egyedül kell maradnia bánatával. Jó éjszakát!

Mikor a reteszt félretolta, egyszerre eszembe jutott valami.

- Még egy pillanatra! - kiáltottam föl.

- Tessék?

- Nem értem, hogy Mr. Briggs miért fordult éppen magához. Honnan tudhatta, vagy miből sejthette, hogy ebben az elhagyatott, távoli kis fészekben maga segíthet kinyomozni, hogy én hol vagyok?

- Azért, mert pap vagyok; ilyesféle ügyekben gyakran fordulnak a papokhoz segítségért.

Az ajtó retesze ismét megzörrent.

- Nem hiszem, hogy csak ezért - mondtam, és St. John kitérő feleletében csakugyan volt valami, ami nemhogy lehűtötte volna, inkább felcsigázta kíváncsiságomat. - Ez nagyon furcsa história. Szeretném a részleteket is hallani.

- Majd máskor.

- Nem máskor: ma! - és ahogy megfordult, odaálltam közéje és az ajtó közé. Zavartnak látszott.

- Innen addig nem megy el, amíg mindent el nem mondott!

- Ne kívánja, hogy most mondjam el.

- De igen, kívánom!

- Jobban szeretném, ha Diana vagy Mary mondaná el a többit.

Ellenkezése csak még jobban felcsigázta kíváncsiságomat. Követeltem, hogy azonnal mondjon el mindent.

- Tudhatja, hogy én kemény dió vagyok - vitatkozott St. John. - Engem nehéz rábeszélni valamire.

- De én is kemény dió vagyok ám - feleltem. - Engem meg nehéz lerázni.

- Azonkívül én hideg is vagyok, engem nem könnyű felmelegíteni.

- Én pedig forró vagyok, és a tűz felolvasztja a jeget. A kandalló melege mind leolvasztotta a havat a kabátjáról, és ugyancsak a meleg következtében sáros tócsa keletkezett a padlón. Ha azt akarja, hogy valaha megbocsássam, amit az én tiszta padlómmal művelt, akkor mondjon el mindent.

- Hát jó, engedek az erőszaknak. A követ is kivájja idővel a csepegő víz. Előbb-utóbb úgyis megtudja. Tehát magát ugye Jane Eyre-nek hívják?

- Persze. Ezt már megállapítottuk.

- De azt nem tudja, hogy az én nevem St. John Eyre Rivers. Névrokonok vagyunk.

- Nem, ezt nem tudtam. Most már emlékszem, hogy láttam az E betűt néhány könyvben, amelyet kölcsönadott, de eszembe sem jutott megkérdezni, hogy mit jelent. Na és? Csak...

Torkomon akadt a szó. Nem, az lehetetlen! Képtelenség - és mégis, a következő pillanatban csaknem holtbiztosan tudtam, hogy mégis úgy van! Az összekuszálódott szálak kisimultak, a lánc, amelynek szemei összevissza akaszkodtak egymásba, egyenesre húzódtak, minden láncszem pontosan a helyére került, és szabályosan illeszkedett bele a következő szembe. Ösztönösen megéreztem, hogyan áll a helyzet, még mielőtt St. John megszólalt volna. Az olvasótól azonban nem kívánhatom, hogy ugyanilyen ösztönösen érezzen, azért hát elismétlem St. John szavait.

- Anyám Eyre lány volt. Két bátyja volt, az egyik, a pap, Jane Reedet vette feleségül, Gatesheadből. Anyám másik bátyja az a John Eyre nevű kereskedő volt, aki Funchalban, Madeira szigetén meghalt. John Eyre ügyvédje, Mr. Briggs, augusztusban értesített minket nagybátyánk haláláról, és közölte velünk azt is, hogy nagybátyánk minden vagyonát lelkész öccsének árvájára hagyta. Mireánk nem hagyott semmit, mert atyánkkal mindhalálig haragban volt. Néhány héttel később az ügyvéd ismét írt; megírta, hogy az örökösnőnek nyoma veszett, és kérdezte, hogy nem tudunk-e róla valamit. Azon a papírlapon megláttam az aláírását. A többit tudja.

St. John most már igazán menni akart, de elálltam az útját.

- Csak egy kicsit még - könyörögtem. - Engedje, hogy lélegzetet vegyek, és rendbe szedjem gondolataimat.

Ott állt előttem, kalapjával a kezében, türelmesen.

- A maga édesanyja tehát testvére volt az édesapámnak?

- Igen.

- Következésképpen az édesanyja nekem nagynénám lenne, ha élne.

St. John bólintott.

- És az én John nagybátyám a maguk John nagybátyja is? Maga, Diana és Mary az ő húgának gyermekei, én pedig az ő öccsének a lánya vagyok.

- Kétségtelenül.

- Akkor hát maguk hárman az én unokatestvéreim. Az ereinkben csörgedező vér fele ugyanabból a forrásból származik. Vérrokonok vagyunk.

- Igen, unokatestvérek.

Szemügyre vettem St. Johnt. Mintha bátyám született volna, bátyám, akire büszke lehetek, akit szerethetek. És két nővért is kaptam ajándékba, két olyan nővért, akiket már akkor is, amikor még idegenek voltunk egymáshoz, őszintén csodáltam és szerettem. A két leány, akit azon az éjszakán, a vizes kövön kuporogva, az alacsony konyhaablakon át olyan érdeklődéssel vegyes kétségbeeséssel figyeltem: közeli rokonom. És éppen olyan közeli rokonom ez a szép, magas fiatalember is, aki a haláltól mentett meg, amikor ott talált a küszöbön. Milyen csodálatos ajándék egy ilyen elhagyatott, nyomorult teremtésnek, mint amilyen én vagyok! Ez az igazi boldogság, a szív gazdagsága, a tiszta, önzetlen szeretet kincsesbányája. Ez valóban áldás, boldogító áldás, nem úgy, mint az arany súlyos ajándéka, amely a maga nemében szintén drága, boldogító, de éppen súlyánál fogva kijózanító. Tapsoltam örömömben, szívem hevesen dobogott, ereimben sebesen keringett a vér.

- Ó, de boldog vagyok! De boldog vagyok! - kiáltottam.

St. John mosolygott.

- Nem megmondtam, hogy a lényegről megfeledkezik? Amikor megtudta, hogy vagyont örökölt, komoly maradt, most meg olyasmiért, ami egyáltalán nem fontos, majd kiugrik a bőréből.

- Még hogy nem fontos! Magának persze nem fontos egy unokatestvér, mert van két húga, de nekem senkim sem volt, és most egyszerre három felnőtt rokonom született, vagy mondjuk kettő, ha nem akarja, hogy magát is közéjük számítsam. Én bizony nagyon boldog vagyok.

Fel-alá szaladgáltam a szobában, majd megálltam, mert a gondolatok szinte megfojtottak, sebesebben száguldottak, semhogy felfogásukra, megértésükre, elrendezésükre képes lettem volna. Mi lesz most? El sem tudtam képzelni. A puszta falat néztem, és úgy tetszett, hogy a fal égbolttá változik, és az égbolton sorra kigyúlnak az öröm csillagai. Most meghálálhatom azoknak a jóságát, akik megmentették az életemet. Idáig járomban görnyedtek, én most felszabadíthatom őket. Idáig egymástól távol kellett élniük, ezentúl együtt maradhatnak. A függetlenségen, a jóléten megosztozunk. Négyen vagyunk. Ha húszezer fontot négy egyenlő részre osztunk, mindenkinek jut ötezer: még az is több, mint elegendő. Ez igazságos elosztás lesz. Most már nem éreztem terhesnek a vagyont, mert már nemcsak a pénzt láttam benne, hanem az életet, a reményt, az öröm biztosítékát.

Hogy milyen volt az arcom, mialatt ezek a gondolatok kavarogtak az agyamban, azt nem tudom, de egyszerre csak azt láttam, hogy Mr. Rivers egy széket tol mögém, és szelíd erőszakkal le akar ültetni. Figyelmeztetett, hogy szedjem össze magam, erre valósággal megsértődtem, lesöpörtem kezét a vállamról, és megint csak föl-alá kezdtem száguldozni.

- Holnap mindjárt írjon Dianának és Marynek - mondtam. - Írja meg nekik, hogy haladéktalanul jöjjenek haza. Diana azt mondta egyszer, hogy Krőzusnak éreznék magukat, ha csak ezer fontja lenne mindegyiküknek, hát még ötezer fonttal!

- Mondja, honnan hozhatok magának egy pohár vizet? - kérdezte St. John. - Túlságosan fel van zaklatva.

- Ne beszéljen ostobaságokat! Inkább azt mondja meg, hogy maga mit kezd a pénzzel. Itthon marad Angliában, feleségül veszi Oliver kisasszonyt, és úgy fog élni, mint más közönséges halandó?

- Félrebeszél! Nem lett volna szabad ajtóstul rontanom a házba, és mindent egyszerre elmondani. Olyan izgatott, hogy azt sem tudja, mit beszél.

- Túlságosan próbára teszi a türelmemet, Mr. Rivers! Én színjózan vagyok, maga az, aki minden szavamat félreérti, vagy legalábbis úgy tesz, mintha félreértené.

- Talán ha világosabban fejezné ki magát, megérteném.

- Világosabban! Ha a szóban forgó húszezer fontot négy egyenlő részre osztjuk a három unokahúg és az unokaöcs között, mindegyiknek ötezer font jut. Ez csak elég világos? Azt akarom, hogy írja meg a húgainak, milyen szép összeget örököltek.

- Vagyis hogy maga milyen szép összeget örökölt.

- Kifejtettem álláspontomat. Egyebet nem tehetek. A legnagyobb önzés, igazságtalanság és hálátlanság lenne részemről, ha a pénzt teljes egészében magamnak tartanám meg. Különben is otthonra és családra vágyom. Nagyon megszerettem a maguk régi házát, ott akarok lakni. Nagyon szeretem Dianát és Maryt, és boldog leszek, ha együtt lakhatom velük. Ötezer font még kellemes összeg, húszezer már nyomasztóan sok pénz. És a húszezer különben sem illet meg jogosan engem, ha százszor elismeri is a törvény, hogy én vagyok a jogos örökös. A fölösleget átengedem maguknak. Tiltakozásnak, vitatkozásnak semmi értelme. Amit mondtam, megmondtam.

- Ilyesmit nem lehet egy perc alatt elhatározni. Meg kell fontolnia alaposan a dolgot. Addig nem is vehetjük komolyan a szavát.

- Ó, ha csak az elhatározásom szilárdságában kételkedik, akkor nincs semmi baj! Mondja: nem igazságos az én elgondolásom?

- Bizonyos tekintetben igazságos, de ellenkezik minden fennálló gyakorlattal. Az örökség különben is jogosan magát illeti. Nagybátyám maga szerezte a vagyont; arra hagyhatja, akire akarja. Nyugodt lelkiismerettel elfogadhatja az egész összeget.

- Ez nálam nemcsak lelkiismereti, hanem érzelmi kérdés is. Olyan ritkán tehetem azt, amit a szívem diktál! Ha egy álló évig ellenkezik és vitatkozik is, akkor sem mondok le arról az örömről, hogy legalább részben lerójam hálámat maguk iránt, és hogy egy életre szóló barátságot kössek a családdal.

- *Most* így gondolja - felelte St. John -, mert még nem tudja, mi az: gazdagnak lenni, következésképpen nem is örül még a vagyonának. El sem tudja képzelni, hogy húszezer font mekkora tekintélyt ad az embernek, milyen helyzetet biztosít a társadalomban, milyen lehetőségeket nyit meg; el sem tudja képzelni...

- Maga pedig - vágtam közbe - nem tudja elképzelni, hogy én milyen kimondhatatlanul vágyom testvéri szeretet után. Nekem sohasem volt otthonom, soha nem voltak testvéreim. Maga nem akar befogadni a családjába? Nem ismer el húgának?

- Dehogyisnem, Jane! Én a bátyja leszek, húgaim is édestestvérüknek fogják tekinteni, de ezt az áldozatot, hogy jogos örökségéről lemond a mi javunkra, nem fogadhatjuk el.

- Mit érek vele, ha ezer mérföld távolságban van egy bátyám? És mit érek vele, ha nővéreim idegenek között gürcölnek? És én belefulladok az aranyba, amelyre nem szolgáltam rá, amelyet nem érdemeltem meg? Micsoda felebaráti szeretet lenne ez?

- De a család utáni vágyat másképpen is megvalósíthatja, Jane! Férjhez mehet.

- Ostoba beszéd! Én nem akarok és nem is fogok soha férjhez menni.

- Azt ma még nem tudhatja. Az efféle kijelentések is csak azt bizonyítják, hogy rendkívül izgatott lelkiállapotban van.

- Téved. Tudom, mit beszélek, tudom, mit érzek. A házasságnak még a gondolatától is irtózom. Szerelemből engem úgysem vesz el senki, legföljebb a pénzemért. Félek az idegenektől, mindenkitől, aki másképp gondolkozik, mint én. Rokon lelkű emberek után vágyom, akikkel megértjük egymást. Mondja még egyszer, hogy a bátyám akar lenni. Olyan boldog voltam az előbb, mikor ezt mondta. Mondja még egyszer, de úgy, hogy érezzem: szívből mondja.

- Szívből mondom. Tudja, hogy húgaimat is mennyire szeretem: tisztelem az erényeiket és csodálom a képességeiket. Magát is nagyra becsülöm; ízlése, szokásai hasonlítanak a húgaim ízléséhez, szokásaihoz. Mindig szívesen vagyok együtt magával; ha beszélgetünk, sokszor megvigasztalódom. Mi sem könnyebb tehát, mint befogadni szívembe, mint harmadik és legfiatalabb húgomat.

- Köszönöm. Ez mára elég. És most menjen, mert attól félek, ha tovább marad, megint felbosszant a bizalmatlanságával.

- És az iskola, Eyre kisasszony? Mi lesz az iskolával? Azt persze most be kell csukni.

- Nem kell becsukni. Én tanítok, amíg nem talál valakit helyettem.

Ennek örült. Kezet fogtunk, St. John elment.

Nem akarom részletezni, hogy mennyi küzdelembe került, amíg kívánságom teljesülhetett. Nem ment könnyen, de minthogy unokatestvéreim látták, hogy elhatározásom megmásíthatatlan, minthogy szívük mélyén nekik is érezniük kellett, hogy az osztozkodás igazságos, minthogy végül jól tudták, hogy az én helyemben ők is hasonlóképpen cselekedtek volna, végül is belementek, hogy választott bíróság döntsön. Mr. Oliver és egy gyakorlott ügyvéd voltak a bírák. Véleményük egyezett az enyémmel: győztem. Az átírási okmányok elkészültek. St. John, Diana, Mary és én, valamennyien egy-egy kis vagyon urai lettünk.

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

Mire minden elintéződött, december vége felé járt, itt volt a karácsonyi vakáció. Az iskolában is megkezdődött a szünet. Az utolsó tanítási napon bőségesen megajándékoztam tanítványaimat. A jó szerencse megnyitja a szívet, és adakozóvá teszi az embert: aki eddig főleg elfogadott másoktól, felfedezi az adni tudás gyönyörűségét. Már régóta éreztem - és ez az érzés boldoggá tett -, hogy a kis parasztlányok megszerettek, és amikor elbúcsúztam tőlük, megható jelét adták ennek a szeretetnek. Végtelenül jólesett látnom, hogy valóban befogadtak egyszerű és romlatlan szívükbe. Megígértem nekik, hogy ezentúl is legalább egyszer hetenként meglátogatom őket, és egy-egy óra hosszat foglalkozom velük.

Mr. Rivers is eljött, amikor a növendékektől - immár hatvanan voltak - búcsúztam. Bezártam a tanterem ajtaját, és kezemben a kulccsal még beszélgettem legjobb tanítványaimmal. Az angol parasztság színe-java volt ez a néhány fiatal lány: szerény, illedelmes, értelmes, becsületes. S ha azt mondom, hogy az angol parasztság színe-java, ezzel sokat mondok, mert az angol parasztság a legműveltebb, a legjobb modorú, a legönérzetesebb Európa minden népe között. Azóta volt alkalmam francia és német parasztasszonyokkal találkozni, s a legkülönbek is durvák, tudatlanok, ostobák voltak az én mortoni leánykáimhoz képest.

- Ugye, hogy az eredmény megérte a fáradságot? - kérdezte Mr. Rivers, mikor ketten maradtunk. - Jóleső érzés, ugye, hogy nemhiába dolgozott?

- Természetesen.

- Pedig csak néhány hónapig tartott. Hát még milyen fölemelő érzés lehet, ha az ember az egész életét egy nemes cél szolgálatába állíthatja.

- Igen, de én most magammal is szeretnék törődni, a magam képességeit is szeretném kipróbálni, nem csak a másokét kifejleszteni. Ne beszéljünk az iskoláról. Örülök, hogy egyelőre vége, és élvezni akarom a szabadságot.

St. John nem mosolygott. - Mit jelent most egyszerre ez az életkedv? Mit akar csinálni?

- Százféle dolgot kell elintéznem. Először is arra kérem, engedje át Hannah-t nekem, és keressen helyette más házvezetőnőt.

- Hannah-t? Minek magának Hannah?

- Azt akarom, hogy jöjjön át velem Moor House-ba. Diana és Mary egy hét múlva hazajön, addigra rendbe akarom hozni a házat.

- Rendben van. Már azt hittem, ki akar repülni innen. Hannah természetesen magával mehet.

- Mondja meg neki, hogy holnapra várom. Igen, és itt van a tanterem kulcsa. A lakásom kulcsát majd reggel megkapja.

- Úgy látom, nagyon szívesen adja át nekem a tanterem kulcsát. Nem egészen értem, hogy ilyen könnyű szívvel mond le a tanításról. El sem tudom képzelni, mit talál majd helyette, ami az életét betölti. Micsoda új célt, új feladatot tűz maga elé?

- Az első és legfontosabb feladatom az lesz, hogy a maguk régi házát a pincétől a padlásig felforgassuk, és amúgy istenigazában nagytakarítást csináljunk. A szobákat be fogjuk eresztteni méhviasszal, aztán fényesre dörzsöljük: minden széket, minden asztalt, minden ágyat, minden szőnyeget matematikai pontossággal a helyére teszünk. Azután éjjel-nappal égni fog a tűz minden kandallóban, hogy a szobák jól fölmelegedjenek. A két utolsó napot pedig, mielőtt

a lányok hazaérkeznek, azzal fogjuk tölteni, hogy reggeltől estig habot verünk, karácsonyi süteményeket sütünk, pudingokat keverünk, s más egyéb konyhai szertartásokat végzünk, amelyeknek a magafajta beavatatlanok még a nevét is alig hallották. Röviden: célom az, hogy jövő csütörtökön minden készen álljon Diana és Mary fogadására. Felejthetetlenné szeretném tenni számukra ezt a hazatérést.

St. John mosolygott, de láttam rajta, hogy nincs elragadtatva.

- Pillanatnyilag ez mind szép és jó - mondta. - De erősen remélem, hogy ha ezen az első örömrivalgáson túl lesz, magasabb célokat tűz maga elé, és nem elégszik meg ezekkel a házi örömökkel.

- Ezek a legszebbek a világon!

- Nem, Jane, vigyázzon! Nem azért vagyunk a földön, hogy pihenjünk, és élvezzük az életet. Nem a világ a mi igazi hazánk.

- Ki akar pihenni? Pihenésről szó sincs. Nagyon sokat akarok dolgozni.

- Jól van, Jane, egyelőre megbocsátok. Két hónapot engedélyezek, hogy fenékig kiélvezze új helyzetét, örüljön új rokonainak. De két hónap múlva elvárom magától, hogy ne elégedjék meg Moor House-szal és Mortonnal, sem húgaim társaságával és a jólétből fakadó önző nyugalommal és kényelemmel. Remélem, akkor majd ismét hasznos és tevékeny élet után vágyik.

Csodálkozva néztem rá.

- Nem értem magát, St. John - mondtam. - Kegyetlenség, hogy így beszél velem. Én olyan boldog és megelégedett vagyok, mint egy királynő, maga pedig mindenáron nyugtalanná akar tenni. Miért?

- Azért, hogy hasznára fordíthassa azokat a talentumokat, amelyekkel Isten megajándékozta magát. Ő majd egyszer számon kéri ezeket a talentumokat, tudni akarja, hogyan sáfárkodott velük. Aggódva figyelem magát, Jane. Vigyázzon, kérem. Fékezze az aránytalan lelkesedést, amellyel így beleveti magát a hétköznapok örömeibe. Ne ragaszkodjék ennyire a földi dolgokhoz, tartogassa erejét és buzgalmát méltóbb feladatokra. Kár ezt a sok energiát ilyen csip-csup dolgokra elvesztegetni. Hallja, amit mondok, Jane?

- Hallani hallom, csak nem értem. Olyan, mintha kínaiul beszélne. Én úgy érzem, most okom van boldognak lenni, és boldog is *akarok* lenni. Isten áldja meg.

Nagyon boldog voltam odaát a Moor House-ban, és Hannah-val együtt keményen dolgoztam. Hannah el volt ragadtatva, hogy olyan jókedvű tudok lenni a felforgatott házban, és hogy annyi mindenhez értek: takarítok, porolok, súrolok, főzök.

A legrosszabbján két nap alatt túlestünk. Micsoda öröm volt aztán látni, hogy a kezünk nyomán csinosodik minden! Még a takarítás megkezdése előtt bementem a közeli városba, és vásároltam néhány új bútort. Unokatestvéreim szabad kezet adtak nekem a lakás átrendezésére. Bizonyos összeget mindjárt félre is tettem erre a célra. A nappalit és a hálószobákat nagyjából úgy hagytam, ahogyan voltak. Tudtam, hogy ragaszkodnak a kedves, megszokott, régi asztalokhoz, székekhez, ágyakhoz, és egy cseppet sem örülnének, ha akár a legdivatosabb új holmival raknám is tele a szobákat. De azért egyre-másra mégis szükség volt. Szép, sötét tónusú szőnyegekkel és függönyökkel leptem meg rokonaimat, antik porcelán és bronztárgyakat vásároltam, új terítőket, tükröket, felszerelést az öltözőasztalokra. Mindez üdén hatott, de nem ütött el a régi bútoroktól. A másik nappalit és a vendégszobát újonnan rendeztem be, vörössel kárpitozott, szép, régi mahagóni bútorokkal. A folyosókra, a lépcsőkre is szőnyeg

került. Mikor mindennel elkészültünk, a ház olyan barátságos, meleg fészek lett, amilyen barátságtalan, zord volt odakint a téli táj.

A várva várt csütörtök végre elérkezett. Késő délutánra vártuk őket, és már jóval előbb befűtöttünk mindent. A konyha is ragyogott a tisztaságtól. Hannah meg én szépen felöltözködtünk.

Elsőnek St. John jelent meg. A takarítás alatt nem volt szabad hazajönnie; azt akartam, hogy csak készen lássa otthonát. De nem is kívánt volna előbb hazajönni, irtózott a felfordulástól.

Engem a konyhában talált, még teasüteményt sütöttem. Odajött a kemencéhez, és azt kérdezte, meg vagyok-e elégedve a házi cseléd szerepével? Mondtam, hogy jöjjön, járjuk körül a házat, nézze meg a munkám eredményét. Nem szívesen, de rászánta magát.

Éppen csak bekukkantott az ajtókon, amelyeket én kinyitottam, és mikor visszaérkeztünk a földszintre, megjegyezte, hogy sok gondba és fáradságba kerülhetett ilyen rövid idő alatt ennyi mindent elintézni. De azt, hogy örül az újjászületett háznak, egy árva szóval sem mondta.

Hallgatása rosszul esett. Azt hittem, talán nem helyesel minden változtatást: talán itt-ott jobban szerette volna, ha minden úgy marad, ahogyan volt. Ezt meglehetősen lehangoltan meg is kérdeztem tőle.

Azt felelte, hogy erről szó sincs. Látja, hogy én aggályosan tiszteltem a ház hagyományait, emlékeit. Inkább attól fél, hogy több munkát fordítottam az egészre, mint amennyit érdemel. Például, hány percet szántam ennek vagy annak a szobának a tanulmányozására? És meg tudnám-e mondani, hol találja azt a könyvet, amelyikre szüksége van?

A könyv ott volt a polcon: rámutattam. Levette, aztán visszavonult régi helyére, az ablakfülkébe, és olvasásba merült.

Bizony ez nekem sehogy sem tetszett. St. John jó ember volt; de már kezdtem tapasztalni, hogy igaz, amit ő mondott önmagáról, hogy kemény és hideg. Az élet apró, emberi történései nem érdekelték és nem vonzották. A szó szoros értelmében egyetlen célnak szentelte életét; szép és nagy célnak, az igaz, de pihenést soha nem engedélyezett magának, és azt sem szerette, ha mások pihentek körülötte. Ahogyan elnéztem most magas homlokát - sima volt és fehér, mint a márvány -, elnéztem szép arcát, amint feszült figyelemmel hajolt a könyv fölé, egyszerre megértettem, hogy St. Johnból soha nem válhatik jó férj, s hogy feleségének nem lesz könnyű élete. Sugallatszerűen megértettem azt is, amit St. John Oliver kisasszony iránt érez. Úgy van, ahogyan mondta: ez csak érzéki szerelem. Világos, hogy mélyen megvetné önmagát, ha engedné, hogy ez az érzéki láz elhatalmasodjék fölötte. Mindent elkövetne, hogy elfojtsa, megölje ezt a szerelmet, és különben is: egy pillanatig sem bíznék abban, hogy ez a szerelem akár a lányt, akár őt magát boldoggá tehetné. Láttam már, hogy St. John abból az anyagból van faragva, amelyből a természet a hősöket alkotja - keresztény és pogány hősöket -, törvényhozókat, államférfiakat, diadalmas hadvezéreket. Nagy távlatokat, nagy célkitűzéseket tekintve bástya ő, maga a megbízhatóság, ám odahaza, a családi tűzhely melegében sokszor csak ünneprontó, hideg és érzéketlen kőszobor.

„Ebben a barátságos szobában nem érzi otthon magát - mondtam magamban. - A Himalája meredek szirtjén vagy a kaffer vadonban, sőt még a guineai mocsaras partvidék pestis sújtotta területein is sokkal otthonosabban mozogna. Igaza van, ha kerüli a nyugalmas családi életet; ez nem az ő világa, képességei itt csődöt mondanak, tétlenségre van kárhoztatva; itthon ő nem találja a helyét. De küzdelemben, veszélyben, ahol erősnek, bátornak, kitartónak kell lenni, ott igen, ott ő lesz az első! Itt, a meleg szobában, egy boldog gyermek sokkal kellemesebb látvány

lenne, mint ő. Nagyon helyesen tette, hogy a misszionáriusi hivatást választotta, az éppen neki való.”

- Jönnek! Jönnek! - kiáltotta Hannah, fölrántva a nappali szoba ajtaját.

Abban a pillanatban már az öreg Carlo is csaholni kezdett. Kiszaladtam. Sötét volt már, de a kocsizörgést tisztán lehetett hallani. Hannah meggyújtott egy kézilámpást. A kocsi megállt a kertkapu előtt, a kocsis kinyitotta az ajtót. Előbb az egyik, azután a másik jól ismert alak szállt ki. A következő pillanatban arcom eltűnt a kalapok alatt; előbb Mary puha orcájával, majd Diana lebegő fürtjeivel került érintkezésbe. A lányok nevettek boldogságukban, hol engem csókoltak, hol Hannah nyakába borultak. Megsimogatták Carlót; az öreg kutya is magánkívül volt örömében. Izgatottan kérdezősködtek: minden rendben van-e, aztán megnyugodva siettek be a házba.

A hosszú, zötyögős utazástól egészen megmerevedtek, a csípős esti levegőben átfáztak, jólesett nekik a kandalló barátságos melege. Mialatt a kocsis Hannah-val együtt behordta a csomagokat, a lányok St. John iránt érdeklődtek. Ebben a pillanatban lépett ki bátyjuk a nappaliból. A lányok tüstént a nyakába ugrottak, ő megcsókolta húgait, csakúgy, mint máskor, egyáltalán nem viharos örömmel, néhány csendes szóval üdvözölte őket, egy kicsit még álldogált velük, aztán mondván, hogy úgyis mind bemegyünk a nappaliba, sietve visszavonult, szinte menekült előlünk.

Már meggyújtottam a gyertyákat, hogy fölkísérjem a lányokat a szobájukba, de Diana előbb intézkedett, hogy a kocsis vacsorát kapjon, csak azután jött utánunk. Mindketten el voltak ragadtatva szobáik új díszeitől: a függönyöktől, a szőnyegektől, a ragyogó színű kínai vázáktól. Hálájuk, elismerésük szavaival egyáltalán nem fukarkodtak. Megvolt az örömem, hogy kitaláltam kívánságaikat, és hogy amit tettem, csak fokozta a hazatérés boldogságát. Feledhetetlenül szép volt ez az este. Unokatestvéreim túláradó jókedvükben olyan bőbeszédűek voltak, hogy St. John hallgatagsága fel sem tűnt. Szívből örült, hogy húgait viszontláthatja, de lázas örömükben nem tudott osztozni. A nap eseménye - vagyis Diana és Mary hazaérkezése - őt is boldoggá tette, de az esemény „kísérete”: a fogadtatás féktelen és hangos öröme terhére volt. Láttam rajta: alig várja, hogy ez a nap véget érjen, és nyugalmasabb másnapra virradjunk. A mulatság kellős közepén, talán egy órával a vacsora után, kopogtattak az ajtón. Hannah jött jelenteni, hogy egy szegény fiú van itt a faluból, arra akarja kérni Mr. Riverst, hogy menjen el haldokló édesanyjához.

- Hol lakik, Hannah?

- Valahol Whitcross Brow környékén, legalább négy mérföldnyire innen, és végig az ingoványon át visz az út.

- Mondja meg neki, hogy megyek.

- Ne tessék elmenni, kérem szépen. Rosszabb utat el sem lehet képzelni, főként így sötétben. Nincs kitaposott ösvény sehol. És olyan cudar idő van, vad szél dühöng. Tessék inkább üzenni, hogy majd reggel tetszik átmenni.

De St. John már kint volt a folyosón, fölvette a kabátját, és egyetlen tiltakozó vagy bosszús szó nélkül elment. Kilenc óra lehetett, amikor elindult, és éjfél, mire hazaért. Bizonyára fáradt volt és éhes, de boldogabbnak látszott, mint mielőtt elment. Kötelességet teljesített, próbára tette erejét, kifáradt, és meg volt elégedve önmagával.

Azt hiszem, az egész hét komoly próbára tette türelmét. Karácsony hete volt, és mi nők semmit sem csináltunk, csak élveztük a vakáció örömeit. A friss levegő, az édes otthon, a jólét hajnala úgy hatott Dianára és Maryre, mint valami életet adó elixír. Éjjel-nappal olyan

jókedvűek voltak, hogy majd kibújtak a bőrükből. Rengeteget tudtak beszélni, és olyan szellemesen, olyan okosan és érdekesen beszéltek, hogy nem győztem betelni vele. Csak hallgattam hát a lányokat, és közben nem csináltam semmit. St. John nem kifogásolta vidámságunkat, csak éppen menekült előle. Ritkán tartózkodott otthon. A parókia nagy területén szétszórtan élt a lakosság; a szegények és betegek látogatása alaposan igénybe vette idejét.

Egyik nap, reggeli közben, miután egy darabig elgondolkozva figyelte bátyját, Diana megkérdezte tőle, hogy terve ma is változatlan-e.

- Változatlan és változhatatlan - hangzott a felelet.

Aztán elmondta, hogy a következő évben feltétlenül elutazik.

- És Rosamond Oliver? - kérdezte Mary. A szavak önkéntelenül szaladhattak ki száján, mert olyan mozdulatot tett, mintha szeretné visszavonni a kérdést. St. John könyvet tartott kezében - megvolt az a rossz szokása, hogy étkezés közben mindig olvasott. Most becsukta a könyvet, és fölnézett.

- Rosamond Oliver, úgy tudom, férjhez megy Mr. Granbyhez, S. város egyik legjobb összeköttetésekkel rendelkező és legtiszteletreméltóbb családjának fiához, Sir Frederic Granby unokájához és örököséhez. Ezt tegnap hallottam Rosamond kisasszony édesapjától.

Húgai egymásra néztek, aztán rám, aztán mind a hárman őt néztük, de ő higgadt és derűs maradt.

- No, akkor ezt a házasságot nagyon gyorsan ütötték nyélbe - mondta Diana. - Alig hiszem, hogy régóta ismerik egymást.

- Két hónapja, hogy megismerkedtek. Októberben találkoztak a megyebálon. De ha egy házasságnak nincs akadálya, ha a kapcsolat minden tekintetben kívánatos, akkor szükségtelen a halogatás, Sir Frederic átadja a fiatal párnak S. Place-t, s mihelyt a kastélyba beköltözhetnek, megtartják az esküvőt.

Amikor ez után a beszélgetés után első ízben maradtam négyszemközt St. Johnnal, kísértésbe estem, hogy megkérdezzem: nagyon fáj-e neki a dolog ilyetén alakulása. De olyan kevéssé látszott sajnálatra méltónak vagy olyan valakinek, aki részvétre, rokonszenvre szorul, hogy elszégyelltem magam, és nem szóltam semmit. Különben sem tudtam beszélni vele, kiestem a gyakorlatból. St. John megint a tartózkodás jégpáncélját öltötte magára, és ezzel az én nyílt őszinteségemet is megfagyasztotta. Nem váltotta be ígéretét: nem bánt úgy velem, mintha édestestvére lennék. Minduntalan olyan elkedvetlenítő megkülönböztetéseket tett köztem és a két húga között, amelyek még inkább eltávolítottak tőle. Amióta kiderült, hogy közeli rokonok vagyunk, és amióta egy fedél alatt éltünk, sokkal nagyobbnak éreztem kettőnk között a távolságot, mint falusi tanítónő koromban. Ha eszembe jutott, hogy valamikor milyen bizalommal viseltetett irántam, sehogyan sem tudtam megérteni ridegségét.

Annál nagyobb volt meglepetésem, amikor St. John hirtelen felkapta fejét, és így szólt hozzám:

- Látja, Jane, mégis győzedelmesen harcoltam meg a harcot.

Szavai olyan váratlanul értek, hogy első pillanatban felelni sem tudtam, csak némi tétovázás után:

- De biztos-e benne, hogy nem kell túlságosan nagy árat fizetnie a diadalért? Nem fél attól, hogy még egy ilyen győzelem, és belepusztul?

- Attól nem félek. És ha belepusztulnék, azt sem bánnám. De ilyen próbát, mint ez volt, nem kell még egyet kiállnom, azt tudom. Isten világosan kijelölte utamat, hála Néki!

Megfordult, és megint az asztal fölé hajolt.

Mikor lelkendező örömünk kissé lecsillapodott, és megnyugodtunk - mármint a lányok meg én -, visszatértünk régi szokásainkhoz, tanulmányainkhoz. Ekkortájt St. John is többet volt otthon, sokszor órák hosszat egy szobában üldögélt velünk. Mary rajzolt, Diana szorgalmasan folytatta enciklopédikus olvasási programját (nem győztem bámulni és tisztelni azért, hogy ilyen nagy fába vágta a fejszéjét), én a némettel vesződtem, St. John pedig valami titokzatos tudománnyal foglalkozott, azt hiszem, valamelyik keleti nyelvet tanulta, mert annak ismeretét az eredményes misszionáriusi munka egyik feltételének tartotta.

Ilyenkor, ahogy ott ült megszokott helyén, az ablakfülkében, úgy látszott, hogy teljesen belemerül munkájába. De én észrevettem, hogy kék szemét gyakran fölemeli a titokzatos hieroglifákról, tekintetét körüljáratja a szobában, és aztán sokáig néz minket. Ha ezen valamelyikünk rajtakapta, rögtön másfelé pillantott, ám csakhamar ismét a mi asztalunkat figyelte. Nem tudtam elképzelni, hogy miért. De volt egyéb is, amit nem értettem: például az, hogy St. John nyíltan kifejezést adott örömének, valahányszor én - ígéretemhez híven, hetenként - átlátogattam az iskolába. Ha ezeken a napokon rossz idő volt, ha esett vagy havazott, vagy erősen fújt a szél, és a lányok könyörögtek, hogy ne menjek át, mert megfázom, St. John kinevette a húgait, mert aggályoskodtak, és biztatott, hogy igenis menjek át, ne törődjem az elemekkel. Ezen is nagyon csodálkoztam.

- Jane nem olyan gyönge virágszál, mint gondoljátok - mondta ilyenkor St. John. - Éppen úgy el tudja viselni a szélvihart vagy a záport meg azt a néhány hópelyhet, mint akármelyikünk. Jane szervezete egészséges és rugalmas; jobban bírja az időjárás viszontagságait, mint sokan a látszólag erősebbek közül.

Így aztán, ha olykor holtfáradtan, kimerülten érkeztem is haza az iskolából, nem mertem panaszkodni, mert tudtam, hogy ezzel csak ingerelném. St. John csak az erőt szerette, a gyöngeséget megvetette.

Egy délután mégis megengedte, hogy otthon maradjak, mert erősen meghűltem. Helyettem Diana és Mary ment át Mortonba. Én Schillert olvastam, St. John az ő keleti ákombákomjait böngészte. Mikor a fordításról a gyakorlatra tértem át, véletlenül az ablakfülke felé pillantottam; s lám, az örökösen fürkésző kék szempár most is rám szegeződött. Hogy mióta figyelt, azt persze nem tudtam; de tekintete olyan éles és hideg volt, hogy szinte babonás félelem fogott el, mintha valami kísérteties lénnyel ülnék egy szobában.

- Mit csinál, Jane? - kérdezte.

- Németül tanulok.

- Hagyja abba a németet, és tanulja a hindusztáni nyelvet.

- Ezt csak nem mondja komolyan?

- Olyan komolyan mondom, hogy feltétlenül ragaszkodom hozzá: mindjárt megmondom azt is, miért.

Aztán elkezdte magyarázni, hogy most ő is a hindusztáni nyelvet tanulja, de amint továbbhalad, az elejét mindig elfelejti, s nagy segítségére lenne egy tanítvány, akivel újra meg újra átvehetné a nyelv alapelemeit, így ezek az ő agyában is megrögződnének. Hogy sokáig gondolkodott rajta, ki legyen ez a tanítvány: egyik húga-e, vagy én. Végül úgy döntött, én leszek az, mert látja, hogy hármunk közül én vagyok a legkitartóbb. Megtenném-e neki ezt a

szívességet? Talán nem is fog sokáig tartani az egész, mert hiszen most úgy van, hogy három hónap múlva utazik.

St. John nem az az ember volt, akit könnyen vissza lehet utasítani. Az ember érezte, hogy csalódás és öröm egyaránt mély és kitörölhetetlen benyomást hagy benne. Beleegyeztem, hogy tanulok tőle hindusztániul. Mikor a lányok hazajöttek, Diana ott találta német tanítványát bátyja asztalánál. Nevetve jelentette ki ő is, Mary is, hogy ők bizony soha nem álltak volna kötélnek.

- Tudom - mondta nyugodtan St. John.

St. John nagyon szigorú, de nagyon türelmes tanárnak bizonyult. Sokat kívánt tőlem, de ha a követelményeknek megfeleltem, a maga módján nem fukarkodott az elismeréssel. Lassanként olyan hatással volt rám, hogy még szabad gondolkozásomat is befolyásolta. Elismerése még jobban feszélyezett, mint közömbössége. Jelenlétében nem tudtam többé fesztelenül nevetni vagy beszélni, mert valami kellemetlenül tolakodó ösztön azt súgta, hogy St. John nem szereti a jókedvű embereket - legalábbis nem szereti, ha én jókedvű vagyok. Annyira tudatában voltam annak, hogy az ő elismerését csak teljes komolysággal - komoly hangulattal és komoly foglalkozással - lehet kiérdemelni, hogy jelenlétében hiába is akartam volna másmilyen lenni: bűvkörében szinte jéggé dermedtem. Ha St. John azt mondta, menjek, akkor mentem; ha azt mondta, tegyem ezt, tegyem azt, szó nélkül engedelmeskedtem. De azért nem szerettem ezt a szolgálói viszonyt. Sokszor kívántam, bár ne törődnék ennyire velem. Jobb volt, amíg elhanyagolt.

Egy este, lefekvés előtt, körülálltuk és jó éjszakát kívántunk neki. Mint rendesen, megcsókolta húgait, és ugyancsak mint rendesen, kezet nyújtott nekem. Diana, aki véletlenül tréfás hangulatban volt (őreá nem erőszakolta rá akaratát a bátyja, mint reám; mert Diana akarata, ha más módon is, éppolyan erős volt, mint bátyjáé), fölkiáltott:

- St. John! Te azt mondtad, hogy Jane a harmadik testvéred, de nem úgy bánsz vele, mint egy testvérrel. Csókold meg őt is.

S már tolt is engem St. John felé. Kicsit nehezteltem Dianára ezért az erőszakoskodásért, és nagy zavarban voltam. St. John lehajolt, görög arcéle egy vonalban volt az én arcommal, tekintetét kérdően fúrta szemembe, és megcsókolt. Tudom, nincsenek úgynevezett márványcsókok vagy jégcsókok, mert ha lennének, akkor az én szent életű unokabátyám csókja ezekbe a kategóriákba tartoznék. De azt hiszem, vannak kísérleti csókok, és ez a csók kísérleti csók volt. Miután megcsókolt, rám nézett, hogy lássa a hatást. A hatás nem volt valami nagy, el sem pirultam, sőt talán egy kicsit elsápadtam, mert az volt az érzésem, hogy ez a csók megpecsételte bilincseimet. Ezentúl minden este megcsókolt St. John, s úgy látszik, öröme telt abban a komolyságban és abban a nyugalomban, amellyel én alávetettem magam a ceremóniának.

Ami engem illet, én napról napra jobban igyekeztem, hogy tetszését elnyerjem. De egyúttal napról napra jobban éreztem azt is, hogy ha St. John elismerését ki akarom vívni, meg kell tagadnom fele természetemet, el kell fojtanom képességeim felét, és olyan célokat kell magam elé tűznöm, amelyeknek elérésére bennem semmiféle természetes hajlandóság nincsen. St. John a tökéletesség elérhetetlen magasságába akar fölemelni engem. A mértéket olyan magasra tűzte, hogy a küzdelem teljesen reménytelen volt; éppen olyan reménytelen, mint ha, mondjuk, az én szabálytalan vonásaimat St. John a maga szabályos és klasszikus metszésű vonásainak mintájára kívánta volna átrajzolni, vagy szemem változékony zöld színét az ő tengerkék szemének komoly csillogásával akarná kicserélni.

De nemcsak az izgatott, hogy ennyire St. John fölényes befolyása alá kerültem. Akkoriban különben is hajlamos voltam a szomorúságra. Emésztő bizonytalanság rágta a szívemet.

Az olvasó talán azt hiszi, hogy a környezetváltozás és helyzetem szerencsés alakulása elfeledtette velem Mr. Rochestert. Holott egy pillanatra sem felejtkeztem meg róla. Szüntelenül eszemben járt; nem pára volt ez a szerelem, amelyet a napfény szétoszlat; nem is homokba rajzolt képmás, amelyet elmos az eső. Márványkőbe vésett név volt ez, amely csak a márvánnyal együtt enyészik el. Bárhol voltam, bármit csináltam, folyton arra kellett gondolnom, mi történt vele. Mortonban is minden este az ő nevével aludtam el, és itt, Moor House-ban sem változott a helyzet.

Mikor az örökség ügyében néhány levelet kellett váltanom Mr. Briggsszel, megkérdeztem tőle, nem tudja-e, hogy van Mr. Rochester, és hol tartózkodik jelenleg. De amint St. John már gyanította, az ügyvéd nem tudott Mr. Rochesterről semmit. Akkor Mrs. Fairfaxnek írtam, és tőle kértem felvilágosítást. Biztosra vettem, hogy Mrs. Fairfax rögtön válaszol. Csodálkoztam, amikor két hét múlva sem jött válasz. Mikor aztán két hónap is elmúlt, s hasztalan lestem a várt levelet, nagyon nyugtalan lettem.

Újra írtam; hátha elveszett az első levelem? Az új reményre új izgalom következett; eleinte, mint az első alkalommal, mindennap vártam a postát, aztán, mint az első alkalommal, a remény egyre halványabban pislákolt. Egyetlen sort, egyetlen szót sem írt Mrs. Fairfax. Fél év kellett hozzá, hogy a reménysugár kihunyjon szívemben, de akkor aztán igazán úgy éreztem, hogy végképp beborult fölöttem.

Gyönyörű tavasz virult körülöttem, de én nem tudtam örülni neki. Közeledett a nyár. Diana mindent elkövetett, hogy felvidítson, azt mondta, rossz színben vagyok, és felajánlotta, hogy elkísér a tengerpartra. St. John ezt ellenezte; az ő véleménye szerint nem környezetváltozásra és szórakozásra, hanem komoly elfoglaltságra lenne szükségem, éppen az a baj, hogy nagyon is céltalan az életem. Gondolom, ezért vette még szigorúbban a hindusztáni nyelvleckéket, mint idáig, és én bolond, nem mertem perbe szállni vele.

Egyik nap a szokottnál is kedvetlenebbül ültem le tanulni. Reggel ugyanis keserves csalódás ért. Hannah felszólt, hogy levelem érkezett, és mikor lementem érte, kiderült, hogy a levelet Mr. Briggs írta, valami jelentéktelen ügyben. Holott én biztosra vettem, hogy a várva várt levél érkezett meg. A csalódás keserű könnyeket fakasztott szememből, és most, ahogy az ágas-bogas, cifra hindu betűk fölé hajoltam, szememet megint ellepték a könnyek.

St. John hívott, hogy menjek oda az ő asztalához olvasni. De olvasás közben elcsuklott a hangom, és zokogásba fúlt. Pillanatnyilag csak ketten voltunk a szobában. Diana a szalonban zongorázott, Mary kertészkedett. Csodaszép májusi nap volt, derült, napfényes, és csak enyhe szellő fújdogált. St. John nem lepődött meg azon, hogy sírva fakadtam, nem is kérdezte, mi bajom, mindössze ennyit mondott:

- Majd várunk egy kicsit, Jane, amíg lecsillapodik.

És amíg én lázas igyekezettel próbáltam erőt venni magamon, ő nyugodtan és türelmesen várt. Olyan volt, mint az orvos, aki a tudós szemével figyeli egy előre látott és régóta várt krízis lefolyását. Visszafojtottam a zokogást, letöröltem a könnyeimet, valami olyasfélét motyogtam, hogy nem érzem jól magam, aztán tovább olvastam a leckét. Mikor az óra véget ért, St. John elrakta a könyveket, bezárta az íróasztalát, és azt mondta:

- Most pedig elmegyünk sétálni, Jane.

- Rögtön szólok Dianának és Marynek.

- Ne szóljon nekik, ma négyszemközt akarok beszélni magával. Öltözzék fel, aztán a konyhaajtón át menjen ki a Marsh Glen felé vezető útra. Rögtön megyek én is.

Én nem ismerem a középutakat, sohasem ismertem. Valahányszor kemény egyéniséggel hozott össze a sors, olyanokkal, akiknek természete homlokegyenest ellenkezett az én természetemmel, csak két véglet jöhetett számításba: az alázatos, feltétlen megadás vagy a nyílt lázadás. Mindaddig gyakoroltam az elsőt, amíg bírtam - azután pillanat alatt robbantam, néha vulkánszerű kitöréssel sodródva bele az utóbbiba. Minthogy jelenleg a lázadásra semmi okom nem volt, de meg nem is voltam lázadó hangulatban, szótlanul engedelmeskedtem St. Johnnak, és tíz perc múlva már egymás mellett tapostuk a szurdok elvadult ösvényét.

Nyugati szél fújt a hegyek felől, a nád és a hanga édes illatával terhes. Az ég felhőtlen kék volt, a völgyben csörgedező patak vizét megduzzasztották a tavaszi esőzések, s a víz vidáman tükrözte vissza a nap sugarait s a mennybolt kékségét. Később mohos, puha, smaragdzöld réten vágtunk keresztül; a rét telehintve csillag alakú, apró, fehér és sárga virággal. A hegyek közben teljesen körülzártak bennünket. Mert a szurdok a vége felé teljesen a hegyek közé kanyarodott.

- Pihenjünk egy kicsit - mondta St. John, mikor a domb tövében az első sziklákhoz érkeztünk.

A patak itt vízesésszerűen zuhogott alá, s kissé odább a hegy már lerázta magáról a füvet és virágokat, csak hangaruhát viselt és sziklaékszereket, vadsága zordságba csapott át, üdesége komorságba; a magány vesztett reményének szállása volt ez, s a csend végső menedéke.

Leültem. St. John mellettem állt. Fölnézett a hágóra, le a völgybe, pillantása a folyó kanyarulatait követte, aztán visszaemelkedett a felhőtlen égre, amely kékre festette a folyót. Levette a kalapját, hogy a szellő felborzolja haját, és megsimogassa a homlokát. Úgy tetszett, a hely szellemével társalog, s szemével búcsút intett valaminek.

- De azért látni fogom - szólalt meg -, álmaimban majd, a Gangesz partján; és egy még távolabbi órában, amikor az a másik álom száll le majd szememre egy még sötétebb folyó partján.

Különös szeretetből fakadt, különös szavak. Így szereti hazáját egy puritán hazafi! St. John leült, aztán vagy egy fél óra hosszat egyikünk sem szólalt meg. Végre, nagy sokára, ő kezdte:

- Hat hét múlva elutazom, Jane. Egy Indiába menő hajón már lefoglaltam a kabinomat. A hajó június huszadikán indul.

- Az Isten majd gondját viseli, mert hiszen Őt szolgálja.

- Igen. Büszke és boldog vagyok, hogy az Örökkévalót szolgálhatom. Nem kell magamat emberekre, gyarló törvényekre bíznom. Az én királyom, az én törvényhozóm, az én vezérem a Mindenható. Alig tudom megérteni, hogy körülöttem nem ég mindenki a vágytól, hogy a zászló alá álljon.

- Nem mindenki olyan erős, mint maga. Őrültség lenne, ha a gyöngék is együtt akarnának menetelni az erősekkel.

- Nem is a gyöngékről beszélek, a gyöngékre nem is gondolok. Azokra gondolok, akik méltók a feladatra, és akik el is tudják végezni a feladatot.

- Azok nagyon kevesen vannak, és nehéz őket megtalálni.

- Ez igaz. De ha egyszer rájuk talál az ember, akkor föl kell rázni őket, a lelkükre kell beszélni, meg kell magyarázni nekik, hogy mire kapták képességeiket a Teremtőtől; Isten akaratáról kell nekik beszélni, és föl kell nekik ajánlani a helyet az Ő választottjai között.

- De hát akit Isten kiszemelt erre a hivatásra, annak nem súgja meg a szíve, hogy ő is a választottak közül való?

Úgy éreztem, hogy valami rettenetes varázslat kerít hatalmába. Reszkettem, hogy mindjárt elhangzanak a végzetes szavak, amelyek rögzítik a bűvkört.

- A *maga* szíve mit mond? - kérdezte St. John.

- Az én szívem néma. Az én szívem néma - dadogtam, mint akit fejbe ütöttek.

- Akkor hát majd én beszélek helyette - mondta a mély, könyörtelen hang. - Jöjjön velem Indiába, Jane. Jöjjön velem mint munkatárs, mint segítőtárs.

A világ forogni kezdett körülöttem, a hegyek mintha fölemelkedtek volna, és mintha szózatot hallanék az égből, mintha egy égi látomás megszólalna: „Jöjj és segíts nekünk!" De hát én nem vagyok apostol, az égi küldött nem jöhet hozzám, a szózat nem szólhat nekem!

- St. John, az istenért! Irgalmazzon nekem!

De akinek így könyörögtem, azt hitte, hogy kötelességet teljesít, következésképpen nem ismert sem könyörületet, sem lelkifurdalást.

- Magát Isten és a természet is egy misszionárius feleségének teremtette - folyatta. - Nem külső, hanem belső tulajdonságokkal ruházták fel. Maga munkára termett, nem szerelemre. Misszionárius felesége lesz - az én feleségem! Nem a magam gyönyörűségére, hanem az Isten szolgálatára.

- Nem érzek hivatást - feleltem.

St. John természetesen számított néhány ellenvetésre; nem bosszankodott. Sőt, ahogy karját keresztbe fonva nekidőlt a sziklafalnak, láttam, hogy hosszú és heves vitára készült fel, s megfelelő adag türelmet is tárolt, habár biztosra vette, hogy a végén mégis az történik, amit ő akar.

- Az alázatosság - kezdte - minden keresztény erény alapja, Jane. Azt mondja, nem érez hivatást, tehát nem is való erre a feladatra. Hát ki való rá? S ki tartotta magát valaha is méltónak, még ha hivatást érzett is? Én is csak por és hamu vagyok. Szent Pállal együtt elismerem, hogy én vagyok a legnagyobb bűnös, de azért nem csüggedek. Ismerem az én Uramat, Istenemet; tudom, hogy Ő éppoly jóságos, mint amilyen hatalmas. És ha ilyen gyönge eszközt választott a nagy feladat teljesítésére, akkor el is fogja árasztani kegyelmének bőségével. Próbáljon meg maga is így gondolkozni, Jane. Próbáljon meg bízni. Az anyaszentegyház kősziklája elbírja az emberi gyöngeségek terhét.

- Én nem is értek a misszionáriusok munkájához. Fogalmam sincs, mit csinálnak.

- Ebben, ha mégoly alázatos szolgája vagyok is Istennek, segítségére lehetek. Óráról órára előírhatom a munkáját, mindig ott leszek maga mellett, lépésről lépésre támogatom. Erre úgyis csak kezdetben lesz szükség. Ismerem a maga képességeit, és tudom, hogy rövidesen éppen úgy fog érteni mindenhez, mint én, és nem lesz többé szüksége segítségre.

- Az én képességeim! Hol vannak azok?! Mondom, hogy nem érzek hivatást. A maga szavaira semmi sem szólal meg, semmi sem mozdul bennem. Nem látok fényt kigyúlni, nem érzem, hogy érverésem meggyorsulna, nem hallok tanácsadó vagy vidító hangot. Ha látná, milyen vaksötét börtön a lelkem, s a börtön mélyén bilincsbe verve az iszonyatos félelem - a félelem, hogy maga mégis rábeszél valamire, amit képtelen vagyok teljesíteni!

- Hallgasson meg, Jane. Amióta megismerkedtünk, állandóan figyelem magát, tíz hónapja figyelem. Ez alatt az idő alatt mindenféleképpen próbára tettem magát, és mit tapasztaltam? A falusi iskolában azt tapasztaltam, hogy pontos, kitűnően látja el a hajlamainak meg nem felelő munkát. Lelkiismeretes volt és tapintatos. Meg tudta nyerni azokat is, akiknek parancsolt.

Mikor máról holnapra meggazdagodott, meggyőződtem róla, hogy nem sokra becsüli az evilági gazdagságot. Azzal, hogy az örökölt vagyont rögtön négy részre osztotta, és magának csak egy részt tartott meg belőle, háromnegyed részét pedig valami elképzelt igazság nevében szétosztotta közöttünk: azzal bebizonyította, hogy önfeláldozó, és az áldozatban örömét lelő lélek. Abban a készségben pedig, amellyel kívánságomra abbahagyta a német nyelv tanulását - holott a németet szívesen tanulta -, és belekezdett egy másik nyelv tanulásába, amely viszont csak engem érdekel, abban a fáradhatatlan szorgalomban, abban a szívós kitartásban, amellyel ezt a nehéz idegen nyelvet tanulja, én biztosítékát látom annak, hogy maga az, akit keresek. Megvannak magában mindazok a tulajdonságok, Jane, amelyekre egy misszionárius feleségének szüksége van: tanulékony, szorgalmas, tárgyilagos, hűséges, kitartó, bátor; nagyon szelíd is tud lenni, de ugyanakkor hős is. Bízzék magában, Jane, én föltétlenül bízom. Mint egy hindu iskola vezetője, asszonyok segítője és tanácsadója, fölbecsülhetetlen értéket jelent majd nekem odakint.

A vashurok egyre szűkebbre szorult körülöttem. A meggyőzetés lassú, de biztos léptekkel közeledett. Hiába hunytam le a szemem: ezek az utolsó szavak azt a meggyőződést ébresztették bennem, hogy az út, amelyet járhatatlannak véltem, mégis járható. Idáig azt hittem, hogy én csak hiábavaló, hasznavehetetlen, rendszertelen munkát tudnék végezni, de St. John irányítása alatt az alaktalan tömeg is formát öltött. Negyedórai gondolkodási időt kértem, mert láttam, hogy St. John választ vár. Nem mertem rögtön felelni.

- Nagyon szívesen várok - mondta ő.

Elsétált néhány lépésnyire tőlem, és leheveredett a hanga közé.

„Meg tudom tenni, amit kíván tőlem - mondtam magamban. - Ezt kénytelen vagyok elismerni. Már tudniillik, ha életben maradok. De az indiai nap alatt aligha leszek hosszú életű. Persze St. Johnt ez nem érdekli. Ha elérkezik a halálom órája, szépen bele fog nyugodni Isten akaratába, mondván: »Az Úr adta, az Úr elvette.« A dolog roppant egyszerű. Ha itt hagyom hazámat, egy szeretett, de üres Angliát hagyok itt, mert Mr. Rochester nincs Angliában, és ha itthon van is, mi hasznom belőle? Az én életemben ő többet nem játszhat szerepet. A legnagyobb őrültség azzal áltatni magam, hogy történhet valami, aminek következtében mégis egymáséi lehetünk.

St. John azt mondta egyszer, hogy új életcélt kell magam elé tűznöm. Igaza van. És el lehet-e képzelni szebb, dicsőségesebb, Istennek tetszőbb célt, mint azt, amelyet St. John megcsillogtat előttem? Nemes törekvéseivel, magasztos eredményeivel ez a hivatás kitöltené azt a tátongó űrt, amelyet szétdúlt reményeim hagytak maguk után. Tudom, hogy így van, és mégis borzadok. Ha teljesítem St. John kívánságát, és elmegyek vele, lelkemnek fele itt marad, és Indiában időnek előtte befejezem földi pályafutásomat. Mi történik velem, attól kezdve, hogy elindulok hazámból, halálomig? Ó, hiszen ezt is előre tudom. Erőim megfeszítésével, inamszakadtáig azon fogok igyekezni, hogy St. John megelégedését kiérdemeljem. Nem fog csalódni bennem; ha elmegyek vele, minden várakozást felül fog múlni a munkám. Ha vele megyek, ha meghozom ezt az áldozatot, akkor tökéletes lesz az önfeláldozás. Mindent odadobok az oltárra: szívemet, egész életemet. St. John soha nem fog szeretni engem, de elismerését nem tagadhatja meg tőlem. Majd megmutatom neki, micsoda soha nem sejtett erőforrások szunnyadnak bennem. Igen, tudok dolgozni, éppúgy, mint ő, keményen és zokszó nélkül.

Elképzelhető tehát, hogy megteszem, amit St. John kíván tőlem. Már lassan meg is barátkoztam a gondolattal, csak egyvalamitől iszonyodom. St. John feleségül kért, holott annyi hitvesi szeretet sem él szívében irántam, mint abban a hatalmas sziklában ott a vízesés mögött. Úgy értékel engem, ahogy a katona értékeli a jó fegyvert. Ha nem akarna feleségül venni, bánnám

is én, hogy nem szeret! De csak nem tűrhetem, hogy hideg szívvel az oltár elé vezessen, és örök hűséget esküdjék nekem! Hogyan fogadhatom el tőle a jegygyűrűt, hogyan törődhetem bele, hogy férji mivoltában közelítsen hozzám (mert az kétségtelen, hogy hitvestársi kötelességeit lelkiismeretesen fogja teljesíteni), mikor tudom, hogy a lelke valahol messze jár? El lehet viselni a tudatot, hogy minden gyöngédsége egy magasabb eszméért hozott áldozat? Nem, az ilyen mártíromság irtózatos lenne. Ezt nem vállalom. Mint a húga, hajlandó vagyok elkísérni; mint a felesége: nem. Ezt meg is mondom neki."

Még mindig ott hevert a fűben, mozdulatlanul, mint egy kidőlt oszlop, de arcát felém fordította, s szeme éberen figyelt. Most felállt, és visszajött hozzám. - Jól van, elmegyek magával Indiába, de csak akkor, ha szabadon mehetek.

- Ezt nem értem. Mi az, hogy „szabadon"?

- Maga mostanáig az én fogadott bátyám volt, én pedig húga voltam. Maradjon minden a régiben, ne kössünk házasságot.

St. John a fejét rázta.

- Erről szó sem lehet. Ha valóban édestestvérek lennénk, akkor velem jöhetne, és akkor nem is keresnék feleséget. De ahogy áll a helyzet, kapcsolatunkat házassággal kell megpecsételni és szentesíteni, máskülönben nem mehetünk együtt. Minden más terv gyakorlati akadályokba ütközik. Nem érti, Jane? Maga olyan okos, gondolkozzék egy kicsit!

Hiába gondolkoztam rajta, józan eszem azt a tényt tárta elém, hogy mi ketten nem szeretjük egymást úgy, ahogyan férjnek és feleségnek kell, következésképpen nem is köthetünk házasságot. Ezt meg is mondtam.

- Nézze, St. John, én magát bátyámnak tekintem, maga a harmadik húgát látja bennem. Miért nem maradhatna ez így?

- Lehetetlen, lehetetlen - jelentette ki határozottan. - Maga az előbb kijelentette, hogy eljön velem Indiába. Remélem, nem akarja visszavonni a szavát.

- Nem akarom visszavonni, de vannak feltételeim.

- Az nem baj. Lényeg az, hogy hajlandó velem együtt elhagyni Angliát, és hajlandó együtt dolgozni velem. Ez annyi, mintha már bele is kezdett volna a dologba; maga sokkal megbízhatóbb, semhogy megmásítaná elhatározását. Most már csak egy a fontos: az, hogy hogyan lehet a vállalt munkát a lehető legjobban elvégezni. Egyszerűsíteni kell bonyolult érzéseit, gondolatait, vágyait, céljait, és mindezt egybeolvasztva, egyetlen cél szolgálatába kell állítania. Ahhoz, hogy hivatását teljesíteni tudja, munkatársra van szüksége. A testvéri kapcsolat laza; a hitvesi kapcsolat sokkal erősebb. A munkatárs tehát nem a fivér lesz, hanem a férj. Egy húgocskával én sem tudnék mit kezdeni, azt minden percben elvehetik tőlem. Feleséget akarok, mert a feleség az egyetlen segítőtárs, akire befolyást gyakorolhatok, és aki mindhalálig hozzám van kötve.

Megborzongtam; máris a csontom velejéig éreztem St. John befolyását.

- Keressen más feleséget - mondtam -, magához illőbbet.

- Úgy érti, hogy célomnak megfelelőbbet? Már mondtam, hogy ez nem személyi kérdés, a személy teljesen háttérbe szorul, a férfi is önző vágyaival. Nem a férfi kíván megházasodni, hanem a misszionárius keres magának női segítőtársat.

- És én odaadom a misszionáriusnak minden erőmet, minden energiámat, csak magamat nem; az már úgyis fölösleges ráadás lenne. Semmi hasznát nem venné, azt tehát megtartom.

- Nem lehet, Jane. Nem szabad. Azt hiszi, Isten fél áldozattal is megelégszik? Csonka áldozattal is? Isten nevében szólítom harcba magát, az Ő zászlaja alá akarom besorozni. Félmegoldást nem fogadhatok el az Ő nevében.

- Ó, hiszen a szívemet Istennek adom. Magának úgysincs rá szüksége.

Nem esküszöm meg, hogy nem csengett gúnyosan a hangom, amikor ezeket a szavakat kimondtam. Idáig titokban mindig féltem egy kicsit St. Johntól, mert nem értettem meg őt. Tiszteltem, mert nem tudtam, hányadán vagyok vele. Nem tudtam, hogy mennyi benne a szent és mennyi a gyarló földi ember. Most azonban mintegy lelepleződött előttem; egyénisége szinte a szemem láttára bontakozott ki. Láttam, hogy ő sem csalhatatlan; megértettem őt. Megértettem, hogy itt ülvén a hanga közt, ennek a szép férfiúnak a lába előtt, olyan valakivel beszélek, aki semmivel sem kevésbé esendő, mint én vagyok; zsarnokságáról, keménységéről lehullott a lepel. Látván, hogy ő is tökéletlen lény, bátorságra kaptam. Úgy éreztem, egyenrangú féllel állok szemben, akivel vitatkozhatom, és akinek - ha úgy tetszik - ellenszegülhetek.

Utolsó megjegyzésem után sokáig hallgatott. Fölnéztem rá; tekintete csupa rosszallás, csupa meglepődött kérdés volt. Mintha azt kérdezte volna: „Velem mer ez a lány gúnyolódni? Velem? Mit jelentsen ez?”

- Ne felejtse el, hogy komoly dologról van szó - mondta kisvártatva. - Olyasmiről, amiről könnyedén gondolkozni vagy beszélni: bűn. Hiszek magának, Jane, hogy igazán Istennek akarja adni a szívét. Egyebet nem is kérek magától. Mihelyt elfordítja a szívét a földi dolgoktól, és a Teremtőnek szenteli életét, minden igyekezete az lesz, hogy Isten országát már itt a földön megvalósítsa, és kész lesz mindent megtenni, amivel közelebb jut a célhoz. Meg fogja látni, hogy a házasság testi és szellemi közössége milyen lendületet ad majd a munkának. Ez az egyetlen közösség, amely egy cél érdekében eggyé kovácsolja az embereket. Minden kicsinyes szeszélyt és érzékenykedést tegyen félre, Jane. S ha majd túl tudja tenni magát a puszta személyi vonzalom apró meggondolásain, meglátja, maga fogja legjobban sürgetni az egyesülésünket.

- Gondolja? - kérdeztem, s megint felnéztem St. John szép, harmonikus vonásaira. Rideg szigorúsága félelmetessé tette ezt a szép arcot. Homloka parancsoló volt, de nem nyílt; szeme mély, fürkésző, de tekintete soha el nem lágyult; elnéztem a karcsú, magas alakot, és elképzeltem, hogy ennek az embernek a *felesége* vagyok. Nem, nem akarok a felesége lenni! Mint munkatársa, bajtársa, hajlandó vagyok átkelni vele az óceánon, verejtékezni Ázsia sivatagjain, a trópusi nap alatt. Hajlandó vagyok csodálni és buzdítani őt, engedelmeskedni neki; zavartalanul mosolyogni kiirthatatlan becsvágyán; megkülönböztetni a kereszténytől a férfitól: mélységesen tisztelni az egyiket, és könnyű szívvel megbocsátani a másiknak. Valószínű, hogy ha csak munkatársa leszek, sokat fogok szenvedni mellette; testem járomba görnyed, de szívem, lelkem szabad lesz. Én legalább megmaradok önmagamnak, és magányos pillanataimban befelé nézhetek: oda, ahol természetes, bilincsbe nem vert érzéseim rejtőzködnek. Lesznek szívemnek zugai, ahová neki nincs bejárása, ahová egyedül én léphetek be. És szívemnek ezekben a zugaiban nyugodtan ápolgathatom érzéseimet, amelyeket az ő ridegsége nem fagyaszthat el, sem harci riadóra menetelő lépéseivel le nem taposhat. De ha felesége lennék, és mindig mellette kellene lennem, mindig elnyomva, mindig korlátok közé szorítva - örökösen erőszakot kellene vennem természetemen, belül égnék, emésztődnék, és soha egy jajkiáltás el nem hagyhatná ajkamat, mialatt a bebörtönzött láng elhamvasztaná bensőmet. Nem, ezt nem bírnám elviselni.

- St. John! - kiáltottam föl, mikor idáig jutottam gondolataimban.

- Tessék? - kérdezte fagyosan.

- Ismétlem: készségesen magával megyek mint misszionáriustársa, de nem mint felesége. Nem tudnék a felesége lenni.

- Akkor pedig szó sem lehet az egészről. Én még harmincéves sem vagyok; hogyan vihetnék magammal Indiába egy tizenkilenc éves lányt, ha nem veszem feleségül? Hogy lehetnénk ott állandóan együtt, gyakran teljesen magunkban vagy vad törzsek között, ha nem vagyunk férj és feleség?

- Ha testvére lennék vagy paptársa, akkor nyugodtan mehetnénk...

- De mindenki tudja, hogy nem a testvérem. Nem mutathatom be úgy, mintha a húgom volna; ha ezt tenném, igazságtalan gyanúsításra adnék okot. És különben is, ha az esze úgy vált is, mint a férfié, a szíve női szív... és... nem, erről szó sem lehet.

- A szívem női szív, az igaz - mondtam némi megvetéssel -, de maga iránt csak barátságot érzek. Ha kívánja, hűséges és őszinte barátja és bajtársa leszek, és mint újonc, mindenben alávetem magam feljebbvalóm akaratának. Egyébtől nem kell tartania.

- Éppen ez kell nekem - mondta St. John, mintha magában beszélne. - Éppen ez kell nekem. Az akadályokat majd elgördítjük az útból. Higgye el, Jane, nem fogja megbánni, ha feleségül jön hozzám. Ismétlem: össze kell házasodnunk. Más megoldás nincs. És talán az esküvő után megjön a szerelem is, legalább olyan mértékben, hogy ne tartsa bűnnek, képtelenségnek ezt a házasságot.

- Fütyülök arra, amit maga szerelemnek nevez! - szaladt ki a számon, amint fölkeltem, s ott álltam előtte, háttal a sziklának támaszkodva. - Fütyülök az álszeretetre, amit maga fölajánl! Igen, St. John, magára is fütyülök, ha ilyeneket beszél!

Rám szegezte tekintetét, és erősen összeszorította szép metszésű ajkát. Hogy dühös volt-e vagy csak csodálkozott, azt nem tudtam volna megmondani; St. John tökéletesen tudott uralkodni magán.

- Ezt nem vártam magától - mondta. - Semmi olyat nem tettem és nem is mondtam, amivel megérdemelném, hogy ilyen fitymálóan beszéljen rólam.

Szelíd hangja meghatott, és nyugalma tiszteletet parancsolt.

- Bocsássa meg a kifejezést, St. John. A maga hibája, hogy annyira felingerelt. Nem tudtam magamon uralkodni. Olyan témát pendített meg, amelyről sohasem leszünk egy véleménnyel. Erről a témáról nekünk kettőnknek nem lenne szabad beszélnünk egymással. Maga ez a szó: szerelem, olyasmi, ami élesen szembeállít bennünket egymással. Mi lesz velünk? Kedves bátyám, én azt mondom magának: vesse el ezt a szerencsétlen házassági tervet.

- Nem - felelte. - Ez régi, kedves tervem, és az egyetlen, amely célhoz vezethet. Most azonban nem unszolom tovább. Holnap Cambridge-be utazom, ott sok jó barátom van, el akarok búcsúzni tőlük. Körülbelül két hétig leszek távol, ez alatt az idő alatt vegye fontolóra ajánlatomat. És ne felejtse el, hogy ha visszautasítja, nem engem tagad meg, hanem Istent. Rajtam keresztül Isten magasztos hivatást tár maga elé, de ezt a hivatást csak akkor teljesítheti, ha feleségül jön hozzám. Ha nem lesz a feleségem, egész élete önző kényelemben és terméketlen szárazságban fog eltelni. Vigyázzon, mert ebben az esetben a Mindenható a hitehagyottak közé fogja számítani magát, és azokra még szigorúbb büntetés vár, mint a hitetlenekre.

Még egyszer körülnézett, tekintete a folyó és a dombok felé siklott, aztán elindultunk hazafelé. Éreztem, hogy még sok mondanivalója lenne, de nem tart méltónak, hogy gondolatait közölje velem. Kemény hallgatásából mindent kiolvastam, amit irántam érzett. Komor, zsarnoki természetének csalódását, amiért ellenállással találkozott, holott engedelmességet

várt; hideg, hajlíthatatlan ítéletének rosszallását, hiszen olyan nézeteket és érzelmeket fedezett föl valakiben, amelyekkel ő nem tudott egyetérteni. Egyszóval mint férfi valószínűleg erőszakkal is keresztülvitte volna akaratát, csak mint keresztény adott ilyen hosszú időt a meggondolásra és megbánásra.

Aznap este, amikor lefekvés előtt a húgait megcsókolta, velem még csak kezet sem fogott. Szó nélkül ment ki a szobából. Ha nem voltam is szerelmes bele, azért szerettem, és ez a semmibevevés annyira fájt, hogy könnyes lett a szemem.

- Úgy látom, veszekedtetek séta közben, Jane - mondta Diana. - Menj utána, fogadni mernék, hogy a folyosón vár.

Sohasem szenvedtem önérzettültengésben, és a lelki nyugalmat mindig többre becsültem az úgynevezett méltóságnál. Kiszaladtam a folyosóra: csakugyan ott állt a lépcső aljánál.

- Jó éjszakát, St. John - mondtam.

- Jó éjszakát, Jane - felelte nyugodtan.

- Adja ide a kezét.

Alighogy megérintette hideg ujjaival a kezemet. Nagyon haragudott a mai beszélgetésért, kedvességgel, könnyekkel nem lehetett kiengesztelni. Nem sikerült kibékítenem. Nem mosolygott rám, nem mondta, hogy felejtsük el, ami történt. De a keresztény férfi azért nyugodt volt és türelmes. Mikor megkérdeztem, hogy megbocsát-e, azt felelte, hogy nem szokása haragot tartani; nincs mit megbocsátania, hiszen nem sértettem meg.

Ezzel otthagyott. Jobban szerettem volna, ha ököllel ront nekem.

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET

Nem utazott el másnap Cambridge-be. Egy teljes hétig halogatta az utazást, és ez alatt a hét alatt alkalmam volt tapasztalni, hogy egy jólelkű, de szigorú, egy lelkiismeretes, de hajthatatlan ember milyen keményen képes büntetni azt, aki megsértette. Anélkül, hogy egy ellenséges szót szólt volna hozzám, anélkül, hogy összeszidott volna, a nap minden percében éreztette velem, hogy kiestem kegyeiből.

Nem mintha St. John kereszténytelen módon bosszúálló természet lett volna, vagy - ha rajta áll - akár csak egy hajam szálát meggörbítette volna. Természeténél és elveinél fogva fölötte állt a kicsinyes bosszúnak. Megbocsátotta, hogy azt mondtam: fütyülök rá és a szerelmére, de a szavak belevésődtek agyába, és tudtam, hogy amíg él, nem felejti el, mit mondtam. Valahányszor felém fordult, ott lángoltak ezek a szavak kettőnk között a levegőben, és valahányszor megszólaltam, ezek a szavak csengtek fülébe, és mindannak, amit nekem mondott, ezek a szavak adták meg az alaptónusát.

Nem kerülte a velem való találkozást; reggelenként, úgy, mint idáig, áthívott az asztalához tanulni. Attól félek, lényének gonoszabbik fele pártatlanul örült annak - bár ebben az örömben lényének jobbik fele nem osztozott -, hogy míg látszólag egészen úgy viselkedik, mint máskor, mindent elkövet, hogy az órák még keservesebbek legyenek, mint idáig voltak. Eddig úgy-ahogy fel tudta kelteni érdeklődésemet, és néha meg is dicsért. Az én szememben ő már nem is húsból és vérből való ember volt, hanem élettelen márvány; szeme hidegen csillogó kék drágakő; nyelve a beszéd eszköze, semmi több.

De rám nézve mindez válogatott, állandó gyötrelem volt, folytonosan élesztgette a felháborodás lassú tüzét és a vergődő kínt, amely teljesen letepert. Úgy éreztem, hogy ez a jó ember, aki olyan tiszta, mint a föld sötét mélyéből fakadó forrás, ha a felesége lennék, rövidesen megölne engem, anélkül, hogy ereimből egyetlen csepp véremet hullatná; anélkül, hogy a kristálytiszta lelkiismeretén egy leheletnyi folt esnék. Különösen olyankor éreztem ezt, amikor megkíséreltem kiengesztelni. Nem ismert könyörületet. *Neki* nem fájt, hogy elidegenedtünk egymástól, ő nem vágyott békülésre, és bár nemegyszer megtörtént, hogy könnyeim peregtek a könyvre, amelyből tanultunk, ő erről oly kevéssé vett tudomást, mintha szíve valóban kőből vagy ércből lett volna. Testvéreihez ez alatt az idő alatt kedvesebb volt, mint máskor, mintha attól félne, hogy pusztán a hidegségével nem győz meg eléggé arról, mennyire kivetett szívéből: a hidegségét még az ellentét erejével is fokozta, és mindezt nem rosszindulatból tette, hanem elvből.

Az elutazás előtti napon alkonyattájt láttam, hogy St. John a kertben sétálgat, és arra gondoltam, akármennyire haragszik is most rám, egyszer mégis ő mentette meg az életemet, és utóvégre közeli rokonok vagyunk - még egy utolsó kísérletet teszek kibékítésére. Kimentem hát, és odaléptem hozzá, amint az alacsony kertajtón könyökölt. Rögtön a tárgyra tértem.

- St. John, én olyan szerencsétlen vagyok, hogy maga még mindig haragszik rám. Béküljünk ki. Legyünk megint jó barátok.

- Én remélem, hogy most is jó barátok vagyunk - mondta ridegen, és közben a felkelő holdat nézte, mint már az előbb is.

- Nem, St. John, nem vagyunk olyan jó barátok, amilyenek voltunk. Ezt maga is tudja.

- Nem vagyunk? Ez tévedés. Ami engem illet, én csak jót kívánok magának, semmi rosszat.

- Elhiszem, St. John. Maga képtelen arra, hogy valakinek rosszat kívánjon. De mint közeli rokona, én valamivel több szeretetet kívánnék magától, mint azt az általános felebaráti szeretetet, amelyet idegenekre is kiterjeszt.

- Természetesen - mondta. - Kívánsága jogos. Eszembe sem jut, hogy magát idegenekkel egy kalap alá vegyem.

Hűvösen, nyugodtan beszélt, de amit mondott, és ahogyan mondta, énrám lesújtóan hatott. Ha fellángoló önérzetemre és haragomra hallgatok, rögtön faképnél hagytam volna. De valami motoszkált bennem, valami, ami erősebb volt a felháborodottságnál. Mélységesen tiszteltem unokabátyám tiszta jellemét, és nagyra becsültem képességeit. Barátságára büszke voltam; nem tudtam beletörődni, hogy elveszítsem. Még egy próbát tettem.

- Hát így válunk el egymástól, St. John? Képes lesz elmenni Indiába, anélkül, hogy egyetlen jó szót szólna hozzám?

Most végre elfordult a holdtól, és szembenézett velem.

- Megfordítom a kérdést, Jane! Elválunk egymástól, ha Indiába megyek? Hát maga nem jön Indiába?

- Azt mondta, hogy csak akkor mehetek, ha a felesége leszek.

- És nem jön hozzám feleségül? Ragaszkodik elhatározásához?

Tudja-e vajon az olvasó, mint ahogyan én tudom, hogy ezek a hideg emberek micsoda dermesztő terrort képesek belevinni még kérdéseikbe is? Olyan a haragjuk, mint a pusztító lavina, mint a rianás a befagyott tengeren.

- Ragaszkodom elhatározásomhoz, St. John. Nem megyek magához feleségül.

A lavina megmozdult, egy kicsit lejjebb csúszott, de még nem zuhant alá teljes súlyával.

- Mire való ez az ellenkezés?

- Azelőtt azért nem akartam a felesége lenni, mert tudtam, hogy nem szerelmes belém. Most azért nem megyek magához feleségül, mert valósággal gyűlöl. Ha a felesége lennék, megölne. Hiszen így is tönkretesz.

Ajka, arca egészen elfehéredett.

- *Hogy én megölném - hogy én tönkreteszem magát?!* Ilyen szenvedélyes, nőietlen, igaztalan szavakat nem lett volna szabad kiejtenie! Ezek a szavak elárulják, hogy szerencsétlen lelkiállapotban van; máskülönben megbocsáthatatlanok lennének, és szigorú feddést érdemelnének. De az embernek kötelessége, hogy megbocsásson felebarátainak; az írás szavai szerint nem hétszer hanem hetvenhétszer.

„Mindennek vége - gondoltam. - Míg azt reméltem, hogy sikerül kitörölnöm emlékezetéből régebbi sértésem nyomait, a régit újjal, súlyosabbal tetéztem, és valósággal beleégettem lelkébe."

- Most aztán igazán gyűlölni fog - mondtam. - Nincs értelme, hogy tovább engesztelgessem. Úgy látszik, sikerült magát örökre ellenségemmé tennem.

Ezzel még inkább rontottam a helyzeten, mert elevenére találtam. A vértelen ajkak görcsösen megvonaglottak. Tisztában voltam vele, milyen acélos az a harag, amelyet felszikráztattam. Irgalmatlanul fájt a szívem.

- Teljesen félreérti szavaimat - mondtam, és megragadtam St. John kezét. - Én nem akartam bántani magát. Igazán nem akartam.

Roppant keserűen mosolygott, és a leghatározottabban húzta ki kezét kezemből.

- Tehát most visszavonja ígéretét, és egyáltalán nem akar Indiába jönni? - szólalt meg hosszú szünet után.

- De igen. Mint munkatársa elmegyek.

Most még hosszabb hallgatás következett. Hogy micsoda harcot vívott szívében ezalatt a természet az isteni kegyelemmel, azt nem tudom; de szeme olykor különös fényben csillant meg, az arcán különös árnyékok suhantak keresztül. Végre megszólalt:

- Már a múltkor bebizonyítottam magának, milyen képtelenség még csak gondolni is arra, hogy egy ilyen fiatal nő kettesben mehessen külföldre egy korombeli fiatal férfival. Olyan érveket sorakoztattam fel, hogy azt hittem, erre az eshetőségre soha többé nem tér vissza. Hogy tévedtem, azt nagyon sajnálom - főképpen maga miatt.

Ez olyan szemrehányás volt, amelybe belekapaszkodhattam.

- Legyen esze, St. John - mondtam. - Gondolkozzék józanul. Úgy tesz, mintha megbotránkozott volna azon, amit mondtam. Pedig nem botránkozhatott meg, mert amilyen okos, nagyon jól tudja, hogy szavaimat nem lehet félreérteni. Mint káplánja elmegyek, de nem mint felesége.

Megint ónszínűre fakult az arca, de mint az előbb, megint uralkodott magán. Nyomatékosan, de nyugodtan monda:

- Egy női káplánnal, aki nem a feleségem, nem tudok mit kezdeni. Énvelem tehát nem jöhet, de ha ajánlkozása komoly, majd beszélek odakint valamelyik nős misszionáriussal, hogy nincs-e a feleségének munkatársra szüksége. Maga anyagilag független, nincs szüksége a Szervezet segítségére, és így talán mégis megmenekül attól a halálos vétektől, amellyel ígéretének megszegése terhelné a lelkét.

Az olvasó talán emlékszik arra, hogy én nem tettem szabályszerű ígéretet, tehát nem is köteleztem magam semmire. Ez már megint a régi erőszakos, zsarnoki hang volt.

- Úgy beszél, mintha valami becstelenséget követtem volna el. Holott én semmiféle ígéretet nem szegtem meg, senkit nem hagytam cserben. A legcsekélyebb kötelezettség sem kényszerít arra, hogy Indiába menjek, különösen nem idegenekkel. Magával elmentem volna, mert magában megbízom, mert bámulom, és mint testvér szeretem magát, de meg vagyok győződve róla, hogy akármikor akárkivel mennék Indiába, az ottani éghajlat alatt nem élnék sokáig.

- Tehát félti magát - mondta ajkbiggyesztve St. John.

- Igenis, féltem magam. Isten nem azért adta az életemet, hogy könnyelműen eldobjam. Ha jól meggondolom, az, amit maga kíván tőlem, majdnem egyértelmű az öngyilkossággal. Különben is, mielőtt végleg rászánom magam arra, hogy elhagyom Angliát, tudnom kell, nem segíthetnék-e többet az embereken azzal, ha itt maradnék.

- Hogy érti ezt?

- Hiába próbálnám megmagyarázni, úgysem értené. De van valami fájdalmas bizonytalanság az életemben. S amíg erre nézve bizonyságot nem szerzek, addig nem is utazhatom el.

- Tudom, mi az, ami fáj, és tudom, hová húzza a szíve. De ez a vonzalom törvénytelen, és nem lehet rajta Isten áldása. Ezt az érzést már réges-rég el kellett volna fojtania szívében. Szégyellheti magát már azért a célzásért is. Mert ugye Mr. Rochesterre célzott?

Nem szólhattam semmit. Igaza volt.

- Meg akarja keresni Mr. Rochestert?

- Meg kell tudnom, hogy mi történt vele.

- Akkor hát számomra nem marad egyéb, mint megemlékezni magáról imáimban, könyörögni Istenhez, hogy világosítsa meg, nehogy rossz útra térjen. Én azt hittem, hogy magában a kiválasztottak egyikét ismertem meg. De Isten nem emberi szemmel néz: legyen meg az Ő szent akarata.

Kinyitotta a kertajtót, kiment, és eltűnt szemem elől.

Mikor visszamentem a házba, Diana elgondolkozva állt a nappali ablakában. Diana sokkal magasabb volt, mint én. Mikor odaléptem hozzá, kezét vállamra tette, és lehajolva fürkészte arcomat.

- Jane - monda -, te mostanában mindig olyan sápadt és izgatott vagy. Valami nincs rendben, ne is tagadd. Mondd el szépen, mi történt közted és St. John között. Az előbb egy fél órán át figyeltelek kettőtöket innen az ablakból. Ne haragudj, hogy meglestelek, de már régóta izgat, hogy... magam sem tudom, mi. St. John olyan különös ember.

Elhallgatott. Én nem szóltam, ő folytatta:

- Ennek az én bátyámnak bizonyos tekintetben olyan furcsa elképzelései vannak. Azt már réges-rég észrevettem, hogy téged mindenki másnál többre értékel, de... mi lehet ebből? Én boldog lennék, ha beléd szeretne, Jane. Mondd meg őszintén: szeret?

Diana hűvös kezét forró homlokomra tettem, úgy feleltem:

- Nem, Di, egy makulányit sem szeret.

- Hát akkor miért tartja szemmel minden mozdulatodat, miért vagytok olyan sokszor kettesben, miért tart mindig maga mellett? Mi Maryvel biztosra vettük, hogy feleségül akar venni.

- Ezt eltaláltátok. Feleségül kért.

Diana összecsapta a kezét.

- Jaj, de jó! Ebben reménykedtünk! És ugye hozzámégy, Jane? Akkor biztosan itthon marad Angliában.

- Szó sincs róla, Diana. Kizárólag azért kért meg, hogy legyen egy munkatársa odakint Indiában.

- Micsoda? Azt akarja, hogy kimenj vele Indiába?

- Azt!

- Őrültség! Biztos, hogy három hónap alatt elpusztulnál az ottani éghajlat alatt. El ne menj, Jane! Remélem, nem ígérted meg, hogy elmégy?

- Azt mondtam, hogy nem leszek a felesége...

- És ez persze nem tetszett neki?

- Nem. Attól félek, soha meg nem bocsát nekem. Pedig felajánlottam, hogy mint testvérhúga szívesen elkísérem.

- Eszeveszett gondolat, Jane! Nem tudod, mire vállalkoztál. Micsoda élet az ott! Szakadatlan fáradság; a fáradság még az erőseket is megöli, és te gyönge vagy, Jane! John - hiszen ismered - a lehetetlent követelné tőled, a nap legforróbb óráiban sem engedne pihenni. Én, sajnos, azt is észrevettem, hogy bármit követel, te mindent megteszel neki, akkor is, ha nehezedre esik. Csodálom, hogy volt bátorságod kikosarazni. Nem szereted őt, Jane?

- Nem úgy, ahogy egy férfit szeretni kell. Nem szerelemmel.

- Pedig szép férfi.

- Én meg csúnya vagyok, Di. Nem illünk egymáshoz.

- Te és csúnya?! Hogy mondhatsz ilyet? Éppen ellenkezőleg, túlságosan bájos és túlságosan jó vagy ahhoz, hogy Calcuttában elevenen megpörkölődj.

Aztán megint komolyan kért Diana, hogy eszembe ne jusson elmenni a bátyjával Indiába.

- Nem is - mondtam -, most már letettem róla. Mikor felajánlottam St. Johnnak, hogy vele megyek mint segédlelkész, egészen megbotránkozott ezen az illetlen ajánlaton. Mintha szemérmetlenséget követtem volna el, amikor azt indítványoztam, hogy leányfejjel kísérem el; mintha nem a bátyámat láttam volna benne kezdettől fogva.

- Miből gondolod, hogy nem szeret téged, Jane?

- Hallanád csak, hogyan beszél! Újra meg újra a szájamba rágta, hogy nem ő maga az, aki meg akar házasodni, hanem a hivatása. Azt mondta, engem az Isten is munkára teremtett, nem szerelemre - amiben kétségtelenül igaza is van. De az én véleményem szerint, ha nem termettem szerelemre, akkor nem termettem házasságra sem. Hát nem lenne képtelenség, Di, ha olyan emberhez kötném az életemet, aki bennem csak egy hasznos szerszámot lát?

- Gondolatnak is elviselhetetlen, természetellenes! Szó sem lehet róla!

- Azután meg - folytattam -, habár most csak testvéri szeretetet érzek iránta, mit lehet tudni, hogy ez a szeretet nem alakul-e át idővel önkéntelenül valami furcsa, gyötrelmes, szerelemféle érzéssé? St. John olyan rendkívüli ember, olyan tehetséges; külsejében, magatartásában, szavaiban gyakran van valami hősi nagyság, amely bámulatot gerjeszt. Ha beleszeretnék, akkor meg éppen szánalmas lenne a sorsom. Ő nem kérne szerelemből, és ha mégis elárulnám, hogy szeretem, értésemre adná, hogy erre semmi szükség. Biztos, hogy így lenne.

- Pedig St. John azért jó ember - mondta Diana.

- Jó ember és nagy ember - feleltem -, de ő nagy távlatokban gondolkozik, és közben könyörtelenül megfeledkezik a kisemberek érzéseiről és igényeiről. Azért hát jobb, ha egy magamfajta jelentéktelen senki félreáll az útjából, nehogy esetleg keresztülgázoljon rajta. De itt jön éppen! Fölmegyek, Diana, nem akarok vele még egyszer találkozni.

Mihelyt St. Johnt belépni láttam a kertbe, fölszaladtam a szobámba.

Vacsoránál mégis találkoznunk kellett. Étkezés közben éppen olyan fegyelmezetten viselkedett, mint máskor. Azt hittem, szóba se fog állni velem, azt meg éppen biztosra vettem, hogy a házasságot nem említi többé. Később kiderült, hogy alaposan tévedtem. Éppúgy beszélt velem, ahogyan szokott; pontosabban: ahogyan az utóbbi időben szokott; szinte kínos udvariassággal. Bizonyára a Szentlélekhez folyamodott segítségért, hogy el tudja nyomni a haragot, amelyet szívében ébresztettem, és bizonyára szentül meg volt győződve róla, hogy ezúttal ismét megbocsátott nekem.

Esti ima előtt mindig az evangéliumból szokott felolvasni. Ezen a napon a Jelenések könyvének huszonegyedik fejezetét választotta. Nagyon szerettem hallgatni, ha felolvasott.

Sohasem zengett olyan telten, melegen, szívhez szólóan a hangja, megjelenésének nemes egyszerűsége soha nem tett olyan mély hatást rám, mint amikor a szentírás szavait tolmácsolta. Ma különösen ünnepélyesen zengett a hangja, ahogy ott ült háznépe körében (a májusi holdfény a függönytelen ablakon át olyan világossággal árasztotta el a szobát, hogy szinte fölöslegessé tette az asztalon égő gyertyát), ahogy ott ült a nagy, öreg biblia fölé hajolva, és felolvasta az új égről és az új földről szóló jövendölést - hogy Isten leszáll az emberek közé, és minden könnyet eltöröl, és nem lesz többé halál a földön, sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom, mert az előbb említett dolgok elmúlnak.

A következő szavak meg éppen megrendítettek, annál inkább, mert a hang csekély, alig észrevehető változásából megéreztem, hogy ezt olvasván, tekintetét felém fordította:

- „Aki győz, örökségül nyer mindent; és annak Istene leszek, és az fiam lesz nékem. De - folytatta lassan, nyomatékosan - a gyáváknak, a hitetleneknek... része a tűzzel és kénkővel égő tóban lesz, ami a második halál."

Ebből tudtam, hogy St. John attól fél: reám is ilyen szörnyű ítélet vár.

A fejezet utolsó, ujjongó szakaszait St. John sóvárgó komolysággal vegyes, csendes, elfojtott diadallal olvasta föl. Mint aki tudja, hogy neve már beíratott a Bárány könyvébe, s mint aki alig várja az órát, melyben befogadják a Városba. A Városba, ahová a föld királyai viszik el az ő dicsőségüket és tisztességüket; a Városba, amelynek nincs szüksége a napra, sem a holdra, hogy világítsanak benne; mert az Isten dicsősége megvilágosítja, és annak szövétneke a Bárány.

A bibliaolvasást követő imádság alatt minden erejét marokra fogta, mélységes-komolyan szállt perbe Istennel, de fanatikusan bízott a saját győzelmében. Erőért könyörgött a gyöngék számára, vezetőt kért az eltévedt vándoroknak; megtérést, ha a tizenegyedik órában is, azoknak, akiket a világi örömök és a test kísértései letérítettek a keskeny ösvényről. Kért, könyörgött, esdekelt, követelt az Egek Urától. Mélységes komolysága magával ragadta az embert. Eleinte csak csodálkoztam rajta, azután meghatott egyre mélyülő áhítata, végül engem is elfogott az áhítat. St. John olyan őszintén meg volt győződve céljának nemességéről: lehetetlen volt, hogy másokat is meg ne indítson.

Mikor az ima véget ért, elbúcsúztunk tőle. Úgy volt, hogy másnap hajnalban utazik. Diana és Mary megcsókolta bátyját, aztán - úgy hiszem, az ő odasúgott kérésére - kettesben hagytak vele. Kezet nyújtottam, és kellemes utazást kívántam neki.

- Köszönöm, Jane. Amint mondtam, két hét múlva visszajövök Cambridge-ből; ez alatt a két hét alatt ráér gondolkozni. Ha az emberi büszkeségre hallgatnék, nem beszélnék többé a házasságról magával. De én nem a büszkeség, hanem a kötelesség szavára hallgatok, és soha nem tévesztem szem elől a legfőbb célt: mindent Isten nagyobb dicsőségére cselekszem. Az Üdvözítő türelme végtelen volt; én sem lehetek türelmetlenebb. Nem hagyhatom magát elkárhozni. Bánja meg bűnét, vezekeljen, amíg nem késő. Emlékezzék az írás szavaira: „Nékem cselekednem kell annak dolgait, aki elküldött engem, amíg nappal van: eljő az éjszaka, mikor senki sem munkálkodhatik." Gondoljon a gazdag emberről szóló példabeszédre, a gazdag emberre, aki mindent megkapott az életben. Magának megadta az Isten az erőt, hogy a jobbik részt válassza, mely magától el nem vétetik.

Mialatt ezeket az utolsó szavakat elmormolta, kezét áldóan a fejemre tette. Komolyan és szelíden beszélt, nem úgy, mint szerelmes férfi kedveséhez, inkább úgy, mint a lelkipásztor, aki szeretné visszaszerezni eltévedt báránykáját, vagy még inkább mint az őrzőangyal, aki a rábízott lelket vigyázza.

Minden tehetséges embernek, akár érző szívű, akár nem, akár hívő, akár vakbuzgó, akár zsarnok - feltéve, hogy egyenes lelkű -, vannak nagyszerű, magasztos, fenséges pillanatai, amikor ő kerekedik fölül. Nagy tiszteletet éreztem St. John iránt, olyan nagy tiszteletet, hogy majdnem rászántam magam arra, amitől oly sokáig irtóztam. Ebben a pillanatban képes lettem volna nem ellenkezni többé vele, belevetni magam akaratának sodrába, és feláldozni a magam szabad akaratát. Most majdnem olyan erősen hatott rám St. John, mint egyszer, más tekintetben, egy másik férfi. Mindkét alkalommal bolond voltam. Ha akkor a másiknak engedek, az erkölcsi eltévelyedés lett volna. Ha ma engedek, az az ítélőképesség tévedése lett volna. Legalábbis most, ahogy nagy idő távolságán át visszanézek arra a válságos órára, így látom: akkor nem voltam tudatában, milyen bolond vagyok.

Ott álltam hát mozdulatlanul, és St. John keze fejemen nyugodott. Elfelejtettem, hogy hányszor visszautasítottam - nem féltem többé semmitől -, képtelen voltam tovább viaskodni, mintha megbénultam volna. A lehetetlen - a St. Johnnal való házasság - majdnem lehetségesnek látszott. Mintha valami hirtelen áradat mindent elsöpört volna. A vallás hív... angyalok intenek... Isten parancsolja... az élet úgy összehengeredik, mint egy pergamentekercs... a halál kapui kitárulnak, mögöttük látom az örökkévalóságot. Azért, hogy ott biztos menedéket nyerjek, mindent érdemes feláldozni itt a földön. A homályos szoba látomásokkal telt meg.

- Vagy nincs szüksége gondolkozási időre? - kérdezte a lelkész. - Most mindjárt tud határozni?

Milyen szelíd volt a hangja, ahogy szelíden magához vont! Ó, ez a szelídség! Mennyivel nagyobb erő, mint a nyers erőszak! St. John dühének ellen tudtam állni, de szelíd szavaira hajlékony lettem, mint a nád. Holott akkor is tudtam, egész idő alatt tudtam, hogy ha most engedek, St. John akkor is levezekelteti velem korábbi lázadásom bűnét. Ez az egyetlen imádság nem változtatta meg természetét: csak pillanatnyilag magasabb szempontból tekintette a dolgokat.

- Ha biztosan tudnám: Isten akarata, hogy feleségül menjek magához, azt se bánnám, ha most rögtön megtartanánk az esküvőt. Utánam az özönvíz!

- A Jóisten meghallgatta imámat! - kiáltott föl St. John, és kezét olyan erősen szorította a fejemre, mintha ezzel is jelezni kívánná, hogy az ő tulajdona vagyok.

Azután átölelt, *majdnem* úgy, mintha szeretne (azt mondom: *majdnem,* mert ismertem a különbséget a kettő között, tudtam, milyen az, ha szeretik az embert; de éppen úgy, mint ő, most én is kikapcsoltam a szerelmet, és csak a kötelességre gondoltam). Fejem zúgott, de őszintén és mélyen, erősen vágytam arra, hogy azt tegyem, ami helyes, és csakis azt.

- Mutasd, mutasd meg nekem az utat! - így ostromoltam az eget.

Olyan izgatott voltam, mint talán még soha, s hogy ami ezután történt, az izgalom következménye volt-e, annak eldöntését az olvasóra bízom.

Az egész ház csendes volt; a többiek már régen lefeküdtek. Az asztalon utolsót lobbant a gyertya, de a hold még világított. Szívem vadul, sebesen dobogott, hallottam a dobogását. Egyszerre mintha megállt volna a szívem verése, mert valami különös, megnevezhetetlen érzés szaladt keresztül rajtam. Nem mondhatom, hogy olyan volt, mint egy áramütés, de éppen olyan erős és éppen olyan riasztó. Érzékeimre úgy hatott, mintha most ébredeznék valami zsibbadtságból. Szemem kitágult, fülem erősen figyelt minden neszre, egész testem megremegett.

- Mi az? Mit hallott? Mit lát? - kérdezte St. John.

Nem láttam semmit, de valahonnét egy hangot hallottam:

- Jane! Jane! Jane!

Csak ennyit.

- Ó, Istenem, mi az? - dadogtam.

Azt is kérdezhettem volna, honnan jön a hang. Mert nem a szobából jött, nem is a házból, sem a kertből; nem a levegőből jött, nem is a föld alól, sem az égből. De hallottam a hangot - honnan, hogyan, nem tudom a mai napig sem! Egy emberi lény hangja volt, egy jól ismert, szeretett, emlékeimben élő hang: Edward Fairfax Rochester hangja, és fájdalmasan, hátborzongatóan, vadul, sürgetően csengett.

- Megyek! - kiáltottam. - Várjon meg! Megyek! - Az ajtóhoz szaladtam, kinéztem a folyosóra, nem volt ott senki. Leszaladtam a kertbe. A kertben nem járt senki.

- Hol van? - kiáltottam.

A völgy mögött a hegyek gyöngén visszhangozták: „Hol van?”

Hallgatóztam. Csak a szél sóhajtott a fenyőfák ágai között. Egyébként az éjfél csöndje feküdt a tőzegpusztán.

„Félre innen, babona - mondtam magamban, mikor kísérteties árnyékot véltem látni a kertajtóban. - Ez nem lehet a te csalásaid egyike, nem is boszorkányság, hanem a természet műve. Ennek így kellett történnie.”

St. John utánam jött, és vissza akart tartani. De én nem hagytam magam; most én kerekedtem felül. Most az én erőim estek súlyosabban a latba. Megmondtam St. Johnnak, hogy ne szóljon, ne kérdezzen semmit. Kértem, hogy hagyjon magamra, egyedül akarok maradni. Rögtön engedelmeskedett. Hiába, az erélyes parancsot nyomon követi az engedelmesség. Fölmentem a szobámba, bezárkóztam, térdre omlottam, és a magam módján imádkoztam, másképpen, mint St. John, de hiszem, nemhiába. Úgy tetszett, mintha egy hatalmas szellem közvetlen közelébe férkőztem volna, s lelkem alázatosan kuporodott elébe.

Aztán fölálltam, döntöttem és lefeküdtem, félelem nélkül, megvilágosodott elmével. Alig vártam a reggelt.

HARMINCHATODIK FEJEZET

Megvirradt. Már kora hajnalban fölkeltem. Egy-két óra eltelt azzal, hogy tervezett rövid távollétem idejére elrendeztem holmimat a szekrényeimben és fiókjaimban. Rakosgatás közben hallottam, hogy St. John kilép szobájából. Megállt az ajtóm előtt, attól féltem, bekopogtat - de nem, csak egy papírszeletet csúsztatott be az ajtó alatt. A papírszeleten ez állt:

„Tegnap este nagyon hirtelen hagyott ott engem. Ha még egy kicsit fönt marad, megérinthette volna Krisztus keresztjét és az angyalok koronáját. Végleges válaszát mához két hétre várom, aznap érkezem vissza. Kérem, imádkozzék, és vigyázzon, hogy ne essék kísértésbe. A lélek kész, azt hiszem, de a test erőtelen, amint látom. Minden órában imádkozom magáért. - Üdvözlettel St. John."

„Az én lelkem - mondtam magamban - kész jót cselekedni; testem pedig, remélem, elég erős lesz ahhoz, hogy keresztülvigye a Mennyei Atya akaratát - ha egyszer tisztában lesz Isten akaratával. Mindenesetre elég erős lesz, hogy keressen, kutasson, hogy kibontakozzék a kétségek sűrű felhőiből, és megtalálja a bizonyosság nyílt egét."

Június elseje volt, de az ég borús, és a reggel hideg; kopogott az eső az ablaktáblákon. Hallottam, hogy kinyílik a kapu. Az ablakból láttam, hogy St. John áthalad a kerten, s a whitcrossi ködös ingovány felé fordul, úgy látszik, arrafelé éri el a postakocsit.

„Nem is sejted, hogy néhány óra múlva követlek ezen az úton, bátyám - gondoltam. - Érdeklődnöm kell valaki után, s hallanom kell róla, mielőtt örökre elmennék innen."

A reggeli idejéig még két teljes órám volt. Ezalatt csendesen fel-alá járkáltam a szobámban, és azon törtem a fejemet, mi is volt az tulajdonképpen, ami erre az elhatározásra indított. Újra átéltem minden mozzanatában azt a különös érzést, amely az éjszaka elfogott. Újra hallottam azt a hangot, amely az éjszaka szólított, újra megkérdeztem, honnan jöhetett a hang, de feleletet nem kaptam a kérdésre. Most úgy tetszett, hogy a hang nem a külvilágból szólt hozzám, hanem *bensőmből.* Vagy képzelődés volt csak? Érzéki csalódás? Ezt nem hittem, inkább olyan volt, mint valami sugallat. Lelkem mélyéig megrázott, mint egy földrengés: kinyitotta lelkem celláinak ajtaját, meglazította a lélek köteleit, felébresztette alvó lelkemet, s a lélek remegve, riadtan leste, hogy mi lesz vele. S azután rémült fülemben és reszkető szívemben háromszor egymás után csendült föl egy kiáltás, és akkor már nem féltem semmitől, hanem ujjongtam boldogságomban, hogy végre megmozdult a lélek, kiszabadult a test béklyóiból.

Néhány nap múlva hallani fogok róla, akinek a hangja hívott tegnap éjszaka. A levélírás nem járt eredménnyel, most majd személyesen érdeklődöm.

Reggeli közben megmondtam Dianának és Marynek, hogy elutazom, és körülbelül négy napig távol leszek.

- Egyedül, Jane? - kérdezték.

- Egyedül. Érdeklődni akarok egy barátom felől, aki miatt az utóbbi időben sokat nyugtalankodtam.

Mondhatták volna erre, mint ahogyan bizonyára gondolták, hogy azt hitték, rajtuk kívül senkim sincs a világon, mert hiszen gyakran hangoztattam, hogy nincsenek barátaim. De a velük született tapintat nem engedte, hogy megjegyzést tegyenek. Mindössze annyit kérdezett Diana, elég erősnek érzem-e magam az útra, mert ő úgy találja, hogy nagyon sápadt vagyok.

Azt feleltem, hogy a nyugtalanságon és az aggodalmon kívül nincs semmi bajom, s ettől, remélem, rövidesen megszabadulok.

Nekiláttam az előkészületeknek. Könnyebb volt így, hogy semmiféle kérdéssel vagy megjegyzéssel nem zaklattak. Megmondtam nekik, hogy most még nem szólhatok bővebben terveimről. Ezt ők kedvesen és bölcsen tudomásul vették, és éppen úgy nem avatkoztak ügyembe, mint ahogyan hasonló körülmények között én sem avatkoztam volna bele az ő dolgukba.

Délután három órakor indultam el hazulról, és kevéssel négy után már ott álltam a whitcrossi postakocsi-állomásnál, várva a kocsit, amely a távoli Thornfieldbe visz. Itt, ezek között a magányos dombok és elhagyott utak között, a nagy csendben, messziről hallottam a kerekek zörgését. Ugyanaz a jármű volt, amelyről egy évvel ezelőtt, egy nyári este, ennél a jelzőoszlopnál leszálltam. Ó, milyen kétségbeesetten, milyen reménytelenül, milyen céltalanul! Intésemre a kocsi megállt, fölszálltam. Most már nem kellett az egész vagyonomat odaadni azért, hogy továbbvitessem magam. Ismét útban Thornfield felé úgy éreztem magam, mint a postagalamb, amely hazafelé repül.

Harminchat órás utazás volt. Whitcrossból kedden délután indultam, és a rákövetkező csütörtökön reggel megállt a kocsi, lovakat itatni. Útszéli kocsma előtt vesztegeltünk, olyan környezetben, amelynek zöld sövénykerítései, téres mezői, alacsony, idilli látványt nyújtó hegyei (milyen nyájas, milyen szelídzöld volt ez a táj az észak-angliai Morton zord, ingoványos vidékéhez mérten!) úgy tűntek szemembe, mint egy rég nem látott, ismerős arc vonásai. Igen, ezt a tájat ismertem. Biztos voltam benne, hogy közel vagyok célomhoz.

- Mennyire van innen Thornfield Hall? - kérdeztem a fogadóst.

- Éppen két mérföldnyire, nagysád, a réteken keresztül.

„Megérkeztem” - mondtam magamban. Kiszálltam, a ládámat a fogadós gondjaira bíztam, megfizettem az útiköltséget, borravalót adtam a kocsisnak, és elindultam. A reggeli nap sugarai megcsillantak a fogadó cégérének aranybetűin: „A Rochester Címerhez” - olvastam. Szívem hatalmasat dobbant: már gazdám földjén járok! De az ujjongó boldogságot nyomon követte a csüggedés.

„Én itt vagyok, az igaz, de lehet, hogy ő a Csatorna túlsó partján van; s ha itt van is Thornfield Hallban, ahová olyan nagyon igyekszem, ki tudja, ki van még itt vele. Bolond felesége bizonyára itt van, és neked - szidtam magamat - különben sincs semmi közöd hozzá, nem beszélhetsz vele, nem keresheted társaságát. Kárba veszett fáradság volt idejönni, legokosabb lenne visszafordulni. Kérdezősködni kellett volna a fogadóban, ott biztosan mindent megtudhattál volna, ami érdekel. Eloszlatták volna kétségeidet. Menj vissza - unszoltam magam -, és kérdezd meg a kocsmárost, hogy Mr. Rochester itthon van-e.”

Ez józan ötlet volt, és mégsem tudtam rászánni magam, hogy visszaforduljak. Rettenetesen féltem attól, hogy a válasz minden reményemet elhervasztja. Ha meghosszabbítom a bizonytalanság állapotát, legalább tovább reménykedhetem. Meglátom még egyszer a kastélyt, az is valami. Itt van a kerítéslépcső, itt vannak a mérföldkövek, a szántóföldek, amelyeken vakon, süketen, szinte eszméletlenül rohantam keresztül azon a reggelen, amikor Thornfieldből menekültem. Mintha bosszúszomjas dühömben korbáccsal kergettem volna magamat, pedig azt sem tudtam, hová, minek. Mielőtt ráébredtem volna, hogy tulajdonképpen mit akarok, már nekivágtam a földeknek most is. Hogy siettem! Olykor futásnak eredtem, annyira vágytam rá, hogy megpillantsam a jól ismert erdőt! Milyen ujjongással üdvözöltem minden fát s a dombok és mezők felvillanó, meghitt arcát a fák között!

Végre, végre előttem volt az erdő, s láttam messziről a varjútanyát feketélleni; hangos károgás verte föl a reggel csöndjét. Szinte megmámorosodtam az örömtől: meggyorsítottam lépteimet. Még egy rét, még egy ösvény - ezek itt már az udvar kőfalai, itt vannak a gazdasági épületek, de maga a ház még nem látszik. Elhatároztam, hogy a homlokzat felé kerülök, elölről akarom először látni, a homlokzat lenyűgözően hat az emberre, és megkeresem gazdám ablakát. Hátha éppen ott áll majd az ablakban - mindig korán kelő volt -, vagy talán kint sétál a gyümölcsösben, vagy a kastély előtt, a kövezeten. Ó, ha csak egy pillanatra láthatnám! De ha látom, csak nem leszek olyan bolond, hogy odaszaladok hozzá? Nem tudom, hogy nem leszek-e olyan bolond, nem állok jót magamért. És ha odamegyek hozzá, akkor mi lesz? Kinek ártok azzal, ha újra megízlelem az életet, amely tekintetéből sugárzik felém? Eh, őrült vagyok, hiszen az is lehet, hogy valahol a Pireneusokon túl gyönyörködik a napkeltében vagy a Délitenger csendes partján.

Közben a gyümölcsös alsó végéhez értem. Erre a mezőre is nyílt egy kapu; két, gömböt tartó oszlop. Az egyik oszlop mellől éppen rá lehet látni a kastély homlokzatára. Óvatosan léptem előbbre, meg akartam győződni róla, hogy a hálószobákban még nem húzták fel a redőnyöket. Innen mindent kitűnően láthatok: a ház oromzati díszeit, az emeleti ablaksorokat, az egész homlokzatot.

A varjak a fejem fölött keringtek, és talán kíváncsian figyeltek engem. Vajon mit gondolhattak? Talán azt, hogy túlságosan óvatos és félénk vagyok. De nem, egyszerre bátor, sőt vakmerő lettem! Mi ez?! Nézek, nézek, és nem látok semmit. Kibújok rejtekhelyemről, átvágok a legelőn, és hirtelen megállok a homlokzattal szemben. A varjak joggal kérdezhették volna, hogy mit kényeskedtem az előbb, ha most egyszerre ilyen bátor lettem.

Egy hasonlattal próbálok rávilágítani akkori érzéseimre.

Mondjuk, hogy egy férfi meglepi szerelmesét, amint a mohos parton szunnyad. A férfi szeretne elgyönyörködni a nő szép arcában, anélkül, hogy felébressze. Odalopózik a puha fűben, vigyáz, nehogy zajt üssön; megáll - úgy tetszik neki, hogy a nő megmozdult; visszahúzódik, a világ minden kincséért sem akarná, hogy észrevegyék. Csend van; az ifjú megint előremerészkedik, szerelmese fölé hajol; a nő arcát könnyű fátyol borítja, az ifjú föllebbenti a fátyolt, mélyebbre hajlik. Szeme alig várja, hogy beigya az alvó szépséget. De ahogy meglátja az imádott arcot, tekintete megmerevedik. Megrémül: hirtelen, heves mozdulattal karjába kapja a testet, amelyet egy pillanattal előbb még ujjával sem mert volna megérinteni. Egy nevet kiált, leejti terhét, és most olyan a tekintete, mint a tébolyulté. Újra megragadja a női alakot, reámered, nagyot kiált, mert most már nem kell attól félnie, hogy felébreszti szerelmesét. Az imént még azt hitte, hogy kedvese édesen alszik, most már tudja, hogy halott!

Remegő örömmel vártam, hogy viszontlátom álmaim kastélyát, és helyette fekete romokat láttam.

Fölösleges egy kapuoszlop mögött kuporognom, óvatosan lesnem, vajon a hálószobák ablakaiban nem jelenik-e meg valaki. Nem kell már ajtók nyílására figyelnem, vagy attól félnem, hogy léptek zaja csikordul meg a kőszegélyen vagy a kavicsos úton. A fű letaposva, minden elgazosodva, a kapuboltozat üresen ásít. A homlokzat olyan, amilyennek egyszer álmomban láttam, magas és törékeny fal, átlyuggatva üvegtelen ablakszemekkel. Se tető, se oromzat, se kémény - minden beomlott.

És körös-körül a halál csendje, az őserdő magánya. Nem csoda, hogy az ide címzett levelekre soha nem érkezett válasz; akárha egy kriptába írt volna az ember. A kövek üszkös feketesége elmondta, milyen sors érte a kastélyt. Leégett - de ki gyújtotta fel? Mi rejlik e mögött a katasztrófa mögött? A falakon, a márványon, faburkolaton túl mi esett még áldozatul a

tűzvésznek? Emberélet is, nem csak vagyon? És ha igen, kinek az élete? Iszonyatos kérdés, és itt senki sincs, aki felelhetne rá: még egy néma jel sem igazít útba.

Ahogy körüljártam az omladékot és elpusztult belsejét, meggyőződtem arról, hogy a szerencsétlenség nem új keletű. Ezeket a romokat már egész télen át verte a hó meg az eső. A sok törmelék és szemét között az épület belsejében is kiserkedt a fű meg mindenféle gaz. És, ó, Istenem, hol lehet ezalatt a kastély hajdani ura? Melyik országban? Milyen körülmények között? Tekintetem önkéntelenül a kapu közelében álló szürke templomtoronyra tévedt. Talán Damer de Rochesterrel osztja meg a kripta keskeny márványágyát.

Ezekre a kérdésekre mindenáron feleletet kell kapnom. A fogadóban biztosan tudják, mi történt itt. Visszamentem hát a fogadóba. A gazda maga hozta be reggelimet az étterembe; kértem, hogy csukja be az ajtót, és foglaljon helyet: egyet-mást szeretnék kérdezni tőle. Mikor aztán rákerült a sor, azt sem tudtam, mit kérdezzek először, annyira féltem az esetleges válaszoktól. Pedig a pusztulásnak az a képe, amely Thornfieldben elém tárult, eléggé előkészített a legrosszabbra.

A gazda középkorú, tisztes külsejű férfi volt.

- Ugye ismerős Thornfield Hallban? - szólaltam meg végre.

- Igenis, asszonyom. Valaha én is a kastélyban szolgáltam.

- Igazán?

„De nem az én időmben - gondoltam -, én téged nem ismertelek.”

- A megboldogult Mr. Rochester komornyikja voltam - tette hozzá.

A megboldogulté! Mintha teljes erővel zúdult volna le reám az ökölcsapás, amelyet úgy szerettem volna kikerülni!

- A megboldogulté?! - kérdeztem elfúlt hangon. - Hát Mr. Rochester meghalt?

- Úgy értem, hogy a jelenlegi Mr. Rochesternek, Mr. Edwardnak az édesapját szolgáltam - magyarázta.

Föllélegeztem. Ereimben újra megindult a vérkeringés. Most már nyugodt lehettem, hogy Mr. Edward, az *én* Mr. Rochesterem legalább él (a Jóisten áldja meg őt, bárhol van is!), mert csak ő lehet a „jelenlegi Mr. Rochester”. Ó, boldogító szavak! Úgy éreztem, hogy ezek után bármi rosszat hallok is, aránylag nyugodtan el tudom viselni. Ha Mr. Rochester nem halt meg, akkor az sem baj, hogy a világ túlsó végében tartózkodik.

- Mr. Rochester most is Thornfield Hallban lakik? - kérdeztem.

Természetesen tudtam, mi lesz a felelet, de nyíltan nem mertem megkérdezni, hogy hol él.

- Nem, asszonyom, ó, dehogy! Thornfieldben már senki sem élhet. Kegyed bizonyára idegen ezen a vidéken, mert különben tudná, hogy mi történt tavaly ősszel. Thornfield Hall ma már puszta rom; éppen aratáskor égett le. Szörnyű volt! Hogy mennyi érték, mennyi drágaság ment ott veszendőbe! Alig néhány darab bútort lehetett megmenteni. A tűz éjszaka keletkezett, s mire a millcote-i tűzoltók kiértek, már az egész épület lángokban állt. Irtózatos látvány volt; magam is láttam.

- Éjszaka keletkezett a tűz? - ismételtem gépiesen, és arra gondoltam, hogy minden rossz éjszaka érte Thornfieldet. - És kiderült, hogy hogyan keletkezett?

- Kiderült, asszonyom; én legalább azt hiszem, hogy kétségtelen bizonyossággal kiderült. Kegyed talán nem tudja - folytatta, székét közelebb húzta az asztalhoz, és halkabbra fogta a hangját -, hogy a kastélyban egy hölgy, egy elmebeteg hölgy is élt.

- Valamit mintha hallottam volna róla.

- Ezt a hölgyet szigorú őrizetben tartották; a környéken évekig nem is volt biztos senki a létezésében. Soha senki nem látta, csak úgy rebesgették, hogy egy őrült él a kastélyban, de hogy kicsoda, micsoda, azt még találgatni sem igen lehetett. Azt beszélték, hogy Mr. Edward külföldről hozta magával; egyesek szerint a kedvese volt valamikor. De egy évvel ezelőtt nagyon különös, roppant különös dolog történt.

Féltem tőle, hogy most saját történetemet fogom hallani, azért igyekeztem a gazda figyelmét a főcselekményre visszaterelni.

- És mi történt az elmebeteg hölggyel?

- Kiderült róla, asszonyom, hogy Mr. Rochester felesége! De milyen hihetetlen módon derült ki! Volt a kastélyban egy fiatal hölgy, egy nevelőnő, akibe Mr. Rochester...

- A tűzről akart beszélni...

- Mindjárt rátérek, asszonyom. Tehát akibe Mr. Rochester beleszeretett. A cselédek azt beszélték, hogy soha ilyen megveszekedett szerelmet nem láttak: Mr. Rochester állandóan a nevelőnő sarkában volt. A személyzet persze figyelte az urat - tetszik tudni, milyenek a cselédek. Pedig azt mondják, a kisasszony egyáltalán nem volt szép, csak Mr. Rochester találta gyönyörűnek. Azt mondják, vézna kis jószág volt, akár egy gyerek. Én magam sohase láttam, de egy Leah nevű szobalánytól sokat hallottam róla, Leah eléggé szerette a nevelőkisasszonyt. Mr. Rochester körülbelül negyvenéves lehetett, a nevelőnő meg a húszat sem érte el; és tetszik tudni, ha egy ilyen korú úr beleszeret egy fiatal lányba, olyan lesz, mint akit megbabonáztak. Elég az hozzá, hogy Mr. Rochester feleségül akarta venni a nevelőnőt.

- A történetnek ezt a részét majd egy más alkalommal mondja el - szóltam -, most különös okom van rá, hogy arra kérjem: mondja el részletesen, amit a tűzről tud. Azt hiszik, hogy Mr. Rochester bolond feleségének a keze is benne volt?

- Nagyon helyesen tetszik gondolni. Biztos, hogy ő volt a bűnös, senki más nem lehetett, csak ő. Volt neki egy Mrs. Poole nevű ápolónője, nagyon derék, nagyon megbízható asszony, értette is a dolgát, csak egy hibája volt - és ez a hiba nagyon sok ápolónőben megvan -, mindig volt nála gin, és olykor egy kicsit többet ivott a kelleténél. Szerintem ez megbocsátható, hiszen nehéz élete volt, de azzal a veszedelemmel járt, hogy amikor Mrs. Poole mélyen aludt a pálinkától, a bolond asszony, aki olyan ravasz volt, mint egy boszorkány, kicsente az ápolónő zsebéből a kulcsokat, kilopózott a szobából, és a házban garázdálkodott. A legkellemetlenebb dolgokat művelte ilyenkor. Mondják, hogy már egyszer felgyújtotta a férje ágyát, de ezt nem tudom biztosan.

Azon az emlékezetes éjszakán a szomszéd szoba függönyeit gyújtotta fel, aztán lement abba a szobába, amely valaha a nevelőnőé volt - mintha csak tudta volna, mi történik, bámulatosan megérezte a dolgokat, és gyűlölte a nevelőnőt -, ott pedig az ágyat gyújtotta fel, de szerencsére az ágyban nem aludt senki. A nevelőnő már két hónappal előbb megszökött. Mr. Rochester úgy kerestette, mint a legdrágább kincset, de semmit sem sikerült megtudnia róla. A sikertelen keresés egészen megvadította Mr. Rochestert. Ezelőtt egészen józan ember volt, de akkor, mondom, teljesen megvadult. Hát az igaz, hogy nagyon magára maradt szegény. Mrs. Fairfaxet, a házvezetőnőt elküldte rokonaihoz, de nagyon gavallérosan bánt el vele, szép életjáradékot biztosított neki, meg is érdemelte, nagyon jó asszony volt. Adèle kisasszonyt, a

gyámleányát meg intézetbe adta Mr. Rochester. A környékbeli nemesurakkal megszakított minden kapcsolatot, bezárkózott a kastélyba, és úgy élt, mint a remete.

- Mit beszél? Hát nem utazott külföldre?

- Dehogyis utazott! Még a háza küszöbét sem lépte át, legföljebb éjszaka, akkor úgy bolyongott a gyümölcsösben vagy kint a mezőkön, mint a kísértet vagy mint aki elvesztette a józan eszét. Az én véleményem szerint el is vesztette. El sem lehet képzelni daliásabb, eszesebb, vakmerőbb urat, mint amilyen ő volt, mielőtt azt a szúnyogot útjába vezérelte a sors. Nem ivott, nem kártyázott, nem lóversenyezett, mint némelyek. Nem volt nagyon szép ember, az igaz, de kiváló tulajdonságainál fogva sok szép társánál különb. Tetszik tudni, én gyerekkora óta ismertem, és a magam részéről nemegyszer kívántam, bár fulladt volna a tengerbe az az Eyre kisasszony, mielőtt betette a lábát Thornfield Hallba.

- Tehát Mr. Rochester otthon volt, amikor a kastély kigyulladt?

- Igen, otthon volt. Mikor már a legfelső emelet lángokban állt, ő felment a padlásra, kirángatta ágyukból a cselédeket, és lesegítette őket a lépcsőn, aztán még egyszer visszament, hogy azt a bolond asszonyt is kiszabadítsa cellájából. De akkor fölkiabáltak neki, hogy az asszony fönt van a tetőn, ott is volt a szerencsétlen, és hadonászott az oromzat fölött. Úgy üvöltött, hogy egy mérföldnyire elhallatszott, magam is láttam és hallottam. Nagydarab asszony volt, hosszú haja fekete; a tűz világánál egészen jól láthattuk lentről. Én is láttam, többen is láttuk, hogy Mr. Rochester egy tetőablakon át oda akart menni hozzá, azt is hallottuk, hogy a nevét kiáltotta. Berthának hívták az asszonyt. Láttuk, mondom, amint Mr. Rochester közeledik az asszonyhoz, de az egyszer csak nagyot kiáltott, levetette magát a tetőről, és a következő pillanatban ott hevert összezúzva a földön.

- Meghalt?

- Hogy meghalt-e? Az a kő, amelyiken az agyveleje meg a vére szétfreccsent, az a kő sem lehetett élettelenebb nálánál.

- Jóságos Isten!

- Bizony, asszonyom. Iszonyú volt.

A fogadós megborzongott.

- És azután? - nógattam.

- Azután, asszonyom, a ház tövig leégett, csak egy-két faldarab áll még.

- Más haláleset nem volt?

- Nem. Pedig talán jobb lenne, ha lett volna.

- Hogy érti ezt?

- Szegény Mr. Edward! Nem hittem volna, hogy ilyen sorsra jut. Sokan azt mondják, igazságos büntetés volt azért, hogy első házasságát titokban tartotta, és másodszor is meg akart házasodni, holott az első felesége még élt. De én azért nagyon sajnálom szegényt.

- Hiszen azt mondta, hogy Mr. Rochester nem halt meg! - kiáltottam föl.

- Nem halt meg, persze hogy nem halt meg; de sokan azt mondják, bár inkább meghalt volna.

- De miért? Hogyan? - Ereimben megint elhűlt a vér. - Hol van Mr. Rochester? Angliában van?

- Igen, igen, Angliában van. Azt hiszem, ha akarna, se igen tudna most elutazni. Mozdulatlanságra van kárhoztatva.

Mintha kínpadra feszítettek volna! A fogadós pedig mintha szándékosan késleltette volna a történet befejezését.

- Megvakult - mondta végül. - Szegény Mr. Edward teljesen vak.

Én még rosszabbtól rettegtem. Attól féltem, hogy ő is megzavarodott. Minden erőmet összeszedve megkérdeztem, hogyan veszítette el szeme világát.

- Tulajdonképpen a bátorságának és jóságának köszönheti a szerencsétlenségét. Addig nem hagyta el a házat, amíg mindenkit biztonságba nem helyezett. Mikor végre lejött a főlépcsőn - ez már azután volt, hogy Mrs. Rochester levetette magát a tetőről -, a mennyezet nagy recsegéssel-ropogással beszakadt, és őt is maga alá temette. Élve szedték ki a romok alól, de súlyosan megsebesült; egy gerenda úgy zuhant alá, hogy bizonyos fokig menedéket nyújtott neki, de fél szemét elvesztette, és egyik keze is úgy összeroncsolódott, hogy Mr. Carter, az orvos, azonnal kénytelen volt amputálni. Sajnos, a megmaradt szemére sem lát. Így aztán teljesen tehetetlen, vak és nyomorék.

- Hol van most Mr. Rochester? Hol lakik?

- A ferndeani majorban, körülbelül harminc mérföldnyire innen, egy isten háta mögötti zugban.

- Ki látja el?

- Az öreg John meg a felesége; mást nem is tűr meg maga körül. Azt mondják, teljesen megtört.

- Van itt valami kocsiféle alkalmatosság?

- Van egy hintónk, asszonyom, egy szép úri hintónk.

- Fogasson be, kérem, de rögtön, és ha a kocsisa besötétedés előtt el tud engem a ferndeani majorba szállítani, dupla fuvart fizetek.

HARMINCHETEDIK FEJEZET

A ferndeani udvarház közepes nagyságú, meglehetősen ódon és egyszerű épület volt, mélyen bent az erdőben. Mr. Rochester gyakran emlegette, és néha föl is kereste. Ezt a birtokot a hozzá tartozó vadászterület kedvéért vásárolta meg Mr. Rochester édesapja. A házat szívesen kiadta volna, de egészségtelen fekvése és megközelíthetetlensége miatt nem akadt rá bérlő. Ferndean tehát lakatlanul és üresen állt, mindössze két-három szobáját bútorozták be, hogy a vadászidény alatt az uraságnak és társainak legyen hol megszállniuk.

Ehhez a házhoz érkeztem el alkonyattájt. Szomorú idő volt, hideg, északi szél süvített, és apró cseppekben, de szüntelenül esett a csontig ható eső. Az utolsó mérföldet gyalog tettem meg. A kocsit visszaküldtem, a kocsisnak, amint megígértem, kifizettem a dupla fuvardíjat. A ház annyira el volt temetve a fák között, hogy jóformán közvetlen közelből sem látszott belőle semmi. Két gránitoszlop között megtaláltam a vasrácsos kaput. A kapun belül is félhomály derengett a sűrű fák között. Találtam egy fűvel benőtt ösvényt, amely görcsös törzsek közt, ágak ívei alatt vezetett végig az erdő templomhajóján. Azt reméltem, hogy a házhoz vezet, de csak kanyargott, kanyargott, és nem akart vége szakadni. Lakóháznak még akkor sem láttam nyomát.

Már-már azt hittem, hogy rossz irányban indultam és eltévedtem. Az erdő nappal is sötét lehetett, hát még ilyenkor, estefelé. Tanácstalanul néztem körül, másik utat keresve. De nem láttam másik utat; nem láttam mást, mint sűrű, áthatolhatatlan bozótot.

Mit volt mit tennem, továbbmentem az ösvényen, és végre-valahára ritkulni kezdtek a fák. Előbb egy kerítést fedeztem föl, aztán megláttam a házat, bár a sötétben alig-alig lehetett a fáktól megkülönböztetni: korhadó falai egészen olyan színűek voltak, mint a fák. A kerítés ajtaján csak a reteszt kellett félretolnom. Fákkal körülvett, félkör alakú tisztásra értem. Kert volt ez tulajdonképpen, de virág nem nőtt benne. Közepén kerek gyepágy, amelyet kavicsos ösvény fogott körül; azon túl már az erdő következett. A ház homlokzatán kétfelől két csúcsív. Keskeny, rácsos ablakok; a bejárat is keskeny, egy lépcsőfok vezet hozzá. Az egész - ahogyan a fogadós mondta - isten háta mögötti, vigasztalan fészeknek látszott. Olyan nagy volt a csend, mint hétköznap a templomban. A faleveleken kopogó esőcseppek zaja volt az egyetlen hallható nesz.

„Lehet itt élet?” - kérdeztem magamtól.

Igen, valami élet azért volt itt; mozgást hallottam; a keskeny ajtó kinyílt, és valaki megjelent a küszöbön.

Lassan nyílt az ajtó, egy férfi lépett ki rajta, és megállt a lépcsőn. Kalap nem volt a fején, kezét kinyújtotta, nyilván azt akarta tudni, hogy esik-e. Bármilyen sötét is volt, megismertem: ő volt, a gazdám, Edward Fairfax Rochester, senki más.

Lélegzet-visszafojtva álltam ott, és néztem őt - őt, aki, ó, jaj, nem láthatott engem! Váratlan találkozás volt, és legalább olyan fájdalmas, mint amilyen boldogító. Könnyű volt megállnom, hogy ne sikoltsak fel örömömben, és ne szaladjak elébe.

Alakja éppen olyan erős és daliás volt, mint régen, tartása egyenes, haja hollófekete. Arca sem látszott elgyötörtnek vagy beesettnek. Egy év szenvedése nem tudta megtörni atlétaerejét. De arckifejezése megváltozott: tűnődő és fájdalmas lett; ketrecbe zárt vadra vagy kalitkában tartott ragadozó madárra emlékeztetett, amelyekhez veszedelmes lenne közeledni. A rabság-

ban vergődő sas, melynek aranykarikás szemét kegyetlen kezek kioltották, az lehet ilyen, amilyen ez a vak Sámson volt.

Ám aki azt hiszi, hogy féltem tőle, az rosszul ismer engem. Szomorúságomat, hogy így kell őt viszontlátnom, enyhítette a remény, hogy talán-talán nemsokára csókot lophatok arra a sziklakemény homlokára, azokra a szigorúan összeszorított ajkakra. De most még nem. Még nem akartam megszólítani.

Lelépett azon az egyetlen lépcsőn, és lassan, tapogatózva a gyepágy felé indult. Hová lettek kemény léptei? Aztán megállt, mint aki nem tudja, merre forduljon. Kezét fölemelte, kinyitotta szemét, üres tekintetét az ég felé fordította, aztán a fákkal körülvett gyeptérség felé. Jobb kezét kinyújtotta (a csonka balt elrejtette kabátjában), tapintással akarta megtudni, mi van körülötte. De csak az ürességbe nyúlt, mert a fák még elég messze voltak tőle. Feladta a küzdelmet, karját összefonta mellén, nyugodtan és némán állt az esőben, amely most sűrűn hullott födetlen fejére. Ebben a pillanatban John bukkant elő valahonnan.

- Tessék a karomba kapaszkodni, uram. Zuhog az eső. Nem lenne jobb bemenni?

- Ne törődjék velem - hangzott a felelet.

John visszahúzódott, anélkül, hogy engem észrevett volna. Mr. Rochester sétálni próbált, de hiába; nagyon bizonytalannak érezte magát. Visszabotorkált a házhoz, bement és becsukta az ajtót maga után.

Egy idő múlva kopogtam az ajtón. John felesége jött ki.

- Mary - szóltam hozzá -, megismer?

Rám meredt, mintha kísértetet látna.

- Lehetséges, hogy ilyen késő este eljött a kisasszony erre az elhagyott helyre?!

Válasz helyett megfogtam a kezét, és bementem vele a konyhába, ahol John ült a tűz mellett. Röviden elmondtam nekik, hogy megtudtam, mi történt Thornfieldben, amióta én eljöttem onnan, és elhatároztam, hogy meglátogatom Mr. Rochestert. Megkértem Johnt, hogy menjen le a vámházhoz, mert ott szálltam ki a kocsiból, és ott hagytam a bőröndömet. Azután, miközben kalapomat, kendőmet levettem, Maryt faggattam, hogy el tudna-e helyezni éjszakára itt a házban, mert ha igen, akkor itt maradok. Ebben a pillanatban megszólalt a csengő.

- Ha bemegy - mondtam Marynek -, mondja meg az úrnak, hogy valaki szeretne beszélni vele, de a nevemet ne említse.

- Nem hiszem, hogy fogadja - mondta Mary. - Senkit sem enged maga elé.

Mikor visszajött, megkérdeztem, hogy mit szólt az úr.

- Azt mondta, hogy tessék megmondani a nevét és azt, hogy milyen ügyben akar beszélni vele.

Mary vizet töltött egy pohárba, és a poharat két gyertyával együtt tálcára helyezte.

- Ezért csengetett? - kérdeztem.

- Igen. Ha besötétedik, mindig be kell vinni a gyertyákat, pedig nem lát szegény.

- Adja ide a tálcát, majd én beviszem.

Kivettem a kezéből; Mary megmutatta, melyik a nappali szoba ajtaja. Kezem remegett, a víz kiömlött a tálcára. Szívem sebesen és hallhatóan dobogott. Mary kinyitotta előttem az ajtót, aztán becsukta mögöttem.

A szoba barátságtalan volt; egy maroknyi tűz égett a kandallóban. A szoba világtalan lakója a tűz fölé hajolva állt, az ódivatú, magas kandallónak támaszkodva, homlokát a kandalló párkányán nyugtatva. A másik oldalon öreg kutyája, Vezér feküdt, összekuporodva, mintha attól félne, hogy rátaposnak. Mikor beléptem, a kutya rögtön hegyezni kezdte a fülét, aztán csaholva nekem ugrott, majdnem kiütötte a tálcát a kezemből. Letettem a tálcát az asztalra, megveregettem a kutya nyakát, és gyöngéden azt mondtam neki:

- Lefeküdni, Vezér.

Mr. Rochester gépiesen arrafelé fordította a fejét, hogy *lássa,* mi okozza ezt a nagy zajt. De minthogy nem *látott* semmit, csak sóhajtott, és visszafordult a tűz felé.

- Kérem a vizet, Mary - mondta.

Odaléptem hozzá, a már csak félig telt pohárral. Vezér izgatottan a sarkamban.

- Mi baj? - kérdezte Mr. Rochester.

- Lefeküdni, Vezér! - mondtam újra.

A pohár megállt Mr. Rochester kezében. Hallgatózott, ivott egy kortyot, letette a poharat. - Maga az, Mary?

- Mary a konyhában van - feleltem.

Hirtelen mozdulattal kinyújtotta a kezét, de minthogy nem látta, hol állok, nem érintett meg.

- Ki az? - kérdezte. - Ki az?

Vak szemével mindenáron *látni* akart. Ó, milyen szívszaggató és hiábavaló kísérlet!

- Ki az? Feleljen! - mondta most már hangosan és parancsolóan.

- Parancsol még egy kis vizet, uram? A fele kilötyögött, amint behoztam.

- Ki az? Ki az? Ki beszél?

- Vezér megismert, és John és Mary is tudja, hogy itt vagyok. Ma este érkeztem - feleltem.

- Jóságos Isten! Micsoda káprázat játszik velem? Micsoda gyönyörű téboly ez?!

- Nem káprázat, nem téboly, uram. Ön sokkal fegyelmezettebb, semhogy a képzelet csalóka játékot űzhetne önnel, és sokkal egészségesebb, semhogy elmezavartól kellene tartania.

- De hol van az, aki beszél? Vagy csak puszta hang az? Ó, Istenem! Látni nem látok, de meg kell tapintanom, mert különben szétpattan az agyvelőm, és megáll a szívem dobogása. Akármi, akárki szól hozzám, engedje, hogy megérintsem, mert rögtön meghalok!

Kinyújtotta tapogatózó kezét, én mind a két kezemmel megfogtam.

- Az ő ujjai! - kiáltotta. - Az ő karcsú ujjacskái! De ha ez az ő keze, akkor neki is itt kell lennie!

Az izmos kéz kiszabadult a tenyeremből, megragadta karomat, megtapogatta a vállamat, nyakamat, derekamat, aztán magához ölelt.

- Igazán ő az? Jane? Ez az ő alakja, az ő dereka...

- És az ő hangja - tettem hozzá. - Teljes valójában itt van, a szívét is elhozta. Hála legyen a Jóistennek, hogy megint itt lehetek a közelében, uram.

- Jane Eyre! Jane Eyre! - csak ennyit tudott mondani.

- Én édes gazdám - feleltem. - Igen, én vagyok, Jane Eyre. Megtudtam, hogy itt van, és visszajöttem magához.

- Igaz ez, Jane? Az én régi Jane-em jött vissza? A húsból és vérből való?

- Hiszen megérintett, átölelt, uram. Érezheti, hogy meleg a testem, és nem vagyok puszta levegő.

- Ó, én drága életem! Igen, ez az ő alakja, ez az ő arca. De mégsem lehet igaz, hogy annyi nyomorúság után rám virradt a boldogság napja. Ez csak álom, hiszen álmomban oly sokszor öleltem szívemre, mint ahogyan most ölelem. És álmomban százszor megcsókoltam, ahogyan most csókolom - és éreztem, hogy szeret, és azt hittem, hogy soha többé nem hagy el.

- Nem is hagyja el soha többé, uram.

- Nem hagy el soha többé? Ezt mondja a látomás? De hiszen mindig föl kellett ébrednem a sivár valóságra, vigasztalan elhagyatottságomra, reménytelen, sötét, magányos életemre. Lelkem szomjúhozott, és nem volt mivel oltanom szomjúságát, szívem éhezett, és nem volt mivel táplálnom. Te édes, szelíd álom, itt a karomban, ugye megint elszállsz, mint ahogyan testvéreid elszálltak? De csókolj meg még egyszer, mielőtt elszállsz! Ölelj meg, Jane!

Rászorítottam ajkamat egykor ragyogó és most elhomályosult szemére, kisimítottam haját a homlokából, és megcsókoltam a homlokát is. Mintha most egyszerre ráébredt volna a valóságra.

- Maga az, Jane? Igazán maga az? Visszajött hozzám?

- Visszajöttem.

- És nem fekszik holtan valami árok vagy folyó mélyén? És nem senyved idegenek között?

- Nem, uram! Én most már teljesen független vagyok.

- Független? Hogy érti ezt, Jane?

- Madeirai nagybátyám meghalt, és ötezer fontot testált rám.

- Hát ez nem álom. Ez józan valóság. Ilyesmit nem lehet álmodni. Különben is, most már megismerem a hangját, ezt a drága, élénk és mégis lágy hangot. Ez a hang felvidítja szívemet, új életet önt belé. Mit beszél, Jane? Független és gazdag nő lett magából?

- Bizony, uram. Olyan gazdag vagyok, hogy házat építtethetek magamnak, közvetlenül a magáé mellett, ha nem engedi, hogy itt maradjak magával. És esténként bármikor átjöhet hozzám beszélgetni.

- De ha van pénze, Jane, akkor kétségtelenül barátokat is szerzett, akik törődnek magával, és nem fogják engedni, hogy maga egy vak nyomoréknak áldozza az életét.

- Mondtam már, hogy független vagyok és gazdag. Senki nem parancsol nekem. Azt teszem, amit akarok.

- És velem akar maradni?

- Természetesen. Feltéve, hogy nincs kifogása ellene. Szomszédja, ápolónője, házvezetőnője leszek, ahogy kívánja. Maga most nagyon egyedül van, én majd szórakoztatom; felolvasok, elviszem sétálni, vagy elüldögélek maga mellett, kiszolgálom; keze és szeme leszek. Ne nézzen rám ilyen szomorúan, édes gazdám: amíg én élek, maga nem lesz többé elhagyatott.

Nem felelt; nagyon komolynak, elgondolkozónak látszott, sóhajtott. Szólásra nyitotta ajkát, aztán mégsem szólt semmit. Zavarban voltam. Talán túl gyors tempóban ugrottam át min-

denféle társadalmi formaságot. S talán mint St. John, ő is tapintatlannak találta viselkedésemet. Én mindenesetre abból a feltevésből indultam ki, hogy ő ma is feleségül akar venni engem. Ha nem mondta is ma, biztosra vettem, hogy régi szándékát nem másította meg. De minthogy nem szólt semmit, és percről percre kedvetlenebbnek látszott, egyszerre az a rémült gondolatom támadt, hogy hátha tévedtem, és most itt a bolondját járom. Szépen, lassan kibontakoztam karjából, illetve ki akartam bontakozni, de ő nem engedett.

- Nem, nem, Jane! Ne menjen el! Most már, hogy megérintettem magát, hallottam a hangját, éreztem boldogító közelségét, beittam édes, vigasztaló szavait: nem tudok többé lemondani magáról. Belőlem kevés maradt, szükségem van magára. A világ megszólhat; kinevethet, önzőnek mondhat, mit bánom én! Maga a lelkem jobbik fele, és ha nem lesz az enyém, nem kívánok tovább élni.

- Megmondtam, hogy itt maradok, uram.

- Igen, megmondta, de nem tudom, hogyan értette. Talán rá tudja szánni magát, hogy - amint mondta - itt legyen körülöttem, a kezem ügyében, hogy mint egy szelíd kis ápolónő, gondomat viselje - mert azt tudom, hogy jószívű és nagylelkű természet, tehát nem riad vissza az önfeláldozástól -, és persze ha ápolónőm akarna lenni, nekem ennyivel is meg kellene elégednem. De akkor én csak apai érzelmekkel viseltethetnék maga iránt. Így gondolta, Jane? Feleljen.

- Azt teszem, amit akar, uram. Ha úgy gondolja, hogy ápolónője legyek, akkor az leszek.

- De nem lehet örök időkre az ápolónőm, Jane. Maga fiatal, egyszer férjhez kell mennie.

- Én nem kívánok férjhez menni.

- Pedig férjhez kell mennie, Jane. Ha én még az volnék, aki voltam, megpróbálnám meghódítani magát, de így... vakon és nyomorékon!

Megint tépelődésbe merült, én azonban felvidultam, nekibátorodtam újra. Utolsó szavai rávilágítottak arra, hogy mi bántja. Egészen megkönnyebbültem, és vidámabb húrokat kezdtem pengetni.

- Legfőbb ideje, hogy valaki megint embert faragjon magából - mondtam, elsimítva sűrű és régóta nyíratlan haját -, mert úgy látom, újabban oroszlánná változott, vagy valami hasonló, sörényes vadállattá. Úgy él itt, mint Nabukodonozor a pusztában, a haja mint a sas tollazata. Talán ragadozómadár-karmokat is növesztett, de azt még nem volt alkalmam megfigyelni.

- A bal karomon se kéz, se köröm - mondta, előhúzva a melléből csonka karját. - Ez csak egy csonk... szörnyű látvány, ugye, Jane?

- Hát bizony szomorú így látni, és szomorú a szemét is látni, meg ezt az égési sebhelyet a homlokán. De a legnagyobb baj az, hogy az ember hajlandó mindezekért még jobban szeretni és elkényeztetni magát.

- Azt hittem, megundorodik, ha a rokkantságomat és eltorzult arcomat látja, Jane.

- Úgy? Azt hitte? Ne mondjon nekem ilyeneket, mert nagyon rossz véleménnyel leszek az emberismeretéről. Most egy pillanatra kimegyek, mert jól meg akarom rakni a kandallót. Észreveszi, ha jobban ég a tűz?

- Igen, a jobb szememmel látok valami vöröses izzásfélét.

- És a gyertyafényt látja?

- Nagyon homályosan, valami ködös fényt.

- Engem nem lát?

- Nem, tündérkém. De boldog vagyok, hogy hallhatom és megérinthetem.

- Mikor vacsorázik?

- Soha nem vacsorázom.

- De ma vacsorázik, mert én nagyon éhes vagyok. Biztosan maga is éhes, csak elfeledkezett róla.

Behívtam Maryt, egy kicsit rendbe hoztuk a szobát. Aztán ízletes vacsorát készítettem a tálcára. Fel voltam villanyozva, azért a vacsoránál fesztelenül és vidáman beszélgettünk, sőt még azután is sokáig. Csodálatosan könnyen eltaláltam vele a hangot, mert éreztem, hogy szeret, és hogy minden szavam vigasztalja és felvidítja. Ó, milyen boldogító volt ez a tudat! Az ő társaságában éreztem csak igazán, hogy élek, benne élek, és ő bennem él. Mosoly derítette fel az arcát, homlokán elsimultak a komor redők, arcvonásai ellágyultak.

Vacsora után sok mindent kérdezgetett, hogy hol jártam, mit csináltam, hogyan találtam rá, de egyelőre nagyon szűkszavúan felelgettem kérdéseire. Késő re járt, aznap már nem lehetett részletekbe bocsátkozni. Különben sem akartam mély húrokat érinteni, nem akartam még inkább felbolygatni lelkét. Puszta jelenlétem megnyugtatta, azt láttam. Amint mondom, egészen jókedvűen beszélgetett, de ha egy pillanatra megakadt a beszélgetés, nyugtalan lett, megérintett, nevemen szólított.

- Biztos, hogy maga valóság, Jane? Nem álom?

- Tudtommal húsból és vérből vagyok.

- De hogyan bukkanhatott fel ilyen váratlanul ezen a sötét és szomorú estén, az én magányos tűzhelyemnél? Kinyújtottam a kezemet, hogy egy pohár vizet vegyek át a szakácsnőtől, és a vizespoharat maga adta a kezembe. Kérdeztem valamit, azt hittem, John felesége fog felelni kérdésemre, és a maga hangja szólalt meg.

- Mert Mary helyett én hoztam be a tálcát.

- Csodálatos óra ez, Jane. Ha tudná, milyen sivár, örömtelen, reménytelen életet éltem az elmúlt hónapok alatt! Nem csináltam semmit, nem vártam semmit. A nappalok egybeolvadtak az éjszakákkal. Ha kialudt a tűz, fáztam. Ha elfelejtettem enni, éhes voltam, de más érzésem nem volt, csak a szűnni nem akaró, fájdalmas sóvárgás az én Jane-em után. Sokkal jobban fájt az, hogy Jane-t elveszítettem, mint az, hogy megvakultam. El nem tudom képzelni, hogyan lehetséges, hogy Jane visszajött, itt van velem, és azt mondja, hogy szeret. Attól félek, amilyen hirtelen jött, olyan hirtelen el is tűnik megint. Holnap már nem lesz itt.

Nem akartam elérzékenyülni, gondoltam, az lesz a legjobb, ha csak köznapi dolgokról beszélünk. Végighúztam ujjamat a szemöldökén, és megjegyeztem, hogy lepörkölődött. Hozzátettem, hogy majd szerzünk valami kenőcsöt, amitől éppen olyan sűrű és fekete lesz megint, amilyen volt.

- Mire való ilyen terveket szőni, ha egy végzetes pillanatban megint magamra hagy? Eltűnik, mint az árnyék, hová és merre, még csak nem is sejthetem, és nem is fogom megtudni soha.

- Nincs egy zsebfésűje? - kérdeztem.

- Minek az, Jane?

- Hogy ezt a kócos, fekete sörényt hátrasimítsam. Így közelről igazán riasztó látvány. Maga azt mondja, hogy én tündér vagyok, de maga olyan, mint valami erdei manó.

- Csúf vagyok, Jane?

- Nagyon. Mindig is az volt.

- Puff neki. Látom, a gonosz nyelve megmaradt, akárhol járt is azóta, hogy nem találkoztunk.

- Pedig jó emberek között jártam; sokkal jobb emberek között, mint amilyen maga. Százszor jobb emberek voltak, bizony, sokkal finomabbak és előkelőbb gondolkozásúak.

- Az ördögbe is, hát kikkel volt együtt?

- Ne fészkelődjék, mert meghúzom a haját, és akkor majd nem fog kételkedni abban, hogy valóság vagyok.

- Kikkel volt együtt, Jane?

- Azt ma már nem szedi ki belőlem, barátom. Várnia kell holnapig. Ha abbahagyom a mesét, az biztosíték arra nézve, hogy holnap újra megjelenek a reggelizőasztalánál, és befejezem. Mellesleg megjegyzem, holnap reggel nem pusztán egy pohár vízzel jelenek meg itt a kandallója előtt. Legalább egy tojást kell hoznom, hogy a sonkáról ne is beszéljek.

- Ó, maga gúnyolódó lidérc! Emberbe oltott tündér! Egy év óta nem voltam ilyen boldog! Ha maga lett volna Saul Dávidja, a gonosz lelket hárfapengetés nélkül is kiűzte volna belőle.

- Így, uram, szépen megfésültem, és most elmegyek, mert fáradt vagyok. Három napig utaztam egyfolytában. Jó éjszakát.

- Még egy szót, Jane. Ott, ahol volt, csak hölgyek voltak?

Nem feleltem, nevetve surrantam ki az ajtón. Hála Istennek, gondoltam boldogan, van, amivel felrázzam a melankóliájából.

Másnap már korán hajnalban hallottam mozogni. Végigjárta a szobákat, és mihelyt Mary benyitott hozzá, az volt az első kérdése: „Eyre kisasszony még itt van?” Aztán: „Melyik szobában aludt? Nem nedves a szoba? Fölkelt már? Kérdezze meg, hogy nem parancsol-e valamit, és hogy mikor jön le.”

Mihelyt úgy gondoltam, hogy elérkezett a reggeli ideje, lementem. Nagyon halkan léptem be a nappaliba, megfigyelhettem őt, mielőtt észrevett engem. Szívbe markoló volt látni, hogy ez az eleven szellem testi tehetetlenségre van kárhoztatva. A karosszékben ült, csendesen, de nyugtalanul. Látszott rajta, hogy vár valamit. Az utolsó esztendő szenvedései mély árkokat vésztek arcába. Olyan volt, mint a kioltott lámpa, amely arra vár, hogy újra meggyújtsák. S oly szomorú volt az a tudat, hogy a lámpát ő maga nem, csak más gyújthatja meg. Elhatároztam, hogy élénk és jókedvű leszek, de ennek az erős férfinak a gyámoltalansága szívembe nyilallt. Mégis: erőt vettem magamon, és lehetőleg vidáman szólaltam meg:

- Szép, napsütéses reggel van, uram. A tegnapi zápor felfrissítette a világot. Reggeli után sétálunk egyet.

Sikerült mosolyt varázsolnom arcára.

- Hát itt van az én kis pacsirtám! Jöjjön ide hozzám! Nem tűnt el mégsem? Egy órával ezelőtt hallottam egy másik pacsirtát énekelni, de nem tudtam élvezni a dalát, ahogy a nap sugarait sem. Az én számomra a föld minden muzsikája az én Jane-em nyelvébe halmozódott, még szerencse, hogy ez a nyelvecske olyan szaporán pereg; és minden napfény belőle árad.

Könnyes lett a szemem e fájdalmas vallomás hallatára; olyan volt ez, mintha a megláncolt királyi sas verébre szorulna. De most sem akartam elérzékenyedni; gyorsan letöröltem a könnyeket, és nekiláttam a reggeli elkészítésének.

A délelőtt nagyobb részét a szabadban töltöttük. A nedves és bozótos erdőből derűsebb tájakra, nyílt mezőkre vezettem. Elmondtam neki, hogy milyen üde zölden csillog minden a napsütésben; mennyire felfrissültek a virágok és a sövénykerítések; milyen szikrázóan kék az ég. Egy száraz fatörzsre leültettem, és nem tiltakoztam, mikor arra kért, hogy üljek az ölébe. Miért tiltakoztam volna, mikor mind a ketten boldogabbak voltunk együtt, mint egymástól távol? Vezér is ott hevert mellettünk. Nagy volt a csend. Egyszerre csak szenvedélyesen magához szorított Mr. Rochester, és felkiáltott:

- Kegyetlen, kegyetlen szökevény! Ó, Jane, hogy én mit éreztem, mikor rájöttem, hogy elmenekült Thornfieldből! És amikor a szobájában meggyőződtem arról, hogy sem pénzt, sem más értéket nem vitt magával! Az a gyöngysor, amit magának adtam, érintetlenül feküdt tokjában; ott sorakoztak a fal mellett a leszíjazott bőröndök, amelyekkel nászútra akartunk indulni. Mit csinálhat, mihez kezdhet az én egyetlenem egyedül, pénz nélkül? - kérdeztem magamtól újra meg újra. Hát mit csinált? Legalább most mondja el.

Most aztán rendre elmondtam neki az elmúlt év történetét. Az első három nap viszontagságait csak futólag érintettem, mert nem akartam neki fölösleges fájdalmat okozni, hiszen az a kevés is, amennyit mondtam, megfájdította hűséges szívét.

Nem lett volna szabad szó nélkül elhagynom őt, mondta, terveimről tájékoztatnom kellett volna, nem volt szép tőlem, hogy nem bíztam benne, pedig sohasem kényszerített volna arra, hogy a szeretője legyek. Akármennyire elragadta is a kétségbeesés, alapjában sokkal gyöngédebben szeretett, semhogy képes lett volna zsarnokoskodni fölöttem. Fele vagyonát boldogan odaadta volna, s egy csókot sem kért volna cserébe, ha nyugodt lehet, hogy nem bolyongok egyedül a világban. Azt mondta, biztos benne, hogy nem volt olyan sima az életem, mint ahogyan neki elmondottam.

- Mindegy most már, akármennyit szenvedtem is, az egész nem tartott sokáig.

Elmondtam neki, hogyan kerültem Moor House-ba, hogyan kaptam meg a tanítónői állást stb. Aztán, hogy örököltem, rokonokat fedeztem föl. Természetesen St. John Rivers neve is gyakran szóba került. Mikor befejeztem mondókámat, Mr. Rochester rögtön visszatért St. Johnra.

- Tehát eszerint St. John az unokabátyja?

- Igen.

- Sokszor említette őt. Szereti?

- Áldott jó ember, uram. Lehetetlen nem szeretni.

- Jó ember? Azt jelenti, hogy tiszteletre méltó, ötven körüli férfi? Vagy mit jelent?

- St. John mindössze huszonkilenc éves.

- Tehát még nagyon fiatal. Külsőre milyen? Alacsony növésű, jelentéktelen arcú? És a természete? Közömbös? Olyan ember, akinek jósága inkább a bűn kerülésében, mint cselekvő erényességében rejlik?

- St. John fáradhatatlanul tevékeny. Nagy, nemes tetteket akar véghezvinni.

- Hát ami a szellemi képességeit illeti? Nem valami ragyogó elme, ugye? Jó szándékú, de maga csak vállvonogatva hallgatta, amit mondott?

- St. John keveset beszél, de amit mond, annak mindig veleje van. Elsőrendű koponya. Nem befolyásolható, de rendkívül fogékony szellem.

- Egyszóval kitűnő ember.

- Kitűnő.

- És művelt is?

- Kész tudós.

- És a modora? Gondolom, azt mondta, hogy a modora nem a maga ízlése szerint való. Miért? Mesterkélt? Nagyképű? Ájtatoskodó?

- A modoráról nem is volt szó, de semmi kifogás nem lehet ellene. Csiszolt, higgadt, úri modor.

- És a külseje milyen? Elfelejtettem, hogy mit mondott róla. Afféle egyszerű falusi pap, aki szorosan kötött fehér nyakkendőt visel, és durva, vastag talpú cipőben jár?

- St. John kifogástalanul öltözködik. Szép ember is. Magas, szőke, kék szemű. A profilja görögös.

(Félre) - Hogy az ördög vigye el. *(Hozzám fordulva)* - Tehát szerette őt, Jane?

- Igenis, szerettem. De ezt már kérdezte egyszer.

Természetesen tudtam, hogy honnan fúj a szél. Féltékeny volt. De ez az érzés éppen jókor jött, mert legalább felrázta búskomorságából. Azért nem is siettem megnyugtatni.

- Talán már nem is szívesen ül a térdemen, Eyre kisasszony? - ez volt a legközelebbi, váratlan kérdése.

- Miért ne ülnék itt szívesen, Mr. Rochester?

- Túlságosan nagy az ellentét köztem és a St. Johnról rajzolt kép között. Ő a belvederei Apolló, ahogyan lefestette: magas, szőke, kék szemű, s arca görögös. Ezt látja maga képzeletében, a valóságban pedig mit lát? Egy Vulcanust, egy széles vállú, sötét arcú kovácsot, aki ráadásul még vak is és béna.

- Ez még idáig nem jutott eszembe, de kétségtelen, hogy ha valamelyik istenhez hasonlít, akkor leginkább Vulcanushoz, uram.

- Hát, rendben van. Elmehet, nagysád, de mielőtt távozik - és erősebben szorított magához, mint valaha -, lesz szíves még egy-két kérdésemre felelni.

- Halljuk a kérdéseket, Mr. Rochester.

Keresztkérdéseket zúdított rám.

- St. John tanítói állást szerzett magának, még mielőtt kiderült volna, hogy rokonok?

- Igen.

- Gyakran találkoztak? Ő el-ellátogatott az iskolába?

- Naponta.

- És meg volt elégedve magával? Bizonyára jól tanított, Jane, hiszen tudom, hogy maga okos és tehetséges.

- Igen, meg volt velem elégedve.

- Bizonyára sok nem remélt jó tulajdonságot fedezett föl magában, nem mindennapi képességeket.

- Erről nem tudok.

- Ugye, azt mondta, hogy ott lakott az iskola mellett? A lakásán is meg szokta látogatni St. John?

- Hébe-hóba.

- Esténként is?

- Egyszer-kétszer.

Szünet.

- És miután a rokonságot kisütötték, mennyi ideig lakott együtt vele és testvéreivel?

- Öt hónapig.

- Sok időt töltött Rivers a húgaival?

- Igen. A hátsó nappali közös dolgozószobánk volt. St. John az ablaknál ült, mi meg az asztalnál.

- Sokat dolgozott?

- Nagyon sokat.

- Mivel foglalkozott?

- A hindusztáni nyelvet tanulta.

- És maga azalatt mit csinált?

- Eleinte németül tanultam.

- Ő tanította magát?

- Nem. Németül nem tud.

- Semmire se tanította magát?

- Egy kicsit hindusztániul.

- Rivers hindusztániul tanította magát?

- Igen.

- És a húgait is?

- A húgait nem.

- Csak magát?

- Csak engem.

- Maga kérte őt, hogy tanítsa?

- Nem én kértem.

- Ő akarta magát tanítani?

- Igen.

Újabb szünet.

- Miért akarta magát hindusztániul tanítani? Mi hasznát vehette maga valaha a hindusztáni nyelvnek?

- Azt akarta, hogy menjek vele Indiába.

- Aha. Végre kibújt a szög a zsákból. Szóval feleségül akarta venni magát.

- Feleségül kért.

- Ez nem igaz. Azért találta ki, hogy ugrasson.

- Bocsánatot kérek, ez a színigazság. Nem is egyszer, hanem többször kérte meg a kezemet, és nagyon erőszakos volt.

- Már mondtam, Eyre kisasszony, hogy elmehet, ha akar. Hányszor mondjam még? Miért ül itt ilyen makacsul a térdemen, mikor megmondtam, hogy le is út, fel is út?

- Azért, mert nagyon jól ülök itt.

- Nem, Jane, nem ülhet jól itt a térdemen, mert a szíve másutt van. A szívét ott hagyta unokabátyjánál, St. Johnnál. Ó, Istenem, és én még azt hittem, hogy az én kis Jane-em egészen az enyém! Azt hittem, hogy akkor is szeretett, amikor elmenekült tőlem. A nagy keserűségben ez a csöpp vigasztalásom megmaradt. Hosszú időre elszakadtunk egymástól, forró könnyeket hullattam maga után, de amíg gyászoltam elvesztett szerelmemet, sohasem gondoltam arra, hogy mást szeret. De hát hiába búslakodom. Menjen innen, Jane, és legyen Rivers felesége.

- Hát akkor rázzon le vagy lökjön le, mert én a magam jószántából el nem megyek innen.

- A hangja biztató, Jane, olyan őszintén cseng, új reményt éleszt. Ha a hangját hallom, mintha el sem telt volna ez az év: elfelejtem, hogy hűtlen lett hozzám. De azért nem vagyok ostoba - menjen...

- Hová menjek, uram?

- Menjen a maga útján, azzal az emberrel, akit élettársul választott.

- Ki az?

- Hiszen tudja... az a St. John Rivers.

- St. John nem élettársam nekem, és soha nem is lesz az. Ő nem szeret engem, és én sem szeretem őt. St. John egy Rosamond nevű szép, fiatal hölgyet szeret - már ahogyan ő szeretni tud; nem úgy, ahogyan maga tud szeretni. Engem csak azért akart feleségül venni, mert azt gondolta, hogy misszionáriusnak való feleség vagyok. Az a hölgy viszont nem való misszionáriusfeleségnek. St. John nagy lélek, de rendkívül szigorú, és hideg, mint a jéghegy. Nem olyan, mint maga, nem lennék vele boldog, de még csak a közelében sem. Nem elnéző és nem gyöngéd. Nem talált bennem semmi vonzót, még a fiatalságom sem vonzotta, csak a természetemben talált néhány tetszetős vonást. Tehát hagyjam itt magát, és menjek vissza hozzá?

Önkéntelenül megborzongtam, és ösztönösen közelebb simultam vak szerelmemhez. Ő mosolygott.

- Igaz ez, Jane? Hát így állnak a dolgok maga és Rivers között?

- Így. Nem kell féltékenynek lennie. Csak azért ugrattam egy kicsit, hogy ne legyen szomorú. Azt gondoltam, a bosszúságot könnyebb elviselni, mint a bánatot. De ha azt akarja, hogy szeressem: boldog és büszke lehet, hogy ennyire szeretem. Egész szívem a magáé, és a magáé is marad mindörökre, még akkor is, ha a végzet újra elszakítana kettőnket egymástól.

Megcsókolt, de a homloka elborult.

- Ó, Istenem! Mi lett belőlem!

Megsimogattam, hogy megnyugtassam; tudtam, mire gondol, beszélni akartam helyette, de nem mertem szólni. Amint egy pillanatra félrefordította arcát, láttam, hogy lehunyt szemhéja alól könny szivárog. Nagyon fájt a szívem.

- Olyan vagyok, mint az a villámsújtotta gesztenyefa Thornfieldben - mondta. - Vajon az a roncs követelhetné-e a bimbózó lonctól, hogy friss virágaival takargassa pusztuló csonkját?

- Maga nem roncs, és nem is villámsújtotta gesztenyefa. Tele van életerővel. Törzse körül, akár akarja, akár nem, új növények sarjadnak, mert szívesen bújnak meg dús lombú árnyékában. És ha megnőnek, maga felé hajlanak majd, és derekára fonódnak, mert erejében támaszra és oltalomra lelnek.

Megint elmosolyodott. Sikerült megnyugtatnom.

- Maga barátságról beszélt, Jane?

- Igen, barátságról - feleltem habozva, mert nem barátságot akartam mondani, de nem jutott eszembe más, megfelelőbb szó.

- De nekem nem barátság kell. Nekem feleség kell.

- Feleség?

- Igen. Újdonság ez magának?

- Hát persze. Erről idáig nem volt szó.

- És nem szívesen hallja?

- Az a körülményektől függ. Attól, hogy kit akar elvenni.

- Magára bízom a választást, Jane.

- Én azt választanám, aki *a legjobban szereti magát.*

- Én pedig azt választom, akit *én a legjobban szeretek.* Akar a feleségem lenni, Jane?

- Akarok.

- Egy szegény vak ember felesége, egy emberé, akit kézen fogva kell vezetni?

- Igen, uram.

- Egy nyomoréké, aki húsz évvel idősebb, mint maga? Akit egész életén át ápolni kell?

- Igen, uram.

- Igazán, Jane?

- Igazán, uram.

- Ó, én édes egyetlenem! A Jóisten áldja meg!

- Mr. Rochester! Ha életemben valami csekély jót tettem, ha volt valaha egy könyörületes gondolatom, ha valaha szívből imádkoztam, most megkaptam a jutalmat érte. Az, hogy a felesége lehetek, a legnagyobb boldogság, ami engem a földön érhet.

- Igen, mert magának öröme telik az önfeláldozásban.

- Önfeláldozás! Mit áldozok én fel? Az éhséget a jóllakásért, a sóvárgást a megelégedettségért. Átölelni, megcsókolni azt, akit szeretek, itt élni mellette - ez csak nem önfeláldozás? Ha önfeláldozás, akkor persze hogy örömem telik benne.

- Elviselni az én rokkantságomat! Elnézni fogyatékosságaimat!

- Az én szememben maga nem rokkant, és fogyatékosságai sincsenek. Most, hogy igazán segítségére lehetek, jobban szeretem, mint valaha. Jobban szeretem, mint akkor, amikor büszke függetlenségében csak a pártfogó és az ajándékozó szerepét szerette játszani.

- Idáig irtózatos volt a tudat, hogy másokra szorulok, hogy vezetnek, hogy kezemet fizetett szolgák fogják. Most, hogy Jane ujjacskái fognak vezetni, most egészen más lesz. Idáig szívesebben voltam egyedül, mint a fizetett személyzet társaságában, de Jane társasága az öröm kiapadhatatlan forrása lesz számomra. Jane megfelel nekem. De vajon én megfelelek-e Jane-nek?

- A legtökéletesebb mértékben, uram.

- Ha így áll a helyzet: nincs mire várnunk. Minél hamarabb megesküszünk, annál jobb.

Ezt az utolsó mondatot egészen a régi, követelő hangján mondta.

- Haladéktalanul megtartjuk az esküvőt, Jane. Csak az iratokat kell megszerezni.

- Most látom, Mr. Rochester, hogy dél már elmúlt. Vezér rég hazament ebédelni. Mutassa az óráját.

- Vegye magához az órámat, Jane. Nekem úgysincs szükségem rá.

- Mindjárt négy óra. Nem éhes?

- Három nap múlva megtartjuk az esküvőt, Jane. Nem baj, hogy nincs szép ruhája, nincsenek ékszerei. Nem az a fontos.

- A nap teljesen felszárította az esőcseppeket. A szél is elállt, egészen meleg van.

- Tudja-e, Jane, hogy azt a kis gyöngysort azóta is a nyakamban hordom, amióta maga elment? Most is itt van.

- Az erdőn keresztül megyünk haza; az a legárnyékosabb út.

Nem hederített rám, tovább mondta a maga mondókáját.

- Jane! Maga biztosan azt hiszi, hogy én egy vallástalan kutya vagyok, pedig a szívem tele van hálával a Gondviselés iránt. Isten nem az ember szemével néz, hanem sokkal élesebb, messzebb látó szemmel; nem úgy ítél, mint az emberek, hanem sokkal-sokkal bölcsebben. Én bűnt követtem el: kis híja volt, hogy be nem szennyeztem az én ártatlan kis virágomat, bűnös leheletemmel el nem homályosítottam kristálytisztaságát. A Mindenható kitépte őt a kezemből. Amilyen nyakas és lázadó természet voltam akkor, valósággal átkozódtam, ahelyett, hogy meghajoltam volna Isten akarata előtt. Az isteni igazságszolgáltatás továbbhaladt a maga útján; egyik szerencsétlenség a másikat követte, végig kellett járnom a kálváriát a siralom völgyében. Isten nem ver bottal; az egyik csapás, amelyet rám mért, mindörökre megalázott. Maga tudja, milyen büszke voltam testi erőmre - és mi lett belőle! Úgy vezetnek, mint egy gyönge gyermeket. Az utóbbi időben - csak az utóbbi időben, Jane - kezdtem látni, hogy sorsomat az Isten keze irányította. Lelkifurdalást, megbánást éreztem; forró vágyat, hogy megbékéljek Teremtőmmel. Néha már imádkoztam is; nagyon röviden, de szívből imádkoztam.

Néhány nappal ezelőtt - pontosan meg tudom mondani, hogy mikor, igen, négy napja éppen, múlt hétfőn éjszaka történt, nagyon különös hangulat fogott el. Nem lázadoztam, nem dühöngtem, nem dacoltam, hanem mélységesen szomorú voltam. Már régóta arra gondoltam, hogy azért nem találom magát, mert meghalt. Késő éjszaka - tizenegy és tizenkettő között -, mielőtt visszavonultam sivár fekhelyemre, könyörögtem a Jóistennek, hogy ha jónak látja, szólítson el engem ebből a földi életből, és fogadjon be az Ő országába, ahol talán találkozhatom az én Jane-emmel.

Ott ültem szobám nyitott ablakában; jólesett, hogy a balzsamos éjszakai levegő végigsimítja arcomat, bár természetesen nem láthattam a csillagokat, s csak valami homályos fehérségből tudtam, hogy holdtölte van. Úgy vágytam utánad, Jane! Testem-lelkem szomjazott! Alázatosan azt kérdeztem Istentől: nem szenvedtem-e még eleget? Nem voltam-e elég sokáig elhagya-

tott, elgyötört, szomorú? Nem ízlelhetném meg egyszer az örömet és a békességet? Elismertem, hogy minden büntetést megérdemeltem, de úgy éreztem, többet már nem bírok elviselni. S szívem vágyainak alfája és ómegája, szerelmesem neve önkéntelenül kiszaladt a számon: „Jane! Jane! Jane!”

- Hangosan mondta a nevemet?

- Hangosan, Jane. Ha valaki hallotta volna, azt hihette, hogy bolond vagyok, olyan nagyon hangosan mondtam.

- És azt mondja, hogy ez múlt hétfőn éjszaka történt? Éjfél felé?

- Akkor. De az időpont nem fontos. Az a fontos, ami ezután következett. Maga biztosan azt fogja hinni, hogy babonás vagyok. Hát valami babonásság van a véremben, mindig is volt, de azért az, amit most mondok, szóról szóra megtörtént. Amikor elkiáltottam magam: „Jane! Jane! Jane!”, egy hang, nem tudom, honnan jött, de azt tudom, kinek a hangja volt, egy hang felelt: „Megyek! Várjon meg!”, és egy pillanat múlva mintha a szellő suttogva azt kérdezte volna: „Hol van?” Megkísérlem, ha tudom, ecsetelni a képet, amely e szavak nyomán kitárult lelkemben. De nagyon nehezen tudom szavakba önteni azt, amit ki akarok fejezni. Ferndean, amint látja, el van temetve egy sűrű erdő mélyén, a fák itt fölfogják és csak tompán adják tovább a hangot. Visszhang sem veri vissza. De akkor úgy tetszett, mintha a hegyek között hangzott volna el a kérdés: „Hol van?”, mert hegyi visszhang ismételte meg a szavakat. Friss, hűvösebb szellő legyintette meg a homlokomat, és úgy éreztem, mintha valahol messze, egy vad, elhagyatott tájon mi ketten találkoztunk volna. A lelkünk bizonyára találkozott is. Maga abban az órában bizonyára mélyen aludt, Jane, de lelke talán elkóborolt, hogy megkeresse és megnyugtassa az én lelkemet, mert olyan biztos, mint az, hogy itt vagyok: a maga hangja volt!

Az olvasó talán emlékszik, hogy hétfőn éjszaka, éjféltájt kaptam én azt a titokzatos üzenetet, amelyre az idézett szavakkal feleltem. Feszülten figyeltem arra, amit Mr. Rochester elmondott, de az én csodálatos élményemről nem szóltam semmit. A lelkeknek ez a találkozása sokkal megrendítőbb és megmagyarázhatatlanabb, semhogy beszélni lehetne róla. Ha elmondanám, ami velem történt, ez bizonyára mély hatással lenne Mr. Rochesterre, és mostani, búskomorságra hajlamos lelkiállapotában semmi szükség rá, hogy újabb természetfölötti elemekkel ejtsük gondolkozóba. Tehát csak a szívem mélyén mérlegeltem az eseményeket.

- Nem csodálkozhatik rajta - folytatta gazdám -, hogy amikor tegnap este olyan váratlanul felbukkant előttem, nem tudtam elhinni, hogy nem csupán hang és látomás, amely majd éppen úgy elhallgat és szétfoszlik, mint ahogyan az az éjféli suttogás és visszhang elhallgatott és szétfoszlott. Hála a Jóistennek, most már tudom, hogy nem puszta látomás volt. Igen, hála a Jóistennek!

Letett a térdéről, felállt, és kalapját tiszteletteljesen megemelve, világtalan szemét a föld felé fordította, és néma áhítattal imádkozott. Csak az utolsó szavakat mondta hangosan:

- Köszönöm a Mindenhatónak, hogy miután megpróbált, irgalmas volt hozzám. Alázatosan esedezem a Megváltónak: adjon erőt, hogy mostantól kezdve tisztább életet élhessek, mint amilyet idáig éltem.

Azután kinyújtotta kezét, hogy fogjam meg és vezessem. Megfogtam azt a drága kezet, egy pillanatra ajkamhoz szorítottam, aztán hagytam, hogy átfogja a vállamat.

Minthogy sokkal alacsonyabb vagyok, mint ő, így támogattam és vezettem is egyszerre. Az erdőn át hazasétáltunk.

HARMINCNYOLCADIK FEJEZET
Befejezés

Feleségül mentem hozzá. Csendes esküvőnkön nem volt más jelen, mint a pap, az egyházfi és mi ketten. Mikor a templomból hazaértünk, egyenesen a konyhába mentem, ahol Mary ebédet főzött, John pedig a késeket tisztította. - Most jövünk a templomból, Mary - mondtam. - Mr. Rochester meg én ma reggel örök hűséget esküdtünk egymásnak.

A házvezetőnő és a férje azok közül a derék, nyugodt természetű cselédek közül való volt, akik nem álmélkodnak, nem csapják össze a kezüket, ha valami szokatlan dolgot hallanak, nem óbégatnak, és nem árasztják el szózuhataggal az embert. Mary fölnézett ugyan, egy pillanatig rám bámult; a kanál, amellyel a sült csirkét öntözte, megállt a levegőben, John kései is pihentek egy-két percig, de Mary, ismét a tűz fölé hajolva, csak ennyit mondott:

- Igazán, kisasszony? - Aztán némi szünet után így folytatta: - Láttam, hogy el tetszettek menni az úrral, de nem tudtam, hogy a templomba. - S azzal tovább öntözte a csirkét.

John szélesen vigyorgott.

- Én mondtam Marynek, hogy össze fognak házasodni. Ismerem én Mr. Edwardot (John régi házibútor volt, gyerekkora óta ismerte gazdáját, azért emlegette keresztnevén), sejtettem, mit forgat a fejében. Nagyon jól tette az úr, hogy elvette a kisasszonyt, az Isten áldja meg mindkettőjüket.

- Köszönöm, John. Mr. Rochester küldi ezt maguknak.

Egy ötfontos bankjegyet nyomtam John kezébe, és kijöttem a konyhából. Később, arra menvén, véletlenül meghallottam ezeket a szavakat:

- Jobb feleség lesz belőle, mint valamelyik nagyúri hölgyből lett volna. Ha nem is valami gyönyörű, az biztos, hogy jó lélek. És mindenki láthatja, hogy Mr. Edwardnak ő a legszebb a világon.

Rögtön az esküvő után írtam a lányoknak Moor House-ba és St. Johnnak Cambridge-be. Diana és Mary fenntartás nélkül helyeselték házasságomat. Diana azt írta, hogy a mézeshetek után meglátogat.

- Írd meg neki, hogy ne várjon olyan sokáig - mondta Mr. Rochester, mikor ezt a levelet felolvastam. - A mi mézesheteink életünk végéig fognak tartani.

Hogy St. John mit szólt a házasságomhoz, azt nem tudom, mert levelemre nem válaszolt. Fél év múltán írt ugyan, de Mr. Rochesternek még a nevét sem említette, és házasságomra sem tett célzást. Levele nyugodt hangú volt, s bár nagyon komoly: határozottan kedves. Ettől kezdve, ha nem is gyakran, de állandóan leveleztünk. St. John mindig azt írta: reméli, hogy boldog vagyok, de azt is reméli, hogy nem feledkeztem meg Istenről, és nem csak a földi dolgokkal törődöm.

Az olvasó talán még emlékszik a kis Adèle-re. Én sokat gondoltam a gyermekre, és Mr. Rochester beleegyezésével meg is látogattam az intézetben. Adèle viharos öröme mélyen meghatott. Sápadt és sovány volt szegényke, bevallotta nekem, hogy nem érzi jól magát az intézetben. Én is úgy láttam, hogy az intézet szabályzata és tanítási rendszere túlságosan szigorú egy ilyen kislánynak, és hazahoztam Adèle-t. Gondoltam, majd én nevelem tovább, de túlságosan el voltam foglalva férjemmel, a gyermekre nem fordíthattam elég gondot, tehát kerestem egy másik, megfelelőbb intézetet, amely közelebb is esett hozzánk, így gyakrabban

meglátogathattam és hazahozhattam a kislányt. Gondom volt rá, hogy ne szenvedjen hiányt semmiben. Adèle ezt az új intézetet nagyon megszerette, és tanulmányaiban szépen haladt. A jó angol nevelés kiirtotta belőle a francia hibákat, és mire kikerült az intézetből, kellemes, művelt, jó modorú ifjú hölgy lett belőle. Irántunk mindig hálás szeretettel viseltetett, és régesrég visszafizette kedvességével azt a keveset, amit módomban állt tenni érte.

A történet befejezéséhez közeledik. Még néhány szót a házasságomról, s néhány szót azokról, akiknek a neve leggyakrabban fordult elő a mesében.

Tíz éve vagyok Edward Rochester felesége. Most már tudom, milyen boldogság azzal és azért élni, akit az ember a világon legjobban szeret. Kimondhatatlanul boldog vagyok, mert tudom, hogy éppen úgy az életet jelentem a férjemnek, mint ahogyan ő az életet jelenti nekem. Soha asszony nem került közelebb párjához, mint én; mi ketten valóban egy test és egy lélek vagyunk. Én soha rá nem unok az én Edwardom társaságára, és ő soha rá nem un az enyémre, ahogy tulajdon szívverésünket sem unjuk meg - s így mindig együtt vagyunk: fesztelenül, mintha egyedül lennénk, és vidáman, mint a legkellemesebb társaságban. Azt hiszem, reggeltől estig beszélgetünk; ez a beszélgetés nem egyéb, mint hangosan való gondolkodás. Én teljes bizalommal tekintek rá, ő teljes bizalommal fordul felém. Tökéletesen illünk egymáshoz, s így az eredmény: tökéletes egyetértés.

Házasságunk első két évében Mr. Rochester teljesen vak volt; talán ez hozott bennünket olyan nagyon közel egymáshoz. Én voltam a szeme, mint ahogy máig is én vagyok az egyik keze. Szó szerint (mint ahogy sokszor mondogatta) én voltam a szeme fénye. A természetet, a könyveket az én szememmel látta, és soha bele nem fáradtam abba, hogy helyette is nézzem és lássam és szavakba öntsem mindazt, ami elénk tárult: a mezőket, a fákat, a folyókat, a városokat, a felhőket, a napsugarat, a tájat, az időjárást, és a hang segítségével mutassam meg neki mindazt, amit nem láthat. Sohasem fáradtam bele a felolvasásba, sem abba, hogy elvezessem oda, ahová el akart menni. Minden kívánságát boldogan teljesítettem. És bármilyen szomorú szerep volt is ez, azért boldoggá tett, mert ő soha nem érezte megalázónak vagy szégyenletesnek azt, hogy reám szorul. Olyan mélyen szeretett, hogy természetesnek találta segítségemet, és érezte, hogy én is olyan mélyen szeretem, hogy kötelességemet soha egy pillanatra sem érzem terhesnek.

A második év vége felé történt, hogy miközben levelet diktált nekem, egyszerre odajött hozzám, és fölém hajolt.

- Mondd csak, Jane, valami csillogó van a nyakadon? - kérdezte.

Az arany óraláncom volt a nyakamban, tehát igennel feleltem.

- És halványkék ruha van rajtad?

Elmondta, hogy egy idő óta úgy érzi, mintha az egyik szeme előtt oszladoznék az az állandó felhő.

Fölmentünk Londonba, megvizsgáltatta magát egy kitűnő szemorvossal, és fél szemére visszanyerte látását. Most sem lát egészen tisztán; írni és olvasni keveset tud, de nem kell többé már kézen fogva vezetni, s ég és föld többé nem tátongó üresség számára. Amikor elsőszülöttjét a karjába tettem, láthatta, hogy a gyerek az ő szemét, az ő hajdani ragyogó fekete szemét örökölte. Ekkor ismét túláradó hálával mondott köszönetet Isten irgalmáért.

Edwardommal tehát boldogan élünk; annál inkább, mert azok, akiket legjobban szeretünk, szintén boldogok. Diana és Mary férjhez ment. Évente egyszer kölcsönösen meglátogatjuk egymást. Diana férje tengerészkapitány, vitéz katona és jó ember. Maryé lelkész: bátyjának

egyetemi barátja, s képességeiből, nézeteiből ítélve méltó erre a barátságra. Fitzjames kapitány is, Mr. Wharton is szereti feleségét, s feleségük is szereti őket.

St. John valóban Indiában él. Arra az útra lépett, melyet maga választott, s most is azt járja. Erélyesebb, fáradhatatlanabb úttörő nemigen birkózott meg az idegen föld ezer veszedelmével. St. John csupa erő, csupa buzgalom és csupa áhítat, egyengeti hívei számára a tökéletesedés útját, és vaskézzel irtja a pogány babonákat, s a régi kasztrendszer csökevényeit. Lehet, hogy szigorú, lehet, hogy túl sokat követel, az is lehet, hogy nagyra törő, de keménysége a harcos Nagyszívűé, aki zarándokcsapatát Apollyon[42] támadása ellen védelmezi. Szigorúsága az apostolé, aki Krisztus nevében beszél, amikor így szól: „Aki velem akar jönni, tagadja meg önmagát, vegye föl keresztjét, és kövessen engem." Ambíciója azé a léleké, amely a földi salaktól megszabadulva, a kiválasztottak első soraiban akar megjelenni Isten trónja előtt, azok között, akik osztoznak az isteni Bárannyal a végső győzelemben, akik nemcsak hivatottak, hanem választottak is, és hűségesek.

St. John nem házasodott meg, most már nem is fog megházasodni. Nagyon sokat dolgozott, a munka befejezéséhez közeledik; a dicsőség napja nemsokára lehanyatlik. Utolsó levele emberi könnyeket sajtolt ki szememből, de szívemet isteni örömmel töltötte el. Érzi, hogy rövidesen elnyeri jutalmát: az örök élet koronáját. Tudom, hogy a legközelebbi levelet idegen kéz írja majd Indiából, és arról értesít, hogy a jó és hűséges szolga behívatott Ura örömére. Nem kell őt megsiratni: St. John utolsó óráit nem fogja elsötétíteni a halálfélelem. Bátor szívvel, biztos reménnyel, sziklaszilárd hittel adja vissza lelkét Teremtőjének. Utolsó levelében ezt írta:

„Az én Uram már figyelmeztetett engem, és mindennap érthetőbben adja tudtomra, hogy jön, és én óráról órára boldogabban felelem: - Úgy legyen, jöjj, Uram Jézus!"

-&-

[42] Az újszövetségi Jelenések könyvében a mélység pusztító angyala; héber nevén Abaddon (utalás John Bunyan: *A zarándok útja* c. allegorikus regényére; 1678).